PINAR BASMACI

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA / RADYO TELEVİZYON

İstanbul, 2021

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

RADYO TELEVİZYON BİLİM DALI

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

PINAR BASMACI

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON BİLİM DALI

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Pınar BASMACI

Danışman: Prof. Dr. Yusuf DEVRAN

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON BİLİM DALI

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Pınar BASMACI

Danışman: Prof. Dr. Yusuf DEVRAN

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON BİLİM DALI

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Pınar BASMACI

Danışman: Prof. Dr. Yusuf DEVRAN

İstanbul, 2021

ÖNSÖZ

Bu çalışmada medya ve nihilizm arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bu bağlamda medyada nihilizmin olup olmadığını ve söz konusu nihilizmin, medya tarafından nasıl yayıldığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Medyadaki nihilizmi anlamlandırabilmek adına tüm medya araçlarından örnekler alınmış ve söz konusu örnekler, nihilizm ile nihilizm türlerine ait parametrelerin oluşturulduğu tablo referans alınarak incelenmiştir. Nihayetinde ise medya metinleriyle nihilist önermelerin izleyiciye aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma boyunca desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Yusuf Devran'a teşekkürlerimi sunarım. Önemli katkılarından dolayı Prof. Dr. Rıdvan Şentürk'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tez sürecinde değerli görüşleriyle, tezime büyük katkı sağlayan Doç. Dr. Güven Özdoyran'a ve değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Şeyda Barlas Bozkuş ile Dr. Öğr. Üyesi Yenal Göksun'a teşekkür ediyorum. Doktora süreci boyunca maddi desteklerinden dolayı TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım. Tezin ve hayatın her anında yanımda olan sevgili eşim Göksel Basmacı'ya ve bana her zaman destek olan aileme teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2021 Pınar BASMACI

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyad : Pınar Basmacı

Anabilim Dalı : Radyo Televizyon ve Sinema

Programı : Radyo Televizyon

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Yusuf Devran

Tez Türü ve Tarihi : Doktora, 2021

Anahtar Kelimeler : Nihilizm, Nietzsche, Saydam Nihilizm, Baudrillard, Medya.

ÖZET

MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Hiçlik kelimesiyle özdeş olan nihilizm, Nietzsche tarafından yüce değerlerin, değerini kaybetmesi anlamında kullanılmaktadır. Nietzsche, nihilizm konusundaki en önemli isim olmakla birlikte, postmodern düşünür Baudrillard da saydam nihilizm kavramsallaştırmasıyla öne çıkmaktadır. Nihilizm özünde, moderniteye bir başkaldırı olarak ortaya konmakta ve bu yüzden Nietzsche, postmodernizmi önceleyen isim olarak kabul edilirken; postmodernite de nihilist olarak görülmektedir. Öte yandan, postmodern süreçte yaşamın her alanına yayılan nihilizm, medyaya da sirayet etmekte ve medya metinleriyle, nihilist önermeler yayılmaktadır. Bu bağlamda ise medya araçları olan gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileri ve bu araçlarla nihilizmin yayılması çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Medyada nihilist önermelerin olup olmadığını ortaya koymak çalışmanın amacını oluştururken; söz konusu önermelerin medya metinleriyle nasıl yayıldığını tespit etmek ise çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu perspektifle, tüm medyadan örneklerin alındığı çalışmada, söylem analizi yöntemi kullanılmış olup, veriler amaçsal örnekleme metoduyla seçilmiştir. Bu noktada da nihilizmle birlikte epistemolojik, varoluşsal, saydam/postmodern, politik, aktif ve pasif nihilizm sınıflandırmalarıyla, söz konusu sınıflandırmalara ait parametrelerin olduğu bir tablo oluşturulmuş ve veriler, bu tabloya göre analiz edilmiştir. İncelenen metinlerde, söz konusu parametrelerden bir veya daha fazlası olduğunda ise o nihilizm türünün olduğu iddia edilmiştir. Tüm bunlar doğrultusunda çalışmada, medyada yoğun bir şekilde nihilizm ile nihilizm türlerinin olduğu ve bunların

medya metinleriyle kitlelere ulaştırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak söz konusu nihilizmin saydam olduğu, bu yüzden de nihilizmden kaçısın mümkün olmadığı ve nihilizmin bir yazgı olarak tecrübe edilmek zorunda olduğu da varılan bir diğer sonuç olmuştur.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Pınar Basmacı
Field : Radio Television and Cinema
Programme : Radio Television
Supervisor : Prof. Dr. Yusuf Devran
Degree Awarded-Date : PhD, 2021
Keywords : Nihilism, Nietzsche, Transparent Nihilism, Baudrillard, Media.

ABSTRACT

MEDIA AND NIHILISM: THE CASE OF TURKISH MEDIA

Nihilism, identical to the word nothingness, is used by Nietzsche in the sense that supreme values lose their value. While Nietzsche is the most prominent figure in nihilism, postmodern thinker Baudrillard also stands out for his conceptualization of transparent nihilism. Nihilism is, in essence, put forward as a rebellion against modernity, and so Nietzsche is considered the name that prioritizes postmodernism; postmodernity is also seen as a nihilist. On the other hand, nihilism, which spreads to all areas of life in the postmodern process, also spreads to the media, and nihilist propositions are spread through media texts. In this context, newspapers, cinema, television and digital communication technologies, which are media tools, and the spread of nihilism through these tools are the subject of the study. Determining whether there are nihilist propositions in the media is the purpose of the study, while determining how these propositions are spread by media texts is the problem of the study. From this perspective, the discourse analysis method was used in the study, in which samples were taken from all media, and the data was selected using the objective sampling method. At this point, with nihilism, epistemological, existential, transparent/postmodern, political, active and passive nihilism classifications, a table of parameters belonging to these classifications was created and the data were analyzed according to this table. In the studied texts, it has been claimed that this type of nihilism exists when there is one or more of the parameters in question. In line with all these studies, it was concluded that there are nihilism and nihilism types in the media and that they are delivered to the masses by

media texts. But another conclusion was that the nihilism in question is transparent, so it is impossible to avoid nihilism, and nihilism must be experienced as a Destiny.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ……i
ÖZET……ii
ABSTRACT ……iv
İÇİNDEKİLER……vi
TABLO LİSTESİ……ix

1. GİRİŞ……1

2.NİHİLİZM……8

2.1. Nihilizm Kavramı……8

2.1.1. Nihilizm Türleri……17

2.1.1.1. Epistemolojik Nihilizm……17
2.1.1.2. Politik Nihilizm……18
2.1.1.3. Aktif Nihilizm ve Pasif Nihilizm……19
2.1.1.4. Varoluşsal Nihilizm……20
2.1.1.5. Saydam/Postmodern Nihilizm……20

2.2. Nietzsche'nin Etkilendiği İki İsim: Wagner ve Schopenhauer……21
2.3. Nietzsche ve Nihilizm……26

2.3.1. Nietzsche'nin Üstinsanı ve Tanrı'nın Ölümü……42
2.3.2. Nietzsche ve İnsana Olan Bakışı……47
2.3.3. Nietzsche ve Modernizm……49

2.4. Heidegger ve Nihilizm……59
2.5. Varoluşçuluk ve Nihilizm……63
2.6. Postmodernizm ve Nihilizm……72

3. NİHİLİZİM PERSPEKTİFİNDEN MEDYA TARİHİNİ OKUMAK……81

3.1. Sözsüz Kültür……93
3.2. Sözlü Kültür……94
3.3. El Yazmalı Kültür……96
3.4. Tipografi Kültürü……100

3.4.1. Gazete……104

3.5. Elektrik ve Elektronik Medya Kültürü……109

3.5.1. Radyo……114
3.5.2. Sinema……117
3.5.3. Televizyon……121
3.5.4. Dijital İletişim Çağı……133

3.6. Medyaya Genel Bir Bakış……149

4. MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ……170

4.1. Gazete……172

4.1.1. İnternet Gazeteleri……172
4.1.2. Basılı Gazeteler……183

4.1.2.1. Hürriyet……183
4.1.2.2. Milliyet……186
4.1.2.3. Posta……189
4.1.2.4. Sabah……192
4.1.2.5. Yeni Şafak……195
4.1.2.6. Sözcü……197
4.1.2.7. Cumhuriyet……199

4.2. Sinema……202

4.2.1. Uzak……202
4.2.2. Yazgı……205
4.2.3. Borç Harç……208
4.2.4. Kim Daha Mutlu?……211
4.2.5. Siccin 6……214

4.3. Televizyon……219

4.3.1. Sabah Haberleri……219

4.3.1.1. FOX TV……220
4.3.1.2. ATV……223
4.3.1.3. Star TV……225

4.3.2. Gündüz Kuşağı Yayınları……229

4.3.2.1. Esra Erol'da……230
4.3.2.2. Beni Takip Et……232
4.3.2.3. Doya Doya Moda……233
4.3.2.4. Zuhal Topal'la Sofrada……233
4.3.2.5. Müge Anlı ile Tatlı Sert……234
4.3.2.6. Zahide Yetiş'le……238
4.3.2.7. Derya Baykal'la Gülümse……240
4.3.2.8. "Yeniden" Konuşalım……241
4.3.2.9. Arda İle Omuz Omuza……241
4.3.2.10. Gelinim Mutfakta……242
4.3.2.11. Kuaförüm Sensin……243
4.3.2.12. Temizlik Benim İşim……245
4.3.2.13. Aileler Yarışıyor……246
4.3.2.14. Müge ve Gülşen'le 2. Sayfa……247
4.3.2.15. Nihat Hatipoğlu ile Dosta Doğru……248
4.3.2.16. Dizi TV……249
4.3.2.17. Hayalimdeki Gelinlik……250
4.3.2.18. Vahe ile Evdeki Mutluluk……251
4.3.2.19. Gel Konuşalım……252
4.3.2.20. Seksenler……254

4.3.3. Ana Haber Bültenleri……..…….257

4.3.3.1. FOX TV……..…….257
4.3.3.2. ATV……...……...261
4.3.3.3. Show TV……...…...…...……..265
4.3.3.4. Star TV……..……...…268
4.3.3.5. Kanal D……...……....271
4.3.3.6. TRT 1……..…….274

4.3.4. Akşam Kuşağı Yayınları……....……..……277
4.3.4.1. Türkiye'nin Nabzı……...…… ….277
4.3.4.2. MasterChef Türkiye……... ...278
4.3.4.3. O Ses Türkiye……...……....279
4.3.4.4. Survivor Türkiye…… .280
4.3.4.5. Yaparsın Aşkım……..……..…281
4.3.4.6. Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması…….…281
4.3.4.7. 3'te 3 Tarih……..…… …....282
4.3.4.8. Eser Yenenler Show……...…….282
4.3.4.9. Çok Güzel Hareketler 2……...……283
4.3.4.10. Arka Sokaklar……..……...284
4.3.4.11. Afili Aşk……..……...286
4.3.4.12. Doğduğun Ev Kaderindir……...… 288
4.3.4.13. Çukur……..……290

4.4. Dijital İletişim Teknolojileri…… .293

4.4.1. Sosyal Medya Uygulamaları……...……...294
4.4.2. Sosyal Medya Paylaşımları……..…….296
4.4.3. Youtuberlar……..……302

4.4.3.1. Enes Batur-Orkun Işıtmak-Kafalar…….… .302
4.4.3.2. Elvin Levinler-Müge Boz……..……...304
4.4.3.3. Danla Biliç-Kerimcan Durmaz……..……...306

4.4.4. İnternet Dizileri..…… ……..307

4.4.4.1. Hakan: Muhafız……..……..307
4.4.4.2. Dip……..……..310

5. SONUÇ…….313

KAYNAKÇA……...…….334

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Nihilizm Türleri ve Parametreleri……...…….168

Tablo 2: Medya Araçları Bağlamında Toplam Nihilizm Verileri…….……..317

Tablo 3: Gazete ve Nihilizm Türleri……...319

Tablo 4: Sinema ve Nihilizm Türleri…….…….320

Tablo 5: Televizyon ve Nihilizm Türleri……..……..322

Tablo 6: Dijital İletişim Teknolojileri ve Nihilizm Türleri……..…329

1. GİRİŞ

Türkçe'deki hiçlik kelimesiyle özdeş olan nihilizm, Nietzscheci ifadeyle, değerlerin anlamını kaybetmesi, değersizleşmesidir. Daha öz bir deyişle de amaç ve değer yoksunluğudur. Farklı tanımlamaları bulunan nihilizm, Jacobi için idealizm sorunu; Nishitani için dışsal olarak sosyal düzenin çökmesi, bireysel olarak anlamın bozulmasıdır. Touraine'e göre, modernleşmeyle gelen ve kendisini teknik eylemde sıkışmış hisseden birey için kültürün anlamını kaybetmesi; Heidegger içinse değerlere, yeni değerler biçilmesi adına bir fırsattır. Nietzsche'nin dışında nihilizme dair yapılan tanımlamalarda, Baudrillard'ın nihilizmi günümüzü ışık tutmaktadır. Baudrillard'a göre, artık nihilizm modernitedeki nihilizmden çok farklıdır. Postmodernitedeki nihilizm saydamlaşmış ve yaşamın tüm alanına yayılmıştır. Bundan böyle nihilizmi aşmanın mümkün olmadığını ifade eden Baudrillard, bu nihilizm türünün çok daha acımasız olduğunu da eklemektedir. Postmodern süreçte ortaya çıkan Baudrillard'ın saydam nihilizmi, Weller tarafından postmodern nihilizm ya da postnihilizm olarak da adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, Crosby nihilizme dair farklı sınıflandırmalar yapmakta; nihilizmi politik, epistemolojik ve varoluşsal olarak ayırmaktadır. Nietzsche ise nihilizmi aktif ve pasif olarak sınıflandırmaktadır.

Öte yandan nihilizmin bir yazgı olduğunu ifade eden Nietzsche, onu aşmanın yollarını aramakta ve bu bağlamda Tanrı'yı öldürerek, üstinsan kavramını ortaya atmaktadır. Üstinsan, Apollon ve Dianysos'u, yani akıl ile doğayı harmanlayan insandır ve Nietzsche için insanlığı kurtaracak olandır. Heidegger içinse üstinsan, teknik insandır. Başka bir deyişle, bilen insandır. Öte yandan, Nietzsche'nin Tanrı'yı öldürmesi ise çok fazla ses getirmiş ve üzerine birçok yorum yapılmıştır. Baudrillard bu noktada, diğerlerinden sıyrılmaktadır. O'na göre Tanrı ölmemiş, postmoderniteyle başlayan hipergerçek dünyada, Tanrı da hipergerçek bir şeye dönüşmüştür.

Nietzsche'nin esasında modernizme bir başkaldırı olarak ortaya koyduğu nihilizm, modernitenin getirdiği birçok şeyi eleştirirken; söz konusu eleştirileriyle de postmodernizmin temellerini atmakta ve bu yüzden, postmodernite nihilist olarak kabul edilirken; Nietzsche de postmodernizmin öncüsü olarak görülmektedir. Ancak

postmodernitede farklı bir nihilizm türü başlamakta ve buradaki nihilizmde gerçeklik sıkça sorgulanmaktadır.

Nietzsche'nin, modernizme olan tepkisinin nedenlerinde, sunduğu ortaklaşa yaşam deneyimleriyle esasında insanları tek tipleştirerek sürü insanı yarattığı ve Aydınlanma hareketiyle de din ile gelenekleri geriye iterek, değerlerin değersizleşmesi yer almaktadır. Ayrıca, moderniteyle gelen makineleşmeyle, bireyler özünü kaybedip, önce kendisine, sonra da çevresine ve kültürüne yabancılaşmaktadır. Söz konusu yabancılaşma da bireyleri varoluşsal nihilizme götürmektedir. Bu bağlamda, varlık ve hiçliğin bir arada olmasının ve varoluşu sorgularken, bu sorgulamanın nihilizme götürmesinin varoluşsal nihilizm olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nietzsche de bu nihilizmin, varoluşa nihilistçe sırtını dönmek olduğunu ve nihilizmin, varoluşsal bir sorun olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte, varoluşçu felsefede Kierkegaard, Sartre, Camus ve Heidegger de öne çıkan isimler arasında yer almaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere yaşamın tüm alanına yayılan nihilizm, medyada da kendisine yer bulmakta ve medya metinleriyle ortaya çıkarken, kitleleri nihilizme sürüklemektedir. Fakat medyadaki nihilizmde, nihilizm sorununu ortaya koyan ya da nihilizm sancısını ele alan bir nihilizm söz konusu değildir. Postmodernitenin de etkisiyle, başka bir deyişle nihilizmin, postmodern süreçte yaşadığı dönüşümle birlikte, nihilizm artık saldırmayan, çabalamayan, bitkin bir nihilizme evirilmiştir. Bu bağlamda medyadaki nihilizm de buna uygun olarak değersizlikle, amaçsızlıkla, sadece eğlenceye önem verilmesiyle ve bu yüzden de ilgi çekici olmanın ön plana koyulmasıyla ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir deyişle, medyanın eğlence odaklı dönüşen rolüne, olayları abartmasına, çarpıtmasına, yeni bağlam içerisinde vermesine medyadaki nihilizm denilmektedir. Ancak medyadaki nihilizmin unsurları yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Bu noktadan hareketle çalışma bağlamında nihilizme ve epistemolojik, varoluşsal, saydam/postmodern, politik, aktif ve pasif olarak kategorize edilen nihilizmin çeşitlerine ait parametreler belirlenecektir. Nihilizm çeşitleri Nietzsche, Baudrillard ve Crosby'den yola çıkarak oluşturulurken; parametreler de medya ve nihilizm ilişkisini ele alan çalışmalar ile nihilizmin ve medyayla nihilizm ilişkisinin etraflıca tartışıldığı kuramsal kısımdaki verilere dayanarak belirlenecektir.

Öz ile medya ve nihilizm kavramsallaştırılmasının ele alındığı çalışma üç bölümden oluşacaktır. İlk bölümde nihilizm kavramının ne olduğu ve bu kavramla ilgili düşünceler tartışılacaktır. Nihilizm konusunda Nietzsche'nin düşünceleri önemli olduğundan, bu bölümde Nietzsche'ye geniş bir alan ayrılacaktır. Bu perspektifle, Nietzsche'nin nihilizme olan düşünceleri incelenecek, ancak onun öncesinde Nietzsche'nin düşünceleri üzerinde etkileri olan Wagner ve Schopenhauer'den bahsedilecektir. Nietzsche'nin nihilizme dair söylemlerinin ardından Nietzsche'nin Tanrı'yı öldürmesine ve önemli kavramlarından olan üstinsana, sonrasında insana olan bakışına ve nihilizmi, modernizme bir tepki olarak ortaya koyduğundan, modernizme olan düşüncelerine ayrı bir parantez açılacaktır. Bu bölümde Heidegger ve nihilizmle ilgili görüşleriyle, varoluşçuluk bağlamında nihilizm ve postmodernitedeki nihilizm de incelenecektir.

Çalışma medya ve nihilizm bağlamında olduğu için çalışmanın ikinci bölümünde medya tarihi nihilizm perspektifinden incelenecektir. Daha açık bir deyişle, sözsüz, sözlü, el yazmalı, tipografi ile elektrik ve elektronik medya kültürü olarak beş başlık altında incelenecek olan medya tarihinde, öncelikle iletişim çalışmalarına yön veren eleştirel yaklaşımlardan, nihilizmle ilişkili olan Frankfurt Okulu ile İngiliz Kültürel Çalışmaları, söz konusu ilişki bağlamında tartışılacaktır. Ardından, medyadaki nihilizmin ne olduğuna dair yapılan çalışmalardan örnekler verilerek, yapılan alan taramasındaki medyadaki nihilizmi ele alan çalışmalardan bahsedilecektir. Bu çalışmalardan sonra ise nihayetinde medya ve medya araçlarının nihilizmle olan ilişkisi kuramsal açıdan tartışılacaktır. Ancak söz konusu tartışmaya geçmeden medya tarihi kapsamında sözsüz, sözlü ve el yazmalı kültüre değinilecektir. Tipografi kültürü ve bu kültürün içerisinde yer alan gazetenin nihilizmle olan bağı irdelenecektir. Daha sonra elektrik ve elektronik medya kültürü ile bu kültürdeki radyo ele alınacak ve yine bu kültürdeki sinemanın nihilizmle olan ilişkisi incelenecektir. Daha sonra ise televizyonun, dijital iletişim teknolojilerinin ve çalışma medya bağlamında olduğu için genel hatlarıyla medyanın nihilizmle olan bağıntısı detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

Kuramsal verilerin ardından üçüncü bölümde çalışma kapsamında oluşturulan nihilizm ve nihilizm türleriyle, bunlara ait parametrelerin olduğu tablo temel alınarak,

medyadan örnekler analiz edilecektir. Bu noktada medya gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileri olarak dört başlık altında ele alınacak ve söz konusu medya araçlarından seçilen örnekler incelenecektir. Bu bölümde yapılan incelemenin ardından ise sonuç bölümünde elde edilen bulgular tartışılacaktır.

I. Problem

Nihilizmin bir yazgı olduğunu ve tecrübe edilmesi gerektiğini ifade eden Nietzsche, esasen nihilizmin günümüzde ulaştığı noktayı özetlemektedir. Özellikle postmodern süreçle birlikte nihilizm, modern süreçteki formundan çıkarak, değerleri yıkmaya ya da yeni değerler ortaya koymaya değil, değerleri göz ardı etmeye eğilimlidir. Ancak bundan da vahim olanıysa Baudrillard'ın söylediği üzere, saydamlaşan yapısıyla, artık görünmez olmasıdır.

Nihilizm, epistemolojik nihilizm, politik nihilizm, aktif nihilizm, pasif nihilizm varoluşsal nihilizm ve Baudrillardcı söylemle saydam; Wellercı söylemle postmodern nihilizm olarak sınıflandırabileceğimiz türleriyle, nihilizmin yaşamın tüm alanına yayılmasında medyanın payı son derece önemlidir. Çünkü kitlelerin sürekli maruz kaldıkları medya metinlerinin, toplumda yaydığı önermeler, göz ardı edilemeyecek bir ehemmiyete sahiptir. Medya ortaya koyduğu metinlerle, toplumun şekillenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda medyanın önemi de göz önüne alınarak, medyanın nihilizmle olan ilişkisinin nasıl olduğunu ortaya koymak, çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Daha açık bir deyişle, medyada nasıl bir nihilizmin olduğunu ve bu nihilizmin nasıl yayıldığını saptamak çalışmanın problemidir.

II. Amaç

Çalışmanın amacı, medyanın nihilizmle ilişkinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu perspektifle, çalışma kapsamında şu sorulara cevap aranacaktır:

Araştırma Sorusu 1: Medya ve nihilizm arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırma Sorusu 2: Medya ve nihilizm arasında nasıl bir ilişki vardır?

Araştırma Sorusu 3: Hangi medya araçlarında, hangi nihilizm türleri öne çıkmaktadır?

Araştırma Sorusu 4: Medya ve nihilizm bağlamında, genel olarak medyada hangi nihilizm türünün hâkim olduğu söylenebilir?

Araştırma Sorusu 5: Medya ve nihilizm kavramsallaştırmasında, medyada hangi nihilist önermeler öne çıkmaktadır?

III. Hipotezler

Bu kapsamda çalışma bağlamında sorgulanacak hipotezler ise şunlardır:

Hipotez 1: Medya ve nihilizm arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Medya, nihilist önermeleri yaymaktadır.

Hipotez 3: Medyanın ortaya koyduğu nihilizm ile nihilizm türleri, medya aracına göre değişiklik göstermektedir.

Hipotez 4: Medya ve nihilizm kavramsallaştırmasında, bazı nihilizm türleri, diğerlerine nispeten öne çıkmaktadır.

Hipotez 5: Medyanın da yaydığı nihilizmle birlikte, kitlelerin nihilizmden kaçışı mümkün değildir.

IV. Varsayımlar

Çalışmanın varsayımları şöyledir:

Varsayım 1: Nihilizm bireyleri, amaçsız ve değersiz kılmaktadır.

Varsayım 2: Kültür endüstrisi, nihilizme hizmet etmektedir.

Varsayım 3: Nihilizm, yanılsama evreni yaratmaktadır.

Varsayım 4: Postmodernitedeki nihilizmde hakikat anlamını kaybetmiştir.

Varsayım 5: Nihilizm, politik amaçlı da kullanılmaktadır.

Varsayım 6: Nihilizm, aynı zamanda varoluşsal bir sorundur.

V. Önem

Bu çalışma, Türkçe literatürde, medya ve nihilizm ilişkisini ilk irdeleyen çalışma olması ve bu bağlamda da bundan sonraki çalışmalara yol gösterici olması açısından önemlidir. Ayrıca, çalışma içerisinde oluşturulan tablo, medya ve nihilizm ilişkisini incelemede önemli bir kaynak olarak, sonraki çalışmalardaki çözümlemelerin, tablo baz alınarak yapılabilecek olmasından dolayı da ayrıca önem arz etmektedir.

VI. Sınırlılıklar

Bu çalışma nihilizm ve nihilizmin medyayla olan bağı ile Türk medyası ve bu bağlamda da gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileriyle sınırlıdır.

VII. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Türk medyası, örneklemini ise bu medya içerisinden amaçsal örnekleme metoduyla seçilen örnekler oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, Türkiye özelinde gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojilerinden araştırma amacına uygun olarak seçilen örnekler incelenecektir.

VIII. Yöntem

Çalışmada literatür taraması yapılacak olup, uygulama kısmındaki verilerin seçilmesinde amaçsal örnekleme metodu, bu verilerin analizinde ise söylem analizi yöntemi kullanılacaktır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında kullanılacak olan amaçsal örnekleme metoduyla, söylem analizinden kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Sosyal bilimlerde sık kullanılan örnekleme teknikleri temel olarak ikiye ayrılmaktadır: Olasılığa dayalı olan ve olasılığa dayalı olmayan. Olasılığa dayalı örneklem içerisinde basit rastlantısal, tabakalı, küme ve sistematik örnekleme; olasılığa dayalı olmayan örneklem içerisinde ise uygunluk, kartopu, kota, boyutsal ve amaçsal örnekleme teknikleri yer almaktadır (Taylan, 2015: 65). Çalışmada kullanılan amaçsal

örnekleme tekniğinde, araştırmacı, kimleri seçeceğine kendisi karar vermekte ve araştırmanın amacına en uygun olanları örneklemine dâhil etmektedir. Amaçlı örnekleme üç durumda uygun olmaktadır: 1. Araştırmacı, amaçlı örneklemi istediği bilgileri alabileceği elemanları seçmek için kullanmaktadır. 2. Ulaşılması zor bir evrenin üyelerini örnekleme almak için kullanmaktadır. 3. Derinlemesine araştırmalarda kullanılacak kişilerin veya olayların seçiminde kullanmaktadır (Arslanoğlu, 2016: 91). Taylan (2015: 79-80) amaçsal örneklemenin *yargısal örnekleme* ve *kriter temelli örnekleme* olarak da adlandırıldığını eklemektedir. Bu yöntemde araştırmanın amacına uygun olarak örneklerin seçildiğini ifade eden Taylan, araştırmacının belirlenen örneklem hacmine ulaşıncaya dek örneklem seçtiğini söylemektedir. Öz ile şunu söylemek mümkündür ki amaçsal örneklemede, araştırmanın amacına uygun ve evreni temsil ettiği düşünülen örnekler seçilmektedir. Ayrıca bu teknikte, araştırmacı örneklere kendisi karar verdiğinden örneklem seçiminde özgürdür.

Söylem analizi ise söylemin, sosyal dünyayı nasıl temsil ettiği konusuna odaklanmaktadır ve esasen söyleme ilişkin tartışmalar Ferdinand de Saussure kadar dayanmaktadır (Devran, 2010: 57-59). Söylem analizi, metin olarak adlandırılan, yazı, söz ve görüntüyü analiz etmede kullanılmaktadır (Erdoğan, 2014: 287). Söylem analizi, dil içinde açığa vurulduğu haliyle hâkimiyetin, ayrımcılığın, gücün ve denetimin açık olduğu kadar örtük yapısal ilişkilerini de çözümlemeye çalışmaktadır (Dursun, 2013: 81). Medya çalışmalarında ise reklamın, filmin, programın, haberin ya da bunlar gibi medya metinlerinin incelenmesinde kullanılmaktadır. Bu inceleme, dilsel bağlamda olabileceği gibi sosyali ekonomik, kültürel ya da ideolojik bağlamda da olabilmektedir (Erdoğan, 2014: 287). Kısaca, söylem analizi incelenmek üzere ele alınan metinlerin, eleştirel bir yaklaşımla ve odaklanılan konu kapsamında analiz edilmesi yöntemidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

2. NİHİLİZM

- *"Size daha önce de söylemiştim, amcacığım, biz otoriteleri kabul etmiyoruz," diye söze karıştı Arkadiy.*
- *"Biz, yararlı gördüğümüz şeylerin bize yön vermesiyle hareket ediyoruz," dedi Bazarov. "Şu anda en yararlı şey inkâr etme, biz de inkâr ediyoruz."*
- *"Her şeyi mi?"*
- *"Her şeyi."*
- *"Nasıl olur? Yalnız sanatı, şiiri değil... aynı zamanda... söylemesi bile korkunç..."*
- *"Her şeyi," diye tekrarladı Bazarov, anlatılması zor bir sakinlikle…*

(Turgenyev, 2012: 84-85).

Nihilizmin tüm yönleriyle ele alınmaya çalışılacağı bu bölümde öncelikle nihilizm kavramsal açıdan incelenecektir. Daha sonra nihilizm konusunda en önemli isim olan Nietzsche'yi düşünsel açıdan çok etkileyen iki isim Wagner ve Schopenhauer'dan, ardından Nietzsche'nin nihilizme dair ortaya koyduklarından bahsedilecektir. Bu başlık altında Nietzsche'nin meşhur söylemi "Tanrı'nın ölümü" ile bir diğer önemli kavramı üstinsana, ayrıca insana olan bakışına değinilecek ve nihilizmi modernizme karşı bir başkaldırı olarak öne sürdüğünden dolayı da modernizm ile ilgili düşüncelerinden bahsedilecektir. Sonrasında Heidegger'in nihilizmle ilgili fikirleri ve ardından da nihilizmle türdeş görülen varoluşçuluk ile nihilizm bağıntısı ele alınacaktır. Son olarak da nihilist olarak görülen postmodernizm ve postmodern süreçteki nihilizm irdelenecektir. Bu noktadan hareketle nihilizmin ne olduğuyla başlamak gerekmektedir.

2.1. Nihilizm Kavramı

19. yüzyılda özellikle Rusya'da savunulan nihilizm, her türlü otoriteye karşı kullanılmıştır (Küçükalp, 2005: 22). Nihilizm kelimesi kök olarak Latince nihil kelimesinden gelmektedir ve Türkçedeki hiçlik kelimesi ile özdeştir. Nihil kelimesi, herhangi bir şeyi işaret etmeyip, var olmama anlamına gelmektedir (Pratt, t.y.). Nihil kelimesi, varlık olmaması durumundan önce hiçliği ifade etmektedir (Deleuze, 2005: 111). Nietzsche (2011a: 108; 139), korku ve merhametin bir araya gelmesinden, insanın son istenci olan hiçlik istencinin, başka bir ifade ile nihilizmin ortaya çıktığını söylemektedir ve insan istencinin hiç istememektense hiçliği istediğini de eklemektedir.

Schopenhauer (2010: 75) ise yaşama iradesinin hiçlikte nihayet bulduğunu, aynı zamanda fenomenlerle birlikte hiçliğin yaşama iradesinin sınırları içerisinde kaldığını ve ona dayandığını söylemektedir. Bu noktadan hareketle, hiçbir şeyi istememekle, hiçliği istemek arasındaki ayrıma dikkat çeken Nietzsche'nin, esasında yıkıma işaret ettiği söylenebilir.

Fredrich Heinrich Jacobi, nihilizm kavramını ilk kez kullanan düşünürdür. Jacobi için idealizm, sadece kendisini algılamakla birlikte, aynı zamanda içerisinde eriten bir öznellik üzerinde temellendiğinden esasında nihilizmdir ve bu bağlamda, Jacobi nihilizmi, idealizmin bir sonucu olarak görmektedir. Bununla birlikte gerçeğin, idealist olarak yorumlanmasını da "nihilistik" olarak nitelendirmektedir (Küçükalp, 2005: 22; Özkan; 2015: 58). Nihilizm kavramı modernizm öncesi süreçte ise Grek filozofu Sofist Gorgias'a atfedilmektedir. Bunun nedeni Gorgias'ın şu söylemine dayanmaktadır: *"Hiçbir şey yoktur; Olsaydı bile bilinemezdi; Bilinebilse bile aktarılamazdı"* (Higgins, t.y.). Fakat nihilizm kavramı Nietzsche ile özdeşleşmiş ve Nietzsche de nihilizm üzerine en fazla düşünen kişi olmuştur.

Bu bağlamda Nietzsche'nin (2010b: 21) *Güç İstenci* kitabının önsözünde gelecek iki yüzyılı gözler önüne sermeye çalıştığı ve bu gelecek olanın, nihilizmin gelişini olduğu söylemine değinmek gerekmektedir:

> *"Burada gözler önüne sermeye çalıştığım, gelecek iki yüzyıldır. Gelecek olanı tarif ediyorum, artık farklı gelemeyecek olanı: Nihilizmin gelişini. Bu hikâye şimdi ile ilgili olabilir: İhtiyaçtan kendisi iş başındadır. Bu gelecek daha şimdiden yüzlerce işaretle konuşmaktadır; bu kader kendini her yerde ilan etmektedir. Geleceğin bu müziği için tüm kulaklar daha şimdiden dikildi. Tüm Avrupa kültürü, ne zamandır her on yılda bir işkenceler içinde büyüyen bir gerilimle bir felakete doğru sürüklenmektedir: Dur durak bilmeksizin, şiddetle, düşünmeksizin, tıpkı sona varmak isteyen, artık düşünmeyen, düşünmekten korkan bir nehir gibi."*

Nietzsche (2010b: 22; 27; 33) nihilizmin gelişini ele aldıktan sonra, nihilizm ne anlama gelir diye sormakta ve bu soruyu en yüce değerlerin, öz değerlerini kaybetmesi olarak yanıtlamaktadır. Ancak burada hedefin eksik olduğunu ve neden sorusunun cevabının bulunamadığını da vurgulamaktadır. Nietzsche, neden kategorisine duyulan

inancın, nihilizmin nedeni olduğunu söylemektedir. Nihilizmin gelişinin neden gerekli hale geldiği sorusunu da sormakta, bu soruyu nihilizmin, büyük değerlerin ve ideallerin son mantıklı karışıklığını özümlediği, ayrıca söz konusu değerlerin ne kadar değerli olduklarını kavramak için nihilizmin deneyimlenmesi gerektiğiyle cevaplamaktadır. Bu perspektifle Nietzsche'nin, nihilizm tecrübesinin, en yüce değerlerin, öz değerlerini kaybetmesi noktasındaki "Neden?" sorusuna cevap olacağına inandığını söylemek mümkündür.

Nietzsche (2010b: 4; 455) bütün değerler ile birlikte gerçeğe, öze ve özveriye ulaşılabileceğini, ancak aynı zamanda her yaşamın daha yüksek bir değere, çıkarcılığa ve açgözlülüğe de bağlanabileceğini ifade etmektedir. Buna ek olarak, iyi ve saygın olan şeylerin değerini oluşturanların, karşıt olanlarla örüldüğünü ve onlarla temeldeki benzerlikleri taşıdığını belirtmektedir. Değer kavramına vurgu yapan Nietzsche, bu kavram ile ilgili şunları söylemektedir: *"'Değerin' görüş açısı, oluş akışı içinde göreceli bir yaşam dayanıklılığının kompleks biçimleri için koruma ve yükselme koşullarının bakış açısıdır."*

Nietzsche'nin felsefesi kendi çağına tamamıyla bir karşı çıkış olmakla birlikte çağındaki akılcılığa, tarih akımlarına, felsefe dizgelerine, çağına hâkim olan tarih anlayışı ile bütün değerlere yönelik bir tepkidir (Akarsu, 2010: 130). Nihilizm üzerine birçok şey söyleyen Nietzsche, nihilizm ile ilgili çeşitli tanımlamalar da yapmıştır: Nihilizm, insanın, bir istem konusu olan amaç ve değerlerden mahrum kalınca hiçliği istemesidir (Nietzsche, 2000: 51). Ancak "boşuna" olanın üzerine düşünmek ya da her şeyin yok olmayı hak ettiğine dair bir inanç değildir (Nietzsche, 2010b: 38). *Kudret İradesi* kitabında ise nihilizmi şu şekilde tanımlamaktadır: Nihilizm gaye yokluğu ve niçin sorusunun cevapsız kalmasıdır. Nihilizm aktif olarak şiddetli bir tahrip gücüyle azami kuvvet derecesine varmaktadır. Bugün ise bu nihilizmin zıddı, hiçbir şeye hücum etmeyen yorgun nihilizm söz konusudur (Safa, 2005: 284). *İyinin ve Kötünün Ötesinde* kitabında nihilizmi, umudu kesik ve yorgun bir ruhun işareti olarak tanımlamaktadır (Nietzsche, 2001b: 7). Fakat genel olarak bütün tanımlamalarındaki ortak noktalar, değer ve amaçların yoksunluğu, hiçliği isteme ve niçin sorusunun cevapsız kalmasıdır.

Nietzsche'nin nihilizm tanımlamalarının yanı sıra nihilizm ile ilgili başka tanımlamalar da söz konusudur. Deleuze'a (2005: 111-112) göre nihilizmin ilk anlamı şudur: *"Yaşamın hiçlik değerini alması, yaşama bu hiçlik değerini veren üstün değerler kurmacası, kendini bu üstün değerler içinde ifade eden hiçlik istenci"*. Nihilizmin ikinci anlamında ise istem değil, tepki söz konusudur. Dünyanın ve üstün değerlerin varlığı inkâr edilerek, tepki gösterilmekte ve söz konusu değerlere geçerlilik yüklenmemektedir. Bundan böyle yüce değerlerin yerine yaşam değersizleştirilmekte, yüce değerlerin kendiliğinden değersizleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Deleuze iki anlam yüklediği nihilizmi, şu şekilde isimlendirmektedir: "*Nihilizmin birinci anlamı, ilkesini, güç istenci olarak inkâr etmek istencinde bulmaktadır. İkinci anlamı, "zaafın kötümserliği" ilkesini, tek başına ve çırılçıplak tepkisel yaşamda, kendi kendilerine indirgenmiş bulunan tepkisel güçlerde bulmaktadır. Birinci anlamı "olumsuz nihilizm" iken; ikinci anlamı ise "tepkisel nihilizmdir.""* Touraine (2002: 112) ise nihilizmi, modernizmin özgürleşme hareketinin tükenmesi ile kendini teknik bir eylemin içerisinde kapatılmış hisseden bir kültürün anlamını kaybetmesi olarak da tanımlamaktadır. Söz konusu yaklaşımı değerlendirecek olursak, Touraine'nin nihilizme farklı bir bakış açısı getirdiği ve bu tanımlamanın, özellikle dijital iletişim teknolojileriyle günümüzde daha da önem kazandığı ifade edilebilir.

Heidegger (2001b: 24; 27-28; 47; 60) nihilizmi, bütününde varolan olarak varolanın başına, hiçin gelmesi olarak tanımlamaktadır. Heidegger'in, Nietzsche ve nihilizm ile ilgili söylemleri ise şöyledir: Nietzsche yeni değerler koymayı nihilizm olarak tanımlamaktadır. O'nun en yüce değerleri yok edip, değerleri yeniden değerlendirmesini metafizik bir yorum, fakat güç istemi anlamında metafizik bir yorum olarak görmektedir. Heidegger'e göre, değerin ayrıcı bir özelliği olarak, Nietzsche'nin değeri mühim bir sonucu ortaya koymaktadır:

> *"Görme noktası olarak değer, görme tarafından, görme için koyulmuştur. Bu baktığı için gören, gördüğünü kendi önüne koyduğu için gören, böylece de bakılanı belli bir şey olarak koyan bir görme türüdür. Bir göz önüne getirme olan bu koyma ile ilk kez, bakışı bir şeye yöneltmek için gerekli olan, böylece de bakışın yoluna götüren nokta, göz önündeki erek olur; yani bütün görmelerde, bakışın götürdüğü bütün eylemlerde önemli*

olan şeye dönüşür. Değerler önceden rastgele görme noktası olarak alınabilecek kendinde şeyler değildir."

Nishitani'ye (1990: 3) göre de nihilizm, tarihsel yaşamın objektifliğini kaybettiğini, değer sistemlerinin parçalandığını, sosyal ve tarihsel yaşamın bütünlüğünün bozulduğunu işaret etmektedir. Bu perspektif doğrultusunda nihilizm, dışsal olarak sosyal düzenin çöküşü anlamına gelirken; içsel olarak da bireysel anlamın bozulması demektir. Diken'e (2011: 30) göre nihilizm, esasında dünyayı var olduğu anlamda kabullenmeme, dünyanın amaçtan, anlamdan ve birlikten mahrum olduğuna öfkelenme halidir. Dünyaya anlam ve düşsel tamlık yüklemek için çabalayarak dünyanın anlamsızlığına katlanabilmek adına kaçışçı bir çare arama girişimidir. Öz ile nihilizmle, düzenin ve anlamın bozulduğuna işaret eden Nishitani'den farklı olarak Diken, kabullenmemeye, öfkeye ve kaçışa vurgu yapmakta ve nihilizme pasif olmayan nitelikler yüklemektedir.

Baudrillard'a (2011: 214) göre ise nihilizmin artık Tanrı'nın ölümü ile birlikte ortaya çıkan çöküşle ilgisi kalmamıştır. Günümüzde artık saydamlaşmış bir nihilizmden bahsedilmektedir. Ancak söz konusu bu nihilizm, kendinden önceki nihilizmlerden çok daha acımasız ve radikaldir. Bunun nedeni ise saydamlık ve boşlukta yüzer gibi olma halinin hem sistem hem de onu çözümlediğini iddia eden tüm kurumların ayrılmaz bir parçasına dönüşmüş olmasıdır. Baudrillard'ın bu söylemi, Diken (2011: 62-63) tarafından şöyle pekiştirilmektedir: Çağdaş toplumun politika-ötesi düzeninin, gerçek, anlam, birey, toplumsal gibi şeylerin gözden kayboluşuyla nitelenmesinin nedeni budur. Her şey politik hale geldiğinde politika kaybolmaktadır, her şey cinsellik haline geldiğinde cinsellik ortadan kalkmaktadır, her şey toplumsal olduğunda toplumsal kaybolmaktadır… Aşırı görünürlük, görünmez olanın yok olmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda günümüzde her yere sirayet eden nihilizmin, artık görünmez olarak saydamlaştığı sonucuna varmak mümkündür.

Nietzsche'ye geri dönüldüğünde ise Nietzsche için nihilizmin bulguları veya deneyimleri ile nedenlerinin birbirine karıştırılmaması çok önemlidir. Nietzsche nihilizmin bulgularını toplumsal keder, fizyolojik bozulma, ahlaksal çöküntü, yaygın kötümserlik vb. olarak sıralarken, nihilizm deneyiminin, dünyanın ve insan varoluşunun belirli bir şekilde yorumlanmasının ürünü olduğunu ifade etmektedir. Nihilizmin

nedenleri ise Nietzsche'ye göre, derin ve çok yönlüdür. Nietzsche, insanların yüzyıllardır inandığı değerlerin mantıksal akıbeti olduğundan, modern nihilizm deneyiminin, kader olduğunu savunmaktadır (Pearson, 1998: 58). Nihilizm kapıya dayandı diyen Nietzsche (2010b: 25; 39), ahlaksızlığı nihilizmin nedeni olarak görmenin doğru olmadığını söylemektedir. Bu perspektifle de nihilizmin iki nedeninden bahsetmektedir: Daha yüce türlerin eksikliği, başka bir deyişle bitmeyen verimliliği ve gücü ile insandaki inancı ayakta tutanlar; daha aşağı türler olup, alçakgönüllülüğü unutanlar ve ihtiyaçlarını metafizik değerlere atfedenler. Böylece varoluşun tamamı bayağılaşmaktadır ve kitle baskın çıkıp istisnaları bastırdığında, onlar da kendilerine olan inancı kaybetmekte, nihilist olmaktadırlar. Nihilist, Tanrı'yı, üstduyarlılığın tüm türleriyle birlikte iyi'yi ve doğru'yu reddetmektedir ve "hiçbir şey doğru değildir, hiçbir şey iyi değildir, Tanrı ölmüştür" diye düşünmektedir. Bu noktada, istenç hiçliği, bir hiçlik istenci için artık bundan böyle bir belirti olmaktan ziyade, tüm istencin inkârıdır (Deleuze, 2005: 112). Tüm bunlardan yola çıkarak, Nietzsche'nin ahlaksızlığı nihilizmin nedeni olarak görmediği ve esas olarak iki nedenden bahsettiği söylenebilir. Kısaca nihilizmin nedenlerinin değer yoksunluğu ile varoluşun bayağılaşması olduğunu söyleyen Nietzsche yine hiçlik istencine vurgu yapmaktadır.

Nietzsche'ye (2010b: 46-48) göre *"Nihilizm hareketi sadece fizyolojik çöküşün ifadesidir."* Ancak söz konusu çöküşün mücadele edilmesi gereken bir şey olmadığını, aksine gerekli olduğunu belirten Nietzsche, çöküşün sonuçlarının *"ahlaksızlık-ahlaksızlığa müptela oluş; hastalık-hastalıklı oluş; suç-suçluluk; bekârlık-steril oluş; isteri-istencin zayıflığı; alkolizm; pesimizm; anarşizm; özgürlükçülük, iftiracılar, baltalayanlar, şüpheciler, yok ediciler"* olarak sıralamaktadır. Ayrıca nihilizmin bir neden değil, çöküşün bir sonucu olduğunu da belirtmektedir. Nietzsche (2010b: 45; 182) pesimizmin nihilizme dönüşmesi ile ilgili olarak, değerlerin doğallıktan çıkmasıyla baskın ve yol gösterici eylemlerin yerine, çözülmüş ve idealist değerlerin eyleme karşı geldiğini ve onu kınadığını söylemektedir. Hiçbir şeyin pratik bir nihilizmden daha yararlı olamayacağını da söyleyen Nietzsche, buna nihilizmin cesaretlendirilmesi gerektiğini de eklemektedir. O'nun nihilizm tanısı, politika ve politik düzenin sorunları ile ilgili düşünmek mecburiyetinde olunduğunu açığa çıkarması açısından önemlidir (Pearson, 1998: 66). Tüm bunlara ilaveten Nietzsche, nihilizmi yavaşlatmak mümkün

olmadığından, ona katlanmak gerektiğini, bununla birlikte nihilizmden kaçılamayacağını ve bu nedenle nihilizmin yüzleşilmesi gereken bir şey olduğunu söylemektedir (Küçükalp, 2005: 36; Pearson, 1998: 249). Nietzsche öz ile nihilizmin bir yazgı olduğunu ifade etmektedir.

Nietzsche nihilizm ile ilgili ayrışmaya gitmekte ve nihilizmi ikiye ayormaaktadır. Söz konusu bu iki ayrımdan da kısaca bahsetmek gerekmektedir. Nietzsche temelde nihilizmi orijinal ve Avrupa nihilizmi olarak ikiye ayırmaktadır. Bu noktadan hareketle şunları söylemek mümkündür: Nietzsche için nihilizm insandan çıkan, ancak daha sonra iki farklı kanaldan akan bir kavramdır. Söz konusu kaynaklar, Platonculuktan başlayarak, tüm Batı düşüncesini içerisine alan metafizik tarihidir ve bu tarih orijinal nihilizm olarak adlandırılmaktadır. Diğeri ise, bu içeriğin sonucu olarak gelinen noktanın farklı bakış açıları ile nasıl yorumlandığını ortaya koymakta ve bu da Avrupa nihilizmi olarak adlandırılmaktadır (Mengü, 2006: 40).

Nietzsche'nin ele aldığı orijinal ve Avrupa nihilizmi kavramlarını açmak gerekmektedir: Orijinal nihilizm, eski sınıflı toplumlardaki kölenin baskı tecrübesiyle ilişkilendirilmekte ve karşılaşılan politik baskının sonucunda, başkaları karşısında ortaya çıkan güçsüzlük hissi olarak nitelendirilmektedir (Warren, 1991: 18). Nietzsche'ye (2010b: 98; 2011a: 14) göre, insanlığın her verimli ve güçlü hareketi bir nihilizm hareketi yaratmakta ve pesimizmin en aşırı şekli olan orijinal nihilizm, dünyaya gelişinin çok önemli, aynı zamanda büyümenin ve dönüşümün işareti olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte Avrupa kültürünün, Avrupa Budizmi'ne, başka bir deyişle nihilizme doğru mu gittiğini sorgulamaktadır. Bu perspektifle, Nietzsche'nin Budizmi nihilistik bir din olarak gördüğü söylenebilmektedir.

Nishitani (1990: 77), Avrupa nihilizmiyle ilgiliyse şu tanımlamayı yapmaktadır: Zayıflığın kötümserliğinden gücün kötümserliğine karşı gerçekleşen dönüşümle nihilizm, nitelik ve yeni bir form kazanmıştır. Kendi kendisinin farkında olmasından ötürü gerçek nihilizm olarak da adlandırılabilecek olan nihilizmin bu yeni türü, Avrupa nihilizmidir. Özünde, Nietzsche (2005d: 196) nihilizmin Avrupalı biçimini, bütün varoluş anlamını yitirdiğinde, bir Hayır-yapma eylemi olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Avrupa nihilizminin evrelerini maddelendiren Nietzsche (2010b: 62-63), sırasıyla şu evrelerden

bahsetmektedir: *Belirsizlik evresi*, kişinin eski ile yeninin özünde zıt olduğunu anladığı ve eski değerlerin önemini yitirdiğini, yeni değerlerin ise yükselen yaşamdan doğduğunu bildiği evredir. *Üç büyük heyecan evreleri* de küçümseme, merhamet ve yıkımdır. Son olarak da *felaket evresi* ise insanları elemeden geçiren bir doktrinin gelişidir. Nietzsche'nin söz konusu maddelerinden de yola çıkarak, nihilizme dair söylemlerinde yıkım, merhamet, felaket ve değer kavramlarının sıklıkla kullandığı, ancak merhamete olumsuz anlam yükleyerek, merhametli olmanın felakete sürüklediği düşüncesine sahip olduğu söylenebilir.

Bunların yanı sıra, başlangıçtaki nihilizmi, dinsel nihilizm olarak tanımlayan ve anti-nihilizm kavramından da bahseden Diken (2011: 16), bu kavramın mevcut değerlerin yeniden değerlendirilmesi ya da karşılıklı değerlendirilmesi ile ilgili olduğunu söylemektedir. Ancak anti-nihilizm, söz konusu değerlendirmeye, dinsel, aktif[1] ve pasif[2] nihilizmi dâhil etmemelidir. Ayrıca Diken anti-nihilizmin, aynı zamanda nihilistik olmak zorunda olduğunu iddia etmektedir. Nietzsche anti-nihilizmi, kusursuz nihilizm olarak değerlendirmektedir. Anti-nihilizm, yeni bir yaşam şekli üretmek için kendi kendine sırt çeviren, kendi kendini yıkan ve alt eden bir nihilizmdir. Bu bağlamda Nietzsche'nin kusursuz nihilisti, gözü iğrençlik yolunda idealleşen, anılarına karşı vefasız olmakla birlikte kendisi için yapmadığı şeyleri, insanlığın geçmişi için de yapmayan kişidir (Nietzsche, 2010b: 37). Daha açık bir deyişle, yeni bir kavram ortaya atan Diken, yıkılan değerlerin yeniden değerlendirilmesine anti-nihilizm demektedir. Anti-nihilizm kavramı, nihilizmin karşısında gibi algılansa da Diken, anti-nihilizmin nihilistik olmak zorunda olduğunu ifade etmektedir. Çünkü yeni değer biçmek de değer yıkmak kadar nihilistiktir. Zaten Nietzsche tarafından da bu nihilizm türü kusursuz nihilizm olarak nitelendirilmektedir.

Pearson'a (1998: 245) göre, Nietzsche, kendisini "ilk kusursuz nihilist" olarak tanımlamaktadır ve yine ilk kusursuz nihilist olarak kendi deneyiminin örnek alınması gerektiğine inanmaktadır. Onun nihilizm deneyimi, taklit edilecek bir şey olmaktan ziyade, kendisinden ders alınacak bir görevdir. Ayrıca Nietzsche, kendisini bir kurban

[1] Aktif nihilizm, ruhun artan gücünün işaretidir (Nietzsche, 2010b: 37-38).
[2] Pasif nihilizm, ruhun gücünün azalması ve gerilemesidir (Nietzsche, 2010b: 37-38).

olarak sunmaktadır. Nietzsche (2010a: 78; 2010b: 44), eğer bir filozof nihilist olabilseydi, insanın tüm ideallerinin arkasında hiçbir şey ve hatta hiçi bile bulamadığı için olurdu demektedir. Ayrıca Nietzsche felsefecileri nihilist olarak kabul ederek, felsefecilerin her şeyin boş ve anlamsız olduğuna inandığını söylemektedir. Bunların yanı sıra formlardan korkmayan ve formları yıkmaya yönelmeyecek bir aktif nihilizm olasılığı da söz konusudur. Formun bulunmadığı bir yaşam mümkün olmadığına göre, herhangi bir yaşam, hem formların Dionysoscu yıkımını hem de Apolloncu formasyonu içermek zorundadır. Bu durumda Tanrı ölmüş bile olsa, kusursuz nihilizmin ufku içinde, içkin yeni değerler ya da yeni Tanrılar yaratmak mümkündür (Diken, 2011: 98).

Nihilizmin üstesinden gelmek, onun aynı zamanda onaylanmasına bağlı olduğundan, nihilizmi sorun olmanın yanı sıra bir fırsat olarak da görmek gerekmektedir. Çünkü değerlerin değersizleşmesi, yeni değerlerin ortaya konması noktasında zaruridir. Nihilizmin fırsat olarak görülmesi de Nietzsche için aktif nihilizmdir (Küçükalp, 2005: 3). Ayrıca nihilizm bir fırsat olmakla birlikte, Nietzsche'nin aktif nihilizmi, bu fırsatın değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Varlığı önceleyen hiçlik olduğundan, değerlerin yıkımı da sonuna kadar götürülmelidir (Nietzsche, 2011b: 84). Bu noktadan hareketle, Nietzsche'ye göre *"eğer bir tapınak kurulacaksa, bir tapınağın da yıkılması gerekmektedir"* ve bu yüzden felsefede ilk aşamada yıkmaktır (Danto, 2002: 18-19). Nihilizmin, yeni değerler yapabilmek adına bir fırsat olduğunu söyleyen Nietzsche, bu fırsatı aktif nihilizm olarak adlandırmaktadır. Aktif nihiliste kusursuz nihilist diyen Nietzsche de aktif nihilist olduğundan dolayı, kendisini ilk kusursuz nihilist olarak kabul etmektedir.

Son olarak da pasif, olumsuz ve tepkisel nihilizmi ele alan Deleuze (2005: 115-119) ise, bu bağlamda *pasif nihilizmin* bakış açısında, Budacı bilinç momentinin olduğunu söylemektedir. İsa'nın taşıdığı Müjde, Tanrı krallığını ve ölümün kabul edilmesini ortaya koymaktadır. *Olumsuz nihilizmin* bakış açısında da Yahudi ve Hristiyan bilinç momenti söz konusudur. Tanrı fikri, hiçlik istenciyle hayatın değersizleştirilmesi anlamına gelmekte, hayatın merkezini hiçliğin içerisine yerleştirilmekte, böylece çekim merkezi de yaşamdan alınmaktadır. Olumsuz nihilizmin yerine tepkisel nihilizm geçirilmekte ve tepkisel nihilizm pasif nihilizme ulaşmaktadır. *Tepkisel nihilizmin* bakış

açısında ise, Avrupa bilincinin momenti mevcuttur. Tepkisel yaşamın asıl şey haline gelmesi ölçüsünde, Tanrı'yı ölüme gönderenin insan olduğu öğrenilmektedir. Tanrısal istencin yerine tepkisel yaşam, Tanrı'nın yerine tepkisel İnsan, İnsan-Tanrı değil Tanrı-İnsan, Avrupalı İnsan geçmektedir.

Nihilizmin ne olduğu, ortaya çıkışı gibi genel hatları ele alındıktan sonra, nihilizm türleriyle devam etmek gerekmektedir. Uygulama kısmı için aydınlatıcı olan bu başlıkta, nihilizm kategorisine ek olarak uygulamada kullanılan epistemolojik, politik, aktif, pasif, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizmden bahsedilecektir.

2.1.1. Nihilizm Türleri

Uygulama kısmında nihilizm ve türlerine ait parametrelerin oluşturulduğu çalışmada, örneklerin analizi söz konusu parametrelere göre yapılmıştır. Bu doğrultuda nihilizm kavramı detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Ancak nihilizm türlerine yer vermemek çalışmayı eksik kılacağından, çalışma bağlamında kullanılan *epistemolojik, politik, aktif, pasif, varoluşsal* ve *saydam/postmodern nihilizm* kavramlarına kısaca değinilecektir.

2.1.1.1. Epistemolojik Nihilizm

Epistemolojik nihilizm özünde iki türe sahiptir: Hakikatin bireylere ve gruplara bağlı olduğunun ifade edilmesi, başka bir deyişle hakikate vurgu yapılması ve hakikatten ziyade anlamın odak noktasına alınması. Bireylere, gruplara veya kavramsal şemalara göre değişkenlik gösteren bu nihilizm türünün temel niteliği olan görecelilik, aklın kapsamının ve gücünün kısıtlandığını ortaya koymaktadır. Bu nihilizm türünde, bir şeyin doğruluğunu, başka bir şeyle kıyaslayarak tartışmak, herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü gerçeğin göreceli olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle zaten Nietzsche de sağduyu denen şeyin perspektif olduğunu söylemekte ve gerçeğin olmadığını savunmaktadır. Epistemolojik nihilizmin temelini de Nietzsche'nin bu düşünceleri atmaktadır (Crosby, 1988: 18-20). Diken (2011: 188), bu nihilizm türünün en yüksek düzeyde bilgiye ulaşmayı amaçlayan epistemolojik bir ütopya olduğunu söylemektedir. Akla değil, duygulara dayanan epistemolojik nihilizm, yetersiz, tutarsız ve bulanık fikirlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda da söz konusu nihilizmin, post-truth ile yakından ilişkili olduğunu iddia etmek mümkündür. Post-truth kavramı ise nesnel

olguların kamuoyu oluşturmada, duygulardan ve kişisel inançlardan daha az etkili olması durumudur. Hakikatin önemsizleşmesi bağlamında, temel nokta kitlelere yalan söylemek değil, onları nesnel veriler kullanmadan, duygularına çağrılar yaparak, doğru ya da yanlış birtakım şeylere inandırmaktır. Bu kavram, hakikate karşı doğrudan bir girişim değil, hakikati önemsemeyen bir girişimdir ve hedef kitlesi, rasyonel düşünmekte zorluk çeken geniş halk kitleleridir (Alpay, 2018: 29). Bu tanım da epistemolojik nihilizm ile post-truth kavramı arasındaki türdeşliği ortaya koymaktadır. Ancak post-truth kavramının, epistemolojik nihilizmle aynı olduğu değil, söz konusu nihilizmi pekiştiren etkenlerden olduğu savunulmaktadır.

2.1.1.2. Politik Nihilizm

Politik nihilizm, hiçbir otoriteye boyun eğmemek, herhangi bir prensip sahibi olmamaktır. Bu nihilizmin çıkış noktası 1 Mart 1881'de Rusya'da Çar II. Aleksandr'ın suikastına dayanmaktadır. Kendilerine "Halkın İradesi" ismini veren bir grup tarafından planlanan bu suikasttaki, grup üyeleri nihilist olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni ise Turgenev'in *"Babalar ve Oğullar"* romanına dayanmaktadır (Crosby, 1988: 9-10). Çünkü Turgenyev (2012: 36-38) romanda, romanın kahramanı olan Bazarov'u nihilist bir konuma yerleştirmekte ve şöyle bir diyalog gerçekleşmektedir:

- *... Ee, bu Bay Bazarov'un kendisi necidir? ...*
- *... Bazarov neci mi? ... İsterseniz onun neci olduğunu size söyleyeyim amcacığım?*
- *Lütfen Sevgili yeğenim.*
- *O bir nihilisttir…*

Turgenyev, bu diyaloğa nihilistin tanımlamasını yaparak devam etmektedir: *"Hiçbir otorite önünde eğilmeyen, hiçbir inanç ilkesini kabul etmeyen, bu ilkeye hiçbir saygı göstermeyen biridir."* Özkan (2015: 63) da nihilistlerin kullandıkları en büyük aracın şok, sarsmak, tahrip etmek ve yıkmak olduğunu ifade etmektedir. Bu yaklaşımlar ışığında yıkmanın ve reddetmenin nihilizmin anahtar kelimelerinden olduğunu söylemek mümkündür. Küçükalp (2005: 189) ise politik nihilizmi, politik bir topluluğun benimsemiş olduğu, bu yönüyle de politik yaşamı mümkün ve anlamlı kılmakla birlikte, politik iktidarın meşruiyetine referans teşkil eden değerlerin geçerliliğini kaybetmesinden

kaynaklanan bir sorun olduğunu söylemektedir. Bu anlamda da politik nihilizmin, herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde ve farklı nedenlerle karşılaşılabilecek bir sorun olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.1.3. Aktif Nihilizm ve Pasif Nihilizm

Aktif ve pasif nihilizmin ne olduğunu ele almak gerekirse kısaca şunlar söylenebilir: Diken (2011: 45) nihilizmin, bir yanılsama felsefesi, daha açık bir deyişle dünyayı olduğu gibi kabullenmeme durumu olduğunu ve bu bağlamda aktif ve pasif nihilizmin de yanılsama dağıldığında, yani Tanrı öldüğünde ortaya çıkan nihilizmin biçimleri olduğunu söylemektedir. Başka bir deyişle, Tanrı'nın ölümünün iki yönü vardır: Yönünü kaybetme, yani pasif nihilizm ve umutsuzluk, yani aktif nihilizm. Bu doğrultuda Nietzsche (2010b: 37-38), radikal ve etkin nihilizm olarak da adlandırılan aktif nihilizmi, ruhun artan gücünün işareti olarak ve edilgin olarak da adlandırılan pasif nihilizmi de ruhun gücünün azalması ve gerilemesi olarak tanımlamaktadır. Nietzsche'ye göre aktif nihilizm, göreli gücün zirvesine şiddetli bir yok etme gücü olarak ulaşırken; bunun karşısında olan pasif nihilizm ise saldırmayan, bitkin ve bu bağlamda da zayıf nihilizmdir. Aktif nihilizm, bu dünyanın olumsuzlanma fikrini, gerçek dünyanın ortadan kaldırılmasına götürerek aşkınlıkta ısrar etmektedir. Pasif nihilizm ise gerçek dünyadan memnundur, ancak kötücül özelliklerini, başka bir deyişle, tutkularını ve değerlerini istemez. Bununla birlikte aktif ve pasif nihilizmin birbirinin zıddı olmaktan ziyade tamamlayıcısı olduğunu da belirtmek gerekmektedir (Diken, 2011: 13; 21). Daha öz bir deyişle iki yönü bulunan nihilizmin saldırmayan, bitkin tarafı pasif; yıkıcı tarafı ise aktif nihilizm olarak adlandırılmaktadır. Bu noktadan hareketle değerlerin yıkımından bahseden Nietzsche'nin de aktif bir nihilist olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, pasif nihilizme göre yanlış olan değerlerdir, dünyanın kendisi değil; fakat aktif nihilizme göre ise sorun değerlerde değil, dünyanın kendisindedir (Reginster'den akt. Diken, 2011: 45). Pasif nihilizmde değerlerin bulunmadığı bir dünya, aktif nihilizmde ise dünyası olmayan değerler söz konusudur (Diken, 2011: 46). Bu doğrultuda, Budizm'in pasif nihilizmin en ünlü biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Bu nihilizmde aynı zamanda ruhun gücü tükenmiştir ve bu yüzden de önceki hedefler ve değerler orantısız hale gelmekle birlikte artık onlara inanılmamaktadır. Aktif nihilizm

esasında varoluşun anlamsızlığına tepki vermektedir. Bu bağlamda, aktif nihilizm, nihilizmin üstesinden gelmeye yönelik olduğundan, Nietzsche aktif nihilizmi, pasif nihilizme tercih etmektedir. Hiçbir şeye inanmayan, değeri, anlamı ve arzuyu inkâr eden radikal yani aktif nihilist, bu yolla kusursuz nihilizme ulaşmaktadır (Woodward, 2009: 39).

2.1.1.4. Varoluşsal Nihilizm

Varoluşsal nihilizm, amacın ya da anlamın olmadığı bir dünya üzerine temellenmekte ve böylesine bir dünyada varoluşun kendisini boş bir şey olarak görmektedir. Bu nihilizm türü, hayatlarında anlam bulan kişilerin ya aldatılmış ya da sahtekâr olduğunu iddia etmekte ve her iki ihtimalde de bu kişilerin, insanlık durumunun acımasız gerçeğiyle yüzleşmekte başarısız olduklarını söylemektedir (Crosby, 1988: 30). Varoluşçulukta, yanılsamalar terk edildiğinde, hayat hiçbir şey olarak ortaya çıkmaktadır ve varoluşçular için de bu hiçlik, yalnızca mutlak özgürlüğün değil, aynı zamanda varoluşsal dehşetin de bir ıstırabıdır. Hiçlik, her bir bireyi yabancı ve tepkisiz bir evrende izole edilmiş bir varlık olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda da varoluşçuların literatüründeki ortak nokta, hiçlikle yüzleşmekten kaynaklanan duygusal ıstıraptır (Pratt, t.y.). Varoluşçuluk ve nihilizm ilişkisi esas olarak "Varoluşçuluk ve Nihilizm" başlığı altında detaylandırılacaktır. Bu başlıkta varoluşçuluğun ne olduğu, varoluşçu düşünürler ve varoluşçulukla nihilizm ilişkisi de etraflıca tartışılacaktır.

2.1.1.5. Saydam/Postmodern Nihilizm

Saydam/postmodern nihilizm için Weller (2011: 160), postmodern süreçte nihilizmin anlam değiştirdiğini söylemektedir. Postmodernitedeki nihilizme postmodern nihilizm, başka bir deyişle postnihilizm diyerek, bu nihilizmin gerçeğe uygun bir şekilde "gerçek yoktur" diyemediği fikriyle ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu perspektifle Baudrillard'ın simülakr, simülasyon ve hipergerçeklik kavramları, mutlak gerçekliğin reddi fikrine dayandığından postmodern nihilizm ile saydam nihilizmin aynı şeye işaret ettiğini iddia etmek mümkündür. Bu bağlamda kısaca saydam nihilizme de değinmek gerekirse, Baudrillard (2011: 214), postmodern süreçte nihilizmin saydamlaşarak yaşamın her alanına yayıldığını ifade etmektedir. Bu nihilizmin, günümüz

postmodernizmin saydam ve hipergerçek dünyasında olmasından dolayı gerçek ile kopyası arasındaki farkın ortadan kalktığını belirten Budrillard, bu yüzden de çok daha acımasız ve çok daha radikal bir nihilizmin söz konusu olduğunu söylemektedir. Saydam/postmodern nihilizm kavramı daha detaylı olarak "Postmodernizm ve Nihilizm" başlığı altında yorumlanacaktır. Bu bağlamda söz konusu başlıkta, postmodernizmin ne olduğuna kısaca değinilip, postmodernizm kavramı nihilizm perspektifinden tartışılacaktır. Ardından postmodern düşünürlerden bahsedilip, postmodernizm ve nihilizm ilişkisi ile Baudrillard'ın saydam nihilizmi anlatılacaktır.

"Nihilizm Türleri" başlığı altında, nihilizm türlerinden kısaca bahsedilmiştir. Uygulama bölümünde kullanılan tablodaki nihilizm ve türlerine ait parametreler oluşturulurken, söz konusu nihilizm türlerine ait açıklamalardan faydalanılmıştır. Ancak bunlara ek olarak, nihilizmin postmodern süreçte anlam değiştirerek başka bir şeye dönüşmesinden dolayı nihilizm türlerinin de içeriğinde değişmelerin olması beklenmektedir. İlaveten, medyadaki nihilizmin tanımı ve anlamı, bir sonraki bölümde detaylıca tartışılacağı üzere, ilk bölümde ele alınan nihilizmden daha farklı anlamsal yapılara da sahiptir. Bu bağlamda tabloda oluşturulacak nihilizm ve türlerine ait parametreler için de farklı nihilizm kavramsallaştırmalarının eklenmesi öngörülmektedir.

Nihilizm türlerinin açıklandığı bu başlığın ardından, nihilizm konusunda önemli bir isim olan Nietzsche'nin nihilizme dair söylemleriyle devam etmek gerekmektedir. Ancak Nietzsche'ye ilişkin detaylı bilgilere geçmeden önce Nietzsche'nin düşünceleri üzerinde önemli iki isim olan Wagner ve Schopenhauer'dan bahsetmek çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir.

2.2. Nietzsche'nin Etkilendiği İki İsim: Wagner ve Schopenhauer

Leipzig'te, Richard Wagner ile tanışan Nietzsche, Wagner'ı babası yerine koymuştur ve Schopenhauer'e derin sevgisi olan Wagner'a, büyük bir hayranlık duymuştur (Strathern, 1998: 18-20). Wagner'ın yanında olmayı "Tanrı katında olmaya" benzeten Nietzsche (1994: 5; 16; 54; 67; 93), Wagner'den çok etkilenmiş, fakat sonraki yazılarında ona çok veryansın etmiştir. Ancak Nietzsche, Wagner'e karşı olduğunu ilan ettiği kitabında bile her alanda Wagner'e ve bestelediği müziğe hayran olduğunu

söylemektedir. Wagner'in müziğini Afrika çöllerinde esen sıcak bir rüzgâra benzeten Nietzsche, söz konusu müziğin sıkıntı verdiğini ve kendisinden aniden bir ter boşaldığını ifade etmektedir. Ancak iyi bir havaya girdiğinde ise hepsinin geçtiğini de eklemektedir. Nietzsche, Wagner'in sanatını sağlıksız ve kuşku bırakmayan bir hastalık tablosunun ifadesi olarak bulmaktadır. Wagner'dan uzaklaşan Nietzsche, Wagner'e bağlılığın çok pahalıya mal olduğunu sıklıkla tekrarlamaktadır. Nietzsche'nin Wagner'den kopuşu, aynı zamanda onun gençliğinin politik idealizmi ve kültürel romantizminden kopuşunu da yansıtmaktadır (Pearson, 1998: 47). Düşünce ve yazılarında çok çelişkilerin olduğu Nietzsche, bu yapısına uygun olarak önce babası yerine koyduğu Wagner'dan, daha sonra nefret etmektedir.

Gençlik yıllarında Nietzsche'nin çok etkilendiği Wagner ise Schopenhauer ve onun pesimizminden çok etkilenmiş ve kendine özgü anarşik bir nihilizm yaratmıştır (Strathern, 1997: 77). Özünde pesimizmin, nihilizmin ön hazırlığı olduğunu söylemek mümkündür diyen Nietzsche (2010b: 30), Schopenhauer'ı da pesimistliğinden dolayı karanlığın filozofu olarak nitelendirmektedir (Strathern, 1997: 7). Schopenhauer'in pesimizmi ve Marx'ın yabancılaşma sorunu esasında bir nihilizm sorunudur (Küçükalp, 2005: 3). Strathern (1997: 8; 1998: 31-32), Schopenhauer'in karamsarlığının, yüzyıllarca süren Hristiyanlığın ve rasyonalizmin pedagojik bilgiçliğinden sonra çok rahatlatıcı olduğunu söylemektedir. Wagner'a hayran olan Nietzsche, Wagner'ın Schopenhauer'e olan sevgisinden etkilenmiş ve Schopenhauer'e karşı hayranlık duymaya başlamıştır. Ancak Strathern'in ifadesi ile Nietzsche, Wagner'ın hayatındaki olumsuzlukları görmeye ve ayrıca Schopenhauer'e olan sevgi ve hayranlığı geçmeye başlamıştır. Schopenhauer'in pesimistliğinden de çok etkilenen Nietzsche, daha sonra bu pesimistlikten de uzaklaşmıştır. Nietzsche'nin Schopenhauer ile ilgili yorumları ona olan bakışını ortaya koymaktadır. Nietzsche (2015: 25-26; 2010a: 72), Schopenhauer gibi düşünürlerin bıraktığı soru işaretlerinin yararsız olduğunu söylemekte ve söz konusu düşünürlerin, insanları özgür istence götürmediğini eklemektedir. Nietzsche, Schopenhauer ile ilgili olarak dikkate alınmaya değer son Alman ve psikologlar için birinci sınıf bir vaka demektedir. Ayrıca Schopenhauer'in bilgiyi, sanatı, büyük duygudaşlığı, kahramanlığı, güzelliği, dehayı, tragedyayı, hakikat istencini olumsuzladığını veya istencin olumsuzlama gereksiniminin neticesi olarak yorumladığını söylemektedir. Nietzsche'nin

Wagner'e olan sevgisi, Wagner'ın Schopenhauer'e olan sevgisinden etkilenmesine neden olmuş ve Schopenhauer'a büyük bir sevgi beslemeye başlamıştır. Ancak Wagner'e olan hayranlığı geçtiğinde ise Schopenhuer'e olan da geçmiş ve Schopenhauer ile pesimistliğinden nefret etmiştir.

Nietzsche'nin başlarda çok etkilendiği Schopenhauer'in düşüncelerinden de bahsetmek gerekirse; Schopenhauer'e (2010: 17-18; 2008: 13-14; 116-118) göre bir insan için hayatın mutluluğu, onun neşesi ve zevkleri ile değil, keder ve ıstırabın yokluğu ile ölçülmektedir. Bir kimsenin kendi içinde ne olduğu ve kendinde nelere sahip olduğu, daha öz bir deyişle onun kişiliği ile değeri, mutluluğunun doğrudan nedenidir. Ancak bunun dışındaki her şey dolaylı olmakla birlikte, kişiliğin etkisi dışındaki her şeyin ortadan kaldırılması mümkündür. Schopenhauer'e göre iyimserliğin kolaylaştırılması ile hakikatin görmezden gelinmesi ise mutsuzluğun kaynağıdır. Schopenhauer herkesin dünyaya mutluluk ve haz istemleriyle dolu olarak geldiğini ve bunların gerçekleşmesi yönünde boş umutlar beslediğini; ancak daha sonra yazgının geldiğini ve insanlara ait hiçbir şeyin olmadığını hatırlattığını söylemektedir. Ayrıca bunları deneyimin takip ettiğini, mutluluk ve hazzın değil, dertlerin ve acıların gerçek olduğunu da eklemektedir. Schopenhauer'in söylemlerinden hareketle ne denli pesimist olduğu ve keder, ıstırap, dert ile acının çalışmalarının anahtar kelimelerinden olduğu söylenebilir.

Nietzsche'nin düşüncelerinin belirleyici bir özelliği, Schopenhauer'in istemin temel rolü ile ilgili olan tasarımıdır. Nietzsche buradan hareketle "Güç istemi"ni geliştirmiştir. Güç İstemi, Nietzsche'nin felsefesindeki en önemli düşüncelerden biridir. Bu düşünce Schopenhauer'in ve eski Yunanlıların düşün hayatlarından ortaya çıkmıştır. Schopenhauer, dünyanın eski ve kör tek bir istem tarafından yönetildiğini savunmaktadır. Nietzsche ise bu fikri insan ilişkilerine uyarlamıştır ve Yunanlıları araştırırken, onları harekete geçirenin güç ve iktidarı elde etme çabası olduğunu fark etmiştir. Bu noktadan hareketle Nietzsche, tüm insanlığın, güç ve iktidar istemi tarafından yönlendirildiği sonucuna varmıştır (Strathern, 1998: 16; 56-57). Schopenhauer'in düşüncelerinden etkilenerek, çalışmalarındaki önemli kavramlarından olan "Güç istemini" yaratan Nietzsche'nin bu kavramı Nietzsche'nin incelendiği bölümde detaylandırılacaktır.

Schopenhauer istemi varoluşun kendiliği olarak tanımlamakta ve Platon ile Kant gibi dünyayı ikilik kapsamanda değerlendirmektedir: "İdea" ya da "tasarım" olarak dünya, fiziksel ve dışsal dünya, uzamın, zamanın ve nedenselliğin alanı iken; "istem" olarak dünya ise zaman ve uzamın ötesinde öznel ve manevi dünyadır (Pearson, 1998: 71). Schopenhauer (2009: 8-11), "Dünya benim tasarımımdır" diyerek başladığı *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* kitabında da dünyanın, sadece başka bir şeyle ilişkisi içinde, tasarımı kavrayan biriyle ilişkisinde var olduğunu ve bunun da dünyanın kendisi olduğunu söylemektedir. Dünyanın bir yönü ile baştanbaşa *tasarım,* diğer yönüyle ise baştanbaşa *isteme* olduğunu söylemektedir. Tasarım olarak dünyanın iki zorunlu yanı olduğundan bahseden Schopenhauer, söz konusu bir yanın nesne olduğunu ve nesnenin kalıplarının, zamanla uzam ve bunlar dolayımıyla da çokluk olduğunu; diğer yarısının da özne olduğunu ve öznenin algılayan her varlıkla bütün olup, bölünmemiş olduğunu ifade etmektedir. Schopenhauer'in istemenin merkezine koyduğu ve tasarım olarak değerlendirdiği özne ve nesnenin yerini, Nietzsche'nin "Güç istemi"nde güç ve iktidar almıştır.

Schopenhauer'in yaşama isteminde, istem bir yoksunluk olarak ifade edilmektedir. Pearson'a (1998: 71-72) göre bu yaşam istemi ve güç istemi arasındaki en temel ayrımdır. Güç isteminde, güç sadece özne tarafından istenilen bir nesneye karşılık gelmemekte, aynı zamanda bunun bileşik bir düşünce olduğu da kavranmaktadır. Nietzsche, istemin içeriğinin niteliğinden çıkarılıp ayrı tutulmaması gerektiğinde ısrar etmekte ve Schopenhauer'in "istem"inin içi boş bir sözcük olduğunu, yaşamın sadece özel bir "güç istemi" durumu olduğunu iddia etmektedir (Pearson, 1998: 72). Schopenhauer, istemin herhangi bir ekleme ve çıkarma yapmaksızın özünde bilindiğini ifade etmekte, ancak Nietzsche (2001b: 11), Schopenhauer'in söz konusu düşüncesini abartı olarak nitelendirmektedir. Schopenhauer, yaşam sevgisini *"sapkın yaşama istenci"* olarak adlandırmaktadır (Cathcart ve Klein, 2010: 44). Schopenhauer'in yoksunluk olarak nitelendirdiği istem, Nietzsche'de istenilendir ve Nietzsche, Schopenhuer'in düşüncelerini yererek, abartı olduğunu ifade etmektedir.

Schopenhauer (2009: 10; 24; 28), nesnel olarak verilen dünyanın, ancak tasarım olarak var olduğunu, bu yüzden de yalnızca bir özne için var olduğunu savunmaktadır.

Ayrıca öznenin, her şeyi bildiğini, ancak hiç kimse tarafından bilinmediğini, bu doğrultuda da onun dünyanın taşıyıcısı olduğunu belirtmektedir. Nesnenin özünde sadece öznenin bir tasarımı olmasından dolayı, kaynağı ne olursa olsun her nesnenin, bir özne tarafından koşullandığını da savunmaktadır.

Schopenhauer (2009: 22-23) gövdenin duyularla ve onların sağladığı verilerle beyne iletildiğini, algılayıcı anlama yetisi ile etkiden nedene geçerek, işlevini yerine getirdiğini söylemektedir. Böylece anlama yetisinin bu gövdeyi kurduğunu ifade etmekte ve gövdenin varlığına ilişkin genel duygunun, yalnızca isteme ile ilişkide doğrudan söz konusu olduğunu ve bu duygunun, istemenin eylemlerinde de etkin olarak var olduğunu eklemektedir. Ayrıca istemenin eylemlerinin, kendilerini gövdenin eylemleri olarak sunduklarını da belirtmektedir.

Gövdede uyarıcıya cevaben, tekdüze biçimde var olan şey esasında istemedir. İsteme, bütün belirlemelerinde yeter sebep ilkesine, başka bir deyişle zorunluluğa bağlıdır. Schopenhauer'in yeter sebep ilkesi ile kastettiği: 1. *Nedensellik yasası,* bir neden varsa, bunu bir etkinin izlemesi gerektiği ile ilgilidir. 2. *Mantıksal ilke,* bir başlangıç varsa, bunu bir sonuç izlemelidir. 3. *Uzam ve zamanla ilgili ilke* olup; 4. *Güdülme ilkesi,* daha açık bir deyişle, bir güdü varsa bir eylemin ortaya çıktığıdır (Schopenhauer, 2009: 12; 66). Söz konusu yeter sebep ilkesi Schopenhauer'in çalışmalarında önemli olup, Schopenhauer mecburi olarak gördüğü bu ilkelerin istemeyi belirlediğini düşünmektedir.

Schopenhauer'in ele aldığı ikinci kavram olan ideadan da bahsetmek gerekmektedir: İdeaya yalnızca dehası olan ve dehaya bilme gücünü, dehanın yaptıklarıyla arttıran, güler yüzlü ve ılımlı ruh durumunda olan kişi ulaşabilmektedir. İdea, sanatçının usu aracılığıyla, ona yabancı olan her şeyden temizlenmiş olarak ortaya çıkmaktadır. Schopenhauer yüksek idea, başka bir deyişle istemenin nesneleşmesinin, sadece alttakileri yenerek ortaya çıkabileceğini savunmakta ve yüksek ideanın, aşağıdaki ideaların direnciyle karşılaşacağını iddia etmektedir. Ayrıca aşağı ideaların boyun eğmeye zorlanmakla birlikte kendi varlıklarının bağımsız, tam anlamına ulaşmaya çalıştıklarını da eklemektedir (Schopenhauer, 2009: 97; 193; 195). Schopenhauer'in ideası, Nietzsche'nin daha sonra ele alınacak olan üstinsanını hatırlatmaktadır. Nitelendirmeleri ve yükledikleri anlamlar farklı olsa da özünde ikisi de belirlenen bir

hedeften bahsetmekte ve bu hedef dışındakilere olumsuz nitelikler yüklemektedir. Ayrıca ikisi için de bu kavramlar ulaşılması gerekilen yerlerdir.

Başka bir kavramı olan filisterden bahseden Schopenhauer (2008: 38-39; 136), bu kavramı zihinsel gereksinimi olmayan bir insan olarak tanımlamaktadır ve filisterlerden oluşmuş bir topluluğun can sıkmaya başlayacağını belirtmektedir. Bu bağlamda da insanı sıklıkla sürü hayvanına benzetmektedir. Schopenhauer'in sürü hayvanına benzettiği ve filister olarak adlandırdığı insan da Nietzsche'nin çalışmalarında sürü insanı olarak geçmektedir.

Bunlara ek olarak, Aristoteles insan yaşamına ait mülkleri, dışsal olanlar, ruha ve bedene ait olanlar olmak üzere üçe ayırmasından hareketle, üç sayısına dikkat çeken Schopenhauer da insanların kaderlerindeki farkların üç temel belirlenime dayandığını söylemektedir. Bir kimsenin *ne olduğu;* kişiliği, bir kimsenin *neye sahip olduğu;* malı ve mülkü, son olarak da bir kimsenin *neyi temsil ettiği;* başkalarının düşüncesinde ne olduğudur (Schopenhauer, 2008: 3).

Nietzsche'nin ilk önce hayran olduğu, ancak daha sonra nefret ettiği Wagner ve Schopenhaur'in Nietzsche üzerinde önemli etkileri olmuştur. Nietzsche birçok kavramını geliştirirken, Wagner ile Schopenahuer'in etkisinde kalmış ve onların düşüncelerinden esinlenmiştir. Söz konusu iki düşünürden nefret ettiği süreçlerde dahi, beslendiği iki isimden ve onların Nietzsche ile olan ilişkisinden bahsettikten sonra, nihilizm konusunda en önemli isim olan Nietzsche ve nihilizmine ayrı bir başlık açmak gerekmektedir.

2.3. Nietzsche ve Nihilizm

19. yüzyıldaki Batı felsefesinin önemli halkalarından birini oluşturan Nietzsche'nin felsefesini ve eserlerini, yorumcular üç döneme ayırarak ele almaktadırlar: İlk dönem Nietzsche'nin, Schopenhauer ve Wagner'in etkisinde kaldığı ve onun ilk yazılarını kapsayan süreçtir. Bu dönemi temsil eden eseri *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu'*dur. Nietzsche bu dönemde kültür problemlerine ilgi duymaktadır. Ayrıca, pesimist olarak nitelendirilen Schopenhauer'in etkisinde kalmış, ancak onun evrenin temelinde kör bir iradenin hüküm sürdüğü inancından Wagner'in müziği ile kurtulmuştur (Vattimo, 2005: 46; Danto, 2002: 3). Bu noktadan hareketle Nietzsche'nin

(2010b: 625) pesimizmin türlerine değinmek gerekmektedir: *Hassasiyetin pesimizmi,* hoş olmayan duyuların üstünlüğüyle aşırı derecede alınganlık; *"özgür olmayan istenç" pesimizmi,* direnen uyarıcılarda kuvvet eksikliği; *kuşku pesimizmi,* sağlam olan her şey, kavrayan ve dokunan her şeye karşı bir hoşlanmama olarak sıralamaktadır. Nietzsche'nin, Wagner'ın müziği ile olan ilişkisini ise şu şekilde açıklamak mümkündür; müziğin maddeden en uzak sanat dalı olması, bu irade ile onun insan yaşamı üzerindeki etkisini en aza indirmedeki en önemli araçtır. Benzer şekilde tragedyalara da dikkat çeken Nietzsche'ye göre, tragedyalar vasıtasıyla yaşamın acımasızlığı ile başa çıkılabilmektedir (Danto, 2002: 4). Bu noktadan hareketle Nietzsche'nin ilk döneminin Wagner ile Schopenhauer'in etkisi altında şekillendiğini söylemek mümkündür. Ancak daha öncede söylenildiği üzere Nietzsche, Wagner ve Schopenahuer'den nefret ettiği ve onlardan uzaklaştığında bile etkilerinde kalmaya devam etmiştir.

Nietzsche'nin ikinci dönemini temsil eden eseri ise *İnsanca Pek İnsanca'*dır. Bu dönemde bakış açısını değiştiren Nietzsche, Sokrates'i yüceltmekte, bilimi şiire tercih etmekte ve tüm değerleri sorgulamaktadır. Nietzsche'nin eserleri yine bu dönemde Schopenhauer'in pesimistliğinin etkilerinden uzaklaşmış ve pozitivist bir şekle girmiştir. Nietzsche'nin Şen Bilim adlı eseri, onun ikinci dönemden üçüncü döneme geçişinin temsili niteliğindedir. Bu kitabında Tanrı'yı öldürerek, ruhları özgürleştiren Nietzsche, buna ek olarak Batı metafizik geleneğinin neden olduğu nihilizmi de ilan etmektedir (Danto, 2002: 5-6). Nietzsche bu döneminde, etkileri hala devam eden meşhur sözünün söyleyerek Tanrı'yı öldürmüştür.

Nietzsche'nin son dönemi ise *Böyle Buyurdu Zerdüşt* eseri ile başlamaktadır. Söz konusu eserin ana teması "Üstün insan" ile "değerlerin yeniden değerlenmesi" olup, buradaki üstinsan ile kastedilen nihilizme neden olan Batı metafizik geleneğini ve Hristiyanlığın değerlerini yeniden değerlendirerek, oluş felsefesini gerçekleştirmek kaydıyla nihilizmin ötesine geçecek olan insandır (Danto, 2002: 6). Ayrıca Nietzsche (2011b: 254), bu kitapta "çöl büyür" ifadesini kullanmaktadır. Heidegger (2013: 18-19), bu kavram ile ilgili dünyanın düzeninden çıkmakla birlikte anlamsız olanın hiçliğine doğru ilerlediğinin kabul edildiğini belirtmekte ve bu bağlamda "çölleşme" kavramını açıklamaktadır: Çölleşme tahrip etmekten daha fazlası, yok etmekten daha korkutucu

demektedir. Tahrip, şimdiye kadar gelişeni ortadan kaldırırken, çölleşme gelecekteki gelişmeye imkân tanımamaktadır. Aynı şekilde yok etmek, ortadan kaldırmayı ve hiçliği ifade ederken, çölleşme engel olmayı ve imkânsızlığı yaymaktadır. Nietzsche'nin son dönemi ele alındığında üstinsan, çölleşme ve güç istenci kavramlarının öne çıktığı ve Nietzsche'yi bu denli önemli kılan şeyin, ikinci döneminden üçüncü dönemine geçerken ve çoğunlukla da üçüncü dönem içerisindeki düşüncelerinde saklı olduğu görülmektedir.

Nietzsche (2006: 7-8; 98), yine bu dönemde yazdığı *Ecce Homo* kitabına, kim olduğunu anlatmaya ihtiyaç duyduğunu, ancak aslında bunun zaten bilinmesi gerektiğini, çünkü kendisini saklamadığını anlatarak başlamaktadır. Fakat ödevi ile çağdaşlarının küçüklüğü arasında oransızlık olduğunu ve bu yüzden de onu görmeyip, işitmediklerini söyleyerek devam etmektedir. İnsanlığı düzeltmeyi ya da yeni putlar dikmeyi hedeflemediğini belirten Nietzsche, aslı zanaatının putları devirmek olduğunu vurgulamaktadır. Nietzsche aynı zamanda bu kitabın çağcıllığın, çağcıl bilimlerin ve çağcıl sanatların eleştirilmesi olduğunu da belirtmektedir. Nietzsche söz konusu kitabında öz olarak kendisini sürekli övmekte ve çağdaşlarını küçültmekte, onu anlamamalarının nedenini, çağdaşlarının yetersizliği olarak görmektedir. Nietzsche yapmak değil yıkmak olduğunu söylediği düşünceleriyle de esasen nihilizmin temelini atmaktadır.

Nietzsche'nin dönemlerine değindikten sonra nihilizm kavramına dönmek gerekmektedir. Psikolojik bir durum olarak nihilizmden bahseden Nietzsche (2010b: 30-32), böyle bir nihilizme öncelikle tüm olaylarda var olmayan bir anlam bulmaya çalışıldığında ulaşılmış olunacağını söylemektedir. İkinci olarak bütün olaylarda ve yine bütün olayların altında bir bütünlük ile sistem olduğu kabul edildiğinde, hayranlıkla saygı duyan bir ruh, egemenliğin bazı üstün biçimlerde mevcut olduğu fikriyle keyiflendiğinde ulaşılmış olunacağını ifade etmektedir. Son olarak da insanın, bu dünyanın sadece psikolojik ihtiyaçlardan oluştuğunu ve üzerinde hiçbir hakkının olmadığını anladığı zaman ortaya çıkacağını söylemektedir. Ayrıca söz konusu nihilizmin son biçiminin hiçbir metafizik dünyaya inanmamayı içerdiğini ve gerçek bir dünyaya inanmayı kendisine yasakladığını da eklemektedir. Gerçek dünyaya inanmayı bırakan Nietzsche, Tanrı'nın ölümünü ilan etmektedir.

Nihilizmin en yüce değerlerin değerini kaybetmesi tanımlaması bağlamında söz konusu en yüce değerlerin eleştirisini de yapan Nietzsche (2010b: 113-117; 187; 273; 276), bu noktada ilk olarak *dinin eleştirisini* yapmaktadır. O'na göre din, insanın bütüne dair şüphenin sonucu ve kişilikteki dönüşümdür. Ayrıca insanın içinde büyük olan her şeyi insanüstü ve dışsal olarak algılamasından dolayı insanın kendini küçülttüğünü, bu bağlamda da sahip olduğu değersiz ve zayıf yanına insan derken, güçlü yanına da Tanrı dediğini ifade etmektedir. İkinci olarak *ahlaklılığın eleştirisini* yapan Nietzsche, insanın inancını arttırıp, aynı zamanda inanç konusundaki bütün olasılıkları ret ederek ve anlaşılmaz ve üstün bir ideali, yani Tanrı'yı kullanarak kendini tatmin ettiğini söylemektedir. Üçüncü olarak da *felsefenin eleştirisini* yapan Nietzsche, bugüne kadar felsefenin gidişini en fazla engelleyen şeyin gizli ahlaki amaçlar olduğunu iddia etmektedir.

Nietzsche'nin ele aldığı ve en yüce üç değer olarak nitelendirdiği din, ahlak ve felsefe kavramlarını, yine Nietzsche'nin bakış açısı ile detaylandırmak çalışma için önemlidir. Bu bağlamda Nietzsche'nin ilk yüce değer olarak nitelendirdiği *din* ile devam etmek gerekmektedir. Nietzsche (2015: 18) duyduğu en gülünç şeyi şu şekilde ifade etmektedir: *"Başlangıçta saçmalık vardı ve saçmalık tanrıda idi! ve tanrı (tanrısal) olan saçmalık idi."* Nietzsche (2005a: 4; 35) *İnsanca Pek İnsanca* kitabında kendisini Tanrı düşmanı olarak ilan etmekte ve ona meydan okuduğunu söylemektedir. Ayrıca düşünen bir insanın Tanrı'ya ihtiyaç duymadığını da eklemektedir. Nietzsche din ile ilgili bu söylemlerinde İncil'de yer alan *"Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve söz Tanrı idi"* cümlesindeki sözün yerine saçmalık kelimesini koyarak, İncil'le dalga geçmektedir. Zaten sonrasında da kendisini Tanrı'ya karşı konumlandırmaktadır.

Nietzsche *Deccal'*de iki dini varlık olan Buda ve İsa'yı, tinin öğreticileri ve kahramanları olarak sunmaktadır (Berkowitz, 2003: 162). Nietzsche (2000: 14), Hristiyanlık ve Budizm'i nihilist dinler olarak benzer bulmakta, ancak Hristiyanlığı aşağılayarak, Budizm'i, Hristiyanlıktan ayrı bir yere koymakta ve bu dinin Hristiyanlıktan çok daha fazla gerçekçi olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Budizm'i, tarihin insanlara gösterdiği tek sahici pozitivist din olarak nitelemektedir. Bunu da Budizm'in günaha karşı değil, acıya karşı savaş verilmesini istemesi ve özellikle de ahlak

kavramlarını geride bırakması ile açıklamaktadır. Nietzsche esasında Hristiyanlığı, felsefi adalete karşı geldiği ve nefret dolu olduğu için aşağılamaktadır (Berkowitz, 2003: 161). Budizm'i överek, Hristiyanlığı yeren Nietzsche, iki dini de nihilist olarak görse de ahlak kavramı ile ilgilenmeyen Budizm'i üstün görmektedir.

Nietzsche (2000: 15-27), İsa tipini açıklamak için en uygunsuz iki kavramın kullanıldığını ve bunların Deha ve Kahraman kavramları olduğunu söylemektedir. İncil üzerine konuşan Nietzsche, Tanrı'ya giden yolun, pişmanlık ya da affedilmek için dua etmek olmadığını, sadece Nietzsche'nin deyimiyle *"İncil'ce pratiklerin Tanrı'ya götürdüğünü ve bunun zaten Tanrı olduğunu"* söylemektedir. Nietzsche, Budizm'i soğukkanlı, dürüst ve nesnel olarak görmekte ve Budizm'in vadetmediğini, yerine getirdiğini, ancak Hristiyanlığın ise her şeyi vadettiğini, hiçbir şeyi yerine getirmediğini savunmaktadır. Başka bir deyişle, İsa'ya yüklenen sıfatlara itiraz eden Nietzsche, Hristiyanlığın boş vaatlerle dolu olduğuna vurgu yapmaktadır.

Nietzsche (2000: 10-24; 2011a: 29) kiliseleri, hastalıklı barbarların örgütlenmesi olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte dünya tarihinin en büyük ve en akıllı kincilerinin rahipler olduğunu iddia etmektedir. Rahiplerin bilimi önemsemediğini ve kendilerini bilimin çok üzerinde görmekle birlikte doğru ile doğru olmayan kavramları da onların belirlediklerini ifade etmektedir. İkinci döneminden sonra bilimi, çok etkilendiği sanatın bile önüne koyan Nietzsche, Hristiyanlığa olan bakış açısıyla kilise ve rahipleri de eleştirmektedir.

Nietzsche (2000: 25; 47), asıl günahın Hristiyanlık olduğunu söylemektedir. Hristiyanlığı namussuzluk olarak gören Nietzsche, bu yüzden de Hristiyanlıktan iğrendiğini ifade etmektedir. Hristiyanlık çöküştür diye ekleyen Nietzsche (2010b: 36; 138; 164), Hristiyanlığın bir sürü dini olduğunu ve itaati öğrettiğini söylemektedir. Buna karşı Budizm gibi bütün saf manevi değerler sisteminin nihilizm ile sonuçlandığını ve Avrupa'da da beklenenin bu olduğunu söylemektedir. İnsanların hala dine dayanmayan bir ahlakçılık ile hareket edebileceklerini düşündüklerini, ancak bunun kesin olarak nihilizme götürdüğünü de eklemektedir,

Nietzsche (2010b: 61; 182-183) Budizm'i, son Avrupalı biçimi, tüm varoluş anlamını kaybettikten sonra hiçbir şey yapmamak diye yorumlamaktadır. Hristiyanlığın ise insanları nihilizmin eyleminden, diğer bir deyişle intihardan vazgeçirdiği için ne kadar kınansa da az olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Hristiyanlığın bunun yerine yavaş bir intihar şeklini getirdiğini de söylemektedir. Çelişkilerle dolu Nietzsche, *Deccal'*de Hristiyanlığı nihilist bir din olarak nitelendirirken, *Güç İstenci'*nde Hristiyanlığın nihilizmden caydırdığını ifade etmektedir. Fakat Nietzsche'nin burada esas olarak söylemek istediği, Hristiyanlığın insanları nihilizmden vazgeçirmesine rağmen yine de özünde nihilist bir din olduğudur.

Zaten yine *Güç İstenci* eserinde Budizm ve Hristiyanlığın iki büyük nihilist hareket olduğunu ifade etmektedir (Nietzsche, 2010b: 166). Fakat O'na göre, Budizm'deki nihilizm dikkate değer bir şekilde farklıdır. Daha açık bir deyişle Hristiyanlık, gerçekliği günah ve kötülük açısından değerlendirirken; Budizm, acı çekmeyi gerçek ismiyle adlandırmaktadır. Ayrıca acıya saygı gösteren Budizm'in, bu yüzden nihilizmin saygıdeğer bir şekli olduğunu söylemek mümkündür. Nietzsche'ye göre Budizm'deki nihilist eğilim, iki fizyolojik gerçek ile karakter özelliğine dayanmaktadır: Acıya karşı hassasiyet ile zihnini kavramlar ve mantık süreçleriyle meşgul etme (Berkowitz, 2003: 162).

Nietzsche (2010a: 44), ele alığı ikinci en yüce değer olan *ahlakla* ilgili ise şunları söylemektedir: Vahşi bir hayvanın evcilleştirilmesi ile belirli bir insan türünün terbiye edilmesine iyileştirme adı verilmekte ve tüm zamanlarda insanlar iyileştirilmek istenmekle birlikte buna ahlak denilmektedir. Nietzsche'ye (2014: 122-114) göre, ahlaksal yargılar değişmektedir ve bu bağlamda da mutlak ahlak yoktur. Bunu örneklendirmek gerekirse, antik çağlardaki ahlak anlayışı, bugünkünden çok farklıdır. Antik çağda başkaları için çalışmak ve bu durumun övülmesi ahlaksızlık olarak nitelendirilmekteydi. Çünkü söz konusu çağda, insanlar sadece kendileri için çalışmakta ve başkasına merhamet edilmesine karşı çıkmaktaydılar. Daha açık bir deyişle, ahlakın değişken yapısına vurgu yapan Nietzsche, sürü insanını terbiye etmeye ahlak denildiğini söyleyerek, ahlaka olan bakış açısını ortaya koymaktadır. Nietzsche'nin bu bakış açısı, O'nun niye ahlakı geriye ittiğinin nedenidir.

Nietzsche (2010b: 216-217) ahlakçıların, Tanrı'nın bir modelini taklit ettiklerini, ancak esasında ahlaklılığın kendisinin de bir ahlaksızlık şekli olduğunu söylemektedir. Nietzsche (2014: 6) *Tan Kızıllığı* kitabında Hristiyan ahlakına yönelik bir mücadele vermekte ve ahlak varsayımlarını hedefe koymaktadır. Nietzsche, Hristiyan ahlakının şekillendirdiği dünya görüşünün kökten sorunlu olduğunu, bu ahlakın insanları tek tipleştirdiğini ve bu yüzden de insanlarda psikolojik sorunlar yarattığını savunmaktadır. Hristiyanlığın tersine Nietzsche, Tanrı'dan umudun kesilmesini ve dünyevi olana yönelmeyi gerekli görmektedir. Nietzsche'nin bu söylemlerinden yola çıkarak, ahlakın sürü vizyonu aşıladığı ve bunun Hristiyanlığın temelini oluşturduğu düşüncesi, O'nun Hristiyanlığa olan nefretinin nedenini ortaya koymaktadır.

Yaşamın ahlak tarafından düzenlenmediğini ve yanılma üzerine kurulduğunu söyleyen Nietzsche (2005a: 5), ahlak konusunda açık fikirli olduğunu ifade etmekte ve isteyerek gözlerini Schopenhauer'in kör ahlak sistemine kapattığını ve Wagner'in romantizmi konusunda kendisini kandırdığını ifade etmektedir.

Nietzsche (2001b: 41; 2011a: 55), ahlak felsefecilerinin ahlak ile ilgili konuları doğru şekilde ele alamadıklarını ve bu yüzden de ahlakla ilgili asıl problemi göremediklerini söylemektedir. Ahlak biliminde de eksik olan asıl şeyin ahlak sorununun kendisi olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda ahlakın değerinin ne olduğu sorusunun çok farklı açılardan sorulması gerektiğini ve özellikle ne için gerekli olduğu sorusuna odaklanılması gerektiğini söylemektedir. Ahlakın herkesi tek tipleştirdiğini ve bunun da ahlaksızlık olduğunu belirten Nietzsche, bu bakış açısıyla özünde ahlakın ne olduğunun bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

"Ahlaksal olay yoktur, yalnızca olayların ahlaksal yorumu vardır" diyen Nietzsche (2001b: 33; 2010b: 195; 267), ahlaklılığın iki türünden bahsetmekte ve bu iki türün birbirine karıştırılmaması gerektiğini söylemektedir: Sağlıklı içgüdünün, henüz başlayan çöküşe karşı kendini koruduğu ahlaklılık ve bu çöküşün kendini tanımladığı, aşağıya çektiği ahlaklılık. Söz konusu ahlaklılıklardan ilki stoacı, sert ve zorba iken, ikincisi hararetli, duygusal ve gizemlidir. Bununla birlikte ahlaklı insanın iyi bir insan olmaktan ziyade zayıf bir insan olduğunu iddia etmektedir.

Nietzsche (2001b: 41; 2010b: 25; 28; 58) için her ahlak doğaya, hatta akla karşı biraz zorbalık barındırmakta, ancak asla bir itiraz söz konusu olmamaktadır. Aşırı konumların yerine, yine karşı türdeki aşırı konumlar geçmektedir. Bu bağlamda doğanın amaçsızlık ve anlamsızlık açısından, mutlak ahlaksızlığına duyulan inanç, Tanrı inancı ve temel bir ahlak düzeni savunulamaz hale geldiğinde psikolojik açıdan gereklidir. Bu noktada da nihilizm ortaya çıkmaktadır. Ancak bunun nedeni, insanın varoluşa karşı duyduğu keyifsizliğin eskiye oranla daha büyük olmasından değil, varoluş konusunda herhangi bir anlama güvenmemesinden kaynaklanmaktadır. Nietzsche'ye göre, dünyanın ahlak yorumunun sonu nihilizme götürmektedir ve nihilizm üstesinden gelinemeyen ahlaklılıklarla doludur, ayrıca ahlaklılık, nihilizme karşı büyük bir panzehirdir. Bu bağlamda, mutlak ahlakı reddederek, değişken ahlaktan bahseden Nietzsche, ahlaklı insanı zayıf olarak nitelendirmekte ve temel ahlak yoksunluğunun nihilizme götürdüğünü iddia etmektedir.

Nietzsche (2001b: 82-84; 2011a: 33-34) şimdiye kadar efendi ve köle ahlakı olmak üzere iki çeşit ahlakın var olduğundan bahsetmektedir. Köle ahlakı bir nevi yarar ahlakıdır. Köle ahlakının ağırlık kazandığı toplumlarda "iyi" ve "alık" sözcükleri de bir arada kullanılmaktadır. Efendi ahlakı, başka bir deyişle aristokrat ahlakı ise hoşgörüsüzdür. Söz konusu hoşgörüsüzlüğün erdem sayılması ile birlikte buna "adalet" demektedirler. Ahlakta kölelerin başkaldırısının hıncın değerler üretmesi ile başladığını söyleyen Nietzsche, köle ahlakının dışarıdakine, farklı olana, kendinden olmayana "hayır" dediğini ve bu hayırın da onun yaratıcı edimi olduğunu ifade etmektedir. Deleuze'e (1989: 47) göre ise efendinin yöntemi "ben iyiyim, bu yüzden sen kötüsün" üzerinedir. Efendi ahlakı gereğince, iyi öncelikle efendiyi tasarlamaktadır, kötü ise bir sonuçtur ve köleyi oluşturmaktadır.

Nietzsche'nin köle ahlakı, nihilizmi ortaya koymaya başlayan ahlaka karşılık gelmektedir. Bu bağlamda modern dönemin kölelerinin başkaldırması ile Batı kültür tarihinde hükmünü gösteren köle ahlakının ve kölenin başarıya ulaştığını düşünmekte, bunun da decadence'a, başka bir ifadeyle çöküşe tekabül ettiğini ifade etmektedir. Bu perspektif doğrultusunda Nietzsche için söz konusu çöküş yeni fırsatlar sunmasına rağmen üstesinden gelinmesi gereken bir şey olarak görülmektedir (Küçükalp, 2005: 84-

85). Nietzsche ayrıca zamanın ahlakını da köle ahlakı olarak nitelendirmekte, Hristiyanlığın bütün değerlerine başkaldırarak, bu ahlaka karşı savaş açmaktadır. Nietzsche'ye göre, bu ahlak yaşamın ortasında ve sıradan insanların içgüdülerinde yer almaktadır (Akarsu, 2010: 134). Son olarak da insanların var olan her şeyi ahlakla ilişkilendirerek, dünyaya etik bir yük yüklediklerini ifade etmektedir (Nietzsche, 2014: 20). Bu noktadan hareketle, Nietzsche'ye göre köle ahlakı, Hristiyanlığın ahlakıdır ve bu ahlak tipi nihilizme yol açmaktadır. Çöküşü beraberinde getiren Hristiyanlığın köle ahlakı, yeni değerler ortaya koymak adına fırsat olsa da yine de Nietzsche'ye göre üstesinden gelinmesi elzemdir.

Nietzsche'nin üçüncü en yüce değeri olan *felsefe* ve bununla ilintili olarak da filozoflarla ilgili söylemleri ise şöyledir: Nietzsche (2010a: 3), yalnız yaşam Tanrı ya da hayvan içindir diyen Aristoteles'e karşı çıkmakta ve ikisi için, yani filozof için olduğunu söylemektedir. Felsefenin eleştirisinde Yunan felsefesini de ele alan Nietzsche (2010b: 286; 296), Sokrates'ten bu yana Yunan filozoflarının ortaya çıkışını, çöküş belirtisi olarak görmekte ve Sokrates ile Platon'un çöküşü temsil ettiklerini, başka bir deyişle ahlaki ve dini ikiyüzlülük, anarşizm, nihilizm, kinizm, dik başlılık, hedonizm, tepkiyi temsil ettiklerini savunmaktadır. Nietzsche bu defa da ikinci döneminde övdüğü Aristoteles'e üçüncü döneminde karşı çıkmaktadır. Felsefenin önemli isimlerinden olan Sokrates ve Platon'u da yüce değerlerden olan felsefeyi çökelttikleri düşüncesiyle eleştirmektedir.

Nietzsche (2010b: 298; 312; 392) filozofların her zaman nihilist dinlerin hizmetinde olduğunu savunarak, nihilist olarak tanımladığı Pyrrho'yu övmektedir. Zaten bir filozofun ancak nihilizm ile iyileşebileceğini söyleyen Nietzsche, hiçbir gerçeğin olmadığı inancın, başka bir ifade ile nihilist inancın, bir bilgi savaşçısı olarak durmadan gerçeklerle savaşan biri için büyük bir rahatlama olduğunu ifade etmektedir.

Filozofların en büyük günahını ahlakçıların ilkelerini sorgulamadan kabul edip, benimsemeleri olarak gören Nietzsche (2015: 12-13; 2005a: 14), filozofların tarih bilinçlerinin olmamasını ve en son insanı sabit örnek olarak almalarını, filozofların eksikliği olarak görmektedir. Nietzsche'ye göre, filozofların her şeyi genelleştirmeleri, Schopenhauer'in "istenç"i, doğadaki her şeyin istenci olarak görülmüş ve şiirsel bir metafor haline getirilerek, yanlış bir şekilde kullanılmıştır. Nietzsche bu noktada, ileride

değinilecek olan ve nihilizmin üstesinden gelecek üstinsanın karşısındaki insan olarak tanımladığı son insanın, filozoflar tarafından ideal olarak seçildiğini ve bundan dolayı da filozofların değerleri, değer aşımına uğrattığını söylemektedir.

Din, ahlaklılık ve felsefenin insanın çöküş biçimleri olduğunu ifade eden Nietzsche (2010b: 500), karşı hareketin ise *sanat* olduğunu savunmaktadır. Nietzsche için insanın gerçeğinin ortaya çıkarılmasında gerekli araç politika değil, sanattır. Nietzsche, sanatın gerçeğin yokluğunda, zulüm, ıstırap gibi anlaşılamaz olacağından, insanların ahlaki nihilizme yakalanacaklarını savunmaktadır (Pearson, 1998: 21; 72).

Nietzsche (2010b: 26; 531-532) ebedileştirmenin, minnettarlık ve sevgiden kaynaklanabileceğini söylemektedir. Fakat bu kökenden gelen bir sanatın, daima bir ilahlaştırma sanatı olmakla birlikte, ıstırabı içerisinde en kişisel ve en dar görüşlü olan, kendi ıstırabını zorla kabul ettirmeye çalışarak, bir kanun ve zorlamaya dönüştürmek isteyen birinin zorbaca istenci olduğunu da eklemektedir. Ayrıca bunun Schopenhauer'in istenç felsefesi ya da Wagner tarzı müzik olarak adlandırılsa da en anlamlı şekli ile romantik pesimizm olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak ise romantizmi, sanat ve nihilizmin hazırlığı olarak yorumlamaktadır.

Nietzsche (2015: 51) bir sanatçının, sanatı ile kendi zamanının en iyilerinin takdirini kazanmış ise, bu o sanatçının, kendinden sonrakilerin takdirini kazanamayacağı anlamına geldiğini söylemektedir. Nietzsche (2010b: 512), sanatçının eleştirmen olmamasını, sanatçı için bir onur kabul etmekte ve aksi bir durumda yarım yarım, daha başka bir deyişle modern olacağını söylemektedir. Nietzsche esasen burada sanatçılarla kendisini özdeş tutarak, çağının değil, geleceğin insanı olmanın altını çizmektedir.

Nietzsche (2010b: 518; 534) sanatı, varoluşun onaylanması, kutsanması ve Tanrısallaştırılması olarak görmektedir. Sanatçıların nihilizmini ele alan Nietzsche, konu ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *"Şenliğinde doğal zalimlik; gün doğuşlarında siniklik. Duygusal hislerin düşmanlarıyız. Doğanın duyularımızı ve hayal gücümüzü götürdüğü yere kaçıyoruz; sevebileceğimiz hiçbir şeyin olmadığı yere, kuzeye ait bu doğanın ahlak biçimlerinin ve inceliklerinin bize hatırlatılmadığı yere…"* Bu bağlamda

Nietzsche nihilist sanatçının da kendisini sinik tarih, sinik doğa isteyerek ele verdiğini söylemektedir.

Nietzsche'nin din, ahlak ve felsefeye yönelik eleştirileri ile birlikte karşı akım olarak ele aldığı sanattan da bahsettikten sonra, kadınlarla ilgili dikkat çekici düşüncelerine de kısaca değinmek gerekmektedir. Öç ve hınç duygularının zayıflıktan, saldırganlık duygusunun ise güçten ayrılmadığını ifade eden Nietzsche (2006: 22), kadını zayıf ve bu yüzden de öç duygusu ile özdeş görmektedir. Nietzsche (2010a: 5) erkeğin kadını, Tanrı'nın kaburga kemiğinden yarattığını iddia etmektedir. Kadınları öz itibari ile yılan olarak tanımlayan Nietzsche (2000: 33), dünyadaki bütün belaların kadınlardan geldiğini söylemektedir. Kadının derin olarak kabul edildiğini belirten Nietzsche (2010a: 7), aksine kadının sığ bile olmadığını ve bu yüzden onun derinine inilemediğini savunmaktadır. Feminizme de değinen Nietzsche için feminizm, Hristiyanlık, demokrasi ve sosyalizm gibi bir yozlaşma eseridir. Kadın ve erkek eşit olmamakla birlikte, aralarında sonsuz bir savaş vardır. Ayrıca feminizm, sosyalizm ile anarşiyi doğurmaktadır ve tüm bunlar Demokrasi saçmalarıdır (Gedik, 2005: 285). Kadınları fazlaca yeren Nietzsche, Tanrı'nın kadını, erkeğin kaburga kemiğinden yaratığını fikrine, başka bir deyişle, kadının erkeğin bir parçası olduğu fikrine şiddetle karşı çıkmaktadır. Tanrı karşıtı olduğunu sık sık dile getiren Nietzsche, tam aksine, erkeğin kadını, Tanrı'nın kaburga kemiğinden yarattığını söyleyerek, erkeği yüce bir konuma yerleştirmektedir.

Nietzsche'nin düşüncelerinin ardından eserlerine dair de bilgi vermek gerekirse; Nietzsche (2011b: 39; 162; 171) eserlerinde, çalışmayı, savaşmayı ve barışı değil, zaferi öğütlemektedir. Ayrıca çalışmanız bir kavga, barışınız da bir zafer olsun diyerek cümlelerine devam etmektedir. Nietzsche kendisini halkın ağzı olarak nitelendirerek, her şeyin boş ve yaşamanın havanda su dövmeye benzediğini söylemektedir. Bununla birlikte, ruhun düzeninin ve huzurunun koruyucusunun unutkanlık olduğunu söyleyen Nietzsche (2011a: 58; 62), unutkanlık olmadan mutluluk, neşe, umut ve şimdinin mümkün olmayacağını söylemektedir. Eğer bir insanda unutkanlık aygıtı işlemiyor ise bu insan hazımsızlık çekmekte ve hiçbir şeyi halledememektedir diye de sözlerine devam etmektedir. Ancak insanların unutmayı askıya alan bir bellek geliştirdiklerini de ekleyen Nietzsche, bunun bir istenç belleği olduğunu söylemektedir. Buna ek olarak insanlığın

belleği ne kadar zayıfsa örf ve adetlerin de o kadar güçlü olduğunu ifade etmekte ve özellikle ceza yasalarının katı olmasını, insanlığın unutkanlığını yenmek için olduğunu söylemektedir. Ayrıca insanları da en zalim hayvanlar olarak nitelendirmektedir (Nietzsche, 2011b: 182).

Perspektivizm kavramı da Nietzsche'nin savunduğu ve çalışmalarında tartıştığı bir olgudur. En kısa tabiri ile Nietzsche'nin yorumunun yöneldiği nesnenin bir parçasıdır. Bu kavram anlaşılması gerekli bir şey olmakla birlikte, aynı zamanda anlaşılması mümkün olmayan bir şeydir de. Perspektivizmi, istikrarı ilerlemeyi ve Nietzsche'ye belli bir konum kazandırmayı amaçlayan bir değerlendirmenin dayandığı ilkelere karşı çıkma olarak da nitelendirmek mümkündür (Nehamas, 1999: 17-18).

İyi, kötü ve mutluluk tanımlamaları yapan Nietzsche (2000: 6), "İyi"yi, insandaki güç istemini, diğer bir deyişle güce dair her şeyi yükselten bir şey olarak nitelendirmektedir. "Kötü"yü de zayıflıktan ortaya çıkan her şey olarak tanımlamaktadır. "Mutluluğu" ise gücün büyümesi, bir engelin aşılması olarak açıklamakta ve buna ek olarak, Hristiyanlığı bir günahtan daha zararlı olmakla birlikte, zayıflara duyulan acımadan doğan bir eylem olarak görmektedir. Nietzsche, salt doğruluk diye bir şeye inanmamakta ve sadece değişmenin söz konusu olduğunu söylemektedir. Ona göre, sürekli değişen bir gelişme vardır ve bu değişmeyi sürdüren de yaşamın kendisidir (Akarsu, 2010: 132). Ayrıca kötülükte, hatta varoluşta bir "anlam" olduğuna dair şüpheli hale gelindiğinden ötürü nihilizmin şimdi ortaya çıktığını savunmaktadır (Nietzsche, 2005d: 193). Bu bağlamda nihilizm ile ilgili şu yorumu yapmak mümkündür ki hakikate verilen adlar değişse de değişmeden kalan tek şey hiçlik istemidir. Güç istemi ise insan tarafından hiç ile örtülmüştür. Bu perspektifle Nietzsche'ye göre nihilizmin özü; "Hakikat istemi" olarak Batı metafiziği tarafından kurgulanan ve bunun üzerine konumlandırılan ahlakın, "hiçlik istemine" tekabül etmesidir (Mengü, 2006: 128). Bu noktadan hareketle, Nietzsche'nin neredeyse tüm eserlerin hiçlik istemine vurgu yaptığı ve nihilizmin temelini hiçlik istemine dayandırdığı görülmektedir.

Nietzsche (2001a: 56-58) iki farklı dünya görüşü olduğunu iddia etmekte ve *Apollon* ve *Dionysos'*dan bahsetmektedir. Apollon ve Dionysosu açıklamak gerekirse, Apollon Işık Tanrısıdır. Akıl yetisine dayanır, bireylere ve etrafındakilere ahenk

kazandırmaya çalışmakla birlikte biçim verici güç, plastik sanattır. Dionysos ise Şarap Tanrısıdır. Müziğe açılan bir güç olarak, biçimi olmayan ve soyut bir sanattır. Dionysos'un sembolize ettiği şey doğa ile insanı, doğanın sırlarına erdiren güçtür. Dionysos'da Apollon'un tersine ölçünün aksine coşku, aklın aksine his, sınırın aksine taşkınlık ön plandadır. *Tragedyanın Doğuşu* eserinde ise Nietzsche, Apollon'a karşı Dionysos'un tarafını tutmaktadır. Esasında Nietzsche'nin savaştığı şey akıl değildir. Aklı her şeyin üzerine koyarak, gözlerini Dionysos öğelerine, başka bir deyişle doğaya kapayanlardır. Ayrıca aklın eğitilmesinin ve kontrol edilmesinin yolunu, aklı kendinden başka bir şeyle, yani doğayla sürekli bir araya getirmekten geçtiğini düşünen Nietzsche, durmaksızın bir Apollon-Dionysos diyaloğu kurmaktadır (Şengör, 2005: 241; 248). Fakat bu noktada şunu da belirtmek gerekmektedir ki Nietzsche'nin Wagner'ın ve müziğinin etkisinde olduğu birinci dönemine ait eseri *Tragedyanın Doğuşu*'nda bilime karşı sanatı seçse de, ikinci döneminde fikri değişmekte ve bilimi öne koymaktadır.

Nietzsche, Dionysos vasıtasıyla Yunanlı aktörlerin güçlü isteklerine çözüm olan yaratıcı ve birleştirici eski Yunan tapılarının yok olmasından yakınmaktadır. Apollon ile bir araya gelen Dionysos, Yunan toplumunda Sokratik akılcılığın simgelediği yeni bir kültürün meydana gelişi ile bir köşeye atılan dinamik bir bileşkeyi sunmaktadır. Kişilerin bireyselleşmesini, güçlü duygulanımların çöküşünü, masumiyetin yitirilişini ele almasıyla, nihilizmin ve insan pesimizminin doğuşudur (Stauth ve Turner, 2011: 458).

Nietzsche (2010b: 617; 638) içgüdüsünün, Schopenhauer'in tam tersi yönde geliştiğini fark ettiğini, içgüdüsünün yaşamın savunmasına karşı, hatta en korkunç, en hırslı ve en yalancı şekline karşı işlediğini ve bunun için de *"Dionysos tarzı"* formülü olduğunu ifade etmektedir. Nietzsche Dionyssos'ı, sürekli yaratma, üretici ve yok edici güçlerin zevki, fanilik, zulüm ve şehvet şeklinde tanımlamaktadır. Habermas (2011: 274) da esasında Nietzsche'yi, tarihe Dionysos yaklaşımı açısından orijinal bulmamaktadır. Nietzsche'ye göre, Apollon ve Dionysos, Eski Yunanlıların nihilizmi, yaşamın ıstıraplı, kendi içinde bir çelişkili ve ezeli acı içinde yaşaması yönünde estetik bir yorumlama geliştirerek üstesinden gelebilen yaratıklar olarak var oldukları yoğun gerilimi ortaya koymaktadır (Pearson, 1998: 93). Kaufmann (1974: 236), Nietzsche felsefenin temellerini oluşturan Apolloncu ve Dionysosçu ögelerinin birleşimini üstinsan olarak

tanımlamakta ve söz konusu birleşimin de güç istemiyle sağlandığı belirtmektedir. Öz ile Nietzsche için üstinsan, aklı ve doğayı harmanlayan insandır.

Nietzsche (2011a: 71) nihilizm ile ilişkili olan acıyı da ele almakta ve acı çekmeye karşı isyan ettirenin acının kendisi değil, acı çekmenin anlamsızlığı olduğunu söylemektedir. Nietzsche, insanın var olması için bir sebep varsa ıstıraba katlanılabileceğini de eklemektedir. Niçin sorusunun cevapsız kalması ve amacın kaybolması, bunun bir sonucu olarak da katlanılan ıstırabına özünde bir nedenin olmaması, nihilizmi insan için katlanılmaz yapmaktadır (Nehamas, 1999: 171). Schopenhauer'e (2010: 13) göre ise ıstırap, hayatın ilk ve doğrudan konusu olmadığı müddetçe, varoluşumuz dünyadaki en değersiz ve uygunsuz şey olmaktadır. Ayrıca ıstırap, kuraldır. Acımayı, nihilizmin uygulanması olarak gören Deleuze (2005: 114) da acımanın hiçliğe inandırdığını ifade etmektedir. Acımanın bir erdem olarak görüldüğünü ifade eden Nietzsche (2000: 8), bunun nihilist bir felsefenin bakış açısından kaynaklandığını ve nihilizmin bir acıma pratiği olduğunu söylemektedir. Ayrıca Schopenhauer'in bir yaşam düşmanı olduğunu ve bu yüzden de acımanın onun için erdem haline geldiğini savunmaktadır.

Nietzsche (2011a: 10) *"a priori"* kavramından da bahsetmekte ve sorunun kaynağı olarak Tanrı'yı ilan ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca a priori'sinin ahlakçı olmadığını belirtmektedir. Schopenhauer (2009: 107) ise a priori kavramını kısaca şu şekilde tanımlamaktadır: Doğanın, bütün organik ürünler ile olan uyumluluğuyla ilgili doğru ve yeterli bir anlayış edinilmektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulup, söz konusu uygunluk değerlendirildiğinde, bu uygunluk a priori olarak kabul edilmektedir.

A priorinin bütün zaman ve uzamdan daha genel bir kalıp olduğunu söyleyen Nietzsche, geriye kalan tüm ötekiler için a priorinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda Schopenhauer (2009: 8-9), diğerlerinden bağımsız olmakla birlikte en az ispatlamaya ihtiyaç duyulan doğruluğun şu olduğunu ifade etmektedir: Bilme ile ilgili bütün var olanlar, sadece özneyle ilişkisinde nesne olup, tasarımdır. Söz konusu hal zamanla uzamın kendisi için de doğru olduğundan dolayı, geçmiş ve gelecek için, ayrıca yakın ve uzak için de doğru olacaktır. Dünyaya dair her şey, özne aracılığıyla koşullanıp,

yalnızca özne için var olma durumundan kaçınılmaz olarak etkilenmektedir; başka bir ifade ile dünya tasarımdır.

A priorinin yanı sıra Nietzsche'nin ele aldığı kavramlardan biri olan *bengidönüşe* de kısaca değinmek gerekmektedir. Özkan'a (2015: 78) göre, Nietzsche bengidönüş düşüncesi ile hayatın bağrına "sonsuzluk" mührünü basmıştır. Nietzsche esasen bengidönüşten üstinsan bağlamında söz etmektedir. Üstinsan kendisinden sonrayı yaratmak isteyen ve yok olan olduğundan, bengidönüş 'yok oluş', 'oluş' ve 'üstinsan'a eklemlenmedir (Yavuz, 2005: 145). Daha açık bir deyişle, bengidönüş, aynının bengidönüşünü ifade etmekte; yinelemeyse başkasının aynıyla özdeşleşerek, aynının kendiyle özdeş olmayışı haline geldiği ve aynının hep kendinden başka olmasını sağladığı dolambacı dile getirmektedir. Bengidönüş, tuhaf bir söz olarak, biriciğin bengi yinelenişini dile getirirken, onu kökensiz yineleme ve asla başlamamış olanın yeniden başladığı yeniden başlayış olarak yenilemektedir (Blanchot, 2005: 86). Nietzsche bengidönüşü, herhangi bir sınır olmadan, sonsuza dek her şeyin sürekli olarak yok olup yeniden doğması olarak tanımlamaktadır. Nietzsche için yok olup, yeniden doğmak 'varlık' değil, 'oluş'tur ve bengidönüşü mümkün kılan da 'oluş'a evet demektir (Yavuz, 2005: 143). Buna ek olarak Nietzsche (2005d: 193) varoluşun, anlamsız ve hedefsiz, ama kaçınılmazca geri dönen, hiçlikte de bir son bulmayan bir şey, bir "bengidönüş" olduğunu söylemekte ve bunun, nihilizmin en aşırı biçimi olduğunu, hiçliğin bengi olduğunu ifade etmektedir. Sonsuza dek tekrar eden ve hiçlikte de son bulmayan bir kavram olarak bengidönüşten bahseden Nietzsche, söz konusu kavramın nihilizmin en uç noktası olduğunu vurgulamaktadır.

Nietzsche ile ilgili bahsedilen tüm kavram ve düşüncelerin yanı sıra Nietzsche'nin felsefesindeki en önemli kavramlardan biri olan güç isteminden bahsetmek çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Nietzsche iki temel gözlem yapmıştır. Bu gözlemlerinden birincisi, güç isteminin varlığı ve her davranış gerisinde güç isteminin olmasıdır. İkinci ise yanılsamadır ve her durumda istemle birlikte ortaya çıkmaktadır (Alkor, 2005: 291). Asıl tehlikenin güç istemi olduğundan bahseden Nietzsche (2011b: 96; 2010b: 189), bunun durmaksızın devam eden doğurgan yaşama istemi olduğunu, aynı zamanda yaşamın kendisinin güç istenci olduğunu söylemektedir.

Bu bağlamda hayatın anlamı nedir sorusunun cevabı Nietzsche için güçlülük istencini bulmasıdır. Böylelikle yaşama istenci güçlülük istencine çevrilmektedir. Çünkü evrenin özü güçlülük istencidir (Akarsu, 2010: 133). Başka bir deyişle, Nietzsche'ye göre yaşama istenci içerisinde güç istencini barındırmaktadır.

Nietzsche (2000: 7), güç istemi eksikliğinde düşüşün olduğunu ve insanlığın tüm üst değerlerinde söz konusu istemin noksan olduğunu iddia etmektedir. Schopenhauer'in istenç konusunda yanıldığını savunan Nietzsche (2010b: 78; 428), Schopenhauer'in istencin değerini, gerçek bir hata yapma noktasına indirgediğini ifade etmektedir. Nietzsche bütün amaç, hedef ve anlamların, sadece güç istencinin ifade tarzları olduğunu söylemektedir. Schopenhauer'in tasarım ve ideasından esinlenerek ortaya koyduğu güç istemi konusunda, Schopenhauer'in düşüncelerini eleştiren Nietzsche, kavramın Schopenhauer tarafından basitleştirildiğini düşünmektedir.

Yaşamın kendisini bir güç istemi olarak tanımlayan Nietzsche (2001b: 9; 20), kendini koruma güdüsünün de bunun doğal bir sonucu olduğunu söylemektedir. Tüm doğal işlevler güç istemine indirgenebilmekte, orada sorunlarının çözümünü bulabilmektedir. Bu bağlamda onun için tamamlanmış dünyanın bir güç istemi olduğunu söylemek mümkündür. Heidegger'e (2001b: 35; 39; 47-48) göre ise güç istemi, esasında değer koyan isteme olmakla birlikte, gerçekliğin gerçekliği ve varolanın varlığıdır. Ayrıca Heidegger, yeniçağ insanının kendisini, koşulsuz güç isteminin gerçekleştiricisi olarak atfettiğini ve hiççiliğin aşıldığını söyleyerek, insanlığın bu öz biçimine de üstün insan adı verildiğini ifade etmektedir. En öz tabiri ile yaşamın güç ve iktidar istemi tarafından yönlendirildiğini söyleyen Nietzsche, bu yapı içerisinde kendini koruma güdüsünün normalliğinden bahsederken; Heidegger'e göre ise değer koyandır.

Bu başlıkta, Nietzsche'nin düşünceleri, eserleri, nihilizm ile ilgili ortaya koydukları ve bahsettiği kavramlarla ilgili detaylı bilgiler verildikten sonra, Nietzsche'nin nihilizm bağlamında söylediği en etkili cümlelerden biri olan "Tanrı öldü" ile en önemli kavramlarından olan "üstinsan"a parantez açmak gerekmektedir. Bu bağlamda Nietzsche'nin nihilizm ile ilgili düşüncelerini anlamlandırabilmek adına üstinsan ve Tanrı'nın ölümünden bahsedilecektir.

2.3.1. Nietzsche'nin Üstinsanı ve Tanrı'nın Ölümü

Nietzsche (2011b: 200; 204), *Böyle Buyurdu Zerdüşt* kitabında Zerdüşt'ü konuşturmaktadır ve bu kitapta, Zerdüşt ile kâhin arasında geçen konuşmada, Zerdüşt'ün işleyeceği son günahın merhamet olduğu ve kâhinin de Zerdüşt'ü bunun için baştan çıkarmaya çalıştığı anlatılmaktadır. Zerdüşt, kitapta üstinsanı aramakta ve onu bulmak için yollara düşmektedir. Nietzsche, Zerdüşt'ün bilgeliğin, insan mükemmeliyetinin temeli ve amacı olduğunu savunmaktadır (Berkowitz, 2003: 27). Pearson'a (1998: 134) göre Zerdüşt'ün önemi, nihilistik bir dönemde kurtuluşa duyulan ihtiyacı ele alan bir kitap olmasıdır ve eğer bu doğruysa, üstinsan, insanlığı kurtaracaktır. Ayrıca *Şen Bilim'*de Tanrı'nın arayıcısı olan deli, söz konusu arayışın sonunda Tanrının öldüğünü ve insanın onu öldürdüğünü, Tanrı'nın ölümünün insanın ruhunda felakete neden olduğunu, kutsal ve yüce olanın yok edilmesiyle de yeni ve ağır yükümlülüklerle, olağanüstü fırsatları doğurduğunu bilmektedir (Berkowitz, 2003: 43). Nietzsche, *Şen Bilim'*de Tanrı'yı öldürmüş, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te ise Tanrı'nın ölümü ile ortaya çıkan boşluğu doldurmak için üstinsanı ortaya atmıştır.

Tanrı'nın ölümü ile ilgili Nietzsche (2011b: 10), doğaüstü olaylara inanılmaması gerektiğini vurgulamakta ve bir zamanlar Tanrı'ya küfretmek en büyük küfürdü, fakat artık Tanrı öldü diyerek, etkileri hala devam eden ünlü sözünü söylemektedir. Bu cümlelerine, böylece kâfirler de öldü ve artık en büyük günah yeryüzüne küfretmektir, diyerek devam etmektedir. Nietzsche'nin çalışmalarını yönlendiren en büyük kurgu Tanrı'nın ölümüdür ve Nietzsche'nin Tanrı'nın ölümünün ahlaki önemi, yaşam için yararları ve zararları hakkında karara varma çabası, onun düşüncelerinin temellerini ve doruk noktasını oluşturmaktadır (Berkowitz, 2003: 21; 187). Nietzsche (2011b: 196), *Böyle Buyurdu Zerdüşt* kitabında Tanrı'nın insanlara duyduğu merhametten dolayı öldüğünü vurgulamaktadır. Ayrıca yine bu kitapta bir Tanrı olmanın insan için imkânsızlığını ortaya çıkarmakta ve bir Tanrı olma hırsının nasıl ve niçin yaratıcılık etiğinden kaynaklandığını ve bu hırsın nasıl ve niçin hayal kırıklığı ile sonuçlandığını ortaya koymaktadır (Berkowitz, 2003: 364). Nietzsche'nin sık kullandığı kavramlardan olan merhamet, Nietzsche tarafından Tanrı'nın ölümünde de kullanılarak, Tanrı'nın

merhametten dolayı öldüğü söylenmiştir. Merhameti büyük bir suç olarak gören Nietzsche, ahlak kavramına duyduğu nefreti merhamet kavramına da duymaktadır.

Nietzsche (1966: 13), eğer Tanrılar varsa, o zaman bize acı çektirmezler demekte ve cümlelerine şu şekilde devam etmektedir: Bunun üzerine Tanrı var mıdır sorusunu tartışmak gereksizdir. Bunu tartışmak yerine bir başkasını anlamaya çalışmak ve iyilik yapmak çok daha yararlıdır. İyilik yapılan kişi de bize Tanrıların acı çektirdiğini anlatmaya çalışmaktadır. Kendi düşüncelerini kanıtlar getiren kişi, Tanrıtanımazlığa doğru gitmektedir. Nietzsche (2011b: 218) ayrıca, Tanrı'ya inanmamanın sebebini dindarlığın kendisi olarak görmektedir. Eski Tanrı artık yaşamıyor, o öldü diyerek de sözlerine devam etmektedir. Nietzsche'nin bu sözlerinden yola çıkarak, acı ve Tanrı kavramlarının bir arada olmaması gerektiğini düşündüğünü, Tanrı varsa acı olmaz, acı varsa o zaman Tanrı yoktur bakış açısıyla hareket ettiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, ahlaksızlığın sebebini ahlak olarak gördüğü gibi, Tanrı'ya inanmama sebebi olarak da dindarlığı görmektedir.

Tanrı'nın ölümüne farklı anlamlar yükleyen Deleuze (2005: 117-119) ise ilk anlamın, Yahudi Tanrı'sının, oğlunu ölüme göndermesi olduğunu söylemektedir. İkinci anlamında Baba ölmekte, Oğul bize yeni bir Tanrı yaratmaktadır. Oğul sadece kendisine inanılmasını, sevilmesini, nefretten sıyrılmak adına tepkisel hale gelinmesi beklemektedir. Üçüncü anlamında da Aziz Pavlus söz konusu ölümü sahiplenmekte, ona Hristiyanlığı oluşturan bir anlam vermektedir. Tanrı'nın ölümünün dördüncü anlamı ise Tanrı fazla sevdiği soysuz tarafından, tepkisel yaşama duyduğu sevgiden dolayı boğulmaktadır.

Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" sözüne birçok yorum getirilmiştir. Deleuze'un yanı sıra Jaspers'ın (2008: 382-383) bu söze yorumu ise şöyledir: Nietzsche'nin "Tanrı yok" ya da Tanrı'ya inanmıyorum demediğini, "Tanrı'nın öldüğünü söylediğini" ifade etmektedir. Jaspers'a göre Hristiyan dünya yorumunun nihilizme yol açması, söz konusu yorumların hakikati kavramaktan ziyade ortaya koyduğu kurgusal dünyanın sahteliğinin açığa çıkmasıdır. Hristiyan varlığında değerlerin tümü bu kurguyla ilintili olduğundan, kurgu anlaşıldığı anda, insanlar daha önce görmedikleri bir hiçlik ile karşılaşmaktadır. Jaspers'ın ifadesi ile *"Kapıya dayanan nihilizm, şimdi bu 'kurgu'nun bedelidir."*

Nietzsche'nin hakikat ile ilgili söylemleri de bu görüşü desteklemektedir. Nietzsche, hakikatin bir yalandan, illüzyondan ibaret olduğunu söylemekte ve hakikatin ne olduğu sorusuna mecazlar ve kinayeler diye cevap vermektedir (Özkan, 2015: 42-43). Farklı bir bakış açısı getiren Jaspers, Nietzsche'nin Tanrı öldü söyleminin, O'nun Tanrı'ya inanmayışı ile değil, Hristiyanlıkla ilgili olduğunu iddia etmektedir. Hristiyanlıktaki değerlerin bir kurgu olduğunu söyleyen Jaspers, bunun da nihilizme götürdüğünü söylemektedir.

Heidegger'e (2001b: 8; 15-17; 50) göre, Nietzsche'nin 1882 yılında yazdığı *Şen Bilim* kitabı, bu kitapta "Tanrı öldü" sözünü ilk kez kullanması ve Nietzsche'nin metafiziğinin çıkış noktası olmasından dolayı önemlidir. Heidegger, Nietzsche'nin "Tanrı öldü" sözünün, Batı tarihinin iki bin yıllık yazgısını ifade ettiğini ve "Tanrı öldü" derken Hristiyan Tanrı'sından bahsettiğini söylemektedir. Ayrıca Heidegger, "Tanrı öldü" sözündeki Tanrı'nın anlamların, ülkülerin, ideaların, değerlerin alanını nitelendirdiğini belirtmektedir. Heidegger bu sözün metafizikteki anlamını ise şu şekilde açıklamaktadır: *"Gerçek olan her şeyin etkin gerçekliği olduğu düşünülen duyuüstü dünyanın duyuüstü temeli gerçek dışı hale gelmiştir. Metafizik bakımdan düşünülen "Tanrı öldü" sözünün metafizikteki anlamı budur."* Jaspers'la aynı doğrultuda olan Heidegger de Nietzsche'nin kastettiği Tanrı'nın ölümünün, Hristiyan Tanrısı olduğunu savunmaktadır.

Şengör'e (2005: 242) göre, Nietzsche Tanrı'nın ölümünü duyururken, esasında dinlerin insanlara Tanrılık vaadini verdiği gerçeğine vurgu yapmaktadır. Dinlerin insana, diğer âlemde sonsuz yaşam ve mutluluk vaadinden yola çıkarak, bunu, Tanrı'nın özelliklerini, insana yüklemekten, böylece insanı Tanrısallaştırmaktan bahsetmektedir. Böylece, buna katlanamayan Nietzsche tarafından Tanrı'nın ölümü ilan edilmektedir. Şengör'ün bakış açısıyla ise Nietzsche, insanlara yüklenen Tanrısal anlamlardan dolayı Tanrı'nın ölümünü ortaya koymaktadır.

Pearson'a (1998: 69; 179) göre Tanrı'nın ölümüne dair, "Eğer Tanrı ve temsil ettiği şey öldü ise "Varoluşun bir anlamı var mı?" sorusu ortaya çıkmaktadır. Nietzsche bu soruya bir merkez noktası veya Tanrı yokluğunda dünyanın kurtarılacağı ve bunun için de modern insanı yüreklendirilmesi gerektiğini ifade ederek cevap vermektedir"

demektedir. Tanrı'nın ölümü ile yaşanan nihilizmin doğuşuyla birlikte Hristiyanlık, bundan böyle uygarlığa varoluşunun kültürel ve etik temellerini sağlamakta başarılı olamamıştır sözlerini de eklemektedir. Varoluşçuluk açısından Tanrı'nın ölümünü ele almakta ve buna da dünyanın Tanrı yokluğunda kurtulacağı cevabını vermektedir. Çünkü Nietzsche için dünyayı kurtaracak olan Tanrı değil, üstinsandır.

Baudrillard Tanrı'nın ölümüne farklı bir bakış açısı getirerek, Nietzsche Tanrı'nın ölümünü ilan etmiştir, fakat esasen saydam ve hipergerçek bir dünyada, kendi kurallarını koruyacak eleştirel veya kuramsal bir Tanrı yoktur demektedir. Daha öz bir deyişle Baudrillard'a (2011: 214) göre, Tanrı ölmemiş, hipergerçek bir şeye dönüşmüştür. Postmodern bakış açısıyla Tanrı'nın ölümüne yaklaşan Baudrillard, hipergerçek, başka bir deyişle, imgelerin gerçeğin kendisinden daha gerçek olduğu bir dünyada artık Tanrı da hipergerçektir.

Nietzsche'ye geri dönmek gerekirse, Nietzsche insanların kendilerini rahatlatmak için başvurdukları bilimi, sanatı ve dini sadece bir yanılsama olarak görmekte ve Tanrı'nın öldüğü bir dünyada tamamen yeni bir oluşum önermektedir: Değerlerin yeniden değerlendirilmesi (Stauth ve Turner, 2011: 461). Bu bağlamda nihilizmi ortaya koyan Nietzsche, nihilizmin üstesinden gelmek için de öneride bulunmaktadır. Nietzsche (2011b: 67) bu noktada, bütün Tanrıların öldüğünü ve artık üstinsanın yaşamasını istediğini söylemektedir. Tanrı'nın ölümü ile ortaya çıkan boşluğu da üstinsan ile doldurmaya çalışmaktadır (Berkowitz, 2003: 296). Tanrı'nın bir varsayım olduğunu söyleyen Nietzsche (2011b: 71), üstinsanın da yaratılabilecek bir şey olduğunu iddia etmektedir. Tanrı'nın öldüğü ve nihilizmin var olduğu bir dünyada, kurtarıcı olarak üstinsanı gören Nietzsche, üstinsana ilahi özellikler yüklememekte ve Tanrı'dan farklı olarak üstinsanın yapılabilecek bir şey olduğunu söylemektedir.

Nihilizmi aşacak kişi olan üstinsanı detaylandırmak gerekirse, insanı, yeryüzünün deri hastalıklarından biri ve hayvan ile üstinsan arasına gerilen bir ip olarak betimlemeyen Nietzsche (2011b: 9-11; 112), insanın aşılması gereken bir şey olduğunu ve bunu da üstinsanın aşacağını söylemektedir. Ayrıca, üstinsanın yeryüzünün anlamı olduğunu da eklemektedir. Daha öz bir deyişle, Nietzsche şimdiye kadarki insanı aşıp, ötesine geçen insanı üstinsan olarak tanımlamaktadır. Nietzsche kendisini yıldırımın

habercisi ve buluttan düşen ağır bir damla, üstinsanı da bu yıldırım olarak nitelendirmektedir. Heidegger'in (2013: 41) tanımıyla da *"Üstinsan, şimdiye kadarki insanın özünü önce hakikatine sevk eden ve bunu taahhüt edendir."* Blanchot'a (2005: 81; 84) göre ise üstinsan düşüncesi, üstinsanın ortaya çıkışında ziyade insanın ve özünün ortadan kaybolmasıdır. Üstinsan, insanın bir varlık kipidir ve kendisine ulaşmak adına en büyük dileğin seslenişiyle kendisinden salıverilmiş insandır. Özkan (2015: 132) buna şöyle bir yorum getirmektedir: Nasıl bir heykeltıraş "en çetin, en çirkin taş"tan heykellerin heykelini yontuyorsa, aynı şekilde filozof da işlenmemiş bir mermer bloktan, daha açık bir deyişle, yaratıcılığın hazzına ve farkına varmamış ham insandan, ideal insanı, "üstinsan"ı yontmaktadır.

Nietzsche (2000: 7) Hristiyanlığın, yüksek tip insan olarak tanımladığı üstinsan ile büyük bir savaş verdiğini ve bu insanın bütün içgüdülerini yasakladığını ifade etmektedir. Yeryüzünün anlamını üstinsan olarak gören Nietzsche, yeryüzünün ötesindeki Tanrısal umutları bir kenara bırakıp, yeryüzüne bağlı kalınması gerektiğini söylemektedir. Ancak, üstinsana ulaşabilmek için insanın kendisini yok etmesi gerektiğini de eklemektedir (Akarsu, 2010: 135). Nietzsche (2011a: 105-106; 2011b: 166), gelecekte bir gün gelecek olan kurtarıcı insandan bahsetmekte ve bu insanı, her türlü öbür dünyadan uzak ve yalnız olan, yalnızlığının nedeninin de gerçekliğe dalış olduğu bir insan olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu geleceğin insanının, diğerlerini nihilizmden kurtaracağını, istenci yeniden özgür kılacağını ve insana umudunu tekrar vereceğini söylemektedir. Ayrıca yine bu insanı antinihilist, Tanrı'yı ve hiçliği yenecek insan olarak görmektedir. Bu bağlamda şunu söylemek mümkündür ki Nietzsche nihilizmi, insanların kurtulması gereken bir şey olarak görmekte ve nihilizmden kurtulmayı arzu etmektedir. Bunun için yarattığı ideal de üstinsandır. İnsanları nihilizmden kurtararak özgürleştirecek olan üstinsana ulaşmak için yeryüzüne odaklanılmasını ifade eden Nietzsche, varsayım olandan gerçek olana geçiş yapılmasının altını çizmektedir.

Nietzsche'nin söylemiyle, şimdiye kadarki insan son insandır ve üstinsan, son insanı aşıp, ötesine geçmektedir. Nietzsche'ye göre üstinsana ulaşmanın yollarından biri de son insanın intikam duygusundan kurtulmasıdır (Heidegger, 2013: 42-53).

Nietzsche'nin üstinsanı, başka bir deyişle yüce başarıların imgesi, aynı zamanda son insan, en büyük yozlaşmanın imgesi konumundadır. Buna ek olarak üstinsan, siyasi yaşamı tamamıyla kötüleyerek Sağ'ı ve Sol'u aşan bir etiği ifade etmekte, sosyal ve siyasi yaşamın her türlüsüne karşı çıkmaktadır (Berkowitz, 2003: 202; 216-217; 221). Nietzsche için son insan ve üstinsan birbirinin karşısında yer almakta ve yozlaşmasının simgesi olan son insanın aksine üstinsanı, onun ötesinde ve ideal olan olarak konumlandırmaktadır.

Tanrı'nın ölümünü ilan ederek, artık üstinsanın yaşaması gerektiğini söyleyen Nietzsche, Tanrı'yı öldürenin insan olduğunu, Tanrı'nın ölümüyle nihilizmin doğduğunu söylemektedir. Söz konusu nihilizmi de üstinsanın aşacağını söyleyen Nietzsche, üstinsanı yüce ilan etmektedir. Nietzsche'nin nihilizmin kurtuluşu olarak gördüğü üstinsanı daha iyi anlamlandırabilmek için insana olan bakışını ele almak gerekmektedir.

2.3.2. Nietzsche ve İnsana Olan Bakışı

Nietzsche'ye (2005b: 175; 2005c: 186; 2010b: 207) göre, insan acınası bir hayvandır ve bütün özelliklerini fazlasıyla ciddiye aldığı için dünyanın bu özelliklerin çevresinde döndüğünü düşünmektedir. *"İnsan kendini bir tanrı sayabilirdi, belden aşağısı olmasaydı"* diyerek de insanın, kendisini koyduğu konuma göndermede bulunmaktadır. Ayrıca insanın kendisine saygı gösterebilmesi için kötü şeyler yapabilecek durumda olması gerektiğini savunmaktadır. Nietzsche'nin söz konusu söylemleri, Tanrı'nın ölümü bağlamında söyledikleriyle paralellik göstermektedir. İnsanın bu yaklaşımdan dolayı Tanrı'nın öldüğü iddiasında bulunan Nietzsche, bu noktada insandaki cinsel dürtülere dikkat çekmektedir.

Baykan (2008: 104-105; 108-109) çalışmasında, Nietzsche'nin dört farklı insan türünden bahsettiğini yazmaktadır: Yırtıcı hayvan, özgür insan, sürü insanı ve üstinsan. *Yırtıcı Hayvan;* Nietzsche'nin üstinsana giden yolda hayvana daha yakın olarak adlandırdığı insan tipidir. Nietzsche bu insan tipini, sarışın yırtıcı hayvan, aristokratik, soylu ve sağlıklı hayvan olarak betimlemektedir. Bu insanlar ahlak kurallar tarafından henüz bozulmamış olmakla birlikte sürü insanında daha sağlıklı ve enerjiktir. *Sürü İnsanı;* Nietzsche'nin tanımlamalarında zayıf, bilge olmayan, güçsüz, canı yanmış, sıradan, kendisinden emin olamayan, alelade insan, pazar yerinin sinekleri, nasipsiz, küçük insan,

bozuk bünyeli, son insan, hasta, köle, ayak takımı, kin insanı, ahlaklı insan, dindar insan, lüzumsuz olarak geçmektedir. İnsanların çoğunu sürü insanı olarak niteleyen Nietzsche, sürü liderleri için de çoban, sürü başı, papaz, ölüm vaizleri, filozoflar kavramlarını kullanmaktadır. *Özgür İnsan;* Nietzsche'ye göre ahlak dışı insandır. *Üstinsan;* Nietzsche'ye göre eksik ve tamamlanmamış bir varlık olan insanı aşacak olan insandır. Ayrıca üstinsan sadece insanın değil, tüm yaşamın anlamıdır.

Baykan'ın ele aldığı insan tiplerine ek olarak Heidegger (2005: 140-141) *son insandan* da bahsetmektedir. Son insan, üstesinden gelinememiş nihilizmin zorunlu sonucu ve aynı zamanda üstinsanın karşıtıdır. Daha açık bir deyişle üstinsanın kim olduğu yalnızca son insan, son insan olarak ortaya çıkınca belirginleşmektedir. Nietzsche (2000: 6), *Deccal* kitabında ise insanları *evcil hayvan olarak, sürü hayvanı olarak* ve *hasta hayvan* olarak üç gruba ayırmaktadır. Bu bağlamda insanlığı sürü olarak görmekte, ancak bir ilerleme olacağına da inanmaktadır. Söz konusu sürü, üstinsanı bekleyecektir ve yine Nietzsche'ye göre üstinsan, insanlığa yeni bir ilke getirecektir (Akarsu, 2010: 134). Heidegger (2013: 40), Nietzsche'nin *"İnsan daha henüz tespit edilmemiş hayvandır"* sözünün, Batı dünyasının insan hakkındaki düşüncesini ortaya koyduğunu ve insanın akıllı hayvan olduğu anlamına geldiğini belirtmektedir. Nietzsche tamamlanmış, kusursuz insan olarak nitelendirdiği üstinsanın esas olarak son insan ortaya çıktığında anlam kazanacağını söylemektedir. Başka bir deyişle, üstinsanı son insan üzerinden tanımlamakta ve üstinsanı, son insanın karşısında konumlandırmaktadır.

Sürü içgüdüsünden bahseden Nietzsche (2010b: 48; 200-203; 231; 556; 615), Tanrı'ya olan inanç ortadan kalkarsa, geriye sadece sürü içgüdüsünün kalacağını ifade etmektedir. Sürü içgüdüsü, vasat olanı en yüce ve en değerli kabul etmektedir. Sürü hayvanının hasta olmadığını, ancak kendini yönetebilecek beceriye sahip olmadığından dolayı çobana ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Ayrıca yüce insana ve sürü insanına da değinmekte, büyük insanların eksik olduğu yerde, geçmişin büyük insanlarından yarı Tanrılar veya tam Tanrıların yaratıldığını; dinin ortaya çıkışının ise insanların, artık insanları sevindirmediğini gösterdiğini ifade etmektedir. Başka bir açıdan birçok insanın parlamento olarak bir yığında toplandığını ve hepsinin eşit derecede zorba olmasının umut edildiğini savunmaktadır. Ancak, zorbalığın büyük insanın niteliği olduğunu, küçük

insanları aptal yaptığını da eklemektedir. Nietzsche, modern düşünce insanlarını sürü ve Tanrı'yı kendisine sığınacak bir yer arayan sürü insanını da umutsuz olarak nitelendirmektedir. Öte yandan "Kim ki değerleri belirler ve bin yılların istencini en yüce doğalara yön vererek yönlendirirse, en yüce insandır" demektedir.

Nietzsche'nin insanlara dair sınıflandırmaları bulunmakta ve nihilizmi aşacak insan olarak nitelendirdiği üstinsan dışındaki insan sınıflandırmalarına olumsuz anlamlar yükleyerek, yermektedir. Bu başlıkta, Nietzsche'nin nihilizminden, Tanrı'nın ölümünü ilan etmesinden, nihilizmin üstinsanla aşılacağı fikrinden ve Tanrı'nın ölümüyle önemi artan insanın kategorizasyonundan bahsedilmiştir. Ancak Nietzsche nihilizmi, modernizme bir başkaldırı olarak ortaya koyduğundan ve nihilizmi, modernizm ile Aydınlanma'nın bir sonucu olarak gördüğünden dolayı, Nietzsche'nin modernizme olan bakışına ve modernizm ile nihilizm ilişkisine değinmemek, çalışmayı eksik kılacaktır. Bu bağlamda Nietzsche ve modernizm başlığı önem arz etmektedir.

2.3.3. Nietzsche ve Modernizm

Nietzsche'nin modernizme olan görüşlerine yer vermeden önce modernizmi önceleyen Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali'nden bahsetmek, modernizmi anlamlandırma noktasında önemlidir. Bu perspektifle söz konusu iki devrime kısaca değinmek gerekmektedir.

18. yüzyılın sonlarında Avrupa'da iki büyük değişim yaşanmıştır: Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi. Hobsbawn (2003: 9-10) söz konusu bu iki devrimi şöyle özetlemektedir: Fransa'daki siyasal devrim ile halk ve hükümet sıkı bir ilişki içine girmiş ve devlet daha güçlü bir duruma gelmiştir. Bu Avrupa'nın diğer ülkelerine de yayılmış ve 19. yüzyılın sonlarına doğru sosyalist akım güç kazanmıştır. Diğer değişim de Büyük Britanya'nın makine gücünü kullanması ile değişen ekonomisidir. 1870'de başlayan Sanayi Devrimi de diğer ülkelere yayılmıştır. Bu gelişmeler ile birlikte ulaşım ve iletişim olanakları da ilerlemiş ve bütün dünya tek bir ticaret şebekesine girmiştir. Bunun yanı sıra bilimde de gelişmeler yaşanmış ve pratik buluşlar gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi ile hem Batı'nın zenginlikleri hem de nüfus artmıştır. Bu yıllarda yaşanan çifte devrim esasen endüstriden ziyade kapitalist endüstrinin, eşitlik ve özgürlükten ziyade burjuvanın

veya orta sınıfın, Büyük Britanya ile Fransa'nın merkezde olduğu, dünyanın özgül bir coğrafi bölgesindeki devletlerin ve ekonomilerin zaferidir. Daha öz bir deyişle, söz konusu yaşanan iki devrimle birlikte halk tabakasında, ekonomide, siyasette, ulaşımda, iletişimde ve daha birçok konuda köklü değişimler meydana gelmiştir. Bu noktadan hareketle, söz konusu iki devrimi biraz daha detaylandırmak gerekmektedir.

Barbier ve Lanevir (2001: 82-83), sanayileşmeden ilk etkilenen ülkenin İngiltere olduğunu ve sanayileşmenin proleterleşmenin laboratuvarı olarak ortaya çıktığını, fakat aynı zamanda, 1880'li yıllara kadar ortalama yıllık gelirde de hissedilir bir yükseliş yaşandığını ifade etmektedir. Tokgöz (2015: 39-40) de Sanayi Devrimi'nin İngiltere'deki sonuçlarından bahsederek, Sanayi Devrimiyle birlikte İngiltere'de insanların kırsal alanlardan kentlere geldiğini, fabrikalarda emeğini sattığını, bunun karşılığında ücret aldığını anlatmaktadır. Kentlerde kurulmuş fabrikalarda kırsal kesimden çoluk çocuk insanların çalışması, işçi/işveren bağlamında yeni bir olgu yaratmıştır. Fabrikalarda çalışan işçiler üretim ve tüketim sürecini İngiltere'de değiştirmekle kalmamışlar, aynı zamanda İngiliz toplumsal yaşamında bazı değişiklikleri beraberinde getirmişlerdir. Bunlara ek olarak buharlı gemiler ve lokomotifler ulaşım olanaklarını arttırmıştır. Buharlı gemiler ile demiryollarının yapılmasıyla birlikte trenlerle, insanlar bir yerden diğerine daha kolay bir şekilde gidebilme olanakları yakalamışlardır. Bu durum, insanoğlunun zaman-mekân üzerindeki egemenliğini arttırmıştır. Daha kısa süre içinde ulaşımın nimetlerinden yararlanmışlardır.

Bu perspektifle, Sanayi Devrimi'nin işçi sınıfını sömüren yapısı dikkat çekmektedir. Yaratıcılık özelliklerini bir kenara bırakarak, makine gibi çalışan işçiler, fabrikalarda emeğini satmış ve esasında iş gücünü azaltacağı iddiasındaki sanayileşmeyle birlikte emeği satın alınanlara çocuklar da eklenmiştir. Köylerden kentlere yaşanan toplu göçler de kültürel alandaki değişimleri beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu noktada şunu belirtmek gerekmektedir ki Sanayi Devrimi'yle birlikte gelen makineleşmeyle, insanlar, özünü ve benliğini kaybederek nesneleşmiştir. Bu durum da insanın kendisine yabancılaşmasına neden olmuştur. Yabancılaşma sorunu, özünde bir nihilizm sorunudur. Bu bağlamda Sanayi Devrimi'nin nihilizme yol açtığı görülmektedir.

Sanayi Devrimi'nin getirdiği en önemli toplumsal görünümün *kitlenin* ortaya çıkışı olduğunu belirten Güneş (2001: 63) şunları söylemektedir: Bu noktadaki herkes veya hiç kimse, kitle için en uygun nitelemedir. Sanayileşme ve kentleşmeye bağlı olarak insanların başta üretim ortamı olmak üzere çeşitli koşullarda kalabalık yığınlar halinde bulunması, 19. yüzyılın sonlarına doğru dikkat çekici bir toplumsal olgu olarak dile getirilmiştir.

Burada herkes veya hiçimse olma durumu esasen boşlukta yüzme durumuna gönderme yaptığından saydam nihilizmin söz konusu olduğu söylenebilir. Ayrıca yine herkes ya da hiç kimse olmanın, bir var olmama durumu ile birlikte amaç yoksunluğu ve yabancılaşma duygularına yol açacağından nihilizmin de varlığından bahsedilebilir.

Sanayi Devrimi kadar ses getiren bir diğer devrim de Fransız İhtilali'dir. Bu bağlamda Hobsbawn (2003: 63), 19. yüzyıl ekonomisinin, Sanayi Devrimi'nin etkisinde şekillendiğini, ancak ideolojisinin ve siyasetinin Fransızlar aracılığıyla biçimlendiğini belirtmektedir. Dünyanın birçok yerinde radikal ve liberal demokrat siyaset konularının Fransa sayesinde tartışılmaya başlandığını, ayrıca birçok ülkeye bilimsel ve teknik örgütlenme modelinin, hukuk kurallarının ve metrik ölçüm sisteminin de Fransa tarafından getirildiğini anlatan Hobsbawn, bu devrimin Avrupa'nın Ortaçağ'ına son verdiğini söylemektedir. Hobsbawn'ın bu sözlerinden yola çıkarak, sanayileşme dışındaki birçok konu üzerinde Fransız İhtilali'nin önemli etkileri olduğu sonucuna varılabilir.

Bu perspektifle Fransız İhtilali'ne de kısaca değinmek gerekirse, dünya çapındaki iletişimi, yani bir bakıma küresel iletişimi doğuran iki etmenin liberalizm ve Aydınlanma olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bir yanda devrimci ütopyanın büyük demokratik cumhuriyeti, diğer yanda ise liberalizmin evrensel ticari cumhuriyeti vardır. Ulus devlet yapılarının oluşması, ulusların kendi aralarında da bir iletişim ağı kurmalarını gerekli kılmıştır. Bu da teknoloji, özellikle de iletişim teknolojisi sayesinde mümkün olmuştur. Bu yıllarda uluslararası iletişim ile teknolojik gelişme arasındaki birebir ilişkinin önemi anlaşılmıştır (Güngör, 2018: 151). Bu bağlamda da basılı malzemenin, özgür basın çağrılarıyla başlayan Fransız İhtilali'nde önemli olduğunu ve Aydınlanma akımındaki esas rolü, *Philosophes* diye adlandırılan ve aralarında Voltaire, Rousseau,

Diderot ve D'Alembert'ın bulunduğu Fransız felsefecilerin oynadığını söylemek gerekmektedir (Briggs ve Burke, 2011: 105-109). Kısaca teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim teknolojisinde de yaşanan gelişmeler, Aydınlanma'nın temelini atarak, Fransız İhtilali'ni ve beraberinde yeni bir çağı getirmiştir.

Fransız İhtilali'ni önceleyen 18. yüzyıl Fransız Aydınlanma'sı geçmişe, şimdiye ve geleceğe yönelik tutumları değiştirmiştir. İskoçya ve İsviçre'de merkezleri olan Avrupa eğitim, eleştiri ve reform hareketini bir ölçüde biçimlendirmiş ve aynı zamanda Kuzey ve Güney Amerika'yı etkilemiştir. Hareketin tarafları, hareketin tamamlanmasında "ışık" eğretilemesine önem vermişlerdir. Işık; boş inanç, gelenek ve önyargının önünde engel oluşturan "Akıl"dır. Akıl, dönemin anahtar sözcüğü olmuştur. Dönemin bir başka anahtar sözcüğü de "eleştirel" ve bir diğeri de "modern"dir. Bununla birlikte Devrim ile Aydınlanma arasındaki ilişkinin sık sık tartışılması söz konusudur. 18. yüzyılın sonlarından itibaren, Fransız siyasi yönetimi, kamuoyunu hitap edilmesi gereken bir kendilik olarak kabul etmiştir ve böylece eski rejimin devrilmesinde muhalefete yardım etmiştir. Bu açıdan Devrim, Aydınlanma'nın bir devamı olarak kabul edilmektedir (Briggs ve Burke, 2011: 105-109).

Öz bir deyişle, Aydınlanma, din ve geleneklerin önündeki engel akıl, eleştiri ve modernizm ile aşmıştır. Aydınlanma ile dine olan bakış açısı, Ortaçağ'ın getirdiği dini merkeze alan anlayış değişmiş ve akıl ile bilim odak noktası haline gelmiştir. Başka bir deyişle, din, aklın ve bilimin önünde bir engel olarak görülüp yerilmiştir.

Bu noktada Hibbs'in (2012: 10) söylemine parantez açmak gerekmektedir: Nihilizmin Tanrı'nın ölümünden, başka bir deyişle hiçbir dini ya da ahlaki kodun inandırıcı olmama duygusundan kaynaklandığını söyleyen Hibbs, yine de Nietzsche'nin bu "kötümserlik"i elinde tuttuğunu, fakat sadece nihilizmin başlangıcı olarak bunu yaptığını ifade etmektedir. Bununla birlikte nihilizmin esasen, ahlaki açıdan ahlaksız kalmanın temel noktası olduğunu da vurgulamaktadır.

Bu perspektifle, Aydınlanma ile kilisenin önemini kaybettiği, boş inanç ve geleneklerin terkedilerek, aklın merkeze konduğu; bir yönüyle tüm ahlaki ve dini değerlerin reddedilerek, değerlerin değer aşımına uğradığı ve değersiz, amaçsız

kalınmasından dolayı da nihilizmin kendisini gösterdiği söylenebilir. Nietzsche en büyük değerler olarak din, ahlak ve felsefeyi görmekte ve O'na göre Aydınlanma ile din ve ahlak terkedilmektedir. Bu da tüm değerlerin yıkılması, aynı zamanda insanın yozlaşması anlamına da geldiğinden nihilizm ortaya çıkmaktadır.

Barbier ve Lanevir (2001: 19), Aydınlanma'nın 18. yüzyılın ortasında başarı kazanan kültürel modelinin, 1630'lu yıllardaki düşünsel kopuşun devamında yer aldığını belirtmektedirler. 17. yüzyıl, akılcılığın sistematik olarak araştırılmasını, bilimsel ruhun işleyiş koşullarının tanımlanmasını, bilginin giderek sekülerleşmesini ve bilginin uygulamalarıyla insanın maddi koşulları arasında doğrudan bağlantı kurulması fikrini bir araya getiren bir düşünsel proje dayatmıştır. Bilgi objektiftir ve insan aklının çalışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ancak inanç ve fikir olayları, yeni bilimsel yargının kategorilerinin dışında kalmaktadır. Başka bir deyişle, Aydınlanma'nın amacı bireyi zincirlerinden, ortaçağın gelenekçiliği ve kilisenin hurafelerinden kurtarmaktır. Özgürlük, eşitlik ve bütün insanlığın kardeşliği de sloganıdır ki bunlar daha sonra Fransız İhtilali'nin sloganı olmuştur (Hobsbawn, 2003: 30). Dini ve inançları ilerlemenin önündeki engeller olarak gören Aydınlanma düşüncesi, bilgi insan aklıyla alakalıdır. Aydınlanma'ya göre, insanlar ayaklarına bağ olan din ve inançlardan kurtulmalıdırlar.

Fransız siyasal teorisyeni Alexis de Tocqueville da liberal demokrasiyi asla uyum içinde olmayan özgürlük ve eşitlik prensiplerine dayandırmıştır. Ancak Nietzsche özgürlüğün, eşitliği kısıtlayabileceğinden bahsetmiş ve söz konusu iki ilkenin nihilizm kaynağı olabileceğini ifade etmiştir (Hibbs, 2012: x). Kısaca Nietzsche, Aydınlanma düşüncesinde önemli olan özgürlük ve eşitliği, Aydınlanma'nın pek çok unsuru gibi eleştirerek, nihilist bulmaktadır.

Aydınlanma bağlamındaki eleştirel fikirler ortaya koyan Adorno ve Horkheimer (2014: 125), Aydınlanmanın anlamı, bağlamı, yaşamı tamamıyla öznelliğin içine çektiğini, öznelliğin de kendisini sadece bu şekilde kurabildiğini söylemektedirler. Aydınlanma'ya göre akıl, kimyasal bir harekete geçiricidir. Öte yandan 18. yüzyılın ikinci yarısında, siyaset alanının genişlemesi aydınlanmış despotların giderek daha büyük sayıda insanın çıkarlarını gözetmesine yol açmıştır. Kısa zaman içerisinde Fransa'daki İhtilal, tartışılan siyasi demokrasi modelini ortaya koymuştur. Sonuçta her alanda

Aydınlanma'nın uygarlığı kendi değişimine, sonrasında da kendi yıkımına yol açmıştır. Kitle iletişim araçları yoluyla oluşan bu başarı, yeni bir kamusal alan ortaya koyarak, bu dönüşümde önemli bir görev üstlenmektedir. Söz konusu dönüşüm de geleneksel matbaa ekonomisinden sınai ve ticari kitle mantığına geçişi mümkün kılmaktadır (Barbier ve Lanevir, 2001: 58). Bu noktada da yine yeniden yapmanın ön koşulunun yıkmak olduğunu ve bunun da nihilizmin kendisi olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Dünya tarihinde önemli bir yeri olan iki devrim; Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali, ayrıca Aydınlanma ile yeni bir çağa adım atılmıştır. Bu devrimler ile birlikte, devrimlerin öncesi modern öncesi çağ olarak adlandırılırken, devrimlerin sonrası ise modern çağ olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Nietzsche'nin modernizme olan bakışını ele almadan önce modernizmi kavramsal olarak ele almak çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir.

Berman (2013 27) modernizmi şöyle tanımlamaktadır: Bugün, tüm dünyada insanlar tarafından ortaklaşa paylaşılan yaşamı deneyimleme şekli mevcuttur. Bu deneyim yığını modernlik olarak adlandırılmaktadır. Modern olmak; güç, serüven, gelişme, coşku, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat etmektedir. Fakat diğer taraftan da sahip olduğumuz her şeyi ortadan kaldırmakla tehdit eden bir ortam da söz konusudur. Berman'ın düşüncelerinden yola çıkarak, ortak paylaşılan deneyimlerin modernlik olmasının, dünyanın tek tipleşmesinin modernlik olması anlamına geldiği söylenebilir. Söz konusu tek tipleşme de içerisinde Nietzsche'nin sürü vizyonunu barındırdığı için, modernleşmeyi nihilistik kılmaktadır.

Modern, modernleşme ve modernizm arasındaki farklılıklara dikkat çeken Sarup (2004: 186-187), *modernliğin* genellikle Rönesans ile ortaya çıktığını söylemekte ve modernliğin, yönetsel ussallaştırma, ileri ekonomi ile toplumsal dünyanın farklılaştırmasını bildirdiğini ifade etmektedir. *Modernleşmenin* de genellikle sanayileşme kökenli toplumsal gelişime işaret ettiğini belirtmektedir. Modernleşme esasen, kapitalizm ile ortaya çıkan sanayideki ilerlemelerin, bilimsel keşiflerin, nüfus hareketlerinin, kitlesel siyasal hareketlerin, teknolojik yeniliklerin, ulus devletin ve kentleşmenin oluşumuyla meydana gelen sosyo-ekonomik dönüşümlerdir. Öte yandan *modernizmin* ise yüzyıl dönümünde var olmakla birlikte, türlü sanatsal dallarına hâkim

olan, sanatsal hareketle ortaya çıkan estetik biçimler ile özel bir kültürel diziyle ilişkili olduğunu söylemektedir.

Modernliğin tarihini ele alan Berman (2013: 29) modernliği üç dilime ayırmaktadır. İlki, 16. yüzyıldan 18. yüzyıla dek süren ve insanların modernliğin ne olduğunu anlamaya çalıştıkları süreçtir. İkinci süreç, Fransız Devrimi ile 1790'larda başlayan ve modern kamunun ortaya çıkmasıdır. Üçüncü evre 20. yüzyılda başlamaktadır ve modernleşme, artık bütün dünyaya ve sanat, düşünce gibi her şeye yayılmaktadır.

Modernleşmenin öz ile yeni değerlerin özümsenmesi olduğunu söyleyen Güneş (2001: 2) de özellikle 1900'lü yıllarda yayılan yenidünya düzeniyle henüz sanayileşmemiş ülkelerin, sosyo-kültürel alanda büyük değişimler yaşadıklarını söylemektedir. Batı Avrupa'nın birkaç yüzyılda ulaştığı birikimle edindiği kültürel değerlerin, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak isteyen ülkeler için kaçınılmaz yenileşme olarak algılandığını belirten Güneş, gelişme süreçlerinin başında bilim ve teknolojiden önce radikal anlamda toplumsal dönüşümü hızlandıran kültürel dönüşüme daha çok önem verildiğini anlatmaktadır. Güneş öz ile modernleşmedeki kültürün önemine dikkat çekerek, bu alandaki değişimin, diğerlerinin önüne geçtiğini ve bu bağlamda da esas değişimin kültürel alanda olduğunu vurgulamaktadır.

Güngör (2018: 181) ise bunlara ek olarak, modernizm ve kitle iletişim araçları arasındaki bağı ele almakta ve kitle iletişim araçları üzerine yapılan araştırmaları, geliştirilen kuram ve yaklaşımları bir yanıyla moderniteye ilişkin tartışmalarla bir arada düşünmek gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda temel sorun, toplum ve teknoloji ilişkisi tartışmalarında önceliğin hangi öğede olduğuna ilişkin olmakla birlikte bu konuda iki görüş belirmiştir ve hala da varlığını sürdürmektedir. Bir tarafta önceliği topluma veren görüş, diğer tarafta ise önceliği teknolojiye veren görüş. Toplum öğesini öne çıkararak sürece bakanlar analizlerini sosyoloji, sosyal psikoloji, psikoloji, antropoloji, ekonomi vb. bilimsel disiplinler içerisinde sürdürmektedirler. Önceliği teknolojiye veren görüştekiler ise modernleşme ve sanayileşme ilişkisi üzerine odaklanmaktadırlar.

Teknoloji günümüzün anahtar kelimesi haline gelmekle birlikte, sadece bireysel değil, devletler açısından da etkileri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, devlet kendisini

kamu iletişim hizmetinin genişletilmesine adasa bile yeni teknolojideki gelişmeler göz önüne alındığında, ulusal bir topluluğun yakın ilgisini çekmesi çok olası değildir. Modernitede, yurttaşlar için günümüzde ulaşılabilir hale gelen olağanüstü enformasyon miktarı düşünüldüğünde, bu sorun daha da büyümektedir. Baudrillard ve Melucci gibi pek çok post-endüstriyel düşünürlerin fark ettiği gibi, modern toplumlar enformasyon eksiğinden ziyade aşırı enformasyon yüklemesi denilebilecek durumla tanımlanabilmektedir. Geç kapitalizmin dünya piyasası, kablolu televizyon, videolar, kitaplar, popüler dergi ve gazetelerin finansmanı aracılığıyla bütün dünyayı enformasyonla doldurmuştur. Modern kültürün çoğalma hızı, tek bir insanın bile normalde tek bir gazetenin tek bir günde sunduğu enformasyonun tamamını hazmedemeyeceği düzeydedir (Stevenson, 2008: 112). Kendisine sunulan bu denli bilgiyi alabilecek kapasitede olmayan insan ise boşluğa ve anlamsızlığa sürüklenerek, saydam nihilizmin içerisine düşmektedir.

Tüm bunlarla birlikte, modernizmi önceleyen Fransız İhtilali, Aydınlanma, Sanayi Devrimi'ne değinip, modernizmi kavramsal olarak ele aldıktan sonra, Nietzsche'nin modernizme olan bakış açısını ve nihilizmle modernizm ilişkisini ele almak gerekmektedir.

Nietzsche'nin modernizme olan bakışı ile ilgili ise şunları söylemek mümkündür: 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Nietzsche, modernitenin insan yaşamı ve düşüncesine dair tehditlerini incelemiş ve bu tespitleri de 20. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. 20. yüzyılın ortaya koyduğu pek çok olumsuzluk ile Aydınlanmaya karşı duyulan iyimser tavır yıkılmış ve bu durum da insan düşüncesinin yeni arayışlara girmesine neden olmuştur. Böyle bir zamanda da Nietzsche'nin düşünceleri büyük önem kazanmıştır. 20. yüzyılda ortaya çıkan varoluşçuluk, yaşam felsefesi, yeni ontoloji, hermeneutik felsefe, analitik felsefe, yapısalcı, postyapısalcı ve postmodern felsefe gibi bütün felsefi akımlarda da Nietzsche'nin büyük bir etkisi olmuştur (Danto, 2002: 22-23). Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde* kitabında da modernite eleştirisi sunmakla birlikte mümkün olduğu kadar az bir modernliği mükemmellik olarak ortaya koymuştur (Berkowitz, 2003: 367). Daha öz bir deyişle, Nietzsche moderniteye bir karşı duruş sergilemiş ve modernliği bir kusur olarak görmüştür.

İlerlemeyi yalnızca modern bir düşünce ve aynı zamanda yanlış bir düşünce olarak gören Nietzsche (2000: 6), değerlilik açısından da bugünün Avrupalısının, Rönesans Avrupalısının çok altında kaldığını ifade etmektedir. Nietzsche ayrıca modern insan üzerine de konuşmakta ve modern insanı ne yaptığını bilmeyen bir birey olarak nitelendirerek, modernliğin insanları hasta ettiğini, tembel barışlar ile korkak tavizlerin de modern Evet ve Hayır'ın erdemli kirliliği olduğunu ifade etmektedir. Nietzsche, iğrenerek anlattığı modern insanı, geçmişten bugüne olup biteni izleyen pasif bir seyirci olarak nitelendirmektedir. Modern insan, ancak "Kendini bil" emrini yerine getirerek, yeniden insan olabilir diyen Nietzsche'nin "Kendini bil" buyruğunun iki temel yorumu söz konusudur: Bunlardan ilki, insanı tanımlayan evrensel özellikleri bilmek anlamında kullanılırken; diğeri, insanın kendi belirsiz kişiliğinin oluşturan özel ve özgün yanları bilmesi anlamında kullanılmaktadır (Berkowitz, 2003: 68; 75). Nietzsche modern insanı pasif bir seyirci olarak nitelendirmekte, çünkü modern insanı sürü insanı olarak görmektedir. Bu yüzden de modern insandan iğrenmekte ve hastalıklı olarak nitelendirmektedir.

Stauth ve Turner'a göre (2011: 458) modernitenin sorununu anlayabilmek için, Nietzsche'nin argümanlarına odaklanmak önemlidir. Bu perspektifle, modern ile Avrupa kavramlarını eş anlamlı olarak kullanan ve Amerika'yı da buna dâhil eden Nietzsche (1966: 122; 126) için Aydınlanma güçlüdür ve birdenbire yapılmıştır. O'na göre Aydınlanma'nın gerilemeyi engelleyen kurtarıcı, ışıklandırıcı yararından çok, korkutuculuğu ön plandadır. Eleştirel teorisyenlere göre ise Aydınlanma, içi boş tüketimciliğe, Batı demokrasisine ve kültür endüstrisinin nihilizmine karşı çıkabilecek bir modeldir (Stauth ve Turner, 2011: 460). Pearson (1998: 246-247) bu söylemlere, Nietzsche'nin, Batı'nın nihilistik kökler üzerinde yükseldiği fikriyle ve O'na göre, modern nihilizmi tecrübe etmenin bir mecburiyet olduğu düşüncesiyle devam etmektedir. Nihilizm tecrübesinin "kendimiz" olmayı şekillendirdiğini ifade eden Nietzsche, bu bağlamda nihilizmin bir yazgı olduğunu da eklemektedir.

Nietzsche modern akademik kurumlar da dâhil olmak üzere tüm modern kurumları, insanları yaşamdan koparan, onlara sürü vizyonu aşılayan ve insanlar arasındaki farklılıkları ortadan kaldıran yapılar olarak görmektedir (Danto, 2002: 17).

Ayrıca, modern dönemin belirleyici olayını, dinsel bir temelin devlet katına inişi olduğunu söylemektedir (Pearson, 1998: 116). Esasında, Nietzsche'ye göre, devlet modern hastalığın en şiddetli göstergesidir (Fabre, 2005: 150). Bu bağlamda devlet, modern düşünce ve modern yapılanmanın özüdür. Bu nedenle Nietzsche'nin hedefinde modernite ve modern düşünce ile birlikte, devlet ve onunla bağlantılı olan her şey vardır (Akal, 2005: 163). Devleti soğuk bir canavar olarak niteleyen Nietzsche (2011b: 41-42; 457), devletin kendisini halk olarak tanımlamasının da yalan olduğunu iddia etmektedir. Nietzsche devletin, yeryüzünde kendisinden daha büyüğün olmadığını ve kendisini Tanrı'nın düzen kuran parmağı olarak adlandırdığını söylemektedir. Nietzsche'ye göre devletin içerisinde kendisini yaşam diye öven bir ölüm yaratılmıştır ve yine devlet, herkesin yavaş yavaş intihar etmesine yaşam demektedir. Ayrıca gazeteleri de devletin çıkardığı balgam olarak nitelendirmektedir. Nietzsche, devletin ahlaksızlığı organize ettiğini de söylemektedir. Nietzsche'ye göre insan, devletin bittiği yerde başlamaktadır ve modern devletin "idealler" olarak vaat ettikleri esasında politik nihilizmin göstergesidir (Fabre, 2005: 156; 162). Bununla birlikte, Batı metafizik geleneğinin en radikal hali olan ve var olan nihilizmin ortaya konulduğu dönem, zaten içinde bulunulan modern dönemdir (Danto, 2002: 14).

Modernliğin tek tipleştiriciliğinden rahatsız olan Nietzsche, modern düşüncenin temelini devlete dayandırmakta, devlet de dâhil tüm modern kurumları hastalıklı olarak görmektedir. Devletin kendini ilahlaştırıcı tavrına da atıfta bulunan Nietzsche'ye göre, devlet insanları nihilizme götürmektedir ve Nietzsche için devlet bittiğinde, modernitenin sürü insanı değil, gerçek insan var olacaktır.

Stauth ve Turner (2011: 461-462) da bu doğrultuda modernliğin özü itibariyle hastalık olarak nitelendirildiğini söylemektedirler. Bu perspektifle modernizme temel olarak dört çözüm sunulmaktadır: Birincisi, sanatsal yaratım ile gerçekleştirilen estetik bir çözümdür. Çünkü sanat ve müzik nihilizminden bağımsızdır. İkincisi, Weber'in çileci ideal çözümüdür. Üçüncüsü, kapitalizmin önce varolduğu düşünülen nostaljik yadsınışıdır. Bu paradigmada Modernite, cemaatlerin nostaljik yeniden kuruluşu yoluyla reddedilmektedir. Son olarak da Nietzsche'nin önerileridir. Bu bağlamda Nietzsche,

hiçbir şey Tanrı'nın yerini alamayacağından, yeni değerler geliştirilmesini ve çileci idealin ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu başlıkta, dünyayı modernizme götürerek, yeni bir çağın başlamasını sağlayan Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi ve Aydınlanma'dan söz edilmiştir. Sonrasında modernizm kavramı ele alınmış ve daha sonra da Nietzsche'nin modernizme olan bakış açısı ele alınarak, nihilizmin neden modernizm ile ortaya çıktığı anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Buradaki en temel noktalardan biri dinin geri plana itilerek, aklın öne çıkması ve Nietzsche'nin de bu bağlamda nihilizmin doğduğunu söylemesidir. Modernizmi bir hastalık ve modern kurumları da hastalıklı olarak gören Nietzsche, söz konusu kurumların insanlara sürü vizyonu aşıladığını ifade etmektedir. Nietzsche ve nihilizmi ile ilgili verilen detaylı bilgilerden sonra Heidegger ve nihilizme olan bakışına geçmek gerekmektedir.

2.4. Heidegger ve Nihilizm

Heidegger'e (2013: 1-2) göre, düşünmenin ne demek olduğunu birey kendisi düşünerek anlayabilmektedir. Fakat bunun için de bireyin düşünmeye hazır olması gerekmektedir. Öğrenmeye yanaşmak, düşünmeye hazır olmamak anlamına gelmekle birlikte, esasında insan düşünebilen demektir. Heidegger düşünmeye hâkim olabilmek için, öğrenmenin ne olduğunu öğrenmek gerektiğini ifade etmektedir. Heidegger'e göre en kaygı verici olan, dünyanın durumunun gittikçe daha kaygı verici bir hale gelmesine rağmen insanların hala düşünmemesidir. Heidegger, *Düşünmek Ne Demektir?* eserinde kısaca düşünmenin önemine vurgu yapmakla birlikte, düşünmenin gerektirdiği çabaya işaret ederek, öncelikle bireyin düşünmeye hazır olması gerektiğinden bahsetmektedir.

Düşünmek ile ilgili fikirlerine değindikten sonra, Heidegger'in önemli kavramlarından olan *teknik'den* de bahsetmek gerekmektedir. Heidegger (1998: 17; 20-21; 52; 64), teknik kavramını ele almakta ve bu kavramı şu şekilde açıklamaktadır: Teknik sözcüğü Grek dilinde tekhnikon, tekhne'ye ait olan anlamında kullanılmaktadır. Tekhne var olan bir şeyi bilme olarak tanımlanmakta ve bu bağlamda da varlığı ortaya çıkaran felsefenin kendi içerisinde bir tekhne olduğu iddia edilmektedir. Teknik her şeyi nesnellikle ele almaktadır. Modern teknik de tekhne gibi bir açığa çıkma tarzıdır. Teknik,

çağdaş insana meydan okumaktadır ve Heidegger'e göre modern insan, kurup yaptığı her şeyde varlığın açığa çıkmasının payı olduğunu da unutmamalıdır. Heidegger, ebedi dönüşüm ile iktidar istencini bir araya getirirken, Nietzsche'nin düşüncesini "tamamlamaya" çalışmaktadır. Söz konusu düşünceler bir araya getirildiğinde ise "bir" olmaktalar. Böylece Nietzsche de moderniteyi gerçekleştirmiş olmaktadır (Behler, 2005: 43-44). Heidegger (1998: 25), Nietzsche'nin üstinsanının teknik insan olduğunu söylemektedir. Ayrıca üstinsanın bireyin yerine kullanılmadığını, modern çağın sona ermesine girmeye başlayan insanlık için kullanıldığını, güç iradesini ortaya çıkaran biri olarak her şeyin üzerinde baskı oluşturduğunu da eklemektedir. Heidegger'in bu söyleminden hareketle, üstinsanı bilen insan olarak nitelendirdiği ve üstinsanın modern insanın karşısında gördüğü sonucuna varılabilir.

Teknik kavramından sonra Heidegger'in bir diğer önemli kavramı olan varlığa geçmek gerekmektedir. Heidegger'e (2001a: 18-22; 2004: 21) göre, varlık, var olmaktan ziyade vardır. Mevcut olma durumunun açıkça olması varlığı vermekle birlikte, varlık en evrensel kavramdır. Platon varlığı idea, Kant konum, Hegel mutlak kavram, Aristoteles energeia ve Nietzsche güç istemi diye tasarımlamıştır ve bunlar rastgele önerilen öğretiler değildir. Farklı anlamların yüklendiği varlık kavramının temel özelliği, herkes tarafından ideal, mutlak, güç gibi üstün özellikler atfedilmesidir.

Heidegger (1998: 14-15), dili varlığın evi olarak nitelendirmektedir. Varlık ile insan arasındaki ilişki dil aracılığı ile gerçekleşmektedir diyen Heidegger'e göre, dilde sözcüklerin anlamı, varlığın yeniden görüşe çıkması ile birlikte değişmektedir ve bu yüzden dilin kendisi de sürekli olarak yoldadır. Buna ek olarak şunu söylemek mümkündür ki: Dil demek metafizik demektir (Blanchot, 2005: 95). Öz ile Heidegger, dilin sürekli değişen yapısında dikkat çekmektedir.

Heidegger, metafiziğin varlığı saklayarak, varlığın unutulmasına neden olurken; nihilizmin ise varlıktan vazgeçen bireylerin hissettiği evsizlik duygusu olduğunu belirtmektedir (Küçükalp, 2005: 2). Bunun yanı sıra, varlık ve hiçlik arasında bir bağ olduğunu söyleyen Heidegger (2003: 28-29; 2004: 406), ilim yapan insanın "var olana" yöneldiğini, ancak her kavram gibi varlık kavramının da sadece zıddı ile anlam kazanabileceğini söylemektedir. Heidegger için yanlış olmasaydı doğru olmazdı, çünkü

doğru yanlış ile mücadeledir. Kötü olmasaydı iyi istenilmeyen bir şey olurdu ve aynı zamanda "hiçlik" olmasaydı "varlık" kavramından söz edilmezdi. Çünkü varlığın sınırları hiçlik ile belirlenmektedir. Aynı zamanda her varlığın yapısında hiçlik de yatmaktadır. Heidegger bu noktada varlığı hiçlik üzerinden var etmektedir. Daha önce de üstinsanı, son insan üzerinden tanımlayan Heidegger, hiçlikle varlığın anlam kazandığını söylemektedir. Ayrıca metafizik ve nihilizm arasındaki farkın da birinin varlığı unutturan, diğerinin ise varlıktan caydıran olduğunu öne sürmektedir.

Varlık olanağı taşıyan her şeyi, oradaki-varlık olarak nitelendiren Heidegger (2004: 27; 191-192; 435), hiçliğin, oradaki-varlığın, varlığına kökensel olarak, baştan sona egemen olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, insanın da tıpkı oradaki-varlık gibi hiçlik olmaktan uzak olmakla birlikte, ne kadar açık davranırsa, esasen o kadar gizli olduğunu da belirtmektedir. Başka bir deyişle, Heidegger için hiçlik, varlığın içinde ve varlığa hâkimdir.

Heidegger'e (1998: 24) göre Nietzsche, geleneksel metafizik tarafından insanlara dayatılan aşkın değerlerin, değer aşımına uğramasını "nihilizm", yeniden değer biçmeyi ise "tamamlanmış nihilizm" olarak tanımlamaktadır ve kendi tamamlanmış nihilizminde, aşırı bir nihilizm şekli ortaya koymaktadır. Esasında Heidegger nihilizmi, metafizik düşünme biçimi içerisinde ele almaktadır. Nihilizm, Batı kültürünün tüm aşamalarında var olmakla beraber Batı geleneğinin tarihini de vermektedir (Duman, 2009: 51). Yine Heidegger'e (2013: 18) göre, kaygı uyandıran ve kaygı uyandırıcı olandan bahsedilen bir ifade, çağın değersiz ve talep eden nihilist belirtilerine dayanmaktadır. Bu belirtilerin kaynağı ise düşüncenin mahrum kaldığı şeyde aranmaktadır. Nietzsche'ye göre ise Batı metafiziği, sunduğu öte dünya ile yaşamı değersizleştirmekte, nihilizmin üzerini örtmektedir ve bu yüzden de nihilistiktir. Esasında Nietzsche'nin Batı metafizik düşünce geleneğine yönelik eleştirilerinin, nihilizmle hesaplaşıp, onu geride bırakma çabası olduğunu söylemek mümkündür (Küçükalp, 2005: 34; Danto, 2002: 18). Bu perspektif doğrultusunda Nietzsche'nin metafiziğinin, kendisini nihilizm adı altında ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Nihilizm, geçen yüzyıla egemen olmakla birlikte bu yüzyılı da nitelendiren bir akımdır ve bunu sadece "Tanrı

öldü" diyerek yapmaktadır. Heidegger ise nihilizmi bir görüş ya da öğreti değil, tarihsel bir devinim olarak görmektedir (Heidegger, 2001b: 14; 19).

Tüm bunlar doğrultusunda nihilizm ve tamamlanmış nihilizmden bahseden Heidegger, Nietzsche'nin alt üst ettiği değerlere, yeni değerler atfetmeyi tamamlanmış nihilizm olarak adlandırmaktadır. Ancak esasen Nietzsche söz konusu değerlere yeni değerler biçilmesine kusursuz nihilizm demekte ve bu bağlamda nihilizmi, yeni değerler yapmak adına bir fırsat olarak görmektedir. Ayrıca yapmanın ön koşulunun yıkmak olduğunu da eklemektedir. Metafiziğin varlığı sakladığını söyleyen Heidegger, Nietzsche'nin nihilizminin esasında metafizik olduğunu iddia etmekte ve Nietzsche'den farklı olarak, kendisinin nihilizmini bir döngü olarak gördüğüne dikkat çekmektedir.

Nietzsche'nin nihilizmini eleştiren Heidegger (2001b: 22-23), Nietzsche'nin *"Nihilizm ne anlama gelir?"* sorusunu yanıtladığını, ancak nihilizmin amacının eksik kaldığını ve *"Niçin?"* sorusunun yanıtının olmadığını söylemektedir. En öz haliyle, Heidegger (2003: 45; 47) nihilizmi, varlığın tamamıyla "hayır"lanması ve var olmayan olarak tanımlamaktadır. Nihilizmin, bütünlüğüyle var olanın temelden inkârı olduğunu da eklemektedir. Heidegger daha açık bir deyişle, varlığın reddine nihilizm demekte ve Nietzsche'yi nihilizmi eksik bıraktığı için eleştirtmektedir. Ancak Nietzsche, nihilizmde niçin sorusunun eksik olduğunu, çünkü bunu anlamak için nihilizmin tecrübe edilmesi gerektiğini söylemektedir.

Heidegger nihilizmin ortaya çıkmasını ve nihilizmin üstesinden gelinmesini metafiziğin başlangıcı ve sonu olarak görmektedir. Ayrıca nihilizmi, totaliter tarzda salıverilmiş dünya üzerindeki teknik bir egemenliğin ifadesi olarak kavrarken; Bataille nihilizmi, zora dayalı bir birikim sürecinin sonucu olarak kavramaktadır (Habermas, 2011: 281; 288). Öte yandan Heidegger, Nietzsche'nin düşüncelerine karşı çıkmakta, onun felsefesinin yozlaşmayı alt etmeyi amaçladığını, ancak tam tersine yozlaşmadan kaynaklandığını savunmakta ve Nietzsche'nin felsefesini, ters yüz edilmiş Platonculuk olarak değerlendirmektedir (Berkowitz, 2003: 29-30).

Heidegger (1998: 18-19; 24) için varolan her şeyin ortasında insanın olması, insanın "özne" haline geldiğini göstermektedir. Descartes ile birlikte, yeniçağın

başlarından itibaren insan özne haline gelmiş ve subject ile objectin yerleri değişmiştir. Heidegger, Descartes ile başlayan modern metafizik hareketinin sonucuna Nietzsche ile ulaşmaktadır. Nietzsche gerçekliğe ilişkin sorular sormakta ve güç iradesinin hep ileriye doğru çabalamak olduğunu ifade ederek, metafiziğin ve özellikle de Batı metafiziğinin karakteristiğini ortaya koymaktadır. Heidegger'in düşüncesinden hareketle, varolanın merkezinde insanın olduğunu ve Nietzsche'yi nihilizmden ziyade metafizikle özdeşleştirdiği söylenebilir.

Heidegger, önce nihilizmi Batı geleneğinin bir yazgısı olarak görmüş, ancak daha sonra Nietzsche gibi, nihilizmi yeni bir düşünme için fırsat olduğunu ve son olarak da yine Nietzsche gibi nihilizmin nedenini modern düşünce olduğunu ifade etmiştir. Küçükalp'e göre Nietzsche ve Heidegger, nihilizmi bir fırsat görüp onaylamalarına rağmen nihilizmin, kendini devam ettirecek bir süreç olduğunu düşünmediklerinden dolayı nihilist değildirler (Küçükalp, 2005: 53; 64). Başka bir deyişle, Heidegger de Nietzsche gibi nihilizmi sadece bir sorun olarak görmemekte, nihilizmin ortaya çıkan sorunları yok etmeye imkân sağlayacak fırsatlar sunduğunu düşünmektedir. Ayrıca yine Nietzsche gibi, söz konusu fırsatların fark edilmesinin, nihilizmin tamamlanmasına bağlı olduğunu savunmaktadır (Löwith, 1995: 118).

Düşünmenin ne demek olduğundan, teknikten ve varlıktan bahseden Heidegger, varlık ile hiçlik arasında bağlantı kurmaktadır. Varlığı, hiçliğin karşısında konumlandırarak, varlığın içinde hiçlik barındırdığını söylemektedir. Nietzsche'nin nihilizmini eksik bulan Heidegger, tamamlananmış nihilizm kavramını ortaya atmaktadır. Ayrıca nihilizmi fırsat olarak görmekte ve bu bağlamda yeni değerlerin oluşturulması için öncelikle değerlerin yıkılması gerektiğini söylemektedir. Heidegger ve nihilizmine olan bakışını inceledikten sonra, nihilizm ile yakından ilişkili olan varoluşçuluğu ele almak gerekmektedir.

2.5. Varoluşçuluk ve Nihilizm

Sartre (1985: 7-13; 71), Dostoyevski'nin *"Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu"* sözünü, varoluşçuluğun başlangıcı olarak görmektedir. Fakat esasında varoluşçuluk, 19. yüzyılın sonlarında ve Almanya'da ortaya çıkmıştır. Varoluş terimi ilk

kez F. Heinmann tarafından kullanılmasına rağmen, Kierkegaard tarafından ilk defa modern anlamda kullanılmıştır. Varoluşçuluğun ne olduğu sorusunun birçok farklı cevabı bulunmaktadır: Mounier için varoluşçuluk umutsuzluk, Lukacs için idealizm, Banfi için kötümserlik, Weil için bir bunalım, Marcel için özgürlük, Wahl için başkaldırış, Hamelin için bunaltı, Foulquie için saçmalık, Benda için usdışıcılık felsefesidir (Hançerlioğlu, 1989: 443). Farklı tanımlamaları olan varoluşçuluğun, insanın içerisinde bulunduğu durum ve ruh halleriyle bağıntılı olduğu söylenebilir.

Kierkegaard'a göre varoluşçuluk, ilk olarak somut düşünceye yönelmek, ikinci olarak nesnel düşünceye karşı çıkmaktır. Kierkegaard, nesnel düşünce ile içten olan her şeyin yok olduğuna inanmakta ve nesnel düşünme karşısına öznel düşünmeyi koymaktadır (Akarsu, 2010: 193). Kısaca varoluşçuluğun tek bir tanımı yapılamamaktadır. Bununla birlikte, Kierkegaard, Aydınlanma'nın getirdiği akılcılık ve bilgi anlayışına şiddetle karşı çıkmakta, Aydınlanma'nın ahlak ile geleneksel dinin gerçekleri karşısında ortaya koyduğu tavrı kabul etmemektedir. Ayrıca akıl ile inancın uzlaşmaz olduğunu savunmaktadır (Cevizci, 1999: 508; Cevizci, 2017: 544). Somut ve öznel düşünceyi varoluşçuluk olarak kabul eden Kierkegaard, Aydınlanma ve getirilerine tepkili davranmaktadır.

Varoluşçuluk felsefesi özünde insanın varoluşu anlamına gelmektedir. Varoluş felsefesinin çağın durumu ile bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür: Antik dünyada insan kendisini, kozmosun parçası olarak nitelendirirken; Ortaçağın insanı kendisini Tanrı'ya bağlamıştır. Yeniçağın insanı da aklın gücünü öne koymuş ve ilerleme düşüncesinde kendisini var etmiştir. Günümüz insanı ise tüm bunları yitirmiştir. Kozmosun büyüsü çözülmüş, Tanrı kaybedilmiş ve insan, evrenin merkezi olmuştur. Böylece insan, kendisine sorun teşkil etmeye başlamıştır (Akarsu, 2010: 187-188). Başka bir ifadeyle, insanlığın ilk varoluşunda dünyanın merkezinde doğa vardır. Daha sonra merkeze Tanrı geçmiş, ancak modernleşmeyle birlikte ise insan, dünyanın merkezi haline gelmiştir. Doğaya hâkim olunduğu ve Tanrı'nın geriye itildiği modern dünyada, kendisinden başka uğraşacak bir şeyi kalmayan insan, kendisi için sorun olmaya başlamıştır.

Sartre (1985: 8), 19. yüzyıl insanın inandığı paydaş bir özün olduğunu ve söz konusu özün insanın temeli olduğunu söylemektedir. Fakat varoluşçuluğun bunun tam tersini söylediğini ifade eden Sartre, insanda, ancak yalnız insanda, varoluşun özden önce geldiğini, daha açık bir deyişle, insanın önce var olduğunu ve sonrasında özünü yarattığını eklemektedir. Akarsu (2010: 190-192) ise buna şöyle devam etmektedir: Bütün varoluş felsefesinin dayandığı nokta özünde, insanın kendi kendisini yitirdikten sonra, bütün dünyayı ele geçirmesinin neye yarayacağı sorusu üzerinedir ve bundan dolayı da varoluş felsefesi bunalım felsefesi olmuştur. Ayrıca bütün varoluşçular Descartes'i, *"Düşünüyorum, öyleyse varım"* sözü ile çıkış noktası olarak alsalar da sonrasında ondan ayrışmışlardır. Çünkü Descartes düşünüyorum üzerinde dururken, "varım"ı unutmuştur. "Ben" Descartes'te düşünen bir şeydir, ancak "var olan" bir şey değildir. Bu noktadan hareketle, varoluşçuluk felsefesinin özünde, dünyanın merkezine geçen insanın, dünyaya hükmettikten sonra, bunun anlamını sorgulaması ve içine düştüğü boşlukta bunalıma girmesidir.

Sartre (2010: 8; 39), varoluşçuluk bağlamında, "olmak" ile "var olmak" terimlerinin aynı şey olmadığını vurgulamaktadır. O'na göre, "Olmak", bir takım ihtimallerin olduğu "olmakta-olmak" halidir. "Olmak"a, "varlık" olarak davranmak, onu herhangi bir varoluş anında sabitlemek anlamına gelmektedir. Ayrıca "olmak", "varolan"ın uğraklarının tamamıdır. "Olmak", yaşamın kendisidir. Bununla birlikte, varlığın, "varolan"ın her yerinde ve hiçbir yerinde olduğunu da söylemek gerekmektedir. Bu noktada Sartre'ın "olmak"ı, var olma yolunda bir aşama, "var olmak"ı ise tüm "olmak"lardan sonra, sabit bir varoluş olarak tanımlamaktadır.

Varoluşçuluğa göre, insan özü ya da doğası için mutlak bir ölçüt yoktur. İnsanın özsüz biçimi, sadece başka biçimler ile değişkendir. Bundan dolayı da tarihsel-kültürel hiçbir biçim bir diğerinden daha güzel ya da çirkin, daha iyi ya da kötü, daha erdemli ya da erdemsiz vb. değildir. Çünkü bu tarzda bir yargılama için mutlak bir belirlenim söz konusu değildir (Yardımlı, 2016: 19-20).

Varoluşçuluktaki önemli isimlerden biri olan Kierkegaard, varoluşçuluğu sadece var olan bireyin kendisi bilebilmektedir demekte ve Sokrates'i *"Kendini bil!"* sözünden dolayı ilk varolan birey, bir varoluşçu olarak görmektedir (Cevizci, 2017: 547). Esasen

Kierkegaard varoluşu öznel, somut ve uyanık insanın yaşamı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca ona göre, varoluş düşünmeye elverişli değildir. Varoluş düşünüldüğü anda ortadan kaldırılmış olmaktadır (Akarsu, 2010: 194). Buna ilaveten Kierkegaard için varoluş, aynı zamanda aşkınlıktır (Cevizci, 1999: 889). Kierkagaard'ın varoluşçuluk olarak değerlendirdiği *"Kendini bil!"* emri, Nietzsche için modern insanın, tekrar insan olabilmesi için gerekli şeylerden biridir. Bu noktadan hareketle, *"Kendini bil!"* emrinin varoluşçu olması ve varoluşçuluğunda nihilizmle türdeş olmasından dolayı, Nietzsche'nin söylemini, modern insanın, tekrar insan olabilmesi için nihilizmi tecrübe etmesi gerektiğini öne sürdüğü soncuna varılabilir.

Kierkegaard, varoluş kavramını insan adına kullanmaktadır. Var olmak, aynı zamanda karar veren, alternatifleri hesaba katan, çabalayan, seçen bir birey olmak demektir. Toplum ile aklı öne koyan bir felsefe, insanın varoluşunu meydana getiren öğeleri dikkate almamaktadır. Kierkegaard için soyut düşünceden ziyade insan hayatı önemlidir. Bununla birlikte soyut düşüncelerin, insanın en önemli anlarına hiçbir yararı olmamaktadır. O'na göre, bireyin özne kimliğiyle kendisinin bilincine varması, insan yaşamındaki en önemli anlardır (Cevizci, 1999: 508-509; Cevizci, 2017: 544).

Kierkegaard, üç varoluş tarzından bahsetmektedir: Estetik, ahlaki ve dini. Birinci evre olan estetik yaşamda, insan duyuları ile hareket etmekte, evrensel ahlaki standartlarla ilgili bilgisi olmamakta ve Tanrı'ya yabancılaşmayı en üst seviyede yaşamaktadır. İkinci evre olan ahlaki evrede de insan, ahlak kurallarını kabul edip, bunları hayata geçirmektedir. Ayrıca ahlaki sınırlamaları da kabul etmektedir. Kierkegaard için insan, Tanrı'nın varoluşunun kanıtlanmasına ihtiyaç duyuyorsa, inanmıyor demektir. Onun için önemli olan Tanrı'nın bireyin gönlünde, ondaki inanç sayesinde ortaya çıkması ve kanıtlanmaya ihtiyaç duyulmamasıdır. Ayrıca insanın yabancılaşması, yalnızca Tanrı ile olan kişisel ilişkisi ile son bulmaktadır (Cevizci, 1999: 510; 891). Daha öz bir deyişle, diğer varoluşçulardan farklı bir noktada duran Kierkegaard, Tanrı olsa da bir şey değişmez fikrinin karşısına, bir varoluşçuluk sorunu olan yabancılaşmanın, insanın Tanrı ile olan bağıyla son bulabileceğini söylemektedir.

Kierkegaard, insanın hayatında, özünden varoluşuna doğru bir yönelme olduğunu söylemektedir. Ayrıca, insanın özünün Tanrı'yla, başka bir ifade ile sonsuz olan

yüce varlık ile ilişkiyi gerektirdiğini eklemektedir. Bu doğrultuda insanın varoluş halinin, onun özünden uzaklaşması, yani Tanrı'ya yabancılaşmasının bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Öz ile Kierkegaard için gerçek varoluşa ulaşmanın yolu akıldan ziyade inançtır (Cevizci, 1999: 509-510). Daha açık bir deyişle Kierkegard, varoluşu Tanrı ile ilişkilendirmekte ve bu yüzden de Tanrı'nın ölümü fikrinin uzağında yer almaktadır (Küçükalp, 2005: 57-58). Kierkegaard, insanda özden varoluşa doğru bir yönelme olduğunu söyleyerek, varoluştan önce özün geldiğini ifade etmektedir. Ancak Sartre, sadece insanda önce varoluşun, sonra özün geldiğini söyleyerek, Kierkegaard'ın karşısında yer almaktadır. Felsefesinde Tanrı kavramına önem veren Kierkegaard, inanca önem vermekte ve insanın yabancılaşmasının nedeninin Tanrı'dan uzaklaşması olduğunu ifade etmektedir.

Varoluş kavramın önemli noktalarından biri de Sartre'nin (1985: 62), *"Yapış, varoluştan önce gelir*" söylemidir. Sartre, bunu şu şekilde örneklendirmektedir: Kâğıt keseceği yapmak isteyen bir kişi, onu neye yaradığını bilmeden tasarlayamaz. Başka bir deyişle, kâğıt keseceğinin kendisi, onun varlaşmasından öncedir. Başka bir deyişle, yalnızca insanda önce varoluşun, sonra özün geldiğini söyleyen Sartre, diğer varlıklar için durumu örneklendirmektedir.

Varoluşçuluğun temellerini; nedensellik, saçma, yanılsama, yalan, ikiyüzlülük, iç sıkıntısı, bulantı, kötülük, yabancılaşma, sonluluk, intihar, yalnızlık, iletişimsizlik, hiçlik, yazgı ve vicdan olarak sıralamak mümkündür (Yanat, 2008: ii). Bu doğrultuda, makineleşme ile birlikte, insanın makinenin hâkimiyetine girdiğini ve benliğini, özünü, bilincini yitirdiğini ifade etmek gerekmektedir. Hemen hemen dönen çarkın bir vidası olan insan, nesneleşmektedir. Bunun yanı sıra, bireysel mülkiyet düzeni ile makinenin getirdiği üretim düzenindeki çatışma insanları huzursuz etmektedir. İki sistem arasındaki uyumsuzluk, insanı kendisine saçma, yabancı, güvensiz, anlamsız, ezici bir ortamda; *hiçliğe* maruz bırakmaktadır. Bu da bireyin zamanla toplumda yabancılaşmasına, kişiliğinden olmasına ve yalnızlaşmasına yol açmaktadır (Sartre, 1985: 10). Bu noktadan hareketle, modern çağda yükselen varoluşçuluk felsefesi ile ilgili en öz şekilde şunları söylemek mümkündür:

"Modern çağın insanı! Gerçi çok şey kazandın, ama her şeyi yitirmek tehlikesi içindesin. Bütün evreni ele geçirmenin sevinci içindesin, ama kendi kendini yitirmek üzeresin. Gerçi dev tekniğin içinde kendine verimli bir güçlenme aracı elde ettin, ama kendini güçlendirme aracında kaygılı bir korkuya düştün. Gerçi atom sırlarını çözdün, ama kendi kendine yabancı oldun. Modern çağın insanı, senin çok şeyini aldılar, ama bir tanesinin alınmasına izin verme: Kendi gerçek varoluşun. Yaşamını yeniden kendi eline al, kolektif yaşamanın yürüyen şeridi üzerine bir paket gibi bırakılmaya razı olma. Kendi yaşamına kendin biçim ver" (Akarsu, 2010: 190).

Modernleşme ile makineleşen insan, kendi özüne aykırı olan bu sistemde kendisine ve çevresine yabancılaşmakta, içine düştüğü pek çok duyguyla birlikte hiçlikle karşı karşıya kalmaktadır. Bu da insanları varoluşsal bir nihilizm sorununa götürmektedir.

Bu perspektifle, varoluşçuluğun nihilizmle olan ilişkini detaylandıran Özçınar (2002: 86), varoluşçu felsefede, köktensizliği takip eden bir hiççilik duygusunun olduğunu söylemektedir. Daha açık bir deyişle, varoluşta hiçbir şey yokmuş ve her şey boşunaymış gibi görünmekte ve bu boşuna kelimesi de bugünkü nihilizmin karakterini oluşturmaktadır. Varoluşun inkârı olan nihilizmin, düşünmenin kutsal bir yolu olabileceğini ifade etmektedir (Nietzsche, 2010b: 34; 58). Başka bir deyişle, modern dünyayla birlikte insanların içine düştüğü boşunalık ve anlamsızlık, nihilizmin temelini oluşturmakta ve bu yüzden söz konusu iki düşünce türdeş görülmektedir.

Nietzsche (2011a: 100), Budizm ve benzeri şeyleri, varoluşa nihilistçe bir şekilde sırtını dönme, hiçliğe ya da başka türlü olmaya duyulan arzu olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte nihilizm zamanla mekânın ötesine geçen ve insanoğlunun kökeninde temellenen bir sorun, ben'in kendisinde köksüz bir şey olarak ortaya çıkan varoluşsal bir problemdir. Aynı zamanda da tarih incelemesinin bir nesnesi, hayatı destekleyen değer sisteminin çöktüğünü anlatan bir fenomendir (Nishitani, 1990: 3). Sartre (1985, 99), varoluşçuluğun Tanrı'nın yokluğunu ispatlamak için uğraşmadığını, çünkü bu felsefeye göre, Tanrı var ise de bir şey değişmeyeceğini vurgulamaktadır. Bununla ilintili olarak, insan eylemelerinin dayandığı herhangi bir değerin bulunmamasının, Tanrı'nın ölümü ile yakından ilişkili olduğunu belirtmek gerekmektedir. Aynı zamanda Tanrı'nın olmama durumu da bu evrenin uyumsuzluğu ve saçmalığının en önemli ispatıdır (Özçınar, 2002: 80).

Her şeyin geçici olduğu düşüncesi insanı, hiçlik duygusuna sürüklediğinden dolayı bu felsefe nihilizm ile eşdeğer görülmektedir (Sarıoğlu, 2005: 244). Nihilist varoluşçuluk, ussal bir insan doğasının olmadığını öne sürmekle birlikte, tüm mutlaklarda da özgürleşmektedir (Yardımlı, 2016: 20). Sartre'a (2010: 60; 65; 1984: 23) göre, hiçlik varlığa musallat olmaktadır. Varlık, özünde hiçliğe gereksinim duymamakta, varlık nosyonu, hiçlikten hiçbir eser taşımamaktadır. Ayrıca insanın, varlık ile hiçlik karşısındaki davranışlarında da türdeşlik söz konusudur. Fakat gerçek hiçlik ne duyumsanabilmekte, ne de düşünülebilmektedir. Daha öz bir deyişle, mutlaklık fikri reddedilerek, rasyonellik kabul edilmemektedir. Buna ek olarak, Sartre da Heidegger gibi, hiçliğin varlığın içerisinde olduğunu savunmakta, ancak Heidegger'in hiçliğin varlığa hâkim olduğu düşüncesinin aksine, varlığın hiçliğe dair hiçbir iz taşımadığını iddia etmektedir.

Varoluşçuluk bağlamında bir diğer önemli isim olan Heidegger'in (1998: 11-12) felsefesinin merkezi esasen "varlık" kavramına dayanmaktadır. İnsanla ilgilenmek, insanın varlıkla olan ilişkisi ile de ilgilenmek anlamına gelmektedir. Heidegger'e göre insan, varlıktan bir örnektir. İnsan gerçekten burada olan, başka bir deyişle gerçek varolandır. Heidegger buna *dasein,* daha açık bir deyişle burada olan demektedir. Heidegger için insan ile dasein özdeştir (Akarsu, 2010: 215). Heidegger de "varlığın anlamı nedir?" sualine yanıt arayarak, "varlık"a doğru hareket etmiştir. Fakat varlığı, hiçlikte değil varoluşta aramıştır. O'nun için eğer varlık araştırılmak isteniyorsa, ilk olarak varoluşa bakılması gerekmektedir. Ayrıca varoluştan öz çıkarılmalıdır ve insanın özü zaten varoluştadır (Yanat, 2008: 19).

Heidegger (2001b: 7-8; 65; 2004: 406), varlığın hiçlikle, başka bir deyişle nihilizmle olan ilişkisini ise şu şekilde ortaya koymaktadır: Metafizikte varolanın özü düşünülmekte ve hakikatin özü üzerine bir yargıya varılmaktadır. Heidegger'e göre varlığa ne olur sorusunun cevabı "varlığın başına hiç gelir" olmaktadır. Bu bağlamda da metafiziğin ve onunla ilintili olan Batı metafiziğinin tarihi de nihilizmin tarihidir. Özce, Heidegger'e göre, varoluşçuluk ve nihilizm arasındaki bağlantı şu şekildedir: Varoluşsal hiçlik, hiçbir yolda bir yoksunluk karakterini saptamış ama oradaki-varlıkta ulaşılmış olmayan bir ideale karşı bir eksikliğin karakterini taşımamaktadır. Aksine, bu varolan

şeyin varlığı, tasarlayabildiği ve çoğunlukla eriştiği her şeyden önce, tasarlama olarak daha şimdiden hiçliktir. Başka bir ifade ile Heidegger'in daha öncede ifade ettiği üzere hiçlik varlığa hükmetmekte ve varlık en başından hiçlik olarak ortaya çıkmakta, çünkü her varlık içinde hiçliği barındırmakla birlikte varlığı varlık yapan hiçlik olmaktadır.

Varoluşçuluk bir insancılıktır diyen Sartre (1985: 51-53; 63-64) ise, varoluşçuluğu bir eylem ve özgürlük hümanizması olarak değerlendirmektedir. Başka bir deyişle, varoluş, özden önce gelmektedir. Sartre'nin, bu söylemle kastettiği önce insanın var olduğudur; daha açık bir deyişle, dünyaya gelen insan, önce var olmakta, sonrasında tamamlanmakta ve nihayetinde de özünü çıkarmakta olduğudur. Varoluşçu için insan öncesinde hiçbir şey değildir.

Sartre (2010: 63-64; 72) ayrıca, varlık olmayanın, esasında varlığın çelişiği olduğunu, başka bir deyişle karşıtı olmadığını söylemektedir. Bundan dolayı O'na göre, hiçliğin, varlığın ardından gelmesi gerekmektedir. Hiçlik, önce ortaya konan ve sonrasında yadsınan bir varlık olduğundan dolayı varlık ile varlık olmayanın türdeş terimler olması söz konusu değildir. Varlık hiçlikten önce olmakla birlikte, aynı zamanda hiçliği kurmaktadır ve esasen hiçlik yoktur, oldurulmaktadır. Heidegger'den başka bir bakış açısı ortaya koyan Sartre, var olmayanın, hiçlik değil, sadece varlığın bir türü olduğunu söyleyerek, yine Heidegger'in hiçlik varlığın içerisindedir düşüncesinden farklı olarak, varlık hiçlikten önce vardır demektedir. Başka bir deyişle, Heidegger'in varlık hiçlikle anlam kazanır düşüncesinin karşısına, varlık hiçlikten de önce vardır ve hiçlik esasında yoktur, oldurulmaktadır düşüncesini koymaktadır.

Sartre (2010: 53-54) bununla birlikte, hiçliğin köken olarak, olumsuz yargılardan devşirilen ve bütün bu yargıların aşkın birliğini kuran bir kavram olduğunu söylemektedir. Olumsuzlamanın mı hiçliğin kökeninde olduğu, yoksa hiçliğin mi olumsuzlamanın kökeninde olduğu sorusu önem arz etmektedir. Bu yüzden varlık problemi, insanları, soru sormaya göndermekte ve soru olayı da olumsuzlamanın varlığı konusuna göndermektedir.

Varoluşçuluk felsefesinde başka bir önemli isim olan Camus'nün ise düşüncelerini iki döneme ayırmak mümkündür: Birinci dönemde, saçma üzerinde

durmaktadır. Daha açık bir deyişle, yaşamın anlamsızlığı ile dünyanın saçmalığı merkeze aldığı konulardır. İkinci dönemde başkaldırı konusu odağındandır. Kötülükleri gidermek, toplumu değiştirmek ve daha iyi bir düzen kurmak maksadıyla eylemde bulunma üzerinde durulmaktadır (Bektaş, 2013: 22). Camus'de, insanın dünyasında saçma söz konusudur. Saçma bir varlık olarak yoktur, fakat insan ile dünya arasındaki bir ilişki olarak vardır. Saçma tutkusu vardır ve saçma insan kendini başkaldırıda doğrulamaktadır (Sartre, 1984: 82; 85). Daha öz bir deyişle, Camus'nün varoluşçuluk felsefesindeki anahtar kavramları, saçma ve başkaldırı oluşturmaktadır.

Camus, felsefesini olumsuzdan olumluya dönüştürerek, nihilist felsefenin ötesine geçmiştir. Camus felsefesinde, saçmaya ve nihilizme başkaldırsa da esasen nihilizme bağlıdır. Nihilizm başkaldırı ile aşılmakta ve başkaldırı, saçmanın üzerinde yükselmektedir. Başkaldırı ve nihilizm ilişkisi, Camus'de bir yaşam diyalektiği olarak sunulmaktadır. Camus'de nihilizmi aşarak onu ortadan kaldıran, nihilizm bilincidir. Ayrıca nihilizm deneyimi, nihilizmi olumsuzlamaktadır. Camus, özünde uyumsuz insanın durumunu, mutlak bir nihilizm olarak nitelendirmektedir (Özçınar, 2002: 82-84). Uyumsuz olmayı nihilistik olarak nitelendiren Camus, nihilizmi aşmanın yolu olarak da başkaldırıyı işaret etmekte ve başkaldırının da saçmaya olan bağlılığına dikkat çekmektedir.

En yalın haliyle, Camus (2014: 7) nihilizm ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: *"Nedensiz olmayan bir eyleme girişilmek istendiğinde, eyleme yön verecek bir üst değer bulunmadığından, en çabuk, en dolaysız etkenliğe yönelinmektedir. Hiçbir şey doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü olmadığından, en güçlü şekilde davranılmaktadır. Bu durumda da insanlar doğrular ve haksızlar diye değil, efendiler ve köleler diye ayrılmaktadır. Böylece, ne yana dönersek dönelim, yadsımanın ve yoksayıcılığın, yani nihilizmin göbeğinde, öldürme ayrıcalıklı yerini korumaktadır."*

Son olarak ise Kuçlu'dan (2018: 38-39) aktarıldığı üzere Carr varoluşçu nihilizmi hayatın yüklenen anlam yoksunluğu fikrinden sonra ortaya çıkan boşluk ve anlamsızlık hissiyatı olarak tanımlarken; Crosby ise varoluşçu nihilist ile ilgili şunları söylemektedir: İnsan varoluşunun hiçbir değeri ve önemi bulunmamaktadır. Bu yüzden hayatta kalmak ya da hayatı sonlandırmamak için de herhangi bir neden yoktur. Böyle bir

hayatta, anlamlı bir hayat imkânsızdır. Tüm bu söylenenlerden hareketle, yaşamak ya da ölmek eylemlerindeki anlamsızlığın, Tanrı'nın olması ya da olmaması arasındaki farksızlığın, varoluştaki önemsizlikle yaşamdaki boşluğun varoluşçuluk olduğunu söylenebilmektedir.

En öz haliyle, birçok farklı tanımlaması bulunan varoluşçuluk, insanın varoluşu temeline dayanmaktadır. Bu felsefe Tanrı ile ilgilenmemektedir. Çünkü varoluşçuluğa göre Tanrı olsa da bir şey değişmemektedir. Her şeyin boşuna olduğu düşüncesinden hareket eden varoluşçuluk, bu noktada da nihilizmle özdeş görülmektedir. Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger, Sartre, Camus hepsi varoluşçuluk ve nihilizm ilişkini inceleyerek, varlık ve hiçlik ilişkisine dikkat çekmektedirler. Bu noktadan hareketle, varoluşçuluk ve nihilizm ilişkisinden ve bu bağlamda önemli düşünürlerden bahsedildiği bu başlıktan sonra, günümüzdeki, başka bir deyişle postmodernitedeki nihilizmin ne olduğunu anlamak gerekmektedir. Bu bağlamda da günümüz ve nihilizm ilişkisini anlamlandırma noktasında postmodernizm ve nihilizm bağdaştırması önemli bir hal almaktadır.

2.6. Postmodernizm ve Nihilizm

Postmodernizm ve nihilizm ilişkisi ile ilgili söylemlere yer vermeden önce, postmodernizmden kavramsal ve fikirsel olarak bahsedilecektir. Bu bağlamda postmodernizm kavramının 1930'larda ilk kullanan düşünürün Frederico de Onis olduğu ve bu kavramla modernizm karşıtı bir tepkiyi ortaya koyduğu söylenebilir. New York'da yaygınlaşan söz konusu kavram 1960'larda da genç sanatçı ve eleştirmenler tarafından kullanılmıştır. 1970 ve 80'lerde ise kavramın kullanımı yaygınlaşmıştır (Featherstone, 1996: 28). Bununla birlikte modernitenin ve postmodernitenin, tarih felsefesinde, evrensel tanımlarının olmadığını, ancak yaygın bir şekilde varsayılan çağlar olduğunu söylemek mümkündür. Lyotard'dan aktarıldığı üzere, genellikle modernite, Aydınlanma'dan, 20. yüzyılın ortasına kadar olan süre olarak tanımlanırken; postmodernite ise bundan sonraki sürecin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Woodward, 2002: 56-57). Gelner'e göre ise postmodernizm, yapısalcılıktan sonra ortaya çıkan bir felsefe olmakla birlikte, bu felsefenin metodoloji ve okuma tarzlarının Amerikan akademi dünyasındaki yansımasına işaret etmekte ve daha çok çağdaş düşünce ile çağdaş insanlık durumunun sorgulanması olarak kullanılmaktadır (Küçükalp, 2010: 164). Modernizme

tepki olarak ortaya çıkan postmodernizmin, belli bir tanımı bulunmasa da zaman dilimi olarak 1950'lerden sonrasına işaret etmektedir. Postmodernizmin, modernizmin karşısında durmasından dolayı da yine modernizme karşı olan nihilizmle özdeş görülerek, nihilist olduğu ifade edilmektedir.

Kavramlara bakıldığında ise postmodernizm ve postmodernlik arasındaki farklara değinen Eagleton (2011: 9), şu ayrımı yapmaktadır: *Postmodernizm* geneli itibari ile çağdaş kültüre işaret etmektedir. *Postmodernlik* kavramı ise kendine özgü bir tarihsel süreci çağrıştırmaktadır. Postmodernlik, Aydınlanmanın normları karşısında dünyanın temelsiz, olumsal, çeşitli, belirlenmemiş nitelikte, istikrarsız olduğunu bildirmektedir.

Woodward (2002: 52) en güncel olanın teorik açıklaması ile teknolojik olarak ileri toplumların postmodern olarak adlandırıldığı söylerken; Lyotard (1997: 155), postmodernizmi, modernizmin bir parçası olarak görmektedir. Bu perspektifle Aslan ve Yılmaz (2001: 93-94) da postmodernizmin, modernizmle bir hesaplaşma olduğunu ifade ederek devam etmektedirler. Postmodernistler açısından ise postmodernizm, modern sonrası toplumu nitelemektedir. Öte yandan postmodernizmi, modernizmin devamı olmaktan ziyade, moderniteden bir kopuş, ayrılış olduğunu da iddia edenler bulunmaktadır. Bu perspektifle, postmodernizmin üzerinde bir fikir birliği olmadığı ifade edilebilir. Moderniteden kopuş ya da modernitenin devamı, modernitenin parçası ya da moderniteyle hesaplaşma gibi anlamlar yüklenen postmodernizm, düşünsel açıdan mutlak bir fikir ve mutlak bir doğruluktan yoksundur. Bu yoksunluk, postmodernizmin özüne de yansımıştır.

Bu bağlamda Bauman (2011: 46), postmodern olmanın, gerçeğin ne olduğunu bilmek ya da biliyormuş gibi yapmak veya sadece duyumsamak olduğunu belirtmektedir. Ayrıca postmodernliğin "yanılsamaların olmadığı modernlik" olduğunu eklemektedir. Bunun diğer tarafı da modernliğin; kendi hakikatini kabul etmeyi reddeden postmodernlik olmasıdır. Bununla birlikte modernitenin enerjisinin bittiğini söyleyen postmodernistler için modernite artık sona ermiştir. Postmodernist toplum fikri, Aydınlanma'dan kalan tüm paydaş umutlarla dalga geçmektedir (Berman, 2013: 18). Bauman'ın postmodernlik tanımı, Baudrillard'ın simülakrına işaret ederek, potmodernizmin saydam nihilizmle olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca postmodernizmin, kendi hakikatini ve mutlak

hakikati reddeden yapısı, post-truth söylemlerin başlamasına olanak tanımakla birlikte, bu çağın insanlarını boşluğa sürüklemiştir. Söz konusu boşluk hali de yine Baudrillard'ın saydam nihilizmine götürmektedir.

Postmodernizmin özellikleri ele alındığında ise bütünlüğe ile parçalılığa göndermede bulunduğu söylenebilir. Postmodernizm ayrıca, büyük öyküleri reddetmekte ve toplumda olup bitenlerin bütün olarak anlaşılamayacağını savunmaktadır. Başka bir deyişle, bütünlüğe itiraz ederek, zamana, dil oyunlarına, toplumun kendisinin parçalılığına ve insan öznesine işaret etmektedir (Sarup, 2004: 210-211). Aynı zamanda çoğulculuğu ve çeşitliliği de kabul etmektedir (Kumar, 2013: 127).

Gerçeklik fikri üzerinde duran postmodernizmin, mutlak gerçekliğin olduğu ve bunun sunulabileceği fikrini reddettiğini söyleyen Laughey (2010: 95-97), öz ile postmodernizmin, gerçek dünya fikri ile birlikte, bu dünyanın medya aracılığıyla sunulabileceğini yok saydığını belirtmektedir. Bununla birlikte, modernizmin aksine postmodernizmin, popüler kültür ürünlerine sahip çıktığını ve yüksek kültür ile kitle kültürü ayrımını reddettiğini de eklemektedir. Daha açık bir deyişle, Laughey, olmayan gerçekliğin temsilindeki soruna dikkat çekerek, esasen yine Baudrillard'ın simülasyonundan bahsetmektedir. Bu da postmodernitedeki nihilizmde, Baudrillard ve saydam nihilizminin önemini ortaya koymaktadır.

Tüm bunların yanı sıra Alpay'ın postmodernizm ve doğruluk ilişkisine dair söylemleri önem arz ettiğinden, söz konusu düşüncelere de değinmek gerekmektedir. Alpay'a (2018: 36-38) göre, hakikatin önemsizleşmesi, entelektüel jeolojisini postmodern felsefede bulmaktadır. Postmodern düşünürler, gerçekliği sorgulamış ve gerçeklik, hakikat, doğruluk kavramlarının üzerinde çokça durmuşlardır. Onların anahtar kavramları, ironi, yüzey, yabancılaşma ve parçalara ayırma olmuştur. Postmodern düşünürler, kültürün "sosyal inşa" olduğunu iddia etmekte ve bu yüzden neyin doğru neyin yanlış olduğunun muallak olduğunu ifade etmektedirler. Hatta onlar için belirsizliğin ve düzensizliğin hâkim olduğu postmodern dünyada, hakikatin var olup olmadığı da tartışmalı hale gelmiştir. Bu bağlamda postmodern evrede, neyin doğru olduğuna dair bir araç da yoktur. O yüzden neye inanılmak istenirse, o seçilebilmektedir.

Esasen bu durum da postmodernizmin özünün niye nihilizm olduğuna açıklık getirmektedir. Ayrıca burada postmodernizmdeki nihilizmin, gerçeğe uygun bir şekilde gerçek yoktur diyemediği fikri ile ilgili olması düşüncesi de önem kazanmaktadır. Çünkü ortada bir gerçek yoktur, fakat öte yandan her şeyin gerçek olma ihtimali de vardır. Hem tüm gerçekler ve değerler reddedilmekte, hem de bir boşlukta olma hali ve dolayısıyla da saydam nihilizm söz konusu olmaktadır.

Postmodernizmden kısaca bahsettikten sonra postmodernizm ve nihilizm ikilisini ele alan kuramcıların düşüncelerine yer vermek gerekmektedir. Bu perspektifle, Woodward (2002: 51-52) bir düşünce tarzı olarak postmodernizmin, genellikle nihilist olmakla suçlandığını ve postmodernitenin de nihilist bir toplum devleti olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Özünde modernizm ile başlayan nihilizm söylemi, modernitenin belli rahatsızlıklarının teşhisi ve tepkisidir. Ayrıca postmodernite içerisindeki nihilizm ele alındığında ise nihilizmin bir dönüşüm geçirdiğini söylemek mümkündür. Başka bir deyişle, belirli sosyal ve tarihsel koşullara uygulanan nihilizm için, modernizm ile postmodernizm arasındaki değişen koşullar göz önüne alındığında, nihilizmin tanımının da değişmesi beklenmektedir. Bu bağlamda da postmodernite içerisindeki nihilist de modernitedeki nihilistten farklı olmalıdır. Woodward'ın söylemlerinden hareketle, modernizme olan eleştirileri nedeniyle nihilist görülen postmodernizmin, moderniteden farklı bir nihilizme sahip olduğu ve buradaki nihilizmin dönüşüme uğradığı söylenebilir.

Harrigan'dan aktaran Weller (2011: 141), postmodernizm ve nihilizm ilişkisinde şöyle bir yargıya varmaktadır: Postmodernizmin özü nihilizmdir ve varoluştaki herhangi bir anlam veya amacın inkâr edilmesi de nihilizmin zaferidir. Weller (2011: 160), postmodernitedeki nihilizme postmodern nihilizm, başka bir deyişle postnihilizm diyerek, bu nihilizmin gerçeğe uygun bir şekilde "gerçek yoktur" diyemediği fikriyle ilgili olduğunu söylemektedir. Erdem (2015) de buna postnihilizmin, tepkisellikten etkiselliğe geçildiği ve nihilizmin sona erip, postnihilistik bir çağda yaşanılmaya başlandığı anlamına geldiği ve esasında postnihilizmin, felsefe içindeki bir dönüşümü nitelendirdiği söylemi ile devam etmektedir. Postnihilizmi, postyapısalcılık sonrası olarak adlandırmanın mümkün olduğunu da eklemektedir. Bu söylenenler doğrultusunda,

postmodernite değişime uğrayarak postnihilizm adlandırması alan nihilizmin, postmodernitenin yapısına uygun olarak gerçeklik fikriyle alakalı olduğu ifade edilebilir. Bu noktada da yine Baudrillard'ın kavramları önem kazanmaktadır. Baudrillard'ın simülasyon, simülakr ve hipergerçeklik kavramları, mutlak gerçekliğin olmadığı fikriyle ilgili olduğundan, postnihilizm ile saydam nihilizmi eş görmek ve postmodernizmde değişen nihilizmin, esasında Baurdrillard'ın saydam nihilizmine işaret ettiği söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, postmodernizm ve postyapısalcılık, mutlak doğruluk fikrini reddettiklerinden dolayı, birçok eleştirmene göre nihilistik olmalıdırlar. Ayrıca, postmodernizmi destekleyenler, postmodernizmi nihilistik olarak adlandırmazken, desteklemeyenler ise nihilistik olarak adlandırmakta ve nihilizme olumsuz bir anlam yüklemektedir. Fakat buna rağmen birçok eleştirmen postmodernizmi, üst-anlatı[3] olarak bazı kavramları reddetmesinden dolayı nihilistik olarak görmektedirler. Örneğin, Hristiyan eleştirmenler, laik bir felsefe olarak görmesinden dolayı postmodernizmi reddederken; Marksist eleştirmenler de "geç kapitalizm" ile örtüşmesinden dolayı reddetmektedirler (Slocombe, 2003: 114; 134).

Öte yandan nihilizmi modernizme bir karşı duruş olarak konumlandıran Nietzsche, bu düşüncesiyle postmodern teorinin de öncüsü kabul edilmektedir. Bu bağlamda Küçükalp (2010: 181; 251), postmodernitenin teorik zemininin, Nietzsche'nin çalışmalarına bakarak açıklanabileceğini söylemekte ve postmodern düşünce ve düşünürler açısından Nietzsche'nin önemine dikkat çekmektedir. Nietzsche'nin modern düşüncenin dayanak noktasını oluşturan öncüllere yönelik yıkıcı eleştirileri, O'nu posmodernist kuramcılar açısından değerli kılmaktadır. Küçükalp'in bahsettiği düşüncenin nedeni, Nietzsche'nin modernizme olan eleştirileri ve nihilizmi, modernizme tepki olarak ortaya koymasıdır. Bu bağlamda modernizmi eleştirerek, postmodern bir çağı başlatan düşünürler açısından, Nietzsche'nin düşünceleri postmodernizmin temeli niteliğindedir.

[3]Üst-anlatı, modernitenin bilgi ve bilim anlayışıdır. Aynı zamanda kendisi ile birlikte, her şeyin temellenip, meşrulaştığı üst ilkeler ve ideallerdir (Kılıç, 2015: 111-112).

Woodward'ın (2009: 27) bakış açısı ile de nihilizm, postmodernitede tamamlanmış[4] görünmektedir. Çünkü Nietzsche'nin, modernitenin en yüksek değeri olarak nitelendirdiği, Aydınlanma değerleri, postmodern süreçte çökmüştür. Söz konusu tamamlanma da nihilizm sorunlarının çözülmesini önermektedir. Vattimo'dan aktarıldığı üzere ise postmodern teorinin ortaya çıkıp yaygınlaşması 1970'lerden sonra olsa da esasen bu kavramı Nietzsche'nin olgunluk dönemi eserleri ile Avrupa nihilizmine kadar dayandırılabilmektedir. Bu bağlamda Nietzsche'nin *Şen Bilim* adlı eserinde işlediği iki tema önem arz etmektedir. Bunlar "Tanrı'nın ölümü" ile bengidönüş temalarıdır. Tanrı'nın ölümü, nihilizmin ilanı olmakla birlikte, nihilizmden kurtulmanın imkânsız hale geldiği bir dönemi simgelemektedir. Nietzsche'nin Tanrı'nın ölümü ile ilan ettiği nihilizm, mutlak bir referans noktasının olmadığına işaret ettiğinden dolayı postyapısalcı ve postmodern söylemler üzerinde etkili olmaktadır (Küçükalp, 2010: 178; 200).

Postmodernizm ve nihilizm ilişkisinde Lyotard, Baudrillard ve Vattimo'nun düşünceleri önemlidir. Çünkü üç düşünür de postmodernitenin, nihilizm tarafından belirginleştirildiğini ve aynı zamanda postmodern durumun, nihilizmin anlaşılmasında önemli olan teknolojik bilim ile kapitalizmdeki son değişikleri vurguladığını ifade etmektedirler (Woodward, 2009: 27). Bu noktadan hareketle söz konusu üç düşünürden de kısaca bahsetmek çalışma açısından faydalı olacaktır.

Lyotard'ın nihilizminde, yeniden doğuş söz konusudur. Lyotard, toplumsal parçalanmayı nihilistik olarak kabul etmiyor olsa da postmodernite devam eden nihilist eğilimleri ayrı tutmaktadır. Ayrıca nihilizmi, teknoloji ve sermaye biçiminde, postmodernitede büyük bir sorun olarak görmektedir (Woodward, 2009: 119-133). Şentürk (2011: 157-258) buna şöyle devam etmektedir: Lyotard'a göre modern estetik, esasen yüceliğin estetiğidir ve bu haliyle oldukça nostaljiktir. Lyotard'ın postmodernitesi, bu yüceliğin modern estetiği ile anlatımın epik tarzı arasında belirli benzerlikler görmektedir. Buna ilaveten, klasik-gerçekçi temsilin arka planında işaretin aşkın karakterinin referans alındığını vurgulamaktadır. Aynı şekilde anlatımın epik tarzını nihilistik bulmakta ve bunu Tanrı'nın, yapının ve eleştirel diyalektiğin ölümüne dair

[4]Tamamlanmış nihilizm, değer aşımına uğramış değerlere, yeniden değer biçilmesidir (Heidegger, 1998: 24).

teoloji olarak telakki etmektedir. Öz bir deyişle, postmodernizmin parçalılığa vurgu yapan yapısı, Lyotard için nihilistik olmamakla birlikte, nihilizmi postmodernizm için problem olarak görmektedir.

Baudrillard ele alındığında da Baudrillard'ın (2011: 215) nihilizmin iki aşamasından bahsettiğini ifade etmek gerekmektedir: Birincisi görünümlerin yok edilmesidir ve bu romantizm ile Aydınlanma'dır. Ayrıca bunun, nihilizmin estetik biçimi olduğu da söylenebilir. İkincisi ise anlamın yok edilmesidir. Bu da politik nihilizm olmakla birlikte, nihilizmin siyasi, tarihi ve metafizik biçimidir. Bu bağlamda Baudrillard, ilk önemli nihilist çıkış olarak romantizmi görmektedir. Çünkü romantizm, Aydınlanma Devrimi'nin yok olduğu tarihlere işaret etmektedir. Sürrealizm, Dadaizm, absürd anlayışı ve politik nihilizm ise anlam düzeninin yıkıldığı tarihlere denk gelen ikinci önemli nihilist çıkış olarak görmektedir.

Baudrillard, nihilizmin ilk aşamasını 19. yüzyıl ve modernite ile tanımlamaktadır. İkinci aşamayı da 20. yüzyıl ve postmoderniteyle tanımlamaktadır (Woodward, 2009: 134). İkinci aşamadaki postmodern nihilizm, Tanrı'nın ölümü ile ortaya çıkmıştır ve her şeyin bir simülasyon, orijinal olmayan bir kopya veya derinlik içermeyen bir yüzey haline geldiği "saydam nihilizm"dir. Nihilizmin bu hali çok daha radikaldir (Weller, 2011: 150-151). Simülasyon, Baudrillard'ın yeni nihilizminin aşaması olmakla birlikte, Baudrillard, Nietzscheci nihilizmi de bu kategoriye koymaktadır. Ayrıca, varoluşsal anlamın rasyonel anlamla yok edilmesi ile ilgili tüm nihilizmleri de Tanrı'nın ölümüyle ifade etmektedir (Woodward, 2009: 97;135). Kısaca Baudrillard, iki önemli nihilist çıkış olarak romantizm ile politik nihilizmi görmektedir. Ardından saydam nihilizm kavramını ortaya atan Baudrillard, bu kavramı postmoderniteyle nitelendirmekte ve derinlikle anlamdan yoksun bu yeni postmodern nihilizm türünü, modernitedeki nihilizm türlerinden daha radikal bulmaktadır.

Baudrillard (2011: 218), *"bir üretim yöntemine saplanıp kalmak yerine, bir ortadan kaybolma yöntemine saplanıp kalmak nihilist olmaksa, o zaman ben bir nihilistim"* demektedir. Esasında da düşünürler tarafından genellikle pasif nihilist olarak kabul edilmektedir. Özgün bir düşünür olan Baudrillard, nihilizmin, göstergebilim ve yapısalcılık ile yeni bir döneme girdiğini de eklemektedir (Woodward, 2009: 99-101).

Devran ve Özcan (2019: 186) buna şöyle bir açıklık getirmektedirler: Göstergenin okuyucuda bir karşılığının olabilmesi için öncelikle söz konusu göstergenin, okuyucunun zihninde temsili bir karşılığı olmalıdır. Bununla birlikte, yine söz konusu göstergenin anlam ifade etmesi ve okuyucunun zihninde çağrışımı da gereklidir. Fakat bunlar olmadığı takdirde ise hiçlik ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir deyişle, gösterge ve gösterilen arasındaki bağ koptuğunda, anlamın yerini anlamsızlık almakta ve sadece gösterge kalmaktadır. Bu da nihilizme götürmektedir.

Vattimo'nun postmodernitedeki nihilizm teorisi ise Nietzsche, Heidegger ve Baudrillard tarafından varoluşsal bir problem olarak tanımlanan toplumsal parçalanma ve temelsizliğin bir kutlaması olarak görülmektedir. Onun için nihilizm, içinde yaşanılan çokkültürlü bir dünyadır (Woodward, 2009: 158). Vattimo'ya göre, tarih tekdüze olarak görülmediği zaman modernite sona erecek olmakla birlikte, Vattimo esasında, bunun zaten gerçekleştiğine ve postmodernitenin geldiğine inanmaktadır. Aynı zamanda bunun nedenlerini sıralayan Vattimo, üç neden ortaya koymaktadır: Birinci neden, 19. ve 20. yüzyılda yaşanan, ideolojik olarak eşitsiz bir tarihten dolayıdır ve bu tarih, sadece sınırlı bir grubun, politik amaçlarına hizmet etmekle birlikte, genellikle, boyun eğdirmek, kölelik ve aşağı ırkların soykırımı ile ilgilidir. İkinci neden de söz konusu eşitsiz tarihin çöküşü ile ilgilidir. Çünkü yine bu süreçte, emperyalizm ve sömürgecilik sona erdirilmiş, aynı zamanda boyun eğdirilmiş halklar da isyan etmiştir. Üçüncüsü neden ise kitle iletişim araçlarıdır. Daha açık bir deyişle, Vattimo, postmodern toplumlarda, kitle iletişim araçlarının, tarihin sonu olarak nitelendirilen, parçalanma, çeşitlilik ve çoğulculuk dönemini başlattığını öne sürmektedir (Woodward, 2002: 58-59). Bu bağlamda toplumsal parçalanmanın yol açtığı varoluşsal problemi odak noktasına koyarak, postmodernitedeki nihilizmi anlamlandıran Vattimo, bu parçalı olma haliyle eşdeğer olarak, çokkültürlü dünyayı da nihilistik bulmaktadır.

Modernizm ile postmodernizm arasındaki ilişkide, Vattimo'nun postmodern Nietzsche ve modernist teori arasındaki yorumlarının, nihilizmin, postmodern dönüşümünün bazı özelliklerini gösterdiğini ifade eden Woodward (2002: 65), bunlardan ilkinin, nihilizmin, evrensel bir tarih olarak düşünülemeyeceği olduğunu söylemektedir. İkincisinin ise nihilizmin aşılması ile ilgili, yeni bir çağ ya da yeni bir düşünce fikrinin

yeterli olmadığı fikri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca postmodern nihilizmin, eksiksiz-tamamlanmış nihilizm olmakla birlikte, nihilizmin olumsuz yönlerini aşmanın yolunun, nihilizmin üstesinden gelmek değil, ona karşı olan tutumu değiştirmek olduğunu da eklemekledir. En öz haliyle Woodward, modernitede eksik olduğu iddia edilen nihilizmin postmodernitede tamamlandığını, ancak bu tamamlanmanın, nihilizmin üstesinden gelme noktasında yeterli olmadığını ve nihilizmi aşmanın yolunun, onu kabullenmek olduğunu ifade etmektedir.

Postmodernizm ve nihilizm ilişkisinde, öncellikle postmodernizmden kavramsal olarak bahsedilmiş, sonrasında ise ikisi arasında bağ ele alınmıştır. Bu bağlamda postmodernizmin nihilist olduğu, ancak bu nihilizmin modernitedeki nihilizminden farklı olduğu ortaya konmuştur. Çünkü bu süreçte artık saydam bir nihilizmin olduğunu söyleyen düşünürler, postmodernitedeki nihilizmin gerçeklik ile ilgili ilişkisine odaklanmaktadırlar. Bu bağlamda postmodern kuramcıların da nihilizm ile ilgili düşüncelerine yer verildiği çalışmada, postmodernizm ve nihilizm ilişkisine dair fikirler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

3. NİHİLİZM PERSPEKTİFİNDEN MEDYA TARİHİNİ OKUMAK

Nihilizmin ele alındığı ilk bölümde sonra, bu bölümde ise nihilizm perspektifiyle medya tarihi ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle medya çalışmalarında önemli olduğundan, öte yandan nihilizmle de ilişkili olduğundan Frankfurt Okulu ile İngiliz Kültürel Çalışmaları'ndan kısaca bahsedilecektir. Ardından medya ve nihilizmle ilgili literatürdeki çalışmalara değinilecektir. Sonrasında sözsüz kültürden başlayarak, günümüzün dijital iletişim çağına kadar olan süreç incelenecektir. Bu bağlamda da sırasıyla gazete, radyo, sinema, televizyon ve dijital iletişim araçlarıyla genel olarak medyanın nihilizmle olan ilişkisi ortaya konacaktır.

Bu noktadan hareketle, ilk olarak iletişimin ne olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Oskay (2015: 15-17) iletişimi, insana has bir olgu ve insanın varlığını devam ettirme türünün bir sonucu olarak tanımlamaktadır. Ayrıca iletişimin sadece sözel olmadığını da eklemektedir. İletişim tarihsel olarak ele alındığında da Güngör (2018: 45) iletişimi *sözsüz, sözlü, yazılı* ve *görsel* olarak dörde ayırmaktadır. Baldini (2000: 6) ise en az dört farklı kültürün gözlemlenebildiğini söylemekte ve bunları *sözlü*, *yazılı, tipografi ile elektrik ve elektronik medya* olarak sıralamaktadır.

Daha öz bir deyişle, insana ait bir şey olan ve insanın kendisini devam ettirmesi noktasında mecburi olan iletişimi sınıflara ayırmak mümkündür. Güngör ve Baldini'nin iletişim sınıflandırmaları göz önüne alınarak, çalışmada beş farklı iletişim sınıflandırması ortaya konacaktır. Bu bağlamda sırasıyla *sözsüz, sözlü, el yazmalı, tipografi* ile *elektrik ve elektronik medya* kültürlerinden bahsedilecektir.

Ancak söz konusu medya kültürlerini ele almadan önce iletişim çalışmalarındaki öneminden dolayı Frankfurt Okulu ve İngiliz Kültürel Çalışmaları'ndan ve bunların nihilizm ile ilişkisinden de bahsetmek gerekmektedir. Bu bağlamda şunları söylemek mümkündür: İletişim araçları, eleştirel yaklaşımlar tarafından hem kültürel hem de ideolojik aygıtlar olarak nitelendirilmektedir. Bundan dolayı eleştirel yaklaşımların, iletişim çalışmalarına farklı bir yön verdiği ve söz konusu bu çalışmalarda önemli bir yeri olduğunu söylenebilir. Eleştirel yaklaşımlar esasında beş başlık altında toplanmaktadır:

Frankfurt Okulu, Gramsci ve Hegemonya, Althusser ve Devletin İdeolojik Aygıtları, Yapısalcı Dilbilim ve Göstergebilim ile İngiliz Kültürel Çalışmaları'dır. Fakat çalışma kapsamında Frankfurt Okulu ve İngiliz Kültürel Çalışmaları önemli olduğundan yalnızca söz konusu iki yaklaşıma kısaca değinmek gerekmektedir.

Frankfurt Okulu, Almanya'da 1923 yılında Marksçı köken ile ortaya çıkmış ve Ralf Dahrendorf, okulu "eleştirel kuramın kötücül ailesi" diye nitelendirmiştir (Briggs ve Burke, 2011: 278). I. Dünya Savaşı'nın ardından temeli atılan Frankfurt Okulu, devrimler, savaş krizleri ve Avrupa'daki karışıklıklar karşısında kurulmuştur. Ayrıca bu yaklaşımla pozitivizm başı çekmekle birlikte, estetik, bilim ve teknoloji, kitle kültürü, sanat ve Marksizm gibi çeşitli konularda teoriler ortaya konmuştur (Yaylagül, 2016: 99-102). Bu noktadan hareketle, eleştirel niteliğe sahip olan Frankfurt Okulu'nun, birçok konuda teori geliştirdiği söylenebilmektedir.

Özçetin (2018: 162-164) Frankfurt Okulu'nun dört döneminden bahsetmektedir: *İlki* 1923 ve 1933 tarihleri arasındaki Carl Grünberg dönemidir. Bu dönemde işçi sınıfı ve Marx'ın düşünceleri merkezdedir. 1934 ve 1950 yılları arasındaki *ikinci dönem* Kuzey Amerika'daki sürgün yıllarıdır. Bu dönemde Enstitü, ampirik çalışmalardan ziyade felsefe ve psikanalizle ilgilenmeye başlamıştır. 1930 yılında Enstitü'nün başına geçen Horkheimer'ın da bunda önemli bir payı vardır. Bu yıllarda Almanya'da Nazizm'in yükselişinden dolayı Enstitü, New York'a taşınmıştır. *Üçüncü dönem* 1950'ler ve Frankfurt'a geri dönüş dönemidir. Ayrıca bu dönemde Eleştirel Teori'nin esas fikirleri ortaya konmuştur. Avrupa ve Amerika'da okulun etkileri yayılmaya başlamıştır. Bu dönem okulun en etkili olduğu dönemdir. *Dördüncü dönem* ise 1970'ler ve Frankfurt Okulu'nun yok oluşudur. Bu dönemde Marksizm'den kopulmuştur. Son dönemin en önemli temsilcisi ise Jürgen Habermas'tır. Bu perspektifle, Marx'ın düşüncelerine dayanan ilk dönemden, Marx'dan kopuşun yaşandığı son döneme kadar Frankfurt Okulu'nu temsil eden kuramcılar ve bu kuramcılar eşliğinde fikirsel değişimler yaşandığını söylemek gerekmektedir.

Frankfurt Okulu'na göre, kitle iletişim araçlarının kendilerine verdiği kültürle vakit geçiren bireyler, zamanla öz yaşamlarından uzaklaşmakta, başka kişilere ve hatta gerçek hayatta olmayan kişilere benzemek için çabalarken kendilerine

yabancılaşmaktadırlar. Bu durum da kültürün yabancılaştırıcı etkisine işaret etmektedir. Adorno ve Horkheimer, kitlelerin bilinçlerinin biçimlenmesinde önemli olduğunu ifade ettikleri bu kültürün, kültür endüstrisi tarafından ortaya konduğunu ileri sürmektedirler. Bu bağlamda *kültür endüstrisi* kavramını yaratan düşünürler, işçi sınıfına yanlış bilinç aşılayarak, onları edilgen kıldığını düşündükleri bu kavramı da reddetmektedirler. Herbert Marcuse ise kitle kültürünün, kitle iletişim araçlarıyla tek tip bir hale geldiğini ve bunun sonucu olarak da toplumun tek tipleştiğini ifade etmektedir (Barbier ve Lanevir, 2001: 250; Güngör, 2018: 308).

Bu noktada, söz konusu tek tipleştirmenin, Nietzsche'nin sürü vizyonu ile yakından ilişkili olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Ayrıca kültürün, adeta endüstri gibi işleyen bir sistem tarafından üretilmesi, kültürün içini boşaltmakta, anlamını yitirmesine neden olmakta ve bu da nihilizme yol açmaktadır. Buna ilaveten kültürün yabancılaştırıcı etkisi de varoluşsal nihilizm sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Kültür endüstrisi kavramına dönüldüğünde ise Adorno ve Horkheimer bu kavramı eğlence endüstrilerinin sebebiyet verdiği kültür türlerinin nesneleşmesine gönderme yapmak adına kullanmışlardır. Adorno ve Horkheimer, eğlence endüstrilerinin kapitalist işletmeler olarak ortaya çıkışının, kültürel biçimlerin standartlaştırdığını öne sürmektedirler (Thompson, 2013: 121). Hatta kültür endüstrilerinin kitleleri aptallaştırdığını da savunmaktadırlar (Yaylagül, 2016: 99). Adorno ve Horkheimer, endüstri mantığıyla üretilen kültür ürünlerini alan insanların, kendisine verileni almaktan öteye gidemeyen, eleştiri yeteneğinden yoksun insanlar olduklarını öne sürmekte ve bu yüzden de kültür endüstrilerinin, insanları aptallaştırdığını ifade etmektedir.

Kültür endüstrisinin üretim tarzının, ortaya koyduğu seri üretim ve tek tipleştirmeyle, yapıtın mantığını toplumsal sistemin mantığından ayıran şeyi feda ettiğini ifade eden Adorno ve Horkheimer (2014: 164; 175), kültür endüstrisinin, taklit olanı gerçek olanın yerine koyduğunu eklemektedirler. Kültür endüstrisinin herkese göre ürünler sunduğunu dile getiren Adorno ve Horkheimer, bundan dolayı da söz konusu endüstriden uzak durmanın mümkün olmadığını söylemektedirler. Marx'ın "meta fetişizmi" kavramından hareketle Adorno ve Horkheimer ayrıca satın aldıkları ile

kendisini nitelendiren insanlara atıfta bulunarak, satın alma ve tüketme biçimlerinin, kimlik tarifleri ile türdeş olduğunu söylemektedirler (Güngör, 2018: 164).

Kültür endüstrisinin, taklit olanı, gerçek olanın yerine koymasının simülasyona ve saydam nihilizme işaret ettiği söylenebilir. Ayrıca kültürün ve insanların sahip oldukları kimliklerin yok edilerek, kültür endüstrisi tarafından yeniden üretilmesi de bir nihilizmdir. Ancak bu noktada, yeniden üretmenin tek tip olmasından dolayı kültüre yabancılaşma ve kimlik krizi başta olmak üzere varoluşsal nihilizmin unsurları ortaya çıkmaktadır.

Frankfurt Okulu'na kısaca değindikten sonra İngiliz Kültürel Çalışmaları'ndan da kısaca bahsetmek çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın, 1964 yılında, İngiltere'de Birmingham Üniversitesi'nde, Raymond Wililams'ın, Richard Hoggart'ın ve Stuart Hall'un öncülüğünde temelleri atılmıştır. Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi adıyla kurulan okulda önceleri Hoggart'ın ve Williams'ın tesirinde popüler kültürle işçi sınıfı kültürü incelenmiştir. Bu merkezin temellenme nedeni ise Amerikan kültürünün hızla yaygınlaşması karşısında duyulan bir şeyler yapma ihtiyacıdır (Güngör, 2018: 327). Konusu kültür olan bu çalışmaların amacı kültürü sosyal ilişkiler içerisinde incelemektir. Ayrıca bu çalışmalarda izleyicinin aktifliği kabul edilmektedir (Güngör, 2018: 326-328). Eleştirel yaklaşımlarla birlikte pasif kabul edilen izleyici artık aktif kabul edilmeye başlamış ve daha önce incelenmeye değer görülmeyen popüler kültür ürünleri inceleme alanına girmeye başlamıştır.

Briggs ve Burke (2011: 276-278), 20. yüzyılda iletişim çalışmalarında, kurama verilen ağırlığın arttığını ve bunun İngiliz Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin tasarısı olduğunu söylemektedirler. Merkezin ayrıca önceleri pek ele alınmayan bir konu olan eğlenceyi inceleyerek, çözümlemeler yaptığını da eklemektedirler. Bu perspektifle, merkeze eğlencenin alınması, eğlencenin değerlerin içini boşaltmasından ve amaçsızlık yaratmasından dolayı, İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın nihilizmle iç içe olduğu sonucuna varılabilir.

Kültürel çalışmaların merkezine gündelik yaşamı aldığını söyleyen İnceoğlu ve Çomak (2009: 344), sinemaya gitmek, televizyon izlemek, yemeğe çıkmak gibi bireylerin

belli etkinliklerde bulunmasının ve bu tür etkinlikler sırasında çeşitli nesneleri kullanma biçimlerinin kültürel pratikleri meydana getirdiğini ifade etmektedirler. Daha açık bir deyişle, Kültürel Çalışmalar bireylerce belirli nesne ve etkinliklere yüklenen anlam ile bu etkinlikler esnasındaki eylem şekillerini incelemektedir. Örnek vermek gerekirse, televizyon izleme eylemi ile bireylerin televizyon izleme deneyimleri ve televizyona yükledikleri anlamları ele alan Kültürel Çalışmalar, gündelik yaşam pratiklerine odaklanarak, aktif kabul ettikleri izleyiciyi yorumlamaktadırlar.

Kültürel çalışmalar, kültürel alanla ilgili her türlü indirgemeci ve kolaycı yaklaşımı reddetmekte ve sorgulamaktadır. Ayrıca kültürü yapı/özne, yüksek kültür/popüler kültür gibi ikilikler üzerinden ele alan basitleştirici şemaları da eleştirmektedirler (Özçetin, 2018: 186). Buna ek olarak kültürel incelemeler, kültürü, çeşitli amaçlar doğrultusunda anlamak için yapılmakta ve kültürle ilgili her şey inceleme alanına girmektedir. Bu tür incelemeler öncelikle metin, anlam ve anlamlandırma üzerine odaklanmaktadır (Erdoğan, 2014: 346). Burada kültürel çalışmaların eşitleme politikasının, nihilizm ile ilişkili olan bayağılığa işaret ettiği söylenebilir.

Q. D. Leavis'e göre de sinema, televizyon, dergiler, gazeteler entelektüel türü tek biçimlendirmeyle tehdit etmektedirler. Çoksatanlar, popüler romanlar, beyaz diziler, pembe diziler vb. popüler kültürel ürünler de aynı şekilde kitleleri anlamsız, boş bir çekici alana sürüklemektedirler (Güngör, 2018: 200).

Boş ve anlamsız olma, nihilizmin karakterini oluşturmakla birlikte, söz konusu popüler kültür ürünlerinin incelenmesi gerektiğini düşünen kültürel çalışmalar da nihilizme dâhil olarak, bu boşluğu ve anlamsızlığı pekiştirmektedirler. Kitleler de zamanla kendi içlerinde boşluk, anlamsızlık, değersizlik, amaçsızlık ve hem kendilerine hem başkalarına yabancılaşma sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum da yine nihilizmin bir sonucu olan, sosyal düzenin çökmesi ile bireysel anlamın bozulması sorununu beraberinde getirmektedir.

Son olarak da Hoggart'ın kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaşan popüler kültürün insanlar üzerindeki olumsuz etkisine olan vurgusuna değinmek gerekmektedir. Hoggart'ın dikkat çektiği nokta ise kitle iletişim araçlarının etkisiyle kültürün

sınıfsızlaştırılmasıdır. Sınıfsal sınırların belirsizleşmesinde etkili olan kitle iletişim araçları buna bağlı olarak sınıfların kendine özgü kültürlerini de zayıflatmakta, sınıfsal kimlik ve gelenekleri tehdit etmektedir (Güngör, 2018: 203). Hoggart'ın düşünceleri de kültürel çalışmalar ile nihilizm ilişkisini desteklemektedir. Bu noktada hem değerlerin yok edilmesi hem de sınırların yok olması ile boşlukta yüzer gibi olma hali söz konusu olduğu için Baudrillard'ın saydam nihilizmi söz konusu olmaktadır.

Medya ile ilgili çalışmalarda önemli bir yeri olan Frankfurt Okulu ve İngiliz Kültürel Çalışmaları'na ve bu yaklaşımların nihilizm ile ilişkisine değindikten sonra, bu bölümde medyanın ve medya tarihinin nihilizm ile ilişkisinin ortaya konmaya çalışılacaktır. Fakat bunun öncesinde, medya ve nihilizm ilişkisini ele alan araştırmacıların düşüncelerine yer vermemek, çalışmayı eksik kılacağından, medya ve nihilizm ilişkisini irdeleyen çalışmalardan da kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Karanlık ya da mutlu sonun olmadığı hikâyeler nihilistik olarak nitelendiren Hibbs'e (2012: x), Baudrillard (2011: 215), romantizmin ilk önemli nihilist çıkış olduğu söylemini eklemektedir. Hibbs (2012: xii; 32) de romantizmle ilgili şunları söylemektedir: Romantizm bizi masumiyetimizi kurtarmaya, doğayla uyum içinde olmaya ve modern ekonomik sistemlerde kişisel çıkarların hesabını yapmaktan ziyade yüce bir prensiple yaşamaya davet etmektedir. Ayrıca modern bilimin ve modern politikaların bir takım aşağılayıcı ve yabancılaştırıcı etkilerine karşı bir tepki olarak romantizm bir takım karşıtlıklar da barındırmaktadır: Medeniyete karşı masumiyet, teknolojiye karşı doğa, yetişkine karşı çocuk, mantığa karşı duygular. Bu duyguların artışı insanları umutsuzca yabancılaştırdığından dolayı romantizmin kendisi de nihilizm ortaya çıkarmaktadır. Hatta Amerikan kültüründe, romantizm, nihilizm için en önemli alternatifi oluşturmakta ve güçlü bir olumlama efsanesi sağlamaktadır. Hibbs'in söylemlerinden yola çıkarak, romantizmin modernizme olan karşı çıkışı ve bu bağlamda içerisinde barındırdığı ikilemler, onu nihilist yapmaktadır.

Baudrillard'a göre, romantizmin ilk nihilist çıkış olmasının yanı sıra, Dadaizm absürt anlayışı ve politik nihilizm ise anlam düzeninin yıkıldığı tarihlere denk gelen ikinci nihilist çıkıştır. Bu bağlamda, ilkini estetik "dandy görünümlü", ikincisini ise "terörist" yani politik nihilizm olarak nitelendirmektedir (Öker, 2005: 197). Kıyametten

bahsetmenin mümkün olmadığını ifade eden Baudrillard (2011: 215-216) için kıyamet görünümünde olan tek şey politik bir anlama sahip olmayan rastlantısal terörizm olduğunu söylemektedir. Bunu yok edebilecek şeyin ise iletişim araçları olduğunu belirtmektedir.

Terör ve nihilizm ilişkisini derinlemesine ele alan Diken'e (2011: 88; 105-106) göre ise yeni terör, kesinliği sadece hiçlikte, kin dolu bir yıkımda bulabilen radikal nihilist bir tutkuyu ifade etmektedir. Bu bağlamda nihilizm ile ilgili iki noktaya dikkat çekmek gerekmektedir: Bunlardan ilki, en önemli karşıtlığın içkinlikle aşkınlık arasında, zalimlik ile terör arasında olduğudur. Pasif nihilizm ile aktif nihilizm arasındaki ayrıştırıcı nokta da bu zıtlıktır. İkincisi ise zalimlik ile kin, benlik ile ötekinin yıkımı arasında çok önemli bir fark olduğudur. Terör ve nihilizm ilişkisini örneklendirmek gerekirse, 11 Eylül olaylarında Bin Laden, kendisi de kapitalist olmasına ve sistemle bir sorunu olmamasına rağmen saldırıyı gerçekleştirmiştir. Bu noktadan hareketle Amerika'nın da yeni terörizmin de aynı kapitalizmin nihilistik dünyasına ait olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan şunu da belirtmek gerekmemektedir ki Bin Laden aktif nihilizmi pasif nihilizme karşı kullanmaktadır. Amerika İmpratorluğu'nun sunduğu "yaşam"ın karşısına ölümü ve intihar saldırılarını koymaktadır: "Amerikalılar yaşamaya ne kadar istekli ise bizim adamlarımız da ölmeye o denli istekli."

Bu noktada Baudrillar'ın nihilizm tanımlaması önem arz etmektedir. Baudrillard nihilizmi, hâkimiyet sahibi sistemlerde, sistemin şiddet yüklü ve alaycı çizgisini, sistemin dayanabileceği en tepe noktaya ulaştırarak, sistemi bu karşı çıkma eylemlerine ölme eylemi ile yanıtlamak mecburiyetinde bırakan bir süreç olarak görmektedir (Öker, 2005: 196). Bin Laden'in terör eylemine dönüldüğünde şunun da altını çizmek gerekmektedir ki Bin Laden tüm dünyanın tutsak izleyicilerinin seyredeceği bir "terör tiyatrosu" yaratarak, sistemin en büyük silahı olan medyayı, sistemin kendisine karşı kullanmıştır (Burke'den akt. Diken, 2011: 105).

Mevcut sisteme karşı çıkma çabası politik nihilizmin unsurlarından olmakla birlikte, terörizm de bu bağlamda Baudrillard ve Diken için politik nihilizmin kapsamında yer almaktadır. Bunu yok edebilecek şeyin kitle iletişim araçları olduğunu ifade eden Baudrillard'ın aksine; Diken, 11 Eylül saldırısını örnek vererek, Bin Laden'in sistemin

silahı olan kitle iletişim araçlarını sistemin kendisine karşı kullandığını ifade etmektedir. Söz konusu iki düşünce göz önüne alındığında, kitle iletişim araçlarının teröre karşı bir silah olmasından ziyade, terör eylemlerine sergileyerek, Diken'in söylemleri doğrultusunda hareket ettikleri söylenebilir.

Pritchard ise medya ve nihilizm ilişkisini farklı bir açıdan ele almaktadır. Pritchard (2010: 1-4) öncellikle medyanın geleneksel rollerinin hızla değiştiğini ve haberlerin eğlenceye dönüştüğünü belirtmektedir. O'nun ifadesi ile demokratik bir toplumda medyanın değişen rolüne "medya nihilizmi" denilmekte ve esasen bu kavram, medyanın kriz ve başarısızlık söylemi ile bir olayı abartma eğilimi olarak nitelendirilmektedir. Medya nihilizmi, başarısızlık beklentisi için toplumda ortak bir kültür yaratmakta ve kamuoyunu, krizin tüm yönleri ile ilgili bilgilendirmede başarısız olmaktadır. Hogan medya nihilizmini kriz ve başarısızlık söylemi olarak tanımlamaktadır. Fakat bu tanımlama genişletilerek, medya nihilizminin, bir olayı "görkemli" hale getirmek olduğu da söylemektedir. Öz ile Pritchard ve Hogan medyanın olayları abartmasına, eğlence odaklı olmasına ve kriz ile başarısızlık söylemi yaratmasına medya nihilizmi demektedirler.

Debord'dan aktarıldığı üzere medya nihilizminin önemli bir yönünü "yeniden birleşme" oluşturmaktadır. Yeniden birleşme, krizin bir kısmını veya tamamını, içinde bulunduğu orijinal bağlamdan ayırmak, orijinal bağlantılarının bir kısmını veya tamamını içermeyen başka bir bağlamda yerleştirmek ve gerçekte krizin sahip olmadığı yetkiler veya nitelikler vermektir. Öz ile medya nihilizmi, hem gerçekliğin hem de toplumun krize ilişkin önemli konulardaki farkındalığında bir çarpıtma yaratmakta ve krizi parçalara ayırarak, bir noktasına odaklanmaktadır. Söz konusu odaklanma, genellikle olayı bir komplo olarak algılamakta ve onu bağlamından sıyırmaktadır. Ayrıca söz konusu medya nihilizmi, mantıksızlığı besleyerek, bireyleri gerçeklere ve mantığa karşı olumsuz duygular temelinde kararlar almaya zorlamaktadır (Pritchard, 2010: 4). Bu perspektifle, olayı bağlamından koparıp, yeni bağlam içerisinde vermenin, başka bir deyişle, yıkıp yeniden yapmanın; yeniden kurgulamanın ve söz konusu kurguyu verilmek istenilen mesaj doğrultusunda şekillendirmenin medya nihilizminin bir yönü olduğu ifade edilebilir.

Devran ve Özcan'ın (2019: 192) da ortaya koyduğu, medya nihilizminin gerçeklik ile toplumdaki önemli konulara ilişkin farkındalığın çarpıtılmasına dair söylemleri bunu desteklemektedir. Devran ve Özcan, medyanın abarttığı olayların çoğunlukla çözümsüz kaldığını söylemektedirler. Ayrıca buna, medya nihilizminin irrasyonaliteyi beslediğini de eklemektedirler.

Nihilizm konusunun başka bir yönünü de ortaya koyan Hibbs (2012: 6; 108-116) şunları söylemektedir: Eğer nihilizm hiçbir şey demekse, bu herhangi bir durumun gerçekliğini onaylamak için hiçbir temelin olmadığı, sadece tarihin ve deneyimin değişen zemini olduğu anlamındadır. Eğer nihilizmin klasik trajik ya da klasik olarak komik olma ihtimali yoksa sonraki aşama normal nihilizmdir. Nihilizm artık mücadele etmemekte, benimsenmekte ya da daha büyük bir anlatı içinde yer almaktadır. Bunun yerine, konuşulmayan bir varsayım haline gelmektedir. Sıradan nihilizmin nasıl olabileceği sitcom *Seinfeld'da* ortaya konmaktadır. *Seinfeld* "kesinlikle hiçbir şey" ile ilgili bir şovdur. Dizi *Seinfeld* karakterinin yaşamın nihai sonuçlarına veya temel amacına sahip olmayan bir dünyada yarattığı komik sonuçlara dairdir ve bu da *Seinfeld'ın* komik nihilizminin temelidir. Ayrıca, *Seinfeld'ın* mizahı sınırsızdır. Bu hem bir varsayım hem de onun nihilizminin bir sonucudur. *Seinfield* dünyanın herhangi bir nihai boşluğundaki önemin ya da temel anlamın komik sonuçları ile ilgili bir şovdur. Hibbs'in bakış açısıyla, hiçbir amacı olmayan ve hiçbir mesaj verme çabası içermeyen komedilerin nihilistik unsurlara sahip oldukları söylenebilir.

Bununla birlikte, daha önceki Amerikan filmlerinde ve özellikle de film noirde nihilizm ciddi bir şekilde söz konusuydu ve hatta korkak ve çökmüş toplumlara karşı bir güç olarak şiddet kullanılmaktaydı. Bu bağlamda şunu belirtmek gerekmektedir ki Hollywood'un nihilizminin kamusal alanı hızlandırdığı, şiddete karşı duyarsızlaştırdığı ve daha alaycı kıldığı şüphesi mevcuttur. Birçok Hollywood filminde içi boş, tamamen ırkçı, üst sınıf yaşam nihilizm kaynağı olarak görülmektedir. Nihilist önermeler popüler kültürde yayılmaktadır. Sadece şiddet ve korku filmlerine değil, *Seinfield* örneğindeki gibi sitcomlarda da söz konusudur (Hibbs, 2012: 5-6; 20; 221). Bu noktada, izleyicileri duyarsız, duygusuz, narsist duygular içerisine sürükleyen Hollywood filmleri de nihilistik unsurlar taşımaktadır ve bu unsurlar popüler filmlerle aracılığıyla yayılmaktadır.

Diken'e (2011: 19; 49) göre de nihilizm kökeninde keder, korku, umut, kaygı gibi ruh halleri ile ilişkilidir. Nihilizm hayatın olumsuzlanmasıdır ve bu olumsuzlama, bir istence dayanmaktadır. Söz konusu istenç, aktif nihilizmde hiçlik istencidir. Fakat olumsuzlama ve hiçlik istenci, güç istencinin sadece bir yönüdür. Diğer yönü ise olumlamadır. Olumsuzlama, yaşamı yadsıyan değerler yaratarak istençte olumlu olan şeyi ortadan kaldırırken; olumluma ise olumsuz olanı dışarı atarak, yeni değerler yaratmaktadır. Örneğin kafeinsiz kahve ya da göz yaşartmayan soğan gibi diyet kola da bir istenç hiçliğini, "ılımlılık" arayan bir pasif nihilizmi göstermektedir. Ancak aynı zamanda kişi diyet kola ile hiçi, "bir şey kılığına girmiş bir hiç içmeyi" istemeye başlamaktadır (akt. Diken, 2011: 94). Öte yandan Baudrillard (2011: 220-221), aktif nihilizme, sistemin nötralize edici bir nihilizm ile karşılık verdiğini söylemektedir. O'na göre nihilist olan sistem, herkesi aldırmazlık ve umursamazlık içerisine sokmaktadır. Söz konusu aldırmazlık ve umursamazlık da varoluşsal nihilizmin unsurları arasında yer almaktadır.

Nihilizmin medya ve özellikle filmlere yansımasında genellikle Diken'in ve Baudrillard'ın da ifade ettiği üzere umut ve kaygı yoksunluğu, aldırmazlık söz konusudur. Bunu örneklendirmek, konuyu anlamlandırabilmek için önemlidir. Hibbs (2012: 36-7), bu noktada 1996 yapımı *Trainspotting* filmini ele almaktadır. Buradaki ana karakter seçiminin modern yüceliğinin kökündeki nihilizmi ortaya koyduğunu ifade eden Hibbs, O'nun görüşünde bir beğeni olduğunu ifade etmektedir:

> "Hayat seç. Bir iş seç. Kariyer seç. Bir aile seç. Büyük bir televizyon seç, çamaşır makineleri, arabalar, kompakt disk çalarlar ve elektrik teneke açıcılar seç. İyi sağlık, düşük kolesterol ve diş sigortası seç. Sabit faizli mortgage geri ödemeleri seç. Bir başlangıç evi seç. Arkadaşlarını seç… Geleceğini seç. Hayat seç… Ama neden böyle bir şey yapmak isteyeyim? Ben hayatı seçmemeyi seçtim. Başka bir şey seçtim. Ve nedenleri mi? Nedenleri yok. Kim eroine sahip olmanın nedenlerine ihtiyaç duyar ki?"

Hibbs (2012: 135) *Trainspotting* ve nihilizm örneğini detaylandırarak şunları söylemektedir: *Trainspotting*, nihilizm hakkındaki tezlerimizin birçoğunu doğrulamaktadır. Birincisi, film kapitalist-tüketici kültürü yerse de liberal modernitenin temelleriyle alay etmekle suçlanmaktadır. Ayrıca sorgulama özgürlüğü, eşitlik ve rıza

gibi ideallerin ılımlı ve tamamen geleneksel anlayış ve pratiğini sorgulamaktadır. Film, Nietzsche'nin tezinin, demokratik liberalizmin belirli biçimlerinin nihilizmi ürettiğini göstermektedir. İkincisi, nihilizmin ortaya çıkışı kaos ve şekilsizliği değil, insanın isteklerinin küçülmesini ve insan özgürlüğünün kısıtlanmasını yansıtan mekanik ve deterministik bir anlatı yapısını da beraberinde getirmektedir. Üçüncüsü, nihilizme yönelik anlatı yaklaşımının nihai çizgisi, komik ironi ve insan yaşamının saçmalıklarının bir eğlencenin kaynağı olduğu son adamlar olan Nietzsche'in küçük kahkahasıdır. Renton bizi nihilizmin son aşamasına götürmektedir, fakat tüketici yaşamının aşkınlığı, Tarantino'nun en büyük filmi olan *"Pulp Fiction"da* ekranda sergilenen nihilizm ve geleneksel toplumun bütünüyle birleşmesine direnmektedir.

Diken (2011: 21; 56) *İklimler* filmini nihilizm bağlamında değerlendirmektedir: *İklimler,* edilgin nihilizm ile radikal nihilizm arasında ayrıştıcı sentezin güçlü bir dramatizasyonunu sunmaktadır. Filmde İsa ve Bahar nihilist karakterlerdir. İsa, Bahar dâhil kimseye dikkate etmemektedir. Hiçbir değere sahip olmayışı, hakikat karşısındaki kayıtsızlığı karakterin en önemli özelliğidir. İsa, değerlerin olmadığı bir dünyada yaşamaktadır. Bahar, İsa'dan daha hassas olmakla birlikte, ne istediğini bilmekte ve değer verdiği şeylerin peşinden gitmektedir. Ancak, değerlerinin ve amaçlarının gerçekleştirilemez olduğunun farkındadır. Yani, İsa değerlerin olmadığı bir dünyada yaşarken, Bahar bir dünyaya ait olmayan değerlere sahiptir. Başka bir deyişle, İsa pasif nihilist iken, Bahar aktif nihilisttir. Bu yüzden filmde İsa yönünü kaybetmiş, Bahar da umutsuz bir karakter olarak kurgulanmaktadır.

Yazı Tura filmini Baudrillard'ın saydam nihilizmi kavramı ile açıklayan Kabadayı (2006: 75-78) da şu sonuçlara varmıştır: Filmdeki nihilizm ile saydam nihilizmi üç alanda sınıflandırmak mümkündür. Bunlar; filmin senaristi de olan yönetmenin kurduğu nihilist anlatım tarzı, film karakterlerinin nihilist yapısı ve film izleyicinin algısıdır. Filmin, Baudrillard'ın saydam nihilizmi ile ilişkisini Kabadayı şöyle özetlemektedir: *Yazı Tura'*yı seyreden izleyici, görünümleri tüketmekle birlikte anlamları da kaybetmektedir. Sonrasında ise yeni tüketeceği şeylere yönelmektedir. Temsiller, anlamların yerine geçmektedir. Baudrillard'ın anlamların kalmadığı fikri burada önem kazanmaktadır. Sinemada gösterilenler, saydam gerçekliğin yansıması, başka bir deyişle

gerçeğin simülasyonudur. Seyirci, olmayan gerçeğin, simülasyonunu da tüketmektedir. Filmin nihilist gerçekliği ise esasından saydam bir simülasyonun gerçeği olmaktadır.

Son olarak dijital iletişim teknolojileri ve nihilizm ilişkisine değinmek çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Bu bağlamda şunları söylemek mümkündür. Lee (2015: 9) internetin, bireylerin seçebileceği herhangi bir keyfi amaç için kullanılabileceği mutlak etkili araçların geliştirilmesiyle ilgili olduğunu söylemektedir. Bu yüzden interneti, bireylerin, anlam yaratmadaki nihilistik projelerinin en güçlü olanaklarından biri olduğunu ifade etmektedir. Lee'nin görüşünden hareketle, internetin sunduğu olanaklar doğrultusunda anlam ya da kimlik yaratmak gibi unsurların kolaylaştığı ve post-truth çağı mümkün kılan internetle birlikte nihilizmin ortaya çıkma konusundaki kolaylığından bahsetmek mümkündür.

Şentürk (2019: 2) ise bireyin dijital ortamdaki ahlaki ve etik değerlerden arındırılmış sözde özgürleşimci var olma çabasının aslen onun, kendi varlığını olumsuzladığı manevi bir krizin içine hapsetmek olduğunu belirtmektedir. O'na göre, bu krizin adı, dijital iletişim teknolojileri ile birlikte değerlerin anlamsızlaşması olarak adlandırılabilecek nihilizmin bir türevidir. Şentürk burada Nietzsche'nin değerlerin değersizleşmesi tanımına göndermede bulunarak, internetle birlikte değerlerin anlamsızlaştığını öne sürmektedir.

Nihilizme dijital iletişim teknolojileri ile yeni bir anlam yüklendiğini ifade eden Şentürk (2019: 2), konuyu şu şekilde açıklamaktadır: Nietzsche bireyin üstinsana ulaşmasının, kaderciliği terk etmesi ve kendi potansiyelinin farkına varması ile nihilizmden kurtulacağı fikrini savunmaktadır. Ayrıca kendi zamanından itibaren insanlığın içine düştüğü durumun "değerlere bağlı olmama"nın bir sonucu olarak 'nihilizme' bağlamaktadır. Fakat günümüzde birey, söz konusu bağlarından tamamen koparak nihilizmin başka bir boyutuna geçmektedir. Özellikle de dijital iletişim teknolojileri içinde doğan kuşak kendisini bir arada tutan manevi değerlerle olan bağını baştan yadsıyacak ortamlarla tanışmaktadır. Dolayısıyla, nihilizmi bu anlamda yeniden tanımlayarak, dijital medya yoluyla 'bir değere bağlı olmamayı' da aşan değerlerin farkında ol(a)mama durumu olarak tanımlamak mümkündür. Şentürk'ün düşünceleri ışığında, internet ortamına doğan kuşakla birlikte, nihilizmin anlam değiştirdiğini ve artık

değerleri yıkmaktan bahsetmenin mümkün olmadığı, çünkü değerlerin ayrımında bile olmayan bir kuşakla karşı karşıya olunduğu söylenebilir.

Tüm bunlardan hareketle, iletişim çalışmalarını eleştirel açıdan ele alan İngiliz Kültürel Çalışmaları ile Frankfurt Okulu'ndan ve medya ile nihilizm ilişkisini inceleyen çalışmalara yer verildikten sonra, bu bölümde medya tarihi, nihilizm perspektifinden irdelenmeye çalışılacaktır. Bu noktadan hareketle daha öncede değinildiği üzere, çalışmada medya tarihi *sözsüz kültür, sözlü kültür, el yazmalı kültür, tipografi kültürü* ile *elektrik ve elektronik medya kültürü* olarak beş başlık altından sınıflandırılacaktır. Daha sonra da medya kavramı genel olarak incelenecektir.

3.1. Sözsüz Kültür

İşaretler ile sinyaller çağının, iletişimin gelişmesindeki ilk önemli dönem olduğunu ve bu dönemin sözsüz iletişim çağı olduğun söyleyen Erdoğan'a (2011: 103) ek olarak, MacBride ve diğerleri, (1993: 3) insanın sadece iletişim yeteneğiyle değil, aynı zamanda örgütlenme yeteneğiyle de öteki türlerin üstüne çıktığını söylemektedirler. İnsanın ilk uğraşlarından birinin mesajların etki, çeşitlilik ve algılanabilirliğini arttırmak ve aynı zamanda bunların alımlanma ve çözümlenme yeteneklerini iyileştirmek olduğunu belirterek, insanın bir dizi sözel olmayan mesaj iletim aracını giderek yaygınlaştırdığını ve bunun da sözsüz kültürü ortaya çıkardığını anlatmaktadırlar. Bu perspektifle, sözün olmadığı bu kültürde, insanın iletişim kurma ihtiyacının ne denli güçlü olduğu ve söz konusu ihtiyacı karşılamak için çaba içinde olduğu söylenebilir.

Güngör (2018: 46), insanların ilk iletişim yolu olan sözsüz iletişimin, sözden önce insanların el kol hareketleri ile anlaşması yöntemi olduğunu söylemektedir. Sözsüz iletişim beden hareketlerine belli anlamlar yüklenmesi ile ortaya çıkmıştır. Sözsüz iletişimin temeli el kol hareketleri olmakla birlikte, sadece bunlara bağlı değildir. Söz konusu hareketlere ek olarak kıyafetler, renkler, düzenlemeler gibi unsurlar da buna girmektedir ve bu bağlamda da sözsüz kültür esasen daha yereldir. Güngör'ün bu noktada kastettiği, sözsüz iletişim kültüründe insanların beden hareketi ile anlaştığı, ancak bu iletişim yönteminin günümüzde hala devam ettiği ve birtakım unsurlarla mesaj iletimin gerçekleştiğidir.

Güngör'ün söylemlerine Gönenç (2014: 14-16) şöyle devam etmektedir: Sözsüz iletişimde bilinçsiz ve bilinçli sözsüz iletişimden bahsedilebilmektedir. *Bilinçsiz sözsüz iletişimin;* görsel algıların yanı sıra koku gibi diğer duyular önem kazanmaktadır. Örneğin havaya karışan duman kokusunun davranışları istem dışı etkilemesi gibi unsurlar buna girmektedir. *Bilinçli sözsüz iletişim* ise bir insanın jest ve mimiklerine yüklenen anlam ve bu jest ve mimiklerle konuşmanın pekiştirilmesidir.

İnsanlığın ilk tarihinden itibaren var olan sözsüz iletişim, Papalık seçimlerinde, San Pietro Meydanı'nda beyaz dumanın seçimin tamamlandığı, siyah dumanın ise hala tamamlanmadığı anlamına gelmesi gibi hala kullanılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda insanlık tarihinin ilk iletişim yöntemi olan işaretlerle iletişim yöntemine, diğer bir deyişle sözsüz iletişime kısaca değindikten sonra, bir sonraki iletişim yöntemi olan sözlü iletişimden bahsedilecektir.

3.2. Sözlü Kültür

Ong (2014: 23-24) tarafından *"birincil sözlü kültür"* ve *"ikincil sözlü kültür"* olarak ayrılan sözlü kültür özünde yazıdan önce iletişimin yalnızca sözsel olarak yapıldığı dönemdir. Bu dönem *"birincil sözlü kültür"* olarak nitelendirilirken; günümüz teknoloji ile hayatımıza giren kitle iletişim araçlarının "sözlü" özellikleri, başka bir deyişle, iletişimin yazıdan çıkıp söze dönüşmesi *"ikincil sözlü kültür"* olarak tanımlanmaktadır. Ong'un söylemlerinden hareketle, günümüzde hala devam eden sözsüz kültürün yanı sıra, sözlü kültür de varlığını sürdürmekte ve buna ikincil sözlü kültür denilmektedir.

Sözsüz kültürden sonra gelen birincil sözlü kültürü detaylandırmak gerekirse, sözcüğün yalnızca ses biçiminde var olduğu, görsel olarak algılanabilir hiçbir tür metne gönderme yapmadığı ve böyle bir metin olanağının farkında bile olunmadığı birincil sözlü kültürde, sözün fenomenolojisi, insanın varoluş hissine konuşma tarafından işlenerek dâhil olmaktadır. Sözcüğün deneyimlenme tarzı psişik yaşamda daima önemli bir yer tutmaktadır. Yazıdan mahrum sözlü kültür insanlarının, düşüncelerini denetleyecek ya da bir araya getirecek hiçbir unsur yoktur. Nesneleri dizmek ya da çetele tutmak gibi başvurulan yöntemler ise basit şeylerin kayıtlarını tutmaya yaramakta, ancak karmaşık önermeler için yeterli olmamaktadır (Ong, 2011: 113; Ong, 2014: 49). Daha

başka bir deyişle, sözden ibaret olan bu dönemde, kayıt tutmak adına birtakım yollara başvurulsa da esasında insan belliğinden başka kayıt aracı bulunmamaktadır.

Türkoğlu (2004: 58), sözlü kültürde insanların düşüncelerinin zaman ve mesafe engellerini aşamadığını; davullar, bayraklar, duman işaretleri gibi araçlarla insanın sesini ve varlığını uzaktakine duyurmak için çabaladığını aktarmaktadır. Öykü anlatanların ise belli bir tarihi, efsanelerle canlı tutmaya çalıştığını söylemektedir. Erdoğan (2011: 104-105) da bu durumu şöyle açıklamaktadır: Sözlü gelenekte bilgi aktarımı ihtiyacı kayıt ve geri çağırma ile karşılanmaktaydı. Bu da belli yöntemler ile verilerin ezberlenip, aktarılması ile gerçekleşmekteydi. Bundan dolayı söz konusu anlatım tarzı birlik ve beraberliğin devam ettirilmesini mecbur kılmaktaydı. Türkoğlu ve Erdoğan sözlü kültürdeki sorunlara değinerek, birlikte yaşamanın zorunluluğunun ve insanların bilgi aktarımı konusundaki çabasının altını çizmektedirler. Buradan hareketle, esasen insanın iletişim kurma ihtiyacının yaşamsal bir öneme sahip olduğu ve bu ihtiyacın yaşam tarzlarını şekillendirdiği sonucuna varılabilir.

Bunların yanı sıra Baldini (2000: 11-16) sözlü kültürün kendine ait bazı özelliklerinden bahsetmektedir. Bu kültür, tümce yapısını üstün tutmaktadır, kulak en önemli organdır, yarışma biçimini tercih etmektedir, taşkın ve katılımlıdır, tutucu ve gelenekseldir, şimdiki zamanın baskısı altındadırlar, aşırıya kaçmaktadır, sözlü kültür insanı soyut ve çözümsel olmaktan çok konumsal biçimde düşünmektedir ve tarihsel gerçeklere karşı olan duyarlılıktan yoksundur. Sözlü kültürün özelliklerini sıralayan Baldini öz ile bu kültürdeki insanların iletişim kurma çabasını anlatmaktadır.

Güngör (2018: 47-48) de şöyle devam etmektedir: Sözlü iletişim yerel ve etnolojik niteliğe sahiptir. Binyıllar boyu aynı coğrafyada yaşamış, aynı kabileden, etnik kesimden, ırktan insanlar aynı dili konuşmuş, aynı sözlerle anlaşmışlardır. Doğanın koyduğu engeller, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların binyıllarca birbirlerinden habersiz kalmalarına neden olmuştur. Bu da dünyanın çok farklı yerlerinde çok farklı dillerin doğmasına, kültürlerin oluşmasına yol açmıştır. Güngör sözlü kültürün ortaya koyduğu sonucu özetleyerek, kendine ait bir dil geliştiren her bir topluluğun, bir diğeriyle alakalı herhangi bir bilgi sahibi olmaması konusuna değinmektedir. Birbirinden habersiz yaşayan bu toplulukların, kendilerine ait oluşturdukları sözel ya da sözel olmayan

işaretlerin, başka topluluklar tarafından algılanmasındaki zorluk, sözlü kültürün de sözsüz kültür kadar yerel olduğuna işaret etmektedir.

Bunların yanı sıra sözlü kültürdeki bilgileri saklayabilmek adına başvurulan birkaç yöntemden bahsetmek gerekmektedir. Hesaptaşları ile quipu da bunlardandır. Bilgi taşıma aracı olan hesap taşları, bu hesap taşlarının belli anlamlarla ilişkilendirilmesi yöntemidir. Çeteler üzerinde yapılan bu işlemle işaretlenen hesaptaşları tek ve açık bir anlam yüklü olmaktadır. Hesaptaşları, tamamıyla insan yapımı olmalarının yanı sıra şekilsel olarak değişiklik gösterebilmektedirler (Schmandt-Besserat, 2011: 39-40).

Quipu ise farklı bir formdadır ve kısaca düğümlerin atıldığı ip topluluklarıdır. Nüfus, vergi, üretim gibi sayımlar quipuler üzerine kaydedilmekteydi. Quipuların çok önemli özellikleri söz konusudur: Yatay ve dikey yönde düzenlenebilmektedirler. Bunların yanı sıra yukarı ve aşağı gibi terimlerin de kullanılabildiği quipular, düzeylere de sahiptir (Ascher ve Ascher, 2011: 58-59).

Öz ile yazıdan mahrum olan ve sadece önemli bilgileri saklayabilmek adına hesaptaşları ve quipuların olduğu sözlü kültürde, söz tek araçtır. Bu yüzden hafızanın güçlü kalması ve aktarılması gerekenleri unutmamak adına bir takım yollara başvurulmaktadır. Sözlü kültür ve sözlü kültüre ait özellikler ile kullandıkları yöntemlerden kısaca bahsedilen bu başlıktan sonra yazılı kültürün ilk aşaması olan el yazmalı kültüre geçilecektir.

3.3. El Yazmalı Kültür

Ong (2014: 103), gerçek yazı olarak nitelendirilebilecek ilk el yazısının Sümerliler tarafından, M.Ö. 3500'lü yıllarda Mezopotamya'da bulunan çivi yazısı olduğunu söylemektedir. Çiviyazısı Hristiyanlığın ortaya çıkışına kadar kullanımda kalmıştır, ancak yalnızca rahipler ve bilginler tarafından kullanılmıştır. En çok kullanıldığı dönemler Babil kralı Hammurabi'nin hüküm sürdüğü (M.Ö. 1725-1680) ve M.Ö. 9. yüzyıldan 7. yüzyıla kadar süren, Asur imparatorluğunun en güçlü olduğu dönemdir. Yazı, bu kültürlerde birçok amaçla kullanılmıştır; üretilen metinler hukuk, tıp, büyü, astroloji, astronomi, edebiyat ve insan bilgisinin birçok başka hızla gelişen alanıyla

ilgilidir (Drucker, 2011: 87). Bu perspektifle, insanlık tarihine ait ilkyazının çivi yazısı olduğu, ancak onun da sınırlı bir çevre tarafından kullanıldığı söylenebilir.

Buna ek olarak söze kıyasla yazı dayanıklıdır ya da dayanıklı hale getirilmesi mümkündür. Bir şey makul ölçüde kalıcı bir maddeye kaydedildiğinde, onun uzun bir süre yok olmayacağından emin olunabilmektedir (Poe, 2015: 150). Bu bağlamda yazıyı kalıcı hale getirebilmek için, yazı yazmanın ön hazırlığında bazı işlemler uygulanmaktadır. Innis (2006: 61-62) bu işlemleri kısaca anlatmaktadır: Kaliteli kil iyice yoğrulmakta, ince plaka ya da tabletler haline getirilmektedir. Islak kil kullanma zorunluluğu ve tabletin de çabuk kuruması nedeniyle yazının hızlı ve hatasız yazılması son derece önemlidir. Güneşte kurutulan tabletler kolaylıkla değiştirilebildiğinden, bu tehlikenin üstesinden ateşte pişirmeyle gelinmiştir. Dayanıklılık, ticari ve kişisel yazışmalar için değiştirilme riskini de ortadan kaldırmıştır. Başka bir deyişle, sözün uçuculuğu karşısında kalıcı olan yazının, uzun süre dayanabilmesi için bazı girişimlerde bulunulmuş ve zaman içerisinde belli aşamalar kat edilmiştir.

Papirüs de bunlardan biridir. Papirüsün, ilkyazı ortamı olan taşa kıyasla çok hafif olduğunu söylemek mümkündür. Papirüsün ortaya konması ise şöyle olmaktadır: Doğal ortamı, Nil deltasına yakın yerlerde bulunan bataklıklarla sınırlı olan bir bitkiden yapılan papirüs, işlenerek yazı yazılabilecek bir malzeme haline getirilmektedir. Bitkinin taze yeşil sapları, uygun uzunlukta kesilmekte ve yeşil kabuğu soyularak, çıkartılmaktaydı. Bunlar daha sonra ince şeritler halinde kesilmekte, birbirlerine paralel olacak ve kenarları da üst üste gelecek biçimde emici bezlerin üzerine serilmekteydi. Benzer bir tabaka da yaprakların üzerine, çaprazlama serilmekte ve üzerleri tümünü saracak şekilde başka bir bezle örtülmekteydi. Yaklaşık iki saat bir tokmak yardımıyla dövülerek tek bir kitle haline getirilen yapraklar, son olarak sıkıştırılmakta ve kurumaya bırakılmaktaydı. Birbirlerine kaynayan yaprakların, uzun süre muhafaza edilebilmesi için rulolar haline getirilmekteydi. Artık hafif bir ürün olarak geniş alanlarda bir yerden başka yere ulaştırılabilmekteydi (Innis, 2006: 41-42).

Daha sonra bulunan parşömen de papirüse göre son derece dayanıklıdır. Parşömen, papirüsten farklı olarak kaynağı çiftlikler olduğundan, büyük coğrafi sınırlılıklar olmaksızın erişilebilir nitelikteydi. Parşömen, böylece yerelleşmenin yanı sıra

birbirinden kopuk arazi-yönelimli modelleri de desteklemiştir. Bu teknolojiye uygun dağıtım ve üretimin temel birimleri haline gelen manastırlar, görece kırsal nitelikte, kendi kendine yeterli, yerinden yönetilen, aracılığın ve hayır işlerinin öne çıktığı toplumsal örgütler olmuşlardır (Innis, 2006: 175).

Kâğıt söz konusu olduğunda ise Gönenç (2014: 37-38), ilk kâğıdın Çin anakarasında M.Ö. 200'lerde icat edildiği söylemektedir. O yıllarda pamuk ile ketenin ıslatılıp, hamurlaştırılarak, sonrasında ise dövülüp, kurutularak kâğıt benzeri bir materyal ortaya çıkarılmıştır. Ancak Gönenç'in aksine Carter (2011: 132), hanedanlık kayıtlarında kâğıdın icadının M.Ö. 105 yılı olarak belirtilmiş olmasına rağmen, bu tarihin rastgele seçildiğine dikkat çekmektedir. Çünkü söz konusu icadın ortaya çıkışı aşamalı bir süreç olduğunu söyleyen Carter'in fikrini, yazının geliştirmesi 175.000 yıl sürdüğünü söyleyen Poe (2015: 118) desteklemektedir. Carter ve Poe kısaca kâğıdın belli bir icat tarihinin olmadığını, çünkü bu gelişimin uzun yıllar süren bir zaman dilimine yayıldığını söylemektedirler.

Kâğıt üretiminin Avrupa'ya yayılması ele alındığında bu sürecin yaklaşık 1275'te başlayan ticaret devrimine dayandığı görülmektedir. Kâğıt, ayrıca sigorta ve senetler için kullanılan belgelere duyulan güvenin artmasını kolaylaştırmıştır (Innis, 2006: 193). Tüm bunlardan hareketle, M.Ö. 3500'lerde çivi yazıyla başlayan yazının, kâğıdın icadı ile günümüz formuna yaklaştığı söylenebilir. Kâğıdın tarihi tam belli olmasa da yaklaşık olarak çivi yazısından 3300 yıl sonra üretildiği, ancak yayılımın çok uzun yıllar aldığı ve insanlık tarihinde devrime yol açan bu icadın, esasında yüzlerce yıl süren bir geçmişinin olduğu ortaya konmaktadır.

İlkyazı sistemlerinden sonra ise alfabe kullanımına geçilmiştir (Gönenç, 2014: 23). Drucker (2011: 80), alfabenin kökeni hakkında ancak 20. yüzyılda bilgi sahibi olunabildiğini ifade etmektedir. Bu durumun yol açtığı belirsizlik de farklı kuramların konuşulmasına neden olmuştur. Dinin hâkimiyet alanında, alfabe, Mısır ve Babil'de rahip/yazıcı ittifakının otoritesinin önünde engel oluşturmuş ve bu durum askerleri çok daha baskın hale getirmiştir. Buna ek olarak, yazının icadı tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır (Innis, 2006: 58). Alfabenin yazılı bir kod olarak

kullanımı çözümleme, kodlama, kod çözme ve sınıflandırma becerilerini ilerletmiş ve teşvik etmiştir (Logan, 2011: 100).

Yazı ile birlikte düşünce hafiflik kazanmış ve yazıcılar örgütlenmiştir. Yazı ile yeni dinler, büyüler ortaya çıkmış, güç yeniden paylaşılmıştır (Innis, 2006: 42-46). Yazının kullanılması ile birlikte insanların yaşamları sistemli hale gelmiştir. Yazıyla birlikte tutulan kayıtlarla toplumsal bütünlük sağlanmış ve insanlık tarihinin oluşması mümkün hale gelmiştir (Güngör, 2018: 48). Logan (2011: 100), yazının avantajlarından bir tanesinin de bilginin nesneleşmesi olduğunu söylemektedir. Fonetik yazı, özellikle de alfabetik yazı, bilginin sınıflandırılmasını ve kodlanmasını teşvik etmiştir. Alfabetikleşme sözel bilginin düzenlenmesi için doğal bir yol sunmuştur. Bu söylenenler doğrultusunda, yazının salt bir kayıt tutma aracı olmadığı, beraberinde pek çok değişimi getirdiği ve ekonomiden dine birçok alanda etkilerinin olduğu söylenebilir.

Crowley ve Heyer (2011: 78; 128), iletişim alanında devrim sağlayan yazının, bilgi depolamayı ve ihtiyaç halinde bilginin yeniden elde edilmesini mümkün kıldığını belirtmektedir. Buna ek olarak, yerel dillerde okuryazarlığın, 12. ve 13. yüzyıllarda ortaya çıktığını ve kilisenin yazılı iletişim üzerindeki tekeline meydan okuduğunu belirtmektedir. Yerel dillerde yazılmış yazılar, okuryazar olan veya olmayan bütün dinleyicilerine yüksek sesle okunarak aktarılmakta, böylece bir kültürel gelenek ve bölgesellik duygusu ortaya çıkmaktaydı.

Yazı ile Ortaçağ'ın edebiyat uzlaşımları her düzeyde biçimlenmiştir (McLuhan, 2014: 125). Yazı ile hukuk da gelişmiştir. Hukuk kurallarına ilk kez 7. yüzyılda Güney İtalya'daki kolonilerde, Sicilya ve Yunanistan'ın bazı yerlerinde gereksinim duyulmuş, değişik kent devletlerinden gelen kolonicilerin tanıttığı farklı gelenek hukuku sistemlerinin karmaşasıyla yazının yaygınlaşması izlemiştir (Innis, 2006: 114-115). McLuhan ve Innis'in aktardıklarıyla görüldüğü üzere yazı ile her alanda köklü değişimler meydana gelmiş ve hukuk metinleri ortaya çıkarak, bazı haklar güvence altına alınmıştır.

Öz ile Baldini (2000: 32-35), yazılı kültürün en önemli özelliklerini şöyle sıralamaktadır: Bellek süresini doldurmuş ve önemini yitirmiştir, sözlü kültürdeki kulağın önemi azalmış ve gözün egemenliği başlamıştır, düşüncelerin anlatımı daha çözümsel,

daha soyut olmasına karşın daha az sistematik hale gelmiştir. Ayrıca yazılı kültür, sözlü kültürden çok daha az omeostatiktir ve geçmiş belgelerle korunmuştur.

Son olarak Briggs ve Burke (2011: 53) yazılı kültürde yazılan metinlerin dağıtılma biçimlerinin, basılı malzemelerin dağıtılma biçiminden farklı olduğunu belirtmektedirler. El yazması metinlerin, basılı metinlerden daha esnek ve daha biçimlendirilebilir olduğunu söylemektedirler. Çünkü kopya edenler, kopya ettikleri yazılara ekleme-çıkarma yapmakta ya da yazılı metni, kendi durumlarına uyarlamak için adları değiştirebilmektedirler. Baldini'nin, yazılı kültürün sözlü kültüre kıyasla avantajlarını belirtmesinin yanı sıra Briggs ve Burke ise el yazmalı bu kültürün olumsuzluklarını ele almaktadır. Bu noktada en büyük problem ise tekrar tekrar yazılarak çoğaltılan yazılı metinlerin, yazar tarafından değiştirilebilme sorunudur.

Bunların sonucunda yazıya ilk adım olan el yazmalı kültürde, sözlü kültürün zorlukları geride kalmıştır. Hafızaya duyulan ihtiyaç ortada kalkarken, belgeler daha güvenilir hale gelmiştir. Ancak bu kültürün gelişimi de aşama aşama olmuştur. Yazının işlendiği materyallerin gelişimi de aynı şekilde belli bir süreçten geçmiş ve nihayetinde kâğıda ulaşılmıştır. Yazılı kültüre geçilmesinin ardından, yazıyla ilgili arayışlar devam etmiş ve baskı makinesi icat edilerek, tipografi kültürüne geçilmiştir.

3.4. Tipografi Kültürü

Genellikle modern çağın matbaanın bulunuşuyla başladığı söylenmektedir. Bunun iki nedeni vardır: İlki, görüntü ve taş ile tahtaya kazınan yazıların baskı yoluyla çoğaltılması ilk kez yirmi beş yüz bin yıl önce ortaya çıkmıştır; ikinci olarak ise, matbaa bilgi ve düşüncenin çoğalmasını, daha sonra ortaya çıkacak kitle habercilik araçlarından daha çok etkilemiştir. Kitap üretiminde ilk önemli gelişme ise daha önce kullanılan papirüs ve parşömenin yerini kâğıdın alması olmuştur. Esasen matbaanın icadının arkasında da kâğıt kullanımının yer almaya başladığı söylenebilir (MacBride ve diğerleri, 1993: 6-7; Carter, 2011: 132). Yeni bir çağ başlatan matbaa, bilgilerin yayılımını hızlandırmış ve bu da fikirsel dönüşümün yanı sıra birçok değişini beraberinde getirmiştir.

Baldini (2000: 60), matbaanın gelişiminin 1400'lü yıllarda Almanya'nın Ren Bölgesi'nde, 3000 nüfuslu Magonza'da icat edildiği söylemektedir. İcadın, Gutenberg olarak tanınan Johannes Gensfleish'in küçük dükkânında başladığını ve elde baskı yapabilmek için gerekli olan 4 madde; kâğıt, baskı presi, mürekkep ve oynar başlı harfler olduğunu belirtmektedir. Eritilmiş kurşunu kabartma harflerinin üzerine döken Gutenberg, kopyalama işlemini başarmıştır diyen Baldini'ye ek olarak McLuhan (2001: 72), Gutenberg sayesinde gerçekleştirilen basım ile alfabenin görsel baskısının, yeni bir yükselişe sahne olduğunu ifade etmektedir. Mumford'a (2011: 142) göre de bu icat, uygarlığa etkisi bakımında saatten sonra ikinci sırada yer almaktadır.

15. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Avrupa'nın belli başlı merkezlerinde basımevleri kurulmuştur. Bunlar hukuk, tıp, ticaret ve kilise için el yazmalarının çoğaltılmasıyla ilgilenmişlerdir. Özellikle Almanya ve İngiltere'de Latince, Yunanca ve anadillerdeki el yazmalarını çoğaltmışlardır. Bu gelişmelerle birlikte kitap ticareti gelişmiş, basımevlerinin kapasitesi artmıştır (Innis, 2006: 217). Hollanda, Avrupa'daki matbaacılığın merkezi haline gelmiştir. Matbaa ile basılan ilk kitap 1944; ilk İncil ise 1455 tarihinde gerçekleşmiştir (Gönenç, 2014: 39). Avrupa'da gelişim gösteren matbaaya birlikte kitaplar çoğaltılmaya başlanmıştır. Buradaki dikkat çeken tarih ise ilk kitap basım yılı olan 1944'tür.

Matbaanın gelişiminden sonra, kendisinden önce var olan el yazması kültürle aralarında bazı farklılıklar gözlemlenmiştir. Söz konusu farklılıklara dikkat çeken Poe (2015: 230-232), matbaa ile basılan kitapların, el yazması kitaplara oranla çok daha dayanıklı olduğunu ve matbaa ile metinlerin, hızlı bir şekilde kopyalanıp üretilebildiğini söylemektedir. Matbaa kültürü insanı ile el yazması kültürü insanı arasındaki ayrımlara değinen McLuhan (2014: 130) ise bu farkın okuryazar olanla okuryazar olmayan farkı oranında büyük olduğunu söylemektedir. Bunlara ek olarak Baldini (2000: 68-72), tipografik kültürden sonra yazar ve okur tipleri önemli değişiklikler geçirdiğini anlatmaktadır. Tipografi ile birlikte, yapıt hırsızlığı suç olmuş, sözcük ticari mal kabul edilmeye başlanmış ve kamu sanatsever olmaya başlamıştır, okuma sessizleşip yaygınlaşmış ve hem özel bir eylem hem de kitle olgusu haline gelmiştir. Bu perspektifle,

matbaanın sadece kitaplar değil, okurlar açısından da değişim yarattığı ve bu dönemin kanuni düzenlemeleri de beraberinde getirdiği sonucuna varılabilir.

Matbaanın sonuçları ile birçok şey söylenmiştir. Bu bağlamda Ong (2014: 147-152) matbaanın getirdiklerini dört başlık altında toplamaktadır: *Dizinler;* önemli bir gelişme olmakla birlikte, alfabetik sırasıyla hazırlanan dizinlerdeki kelimeler, tipografik mekâna yerleştirilmektedir. *Kitaplar, İçerikler ve Etiketler;* matbaanın büyük ölçüde içselleştirilmesiyle kitap, başlangıçtaki gibi kaydedilmiş bir sözce olarak görülmekten çıkıp, bilimsel kurgusal vb. bilgiyi "içeren" bir nesne olarak algılanmaya başlanmıştır. *Anlam Yüklü Yüzey;* çeşitli oyulmuş yüzeyleri kullanılarak baskı yapma sanatının yüzyıllardır yaygın olarak bilinmesine karşın, ancak 1400'lü yılların ortalarında hareket eden matbaa harflerinin geliştirilmesinden sonra matbaa bilginin sistematik aktarımı için kullanılmaya başlanmıştır. *Tipografik Mekân;* görsel yüzey anlamla yüklendiği ve matbaa, sadece bir metnin oluşturulması için hangi kelimelerin kullanıldığını değil, bu kelimelerin sayfa yüzeyindeki tam yerini ve birbirleriyle ilişkisini de denetlediği için, basılı bir sayfadaki boş mekân, modern ve postmodern dünyaya dek uzanan büyük bir önem kazanmıştır.

Matbaa esasen, özellikle duyuru ve propaganda aracı olmak üzere devletlere ve onların idarecilerine de yeni fırsatlar sunmuştur. Matbaa tebliğlerin, düzenlemelerin ve kanunların yurdun her köşesine düşük bir maliyete dağıtılmasını sağlamıştır. Diğer yandan aynı şey bir el yazması kültüründe imkânsız olmasa bile zordur. Dahası matbaa, ortaya çıkan kamuoyunu şekillendirmek için de kullanılmıştır. Bu bağlamda da katı sansürler uygulanmıştır (Poe, 2015: 178). Graff (2001: 163) de matbaanın icadının entelektüeller ve rahipler üzerindeki etkilerine değinmektedir. Matbaanın kullanımı, kilisedeki reform hareketlerine yardımcı olmuş, dinsel uygulamalardaki metinleri ve ayinleri standartlaştırma girişimlerini ilerleterek, vaaz alışkanlıklarını etkilemiş ve yeni veya eski her türlü edebiyatın kopyalanarak çoğaltılmasına katkıda bulunmuştur. Graff ve Poe'nun söylediklerinin ışığında, matbaanın egemen güç tarafından kullanılması ve otoritenin düşüncelerinin yayılımını kolaylaştırmasının yanı sıra karşı güç tarafından da aynı amaçla hareket edilmesi, sansür ve denetimleri beraberinde getirmiştir. Siyasi

amacın yanı sıra edebi eserlerde de kullanılan matbaa, dini alanda da kullanılarak, reformlara olanak sağlamıştır.

Baldini (2000: 79-78) bu değişimlere şöyle devam etmektedir: "Sessiz Öğretmen" kitaplar olmuş, öğrenim ve öğretim dünyası değişmiş, kitap bireyciliğin ve ulusçuluğun doğmasına neden olmuştur, halka açık ve özel kitaplıklar kurulmuştur, sansür ve kovuşturma ortaya çıkmıştır, anı defterleri söz konusu olmuştur. Bu değişimlerin dinsel ve siyasal doktorini savunanlar için sorun olduğunu ifade eden MacBride ve diğerleri (1993: 7), düşünce ve anlatım özgürlüğünün her zaman otorite ile bağımsız düşünce sahibi kimseler arasında çatışmalara neden olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca bu çatışmaların "tehlikeli düşüncelerin" matbaa sayesinde çok uzaklara yayılma imkânı bulmasıyla daha da arttığını ve her zaman bir tehlike olarak görüldüğünü belirtmektedirler. Matbaa ortaya çıkıp kitaplar basılmaya başladığı zaman otoritenin emirleri, akımları geri püskürtmeye yetmemiş ve Rönesans ile reforma gidecek değişimler başlamıştır. Poe (2015: 165) da *MacBride Raporu'*ndakilerle paralel olarak, matbaanın ve okuma yazmanın yaygınlaşmasının, eski iktidar sahiplerinin beş bin yıl boyunca yaptıkları gibi artık yazıyı tekelleri altında tutamadıklarını ifade etmektedir. Bilginin kontrolüyle birlikte hakikatin kontrolünü de kaybettiklerini eklemektedir. Crowley ve Heyer (2011: 129-130) matbaayla edebiyatçılar denilen yeni bir entelektüel sınıfı ortaya çıktığını anlatmaktadırlar. Daha önceki zamanlarda bilgi üretenler kilisenin desteği altında çalışıyorken, matbaayla birlikte basımcıların ortaya çıktığını ve metinlerin doğasının değiştiğini de eklemektedirler. Öz ile hem egemen gücün hem de karşı gücün en büyük silahı olan matbaa, iki tarafa da hizmet ederken, insanlık tarihinde kalıcı izler bırakmıştır.

Modern çağı başlatan matbaa, önceki zamanlardan farklı olarak kitap çoğaltmayı kolaylaştırmıştır. Bu da dini ve siyasi birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Gutenberg'in icat ettiği matbaa yeni bir kültürün kapısını açmış ve daha önceleri olmayan pek çok şey matbaayla gün yüzüne çıkmıştır. Matbaayla yapılan basımlar, otoritenin kontrolünü zorlamış ve sıkı denetim ile sansürlere neden olmuştur. Matbaayla birlikte süreli yayınlar mümkün hale gelmiştir. Bu yayınların en önemlilerinden biri de

gazetelerdir. Bu perspektifle tipografi kültürüne kısaca değindikten sonra gazetelerden bahsedilecektir.

3.4.1. Gazete

1300'lü yıllarda gazetelerden önce, özel mektuplaşmalar vardı. Çeşitli konularla ilgili olan bu mektuplar, birçok bilgi içermekteydi. 1500'lü yıllarda basılmaya başlanan bu mektuplar aracılığıyla ilk haber kitapları meydana gelmiştir. 1500'lerin ikinci yarısı ile 1630'lu yıllar arasında da gerçek manada gazeteciliğin ortaya çıkmasının temelleri atılmıştır (Baldini, 2000: 82). Başka bir deyişle, temeli 14. yüzyıla dayanan gazetelerin, bilinen gazete halini alması 17. yüzyıla kadar sürmüştür.

Modern gazeteciliğin öncesi hakkında bilgi veren Gönenç (2014: 46), haber mektuplarıyla haber kâğıtlarını öncü olarak görmektedir. Esas olarak haber mektupları ticari sorunlar üzerine ve burjuvaziye yönelik iken; haber kâğıtları ise aristokrasi ile ilgili bilgi vermektedir.

MacBride ve diğerleri (1993: 7), daha sonra yergilemelerin ve gazetelerin ortaya çıktığını söylemektedirler. Bunlardan bazılarının, ticaret, ham madde ve buna benzer konularda haber toplayıp dağıttığını ve bunların doğmakta olan kapitalizm için gerekli olduğunu belirtmektedirler. Ötekiler ise toplumsal ve siyasal olaylarla ilgili skandallarla ilgili olarak yerici yorumlarla beslenen taze haberler vermekteydi. Diğerleri de demokratik ya da popüler olaylarla ilgili kamuoyunu harekete geçirmeye çalışmaktaydı. Böylelikle bugün bildiğimiz gazetecilik türlerinin kökenleri ortaya çıkmaya başlamıştır: İş, heyecan uyandırıcı, düşünce ve militan basın. McBride'ın da söylediği üzere, bugünkü gazetecilik türleriyle paralel olan ilk gazeteler de halkı bilgilendirme amacıyla kullanılmaktaydı.

Bir sonraki evreye damgasını vuran, yayımlarda belli bir düzenliliğin ortaya çıkması ve gazeteciyle okuyucu arasında kesin tarihli randevuların oluşturduğu özel bir bağın kurulması olmuştur (Jeanneney, 2009: 26). Barbier ve Lanevir (2001: 157) bunu şöyle anlatmaktadırlar: 18. yüzyıl sonundan başlayarak ve 19. yüzyılda ise artarak, süreli basın, kitle iletişim araçlarında değişime yol açmıştır. Siyasetin bu dönemine damgasını vuran Aydınlanma, süreli yayını bu araçlarla ilgili sorunsalın merkezine yerleştirmiştir.

Hareketin başında, İngiltere'de 18. yüzyılın sonlarında süreli yayınların dağılımı 9,5 milyonken; 19. yüzyılın başında 30 milyona yükselmiştir. Başka bir deyişle, 1800'lerde günlük gazeteler herkesin gazetesi haline gelmiştir. Bu durum üç şart ile oluşmuştur; gelişmiş sınıflar arasında okuma yazma bilenlerin sayısının artması, toplumların yaygınlaşması, yüksek baskı ve düşük fiyat olanağı sağlayabilmek için tipografi endüstrisinin teknik yönden ilerlemesi (Baldini, 2000: 83). Bu noktada New York'da doğan metelik basınının önemine dikkat çeken Briggs ve Burke (2011: 135), metelik basının ilk örneğinin, küçük bir matbaa sahibinin çıkartmaya başladığı, başarılı *New York Sun* gazetesi olduğunu ve gazetenin içeriğinin sıradan insanlar ve polis ile ilgili olduğunu söylemektedirler. Bu bilgiler doğrultusunda, gazetenin halka inmesi ve halk için üretilmeye başlanmasıyla birlikte kitle iletişim aracı haline gelen gazetelerin halkı yönlendirme maksadı taşıdığını söylemek mümkündür.

Artan süreli basın sonrasında 19. yüzyılda bilenen ilk gazetecilik ortaya çıkmıştır. Bu süreçte yeni bir meslek olarak muhabirlik gelişmiştir. Eğlence ya da olgusallığı birlikte kullanılmasına karşın, gazetelerden bazıları ise bunlardan birini öne çıkarmıştır. Bunlardan *World* ve *Journal* eğlenceyi seçmiştir. Ancak *Times* ve eski bulvar basını olgusallığı tercih etmiştir. Bunları "öykü" ideali ve "enformasyon" ideali olarak nitelendirmek de mümkündür (Schudson, 2011: 208). Bu da gazetelerin eğlence veren ve bilgi veren gazeteler olarak ikiye ayrılmasına neden olmuştur.

Gönenç (2014: 26), en büyük iki gazetenin 1859'da çıkarılan ve Joseph Pulitzer'in 1883'te yenilediği *World* ile esasında 1882'de çıkarılan ama 1895'te William Randolph Hearst tarafından satın alındıktan sonra tarih sahnesindeki asıl yerine doğru ilerleyen *Journal* olduğunu söylemektedir. Her iki gazetenin de ötekilerden kesin çizgilerle ayrıldığını ve "Yeni Gazeteciliğin" birer temsilcisi olduğunu söyleyen Gönenç, o dönemde ortaya çıkan ve gazetecilik anlayışını değiştiren yeni gazetecilikle ilgili bilgi vermektedir.

Öz ile magazin gazeteciliği olarak da adlandırılan bu yeni gazeteciliğin öncüsü Joseph Pulitzer ve *New York World* gazetesidir. Bu bağlamda Joseph Pulitzer hakkında bilgi veren Schudson (2011:210- 211), şunları anlatmaktadır: Pulitzer, gazetecilik kariyerine *St. Louis'*te başlamıştır. 1870'lerde "bağımsız gazetecilik" sağlam bir temel

oluşturana kadar burada parti gazeteleri hâkimdir. Pulitzer halka hitap etmekteydi ve halktan kasıt hangi sınıftan olursa olsun azimli aile reisleriydi. Pulitzer'in yarattığı yenilikler gazetelerde farklı bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Söz konusu yenilikler önceleri sadece St. Louis ile sınırlı olmakla birlikte şehri daha iyi hale getirecek olan şaşırtıcı başlıkları ve siyasi teşhirleri gazetenin daimi özellikleri haline gelmiştir. Bu süreçte Pulitzer'in gazetesinin tirajının hızla artmasını sağlayan asıl yenilik sansasyonel gazeteciliği ve bununla birlikte reklam olgusunun keşfedilerek, *"her şeyin gazetenin reklamı olabileceği ve olması gerektiği"* fikri ile hareket edilmesi olmuştur.

Söz konusu yeni gazetecilikte kurmaca ve kurmaca dışı arasındaki sınırların tamamen belirsiz olduğunu ifade eden Keyes (2017: 202-207), Hunter Thompson'ın bu ekolün bir parçası olduğunu dile getirmektedir. Bu Yeni Gazeteciler, canlı kurmaca dışı haberler üretmek için romana özgü yazım tekniklerini titizlikle birleştirmektedirler. Yeni Gazeteciler, altın çağlarını 1960'larda yaşamışlardır ve gözlemci habercilik üretmek adına daha çarpıcı konular, canlı karakterler ve yeniden oluşturulmuş diyaloglar kullanılmıştır. Yeni Gazeteciliğin en ünlü ismi Tom Wolfe idi. Meslektaşları arasında da muhabirden çok yazar olarak görülmekteydi. Yeni Gazeteciliğin simgesi ise Nik Cohn'ın 1976'da *New York'a* kapak olan haberidir. Haberde *"Bu makalede anlatılan her şey ya doğrudan tanık olduğu ya da ilgili kişiler tarafından bana anlatılan gerçeklerdir"* demesine rağmen, yirmi yıl sonra her şeyi uydurduğunu itiraf etmiştir. Buna ilaveten, söz konusu edebi buluşların başarısı, tüm kurmaca dışı yazarlar üzerinde aynı şeyi yapmaları konusunda baskı oluşturmuştur.

Keyes (2017: 212-215), Yeni Gazetecilik anlayışı ile birlikte Yaratıcı Gazetecilik olarak adlandırılan yeni bir türün daha ortaya çıktığından bahsetmektedir. O'na göre Yaratıcı Gazetecilik ile ilgili en vahim olay, *USA Today'*in yıldız dış muhabiri Jack Kelley'ninkidir. Kelly'nin yirmi yıl boyunca Irak, Bosna, Çeçenistan, İsrail ve Küba gibi sıcak noktalardan yaptığı canlı haberlerin pek çoğunun hayal ürünü olmasıdır. Haber için ayrılan sürede, haberin verilmesine ek olarak bir hikâyenin de anlatılması gerekliydi. Bundan dolayı gazetecilerin bir şeylerden feragat etmeleri gerekiyordu ve bu genellikle doğruluk oluyordu. Tüm bunlardan hareketle şunu söylemek mümkündür ki, medya, hakikat sonrasına, yani post-truth çağa imkân veren en önemli etkenlerdendir.

19. yüzyılın ikinci yarısında ise gazetecilik anlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Magazin gazeteciliğinin yanı sıra, zaman zorlamasından dolayı ajanslar ortaya çıkmıştır. Barbier ve Lanevir (2001: 166-167), durumu şöyle özetlemektedir: Muhabirler, röportajcılar ve basın ajansları, 1875'ten itibaren, Times'ın müdürü John Walter kıtanın büyük başkentlerinde gazetenin kalıcı muhabirlerden oluşan bir şebeke kurmaya girişmiştir. Bir özel kurye servisi Paris'te toplanan mesajları Londra'ya aktarmıştır. Kısa zaman içinde önemli olayları bildirmekle yükümlü özel görevliler, röportajcılar gönderme alışkanlığı gelişmiştir. Garnier, 1832'de Paris'te bazı haberlerin Paris gazetelerine satıldığı bir yabancı gazete çeviri merkezi kurmuştur. Yeni girişim 1895'te Charles Auguste Havas tarafından satın alınmıştır. Böylece 1935'de *Havas* kurulmuş ve bu ajans *Ajans France-Presse'in* (AFP) öncüsü olmuştur. Ardından Almanya'da 1849'da *Wolff Ajansı,* 1851'de İngiltere'de *Reuter Ajansı* kurulmuştur. Havas haberlerle reklam etkinliklerini birlikte yürütürken; *Reuter,* ekonomi haberleri servisine ağırlık vermektedir. Amerika ise 1848'de *AP* (Associated Press), 1907'de *UP* (United Press) kurulmuştur. Yalnızca söz konusu üç Avrupa ajansı uluslararası çaptadır. (Mattelart, 2005: 37-38). Bu süreçte ortaya çıkan bir diğer önemli şeyin ise fotoğraf ajanslarının kurulması olduğunu söyleyen Keller (2011: 248), haber fotoğrafçılığının, 1890'lardan itibaren gazete haberlerinde önemli rol oynamaya başladığını ve bu yüzden fotoğraf ajanslarının kurulduğunu ifade etmektedir.

Bu yüzyılda gazetelerin önemli bir kitle iletişim aracı haline gelmesi, ancak her yere bir muhabir göndermenin imkânsız olmasıyla ajans kavramı ortaya çıkmıştır. Bilgileri toplayan ajans muhabirleri, bu bilgileri gazetelere satmaya başlamıştır. Burada dikkat çeken nokta ise üç Avrupa ve bir Amerikan ajansı tarafından tüm dünyanın paylaşılmış ve dünyadan toplanan bilgilerin bu ajanslar aracılığıyla toplanıyor olmasıdır.

Yaşanan gelişmelerle paralel olarak gazetelerin kontrolünü sağlamak maksadıyla vergilerin konulmaya başlandığını söyleyen Thompson (2011: 178), bu vergilerin üretimi sınırlamaya ve daha marjinal yayınların iş yapamaz hale gelmesini sağlamak için yapıldığını belirtmektedir. Bu bağlamda 1712 yılında çıkarılan Damga Vergisi Kanunu gazete sahiplerine basılan her yaprak için bir peni ve her reklam için bir şilin ödeme zorunluluğu getirmiştir. Ancak söz konusu kanuna karşı çıkılmış ve bu da

basın özgürlüğü mücadelesinde bir dönüm noktası olmuştur. Kanun, 1860'lı yıllarda tamamen kaldırılmıştır.

Bu yıllarda gazetelerin ve gazetecilerin üzerinde baskı arttığı için basın özgürlüğü kavramı doğmuştur. Jeanneney (2009: 78), basın özgürlüğünün elde edilmesinin yüzyıl boyunca farklı Batı ülkelerinde değişken ritimlerde kendini gösterdiğini söylemektedir. Ancak yine de söz konusu durumun iki temel dayanağı olduğunu belirtmektedir: Bir yandan, demokrasinin ilerlemesi ve seçmenlerin gazeteler aracılığıyla bilgilendirilmesini gerekli kılan genel oy hakkının aşama aşama getirilmesi; diğer yandan, haber takibinde, gazetelerin basım ve yayımında, 19. yüzyılda bir önceki yüzyıla göre çok daha çarpıcı olan teknik ilerlemelerdir.

Basın özgürlüğü 20. yüzyılda Batı dünyasının hemen hemen her yerinde elde edilmiştir, ancak 1920'li ve 1930'lu yıllarda Alman, İtalyan ve Bolşevik diktatörlükler tarafından tekrar sorgulanmıştır. Basın özgürlüğü, İngiltere'de, 1869'da vergi ve teminatın kaldırılmasından sonra, kesin olarak güvence altına alınmıştır. Amerika'da ise zaten uzun süreden beri kazanılmış durumdadır. Almanya'da da Prusya'nın Fransa karşısındaki zaferinden ve Alman İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra, 1874 tarihli yasa, basın rejimini birleştirmiştir (Jeanneney, 2009: 98).

Gazeteciliğin tarihi ele alındığında, nihilizmin, en büyük değerlerin, kendi öz değerlerini düşürmesi tanımlamasından yola çıkarak, gazeteciliği nihilizm bağlamında değerlendirmenin mümkün olduğu görülmektedir. Çünkü gazeteciliği bağlamından koparak, herhangi bir amaç ya da değer gayesi gütmeden, tamamen ilgi çekici olmak adına sansasyonel haberler yapmak, medyadaki nihilizmdir. Nihilizmin bulgularından birinin ahlaksal çöküntü olduğu da göz önüne alındığında, yalan haber yapmanın ya da olayları çarpıtarak veya abartarak bağlamından koparmanın medyadaki ahlaksal çöküntülerden biri olduğunu söylemek gerekmektedir. Bu bağlamda, bilinen anlamda ilk gazetecilik ortaya çıktığından beri nihilizmin söz konusu olduğu sonucuna varılmaktadır. *World* ve *Journal* gibi eğlenceyi seçen ve bu yüzden içi boş haberler üreten gazeteler de medyadaki nihilizmi pekiştirmişlerdir. Buna ek olarak Keyes'in de ifade ettiği üzere medyanın, post-truth çağı mümkün kılması, başka bir deyişle hakikati önemsizleştirmesi, değerlerin yok edilmesinin yanı sıra bir yanılsama da oluşturmaktadır. Nihilizm de bir

yanılsama felsefesidir. Ayrıca gazetecilikte de görülen post-truth çağ ele alındığında, hakikatin önemsizleşmesi, diğer bir deyişle gerçeğin içinin boşaltılması nihilizme işaret etmekte ve bu durum da post-truth kavramının, günümüzdeki nihilizmin önemli kavramlarından biri olduğu anlamına gelmektedir.

Tüm bunların sonucunda 13. yüzyılda özel mektuplarla başlayıp, yergilemelerle devam eden gazetelerin, 19. yüzyılda günümüz gazetecilik anlayışına ulaştığı söylenebilmektedir. Ancak bu dönemde gazetelerin bir kısmı içerik değiştirerek yeni gazetecilik olarak nitelendirilen bir gazetecilik anlayışı ortaya koymuş ve bu da magazin gazeteciliğinin doğmasına neden olmuştur. Gazetelerin çeşitlenmesi ve ucuzlaması, bu bağlamda da halka ulaşması kolaylaştığından baskı ve sansür artmıştır. Bunun bir sonucu olarak da basın özgürlüğü kavramı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan bir diğer önemli şey ise ajanslar olmuştur. Bu bağlamda gazeteciliğin doğuşu, gelişimi ve nihilizmle ilgisi hakkında bilgilerin verildiği bu başlıktan sonra, iletişim alanının beşinci kategorisi olan elektrik ve elektronik medya kültürüne geçilecektir.

3.5. Elektrik ve Elektronik Medya Kültürü

İletişim alanı telgraf, telefon, radyo, sinema, televizyon ve internetin gelişimiyle büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Köklü değişimlere neden olan bu kitle iletişim araçlarından, elektrik ve elektronik medya kültürünün başlangıcı olarak kabul edilen telgraf ve telefona kısaca değinilecektir. Daha sonra bu kültürünün içerisinde yer almasından dolayı fotoğraftan bahsedilecektir. Sonrasında ise sırasıyla radyo, sinema, televizyon ve son olarak da günümüzün medyası olarak nitelendirilen dijital iletişim çağı ve bu kitle iletişim araçlarının nihilizm ile ilişkisi irdelenecektir.

19. yüzyıl ortalarında iletişim dünyasında köklü bir değişim yaşanmıştır. Baldini (2000: 87), öncesinde ulakların, atların veya lokomotiflerin hızına bağlı olan haberlerin ulaşma yönteminin ve hızının değiştiğini söylemekte; Crowley ve Heyer (2011: 182) da telgraf ile birlikte ulaşıma dayalı iletişim modelinden, iletime dayalı modele doğru bir geçiş yaşandığını eklemektedir. Bu dönemde mesaj gönderme konusunda bilinen yollar dönüşerek, mesajı daha hızlı iletmek adına girişimlerde bulunulmuş, bu bağlamda da bir opsiyon olarak telgraf ortaya çıkmıştır. Carey (2011: 228) telgrafla ilgili en mühim olan

şeyin "ulaşım" ve "iletişimin"in net bir şekilde ayrışması olduğunu ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle telgrafın iletişim alanındaki büyük değişimin ilk aşaması olduğu söylenebilir. Çünkü telgraf iletişim modelinde değişimler yaratmış ve iletişimi önceki yöntemlere oranla hızlandırmıştır.

Telgrafın gelişimiyle ilgili Mattelart (2005: 16), Chappe kardeşlerin bir "işaret dili" bulma çabasında olduklarını ve bu yüzden optik telgrafı icat ettiklerini söylemektedir. Optik telgrafın işleyiş mantığında, ileti gönderilirken işaretin az olması, aktarımın çabuk gerçekleşmesini sağlamaktadır. İşarete daha az gereksinim duyma da işaretin çokluğuyla ilgili olmaktadır. Chappe'den önce mesaj göndermesi gereken insanlar Paul Revere'in yöntemini kullanmaktaydı. Bu yöntemde işaretler önceden düzenlenmekte ve göndermek için ateşe verilmekteydi. Fransız İhtilali'ne kadar devam eden bu yöntemden sonra icat edilen Chappe'nin optik telgrafı ise tahta, demir, halat ve taştan meydana gelmekte; elektrik veya başka bir bilimsel yenilikten faydalanmamaktadır. Yakın zaman önce Alexander Field'in gösterdiği gibi bu tekniği başarılı kılan şey onun donanımı değil, yazılımıydı. Optik telgraf sadece savaşa karşı verilen bir tepki değil, Akıl Çağı'nın bir ürünüydü (Headrick, 2011: 186-191). Esasen kitle iletişim araçlarında yaşanan her gelişme, insanlığı bir adım daha öteye taşımış ve icadından öncesiyle arasında önemli farklılıklar yaratmıştır. Akıl çağının ürünü olarak nitelendirilen telgraf da benzer bir etki yaratmıştır.

Baldini (2000: 87-88), 1793 yılında ilk kez kullanılan optik telgrafın, Paris Hükümeti tarafından Lille'e emirler göndermek için kullanıldığını, fakat Amerikalı Samuel Morse'un elektrikli telgrafı icat etmesinin durumu tamamen değiştirdiğini söylemektedir. Headrick (2011: 194) de 1830'lu yıllarda mesaj iletiminde elektriğin kullanılabileceğinin keşfedildiğini belirterek, bu yıllarda optik telgraftan, elektrikli telgrafa geçiş olduğunu anlatmaktadır. Bu bağlamda bir grup mucidin, elektrikli telgrafı yapmaya çalıştığını, Samuel Morse'un da sistemin, tek bir kablo kullanmasını sağlayan kodu tasarlayarak, maliyeti düşürdüğünü söylemektedir. Bu perspektifle, Samuel Morse'un esasında elektrikli telgrafı değil, iletimi sağlayan bir kodu tasarlandığını, ancak elektrikli telgraf için önemli olan bu koddan dolayı, elektrikli telgrafın Morse ile anıldığını söylemek mümkündür.

Elektrikli telgrafın icadının ardından, 1865'te Uluslararası Telgraf Birliği tarafından, 20 ülke Paris'te, Uluslararası Telgraf sözleşmesi imzalamıştır. Birliğin genel merkezi 1868 yılında İsviçre, Bern'de kurulmuştur. İlk Uluslararası Radyo-Telgraf Sözleşmesi 1906 yılında Berlin'de yapılmıştır. Ancak 1932 yılında Madrid'de düzenlenen radyo dalgaları bantları konferansında birlik yeni bir ad almıştır: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği. Birlik, Atlantic City'deki iki konferansın ardından 1947 yılında Birleşmiş Milletler'in uzman bir kurumu haline gelmiştir (Briggs ve Burke, 2011: 163-164). Bu söylenenler doğrultusunda, elektrikli telgrafın, optik telgraftan çok daha büyük etkiler yarattığı sonucuna varılabilir.

Optik telgraf ile elektrikli telgraf aynı amaç için kullanılsa da elektrikli telgrafa yönelik uluslararası ilginin söz konusu olması, elektrikli telgrafın daha büyük etkiler yarattığı fikrini desteklemektedir. Bu ilginin çeşitli sebepleri olduğunu söyleyen Headrick (2011: 194), optik telgrafa oranla elektrikli telgrafın imkânının daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Bunun nedeni ise daha çok bilginin daha hızlı işlenebilmesidir. Optik telgraf dakikada yirmi beş, elektrikli telgraf ise altmış karakter gönderebiliyordu. Ayrıca elektrikli telgraf karanlıktan veya kötü havadan da etkilenmiyordu. Fransa'daki optik hatlar kışın üç, yazın altı saat çalışmasına karşın elektrikli hatlar 24 saat çalışabilmekteydi. Kısaca, elektrikli telgrafın sahip olduğu teknik imkânlar ve hız, dikkatleri üzerine çekmesini sağlamıştır.

Elektrikli telgraf daha önceki iletişim modellerinden farklı avantajlar ortaya koymuştur. Bu bağlamda elektrikli telgrafla, karadaki şebekelerin birbirine bağlanması ve büyük deniz altı kabloların döşenmesi, daha önce karşılaşılmamış bir iletişim sistemi sunmuştur. Denizaltı telgraf kabloları, 1850 ile 1950 arasında, elektrikli tekniklere başvuran ilk uluslararası iletişim şebekesini oluşturmuştur (Barbier ve Lanevir, 2001: 139; 145). Denizaltı kabloları hakkında detaylı bilgi veren Mattelart (2005: 24) şunları söylemektedir: İlk denizaltı kablosu 1851'de yapılmıştır. Bu kablo Calais'yi Douvres'a ve Paris'i mali merkez olan Londra'ya bağlamaktadır. On beş yıl sonra, üç başarısız denemenin ardından, Atlantik Okyanusu'nu aşan ilk kablo döşenmiştir. Malta ve İskenderiye arasında doğrudan kurulan hat, Londra'ya Hindistan'la daha o zamandan doğrudan iletişim olanağı sağlamaktadır. Britanya denizaltı kablo ağı 1870'li yıllarda

Avusturya'ya, Güneydoğu Asya'ya, Antiller'e, Çin'e ve Güney Amerika'ya değin uzanmaktadır. Afrika'ya kablo döşenmesi ise 1880'lerin sonu ve 1890'ların başında gerçekleşmiştir. Britanya evrensel kablo zincirinin son halkası olan Pasifik Okyanusu kablosunun döşenmesi 1902'de tamamlanmıştır. Tüm bunlardan hareketle, ilk olarak 1851 yılında döşenen denizaltı kablosunun son halkasının 1902'de döşenmesi, elektrikli telgrafa olan ilgiyle birlikte, söz konusu icadın dünyayı sarma hızı hakkında ipucu vermektedir.

Güçlü etkiler bırakan telgraftan sonra gelişen telefon ise ilk temel iletişim aracı olmuştur. Crowley ve Heyer (2011: 183), telefonla birlikte telgrafın doğasına ait pek çok sınırlamanın ortadan kalktığını ve telefonun yazılı olmayan iletimlerde de kullanıldığını anlamaktadırlar. Buna Fischer (2011: 218) de Alexander Graham Bell'in telgrafı geliştirme çabasındayken telefonu bulduğunu ve aynı zamanda patent talebinde de bulunduğunu eklemektedir. İnsanlık tarihi telgrafın icadıyla önemli bir aşama kat etse de ilk temel iletişim aracı olarak telefonun nitelendirilmesi, telefonun ortaya koyduğu etkilere dair bilgi vermektedir.

Öte yandan bu yıllarda *"Telefona ihtiyaç yok. Toplum onsuz çok daha iyi"* yorumları yapılmaktaydı. İlk önceleri kuşkuyla yaklaşılan telefon 20. yüzyılda birçok insan için hem ofiste hem de evde bir ihtiyaç; daha sonraları ise cep telefonu ile birlikte bir zorunluluk haline gelmiştir. Telefonun ilk yıllarında insanlar telefon için farklı bir gelecek öngörmüşlerdir. Bazıları telefonu çeşitlilik arz eden bir kitleye yönelik eğlence aracı olarak görürken, bazıları da onu bireyler arasında noktadan noktaya, bire bir iletişim ile bağdaştırmıştır (Briggs ve Burke, 2011: 172-174). Günümüzde gelinen nokta itibariyle ise iki tarafın da haklı olduğu ifade edilebilir.

Barbier ve Lanevir (2001: 150-151) telefonla ilgili detaylı bilgiler vermektedir: Bu bağlamda telgraftan farklı olarak telefonun, toplumsal alandaki kullanımda kendini gösterdiğini ve bu durumun, posta ve telgraf hatlarının zaten kurulu olduğu bir dönemde gerçekleşmesinin dikkat çekici olduğunu söylemektedirler. Şehir şebekelerine ait olan telefonun, yazıdan ziyade sesle alakalı bir teknik olmasının, onu posta ve telgraftan ayırdığını, ayrıca telefonun, eski Avrupa'nın teknolojik girişiminin ABD karşısında güç kaybetmesinin de örneği olduğunu ifade etmektedirler. Buna ilaveten telefonun toplumsal

boyutunun ABD ve Avrupa'da çok farklı olduğunu da belirten Barbier ve Lanevir, Amerika'da toplumun iletişim aracı haline gelen telefonun, yenidünya düzeninde de etkili bir bütünleşme aracı olduğunu anlatmaktadırlar. Barbier ve Lanevir öz ile zaten elektrikli telgrafla iletişimin hızlı bir şekilde sağlandığı yıllarda icat edilen telefonun benimsenme ve yayılma hızına vurgu yapmaktadırlar. Bu noktada telefonun ev ve ofis alanlarında da kullanımının, başka bir deyişle, gündelik yaşamın bir parçası olmasının önemi büyüktür.

Elektrik ve elektronik medya kültürünün ilk aşamaları olan telgraf ve telefona değindikten sonra, son olarak kısaca fotoğraftan da bahsetmek gerekmektedir. Fotoğraf endüstrisi 19. yüzyıl başından itibaren Niepce ile yavaş yavaş gelişmiştir. Bu dönemde narin plakalar, uzun poz süreleriyle birlikte fazlaca yıkamaya ihtiyaç duyulmaktaydı (Barbier ve Lanevir, 2001: 185). Optik aletlerle özdeş köke ait olan phenakistoscope 1832 yılında üretilirken; zoetrope ise 1834 yılında hareketli görüntüler üretmiştir. Fotoğraf teknolojisinde yaşanan hareketli görüntü elde etme keşfi sinemanın öncüsü olmuştur (Gönenç, 2014: 85-86). Gelişimini hızla tamamlayan fotoğraf, her ne kadar önce hareketli görüntüleri, sonrasında sinemayı öncelese de pratiklik kazanarak ve popülerliğini arttırarak günümüzde de varlığına devam etmektedir.

Crowley ve Heyer (2011: 238-239), icadından sonra fotoğrafın dergi ve gazeteler için önemli bir hale geldiğini ifade etmektedirler. 1900'lerdeki fotoğrafın olanak verdiği şey yeni bir farkındalık türü olmuştur. Dünyaya bakış ve dünyayla iletişim kurma biçimi de sonsuza dek değişmiştir. Söz konusu tesirin nedeni yalnızca fotoğraf değil, aynı zamanda fotoğrafın bir kitle iletişim aracı haline gelerek, büyük bir alanda yayılması olmuştur. Crowley ve Heyer'in söylemlerinden hareketle, fotoğrafın dünyayı algılama biçimini değiştirdiği ve bu bağlamda bir kitle iletişim aracı haline gelen fotoğrafın, verilen bilginin kendisi kadar önemli bir hal almaya başladığı söylenebilir.

Özetle, yeni bir çağın ve iletişimde bir devrimin başlangıcı olan elektrik ve elektrik medya kültürü telgraf ile başlamıştır. İletişime katkı sağlayan optik telgraftan sonra icat edilen elektrikli telgraf ile iletişim boyut değiştirmiştir. Ancak sürekli icat edilen iletişim araçlarıyla, iletişimde meydana gelen değişimler ve köklü dönüşümler hep canlı kalmıştır. Telgraftan sonra icat edilen telefonla, sözsel aktarım da devreye girerken, gündelik hayat da bu aletten etkilenmiş ve telefon, insan yaşamında önemli bir yere

gelmiştir. Ardından icat edilen fotoğraf da dünyaya olan bakışı değiştirmiş, belge niteliğiyle gazete ve dergilerin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bu bağlamda telgraf, telefon ve fotoğrafa kısaca değindikten sonra iletişimin bir diğer önemli icadı ve devrimi olan radyodan bahsedilecektir.

3.5.1. Radyo

Kelime kökeni Latince'deki Radius ile Yunanca'daki föne olan radyonun gelişimi 1900'lü yılların başına denk gelmektedir (Gönenç, 2014: 112). Amerika'da 1906 ve 1907 yılları arasında, silikon veya karborund gibi bazı kristallerin radyo dalgalarını algılamaya oldukça elverişli olduğu keşfedilmiş ve ilk olarak, "telsiz telgraf"tan yola çıkılarak insan sesi ile iletişim kurulan radyo, daha sonra belirsiz bir dinleyici kitlesiyle iletişim kurma biçimine dönüşmüştür (Jeanneney, 2009: 143; Douglas, 2011: 315).

James Clark Maxwell, 1864 yılında ışık dalgalarının yanı sıra, elektromanyetik dalga teorisi de kurmuştur. Alman Heinrich Hertz de 1887 yılında, ismini alan dalgaları üretime sokmuştur. Edouard Branly ise 1890 yılında ilk elektromanyetik dalga iletkenini icat etmiştir. Bununla birlikte, ilk anten 1894'te yapılmıştır ve aynı yıl İtalyan Marconi, Bologna'da, mors alfabesiyle ilk başarılı uzaktan haberleşme denemelerini gerçekleştirmiştir. Bu denemelerde, artık Hertz adını alan ve önce 400, sonraları 2000 metreye kadar ses iletebilen dalgalar kullanılmıştır. Marconi 1899 yılında, Manş üzerinden kurduğu ilk bağlantıyla şu mesajı göndermiştir: "Bay Marconi, Bay Branly'e, telsiz tarafla Manş üzerinden saygılarını gönderiyor" (Gönenç, 2014: 113). Hertz'in elektromanyetik dalgaları ve Marconi'nin mors alfabesiyle, radyoyu keşfetmenin ilk adımı atılmıştır.

Baldini (2000: 90-91) icadının ardından ilk radyo yayınının 1920 yılında ABD'de ve Hollanda'da yapıldığını söylemektedir. 1921 yılında İtalya'da, 1922 yılında İngiltere'de başlayan radyo programlarının gelişimi ve yayılımı hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Buna ek olarak 1922 yılında ABD'de 100.000 olan radyo sayısının 2 milyonu ulaşması yalnızca üç yıl sürmüştür. 1930-40 yıllarındaysa radyonun üretimi üç kat artmıştır. Baldini'nin söylemlerinden hareketle üç yılda 20 kat fazla alıcıya ulaşan radyonun, insanların yaşamına giriş hızının çok yüksek olduğu ifade edilebilir.

Mesafeleri aşarak, belli temalar üzerinde yayın yapmaya başlayan radyonun, ilk uzun mesafeli ve konulu yayını anlatan Gönenç (2014: 114), 1906 yılında gerçekleşen bu yayının Noel akşamı olduğunu ve Reginald Fessenden aracılığıyla yapıldığını belirtmektedir. Karayıp adalarından dahi dinlenme imkânı olan bu yayın, bir konserden yapılan canlı yayındır. Yayın sırasında Fessenden *"Eğer beni duyan birileri varsa, lütfen Brant Rock'taki Bay Fessenden'e mektup yazın"* cümlesiyle seslenmiştir. Noel akşamına denk gelen ilk yayının ardından, radyo yayınının genişlemesi ve daha fazla dinleyiciye ulaşması az bir zaman almıştır.

Bu bağlamda, radyo alanında, I. Dünya Savaşı'na kadar birçok kayda değer gelişme yaşanmakla birlikte, yalnızca radyocular değil, amatörler de radyo yayınlarına dâhil olmuştur. 1920'li yıllarda tüplü radyo teknolojisi ve kısa dalga, kolayca sanayileştirilebilecek dağıtım ve alım sistemlerine olanak vermiştir. O dönemde ABD radyo yayının gelişimi için özgün bir model ortaya koymuştur. ABD'de özel mülkiyet, Avrupa'da devlet ve Kanada'da her iki yolla radyo, bir kuşağı tamamen etkilemiştir. ABD askerleri için salt Amerikan bir şirket kurulmasını sağlamıştır: RCA. Bu şirket radyo iletişimlerinin tekelini elinde bulundururken, büyük telekomünikasyon şirketi ATT de kablo yoluyla iletişimin tekelini korumaya devam etmiştir (Barbier ve Lanevir, 2001: 227; Crowley ve Heyer, 2011: 302).

İstasyonların frekansları, finansal destek yöntemleri, hükümet düzenlemeleri, radyonun tasarımı veya evde nerede duracağı gibi neredeyse hiçbir şeyin belli olmasına rağmen 1920'lerin radyonun çok arttığı yıllar olduğunu ifade eden Dougles (2011: 312-313), bu yıllarda radyonun yayınlanan az reklam ve kiliselerin Pazar yayınları gibi birkaç istisna dışında önceden belirlenmiş hiçbir yayın akışı bulunmadığını söylemektedir. Dougles'ın da belirttiği üzere, yayın akışı dâhil birçok şeyin belli olmamasına rağmen, radyonun, bu denli popülerleşmesi, onu kendinden önceki iletişim araçlardan farklı bir yere koymaktadır.

Radyoların küçülmesi evin bütün odalarına girdiğini söyleyen Fornatale ve Mills'e (2011: 347) ek olarak Sterling ve Kittross (2011: 322), 1930'lu yıllarda tam zamanlı radyo istasyonlarının birçoğunun günde en az 12 saat, diğerlerinin de 18 saat veya daha uzun süreli yayın yaptığını söylemektedirler. İstasyonlar genellikle, geniş

yayın zamanlarını önceden geliştirilmiş çeşitli program tipleriyle doldurmaktaydılar. Bu modele dayanan da üç farklı program türü söz konusu idi: Haber ve yorum programları, günlük radyo tiyatrosu dizileri ve yarışmalarla dinleyici katılımlı programlar. Bununla birlikte Hilmes (2011: 336), yine de radyo yayın programlarının çoğunda müziğin esas unsur olduğunu belirtmektedir.

Radyo siyasi alanda da kendisine yer bulmuştur. Radyo, iktidar ile halk arasında yakınlık oluşturmakla birlikte, özel ve kamusal ayrımını azaltmıştır. Radyo sonrasında o güne kadar özellikle basına bırakılmış bir alan olan haberciliğe de girmiştir (Barbier ve Lanevir, 2001: 236). Politik yayınlar Birleşik Devletler'de ilk kez Franklin D. Roosevelt'in başkanlık döneminde gerçekleşmiştir. Roosevelt, Amerikan halkıyla *"Fireside Chats"* program dizisi aracılığıyla temas kurmuştur. Bu şekilde 28 yayın gerçekleşmiştir ve neredeyse hepsi prime time'da yayınlanmıştır (Sterling ve Kittross, 2011: 329). Bu noktadan hareketle radyonun tiyatro ve müzik dışında da propaganda gibi önemli bir işlevinin olduğunu ve bu amaçla da kullanıldığını söylemek mümkündür.

Barbier ve Lanevir (2001: 226) radyonun, daha sonra televizyona aktaracağı akşam evde topluca dinlenilmesi gibi kullanım alanları oluşturarak, medya tarihine yeni bakış açıları sunduğunu ifade etmektedirler. Reklam tarafından finanse edilen ya da kamu tarafından kullanılan radyonun içeriksel olarak ise iki farklı modeli ortaya çıkmıştır: Gelişmiş kültürün kurallarını önemseyen eğitsel model ile müziği, oyunları ve eğlenceyi öne koyan ticari model. Televizyonun icadı ile düşüş yaşayan radyo, 80'lerde özel yerel radyoların ortaya çıkmasıyla yayın özgürlüğü yakalamış ve bu da radyo için yeni bir nefes olmuştur (Jeanneney, 2009: 235). Esasında eğitsel model daha çok kamu yayıncılığı olarak geçen devletin hâkim olduğu yayıncılık sisteminde; ticari model ise eğlence endüstrisine hizmet eden özel mülkiyetin egemen olduğu yayıncılık sisteminde kendisini göstermektedir.

Radyo yayıncılığının artması ile birlikte ortaya çıkan Uluslararası Radyo Telgraf Birliği'nden bahseden Mattelart (2005: 27) ise bu birliğin, 1906'da frekans dağılımı sorunlarını çözmek ve evrensel iletişimin temellerini atmak amacıyla kurulduğunu söylemektedir. Bu teknolojinin asıl kullanıcıları olan deniz kuvvetleri, emperyal nitelikteki "önce gelen, önce yararlanır" kuralını benimsemişlerdir. Bu teknikten

yararlanmak isteyen bir ülkenin bir dalga uzunluğu kullanmak istediğini birliğe resmi olarak bildirmesi yeterlidir. Bu kural, evrensel radyo dalgalarının bir azınlık tarafından yarı tekelleştirilmesi sonucunu vermiştir. Bu durum "eşitsiz alış-verişin", üretim sistemleri arasındaki bilimsel ve teknik ilerlemeyle birlikte büyüyen bu ayrımın, iletişim alanına yansımasıdır. Mattelart ifade ettikleriyle, bugün hala devam eden iletişimdeki eşitsizlik ve güçlü olanın tekelleşmesi sorununa vurgu yapmaktadır.

En kısa haliyle, 1900'lerin başında icat edilen radyonun I. Dünya Savaşı sırasında önemi artmıştır. Ayrıca küçülerek, evin bütün odalarına giren ve her yere taşınabilir duruma gelen radyo insanların hayatının bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Radyonun kullanımı hızlı bir şekilde yayılmış ve amatörler de radyo yayını yapmaya başlamıştır. Haberler, radyo tiyatroları ve yarışmalar yer alsa da müzik, radyonun en önemli unsuru olmuştur. Ticari ve kamusal olarak iki tür yapılanmaya sahip olan radyoda, artan rekabet ortamını düzenleyebilmek adına Uluslararası Radyo Telgraf Birliği kurulmuştur. Ancak bu birlik, iletişim alanında eşitsizlik ortaya koymaktan öteye gidememiştir. Radyo ile ilgili bilgiler in kısaca ele alındığı bu başlıktan sonra, toplumun yaşamına giren bir diğer unsur olan sinema ele alınacaktır.

3.5.2. Sinema

Sinema filmini önceleyen fotoğrafın toplumsal tarihindeki en büyük değişiklik 1880'lerde "şipşak"ın ortaya çıkışıdır. Amerikalı girişimci George Eastman, herkes tarafından her yerde kullanılabilir olan, yüzyılın yeni kameralarının en ünlüsü Kodak'la halk fotoğrafçılığını başlatmıştır. 1894 yılında Menlo Park'ta laboratuvarını kuran Edison, bir mercek aracılığıyla hareket eden filmin seyredilmesini olanaklı kılan bir alet olan kinetoskopun patentini satışa çıkarmıştır. Edison, kinetoskopu ucuz salonlardaki gösteri kutularından yola çıkarak düşünmüştür. Bu gösteri kutularına belli bir süre için para ödendikten sonra göz, gözetleme deliğine yapıştırılıp dans eden bir kız ve boks yapan iki erkek seyredilmiştir (Briggs ve Burke, 2011: 198-199). Edison'un kineteskopu dönemin izleyicisi için heyecan uyandırmış ve sinemaya giden yolda ilk adımı oluşturmuştur.

Czitrom'a (2011: 261-262) göre, Edison'un hareketli resim tekniğinin gelişimindeki öncülüğü abartılmakla birlikte, esas öncü, ilk hareketli resim kamerasını, başka bir deyişle kinetografı ve gösterim makinesini, yani kinetoskopu icat eden Edison'un yardımcısı W. K. L. Dickson'dur. 1892'de hareketli resim kamerasının geliştirilmesiyle ve 1893'te dikiz delikli kinetoskopun icadıyla birlikte artık modern film endüstrisine adım atılmıştır. 1893'te Chicago'daki Columbian Fuarı'nda sergilenen kinetoskop, yalnızca bir kişiye hizmet verebiliyor ve deliğe para atıldığında, 35 mm'lik kısa ve siyah beyaz bir hareketli resim gösterisi izlenebiliyordu. 1884 yılı sonunda Amerika'da kinetoskop salonları açılmış ve Avrupa'da da hızla yayılmıştır. Bu dönemde Dickson-Edison kinetografi, kinetoskoplar için tek film çekimi kaynağıydı ve filmler sadece on beş metre uzunluğunda olmakla birlikte yaklaşık on beş saniye sürmekteydi. Czitrom'un söylemlerinden hareketle, Dickson ve Edison ortaklığıyla icat edilen kinetoskop, bir sinema filminin çok ilkel hali olmasına rağmen, dönemin izleyici açısından salonlar açılacak derecede büyük bir yeniliği çağrıştırmaktaydı.

Kineteskopun ardından sinema filmi izleyiciyle buluşmuştur. Barbier ve Lanevir (2001: 184-187), sinemayı önceleyen gelişmelerin sonrasında, sinemanın 1895'de hem Fransa'da Lumiere Kardeşler ile hem de ABD'de Thomas Edison'un laboratuvarında ortaya çıktığını söylemektedirler. Sinema gelişimi boyunca içerik sorunuyla yüzleşen ilk elektrikli medya olmuştur diyen Barbier ve Lanevir, "Kültürel Sanayi"nin bir parçası olan sinemanın, hem bir sanayi gibi örgütlenmesi hem de izleyici kitlesinin değişen zevklerini takip etmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Lumiere Kardeşler tarafından önce Bilimler Akademisi'nde, sonra da 1895'de Grand Cafe'de müşterilere sunulan bu düzeneğin avantajı, aynı araçla hem görüntü alınması hem de projeksiyonun sağlanmasıdır.

İçerik sorunuyla mücadele eden sinema filmi, ilk ortaya çıktığında sadece hareketli görüntülerden oluşmakta ve bir konu anlatmamaktaydı. Gönenç (2014: 86) bu sorunun Georges Melies ile çözüldüğünü ve sinemanın, Melies'le öykü anlatma dönemine girdiğini, ayrıca Melies'in, "hile"leri kullanarak, sinemanın yanılsama yaratma özelliğinden faydalandığını anlatmaktadır.

Melies'e ilaveten, 1896 ve 1909 yılları arasında onunla birlikte çalışan G. W. Porter'ın yaptığı gibi, Edison da gelişen yeni araca hazır filmler sağlama işine hızla

geçmiştir, ancak izleyici kitlesinin yaratılması zaman almıştır. Porter'ın beğenilen tren yolculuğu teması ile yine aynı ölçüde beğenilen hırsızlık temasını birleştiren 12 dakikalık *The Great Train Robbery,* 1903-1904'de hızla ticari başarı kazanmıştır (Briggs ve Burke, 2011: 200). İzleyici için birçok anlamda ilk olma özelliğini taşıyan bu film ile sinema başka bir yöne evirilmiş ve sinema filmleri, bahçe sulayan adam ya da ilerleyen bir tren olan görüntülerin çok ötesine taşınarak, izleyiciye öykülü bir anlatım sunulmuş ve sinemanın ticari bir araç olarak kullanımının önü açılmıştır.

Sinemanın önemli isimlerinden olan D. W. Griffith ile ilgili ise Barbier ve Lanevir (2001: 193) şunları aktarmaktadır: Griffith'in kariyeri, sinemanın öncülerinin estetik ve teknik dünyasıyla gerçek kopuşunu temsil etmektedir. Griffith hem türün olgunlaşmasını, hem de ilk yönetmenler kuşağının karşılaştığı sınırları göstermektedir. Griffith, 1908-1909 arasında çevirdiği filmlerle birlikte kendisine dayatılan kısıtlamalardan kurtularak, modern sinema dilini icat etmiştir. Ayrıca Griffith'le birlikte çekim, anlatının temel birimi olarak sahnenin yerini almaya başlamıştır. Buradan hareketle, sinema filminin icat edildiği ilk günden itibaren sürekli değişerek, kendisini yenileyerek ve bu yenilikler ile izleyicinin ilgisini canlı tutarak, günümüze kadar ulaştığı; ayrıca halen kendisini yenilmeyi sürdüğü söylenebilir.

Sinemada yaşanan bu gelişimlerle birlikte film şirketleri ortaya çıkmıştır. Mattelart (2005: 44; 56), I. Dünya Savaşı öncesinde Pathe şirketinin uluslararası şirketin simgesi olduğunu ve film yapımcısı ile dağıtıcısı olan bu Fransız şirketin tüm alım-satım zincirini denetleyen, sinema salonu satın alan, makine ve film şeridi üretip satan bir şirket olduğunu anlatmaktadır. 1914'den önce sektörde, Fransız yapımcılar olan Pathe ve Gaumont tekelinin egemen olduğunu ve filmlerin genellikle Fransa'dan ithal edilmek zorunda olduğunu söyleyen Mattelart, 1919'dan itibaren ABD'nin film endüstrisine hâkim hale geldiğini belirtmektedir.

Bunların yanı sıra sinemada sesin icadı ile yeni bir başlangıç yapılmış ve 30 Ağustos 1927 tarihinde Warner Bros stüdyosunda oyuncu Al Jolson ile ilk sesli film kaydedilmiştir. Bunun için de kafasından otuz santimetre yukarıda duran tek bir büyük, siyah, silindir şeklinde mikrofon kullanılmış ve bu mikrofonun sesi dakikada 33, 1/3

devirle dönen 16 inçlik bir balmumu plağına iletilmiştir. Kaydedilen ilk sesli film de *The Jazz Singer'*dır (Eyman, 2011: 273-274).

"Konuşan Filmler"in seyirciyi arttırması, sinemacıların sesli film üretimine geçmesine neden olmuştur. Ancak bununla birlikte sesli filmler, bazı dezavantajları da beraberinde getirmiştir. Çekim esnasında motor sesinin kayda girmesini önleyecek girişimler, mikrofonların ağır olması ve bundan dolayı da hareket alanlarının sınırlı olması ve diyaloğun, konuyu aktarım kolaylığından dolayı filmlerin fazlaca diyaloglu ancak durağan yapıda olmasına neden olmuştur. Buna ilaveten, dil sorunu ve ezber problemi nedeniyle yıldızlar da sorun yaşamıştır (Gönenç, 2014: 92). İlk ortaya çıktığında ciddi sorunları beraberinde getiren sesli filmler, bazı yönetmenler tarafından reddedilmiş ve sesin, sinemayı sinema yapan özelliği bozarak, sinemanın estetik tarafını kaybettirdiği öne sürülmüştür.

Sese ek olarak sinema teknolojisinde bazı değişimler yaşanmıştır. Bunlardan aydınlatmadaki değişiklikler ve alan derinliğinin kullanımı gibi teknik gelişmeler izleyicilerin, oyuncuların yüzlerine odaklanmasını sağlamıştır. Yüz ifadelerine odaklanan ve geri kalan her şeyi dışarıda bırakan yakın çekimler, izleyici ile aktör arasındaki mesafeyi ortadan kaldırmış ve böylece büyük bir ilerleme ortaya koymuştur (Fowles, 2011: 289; Barbier ve Lanevir, 2001: 199). Bu da star sisteminin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Söz konusu star sistemi, seyircilerin yıldızla özdeşleşmesini kolaylaştırmıştır. Starlar, "stüdyo sistemi"nin kalbinde yer almıştır. Bu dönemde sinema bir sanayi olarak, "kültür endüstrisinin" ilki olmuştur. Sinema birçok bakımdan bir sanayidir. Bu mecra, üretim, dağıtım ve tüketim yapılarını bir araya getirmiştir (Barbier ve Lanevir, 2001: 194; 196).

Tüm bunlardan hareketle, sinemanın bir eğlence endüstri olarak gelişmesi, onun en başından, nihilizmin karşı hareketi olan sanat değil; bir amaçtan yoksun, içi boş, derinliği olmayan ve tamamen tüketime yönelik bir mecra olarak ortaya çıktığı sonucuna götürmektedir. Bu durum da sinemanın nihilistik yanını ortaya koymaktadır. Sinemanın öykü anlatma dönemini başlatan Melies'in, yanılsama yaratma gücünü kullanması da tıpkı gazete de olduğu gibi sinemayı da yine en başından nihilizmin içine dâhil etmiştir. Buna ek olarak sinema perdesinde tamamıyla kurgusal bir şeyin izlenmesi, başka bir

deyişle orijinali olmayan bir kopyanın, bir simülasyonun izlenmesi, sinemada Baudrillard'ın deyimi ile saydam bir nihilizmin, Weller'ın söylemi ile ise postmodern nihilizmin ya da diğer adıyla postnihilizmin söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, söz konusu bu eğlence endüstrisinde komedi, romantizm ya da suç gibi film türleri ortaya çıkarak nihilizm pekiştirilmiştir. Çünkü hiçbir şey ile ilgili komediler, herhangi bir amaçtan yoksun romantik filmler ya da nihilizmin bir parçasını oluşturan şiddeti içerin suç filmleri gibi türler ile seyirciye nihilistik bir dünya sunulmaktadır. Son olarak eğlence endüstrisinin içinde olan sinema filmleri çok çabuk tüketilmekte ve izleyici yenilerine yönelmektedir. Bu da anlamın yok olmasına neden olarak nihilizme işaret etmektedir. Bu noktada Hibbs'in (2012: 3), *"anlamın bir yapı olduğu düşüncesi nihilizme yol açmaktadır"* söylemi önem kazanmaktadır. Çünkü anlam, sinema filminin içeriğidir. Fakat içeriği boşaltılmış filmler ise nihilizmin kendisidir.

Özetlemek gerekirse, kinetoskopun gelişmesiyle sinema ortaya çıkmıştır. Lumiere Kardeşler'in ilk gösterimini yaptıkları sinema filmi Melies'in hilesi, Porter'ın öyküsü ve Griffith'in sinema dili ile başka bir boyut kazanmıştır. Sektörde yaşanan gelişmelerin ardından film şirketleri ortaya çıkmıştır. Daha sonra sesli filmler kendisini göstermiş ve bu filmlerin avantajları kadar dezavantajları da olmuştur. Eğlence endüstrisine hizmet sağlaması ile en başından nihilizme dâhil olan sinema filmleri, sunduğu türler ile de izleyiciye nihilistik bir dünya vermiştir. Bu bağlamda, sinemanın gelişimi ve nihilizm ile olan ilişkisinin kısaca ele alındığı söz konusu başlıktan sonra kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir yeri olan televizyonu incelemek gerekmektedir.

3.5.3. Televizyon

Radyo habercilere seslerini, televizyon ise yüzlerini geri vermiştir diyen Stephens (2011: 410-414), esasında televizyon haber yayıncılığının en eski haber iletme yöntemine benzediğini söylemektedir. Bu yöntemde bir insan diğerine neler olup bittiğini anlatmaktadır. 1830'ların ucuz gazeteleri, 1880'ler ve 1890'ların sarı gazeteleri ile 1920'lerin bulvar gazeteleri gibi televizyon da yeni bir izleyici kesimini haberlere kazandırmıştır. Televizyon alıcıları rahatça satın alınabilecek hale geldiğinde, haberler de milyonlarca izleyici için, özellikle de bir gazete okumak veya bir radyo anlatısına yoğunlaşmak için yeterli enerjiden, beceriden veya olgunluktan mahrum olanlar için

erişilebilir olmuştur. Fakat öte yandan çoğu radyo kökenli olan ilk televizyon haber programlarının yapımcılarının ilk karşılaştıkları sorun ise ekranı nasıl dolduracakları olmuştur. Stephens'in söylemleri doğrultusunda, televizyonun ulakların haber iletme yöntemi ile türdeş olduğu, kendisine ait yeni bir izleyici türü ortaya çıkardığı, ancak bununla birlikte ekranda ne yayınlanacağına dair sorunların da ortaya çıktığı sonucuna varılabilir.

Buna ek olarak televizyonun ilk yıllarını anlatan Jeanneney (2009: 260-262) şunları söylemektedir: Televizyonun ilk yıllarında yapılan deneyler dönemi, II. Dünya Savaşı nedeniyle uzamıştır. Savaş, radyoya fayda sağlarken, televizyona ise zarar vermiş ve gelişimini sekteye uğratmıştır. Çünkü bu süreçte teknik atılım, mühendislerin çabaları başka yöne kaymıştır. II. Dünya Savaşı öncesinde yaşanan bu emekleme döneminde, dört ülke deneylerin niteliği, çeşitliliği ve canlılığıyla diğerlerinden ayrılmıştır. Bunlardan *İngiltere* başı çekmiştir; BBC 2 Kasım 1936 yılından başlayarak, Londra'da halk için yayınlar yapmaya başlamıştır. *Amerika'da* özel sektör egemendir ve güçlü RCA firması 1931 yılında ilk vericiyi yerleştirerek, öncülük yapmıştır. *Fransa'da* televizyon konusunda iki mühendis adım atmıştır ve ilk yayın 1932 yılında Barthelemy tarafından başlatılmıştır. *Almanya'da,* Posta Ofisi 1928'den itibaren yayın hayatına başlamıştır. 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ise bir başlangıç anı olmakla birlikte halkın gözünde yeni medyanın ortaya çıkışını berraklaştırmıştır. Bu perspektifle, İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya'nın televizyon alanında lider ülkeler olduğu ifade edilebilir. Ancak televizyonun yayılmasının uzun bir zaman almadığını da söylemek gerekmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında televizyonun gücünün arttığını ifade eden Barbier ve Lanevir (2001: 16), bunun nedeninin sadece televizyonun radyo ve sinema çalışanlarının yeni bir yatırım yapması değil, aynı zamanda kolektif yaşamın, toplumsal kuruluş sorununun ortaya koyması olduğunu ifade etmektedir. Gönenç (2004: 117-118) de bu dönemdeki televizyona dair çalışmaların hız kazandığını ve ses ile görüntüyü bir arada alma imkânı sağlayan televizyonun, radyonun gücünü sarstığını eklemektedir. Başka bir deyişle, I. Dünya Savaşı'ndan sonra güçlenen, ancak II. Dünya Savaşı'nın ardından, televizyonun yerini almasıyla zayıflayan radyoya olan ilgi azalmaya başlamıştır.

Popülerliği artan televizyon gündelik hayatı etkilemiş ve 1930'larda televizyona yönelen ilgiyle birlikte bir televizyon kültürü ortaya çıkmıştır. 1950'lilerin başında televizyon fark edilir bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır. Kısa süre içerisinde de televizyon, radyo ve sinemadan farklı yönelimler ortaya koymaya başlamıştır. Bunların en önemlileri komedi ve macera dizilerinin çekimi olmuştur. *I Love Lucy* ilk örnek olmakla birlikte canlı yayınlar ile televizyon tamamen değişmiştir (Crowley ve Heyer, 2011: 360). Ayrıca Amerika'da 1950'li yıllarda televizyon şovlarında ivmeli bir artış meydana gelmiş ve bu durum yeni modellerin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir (Boddy, 2011: 363).

Bu noktada şuna değinmek gerekmektedir ki ortaya çıkan televizyon kültürü ile insanların yaşamlarında değişimler yaşanmış ve televizyonun empoze ettiği kültür, toplumun kültürü haline gelmeye başlamıştır. Bu durum da değerlerin bozulması anlamına geldiğinden nihilizme işaret etmektedir. Ayrıca nihilizmin, dışsal olarak sosyal düzenin çökmesi, içsel olarak da bireysel anlamın bozulması olduğu tanımlaması, burada önem kazanmaktadır. Çünkü televizyonun yarattığı kültür ile hem sosyal yaşamda hem de bireylerin ahlak ve değer yargılarında bozulmalar olmuştur. Ekranlarda var olmaya başlayan komedi ve macera dizileri de yine hiçbir şey anlatmamaları ile nihilizme dâhil olmaktadır.

1950'lerde dahi artışta olan televizyon şovları ile ilgili ise Hibbs (2012: xiv) şunları söylemektedir: *"Şovlar, kültürdeki çeşitli nihilizm kaynaklarını tanımlayabilir. Nihilistik şovlar öğretici olduğunda bile sanatın ya da eğlencenin yapması gereken şeyi en azından doğrudan yapamaz. Çünkü bu ruhu beslemekte ve hayal gücü oluşturmaktadır."* Hibbs'in söyleminden yola çıkarak, nihilizm anlamın içinin boşaltılması olduğundan, nihilistik şovların, ruhu besleyecek şeylerden uzak durduğu söylenebilir.

Televizyonun tarihine geri dönüldüğünde ise televizyon izleyici kitlesinin yüksek gelirlilerden, orta ve düşük gelirli ailelere doğru dönüşümü, bazı endüstri tarihçilerine göre 1950'lerde programcılıkta yaşanan bir dizi değişimin nedeniydi. Durum komedilerinin yükselişi, canlı antoloji dramalarının gözden düşmesi ve şehir tabanlı durum komedilerinden banliyö tabanlı durum komedilerine doğru gerçekleşen kayma

bunların arasında sayılabilir. Fakat televizyon alıcıları ve izleyicileri ile ilgili olarak bu demografik kayma yaşanırken, bunun programcılıktaki genel kabul görmüş etkileri ise daha sonra ortaya çıkmıştır (Boddy, 2011: 370). Bu noktadan hareketle şu çıkarımı yapmak mümkündür ki ilk olarak burjuvaya yönelik olan gazete gibi televizyon da yüksek gelirlilere hitap etmekteydi. Ancak gazetelerin halk tabakasına inmesi gibi televizyon da orta ve düşük gelirli ailelere yönelmiştir. Bunun bir sonucu olarak gazetelerin içerikleri değişmiş, yeni gazetecilik anlayışı ortaya çıkmıştır ve yine aynı şekilde televizyonda da benzer bir süreç yaşanmış ve bu değişim yayıncılık anlayışına da yansımıştır.

Bununla ilintili olarak, 1948 yılında *Business Week,* savaş sonrası yaşanan televizyon satışlarındaki patlamayı *"yoksul insanların en son ve en değerli lüksleri televizyon"* diye yorumlayarak, söz konusu yılı "Televizyon Yılı" olarak adlandırmıştır. Bu yıllarda sinemaya gidenlerin sayısı azaldıkça, televizyonu takip eden izleyicilerin sayısı artmıştır. Film şirketleri açısından çözüm ise televizyon şirketlerine film satmak olmuştur, ancak bunun gerçekleşmesi de 1950'lerin ortalarını bulmuştur. Kraliçe Elizabeth'in taç giyme töreninin, 1953 yılında televizyon dolayımıyla yayınlanması, başka bir ifade ile bu gösterinin "halkın gözü önünde" meydana gelmesi, önemli bir etki olmuştur. Yaklaşık 20 milyon insan bu töreni izlemiştir (Briggs ve Burke, 2011: 262-265).

Televizyonun orada olma imkânı sağlaması, daha doğru bir deyişle, oradaymış hissiyatı uyandırması, dönemin izleyicisi için büyük bir yeniliktir. Ancak söz konusu -mış gibi olma durumu Baudrillard'ın simülasyonuna ve bu bağlamda saydam nihilizme işaret etmektedir. Bu noktada televizyonun -mış gibi imkânı veren canlı yayın olanağının, saydam nihilizmin bir parçası olmasından dolayı, televizyonun da teknik olarak saydam nihilizmin içerisinde olduğu sonucuna varılabilir.

Öte yandan televizyon teknolojisinde yaşanan gelişmeleri ele alan Cowen (2011: 458-459), 1965 yılında ilk iletişim uydusunun yörüngeye girmesi ile hem kablolu televizyon teknolojisinde hem de kullanım olanaklarında büyük değişimler yaşandığını ifade etmektedir. Cowen, 1970 yılından sonra ise son yirmi yıldır çok güçlü olan televizyona oranla daha etkili yeni bir araç olan kablolu televizyonun bulunduğundan bahsetmektedir. Bu dönemde kablolu ağ yayını hızlı bir şekilde artış göstermiştir.

1977'de sadece 100 kablolu yayın istasyonu bulunurken, iki yıl sonra bu sayı 1500'e çıkmıştır. 1961'de bir milyon ev kablolu hizmetinden faydalanırken, 1990'da bu sayı 55 milyona ulaşmıştır. Cowen'ın bilgileri ışığında, televizyon teknolojisinin ötesine geçen şeyin yine televizyonun bir parçası olan kablolu yayıncılık olduğu söylenebilir. Çok kısa bir süre içerisinde çok büyük bir yayılım gösteren kablolu yayıncılık, bugün de varlığını güçlü bir şekilde devam ettirmektedir.

Televizyon, teknolojik özelliklerinin yanı sıra etkileri açısından da önemli bir araçtır. Bu perspektifle televizyon, bireyler adına iletişim ortamını düzenlemekte ve bunu başka herhangi bir iletişim aracının gücünü yetmeyeceği şekilde yapmaktadır diyen Postman'a (2012: 92; 133) ek olarak, Billy Graham televizyonun, icat edilen en etkili iletişim aracı olduğunu savunmaktadır. Televizyon kişilerin kültürünün, yaşam tarzlarının ve sosyal alışkanlıklarının gelişiminde büyük bir devrime neden olmuştur (Esslin, 1991: 9). Televizyon, ortak kodlar geliştiren, toplumsallaştıran, gündelik zamana yayılan ve ortak hafıza oluşturan kültürel bir mecra haline gelmiştir (Türkoğlu, 2004: 289).

Başka bir deyişle izleyicilere aktardığı "ortak"lıklarla, tek tip insan yaratmaya çalışan televizyon, bu anlamda Nietzsche'nin sürü insanına işaret etmektedir. Televizyonun, bireyler adına düzenleme yapması ise daha önce de değinildiği üzere içsel anlamda bireyin bozulması anlamına gelmekte ve yine nihilizm söz konusu olmaktadır.

Televizyonun etkilerine devam etmek gerekirse Esslin (1991: 10), televizyonun ilk çıktığında eğlence aracı olarak görüldüğünü ve bundan dolayı da çok önemsenmediğini, sağladığı avantajlar sonrasında ise etkili bir araç haline gelmesine rağmen, uzun bir zaman söz konusu tavrın sürdüğünü belirtmektedir. Ancak, artık çoğu insanın, boş zamanlarının büyük bir kısmını televizyonun önünde harcadığını, dünyaya dair bilgilerinin birçoğunu televizyondan sağladığını da eklemektedir. Ayrıca televizyonun, siyasi düşünceler üzerinde belirleyici olduğunu ve izleyicilere sattığı ürünler ile yaşam tarzlarını belirlediğini ifade etmektedir.

Fakat buradaki tek sorun siyasi tutum ve davranışların televizyonda şekillenmesi değildir. Alpay (2018: 20; 29) bu durumu şöyle yorumlamaktadır: Post-truth çağ ile

bundan böyle siyasi liderlerin, savlarının ve söylemlerinin hakikatle bir ilişkisi olması önemini yitirmiştir. Destekçisi olan kitlenin inançlarına ve önyargılarına uygun olduğu sürece liderin tutarsız savları ileri sürmesi, yolsuzluk yapması, başarısız dış siyaset ya da ekonomi yönetimi yapması önemsizleşmektedir. Ancak bu çağda yeni olan, siyasilerin söyledikleri yalanlardan ziyade, kitlelerin takındığı tavırdır. Kitleler, artık siyasetçilerin yalan söylemesini umursamamaktadır.

Söz konusu umursamama hali ve yaşanan ahlaksal çöküntü de yine nihilizm ile ilgilidir. Televizyonun eğlence odaklı amaçsızlığıyla verileni alan sürü insanına, siyasilerin ahlak ve değer yoksunlukları da eklenmektedir, fakat daha da problematik olan ise insanların, tüm bunların hiçbirini umursamayan, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmalarıdır. Bu durumda zaten nihilizmin varoluşsal türüdür.

Farklı bir bakış açısıyla, televizyondaki en etkili şeyin, kafalarımıza soyutlamalar değil, kalplerimize kişilikler sokmasıdır diyen Postman (2012: 138; 145), televizyon reklamının, politik düşünceleri sunmada önemli bir araç olduğunu ve politik kampanyalarda reklam formunun kullanılmasının bir zorunluluğa dönüştüğünü ifade etmektedir.

Postman'a ek olarak Thompson (2013: 268), televizyonda yayımlanabilir benliklerinin sınırlarını belirlemeye genellikle büyük özen gösteren siyasi liderlerin ve diğer kamusal figürlerin de bu doğrultuda ileri-bölge ve geri-bölge davranışını yeniden tanımlamanın ve bu etkileşimli çerçeve içerisinde benliğin sunumunu idare etmenin önemini iyice kavradıklarını söylemektedir. Televizyon aracı siyasi liderlere, geniş bir izleyici kitlesi karşısına çıkma ve kendilerini sunma biçimlerini idare etme açısından eşi benzeri görülmemiş fırsatlar sunmaktadır. Fakat bazen bu durum tersine dönebilmekte ve televizyon, siyasi liderler için büyük bir dezavantaj olabilmektedir. McLuhan (2011: 350) da buna işaret ederek, *"Hitler zamanında televizyon kullanılıyor olsaydı onun yönetimi kısa ömürlü olurdu, hatta televizyon daha da önceden olsaydı Hitler'in adından hiç bahsedilmezdi"* demiştir.

Thompson ve McLuhan'ın söylemlerinden hareketle, televizyonun siyasiler adına etkili bir propaganda aracı olabileceği gibi, aynı zamanda ters etki yaratabilme

potansiyeli taşıdığı da ifade edilebilir. Bu bağlamda televizyonun, özünde görsel bir araç olması nedeniyle, televizyona çıkarılan figürlerin konuşma içerikleri kadar, konuşma tarzlarının, dış görünüşlerinin ve kıyafetlerinin de önemli olduğu göz ardı edilmemelidir.

Yine bu doğrultuda bir sahne de olan televizyon ekranında, sunucu tarafından iletilen haberlerin unutulabildiği, fakat onun ortaya koyduğu karakterin, çizdiği televizyon kişiliğinin, izleyicinin aklında kaldığı söylenebilir. Haberler akşamdan akşama değişmekte, ama sunucunun karakteri halkın gözünde ve zihninde yer etmektedir. Habercilerin ilettiği haberler, kurgu ve drama açısından en az üzerinde oynanan materyaller olarak görülse de esasında olayların yalnızca bir tarafı verilmektedir (Esslin, 1991: 16). Bu noktada da medyada nihilizm ortaya çıkmaktadır. Çünkü Esslin'in de ifade ettiği üzere, haberler ya da olaylar bağlamından koparılarak, başka bağlam içerisinde tekrar verilmektedir. Söz konusu bu yıkıp, yeniden yapma, yeniden kurgulama da medyadaki nihilizme gönderme yapmaktadır.

Konu ilgili yapılan araştırmalar da televizyonun ve gerçekmiş gibi görünen haberlerin yanlılığını ortaya koymaktadır. Glasgow Üniversitesi Medya Grubu'na (GUMG) göre, 1975 yılının ilk 22 haftasında yayınlanan, endüstriyle ilgili haberler en az üç bakımdan yanlıdırlar. Öncelikle, medyanın, toplumsal "gerçekliğe" dair ortaya koyduğu sorunlu temsil, onu yanlı yapmaktadır. Bu, televizyon haberlerinin toplumsal olarak inşa edildiğini yadsımak anlamına değil; endüstriyel ilişkiler dünyasına ilişkin kimi temsillerin diğerlerine kıyasla daha gerçeğe uygun oldukları anlamına gelmektedir. İkincisi, televizyon haberleri, kapitalizmin merkezi ekonomik ilişkilerini yeniden olumlamaları veya sorgulamamaları ölçüsünde yanlı olarak tanımlanabilmektedir. Medya, grevlerin asla meşru olmadığı, daima işçilerin hatası olarak görüldüğü egemen ideolojik konsensüs içinde işlemektedir. Son olarak da azınlığın seslerin kitle iletişim araçlarından dışlanması da üçüncü bir yanlılık nosyonudur (Stevenson, 2008: 53-54). Öz ile televizyondaki en tarafsız yayınlardan olarak görülen televizyon haberlerinin esasında yanlı oldukları söylenebilir.

Televizyonun söz konusu yanlılığına rağmen, izleyicilerin tutumunu ele alan Postman (2012: 93), *"televizyonun hakikat, bilgi ve gerçeklik tanımlarını o kadar gözü kapalı kabul etmekteyiz ki ilgisizlik bize anlamlı görünmekte, tutarsızlık ise özellikle*

akıllıca davranmak gibi gelmektedir" diyerek, televizyona duyulan inancın altını çizmektedir. Bu perspektifle televizyonun, izleyiciyi kendisine bu denli inandırmasının temel noktalarından birinin de izleyiciyi kendisine bağımlı kılması olduğu söylenebilir. Söz konusu bu durumla ilgili Batuş (2005: 273), televizyonun izleyiciyi olağanca süre ekranda tutmak adına neredeyse her şeyi dikkat çekici ve eğlenceli bir şekilde verdiğini ve bunun en ciddi konularda dahi geçerli olduğunu ifade etmektedir. Postman ve Batuş'un söyledikleri ele alındığında, televizyonun izleyici ekranda uzun süre tutmak adına çeşitli yollara başvurduğu, bunun sonuncunda da izleyiciyi kendisine bağımlı kıldığı ve böylece izleyicinin, izlediklerine dair şüphe duymadan, verileni aldığı sonucuna varılabilir.

Bu bağlamda Postman'ın hakikat, bilgi ve gerçeklik ile televizyon ilişkilendirmesinde önemli olan post-truth söylemlere de değinmek gerekmektedir. Hakikatin önemsizleşmesi, diğer bir deyişle post-truth çağ ile söylenilen şeyler, hiçbir eleştirel süzgeçten geçirilmeden hakikate dönüşmektedir. Ancak hakikatin önemsizleşmesi, yalan söylemekle eş anlamlı değildir. Fakat yine de yalanı bolca içermekte ve ondan çokça faydalanmaktadır. Bu çağdaki en dikkat çekici nokta, kitlelerin, kendi önyargılarına, kanaatlerine veya görüşlerine ters olmadıkça, yalanların farkında olsa bile, bu yalanları gerçekmiş gibi görme eğiliminde olmalarıdır (Alpay, 2018: 20; 27). Söz konusu -mış gibi yapma, diğer bir deyişle simülasyon, Baudrillard'ın yeni nihilizminin aşamasıdır. Buna ek olarak, Postman'ın söyleminden yola çıkarak, televizyonun mantıksızlığı beslemesi bakımından da nihilistik olduğu ifade edilebilir.

İzleyicilerin televizyonda izlediklerinin gerçekliğine dair farklı bir bakış açısı ortaya koyan Khan (2017: 14), şunları söylemektedir: Esasen izleyiciler, izlediklerinin gerçek olmadıklarını bilmektedir. Fakat öte yandan ekranda gösterilen bazı şeyler gerçektir. Bu durumda gerçeklik nerede bitiyor ve fantezi nerede başlıyor sorusu önem arz etmektedir. Ancak, bununla birlikte televizyon izlenirken, bilgi edinmenin büyüsünün, izleyicileri etkisi altına aldığını ifade etmek gerekmektedir. Söz konusu bilginin fazlaca detaylı olması, onun aynı zamanda tamamlanmamış, eksik bilgi olduğu anlamına gelmektedir. Bugün televizyondan başka bilgi kaynağı olmadan bir yaşam sürülecek olsa, her şeyin "muhtemelen doğru" olduğundan başka bütünlüklü bir yargıya varılması mümkün olmayacaktır (Türkoğlu, 2004: 180). Çünkü Postman'ın (2012: 92)

ifadesiyle televizyon, "mit" haline gelmiştir ve mit, bilincin görünmez derinliklerine saklanmış bir düşünme şeklidir.

Bu perspektifle şunu belirtmekte fayda vardır ki, gerçekliğin nerede başlayıp nerede bittiğinin bilinmemesi durumu, bir yanılsama yarattığından nihilizmin varlığından bahsedilebilmektedir. Bu noktada, aynı zamanda post-truth çağın getirisi olan kurmaca ve kurmaca dışının birbirine karışması da söz konusudur. Buna ilaveten, Türkoğlu'nun televizyonda izlenenlerin "muhtemelen doğru" bulunduğu söylemi önemlidir. Çünkü Keyes (2017: 276), artık hakikat önyargısının yerini, yalan önyargısına bıraktığını ifade etmektedir. Daha açık bir deyişle, insanlar önceden kendilerine söylenen şeyin doğru olma ihtimalinin, yalan olma ihtimalinden daha yüksek olduğunu düşünmekteydi. Ancak bugün, bunun tam tersi geçerlidir. Burada Türkoğlu'nun söylemine geri dönüldüğünde ise insanların birbirlerine karşı bu kadar şüpheci oldukları bir çağda, televizyona bu denli büyük bir inançla yaklaşmaları, televizyonun toplumdaki önemini bir kere daha onaylamaktadır. Ancak, bu durum televizyonun yanılsama ve içi boşluklarla dolu olduğu, bu yüzden de televizyonda nihilizmin söz konusu olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Öz ile ilettiği içeriklerin çoğunluğunun önceden hazırlanan kurgusal ürünler olması ve geleneksel dramanın özelliklerine sahip olmasından ötürü, televizyonun görünür seviyede, dramatik bir araç olduğunu söylemek mümkündür (Esslin, 1991: 14). Ayrıca televizyon, dramatik yoğunluğa vurgu yapmasından dolayı, duyguları gerçeklere tercih etmektedir (Keyes, 2017: 233). Bu noktada televizyon, iki şekilde dramatikleştirmeye başvurmaktadır: Bir olayı sahneye koyup, görüntüleyerek ve bu olayın önemini, vahametini, dramatik ve trajik niteliğini abartarak (Bourdieu, 1997: 24). Bu perspektifle, oyuncuların hazırlanarak sunduğu dramaların, Baudrillard'ın saydam nihilizmi, diğer bir ifadeyle postnihilizm ile ilişkisini ortaya koymak gerekmektedir. Baudrillard için her şey bir simülasyon ve derinlik içermeyen bir yüzey haline geldiğinde saydam nihilizm söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda televizyondaki dramalar da saydam nihilizm örneğidir. Ayrıca Bourdieu'nun ifade ettiği abartma ise zaten medyadaki nihilizmin kendisidir.

Televizyon ve simülasyon ilişkisi noktasında, post-truth kavramına bir parantez açarsak; post-truth çağın ortaya çıkışının, televizyonun çıkışı ile yakından ilgili olduğunu

görülmektedir. Televizyon izleyicileri, erken çocukluk döneminden itibaren, bu kitle iletişim aracının yalanlarına, yarı gerçeklerine ve düz aldatmacalarına maruz kalmış ve orada gördüğü değerleri özümsemiştir. Fakat bu süreç, sadece televizyona çıkan yalancıları izlemeyi ve onları taklit etmeyi içermemektedir. Televizyon, doğası gereği dramatik olanı, olgusal olana tercih ettiğinden dolayı, zaman içerisinde kurmaca olmayan programlar bile kurmaca olanların yöntemlerini benimsemektedir (Keyes, 2017: 229-230).

Diziler ele alındığında ise Esslin (1991: 39-43), dizilerin televizyonda göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Dizlerin en önemli iki avantajının *"aşinalık"* ve *"yenilik"* sağlaması olduğunu ifade eden Esslin, her hafta ekrana gelen karakterlerin, izleyicinin aile bireyleri gibi olduğunu söylemektedir. İzleyici, tanıdığı gerçek insanlardan daha gerçek olan bu karakterleri, gerçek insanlardan daha fazla tanımaktadır. Çünkü söz konusu karakterlerin en duygu yüklü ve en mahrem anlarında bulunmakta ve onların tüm hayatlarına şahitlik etmektedir.

Televizyondaki karakterlerin, gerçek hayattakilerden daha gerçek olması, Baudrillard'ın hipergerçekliğine işaret etmektedir. Daha açık bir ifade ile televizyondaki gerçek, gerçekliğin kendisinden daha gerçektir. Bu durum da yine nihilizmin yanılsama felsefesine ve Baudrillard'ın saydam nihilizmine ve postnihilizme göndermede bulunmaktadır. Buna ilaveten, televizyondaki karakterlere karşı büyük bir hayranlık söz konusudur. Baudrillard (2011: 216) konu ile ilgili şunları söylemektedir: *"Günümüzde insanları devre dışı bırakmaya çalışan bir sistem ile anlamsız bir hayranlık duygusu söz konusudur. Fakat hayranlık, kusursuz bir nihilist tutkudur."* Bu bağlamda dizi karakterlerine duyulan hayranlık duygusunun da nihilizme yol açtığını belirtmek gerekmektedir.

Televizyona dair problemlere devam edildiğinde Postman (2012: 101-102) esas sorunun, televizyonun eğlendirici olması değil, her şeyi eğlenceye dönüştürmesi olduğunun altını çizmektedir. Başka bir deyişle, esas problemin televizyonun bize eğlendirici temalar sunması olmadığını, bütün temaları eğlence olarak sunması olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda eğlencenin, televizyondaki söylemlerin üst-ideolojisi olduğunu da eklemektedir. Televizyonda önemli olan herkesin eğlenmesi ve keyif

almasıdır. Bu perspektifle, televizyonun eğlence endüstrisinin bir parçası olması, bütün temaların eğlence odaklı olmasından dolayı yaşamın temel amacıyla değerlerine sahip olmaması ve her şeyi eğlenceye dönüştürerek, değerlerin içini boşaltması yine medyadaki nihilizmin göstergeleridir.

Meyrowitz'e göre de televizyon, sadece halk ile siyasetçiler arasında değil, erkekler ile kadınlar ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki toplumsal ilişkileri de yeniden biçimlendirmiştir. Meyrowitz, televizyon aracının cinsiyetler ve kuşaklar arasında önceden ayrılmış olan toplumsal dünyaları birleştirdiğini iddia etmektedir. Televizyon, kadınların geleneksel olarak dışlandığı iş ve siyasetin kamusal alanı üzerindeki örtüyü kaldırmıştır (Stevenson, 2008: 231).

Williams ise televizyon metinlerinin durmaksızın akışını "merkezi televizyon deneyimi" olarak nitelendirmektedir. Williams televizyonu süregiden, sonsuz ve sürekli akan imgeler ile sesler bütünü olarak görmektedir. Ayrıca televizyonda yayınlanan metinlerin, bütünün parçaları olduğunu söylemektedir (Arık, 2006: 134). Söz konusu televizyonun sonsuz ve sürekli akan yapısı, Nietzsche'nin bengidönüş kavramını akla getirmektedir. Yaşamının, sonsuza dek aynı biçimde tekrar etme düşüncesi olan bengidönüşün, televizyona da uyarlanabilme ihtimali söz konusudur. Williams'ın söyleminden hareketle televizyonun kendisinin de sürekli bir bengidönüş içerisinde olduğu söylenebilmektedir.

Bunlara ek olarak televizyonun başka bir yönünü de şiddet oluşturmaktadır. Bu bağlamda televizyondaki şiddetten bahseden Gerbner, söz konusu şiddetin boyutlarının şaşırtıcı biçimde çok büyük olduğunu söylemektedir. Ancak Gerbner açısından önemli olan şiddetin nasıl uygulandığından ziyade nasıl betimlendiğidir. Gerbner ekrandaki şiddeti "Mutlu Şiddet" olarak tanımlamakta ve izleyicilerin ekranda maruz kaldıkları şiddet kadar, kendisini şiddet tehdidi altında gördüklerini söylemektedir (Çığ, 2006: 46-51). Bunun bir değer yanını şiddet izleyen insanların, şiddeti özümsemeleri oluşturmaktadır. Fakat öte yandan, eğlence unsuruna dönüşen şiddetin, medya şirketlerinde büyük kâr sağladığı da ortadadır (Öker, 2005: 257). Bu durumun, nihilizmin günümüzdeki aktif ve şiddet yüklü yanına işaret etmesi, öz ile şiddetin nihilizmin bir parçası olması, yine televizyondaki nihilizmi ortaya koymaktadır.

Televizyonda ele alınan sorunlara ek olarak sansür problemi de bulunmaktadır. Bu perspektifle bir dizi sansür işleminden bahseden Bourdieu (1997: 36-40) bunları şöyle sıralamaktadır: Birinci düzey *sunucunun rolüdür*. İzleyicileri her zaman etkileyen şey olan sunucu rolünde, probleme mecbur kılan sunucudur. İkinci düzeye *setin oluşumudur*. Belirleyici etkisi olan set görünmezdir, fakat algılanmış olan algılanmamış olmayanı saklamaktadır. Üçüncü etmen *senaryodur*. Önceden belli olan katılımcılarla gerçekleştirilen senaryoda, sunucuyla programı tehlikeye sokacak herhangi bir risk bulunmamaktadır.

Tüm söylenenler doğrultusunda, insanlara yüzlerini geri veren televizyonun gelişimi, II. Dünya Savaşı sırasında sekteye uğramış olsa da televizyonun, hızlı bir yayılım göstererek gündelik hayatın vazgeçilmezlerinden olduğunu söylemek gerekmektedir. Bununla birlikte, kendine has bir kültür ortaya koyarak, televizyon kültürü olarak nitelendirilen kültürü üreten televizyon, kitlelerin kültürel yapılarıyla, yaşam tarzlarını yıkıp yeniden yaparak nihilizm ortaya koymaktadır. Nihilistik şovlarına ek olarak televizyon, tanıdıklık duygusu veren diziler ve hayranlık uyandıran televizyon karakterleriyle de nihilizmi desteklemektedir. Sunduğu canlı yayın imkânıyla ise oradaymış hissi uyandırarak, saydam nihilizme işaret etmektedir. Güçlü etkilere sahip televizyon, ortaya koyduğu "ortaklık"larla ise sürü vizyonu empoze ederken; siyasilerin yalanları ve izleyicilerin bu yalanlara duyarsızlığıyla post-truth çağı desteklemekte ve varoluşsal nihilizmi pekiştirmektedir. Özellikle haberlerde yıkıp yeniden yapmanın, yeniden kurgulamanın sıkça rastlandığı televizyon, bu özelliğiyle nihilizmle özdeş niteliklere sahip olurken, gerçekliğin nerede başlayıp bittiğinin bilinememesiyle de yanılsama evreni sunmaktadır. Yanlılık ve şiddetin fazlaca yer aldığı televizyon, aynı zamanda her şeyi abartması ve yine her şeyi eğlence olarak vermesiyle ise nihilizmle kuşatılmaktadır. Bu bağlamda nihilistik bir karakter ortaya koyan televizyon, izleyicileri de nihilizme götürmektedir. Öz ile "Televizyon" başlığı altında televizyon ile ilgili detaylı bilgiler ve televizyonun nihilizmle olan ilişkisi tartışılmıştır. Sonraki başlıkta da elektrik ve elektronik medya kültürünün son teknolojisi olan dijital iletişim çağı incelenecektir.

3.5.4. Dijital İletişim Çağı

Güngör (2018: 396-397), içinde bulunulan iletişim çağının nasıl adlandırılacağına dair kısa bir tartışma yürütmektedir. Bu bağlamda şunları söylemektedir: Gazete, radyo ve televizyondan sonra dünya, iletişim alanında yeni bir döneme girmiş ve bilgisayar tekniklerini kullanmaya başlamıştır. Yeni medya, ikinci medya çağı veya dijital çağ gibi farklı isimlerle adlandırılan bu yeniçağ temelinde bilgisayar aracılıdır. Ancak içinde bulunulan bu dönemi, yeni veya ikinci medya çağı olarak adlandırmak hem geçmişin hem de geleceğin analizinde ve de doğru anlaşılmasında karmaşa yaratmaktadır. Temelinin bilgisayar olması ve dijital iletişim teknolojilerinin kullanılmasından dolayı bu dönemi, *dijital iletişim çağı* olarak nitelendirmek yerinde olacaktır. Güngör'ün söylediklerinden hareketle, teknolojilerde yaşanan hızlı değişim nedeniyle "yeni" kelimesinin kısa sürede anlamını yitireceğinden dolayı, bu başlığa "Dijital İletişim Çağı" denilmiştir.

Söz konusu bu dijital iletişim çağını bilgisayar mümkün kılmakla birlikte, yalnızca hesap makineleri ya da büro yardımcıları olarak düşünülmesine son vererek sadece iletişim hizmetlerinin değil, her türden hizmetin yeni biçimler almasına olanak sağlamıştır (Briggs ve Burke, 2011: 298-299). Söz konusu durumu sunan şey ise internet olmuştur.

Yeni bir ağ başlatan internetin gelişimini ise Briggs ve Burke (2011: 350) şöyle özetlemektedir: 1969'da Amerika Savunma Bakanlığı tarafından, günümüzün interneti olan, ARPANET üretilmiştir. IBM, 1975 yılında kişisel bilgisayarları çıkarmış, 1983 yılında ise TCP/IP adındaki internet iletişim protokolüne geçilmiştir. 1990'lı yıllarda multimedia, ses ve video bilgisayara dâhil olurken, hızı ile kayıt kapasitesi artmış ve fiyatları azalmıştır. 1992'de National Research and Education Network'ün, (NREN) internete dönüşmesi Amerika Kongresi tarafından kabul edilmiştir. 1990'larda kullanıcılara gevezelik (chat), tartışma, program değiş tokuşu, e-mail olanakları veren BBS'ler yaygınlaşmış ve internetin ucuzlamasıyla 1990 sonlarında BBS sistemi ortadan kalkmıştır. 1991'de AOL kurulmuştur (Erdoğan, 2011: 358-359). Bu şirketlerin ardından kurulan "Yahoo!" ve "Google" arama motorları ile internet önemli bir yol kat etmiştir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekmektedir ki internet, yalnızca yeni bir ağ değil, aynı zamanda yeni bir çağ da başlatmıştır.

1969'da hayatımıza giren internetin gelişimi ve yayılımı son derece hızlı olmuştur diyen Abbate (2011: 472), artık günümüzde en azından bir internet bağlantısı bile olmayan sadece birkaç ülke kalmıştır demektedir. ABD'de ortaya çıkan internetin, dünyaya yayılımının buradan olmadığını da eklemektedir. İnternetin evrensel yayılımının farklı yönelimleri olmuştur ve ülkeler, 1970'den sonra yerel ağlarını kurmuşlardır. Başka bir deyişle, her ülke kendi internet ağını oluşturmuştur.

Genel olarak bakıldığında dijital teknolojinin bireyselleştirici etkisine bağlı olarak bugün artık, geleneksel kitle iletişim araçlarının üretim ve aktarım ortamıyla özdeşleştirilen kültür endüstrisi olgusunda da önemli ölçüde bir değişim ve dönüşüm olduğu dikkat çekmektedir. Geleneksel medya ortamında tek merkezden üretilerek, kitlelere aktarılan medya aracılı kültürün yanına şimdi dijital medya ortamında bir yandan da bireysel katılımla gerçekleşmeye başlayan yeni medya aracılı kültürel üretim ve aktarım biçiminin eklendiğini görülmektedir. Medya izleyicileri veya medya aracılı kültür endüstrisinin tüketicileri, içerisine girmiş olduğumuz dijital medya çağında medyanın kullanıcıları, medya aracılı kültürün hem tüketicileri, ama aynı zamanda da üreticileri rolünü üstlenmişlerdir. Kullanıcı bireylerin de medyanın kültürel üretim ortamına katılmalarıyla birlikte medya aracılı kültür endüstrisi olgusu da değişim ve dönüşüm süreci içerisine girmiştir (Güngör, 2018: 343).

Bu noktada diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi, dijital iletişim araçlarının da bireylerin, sadece tüketici olarak değil, aynı zamanda üretici olarak bulunmalarına rağmen yine de kültür endüstrisinin bir parçası olmalarından dolayı nihilistik olduğu söylenebilir. Ayrıca nihilizmde yeniden yapmanın ön koşulu yıkmaktır ve dijital iletişim araçları, geleneksel kitle iletişim araçlarında önemli değişimlere yol açtıklarından dolayı, burada da nihilizm söz konusudur.

Öte yandan Güngör (2018: 341), söz konusu dijital teknolojinin sadece kültür endüstrisini değil, bireyleri de etkilediğini ifade etmektedir. Güngör, 18. yüzyılda gerçekleşen birinci sanayi devrimi, nasıl ki insanları kır kökenli geleneksel yaşamlardan

alıp tümüyle yepyeni bir yaşamın içerisine, kente taşımış ise; ikinci teknoloji devrimi olarak nitelendirilebilecek olan dijital iletişim teknolojileri de insanları yeniden evlerine döndürmüştür diye devam etmektedir. Ayrıca birinci teknoloji devriminin insanları kentlerin kamusal alanlarına çekerek, kitlelerin oluşmasına etki ettiği gibi, dijital teknolojilerin de kitlelerin çözülüşüne, insanların kendi bireysel alanlarına çekilmelerine ortam oluşturduğunu da eklemektedir. Bu bağlamda nihilizmden söz etmek mümkündür. Buradaki nihilizmi, insanların teknik bir eylemin içinde kalmaları, yani kendi bireysel alanlarına çekilerek dijital iletişim teknolojileri ile baş başa kalmaları, kültürün anlamını kaybetmesi olarak açıklamak mümkündür. Ayrıca daha öncede değinildiği üzere söz konusu kültürün anlamını kaybetmesi, yani anlamsızlığın ortaya çıkması da nihilizmdir.

Burada şunu da söylemek gerekmektedir ki kendi bireysel alanlarına çekilen insanlar, dijital iletişim teknolojilerinin sahip olduğu algoritmalar ile interneti kullanırken sadece kendisiyle özdeş kullanıcılarla kuşatılmaktadırlar. Bundan dolayı da her zaman kendisi gibi düşünen ve onun kanaatlerini, önyargılarını ve inançlarını onaylayan bir ortamla birlikte olmaktadırlar diyen Alpay (2018: 19), böylesi bir durumun ise hiçbir zaman eleştirilmeyen kullanıcıların, muhalif savları en başından reddetmesine neden olduğunu belirtmektedir. Böylece açıkça post-truth çağın ortaya çıktığını da eklemektedir. Bundan böyle hiç kimse olaylar karşısında eleştirel ve rasyonel bir bakış sunmamaktadır. Onun yerine tamamen duygularla ve inançlarla hareket etmektedirler. Alpay'ın *filtre balonları* olarak nitelendirdiği söz konusu bireylerin yine kendileriyle türdeş olan kullanıcılarla donatılması durumu ise Nietzsche'nin sürü insanını çağrıştırmaktadır.

Bunların yanı sıra içinde bulunulan dijital iletişim çağı, içerisine gözetlenme, sanal kimlik, enformasyon toplumu gibi birçok konuyu ele alan çalışma alanı yaratmıştır. Bu çalışma alanında temel olarak iki yaklaşım söz konusudur: Teknoloji eleştirisi ve teknolojik belirlenimci yaklaşım; başka bir deyişle, dijital iletişim teknolojilerinin "olumlu" ve "olumsuz" etkileri (Binark ve Kılıçbay, 2005: 7). Bu etkilerden bahsetmek dijital iletişim çağını anlamlandırabilmek adına önemlidir. Ancak öncesinde Lee'nin söylemlerine değinmek gerekmektedir. Lee (2015: 3; 8), internetin niye bu kadar çok zararlı etkilere sahip olduğu sorusuna, bir teknik olarak anlaşılan internetin esasen

nihilistik olduğu cevabını vermektedir. O'na göre, teknik nihilisttir ve internet, bu çağdaki tekniğin en büyük tezahürüdür; bu yüzden de internet özünde nihilisttir. Lee'nin söylemleri, interneti teknik yapısından dolayı, en başından nihilizme dâhil etmektedir.

Lee'den hareketle, internetin yapısını ve özelliklerini ele almak, çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Bu bağlamda McLuhan (2014: 9-10; 48) elektronik çağın bileşenlerinin, "sözel" olan iletişim biçiminin ve bireyler arasındaki bağımlılığın yeni türleriyle yüz yüze olunduğunu ifade etmektedir. Söz konusu bağımlı olma durumu da küresel köyü tekrardan yaratmaktadır. McLuhan'a (2001: 157; 160) göre, elektronik çağ bütüncül ve kapsamlı olduğundan, bu noktada "küresel köy" atom savaşı ile sınırlandırılamamaktadır. Bu çağın insanı, kapsamlılık ve bütüncüllük için çabalarken, eski çağlara ait bir "vahşi doğa" tecrübesine sahip olmayacaktır ve teması kaybedecektir. Doğanın doğrudan bir deneyim olarak yitirilmesi de doğal dengenin yok olmasına neden olacaktır.

Bu perspektifle dünyanın yeniden yaratılması ve doğal dengenin yok olması bağlamında yok etme ve yeniden yapmanın nihilizmin özünü oluşturduğunu söylemek gerekmektedir. Buna ek olarak insanoğlunun ışık hızında yaşamak üzere tasarlanmamış olması, fakat 21. yüzyılda ışık hızında yaşamak zorunda kalması birtakım sorunlara yol açmaktadır. Kendisine yüklenen normalüstü hızdaki enformasyonu, aynı şekilde almak için uygun olmayan birey, fiziksel olarak bir yerde olsa da, zihni elektronik boşluk içinde yüzmektedir. Söz konusu boşlukta yüzme hali ise Baudrillard'ın söz ettiği saydam nihilizmdir.

Bununla birlikte elektronik çağın sorunlarından bahsetmeye devam eden McLuhan (1994: 150), söz konusu çağın en zengin adamla, sıradan bir adamı aynı eğlenceye, hatta aynı yemek ve araçlara sahip olmaya indirgediğini söylemektedir. Daha açık bir deyişle, McLuhan (2001: 209) bilgisayarlarla birlikte bireylerin öz kimliklerini kaybedeceklerini ifade etmektedir. Tüm bilgilerin herkese ait olacağını ve bu yüzden herkesin hiç kimse olacağını ifade etmektedir. Bu da varoluşsal nihilizme götürecektir. Ayrıca bu çağda, bireylerin maruz kaldıkları enformasyon kadar esasında bir şey bilmeyeceğini de eklemektedir.

Bu noktadan hareketle elektronik çağın herkesi eşitlemesi ile ilgili Hibbs'in sözleri önemlidir. Hibbs (2012: 3), nihilizmin eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık yarattığını ifade etmektedir. Bu bağlamda herkesin internet ortamında eşit olmasının, esasen nihilistik bir bayağılık olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca Diken'in (2011: 62-63), *"her şey politik hale geldiğinde, politika kaybolmaktadır; her şey cinsellik haline geldiğinde, cinsellik ortadan kalkmaktadır; her şey toplumsal olduğunda, toplumsal kaybolmaktadır"* söyleminden yola çıkarak, McLuhan'a bakıldığında, kişinin ne kadar çok enformasyonla karşılaşırsa, o kadar bilgisiz kalacağı söylemi birbirini desteklemektedir. Öz ile her şey enformasyon olduğunda, enformasyon ortadan kalkmaktadır.

Dijital iletişim teknolojilerinin olumsuz yönlerinden bir diğerinin ise mahremiyetin sınırlarının ihlal edilmesi olduğunu söyleyen Timisi (2005: 96), öte yandan internetin, mahremiyeti koruma çabasında olduğunu ve bunun da söz konusu teknolojiye ait iki tarafı ortaya koyduğunu belirtmektedir. Bu yüzden var olan tüm iletişim yöntemlerinden farklı bir yerde durduğunu da eklemektedir. Bir mesajın aynı anda alıcısı ve kaynağı olan kullanıcı, kendisini ortaya koyabilme veya saklama imkânına sahiptir. Bu perspektifle internetin "güvenli" bir alan olduğunu söylemek mümkündür. Fakat söz konusu bu "güvenli" alan sadece korunmayı değil, beraberinde mahremiyet, yalnız kalma ve anaonimlik gibi psikolojik unsurları da getirmektedir. Daha açık bir deyişle, anaonim olma hali bireylere güvenli bir alan verirken, aynı zamanda kendisini gizlemeyi de sunmaktadır. Bu da bireylerin takma isimler ya da farklı kimlikler ile internette var olmasına neden olmaktadır. Timisi'nin söylemleri ışığında, ikircikli bir yapısı olan internetin, mahremiyetle mahremiyet ihlalini, aynı anda hem alıcı hem kaynak olabilmeyi, açık olma ya da gizli kalma imkânını verdiği söylenebilir. Fakat böyle bir durumun bireylerin var olmayan kimlikleriyle, internet ortamına dâhil olma sorununa da neden olduğu göz ardı edilmemelidir.

Bu bağlamda internet alanının bir yanılsama evreni olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda takma isimler ile farklı kimliklere bürünen insanlar esasen "-mış gibi" yapmakta ve bu da yine Baudrillard'ın simülasyonuna ve dolayısıyla da saydam nihilizme işaret etmektedir. Keyes (2017: 266) konu ile ilgili şunları söylemektedir:

İnternet ağı, gerçek gibi sunulan dedikoduların, kötü niyetli söylemlerin ve katıksız dümenlerin bir karışımıdır. İnternet bilerek merkezsizleştirilmiş bir araç olarak tasarlandığı için, doğru ve yanlış ayrımı yapamamaktadır.

Bu noktadan hareketle şunu söylemek mümkündür ki dijital iletişim ortamlarında yeni kimlikler, başka bir deyişle yeni benlikler inşa edilmektedir. Bu bağlamda dijital benlik kavramından bahseden Morva (2016: 43), dijital benliğin, bireylerin çevrimiçi kimliklerine gönderme yaptıklarını ve dijital benliğin, kişinin kullanıcısı olduğu dijital platformlarda yaratmış ya da oluşturmuş olduğu tüm dijital enformasyonun toplamı olduğunu ifade etmektedir. Morva'nın da ifade ettiği üzere, yanılsama evreninde, sahte kimliklerle kendisini var eden insanlar, esasında kendisine ait olmayan benlikler sunmakta ve buna dijital benlik denilmektedir.

Ayrıca şunu belirtmekte fayda vardır ki yabancılaşma, kimlik krizi ve narsisizm nihilizmin yansımalarıdır. Söz konusu durum Nietzsche'nin nihilist felsefesi çerçevesinde teknoloji ile dolayımlanmış değerlerin bir tür tekno-hipnoz etkisi ile ahlaki yargıların, etiğin ve aklın eleştirelliğinin işleyemez hale geldiğini ve yerini haz ekonomisi ile güdümlenmiş nihilist bir kültürün gelmekte olduğunun sinyalini vermektedir (Şentürk, 2019: 1-3). Ayrıca bu yeniden kimlik inşa etme durumu, kendi öz değerini kaybetme açısından da son derece nihilisttir ve yabancılaşma sorunu da esasen bir varoluşsal nihilizm sorunudur.

İnternetin neden olduğu sorunlardan "Görülmeden görme"ye dikkat çeken Nalçaoğlu (2005: 54-55) da röntgenciliğin, görülmeden görme ile ilişkili başka tür gözetlemelerden ayrıldığını ifade etmektedir. Ona göre röntgencilik cinsel hazla ilişkilidir. Fakat her gözetleme tarzı cinsel haz içerme mecburiyetinde değildir. Güvenlik kameraları görülmeden görme örnekleridir ve bu bağlamda güvenlik güçlerince yapılan gizli takipler de yine cinsel haz barındırmayan gözetlemelerdir. Röntgenciliğin farkı ise söz konusu faaliyetin tamamıyla "erkek bakışı" alanında düşünülmesidir. Yani röntgencilik önemli ölçüde "mono-seks" bir davranıştır.

Tüm bunlar karşı farklı bir bakış açısı getiren Herman ve Chomsky (2012: 19-20) ise bazılarının, dijital iletişim teknolojileriyle, gazeteciliğin üzerindeki baskılardan

kurtulduğunu ve interaktif demokratik bir ortamın var olmaya başladığını söylemektedirler. İnternet ile kitlelerin, ana akımın kısıtlamalarından kurtulduğunu ifade eden Herman ve Chomsky, öte yandan internetin, kritik bir araç olarak veri tabanı, erişim sorunu gibi sınırlılıklarının da söz konusu olduğunu belirtmekteler. Öz ile Herman ve Chomsky, internete olumlu bir bakış açısı ortaya koymuşlar ve geleneksel medyaya bir alternatif oluşturduğunu belirtmişlerdir. Fakat aynı zamanda, internetin erişim sorununa da değinmişlerdir.

Esasında yurttaş gazeteciliği kavramı da Herman ve Chomsky'i haklı çıkarmaktadır. Yurttaş gazeteciliği ile dijital medyaya ulaşabilen insanlar, bilginin tüketicisi olmakla birlikte aynı zamanda üreticisi de olmaktadırlar. Bu bağlamda haberciliğin profesyonel gazeteci olmayan bireyler tarafından gerçekleştirilmesine yurttaş gazeteciliği denildiği söylenebilmektedir. Başka bir deyişle, yurttaş gazeteciliği, profesyonel gazetecilerin esas olarak yaptıkları işin, bireyler tarafından yapılması olarak tanımlanabilmektedir (Dedeoğlu, 2016: 41). Kısaca medya alanında bir değişim yaşanmış ve ana akım medyaya alternatif medya seçenekleri ortaya çıkmıştır.

Ancak *The Economist'*ten aktaran Alpay (2018: 41; 44), olayın bir başka noktasına odaklanmakta ve medyada yaşanan bu evrimin, hakikatin önemsizleşmesindeki en önemli etken olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu yeni düzen, haber kaynaklarının dağılmasına, söylenti ve dedikodular ile yalanların, anormal hızla yayılmasına neden olmaktadır. Online paylaşılan yalanların, hakikat olarak görüldüğü bu mecrada, insanlar gerçekleri görmezden gelme eğilimi göstermektedirler. Bu durum da post-truth çağın zaten en önemli özelliğidir. Fakat öte yandan şunu da belirtmek gerekmektedir ki geleneksel medyayı taklit ederek işe başlamasına rağmen, internet ve sosyal medya haberciliği kendi stilini oluşturmuş ve bu kez geleneksel medya, onu taklit etmeye başlamıştır.

Öte yandan internetin diğer aracılı iletişim kanallarından farkı, bir iletişim mecrası olarak teknolojik akıcılığının bulunmasında yatmaktadır. Bu özelliği de kullanıcılarının multimedyadan enformasyona açık kalabilmesini, enformasyonu alabilmesini, değiş tokuş edebilmesini ve dağıtabilmesini sağlamaktadır. İnternet artık günümüzde farklı amaçlar ve uygulamalarda kullanılabilmektedir. Toplumsal açıdan

arkadaşlar, aile arasında ilişki kurma ve sosyal ağlarda yer alma yönünden kullanılırken, iş ortamında tele-iş ve işin tele-gidiş geliş açısından aracılı iletişim olarak internetten yararlanılmaktadır (Tokgöz, 2015: 401). Kısacası internetin, yaşamın her alanına sızdığı söylenebilir.

Günümüzün iletişim teknolojilerinin geniş bir etkiye sahip olduğu fikriyle devam eden Tunç (2005: 152), bu durumun eylemciler için internet üzerinden organize olmada önemli bir yol olduğunu belirtmektedir. Herman ve Chomsky (2012: 20), Tunç'un söylemlerine ilaveten, internet üzerinden organize olunan ve en bilindik örnek olan Seattle Eylemleri'nden bahsetmektedirler. Kasım 1999'da Seattle'da düzenlenen bu eylemler, WTO ve Nisan 2000'de Washington'da yapılan IMF ve Dünya Bankası'nın yıllık toplantılarına karşı gerçekleştirilen protesto eylemleridir. Eylemler sırasında internet aracılığıyla kurulan iletişim, hem protestoların örgütlenmesinde, hem de ana-akım medyanın bu protestoları düşmanca bir tavırla tanıtmasına karşı gerçek olaylar hakkındaki bilgilerin iletilmesinde önemli bir işlev görmüştür (Herman ve Chomsky, 2012: 20).

Bunların yanı sıra dijital çağ ile ilgili birkaç kavramı da ele almak gerekmektedir. Bunlardan biri enformasyon toplumudur. İdeolojisiz toplum, esasında "enformasyon toplumu"dur. Enformasyonal toplum da özünde ağ toplumudur. Ağ toplumu ise bir kapitalist toplumdur. Bu çağda insanların üçte ikisi zamanını haber toplamak, bunları düzenlemek ve satmak için harcamakta ya da iletişim alanında ikincil bir rol olarak kabul edilebilecek olan servis sektöründe çalışmaktadır. Enformasyon toplumu aynı zamanda ideolojisiz, bilime, enformasyon akışına ve özellikle teknolojiye dayanan bir toplumdur. Bu toplum ile birlikte 1970'li yıllara gelindiğinde, diğer bir önemli kavram olan "siber çağ" başlamıştır (Kılıçbay, 2005: 18; Başaran, 2005: 38; Baldini, 2000: 104). Siber çağa geçmeden önce, enformasyon toplumunun ideolojisiz, yani amaçsız ve değersiz durumunun yine nihilizme işaret ettiğini belirtmek gerekmektedir. Başka bir deyişle, enformasyon toplumu, nihilistik bir toplumdur.

Siber topluma dönüldüğünde ise bu toplumun üyesi olan internet kullanıcıları siber uzayda yaşamaktadırlar. Küresel çaptaki ağın ortaya koyduğu elektroniğe dayalı iletişim sistemi siber toplum iken; bu ağların şekillendiği etkileşim alanı siber uzaydır.

Bu alanda kişiler, karşısındakini, kendisine sunulan ölçüde tanımakta, gerçek kimliklerini bilmemektedir (Subaşı, 2005: 108). Bu durum da yine Baudrillard'ın simülasyon ve hipergerçekliğine göndermede bulunmakta ve saydam nihilizm ile bağdaştırılabilmektedir. Ayrıca söz konusu "bilmeme" durumunun yanılsama evreni yarattığını ve bunun da Nietzsche'nin nihilizmine işaret ettiğini söylemek de mümkündür.

Siper toplumdan sonra siber uzaydan bahseden Keyes (2017: 259; 263; 270), şunları söylemektedir: Siber uzay etikten muaf bir bölgedir. Bu yüzden de hakikat sonrası için mükemmel bir yerdir. İnternette hakikat fikri tamamen yok olmuştur. Siber uzayda yaşayan, siber yurttaşlar ise olmadıkları birisi gibi olmayı heyecan verici bulmaktadırlar. İnsanlar, siber uzayda gerçeği gizlemeye alıştıkça, gerçek dünyada bunu daha rahat yapar hale gelmektedirler. Bu durum da hem sosyal düzenin çökmesi hem de bireysel anlamın bozulması anlamına geldiğinden nihilizm söz konusu olmaktadır.

Siber uzay ve siber toplumun söz konusu olduğu, dijital teknolojilerdeki gerçeklik konusunu ele alındığında ise "gerçek" ve "sembolik temsil" arasında geçişkenlik olduğu görülmektedir. Bilgisayarlar üzerinden gerçekleştirilen iletişimle farklı bir gerçeklik aşamasına geçilmektedir. Gerçeğin alternatifi olarak kabul edilen bu aşama "sanal" ön-ekiyle bir arada kullanılmakta ve gerçekliğin başka bir aşamasını tanımlamaktadır. Sanal gerçeklik, inşa edilen tecrübe alanı olarak benimsendiğinde, gerçekle olan iç içeliği görünür olmaktadır. Öz ile sanal gerçeklik, orijinali olmayan bir gerçeklik, siber uzay ise gerçekliğin farklı bir şekilde tecrübe edildiği alandır (Timisi, 2005: 89-91). Ayrıca şunu da belirtmek gerekmektedir ki "sanal gerçeklik", ağların siber uzayında gezinme değil, önce gerçek dünyanın görünümlerinin optik kalınlığının genişlemesidir ve bu genişleme, anlık telekomünikasyonların yarattığı zaman sıkışması sonucunda ortaya çıkan mesafe daralmasını telafi etmeye yöneliktir (Virilio, 2003: 19). Bu bağlamda gerçekliği olmayan sanal gerçeklik kavramı da dijital iletişim teknolojileri ile ilgili birçok kavramda olduğu üzere, yine Baudrillard'ın simülasyon, hipergerçeklik ve saydam nihilizmi ile yakından ilişkilidir. Çünkü gerçek olmayan bir gerçek, orijinali olmayan bir kopya söz konusudur.

Siber toplum, siber uzayın yanı sıra bu teknolojilerde kullanılan bir diğer kavram da içerisinde yaşanılan çağa atıfta bulunan siber çağdır. Kılıçbay (2005: 28), siber çağdaki

sanal cemaatleri ele almakta ve bu cemaatleri internet ortamında bir araya gelme durumu olarak tanımlamaktadır. Sanal cemaatlerin, yenilikçi çözüm arayışına dair bir parça olduğunu ve gerçek dünyada kaybedilen ideal ve değerlerin, sanal gerçeklikte yeniden sahip olunacağı fikrine sahip olduklarını belirtmek gerekmektedir (Robins, 2013: 168). Bu perspektifle, öncelikle dünyadaki değerlerin yitirilmesi nihilizme işaret ederken, bu değerlerin sanal ortamda yeniden elde edilebileceği düşüncesi ise aktif nihilizme işaret etmektedir. Çünkü aktif nihilizmde, sorun değerlerde değil, dünyadadır. Ayrıca umutsuzluk ve yok etme istediği de söz konusudur.

Fakat Herman ve Chomsky sanal cemaate farklı de bir bakış açısı getirerek, tüketim ile olan ilişkisi üzerinde durmuşlardır. Herman ve Chomsky (2012: 22), reklam veren kuruluşlar tarafından kurulan ve tüketicileri oluşturan değişik kesimlerin özelliklerinin ve zevklerindeki farklılıkların, sanal bir cemaatler dünyası yaratma sonucunu doğurduğunu söylemektedirler. Bu sanal cemaatler kamusal bir alan yaratmak ya da ona hizmet etmek için değil, ürünler alıp satmak üzere örgütlenmişlerdir. Bu noktadan hareketle sanal cemaatlerin sadece yeni bir kamusal alan değil, aynı zamanda bir tüketim alanı olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Fakat yine de internet ortamının artık yeni bir kamusal alan olduğu da göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu bağlamda kamusal alan kavramına değinmek önemlidir.

Habermas, 17. yüzyıldan bugüne medya kurumlarının gelişimine dikkat çekerek, *"kamusal alan"* adını verdiği kavramı ortaya atmıştır. Habermas devlet ve toplum arasındaki sınırın, aynı zamanda kamusal alan ve özel alan arasındaki sınır da olduğunu ifade etmektedir. Bir tartışma ve iletişim alanı olarak burjuva kamusal alanı, devlet yetkesinin tenkit edilebileceği, akıl yürüten bir kamu önünde kendini haklı arzusunun olabileceği bir forum yaratmıştır (Thompson, 2013: 133; Habermas, 2003: 97-98).

Kamusal alan kavramı, çağdaş toplumun değişmesine katkıda bulunmuştur. Enformasyon, çoğulculuğun ve ifade özgürlüğünün gelişmesine yardımcı olan bir etmen olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kamusal konuların tartışılması, sorunların hatırlatılması olan kamusal alan, radyo ve televizyon ile o zamana kadar bir kenara itilmiş nüfusun kamusal alanda yeniden ortaya çıkmasını sağlamıştır (Gönenç, 2014: 31-32). İnternet ise insanların daha önce görülmemiş bir şeyi yapabilmesini sağlamıştır: Kamusal ve

toplumsal bir alan içinde özel bir alanın yaratımı. Bu durum çelişkili olarak görülmektedir. Ancak söz konusu çelişkinin tek nedeni daha önce kamu içinde tanımlanamaz olmanın deneyimlenmemiş olmasıdır (Poe, 2015: 365). Bu perspektifle, kamusal konuların tartışıldığı alan olan kamusal alan, internetle birlikte daha önce tecrübe edilmemiş bir deneyim ortaya çıkarmıştır. İnternet sağladığı teknikle, toplumsal bir alanda bireysellik sağlayabilmektedir.

Geleneksel medyayla kıyaslandığında ise radyo ve televizyonların ortaya çıkışının, özel alan ile kamusal alanı birbirinden ayırmasına rağmen, 20. yüzyılda dijital iletişim teknolojileriyle kamusal ve özel alanın birbirine karıştığı söylenebilir. Bununla bağlantılı olarak da ortaya çıkan gözetleme uygulamaları mahremiyet sorununu gündeme getirmektedir. Söz konusu sorun, modernitenin sabit zaman-mekân kavramı içerisinde ortaya çıkmakta ve 20. yüzyılın yeni, değişebilir yapılarına taşınmaktadır. Böylece güç ilişkileri değişmekte ve "özel alanlar"da "yalnız kalma hakkı" temel konu olmaktan çıkmaktadır (Lyon, 2006: 42-43; Laughey, 2010: 73). Ancak burada değinilen konu, öncesinde ifade edilen toplumsal alanda bireysel olabilme; yani kamusal alanda özel alan oluşturabilmenin tam tersidir. Bu durumun diğer yönü ise özel alanda dahi kamusal alana dâhil olmaktır. Çünkü internetin hayatın her anında olmasıyla birlikte, özel yaşam alanlarında bile fikirler paylaşılmakta, tartışmalara ya da eylemlere dâhil olunmakta veya sohbet edilmektedir. Böylece kamusal alana dâhil olan birey esasında her anını kamusal alan içerisinde geçirmektedir.

Her anı kamusal alan içerisinde geçirmenin nedenini Lyon (2006: 59-61; 181), günümüzün gözetlenen toplumlarının, iletişim ağlarına bağımlı olmalarına bağlamaktadır. O'na göre görünür olmayan iletişim ağı, her türden izlemeyi desteklemektedir. Küreselleşme durumlarında, gözetleme, uzaktan gittikçe çok daha fazla şeyin yapılabileceği şekilde genişlemektedir. Esasında fotoğrafın icadına kadar uzanan söz konusu gözetleme arzusu, yeni teknolojilerle izleme ve kaydetme kapasitesini arttırmaya ve genişletmeye çabalamaktadır (Robins, 2013: 102). Bu durum da gözetlemeyi kolaylaştırmakla birlikte ve daha fazla gözetleme sorununa neden olmaktadır.

Gözetleme konusunda Foucault'un çalışmaları önem arz etmektedir. "Gözetim toplumu" kavramından bahseden Foucault, gözetim ile ilgili fikirlerinin odağına güç ve söylemi koymuştur. Foucault, söylemin, dilin söylemlere bölünerek, bilgiyle gücün kitlelere dağılımı olduğunu ifade etmektedir. Söylemle türdeş olarak gözetimin gücünün de bölünüp dağıtılarak, toplumda denetim sağlandığını eklemektedir (Laughey, 2010: 113). Kısaca Foucault için gözetim, güç ve söylem demektir. Egemen ideolojisi gücünü, yani Althusser'in söylemiyle baskı aygıtlarını ya da söylemi; yani yine Althusser'in ifadesiyle ideolojik aygıtlarını kullanarak kitleleri gözetlemektedir.

Bununla birlikte, Foucault'un çalışmalarında, günümüzün gözetleme türü dijital gözetleme ile ilgili bir şey yer almasa da Foucault, yeni radikal yaklaşımlara esin kaynağı olmuştur. Bu bağlamda Foucault'un panoptikon kavramından hareketle süperpanoptikon ve hipergözetleme kavramları geliştirilmiştir. Panoptikon, kendi içsel yaşamlarını geliştirmek isteyen özneler yaratırken; süperpanoptikon da bu kimliklerin, nasıl bilgisayar tarafından yapılandırıldığından haberi olmayan, dağılmış kimliklere sahip bireyler olan nesneler oluşturmaktadır. Hipergözetleme ise hem gözetimi pekiştirmekte hem de onu kesin limitlerine kadar taşımaya çalışmaktadır. Davranışın oluşmasında ya da gerçek zamandaki olaydan önce, keşfetme öncesi ve kayıt öncesi bir teknolojiye çevirmektedir (Lyon, 2006: 231-237). Günümüzün gözetleme kavramlarına esin kaynağı olan Foucault'un çalışmaları, dijital teknolojiyle ilintili olmasa da özünde bu teknolojideki sorunları önemli derecede karşılamaktadır.

Tüm bunların yanı sıra sosyal medya, kamusal alanla yakından ilişkili bir konu olmakla birlikte, sanal cemaatler çoğunlukla sosyal medya ortamında gerçekleşmektedir. Aynı zamanda gözetleme ve gözetlenmenin de yoğun olarak yaşandığı sosyal medya, siber çağın en önemli olgularından biri olmuş ve dijital çağ ile ilgili söylenen her şey aslen sosyal medya için de geçerli hale gelmiştir. Bu perspektifle günümüz iletişim dünyasında önemli yeri olan sosyal medyaya da değinmek gerekmektedir.

Sosyal medyanın kullanıma girmesiyle birlikte insanlık, kitlesellikle bireyselliğin, iletişimin bütün türlerinin bir arada olduğu; yazılı, sözlü, görsel, işitsel bütün iletişim türlerinin birlikte kullanıldığı; resmi, gayri resmi, hiyerarşik, eşitlikçi vb. bütün iletişim düzeylerinin birbirine karıştığı yepyeni bir iletişim ve de medya ortamının

içerisine girmiştir (Güngör, 2018: 397-398). Sosyal medyanın söz konusu özellikleri, daha önce de üzerinde durulan eşitlikçi yönünü öne çıkarmakta ve bayağılık unsuruna neden olarak nihilist bir yapı ortaya koymaktadır.

Ayrıca bu durum sosyal medyada bir sürü mantığı ile hareket edilmesi ile kendi içinde yozlaşmayı barındırmakta ve nihilistik duygu da bu noktada insanın kendi yaşantısını olumlayacak eylemlerle ilgili fikri yoksunluğunu besleyen yaşantılardan beslenmektedir (Şentürk, 2019: 10). Söz konusu olumlama nihilizmin bir yönünü oluştururken, olumsuzlama da diğer yönünü oluşturmaktadır. Olumlama, yeni değerler yaratmaktır ve bu yeniden yaratma da nihilizmin içerisinde yer almaktadır.

Bununla birlikte sosyal medyanın, insanlara zaman ve mekân kavramlarını ortadan kaldıran iletişim imkânı sağladığını ifade eden Güngör (2018: 402), bireylerin evlerinde otururken, arkadaşlarıyla bir araya gelebilmesi ve gündeme dair konuları tartışabilmesi olanağı da sunduğunu eklemektedir.

Ancak söz konusu zaman ve uzamın yok olması da yine nihilizme işaret etmektedir. Diken (2011: 66), öylesine, herhangi bir mekânın, değerden yoksun mekân olduğunu ifade etmekte ve insanla doğa arasındaki bağın kopmuş olduğu mekânın, nihilizm mekânı olduğunu söylemektedir. Öz ile zaman, mekân gibi hiçbir şeyin olmama durumu da nihilizme ve aynı zamanda boşlukta yüzer gibi olma durumundan dolayı da Baudrillard'ın saydam nihilizmine işaret etmektedir. Öte yandan sosyal medyadaki kamusal alan da yine nihilizmdir. Söz konusu kamusal alanda yapılanların yanı sıra, aynı zamanda insanlar şiddete karşı duyarsızlaşmakta ve daha alaycı bir hale gelmektedirler. Diğer bir deyişle, değerlerin içinin boşalması durumu söz konusu olmaktadır.

Fakat birçok şeyin internet ortamına taşınması, internet çağının bireyleri sosyalleştirdiği mi yoksa yalnızlaştırdığı mı sorununu ortaya koymaktadır. Buna henüz tam olarak bir cevap verilememiş olmakla birlikte, şunu söylemek mümkündür ki insanlar, kimliklerini saklayarak sosyalleşmekte ve esasen, sanal alanda paylaşımlarını sürdürse bile hakiki dünyada yalnızlaşmaktadır (Baban, 2012: 70-72). Böylece insanlar sosyalleştiklerini düşündükleri zaman bile aslında yalnızlaşmakta ve yabancılaşmaktadır. Söz konusu yabancılaşma da varoluşsal nihilizmi ortaya koymaktadır.

Tüm bunların yanı sıra dijital iletişim teknolojileri içerisinde ağ toplumu, gerçek sanallık gibi kavramsallaştırmaları ile Manuel Castells ayrıca bir öneme sahiptir. Bu bağlamda söz konusu çağ ile ilgili araştırmalarda ortaya koyduğu kavramlar ile öne çıkan Castells'e ayrı bir parantez açmak gerekmektedir.

Bu perspektifle, 20. yüzyılda yeni bir dünyanın şekillendiğini ifade eden Catells (2013b: 486), bu yenidünyanın temelinin, 1960 ve 70'lerde atıldığını ve üç önemli sürecin birlikteliğinden ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu süreçler, enformasyon teknolojisi devrimi; kapitalizmin de devletçiliğin de ekonomik krize girmesi ve peşinden yeniden yapılanmaları ve liberteryanizm, insan hakları, feminizm ve çevrecilik gibi kültürel ve toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasıdır. Bu süreçler arasındaki etkileşim ve bunların yol açtığı tepkiler yeni bir egemen toplumsal yapıyı, yani ağ toplumunu; yeni bir ekonomi, enformasyon ve küresel ekonomiyi ve yeni bir kültürü, gerçek sanallık kültürünü yaratmıştır.

20. yüzyılı enformasyon çağı olarak nitelendiren Castells (2013b: 91-92), enformasyonelizmin yükselişinin, küresel alanda eşitsizlik ile toplumdaki ötekileştirmeyle bir arada yükseldiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda enformasyonelleşmenin toplumsal dinamiklerini değerlendirirken, toplumsal farklılaşma süreçleri arasında ayrıma gitmek gerektiğinden bahseden Castells, bunları şöyle sıralamaktadır: Eşitsizlik, kutuplaşma, yoksulluk ve sefalet, dağıtım-tüketim ilişkileri ile ilgili olup, çalışmanın bireyselleşmesi, işçilerin aşırı düzeyde sömürülmesi, sosyal dışlanma, bütünleşmeden sapma, üretim ilişkileriyle ilgili dört özgül sürecin nitelikleridir. Castells bu noktada, enformasyon çağı olarak nitelendirilen bu çağdaki enformasyon alanındaki eşitsizlik ve ötekileştirmeye dikkat çekmektedir. Çünkü bu çağda, enformasyona ulaşan ve ulaşmayan ülkeler arasındaki uçurum büyümekte ve bilgi akışı gelişmiş ülkelerden, gelişmemiş ülkelere doğru ilerlemektedir.

Enformasyon teknolojisinin yanı sıra, Castells'e göre toplumları anlamak için onların iletişim teknolojilerine, dolayısıyla da medya yapılanmalarına bakmak gerekmektedir. İnsanlığın olağanüstü bir buluşu olan internet, insanlığı yeni bir serüvene sürüklemektedir. İnternetle birlikte kurumsal hedefler, bürokrasinin sınırları, yerleşik değerler baş aşağı olmaktadır. Bilgisayar temelli teknoloji ve internet, insanın kapasitesini

öngörülemez biçimde yukarıya çekmektedir (Güngör, 2018: 212). Burada, değerlerin tepetaklak olması durumunun da nihilizm olduğunu belirtmek gerekmektedir. Castells (2006: 538) bu bağlamda toplumsal harekeleri de ele almakta ve yeni toplumsal hareketlerin cemaatçi direnişin bir parçası olduğunu söylemektedir.

Öte yandan Castells'in ağ toplumu kuramı, dijital iletişim çağı araştırmalarında önemli bir kavram olmakla birlikte, Castells'in konu ile ilgili düşünceleri de önem arz etmektedir. Dijital iletişim teknolojilerinin ekonomi üzerinde büyük etki yarattığını ileri süren Castells'e göre internetin kullanıma girmesiyle birlikte piyasa hareketlerinde önemli farklılıklar belirmeye başlamıştır. Özellikle de gelişmiş ülkelerde, ekonomiden bilgi zenginliğine doğru bir hareketlilik gözlenmektedir. Marx da dâhil olmak üzere pek çok düşünürün toplumsal aşamaları ekonomik süreçler temelinden açıklamaya yöneldiklerine dikkat çeken Castells, sürecin bu kadar da çizgisel ve ardışık olmadığını ileri sürmektedir. Castell'e göre toplumsal değişme ekonomik temelli olmaktan çok örgütseldir (Güngör, 2018: 172). Daha açık bir deyişle Castells, ağ toplumunun yalnızca enformasyon alanında değil ekonomi üzerindeki belirleyiciliğine de dikkat çekmektedir.

Tüm bunlarla birlikte Castells (2016: 59), ağ toplumu ile ilgili şunları söylemektedir: Bir ağ toplumu, toplumsal yapısı mikroelektroniğe dayalı, dijital olarak işlenen enformasyon ve iletişim teknolojilerinin harekete geçirdiği ağlar etrafında örgütlenmiş bir toplumdur. Dijital ağlar küreseldir. Dolayısıyla ağ toplumu da küresel bir toplumdur. Dijital ağlar, iletişim içindeki bilgisayar ağları aracılığıyla ülkesel ve kurumsal sınırların ötesine geçerek, kendisini yeniden şekillendirme yetisine sahiptir. Castells bu noktada, özünde küresel olan dijital ağların, yerel özelliklere uyum sağlayarak, yeniden biçimlendiğini belirtmektedir.

Buna ek olarak gerçek sanallık kavramını ortaya atan Castells, sanal gerçekliğin yerini, gerçek sanallığa bıraktığını iddia etmektedir. Bu bağlamda Castells (2013a: 497) şunları söylemektedir: "Gerçeklik" ve sembolik temsil arasında fark söz konusu değildir. Tüm toplumlarda, sembolik bir ortam içerisinde olan insan, aynı zamanda sembolik ortam vasıtasıyla devinmektedir. Tüm iletişim yöntemlerinin, elektronik şekilde bütünleşmesiyle sanal gerçeklik başlamamakta, gerçek sanallığın temelleri atılmaktadır. Castells bu kavramıyla, dijital teknoloji içerisinde konuşulan sanal gerçeklik kavramını

tepetaklak ederek, gerçek sanallık kavramını ortaya atmaktadır. Bu noktada esasen, gerçeklik ile temsili arasında fark olmadığına dikkat çeken Castells, bu söylemiyle saydam/postmodern nihilizme göndermede bulunmaktadır. Orijinali olmayan kopyalara işaret eden bu nihilizm türü temelde Castells'in gerçek sanallığıyla özdeşlik göstermektedir.

Diken (2011: 185) de bu konuya şöyle bir bakış açısı getirmektedir: Günümüzde nihilizm döngüsü tamamlanmış ve gerçek dünya yanılsaması ortadan kalkmış gözükmektedir. Ancak, eğer nihilizmin tarihi "bir yanılgı tarihi" ve bir "gerçek dünya" yanılsaması ise, günümüz bilime-dayalı toplumunda bu yanılgı sona ermiştir. Diğer bir deyişle, Diken de Castells gibi sanal gerçekliğin bittiğini savunmaktadır. Ancak Diken bunun tamamen sona erdiğini söylerken, Castells ise gerçek ile temsili arasında bir fark kalmadığını ifade etmektedir.

Tüm bunların sonucunda 1969'da icat edilerek yeni bir çağ başlatan ve sürekli olarak gelişen dijital iletişim teknolojileri, özünde küresel olmakla birlikte, yerel niteliklere uyum sağlama kapasitesine sahiptir. Ülkeleri enformasyon ve ekonomi alanında önemli derecede etkileyen bu teknolojiler, insanları da aynı derecede etkilemiştir. Ayrıca gözetleme, gözetlenme, mahremiyet, yalnızlaşma, yabancılaşma, sanal kimlik, dijital benlik, kimlik krizi ve narsisizm gibi pek çok kavramı ve sorunu da beraberinde getirmiştir. Söz konusu bu sorunlar nihilizm başta olmak üzere, varoluşsal nihilizm ve saydam/postmodern nihilizme neden olmaktadır. Kültür endüstrisine hizmet eden, sürü insanı yaratan ve filtre balonları oluşturan internet, bu nihilistik özellikleriyle bayağılığa yol açmaktadır. Siber toplum, siber uzay, siber çağ, sanal cemaat, sanal gerçeklik, gerçek sanallık gibi birçok yeni kavramı literatüre sokan bu teknolojiler, yeni bir kamusal alan yaratmış ve geleneksel medyaya da alternatif olarak, yurttaş gazeteciliğini ortaya koymuştur. Olumlu ve olumsuz pek çok özelliği bulunan dijital iletişim teknolojilerine dair kavramların ortaya konulduğu ve nihilizmle olan ilişkisinin tartışıldığı bu başlıktan sonra, medya araçlarının genel yapısı, işleyişi ve nihilizmle olan ilişkisi "Medya" başlığında ele alınarak, genel bir bakış ortaya konmaya çalışılacaktır.

3.6. Medyaya Genel Bir Bakış

Çalışmada esas olarak geçmişten günümüze medya tarihi incelenmiş ve bu perspektifle sözsüz kültürden, elektrik ve elektronik medya kültürüne, başka bir deyişle günümüze kadar olan süreç ele alınmıştır. Söz konusu incelemede kitle iletişim araçlarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Fakat çalışma "Medya ve Nihilizm" kavramsallaştırmasını incelediğinden, burada açılan "Medya" başlığı altında genel olarak medya kavramı irdelenecektir. Bu noktadan hareketle medya farklı yönleri ile ele alınmaya çalışılacaktır.

Barbier ve Lanevir (2001: 7) medyanın özünde, bir topluma bilgiyle mesajların iletilmesi, toplumdan bunların saklanması ve kültürel-siyasi işlevlerin yenilenmesiyle ilgili üç pratiğin yapılmasına imkân veren iletişim sistemlerinin tamamı olduğunu söylemektedirler. Medya sayesinde ülkeler ve toplumlar birbirlerine yaklaşmış, bilginin geniş kitlelere aktarılması, ülkeler arasındaki sınırları kaldırmış ve iletişim dünyası yeni bir boyut kazanmıştır (Gönenç, 2014: 2). 1950'li yılların kuramcıları, modernleşmek ve kültür adına "gelenekselden çağdaş kültüre geçiş"i vurgulamış, bunu da kitle iletişim araçlarının sağlayacağına işaret etmişlerdir (Erdoğan, 2014: 362). 20. yüzyılda halkın medyaya yönelik ilgisi artmış ve medyanın gücü üzerine yürütülen tartışmalar da yoğunlaşmıştır (Briggs ve Burke, 2011: 237). Başka bir deyişle, medyanın, iletişim araçlarının genel adı olmakla birlikte, medyanın gücünü fark eden kuramcıların, medyayla ilgili çalışmalarını arttırdığı, ayrıca medya araçlarının dünyanın küresel bir köy haline gelmesinde büyük bir payı olduğu söylenebilir.

Öte yandan Kellner (2013: 19-20), kültür endüstrisinin, medya gösterilerini yeni alanlara yayarak çoğaldığını söylemektedir. Bu çoğalmaya ek olarak gösterinin, gündelik yaşamı düzene koyan zorunluluklardan biri olduğunu belirtmektedir. Medya kültürü, daha fazla seyirci ve daha fazla kazanç adına teknolojik olarak ileri gösteriler üretmektedir. Medyanın eğlence tarzı, haberlere de dâhil olmakta, sansasyonellik daha fazla yaygınlaşmaktadır. Bununla birlikte medya gösterisinin, politik ve toplumsal hayatı şekillendirmedeki rolü de giderek büyümektedir.

Medyanın eğlence şekilleri, medya metinlerinin içeriğinin boşalması anlamına gelmekle birlikte, medyanın ilgi çekmek için sansasyonel içeriklere yer vermesi, diğer bir

deyişle, olayı bağlamından koparıp, çarpıtması ya da abartması, yanılsamaya yol açtığından dolayı medyadaki nihilizme işaret etmektedir. Söz konusu medyadaki nihilizm de giderek daha çok popülerleşen medya metinleriyle yayılmaktadır.

Artık daha fazla malzeme sunar hale gelen medya kültürü ise medya tarafından ortaya konmakta ve "gerçek kültürü" ham madde olarak değerlendirmektedir. Medya, hakiki kültüre ait farklı tarafları tekrardan üreterek, farklılaştırarak ve biçimlendirerek kullanıma sokmakla birlikte, modern insanın kültürel tercihlerini de düzenlemektedir. Medya, tüketicilerine özgü medya mantığı ortaya koymaktadır. Bu mantık, medya içerisindeki iletişimi düzenleme formudur. Bu yüzden de medya tarafından sunulan ve içeriği düzenlemeyle üsluba uydurma gibi şeyleri belirleyen formatlar önemli hale gelmektedir (Lundby ve Ronning, 2014: 18-19).

Medyanın kültürü değiştirmesi ve hatta bazı yönlerini yok ederek yeniden yaratması da zaten nihilizmin kendisini oluşturmaktadır. Ancak şuna da dikkat çekmek gerekmektedir ki medyanın gerçek kültürü alıp, kendine göre, daha açık bir deyişle, daha fazla izlenme şekline göre düzenlenmesiyle ortaya çıkan medya kültürünün içeriği sorgulanmalı ve medyanın kâr odaklı yapısından dolayı, söz konusu medya kültürünün esasen çoğunlukla içeriği boş eğlenceden ibaret olduğu göz ardı edilmemelidir. Ayrıca medya mantığından bahsedilmektedir. Fakat medya ve medyadaki nihilizm genellikle söz konusu mantıksızlığı beslemektedir.

Diğer taraftan medyanın içeriği düzenlemesi medya ve gerçeklik sorununu ortaya koymaktadır. Dursun (2013: 37), gerçekliğin, insanlara kitle medyası ve elektronik medya tarafından sunulduğunu ifade etmektedir. Medyada her gün karşılaşılan gerçeklikler, sıradan izleyiciler ve okurlar olarak herkese bir takım şeyleri bildirmektedir. Bugün nerede çatışma olduğunu, kimin hangi ödülü kazandığını, deniz suyu sıcaklığını, yeni bir tıbbi keşfi vb. bütün bu enformasyon sunumu ile medya, aynı zamanda tüketicilerine tecrübe sahası vermektedir. Kendisine ait tecrübelerle, başkasına ait tecrübelerin bir araya geldiği yerde bireyin tecrübe yetisi, gerçek olmayan tecrübeler aracılığıyla fazlalaşmaktadır. Tüm bunlar da Habermas'ın kamusal alanını çağrıştırmaktadır. Kamusal alana geçmeden önce şu noktaya da değinmek gerekmektedir

ki medyadaki gerçeklik sorunu, diğer bir deyişle, medyanın gerçekleri çarpıtma sorunu, yanılsamaya neden olduğundan aynı zamanda bir nihilizm sorunudur.

Kamusal alana geçildiğinde ise kavramı ilk ortaya atan isim olan Habermas'ın söylemleri önemlidir. Habermas, ekonomi ve aileden oluşan özel alan ile devlet ve yargı tarafından oluşturulan kamusal alan ayrımına gitmektedir. Bu bağlamda bireylerin bir araya gelerek, güncel olaylar üzerinde konuşup, tartıştıkları alanı kamusal alan olarak nitelendirmektedir. Fakat medya, Habermas'ın kamusal alan kavramını dönüştürmüş ve kamusal alanı medyatikleştirmiştir. Bu bağlamda medyayla insanlar, başkalarına dair daha çok bilgi sahibi olmakta ve bu durum da insan ilişkilerini etkilemektedir (Verstraeten, 2014: 245; 251; 253). Buradan hareketle, her şeyin üzerinde etkisi bulunan medya, kamusal alanda da değişime neden olmuş ve medyanın kendisi kamusal alana dönüşmüştür.

Kamusal alana kısaca değindikten sonra medyanın özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Bu noktada Trawny (2017: 63), medyanın belirleyici koşullarının "saydam" ve "boş" olduğunu söylemektedir. Boş ve saydam olması nedeniyle de medyanın görünmeyen orta olduğunu ifade etmektedir. Her şeyin görünmesini sağlayan medyanın kendisi görünmezdir. Görünen şeyler teknik nesnelerdir, fakat medyanın kendisi değildir. Ürünler, para, insanlar vs. olarak ara enformasyonun sürekli dönüşümünü sağlayan, medyanın görünmez saydamlığıdır. Teknikten ve sermayeden farklı olarak medya hareket değil, tüm hareketlerin ortası, tüm hareketlerin algılanmasına aracılık yapan ortadır. Söz konusu saydamlık ve boşluk da Baudrillard'ın saydam nihilizmine götürmektedir. Trawny'nin de ifade ettiği üzere medyada saydamlık, boşluk; yani hiçlik söz konusudur. Trawny aynı zamanda medyanın özünün, karakterinin de böyle olduğunu ifade etmekte ve bu durum da medyanın sadece içeriklerinin değil, temelde yapısının da nihilist olduğunu göstermektedir.

Tüm bunların yanı sıra medya ile ilgili eleştirel söylemleri daha iyi anlamlandırabilmek için medyanın yapısını da ele almak gerekmektedir. Medyanın işleyişi ile ilgili bilgi sahibi olmak, medyayı anlamak açısından önemlidir. Bu noktadan hareketle medyanın işleyişi ile ilgili bazı temel noktaları da irdelemek gerekmektedir.

Radyo ve televizyonun örgütlenmesi iki farklı türe dayanmaktadır: İlki Amerikan tarzı *"özel teşebbüs"* modelidir. Bu modelde esas olan kazanç sağlamaktır. Bu kazanç da daha fazla izleyiciyi çekip, daha çok reyting ve reytingle orantılı gelen daha fazla reklamla olmaktadır. Diğeri ise devlet destekli Avrupa'ya dayanan *"kamu yayıncılığı"* modelidir. Bu tarz yayıncılığın amacı kamuya hizmet vermektir (Erdoğan, 2011: 362; Erdoğan, 1999: 40). Chomsky (1993: 27) ise konuya farklı bir bakış açısı getirerek, medyanın hakikaten "toplumsal bir amaç" için çalıştığını iddia etmekte, fakat bunun, tamamen başka bir amaç olduğuna işaret etmektedir. O'na göre, medyanın maksadı şudur: "İnsanların zihinlerini, hükümetlerine erdemli bir bağlılık gösterecek biçimde eğitmek". Chomsky'nin bu söylemi, Nietzsche'nin sürü vizyonuna işaret etmektedir. Bu bağlamda da nihilizmden bahsedilebilmektedir. Ayrıca Chomsky, özel ve kamu yayıncılığı olarak ayrılan medyanın, kamuya hizmetinin söz konusu olmadığını, yalnızca kitleleri kontrol altına alma çabasının olduğunu söylemektedir.

Medyadaki örgütlenmenin yanı sıra medyanın demokratik toplumlardaki dört geleneksel rolünden de bahsetmek gerekmektedir: İlk olarak medya *toplum içindeki insanları temsil etmelidir.* Basın özgürlüğü de bunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İkinci olarak, medya *kamu bekçisi* rolünü üstlenmelidir. İletişim gücünün getirdiği ayrıcalık ile temsil ettiği insanları korumalıdır. Başka bir deyişle, medya halkı temsil etmelidir. Üçüncü olarak da medya halkı *bilgilendirmelidir*. Dördüncü olarak ise medya *sosyal birliği* kolaylaştırmalıdır. Daha başka bir deyişle, yayınları ile ortak bir kültür oluşturmalıdır. Tüm bunlara ek olarak, bazı düşünürler, medyanın söz konusu rollerine *gündem yaratmayı* da dâhil etmektedirler (Pritchard, 2010: 1-2). Ancak günümüzde medyanın ekonomik nedenlerle bu rolleri geri plana atarak eğlenceyi öne çıkardığı ve kamunun temsili olmaktan çok egemen gücün temsili olduğu söylenebilir.

Medyanın rollerine ek olarak Thompson (2013: 228-238), medya endüstrilerindeki dört eğilimi ele almaktadır: *1. Yoğunlaşma;* Batı toplumlarındaki diğer endüstriyel sektörlerde olduğu gibi medya endüstrilerindeki üretici kaynaklar gittikçe nispeten az sayıdaki büyük kuruluşların elinde toplanır hale gelmiştir. *2. Çeşitlenme;* medya endüstrileri, kaynakların giderek yoğunlaşmasına ek olarak, son yıllarda artan bir çeşitlenme de yaşamıştır. Çeşitlenme, şirketlerin ya bu alanlarda zaten faaliyet gösteren

şirketleri satın alarak ya da yeni gelişmelere sermaye yatırımı yaparak farklı alanlara yönelme ya da ürün yelpazesindeki faaliyetlerini genişletme sürecidir. *3. Küreselleşme;* medyanın ulus aşırılığı eskiden beri var olmasına rağmen son yıllarda medya endüstrilerinin faaliyetlerinin küreselleşmesi yeni biçimler almıştır ve daha kapsamlı ve nüfuzlu bir karaktere bürünmüştür. *4. Deregülasyon;* birçok Batılı hükümet, kısmen medya endüstrilerinin değişen teknolojik temellerine bir tepki olarak, medya kuruluşlarının faaliyetlerini serbestleştirmeye ve kısıtlayıcı olarak görülen mevzuatları kaldırmaya çalışmıştır. Serbestleşmeye eğilimi, genel olarak kuvvetli hükümet kontrolleri çerçevesi içerisinde gelişen yayıncılık alanında özellikle kullanılmaktadır.

Laughey (2010: 80-81), medyadaki yoğunlaşmaya, diğer bir deyişle tekelleşmeye ek olarak holdingleşme kavramını da eklemekte ve bu kavramı, aynı anda birçok sektörde faaliyet gösteren şirketlere verilen ad olarak tanımlamaktadır. Yoğunlaşma ve holdingleşmede üç süreç söz konusudur: Bütünleşme, çeşitleme ve uluslararasılaşma. *Bütünleşme* yatay ya da dikey olabilmektedir. Yatay bütünleşme, şirkettin aynı işi yapan diğer firmaları satın alma ya da onlarla birleşme arayışıdır. Dikey bütünleşme ise üretim sürecinin belli bir aşamasında faaliyet gösteren bir şirketin yine devralma ya da birleşme yoluyla faaliyet alanını genişletmesidir. *Çeşitlenme,* holdingleşme ile eş anlamlıdır. The Walt Disney Company de en iyi örneklerindendir. Ayrıca buna çapraz tekelleşme de denilebilmektedir. Son olarak *uluslararasılaşma* ise dünyanın birçok farklı ülkesinde iletişim araçlarına sahip olmaktır.

Yoğunlaşma, yani tekelleşme ile ilgili Herman ve Chomsky (2012: 78; 82), medyanın piyasayla birleşmesini, medyaya dair çapraz-mülkiyet, tekelleşme ve medya-dışı şirketlerin denetimi ile ilgili kaidelerin azalmasıyla arttığını söylemektedirler. Ayrıca güçlü medya kuruluşlarının medya-dışı mecralara da yöneldiğini ve bu kuruluşların da benzer biçimde medyada etki gösterdiğini ifade etmektedirler. Başka bir deyişle, medyadaki tekelleşme eğilimlerinde artış yaşanmaktadır. Kitle iletişimi alanında artan bu tekelleşme medya-toplum ilişkisi ve medyanın toplumdaki yeri açısından yeni sorgulamaları beraberinde getirmektedir. Son yirmi yılın medya üzerine akademik çalışmalarında tekelleşme eğilimlerine ağırlık verilmektedir. Bu araştırmaların vurguladıkları temel sonuçlar şöyledir: Ticarileşme öncelikle "sansasyonalizm" olarak

adlandırılan olguyu pekiştirmiştir. Sonuçta, haber ve yorum arasında gazetecilik meslek ahlâkına göre yapılması gerekli olan ayrım büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Diğeri de yerel bilgi ve haber aktarımının kitle iletişim araçlarının içeriğinde giderek daha az yer bulabilmesidir. Bu, ulusal sınırlar içinde böyle olduğu gibi, uluslararası ilişkiler bağlamında da geçerli bir eğilimdir (Kaya, 1999: 28). Bu perspektifle şu çıkarımı yapmak mümkündür ki medyadaki artan ticarileşme olgusu, daha fazla kazanç sağlamak adına medya içeriklerini dönüştürmektedir. Yaşanan bu dönüşümle sansasyonalizm ve bu nedenle de medyada var olan nihilizmde artış yaşanmıştır.

Medyanın diğer bir eğilimi olan küreselleşme ele alındığında ise Mattellart (2005: 98-99; 104) şunları söylemektedir: Yalnızca bir hayal piyasasının yaratılması, "küresel" kültürün amacıdır. Küreselleşme özünde, rekabet ortamı karşısında, fazlaca kâr sağlamak ve bunu yaparken de küresel ölçütü temel alan işletme tarzıdır. Küreselleşmenin evrenin kodu olduğunu da söylemek mümkündür. Parolası ise "entegrasyon", yani bütünleşmedir. Mattelart'ın bahsettiği öz ile daha fazla kazanç için şirketler uluslararası düzeyde çalışması ve bu süreçte birleşmenin anahtar kelime olduğudur.

"Küreselleşme" günümüzde yalnızca ekonomi alanında değil, aynı zamanda kültürel, siyasal ve ilişkisel halini kavramada da kullanılmaktadır. Buna ek olarak küreselleşme ile "emperyalizm" kavramı yok olmuş ve küreselleşme evrende teklik, birlik, bütünlük, beraberlik, ortaklık gibi kavramlara karşılık gelen bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır (Erdoğan, 2014: 389). Fakat Erdoğan'ın söylemlerinden farklı olarak, küreselleşmenin başka bir boyutu da bulunmaktadır. Bu da bilgi akışının güçlüden güçsüze doğru ilerlediği ve bilim, teknoloji gibi unsurların birkaç yerden tüm dünyaya yayıldığıdır. Alankuş (2005: 36) buna şöyle bir yorum getirmektedir: Teknolojiyi satın alan gelişmekte olan ülkeler, yalnızca teknolojiyi değil, içeriği de satın almakta ve bu da belirli bir hayat tarzının "küresel" olarak yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Söz konusu durum "kültürel emperyalizm" ya da gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkeler üzerindeki eski ekonomik ve siyasal çıkarların, yeni araçlarla sürdürmeleri, yani "yeni sömürgecilik" demektir. Daha açık bir deyişle, Erdoğan küreselleşmeyle emperyalizmin ortadan kalktığını söylerken, Alankuş ise kültürel emperyalizmin başladığından ve yeni bir sömürgecilik tarzının ortaya çıktığından bahsetmektedir.

Bununla birlikte küreselleşmenin özünde nihilist olduğuna da değinmek gerekmektedir. Çünkü küreselleşme ile dünya tek bir bütün haline gelmekte ve farklılıklar yok edilmektedir. Bu bağlamda küreselleşmenin tek tipleştirici sürü vizyonu, farklılıkları, ancak düşünsel ve kültürel anlamdaki farklılıkları yok eden bayağılığı ve ithal edildiği ülkelerdeki kültürü değiştirmesi açısından nihilist olduğu söylenebilir.

Öte yandan kültürel emperyalizmin en temel araçlarından olan medyanın modern toplumlardaki öneminin her geçen gün arttığını ifade etmek gerekmektedir. Medya toplumdaki denetimle birlikte, toplumdaki dönüşümün de önemli bir aracı ve "güç-iktidar kaynağı"dır. Ayrıca medya, gündelik hayatta ünlenmeye giden en kolay yol ve bu bağlamda "statü" kazanmanın ana aracıdır. Aynı zamanda toplumsal yaşamda boş zamanı dolduran başlıca etkinlik olarak günümüzün en önemli "eğlendirme" aracıdır. Tüm bunların yanı sıra kamusal olaylara yer veren, gerçekliği belirleyen bir araç olan medyanın, "anlam sistemi" sunduğu söylemek gerekmektedir (Kaya, 1999: 23).

Fakat bu noktada özünde boş zamanları doldurmak üzere eğlence aracı olarak tasarlanan medyanın, topluma anlam sistemi sunarak, başlıca şeylerin belirleyicisi haline gelmesi altı çizilmesi gereken bir konudur. Kurmaca ile kurmaca dışının birbirine karıştığı post-truth çağa, medyanın ilgi çekmek adına ürettiği sansasyonel içerikler eklendiğinde, medyadaki metinlerin ne kadar gerçek olduğu sorusu büyük bir önem arz etmektedir. Medya toplumdaki gerçekleri belirlese de esasen ticari yapısından dolayı gerçekleri yansıtma değil, ilgi çekip daha fazla para kazanma odaklı olduğundan olayları çarpıtma eğilimindedir. Keyes (2017: 228), medyadaki bu aldatmaca ile ilgili şunları söylemektedir: Aldatma, hayatını başkalarını eğlendirerek para kazananlar olduğu sürece eğlence dünyasında geçerliliğini korumuştur. Yeni olan gösteri dünyasının artık her yerde olması ve insanların onun değer sistemine olan duyarlılığıdır. Günümüz eğlence endüstrisindeki ahlak, geçmiştekinden daha düşük değildir. Ancak o dönemin insanları muhtemelen kendilerini gösteri dünyasındaki şahsiyetlere bu denli kaptırmamışlardır. Eskideki insanlar, gerçek hayattaki insanlara televizyondakinden daha çok bağlıydı.

Bu perspektifle, değişenin eğlence anlayışı değil, kitlelerin bakış açısı olduğu söylenebilir. Ayrıca bireylerin, yaratılan karakterlere bu kadar bağlı olması altı çizilmesi gereken bir konudur. Söz konusu karakterler aracılığıyla, kitleleri yönlendirebilen ve

bilinçlerini şekillendiren medya, bunu yaparken kitlelerin rızasını kazanmaktadır. Bu bağlamda esas olarak medyanın, tüketicilerin ne düşünecekleri konusunda değil, "ne hakkında" düşünecekleri konusunda önemli olduğunu ifade eden Bernard Cohen, *"gündem belirleme"* kavramını ortaya atmaktadır. Bir başka önemli kavram *"eşik bekçileri"*dir ve toplumun siyasal mekanizmasına bağlı olarak geliştirilmiştir. Stuart Hood, iletişim akışını elinde tutanların diğer insanlar üzerinde güç denemesi yapma olanağına sahip olduklarını söyleyerek, siyasal sistemin incelenmeden kitle iletişim sistemlerinin anlaşılamayacağını vurgulamaktadır (Türkoğlu, 2004: 110). Bu noktada medyadaki tercihleri şekillendiren, medyaya ulaşanı tespit eden gücün, medyanın vermesi gereken hakikatlerin üzerinde de etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir (Herman, 2004: 50). Fakat dijital iletişim teknolojileri ile medyanın kamu bekçisi olma ve gündem belirleme rolü önemli ölçüde azalmıştır. Çünkü artık insanlar, bilgi alma ihtiyacını geleneksel medya araçlarından değil, dijital iletişim teknolojilerinden karşılamaya yönelmektedir. Bu bağlamda blogcular, haberlerin yayılmasında fikir önderleri haline gelmekte ve bireyler, kendilerine fikir olarak yakın gördükleri kişilerden haber alma eğilimi göstermektedir. Ancak bu durum ortaya atılan bilginin fikir mi yoksa haber mi olduğu sorununu doğurmaktadır (Pritchard, 2010: 4). Bu da dijital iletişim teknolojilerinin özünde bir yanılsama evreni olduğu anlamına gelmekte ve nihilizme işaret etmektedir.

Medyanın gündemi belirlemesi, eşik bekçilerine sahip olması ya da kitlelerin neyle ilgili düşüneceklerine karar vermesiyle propaganda konusu önem kazanmaktadır. Propaganda bağlamında ise öncelikle Herman ve Chomsky'nin (2012: 72) propaganda modelinin ana bileşenleri ya da haber "süzgeçleri"nden bahsetmek gerekmektedir. Bunlar: Hâkim kitle medyası firmalarının büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti, sahibinin serveti ve kâr yönelimi; kitle medyasının temel gelir kaynağı olarak reklamcılık; medyanın, hükümet, iş dünyası ve bu temel kaynakların ve gücün faillerinin finanse ettiği ve onayladığı "uzmanlar"ın sağladığı bilgilere dayanması; medyayı disiplin altına alan bir araç olarak "tepki üretimi", ve ulusal bir din ve denetim mekanizması olarak "anti-komünizm"dir.

Kısaca medya kendisini denetleyen ve finanse eden güçlü toplumsal grupların çıkarlarına hizmet etmekte ve onların lehine propaganda yapmaktadır (Herman ve Chomsky, 2012). Chomsky'nin eleştirileri de bu noktada başlamaktadır. İyi işleyen bir propaganda düzeninin nasıl çalıştığını dair örnek veren Chomsky (2013: 30), "Amerika Irak'a, Kuveyt'e saldırdığında, insanlar bunu yasadışı işgalin ve insan hakları ihlalinin şiddet gösterilerek engellenmesi gerektiği kuralına gerçekten uyulduğu için yapıldığına inandılar" demektedir. Ancak bu insanlar eğer söz konusu kurallar, Birleşik Devletler'in tavrına karşı uygulansa, durumun ne olacağını akıllarına getirmezler, işte bu da olağanüstü bir propagandanın başarısıdır diye de eklemektedir. Chomsky'den hareketle, medyadaki propagandanın, medyadaki nihilizm ile eşdeğer olduğu söylenebilir. Çünkü her ikisi de olayları çarpıtarak, gerçek bağlamında koparmakta ve kendi gerçekliklerini inşa etmektedirler.

Yine bu doğrultuda medyadaki taraflılığa da dikkat çeken Chomsky (1993: 87-88), İsrail'in eylemleri üzerine yorum yapılmaması, hatta ciddi haber bile verilmemesine değinmektedir. Bu operasyonların İsrail'in standartlarına göre oldukça yumuşak olduğunu söylemektedir. Başka bir deyişle Chomsky, 1985'de Lübnan'da gerçekleştirilen "Demir Yumruk" operasyonlarıyla, Ocak 1984'te bir baskında çoğu sivil olmak üzere 100 kişinin ölüp 400 kişinin yaralandığı Bekaa vadisindeki köylerin bombalanmasıyla, Mayıs 1979'da bir okula yapılan saldırıda bir İsrail F-16 uçağının bombalarıyla 41 çocuğun ölmesi ya da yaralanmasıyla karşılaştırılmadığını söylemektedir. Bunların haber olarak yer aldığını, ancak İsrail'in "insan soyunun simgesi olan küçük ulus" statüsünü etkilemediğini de eklemektedir.

Bu söylenenlerden hareketle, tüm propaganda ve ideolojileriyle medyanın, günümüz toplumunda bireyleri yoğun saldırıya maruz bıraktığı ve günlük hayatı nerdeyse tamamen belirlediği söylenebilir. Ne yenileceği, ne giyileceği, ne yapılacağı ve en önemlisi ne düşünüleceği medyanın yönlendirmesiyle şekillenmektedir. Medya duygu ve düşünceleri ele geçirmekte, aynı zamanda da ürettiği tek tip kalıplarla insanları ruhsuzlaştırmaktadır (Gülsoy, 2005: 185). Bu bağlamda empoze ettiği sürü vizyonu ile sürü insanları oluşturan medyanın, aynı zamanda insanları ruhsuzlaştırararak, duyarsızlaştırdığı ve bir boşluğa sürüklediği ifade edilebilir. Söz konusu nihilist duygular

da hem sosyal düzenin çökmesine hem bireysel anlamın bozulmasına neden olarak var olan nihilizmi pekiştirmektedir.

Medyanın sahip olduğu özellikler ile işleyiş yapısından sonra, medya alanındaki değişimlerden de bahsetmek gerekmektedir. Medya endüstrileri, televizyon yayıncılığı da dâhil olmak üzere, medya ürünlerinin doğası ve bunların üretim ve yayılım tarzları üzerinde önemli bir etkisi olan büyük değişimler geçirmektedir. Bu değişimler iki düzeyde gerçekleşen gelişmelerin sonucudur: *Ekonomi politik düzeyde* ve *teknolojik düzeyde.* Batı toplumlarındaki medya endüstrileri, çoğu durumda, rekabetçi bir piyasada faaliyet gösteren, türlü mali baskılara ve teşviklere tabi olan ticari ya da yarı-ticari kuruluşlardır. Dolayısıyla medya endüstrilerindeki değişimler, bir dereceye kadar, ticari şirketler olarak bu endüstrileri etkileyen ekonomik zorunluluklar ve siyasi baskılara bir tepkidir. Ancak medya endüstrileri aynı zamanda teknolojiye ve teknolojik yeniliğe de bağımlıdır (Thompson, 2013: 227-228). Medya endüstrisini daha iyi anlamlandırabilmek için Thompson'ın bu iki düzeyinden yola çıkarak ekonomi politiğe ve teknolojiye ayrıca değinmek çalışma açısından faydalı olacaktır. Bu perspektifle de medyanın ekonomi politiğinden ve teknolojik determinist olmalarından dolayı Mcluhan ve Innis'den kısaca bahsedilecektir.

Ekonomi politiğin, bir kitle iletişim teorisi geliştirmeye yönelik eleştirel girişimler için çok önemli olduğunu söylemek gerekmektedir (Stevenson, 2008: 26). Bu bağlamda Kaya (1999: 23) medyanın, sektörün ekonomisini tamamen etkileyen ve diğer alanları da yönlendiren bir mantık çerçevesinde yol aldığını ifade etmektedir. Ancak Güngör (2018: 146-147), bundan farklı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Medyanın, toplumdaki güç kaynaklarının denetiminde ve kullanımında olduğunu söyleyen Güngör, medyanın ekonomi politiği çalışmalarının bir boyutunu medyanın mülkiyet ve sahiplik yapısının, medya metinlerine yansıması üzerindeki incelemeler oluştururken, diğer boyutunun medyanın uluslararası düzlemdeki hareketliliğine ilişkin çözümlemelerin oluşturduğunu belirtmektedir. Uluslararası iletişimde, özellikle çokuluslu medya şirketlerinin bu açıdan ilgi çektiğini ve yeni sömürgecilik tartışmalarının iletişimin ekonomi politiğinin bu boyutu kapsamında ortaya çıktığını da eklemektedir. Bu görüşleri özetlemek gerekirse, medyanın diğer sektörleri yönlendirdiği görüşüne karşılık; diğer

sektörlerin medyayı yönlendirdiği görüşü yer almaktadır. Fakat esas olan, özellikle çapraz tekelleşmeyle birlikte egemen güçle ters düşmek istemeyen medya sahiplerinin, diğer sektördeki şirketlerinin etkilenmemesi adına medyayı yönlendirmesidir. Kısaca medya sektörü, diğer sektörlere göre şekillenmekte ve söz konusu sektörlerin çıkarları doğrultusunda yönlendirilmektedir.

Medyanın ekonomi politik araştırmacılarından biri olan Smythe ile devam edildiğinde ise Smythe, medya araçlarının kapitalizmin bir keşfi olduğunu ifade etmektedir. Amacın ise nüfusun ve örgütlerin liderliği adına değerler, sorunlar ve politikalar "gündem"i sunmak olduğunu eklemektedir. Smythe aslen gündem belirleme kuramına atıfta bulunmakta ve kapitalizmin bir sonucu olarak değerlendirdiği medyanın, hâkim gücün devamı için gündemi oluşturduğunu belirtmektedir.

Buna ilaveten kapitalizmin her şeyi metalaştırdığını belirten Smythe, bu bağlamda medya araçlarının etkili olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu durumu ise şöyle özetlemektedir: Kapitalizm, medya ve içerikleriyle birlikte, medya tüketicisini de metalaştırmaktadır. Medya metinlerini tüketen kitleler, bu metinlerle birlikte reklamlar aracılığıyla maddi üretimden haberdar olmakta ve onları satın almaya yönelmektedirler. Bununla beraber medya aracılığıyla, izleyicilere bazı düşünceler aleni ya da kapalı şekilde iletilmektedir. Sunulan birtakım ideolojilerle, belirli hayat tarzları özümsetilmeye çalışılmaktadır. Böylece medya tüketicilerinin bilinçleri yönlendirilmektedir (Güngör, 2018: 166-167). Smythe'nin ortaya koyduğu medyanın ekonomi politik yapısı, aynı zamanda medyanın nihilist yapısını da göstermektedir. Sadece kitle iletişim araçlarını değil, izleyici de alınıp satılan metalara dönüştüren bu sistem ile her şeyin içi boşaltılmakta ve tüm değerler yok edilmektedir. Bu da medyanın ekonomi politiği ile medyadaki nihilizm arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Diğer bir ekonomi politik araştırmacısı Herbert Schiller ise uluslararası bağımlılık bağlamında Üçüncü Dünya'nın sömürülmesiyle medyanın ilişkisi sorunsalına odaklanmıştır. Schiller ayrıca, sermayenin büyümesi için iç pazara ek olarak dış pazara ve bilhassa Üçüncü Dünya'ya ihtiyaç duyulmasını "kültür emperyalizmi" veya "medya emperyalizmi" olarak adlandırılmasına zemin hazırlamıştır (Adaklı, 2006: 24).

Schiller'e göre medya artık gelişmiş ülkelerin liderliğinde, çokuluslu şirketlerin egemenli altındadır. Çokuluslu şirketler mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımını büyük oranda denetimleri altında tutmaktadırlar. Bu hâkimiyet kültür ve iletişim endüstrisi için de geçerlidir. Ayrıca Schiller için kültür emperyalizmi, merkez ülkelerde üretilen kültür ürünlerinin çevre ülkelerce tüketilmesinden ibaret değildir. Aksine Schiller medya emperyalizminin, çok daha kapsamlı bir sömürgeleşme sürecine işaret ettiğini söylemektedir (Özçetin, 2018: 216-217). Bu bağlamda medyanın ekonomi politiği alanında iki önemli isim olan Smythe ve Schiller karşılaştırıldığında, Smythe'in medyanın kapitalizmin bir aracı olması problemine odaklanırken; Schiller'ın medya aracılığıyla üçüncü dünya ülkelerinin sömürülmesi sorununa vurgu yaptığı görülmektedir.

Üçüncü dünya ülkelerinin sömürülmesi bağlamında Schiller'in ortaya attığı medya emperyalizmi kavramı ise medyanın gücünün ortaya konması adına önemlidir. Bu bağlamda medya emperyalizmini detaylandırmak gerekirse, özünde söz konusu tez 1970 yılında konuşulmaya başlanmıştır. Medya emperyalizmi tezi, evrensel alanda medyayı araştırarak, medyanın tüm yönleriyle siyasal, ekonomik ve kültürel alanda sömürüye dayalı uluslararası bir sistem olduğu fikrine dayanmaktadır (Erdoğan, 2014: 372). Medya emperyalizmi esas olarak medya yoluyla, diğer ulus değerlerinin denetim altında olmasıdır (Laughey, 2010: 74). Söz konusu tez, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsizliğe dikkat çekmektedir. Söz konusu eşitsizlikler, üretilmiş eşitsizliklerdir (Erdoğan, 2014: 372). Kısaca medya aracılığıyla, güçlü ülkelerin güçsüz ülkeleri sömürmesi medya emperyalizmi olarak adlandırılırken, var olan bu eşitsizlik durumunun düzenin bir parçası olarak üretilmesi de göz ardı edilmemelidir.

Bu noktadan hareketle, Batı medyasının ve haber ajanslarının uluslararası haber akışına yıllardır egemen olduğuna da değinmek gerekmektedir. Üçüncü Dünya'nın sözcüleri Batı'da çıkan haberlerde ülkelerinin önyargılı tanımlanmasını uzun süre protesto etmişler ve iki yönlü, dengeli haber akışı çağrısında bulunmuşlardır. Üçüncü Dünya'nın çok daha temel endişesi, haberler kadar, Batı'nın reklam mesajlarının ve diğer kültür ürünlerinin akışının kültürel bütünlük ve egemenliği tehdit etmesidir (Herman, 2004: 53).

Tokgöz (2015: 265), ülkeler arasındaki enformasyon akışının çift yönlü olması gerektiğini ifade ederek, söz konusu eşitsizlik durumuna dikkat çekmektedir. Bu sürecin ise hâlâ gerçekleşmediği söyleyen Tokgöz, bu dengesizlik durumunun iki boyutundan bahsetmektedir: Medyanın dünyada mülkiyeti ve dağılımı yani iletişimin altyapısı yönünden görülen dengesizlikler ve haberlerin dağılımı yönünden olan dengesizlikler. *MacBride Raporu'*nda (1993: 38) da bu bağlamda uluslararası topluluğun, Birleşmiş Milletler Örgütü ve Unesco'nun kuruluşu sırasında, haberleşme özgürlüğünü ve bunun özgür dolaşımını güvence altına almayı ve geliştirmeyi hedef olarak benimsediği yazmaktadır. Bununla birlikte raporda, iletişim alanındaki bu dengesizliğin aslında "tek yönlü" bir akımdan başka bir şey olmayan "özgür dolaşım" düşüncesini güçlendireceği ve bu nedenle söz konusu düşüncenin "özgür ve dengeli dolaşımı" sağlayacak biçimde yeniden formüle edilmek zorunda kalınacağı da belirtilmektedir. Bu söylenenler doğrultusunda, bilgi akışıyla ilgili önemli sorunların olduğu, söz konusu akış sırasında göz ardı edilemeyecek eşitsizliklerin ortaya çıktığı; fakat tepkilere rağmen, durumu düzeltmek adına henüz herhangi bir girişimde bulunulmadığı sonucuna varılabilmektedir.

Bunlara ek olarak haber dolaşımındaki dengesizliğin, karmaşık ve çok yönlü bir olgu olduğunu da ifade etmek gerekmektedir. Söz konusu durum çeşitli düzey ve görünümlerde hem niteliksel hem niceliksel olarak ortaya çıkabilmektedir. Bunları sıralamak gerekirse: a) Haber dolaşımının uygun altyapılara bağımlılığı ölçüsünde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında; b) Değişik siyasal ve sosyo-ekonomik sistemlere sahip ülkeler arasında; c) Aynı siyasal sisteme bağlı, özellikle büyük ve küçük ülkeler arasında; d) Bizzat üçüncü dünya ülkeleri arasında; e) Siyasal haberler ile azgelişmişliğe karşı savaşım kararında olan ülkelerin toplumsal, ekonomik ve kültürel etkinlikleri ile ilgili haberler arasında; f) Rahatlatıcı haberler ile daha çok felaketlere, başarısızlıklara, çatışmalara vs. ağırlık veren kötü haberler arasında ve g) Çok acil olmayan haberler ile çok güncel haberler arasında ortaya çıkabilmektedir (MacBride ve diğerleri, 1993: 38-39).

Fakat daha önce de belirtildiği gibi tüm bu eşitsizliklerin temelinde medyanın ekonomi politiği yatmaktadır. Medyanın mülkiyeti uluslararası alanda ülkenin gücü ve medya sahiplerinin gücü ile yakından ilgili iken; aynı şekilde ulusal alanda da medya

sahibinin gücü ile yakından ilgili bir konudur. Öz ile bilgi akışı güçlüden güçsüze doğru gerçekleşmektedir. Güçlü ve güçsüzün ortaya konması da medyanın ekonomi politik boyutunun önemini göstermektedir. Bu bağlamda medyanın ekonomi politik boyutuna değindikten sonra, değişimlerin gerçekleştiği diğer bir düzey olan teknolojiye de değinmek gerekmektedir. Medyanın teknolojik boyutunda, teknolojiyi merkeze koymaları ve toplumları teknolojinin şekillendirdiğini düşünmelerinden dolayı McLuhan ve Innis'in düşünceleri önemli bir yere sahiptir. Bu perspektifle kısaca söz konusu iki düşünür ele alınacaktır.

İletişim bağlamında teknolojik belirleyicilik, insanları düşünce, hissiyat ve hareketlerine dair normların iletişim teknolojileri vasıtasıyla biçimlenmesidir. 1950 ile 60'lı yıllarda, bu kuram modernleşme kuramlarına dâhil olmuştur. Buna göre, yaygınlaşan iletişim teknolojileri yaşam tarzlarını değiştirerek, dünyayı 1980'li yıllarda küresel köye, 1990 ve 2000'li yıllarda ise küresel kente çevirmiştir. Teknolojik deterministler, bu yıllardaki teknolojinin dünyayı enformasyon toplumuna dönüştürdüğünü ifade etmektedirler. Innis ise bu noktada, iletişim teknolojileri ve sosyal kontrol arasındaki bağı kurmasıyla öne çıkmaktadır (Erdoğan, 2014: 135-136).

Bu bağlamda teknolojik deterministlerin esasen medyayı nihilist bir bakış açısı ile ele aldıkları söylenebilir. Çünkü teknolojik deterministler, medyanın toplumdaki birçok değeri inşa ettiklerini savunmaktadır. Ayrıca dünyanın teknoloji ile küresel bir köy haline geldiğini ifade ederek, daha önce küreselleşmede de söylenildiği üzere sürü vizyonuna göndermede bulunmaktadırlar.

Innis'e dönüldüğünde ise Innis, zaman yanlı ve uzam yanlı olmak üzere iki kategoriye ayırdığı teknoloji ile ilgili; zaman karşısında direnç gösterenleri zaman yanlı, uzam karşısında varlık gösteren araçları ise uzam yanlı olarak tanımlamaktadır. Buna göre çamur, taş gibi zamana direnç gösteren araçlar zaman yanlıdır. Bu araçlar bilgiyi, içerdikleri iletiyi zaman içerisinde kuşaktan kuşağa aktarmaktadırlar. Böylece geleneksel kültürü canlı tutmaktadırlar. Buna karşılık kâğıt ve papirüs gibi dayanıksız araçlar zamana direnç gösterememekte, ancak içerisinde yer aldıkları zaman diliminde etkin bir uzamsal hareketlilik göstererek uzamsal bütünlüğün sağlanmasına katkıda bulunmaktadırlar. Uzam yanlı araçlar imparatorlukların büyümesinde etkili olurken, zaman yanlı araçlar

geleneği beslemekte, dolayısıyla da geleneksel kültürün zamana meydan okuyarak varlığını sürdürmesine etki etmektedirler (Güngör, 2018: 184-185). Innis kısaca zaman ve uzam yanlı olarak ikiye ayırdığı teknolojinin, geleneği beslemekten imparatorluk büyütmeye kadar etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Buna ek olarak, Innis'in yaklaşımından yola çıkarak Stevenson (2008: 99), basının zamandan ziyade uzam yanlı olduğunu iddia etmektedir. Basının olay-odaklı doğasının, genelde dünün başlıklarının çabucak unutulması anlamına geldiğini, bunun yanında basının kimliğinin daha çok mekânsal açıdan değerlendirildiğini söylemektedir. Innis'in teknoloji kategorizasyonunu basına uyarlayan Stevenson, uzam yanlı bulduğu basının, geleneksel kültürden ziyade, egemen güce hizmet ettiğini savunmaktadır.

Bunların yanı sıra, teknolojiye ilişkin görüşlerini ağırlıklı olarak kitle iletişim teknolojisi üzerine yoğunlaştıran Innis'e göre Batının tarihi, geçmişten bugüne iletişim ve basın üzerine kurulmuş olan bilgi tekelinden ibarettir. Tarihteki büyük imparatorlukların varlığının da, yıkımının da altında önemli oranda iletişim teknolojileri yer almaktadır. Ekonomik, siyasal, toplumsal yapılar ve kitle iletişim araçları arasında önemli ölçüde bir dayanışma vardır. Toplumsal dönüşümün temelindeki en önemli belirleyici ise iletişim araçlarıdır (Rigel'den akt. Güngör, 2018: 184). Bunlarla birlikte Stevenson'ın söylemlerinin desteklendiği ve kitle iletişim araçlarının tekelleşmesine önem veren Innis'in, bu araçları uzam yanlı gördüğü söylenebilir.

Innis'den sonra diğer bir teknolojik determinist olan McLuhan'ın düşüncelerine yer vermek gerekmektedir. Bu bağlamda McLuhan üç temel varsayımdan söz etmektedir: Araç insanın uzantısıdır, araç mesajdır ve araç egemen değişim gücüdür (Tokgöz, 2015: 247). Bunları açmak gerekirse; McLuhan'a (1994: 258; 2001: 25) göre *araç insanların uzantısıdır;* bu uzantı akla gelen her şeyi kapsamaktadır. Teknoloji, insan duyularından herhangi bir tanesini öne çıkmaya zorlamaktadır; aynı anda öteki duyular ise ya zayıflatılmakta ya da geçici olarak tümüyle ortadan kaldırılmaktadır. Bu süreç, insanoğlunun kendi uzantılarına, ilahi niteliğin bir biçimi olarak tapınma eğilimini bir kez daha hayata geçirmektedir. Yeterince ileri gidildiğinde de böylelikle insanoğlu "kendi makinasının bir yaratığı" haline gelmektedir. McLuhan araç insanın uzantısıdır diyerek kısaca, bir kol ya da bacak gibi teknolojinin de insanın bir uzantısı olduğunu, insanın

bunlara taptığı gibi teknolojik aletlere de taptığını ve bunun ötesine geçildiğinde ise insanın uzantısı olan teknolojik aletlerin, bu aletlerin uzantısı olan insana dönüştüğünü söylemektedir.

Diğer varsayımında da *Araç mesajdır* diyen McLuhan (1994: 9-11; 290-291) bunu şöyle açıklık getirmektedir: Elektrik ışığı, sadece "içeriği" olmadığı için iletişim ortamı olarak dikkatlerden kaçmaktadır. Bu da insanların medyayı nasıl okuyamadıklarının paha biçilmez bir örneğidir. Çünkü O'na göre elektrik ışığının bir medya olduğu fark edildiğinde, bir marka adını vurgulamak için kullanılmaz. O zaman ışık değil, fark edilen "içerik"tir. Elektrik ışığının mesajı, endüstrideki elektrik gücünün mesajı gibi, tamamen radikal, yaygın ve merkezsizleştirilmiştir. Elektrik ışığı ile gücü, elektriğin kullanımından farklıdır. Ancak yine de insanı birleştiren zaman ve mekân faktörlerini aynen radyo, telgraf, telefon ve televizyon gibi yok etmektedir. McLuhan daha yalın bir örnekle ise konuyu şöyle anlatmaktadır: Herhangi bir işletme veya bürokratik yapı, "yapılacak işten" bağımsız olarak kendi başına çalışmaktadır. Personel sayısı ile işin kalitesinin esasen bir ilgisi yoktur. Herhangi bir yapıda, personel birikimi oranı, yapılan işle değil, personel arasındaki iletişim ile ilgilidir. Başka bir deyişle araç mesajdır.

McLuhan bu varsayımında kısaca, aracın kendisine değil, verdiği mesajın önemine dikkat çekmektedir. Elektrik örneğinde de vurguladığı üzere, önemli olanın elektrik ışığının markası ya da ışığı değil, ortamı aydınlatması ve bu bağlamda esasen bir içerik sunmuş olmasıdır. McLuhan bu doğrultuda ışığın da kitle iletişim araçları gibi zaman ve mekânı yok ettiğini, verdiği bir mesaj olmadığı için bunun göz ardı edilmesine rağmen esas mesajın bu olduğunu söylemektedir.

Konuyu iletişim üzerinden açıklayan Güngör (2018: 190) ise şunları söylemektedir: McLuhan'a göre kişilerin ilişki ve eylemlerinin belirlenmesinde iletişimin önemlidir. Televizyon, sesler ve görüntüleri bir araya getirerek iletileri biçimlendirmektedir. Aynı şekilde radyo sesleri bir araya getirerek anlam yüklü iletilere dönüştürmektedir. Gazete yazıyı kullanarak iletileri anlama dönüştürmektedir. Her bir aracın biçimlendirdiği iletinin etkisi farklıdır. Buna bağlı olarak her aracın etkisi de farklı olmaktadır. Güngör, medyaya uyarladığı araç mesajdır varsayımına dair kısaca, mesajın

kendisinin değil, hangi kitle iletişim aracıyla iletildiğinin önemli olduğunu ve bırakacak etkiyi belirleyenin mesaj değil, araç olduğunu ifade etmektedir.

Bir diğer varsayımda da *Araç egemen değişim gücüdür* diyen McLuhan, bu noktada teknolojiyi açıkça merkeze koyarak, diğer tüm öğeleri ve faktörleri teknolojiye bağımlı yapan dikkat çekici fikri ortaya atmaktadır. Bu bağlamda 1950 ve 60'lı yıllarda ortaya koyduğu söz konusu fikri McLuhan, "teknolojik determinizm" veya "teknolojik belirleyicilik" olarak adlandırmaktadır (Güngör, 2018: 182). Teknolojik determinist McLuhan, medyanın, çevreyi değiştirerek, insanlar üzerinde benzersiz bir algı kapasitesi etkisi bıraktığını söylemektedir. Bir duyunun uzantısı, evreni kavrama şeklini değiştirmektedir. Söz konusu kavrama şekli farklılaştığında da kişiler değişmektedir (McLuhan ve Fiore, 2012: 41). McLuhan'ın teknolojik determinist olarak adlandırılmasında önemli etkisi olan araç değişim gücüdür varsayımında McLuhan, teknolojiyi dünyanın merkezine koyarak, gerçekleşen tüm değişimlerin, teknolojiye göre şekillendiğini ve her şeye yön verenin teknoloji olduğunu savunmaktadır.

Bu doğrultuda McLuhan teknolojinin dünyayı "küresel köy"e dönüştüğü fikrini ortaya atmaktadır. Zaman küçük parçalara ayrılmakta, uzam sanki yok olmakta diyen McLuhan (2005: 63), şimdi küresel bir köyde yaşandığını ifade etmektedir. Her şeyin anında olduğunu ve anında yalanladığını ve işitsel bir uzama geri dönüldüğünü söylemektedir. Ayrıca bir köyün karakteri ile elektrikli medyadan sonra, küresel köyün karakterinin aynı olduğunu belirten McLuhan (2014: 34), küresel karşılıklı bağımlılığın farklı boyutlara geçtiğini anlatmaktadır. McLuhan bu söyleminde sadece teknolojiyi değil, medyayı da öne çıkarmakta ve elektrikli medyayla dünyanın büyük bir köye dönüştüğünü ifade etmektedir.

Elektrikli medya konusuna devam eden McLuhan (1994: 30-31), bu araçları sıcak ve soğuk olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bu bağlamda sıcak bir araç olan radyoyu, soğuk bir araç olan telefondan ya da sıcak bir araç olan sinemayı soğuk bir araç olan televizyondan ayıran temel bir ilkenin söz konusu olduğunu söylemektedir. Öz ile sıcak araç katılımın düşük ve soğuk araç katılımın yüksek olduğu medyalardır. Doğal olarak, bu nedenle, radyo gibi sıcak bir araç, kullanıcı gibi telefon gibi soğuk bir araçtan çok farklı etkilere sahiptir.

Son olarak da zaman ve mekân kavramlarında dikkat çeken McLuhan, dijital iletişim teknolojilerinin zaman ve mekân üzerindeki etkisinden bahsetmektedir. McLuhan önceleri, sözlü kültürlerin zaman eğimli, okuryazar kültürlerin ise mekân eğimli olduğunu savunarak çoğunlukla Innis'in izinden gitmiştir. Ancak matbaanın yerini elektronik devre sisteminin alması, Innis'in önceki düşüncelerini fazlalık haline getirmiş, zaman ve mekân kavramlarını yok etmiştir (Stevenson, 2008: 196; 205). Öz ile McLuhan zamansızlık ve mekânsızlıktan bahsederek, zaman ve mekân kavramlarının anlamını yitirdiğini savunmaktadır. Medya ve özellikle de dijital iletişim teknolojileriyle zaman ve mekân kavramının önemsizleşmesi, McLuhan'ın tezini doğrulamaktadır.

Tüm bunların yanı sıra simülakr, simülasyon ve hipergerçeklik kavramlarını ortaya atan Baudrillard'a parantez açmak, medya ve nihilizm konusuna sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Ayrıca medyayla ilgili incelemelerde sıklıkla başvurulan söz konusu kavramlardan kısaca bahsetmek, çalışmanın uygulama kısmını anlamlandırmak adına zaruridir. Bu bağlamda Baudrillard, simülakrları gerçeğin yerine koymakta ve artık hipergerçek bir dünyada yaşandığını ifade etmektedir. Bununla birlikte kitle iletişim araçlarını da hipergerçekliğin kendisi olarak görmektedir. Bu noktadan hareketle, ortaya attığı söz konusu kavramlarla medya çalışmalarına farklı bir perspektif getiren Baudrillard'da değinmek gerekmektedir.

Baudrillard (2011: 6), *simülakrın,* bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm iken, *simüle etmenin,* gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak olduğunu söylemektedir. *Simülasyonun* ise bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi olduğunu belirtmektedir.

Baudrillard (2011: 12; 28; 152), simülakrların gerçeğin yerini aldığını söylemekte ve gerçeği saklayan şeyin simülakr olmadığını ki gerçeğin, gerçek olmadığını, hatta simülakrların hakikatin kendisi olduğunu ifade etmektedir. Simülakr üç boyutlu olup, gerçeğe iki boyutlu simülakrdan daha çok bezemektedir. Oysa gizli hakikat yani her şeyin sırrını gizleyen boyut olarak sunduğu dördüncü boyut bir anda somutlaşarak üzerimizde tuhaf bir izlenim bırakmaktadır. Simülakr giderek kusursuz bir

görünüm kazandıkça karşımıza her şeyin yeniden canlandırma, ikiz ve benzerliğin elinden kaçabildiği bir durum çıkmaktadır. Kısaca gerçek diye bir şey yoktur ve üçüncü boyut denilen şey, iki boyutlu dünyanın; dördüncü boyut ise üç boyutlu bir evrenin yarattığı düşsel bir şeydir.

Baudrillard burada kısaca, gerçek ve temsili gerçek arasındaki farkın ortadan kalktığını ve simülakrların gerçeğin yerini almadığını, çünkü gerçeklik kavramının kalmadığını söylemektedir. Baudrillard'a göre simülakrlar artık gerçeğin kendisidir. Ancak bu, ortada bir gerçeğin bulunmamasından ve temsili gerçekliğin, gerçeğin yerine geçmesinden ileri gelmektedir.

Bununla birlikte, simülasyon gerçeğe dair belli bir nostaljiye de yol açmaktadır. Bu durum kendisini gerçek hayat hikâyelerinin, öz yaşam öyküsünün ve haber eğlence denen biçimin popülerliğinde göstermektedir. Gerçeğin simülasyonu, hipergerçeği üretmektedir. Baudrillard buna, oyuncuları, canlandırdıkları karakterlerin cisimleşmesi olarak gören pembe dizi tutkunlarını veya izleyicileri korkutup geceleri evlerinde kalmalarına neden olan suç öykülerini örnek olarak vermektedir (Stevenson, 2008: 270).

Disneyland'ları hipergerçek yerler olarak nitelendiren Baudrillard (2011: 28) Disneyland'ın bütün simülakr düzenlerinin bir arada olduğu mükemmel bir örnek olduğunu ifade etmektedir. Disneyland her şeyden önce: Korsanlar, Geleceğin Dünyası vb. şeylerden oluşan bir illüzyon ve fantazm oyunudur. Bu düşsel evren kendine düşen görevi başarıyla yerine getirmektedir. Baudrillard esasen, gerçeğin ötesine geçen gerçekliği hipergerçeklik olarak tanımlanmaktadır. Baudrillard'a göre söz konusu hipergerçeklikler, gerçeğin kendisinden daha gerçektir.

Bu bağlamda Baudrillard, televizyonu hipergerçekliğin kendisi olarak ele almaktadır. Örneğin televizyon yaşamı temsil eden, yaşama ilişkin haberler ileten bir araç değil yaşamın kendisidir. Televizyon ekranından yansıyanların bir yerlerde bir karşılığı yoktur. Orada kendine özgü bir dünya vardır. Buna göre televizyonun ayrı bir dünyası, bilgisayarın ayrı bir dünyası, sinemanın ayrı bir dünyası vardır. Baudrillard'ın bu yöndeki görüşleriyle McLuhan'ın aracın, ileti olduğunu vurgulayan görüşleri arasındaki benzerliğe dikkat çekmekte yarar vardır (Güngör, 2018: 209).

Baudrillard'a (2011: 58) göre, medya artık simülasyon evrenine geçmiştir ve gerçek üstü bir dünya sunmaktadır. Burada geçmiş ve gelecek yoktur. İletişimde kodlayıcı ve kodaçıcı yoktur. İletilerin simülasyon ortamı vardır. Medya gerçeklikten de gerçek bir hipergerçeklik sunmaktadır. Simülakr gerçeği yutmuş ve gerçeğin önüne geçmiştir (Güngör, 2018: 209). Bu noktada artık hakikat ile kurmaca, gerçek ile simüle edilen, yüzey ile derinlik arasında bir bağlantı kurulamamaktadır. Eleştirel benlik ortaya koymanın yitirildiği evrende, postmodern kültürün parçalarıyla oyalanmak haricinde pek bir seçeneğe sahip değildir (Stevenson, 2008: 269). Tüm bağların koparıldığı postmodern kültürde, medya artık simülasyon evreninde hipergerçeklikler sunmaktadır.

Son olarak haberler ve kitle ilişkisine de değinen Baudrillard (1991: 12; 22), haberlerin, eğitici, politik ya da kültürel içerikte olması fark etmeksizin sonuç olarak niyetin, anlam ileterek kitleleri hâkimiyet altına almak olduğunu söylemektedir. Bundan böyle toplumsallaşmayı, haber miktarı ve iletişim araçları ile birlikte olunan süreçlerin belirlediğini ifade eden Baudrillard, haberin kitlenin enerjisini ortadan kaldırmaktansa, gittikçe büyüyen bir kitle yarattığını ifade etmektedir. Kısaca Baudrillard da haberlerin egemen ideolojinin çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak ilk bölümde nihilizmle ilgili düşüncelerine ve bu başlıkta da temel kavramlarıyla, medyaya dair söylemlerine kısaca yer verilen postmodern düşünür Baudrillard'ın düşüncelerini toparlamak gerekmektedir. Bu bağlamda kendisini ve sistemi nihilist olarak nitelendiren Baudrillard, artık eski nihilizm türlerinden farklı saydam bir nihilizm olduğunu savunmakta ve bu saydam nihilizmin, bir simülasyon olduğunu ve derinlikten yoksun olduğunu ifade etmektedir. Baudrillard'ın söz konusu saydam nihilizmi, postnihilizm olarak da adlandırılmaktadır. Bu noktada Baudrillard (2011: 169; 172-173), gerçeğin, modelin kopyasından başka bir şey olmadığı, simülasyon evrenine özgü saydamlığın bulanık olduğu ve dışsal bir görünüme sahip olmadığı için nihilizmin aşılıp geçilmesinin olanaksız olduğunu da eklemektedir.

Buradan hareketle, televizyonun simülasyon ile hipergerçeklik ürettiğini ifade eden Baudrillard, kendi deyimiyle televizyonun saydam nihilist yapısına dikkat çekmektedir. Çünkü O'na göre ortada gerçek değil, kopyalar ve gerçekten daha öte hipergerçeklikler vardır. Ayrıca medyayla, simüle edilen ve gerçek, yüzey ile derinlik ve

hakikat ile kurmaca arasındaki ilişkinin de yok olduğunu ifade eden Baudrillard, burada yine medyanın saydam nihilist karakterini vurgulamaktadır. Baudrillard'a göre, artık postmodern dünyada, modern dünyadaki hakikati arama fikri de terkedilmiştir. Çünkü hakikat diye bir şey yoktur ve herkes istediğine inanmaktadır. Hakikati dahi reddetme fikri, post-truth çağ ile nihilizm ilişkisini tekrar ortaya koymaktadır. Sistemin herkesi duyarsızlaştırdığını, aldırmaz bir tavır içerisine soktuğunu ifade eden Baudrillard, sistemin, insanların değerlerini ve amaçlarını yok ederek, nihilist duygular empoze eden yapısına da dikkat çekmektedir.

Tüm bunlardan hareketle, özel ve kamu yayıncılığı olarak iki farklı işleyişi bulunan medyanın esasında kültür endüstrisine hizmet ettiği ve bu yüzden de nihilist olduğu söylenebilir. Eğlenceyi merkeze koyan anlayışıyla medya, kendine özgü medya mantığıyla medya kültürü sunmaktadır. Ancak bu da izleyicileri nihilizme sürüklemekten öteye gidememektedir. Bununla birlikte yeni bir kamusal alan üreten medyanın gücünü fark eden egemen ideoloji, medyaya hâkim olmakta ve bu da tekelleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Tekelleşme, uluslararası düzeye taşındığında ise küreselleşme gündeme gelmekte ve bu kavram beraberinde kültür emperyalizmi sorununu getirmektedir. Sürü insanları oluşturarak, sürü vizyonu aşılayan küresel medya, propagandanın en önemli aracı olarak kullanılabilmektedir. Bunların hepsi ise medyanın ekonomi politiği ile yakından ilgili olup, medyanın diğer yönünü de teknoloji oluşturmaktadır. Teknoloji bağlamında ise Innis ve McLuhan, teknolojik determinist olmalarıyla öne çıkmaktadır. Bununla birlikte medya çalışmalarında önemli bir isim olan Baudrillard, medyanın simülakr ve hipergerçeklik ürettiğini, ayrıca gerçek ve temsili gerçek arasındaki farkın ortadan kalktığını, böyle bir sistemde ise saydam nihilizmin söz konusu olduğunu ifade etmektedir. Öz ile bu başlık altında medya tüm yönleriyle ele alınmaya çalışılmış ve nihilizmle olan ilişkisi tartışılmıştır. Bir sonraki bölümde medya ve nihilizm ilişkisi örneklerle aktarılacak olup, bu bağlamda literatür kısmında verilen bilgilerden faydalanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. MEDYA VE NİHİLİZM: TÜRK MEDYASI ÖRNEĞİ

Medyanın nihilizm ile olan ilişkisinin ele alındığı çalışmanın bu bölümünde Türk medyasından örnekler incelenmiştir. Bu bağlamda gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileri olarak dört ana başlık yer almaktadır. Medyanın tamamından örneklerin verildiği çalışmada medyanın nihilizm ile ilişkisinin olup olmadığının ortaya konması çalışmanın amacını, bu ilişkinin nasıl olduğunun ortaya konması ise çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Türkiye'de medya ve nihilizm bağdaştırmasını yapan ilk çalışma olması açısından önemli olan çalışma, Türk medyası ile sınırlıdır. Çalışmada söylem analizi yöntemi kullanılmış olup, örnekler ise amaçsal örnekleme metodu ile seçilmiştir. Daha açık bir deyişle, çalışmanın evreni Türk medyasıdır. Örneklem de Türk medyası içerisinden çalışmanın amacına uygun olarak seçilen medya metinleridir.

Söz konusu bu metinler nihilizm ve nihilizm türlerinin olduğu aşağıdaki tabloya göre yorumlanmıştır. Tabloda her bir nihilizm türü için ayrı ayrı parametreler belirlenmiştir. İncelenen örneklerde, bu parametrelerden bir veya daha fazlası görüldüğünde, söz konusu nihilizm türünün olduğu iddia edilmiştir.

Tablo 1: Nihilizm Türleri ve Parametreleri

Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm	Varoluşsal Nihilizm	Saydam/Postmodern Nihilizm	Politik Nihilizm	Aktif Nihilizm	Pasif Nihilizm
Medyanın dönüşen rolleri	Kriz ve başarısızlık söylemi	Karanlık ve mutlu sonun olmadığı hikâyeler	Simülakr: -mış gibi yapmak	Siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etmek	Umudunu kaybetmek	Yönünü kaybetmek
Mantıksızlığın beslenmesi	Bir olayı abartmak	Pesimizm, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmak	Simülasyon	Mevcut sistemi koruma çabası	Bir dünyaya ait olmayan değerler	Değerlerin olmadığı bir dünya
İdeolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik.	Yalan haber yapmak	Umursamama hali	Hipergerçeklik	Mevcut sisteme karşı çıkma çabası	Yıkma isteği	Saldırmayan, bitkin ruh
Değerlerin değer aşımına uğraması ve değerlere yeni değerler biçilmesi, değerlerin yeniden üretilmesi	Yanılsama evreni yaratmak	Duyarsızlık, duygusuzluk, ruhsuzluk.	Saydamlık ve boşlukta yüzer gibi olma hali		Şiddet	Dünyanın değerlerinin ve tutkularının istenmemesi
Değerlere bağlı olmama halinin sona ermesi ve değerlerin farkında olmama halinin başlaması	Olayları çarpıtmak, bağlamından koparmak ve yeni bağlam içerisinde yeniden vermek/yeniden kurgulamak	Yabancılaşma, kimlik krizi	Gerçek yoktur denilememesi, fakat aynı zamanda mutlak doğruluk fikrinin de reddedilmesi		Terör; radikal nihilist tutkudur	
Ahlaksal çöküntü	Post-truth söylemler	Keder, korku ve hayal kırıklığı	Derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması			
Eğlence odaklı olma, eğlence endüstrisi ve kültür endüstrisi	Sansasyonellik	Narsisizm	Tanıdıklık/aşinalık, yakınlık duygusu			
Dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamanın bozulması	Hakikatin önemsizleşmesi ve gerçeğin içinin boşaltılması	Daha alaycı bir tavır	Orijinali olmayan bir kopyanın ve derinlik içermeyen bir yüzeyin olması			
Tek tip insan yaratma çabası; sürü insanı, sürü vizyonu	Olayları göz ardı etmek					
Hayranlık	Olayları birleştirmek					
Teknik eylemin içine sıkışılması; teknik özünde nihilisttir						
Zamansızlık ve uzamsızlık (herhangi bir değerden yoksun mekân, nihilistik mekândır)						
Eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık						
Komedi; hiçbir amacı olmayan						
Romantizm; hiçbir amacı olmayan						

4.1. Gazete

İnternet ve basılı gazetelerin incelendiği bu başlıkta, internet gazetelerinden nihilistik örneklere yer verilmiştir. Basılı gazetelerden ise yine amaçsal örnekleme metodu ile gazeteler seçilmiş ve seçilen bu gazetelerin tamamı incelenmiştir.

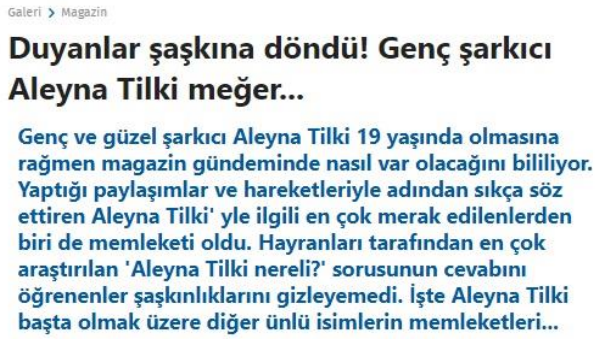
4.1.1. İnternet Gazeteleri

Çalışmada amaçsal örnekleme yöntemi kullanıldığından, bu bölümde incelenen örnekler, gazete odaklı değildir ve nihilistik önermeler taşıyan haberlerin içeriği temel alınarak seçilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu başlık gazete temelli kategorize edilmeyecek ve internet gazetelerinden örnekler bu başlık altında sıralanacaktır. Burada şunu belirtmek gerekmektedir ki internet gazetelerinde Covid-19 salgını, Corona virüsü olarak geçtiği için, Corona olarak yazılmıştır.

TURKTIME internet sitesinde yer alan haberde başlık "intihar etti" şeklinde verilmekte ve haberin spotunda bununla ilgili detay verilmektedir. Ancak haberin içeriğinde resmi bir açıklama yapılmadığı söylenmektedir. Başka bir deyişle, örnekte haberin tıklanması için yanıltıcı başlık kullanılmaktadır. İlgi çekmek ya da internet ortamında tıklanma sayısı kadar ücret almalarından dolayı tıklanabilmek adına yanıltıcı ve sansasyonel başlık kullanmak çok sık karşılaşılan bir şey haline gelmiştir. Bu tarz haberlerde yalan haber, post-truth söylem, sansasyonellik, hakikatin içinin boşaltılması ve bir yanılsama söz konusudur. Tüm bunlar da epistemolojik nihilizmin parametreleri

olduğundan, bu tarz haberlerde epistemolojik nihilizm söz konusudur. Ayrıca medyanın dönüşen rolü, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle de nihilizm vardır.

Galeri › Magazin

Duyanlar şaşkına döndü! Genç şarkıcı Aleyna Tilki meğer...

Genç ve güzel şarkıcı Aleyna Tilki 19 yaşında olmasına rağmen magazin gündeminde nasıl var olacağını bililiyor. Yaptığı paylaşımlar ve hareketleriyle adından sıkça söz ettiren Aleyna Tilki' yle ilgili en çok merak edilenlerden biri de memleketi oldu. Hayranları tarafından en çok araştırılan 'Aleyna Tilki nereli?' sorusunun cevabını öğrenenler şaşkınlıklarını gizleyemedi. İşte Aleyna Tilki başta olmak üzere diğer ünlü isimlerin memleketleri...

Takvim gazetesinin internet sitesinde yer alan haberde "Duyanlar şaşkına döndü! Genç sarkıcı Aleyna Tilki meğer…" ifadesi yer almakta ve habere tıklandığında, haberin ünlülerin hangi memleketten olduklarına dair olduğu görülmektedir. Yanıltıcı başlık kullanılan haberde, daha fazla tıklanabilmek adına sansasyonellik ve çarpıtma kullanılmakta, bu yüzden de epistemolojik nihilist bir önerme taşımaktadır. Buna ek olarak haberde amaçsızlık ve değersizlik ile medyanın dönüşen rolü de söz konusudur. Amacı halkı bilgilendirmek olan gazetelerin, örnekteki gibi magazinsel içeriklere yer vererek, haberlerin içini boşaltmaları, değersiz ve amaçsız yapmaları ile internet ortamında yayınlanan gazetelerdeki zamansızlık ve uzamsızlık medyadaki nihilizmi ortaya koymaktadır.

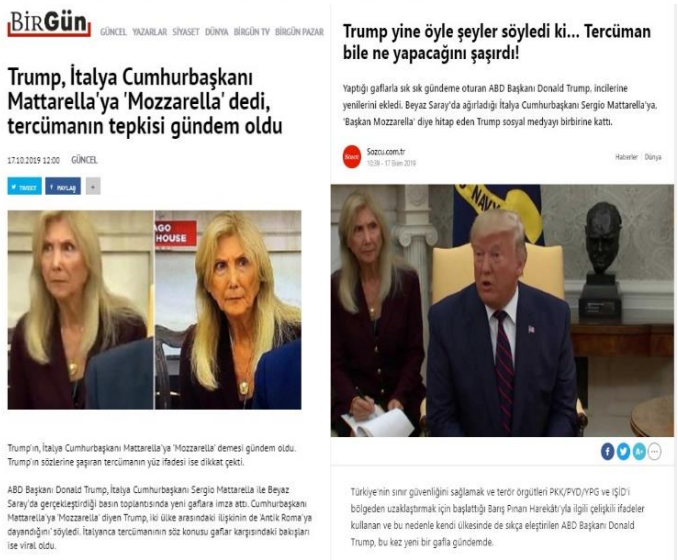

İstanbul'da susuzluk alarmı! 100 günlük su kaldı...

İstanbul'da son 10 yılın en düşük su seviyesi, vatandaşları tedirgin ediyor. Yerel seçimler öncesi 'kaybedecek bir dakikamız bile yok' diyerek vatandaşlardan oy isteyen Ekrem İmamoğlu ve yönetimi aldığı kararlar, İstanbul'u yeniden 90'lı yıllara götürecek türden. İstanbul'un susuz kalmaması için kurulan tesislerdeki hazır suyu kullanarak, su seviyelerin hızla düşmesine neden olan CHP'li Başkan Ekrem İmamoğlu, İstanbul'un su kaynaklarını tek tek kurutuyor. İSKİ faaliyetlerinin uzantılarından biri olan su arıtma tesisinin yapımı iptal edilmiş, bununla alakalı temel atmama töreni yapan İmamoğlu, yaşanacak su krizinin ilk adımını atmış oldu. Takvim Gazetesi yazarı ve Medya Derneği Başkanı Ekrem Kızıltaş A Haber canlı yayınına katılarak, İstanbul'u bekleyen su krizinin perde arkasını anlattı.

İstanbul'da susuzluk alarmı! 100 günlük su kaldı...

İstanbul'da son 10 yılın en düşük su seviyesi, vatandaşları tedirgin ediyor. Yerel seçimler öncesi 'kaybedecek bir dakikamız bile yok' diyerek vatandaşlardan oy isteyen Ekrem İmamoğlu ve yönetimi aldığı kararlar, İstanbul'u yeniden 90'lı yıllara götürecek türden. İstanbul'un susuz kalmaması için kurulan tesislerdeki hazır suyu kullanarak, su seviyelerin hızla düşmesine neden olan CHP'li Başkan Ekrem İmamoğlu, İstanbul'un su kaynaklarını tek tek kurutuyor. İSKİ faaliyetlerinin uzantılarından biri olan su arıtma tesisinin yapımı iptal edilmiş, bununla alakalı temel atmama töreni yapan İmamoğlu, yaşanacak su krizinin ilk adımını atmış oldu. Takvim Gazetesi yazarı ve Medya Derneği Başkanı Ekrem Kızıltaş A Haber canlı yayınına katılarak, İstanbul'u bekleyen su krizinin perde arkasını anlattı. İşte Kızıltaş'ın o açıklamaları...

Takvim ve *Sabah* gazetelerinin internet sitelerinde yer alan haberde Ekrem Kızıltaş'ın *A Haber'*e bağlanarak verdiği bilgiler ve haber bülteninin o kısmına ait bir video bulunmaktadır. Haberler 90'lı yıllardaki su sorunu ile şimdi yeniden ortaya çıkacağı düşünülen su sorunun birleştirilmesiyle kurgulanmıştır. Su kaynaklarının son on yılın en düşük seviyesinde olduğuna, ayrıca İstanbul'un 100 günlük suyunun kaldığına vurgu yapılmaktadır. Fakat söz konusu haberlerin sadece bir kısmı doğrudur. Su kaynaklarının son on yılın en düşük seviyesinde olduğu doğru olmakla birlikte, 100 günlük suyun kaldığı iddiası doğru değildir. Çünkü barajların yanı sıra Melen ve Yeşilçay'dan da su ihtiyacı karşılanmaktadır. Ayrıca barajların yüzde yüz dolu olduğu varsayımında da sadece 290 günlük su ihtiyacı karşılanabilmektedir. Bu tarz haberlerde kriz ve başarısızlık söylemi, bir olayı abartma, bağlamından koparıp yeni bağlam içerisinde yeniden verme, olayları çarpıtma, sansasyonellik, yanılsama ve gerçeğin içinin boşaltılma söz konusu olduğundan epistemolojik nihilizm söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sisteme karşı çıkma çabasından dolayı politik nihilizm; medyanın dönüşen rolü, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle de nihilizm vardır.

BİRGün GÜNCEL YAZARLAR SİYASET DÜNYA BİRGÜN TV BİRGÜN PAZAR

Trump, İtalya Cumhurbaşkanı Mattarella'ya 'Mozzarella' dedi, tercümanın tepkisi gündem oldu

17.10.2019 12:00 GÜNCEL

Trump'ın, İtalya Cumhurbaşkanı Mattarella'ya 'Mozzarella' demesi gündem oldu. Trump'ın sözlerine şaşıran tercümanın yüz ifadesi ise dikkat çekti.

ABD Başkanı Donald Trump, İtalya Cumhurbaşkanı Sergio Mattarella ile Beyaz Saray'da gerçekleştirdiği basın toplantısında yeni gaflara imza attı. Cumhurbaşkanı Mattarella'ya 'Mozzarella' diyen Trump, iki ülke arasındaki ilişkinin de Antik Roma'ya dayandığını' söyledi. İtalyanca tercümanının söz konusu gaflar karşısındaki bakışları ise viral oldu.

Trump yine öyle şeyler söyledi ki... Tercüman bile ne yapacağını şaşırdı!

Yaptığı gaflarla sık sık gündeme oturan ABD Başkanı Donald Trump, incilerine yenilerini ekledi. Beyaz Saray'da ağırladığı İtalya Cumhurbaşkanı Sergio Mattarella'ya, 'Başkan Mozzarella' diye hitap eden Trump sosyal medyayı birbirine kattı.

Sozcu.com.tr

Haberler Dünya

Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamak ve terör örgütleri PKK/PYD/YPG ve IŞİD'i bölgeden uzaklaştırmak için başlattığı Barış Pınarı Harekâtı'yla ilgili çelişkili ifadeler kullanan ve bu nedenle kendi ülkesinde de sıkça eleştirilen ABD Başkanı Donald Trump, bu kez yeni bir gafla gündemde.

BirGün ve *Sözcü* gazetelerinin internet sitelerinde yer alan haberde Trump'ın İtalya Cumhurbaşkanı'na mozeralla dediği iddia edilmektedir. Ancak söz konusu habere dair video izlendiğinde mozeralla değil, Cumhurbaşkanı'nın adı olan Sergio Matterella dediği görülmektedir. Burada bir yalan haber söz konusudur. Bu bağlamda yine bu tarz

haberler yalan, post-truth söylemler, sansasyonellik, hakikatin önemsizleştirilerek gerçeğin içinin boşaltılması gibi epistemolojik nihilizmin parametrelerini içerdiğinden epistemolojik nihilist olduğu sonucuna varılabilir. Buna ek olarak medyanın dönüşen rolü, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle nihilizm de mevcuttur.

Süleyman Seyfi Öğün

Siyaset Bilimcisi. 1985-2010 arasında Uludağ Üniversitesi'nde çalıştı. 2010 senesinden bu yana Maltepe Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler ve AB Bölümünde öğretim üyeliği yapmaktadır.

İLETİŞİME GEÇİN

09 Oca 2020, Perşembe
Gelişmeler üzerine bâzı tahminler

06 Oca 2020, Pazartesi
ABD Irak'ta ne arıyor?

02 Oca 2020, Perşembe
Güzel ve çirkin

TÜM YAZILARI →

SONRAKİ YAZI

GAZETE YAZARI

Temiz savaşçı

31 Eki 2019, Perşembe

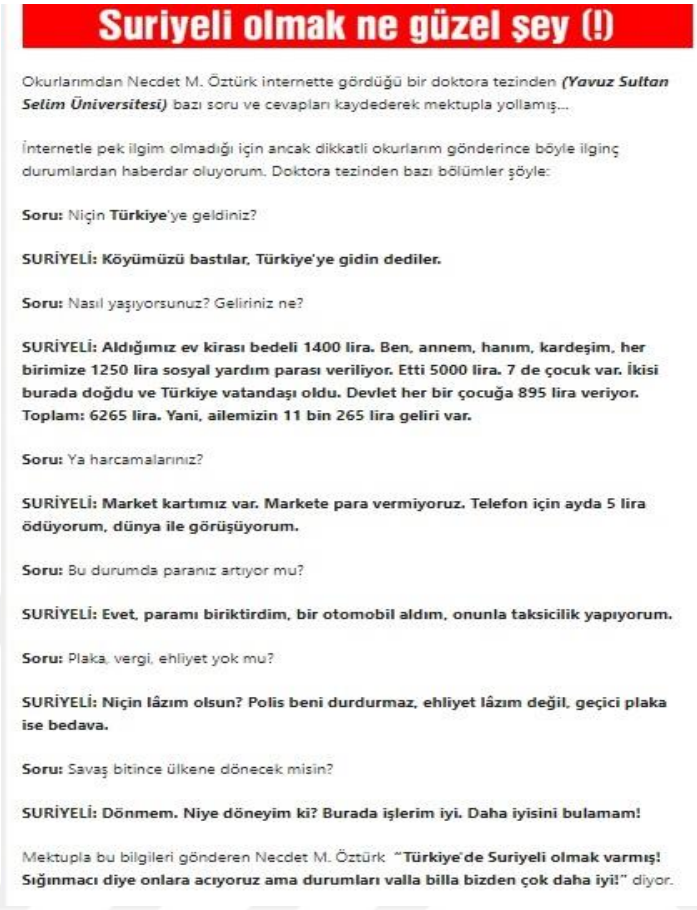
BEĞENDİM 60 TEPKİ

PAYLAŞ

Gerçek adı Ferhat Abdi Şahin... Kod adı Mazlum Kobani... YPG'nin sözde komutanı... Bir özgürlük savaşının kahramanı olarak parlatılıyor. Komutanlığını yaptığı hareketin ideolojik dayanağı Marksizm-Leninizm ve Stalinizm. Kızıl yıldız sembolleri. Ama hareket tamâmen ABD'nin ve İsrâil'in kontrolünde. Aziz Nesin'in dediği gibi: "Çoban kaval çalıyor. Köpek ardını yalıyor... Aman ne manzara, ne manzara..." Türkiye hudutları boyunca uzayan bir devlet sözü verildi kendilerine. Evvelâ IŞİD bu bölgeyi istilâ etti. PYD kurgusal bir savaşla onları püskürttü. Kontrolü aldı. Bölgenin demografik yapısını bozdular. Ayn el Arab, Alman şirketinin adını alıp Kobani oldu. Kendileri gibi düşünmeyen Kürtleri kaçırttılar. Ayrıca Rakka ve civârındaki petrol sevkiyatından pay aldılar... Ama Türkiye'nin yürüttüğü harekâtlar oyunu bozdu. ABD kendilerini yüzüstü bıraktı. Kanlı bıçaklı oldukları rejimin ve Rusya'nın insafına terketti. Şimdi tutunumsuz kalacakları güneye çekiliyorlar. Kızdılar, küstüler...Ama olan oldu. Kaybettiler. ABD ise gönüllerini almaya çalışıyor. "Sizinle başka sahalarda yine birlikte olacağız ve çalışacağız" diyorlar. Mazlum Kobani'nin parlatılması biraz da yarım elma, gönül alma işi... Ama ölçüyü yine kaçırıyorlar. Son haberlere göre Kanada, kırmızı bültenle aranan bu azılı kaatili bir ödül vermek üzere dâvet ediyor... Tuhaf bir ödül bu: Temiz Savaşçı ödülü...

YUKARI

Yeni Şafak gazetesinin internet sitesindeki Seyfi Öğün'ün ele aldığı bir köşe yazısında Kanada'nın kırmızı bültenle aranan Ferhat Abdi Şahin'e "Temiz Savaşçı" ödülü verdiği iddia edilmektedir. Ancak bunu Kanada Büyükelçiliği yalanlamıştır. Ayrıca ülkede verilen madalya ve ödüllerin yer aldığı Kanada Devleti'nin resmi sitesinde "Temiz Savaşçı" isimli bir ödül de bulunmamaktadır. Bu yüzden söz konusu köşe yazısının yalan haber kategorisinde olduğunu söylemek mümkündür. Yalan haber, post-truth söylem ve gerçeğin önemsizleşmesi epistemolojik nihilizmin parametrelerinden olduğu için bu tarz köşe yazılarının da epistemolojik nihilist olduğu söylenebilir. Ayrıca siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan politik nihilizm; medyanın dönüşen rolü, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle de nihilizm vardır.

Suriyeli olmak ne güzel şey (!)

Okurlarımdan Necdet M. Öztürk internette gördüğü bir doktora tezinden ***(Yavuz Sultan Selim Üniversitesi)*** bazı soru ve cevapları kaydederek mektupla yollamış...

İnternetle pek ilgim olmadığı için ancak dikkatli okurlarım gönderince böyle ilginç durumlardan haberdar oluyorum. Doktora tezinden bazı bölümler şöyle:

Soru: Niçin **Türkiye**'ye geldiniz?

SURİYELİ: Köyümüzü bastılar, Türkiye'ye gidin dediler.

Soru: Nasıl yaşıyorsunuz? Geliriniz ne?

SURİYELİ: Aldığımız ev kirası bedeli 1400 lira. Ben, annem, hanım, kardeşim, her birimize 1250 lira sosyal yardım parası veriliyor. Etti 5000 lira. 7 de çocuk var. İkisi burada doğdu ve Türkiye vatandaşı oldu. Devlet her bir çocuğa 895 lira veriyor. Toplam: 6265 lira. Yani, ailemizin 11 bin 265 lira geliri var.

Soru: Ya harcamalarınız?

SURİYELİ: Market kartımız var. Markete para vermiyoruz. Telefon için ayda 5 lira ödüyorum, dünya ile görüşüyorum.

Soru: Bu durumda paranız artıyor mu?

SURİYELİ: Evet, paramı biriktirdim, bir otomobil aldım, onunla taksicilik yapıyorum.

Soru: Plaka, vergi, ehliyet yok mu?

SURİYELİ: Niçin lâzım olsun? Polis beni durdurmaz, ehliyet lâzım değil, geçici plaka ise bedava.

Soru: Savaş bitince ülkene dönecek misin?

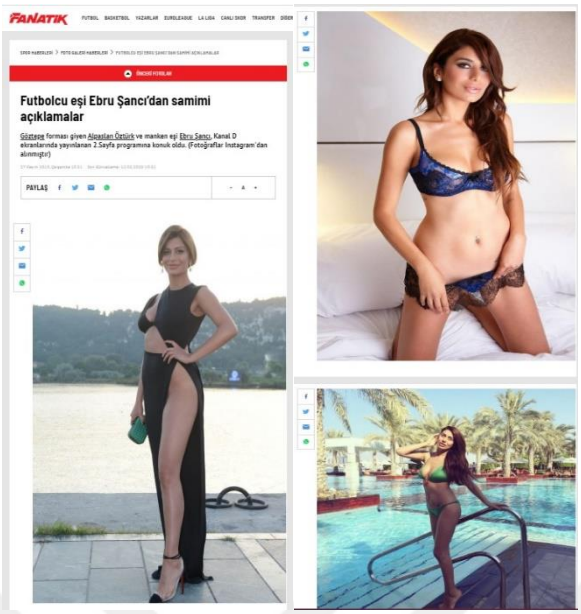
SURİYELİ: Dönmem. Niye döneyim ki? Burada işlerim iyi. Daha iyisini bulamam!

Mektupla bu bilgileri gönderen Necdet M. Öztürk **"Türkiye'de Suriyeli olmak varmış! Sığınmacı diye onlara acıyoruz ama durumları valla billa bizden çok daha iyi!"** diyor.

Sözcü gazetesinin internet sitesinde yer alan köşe yazısında, Rahmi Turan bir okuyucusunun Yavuz Sultan Selim Üniversitesi'ndeki bir doktora tezinden bazı soru ve cevapları yolladığını söylemiş ve konuyu eleştiren bir yazı kaleme almıştır. Ancak Yavuz Sultan Selim isimli bir üniversite olmamakla birlikte, verildiği iddia edilen rakamlar da doğru değildir. Verilen yardım miktarı 120 TL olup, söz konusu parayı alabilmek için de bazı kriterler bulunmaktadır. Bu bağlamda yine yalan haber, post-truth söylem ile gerçeğin önemsizleşmesi söz konusudur ve bir önceki örnekte olduğu gibi epistemolojik nihilizm vardır. Bununla birlikte siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan politik nihilizmden; medyanın dönüşen rolü, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle de nihilizm bahsetmek mümkündür.

Yeni Akit gazetesinin internet sitesinde yer alan haberde İSKİ'nin taktırdığı kanalizasyon kapaklarında Arapça Allah yazdığı iddia edilmektedir. Fakat esasında 2006 yılında takıldığı ortaya çıkan kapaklardaki yazıda, kapakları üreten firma olan Mert Döküm'ün baş harfleri yer almaktadır. *Yeni Akit* gazetesinin, Melih Gökçek'in söylemlerine yer vererek, "skandala ilişkin" ifadesini kullanması ve aynı şekilde kapaklarda Allah yazdığını iddia etmesi sansasyonellik, haberde çarpıtma, post-truth söylemler yayma ve gerçeğin içinin boşaltma gibi epistemolojik nihilist önermeler taşımaktadır. Çünkü haberin doğruluğunu, başka bir deyişle, Allah yazdığını ispatlamadan, olayı haberleştirmek, hakikatin göz ardı edilerek ve gerçeğin önemsenmeyerek, gazetenin ideolojisi doğrultusunda söylemler yaydığını ortaya koymaktadır ki bu da post-truth önermeye işaret etmektedir. Ayrıca, yine gerçek olanın geri plana atılmasından dolayı, gerçeğin içinin boşaltılması söz konusudur. Çünkü daha önce de değinildiği üzere, kapaklarda Arapça Allah değil, Mert Döküm'ün baş harfleri yer almaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı haberin içeriği bilinçli olarak saptırıldığı için çarpıtma ve "skandal" gibi kelimelerin kullanılmasından dolayı da sansasyonellik vardır. Öte yandan haber, siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan politik nihilizme, zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle de nihilizme işaret etmektedir.

Fanatik gazetesi bir spor gazetesidir. Gazetenin internet sitesinde futbolcu eşi olan Ebru Şancı'dan samimi itirafların olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu itiraflar görsellerle hiçbir ilgisi bulunmayan, üçüncü bebeklerini beklemeleri ile ilgilidir. Görseldeki gibi fotoğrafların altında çocukları ve evlilikleri ile ilgili yaptığı açıklamalar yer almaktadır. Daha fazla "tık almak" ve daha fazla sayfada kalınmasını sağlamak amacıyla, gazetenin sporla ve yapılan açıklamalarla hiçbir ilgisi olmayan görseller kullanması, medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değerlere bağlı olmama, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olma, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, bayağılık ve gazetenin internet ortamında her an, her yerde okunabilir olmasından dolayı zamansızlık ve uzamsızlık parametreleriyle nihilizme işaret etmektedir. Ayrıca olayları çarpıtma söz konusu olduğundan epistemolojik nihilizmden de bahsetmek mümkündür. Gazete bu tarz içerikleri ile izleyicileri umursamaz, duyarsız ve duygusuz ruh haline sürükleyeceğinden varoluşsal nihilizm ve derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm mevcuttur.

Milliyet gazetesinin internet sitesinde yer alan haberde "Şaşırdık mı tabi ki hayır" ve "Ünlü isme Corona şoku!" başlıklıları atılmış ve Corona virüsü tespit edildiği izlenimi yaratılmıştır. Haberin içeriğinde de başlıkta son dakika bilgisi ile 14 günlük karantinadan bahsedilmektedir. Haberin detaylarında ise bir gece hastanede kaldıkları, Corona testinin negatif çıktığı, 14 gün evde kalma şartı ile evlerine gönderildiği yazmaktadır. Gazete bu haberle olayları çarpıtma, bağlamından koparma, post-truth söylemler, kriz söylemi, sansasyonellik, yanılsama evreni yaratma parametrelerini taşıyarak epistemolojik nihilizme işaret etmektedir. Ayrıca bu tarz haberlerle medyanın dönüşen rolü, değersizlik, ahlaksal çöküntü, zamansızlık, uzamsızlık ve bayağılık unsurlarını da taşıyarak nihilizme götürmektedir. Bunlara ek olarak gazete, varmış gibi başlıklar atarak oluşturduğu kriz söylemi ile okuyuculara pesimizm, umutsuzluk, bunalım, keder ve korku aşılayarak varoluşsal nihilizm ortaya koymaktadır. Söz konusu –mış gibi yapmadan dolayı da saydam/postmodern nihilizm var olmaktadır.

Milliyet gazetesinin internet sitesinde yer alan haberde, "Albayrak'a Çapa'da Corona virüs şoku!" başlığı atılmıştır. Ancak haberin içeriğine girildiğinde testin negatif çıktığı yazmaktadır. Bir önceki haber ile aynı doğrultuda olan bu haberde de olayları çarpıtma, bağlamından koparma, post-truth söylemler, kriz söylemi, sansasyonellik, yanılsama evreni yaratma parametreleriyle epistemolojik nihilizm; medyanın dönüşen rolü, değersizlik, ahlaksal çöküntü, zamansızlık, uzamsızlık ve bayağılık unsurlarıyla da nihilizm vardır. Bununla birlikte gazete, insanların virüse karşı olan korkusundan faydalanarak, daha fazla okunmak amacıyla olmayan vakalardan bahsedip, kişileri değiştirerek ve varmış gibi başlıklar atarak oluşturduğu kriz söylemi ile okuyuculara pesimizm, umutsuzluk, bunalım, keder ve korku salarak, varoluşsal nihilizm ortaya koymaktadır. Söz konusu –mış gibi yapmadan dolayı da saydam/postmodern nihilizm var olmaktadır.

Milliyet gazetesinin internet sitesinde yer alan ve Sergen Yalçın'ın fotoğrafı ile verilen haberde, okuyucuya Sergen Yalçın Beşiktaş'tan ayrıldığı düşündürülmektedir. Ancak haberin içeriğinde Corona virüs sebebi ile yabancı bir futbolcunun bir süreliğine ayrılmak istediği yazmaktadır. Bu haberin konusu farklı olsa da diğer iki haberde yaptığı gibi gazete yine olayları çarpıtma, bağlamından koparma, post-truth söylemler, sansasyonellik ve yanılsama evreni yaratma ortaya koyduğundan epistemolojik nihilizm var olmaktadır. Medyanın dönüşen rolü, değersizlik, ahlaksal çöküntü, zamansızlık, uzamsızlık ve bayağılık unsurları ile de nihilizm söz konusudur. Ayrıca –mış gibi yapmadan dolayı da saydam/postmodern nihilizm mevcuttur.

Örnek olarak ele alınan haberlerde, içerikler dikkat çekicidir. İlk haberde intihar etmek için hastanenin çatısına çıkan bir adamı videoya alan insanlar bulunmaktadır. Ayrıca içlerinden birinin, haberi yapan muhabire "Youtube'a atıyorum ona göre" söylemi de değinilmesi gereken bir noktadır. İkinci haber ünlülerin cenaze törenlerinde sık sık dile getirilen, cenazeye ünlülerle fotoğraf çektirmek için gelen insanlarla ilgilidir. Üçüncü haberde yine cenaze töreninde, cenazeyi telefonlarına kaydeden insanlar vardır. Ayrıca ünlü isimlerin cenaze törenlerinde, bir kişi basına açıklama yaparken, arkadan kameraya el sallayıp, gülen insanlar görmek de yine sıkça karşılaşılan bir durumdur. Son haberdeki fotoğraf karesi ise basının kendisinin, eleştirdikleri insanlardan bir farkının olmadığını ortaya koymaktadır. Cenaze başında ya da törende ağlayanlara mikrofon uzatarak ne düşündüklerini ya da ne hissettiklerini sormaları da bunu desteklemektedir.

Söz konusu haberler değerlendirildiğinde, insanların sosyal medyada daha fazla beğeni alabilmek ya da kısa süreliğine de olsa televizyona çıkabilmek için

yapabileceklerini ortaya koymaktadır. Basın da aynı şekilde, kendisine biraz daha fazla malzeme çıkarabilmek adına her şeyi kullanmaktadır. Bu perspektifle, günümüzdeki insanların ve basının geldiği nokta itibariyle değersizlik, değerlere bağlı olmama hali ve hatta değerlerin farkında olmama hali, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olma, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, sürü insanı, teknik eylemin içine sıkışmak ve bayağılık parametreleriyle nihilizmin içinde olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca umursamama hali, bulundukları ortama ve kendilerine yabancılaşma, duyarsızlık, duygusuzluk, ruhsuzluk ve alaycı bir tavır ile de varoluşsal nihilizmle karşı karşıya oldukları sonucuna varılabilir. Buna ek olarak, sanal ortama kendilerini kaptırarak, yaşadıkları anda bir cenaze töreninin ya da bir intihar olayının olduğunun farkında olmayan insanlar, simülasyon, hipergerçeklik, boşluk ve anlamsızlık parametreleriyle saydam/postmodern nihilizme dahil olmakla birlikte, değerlerin olmadığı bir dünyada yaşama ve yönünü kaybetme parametreleriyle de bu tarz insanların pasif nihilizmin içerisinde oldukları söylenebilir.

4.1.2. Basılı Gazeteler

Bu başlık altında basılı gazetelerin 12 Şubat 2020 tarihli yayınları ele alınmış olmakla birlikte, gazeteler evreninden, farklı ideolojik duruşlarda olan gazeteler örneklem olarak seçilmiştir. Bu gazetelerin tamamı incelenmiş ve gazetenin nihilizmle ilişkisi, gazetenin tamamı ele alınarak tartışılmıştır. Ayrıca şunu belirtmekte fayda vardır ki basılı gazetelerde Covid-19 salgını, Koronavirüsü olarak geçtiği için, Korona olarak yazılmıştır.

4.1.2.1. Hürriyet

Hürriyet gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazete *Kelebek* isimli magazin ekine de sahiptir. Magazin eki olmasına rağmen, gazetenin sürmanşeti Cem Yılmaz, Defne Samyeli ve Serenay Sarıkaya ilişkisi ile ilgilidir. İkinci sürmanşet babası tarafından öldürülen Şeyma'nın haberidir. Manşet, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Rusya ve İran'a "Esad'ı durdurun" çağrısıdır. Bu çağrı İdlib'de şehit edilen 5 askerin sonrasında yapılmıştır, ancak gazete şehitleri değil, yapılan çağrıyı ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca bu haber, İdlibli muhaliflerin rejime ait bir uçağı düşürdükleri haberi ile birleştirilmektedir. Mecliste Ekrem İmamoğlu'nun küfür

etmesinden dolayı dava açılacak olması, "CHP'li vekillerin boykot rahatsızlığı" başlığı ile CNNTÜRK'ü boykot haberi, FETÖ'nün siyasi ayağı konusu, Canan Karatay ve Vedat Milor'ün "Fıstıklı hıyarlı atışma" başlığı ile tartışması, Yazar İhsan Oktay Anar'ın sokak röportajında ortaya çıkması haberleri, ilk sayfada yer alan haberlerdir.

İkinci sayfanın reklama ayrıldığı gazetenin haberleri üçüncü sayfadan başlamaktadır ve ilk haber, babası tarafından öldürülen Şeyma ile ilgilidir. Haberin üst başlığı "Sosyal medya bunu konuşuyor:", ana başlığı "Şeyma'da kendimizi gördük"tür. Haberde, babası tarafından, erkek arkadaşı olduğu için öldürülen Şeyma'nın büyük yankı uyandırdığı söylenmekte ve kadınların sosyal medyada, babaları erkek arkadaşı olduğunu öğrendiğinde verdikleri tepkileri anlatan paylaşımları yer almaktadır. Ayrıca uzman görüşlerine de yer verilmektedir. Haber, esasen başka bir haber olan "Vahşetin bahanesi 'İnternette uygunsuz görüntü görmüş oradaki kişiyi de Şeyma'ya benzetmiş'" başlığı ile devam etmektedir. Sonrasında ise yine başka bir haber olan "O kurtuldu" başlığı ile bir başka haber olan, ancak Şeyma'nın yaşadıklarını neredeyse tekrar yaşanmak üzere olduğu söylenen haber yer almaktadır. Haberde amcası ve babası tarafından, erkek arkadaşı olduğu için ormana götürülen P.D.D.'nin polis tarafından kurtarıldığı söylenmektedir. Sayfa kadın cinayetleriyle devam etmektedir. Diğer haberin üst başlığı "Zehra'yı ölüme iten saldırgan", başlığı da "Uyuşturucudan tutuklandı" olarak atılmıştır. Bu haberde de Zehra'nın ölümüne neden olan Süleyman Taruk'un bu defa uyuşturucu ticaretinden tutuklandığı yazmaktadır. Sonraki haber "Kadir'in kurtarmaya çalıştığı kadın:" üst başlıklı ve "Beni dövmüyordu" başlıklı haberdir. Haberde Ayşe D.'nin kendisine saldıran Özgür Duran'ı bıçaklayarak öldüren Kadir Şeker'in daha önce kendisini kurtarmaya çalıştığını, ancak ağız değiştirerek, bu kez "Muhtemelen bizim kavga ettiğimizi düşündü. Ortada bıçaklanmaya gerektirecek bir durum yoktu" dediği söylenmektedir. Burada da başka bir haber olan "Sosyal medyada gündem" üst başlıklı ve "Bundan sonra yardım etmeye korkulur" başlıklı haber, Kadir haberi ile birleştirilerek verilmekte ve sosyal medyadaki yazılanlardan örnekler yer almaktadır.

Dördüncü sayfada yiyecek alerjisine aşı müjdesi haberi yer almaktadır. Sonraki haber Vedat Milor ile Canan Karatay'ın atışması ve Twitter'da yapılan yorumlar ile ilgidir. Bu haberin altında küçük bir haber olarak, Büyükada'daki bir yetimhanenin

yıkılmak üzere olduğu yer almaktadır. Daha sonra "Uzun İhsan Efendi sokak röportajında" başlığı ile yazar İhsan Oktay Onar'ın ortalarda görünmeyi pek sevmeyen bir yazar olmasına rağmen, kendisini tanımayan bir muhabirin, evrim teorisi ile ilgili sorduğu soruya, tanınmamış olmanın verdiği rahatlıkla verdiği cevabı ele almaktadır. Daha sonra opera sanatçısı Burak Bilgili'nin, bozacı Abdullah ile yaptığı düetin haberi verilmektedir. Haberde videonun like üzerine like aldığı ve retweet'lere doyamadığı yazmaktadır. Bunun nedenin ise yıllardır beklenen bir mucizenin gerçekleştiği ve yüksek sanat olan operanın, halk ile bağlantı kurduğu yazmaktadır. Ardında ise Salt Galata'da açılan bir sergi haberi yer almaktadır.

Sonraki haberler, "Bankaların aşırı fiyatlanması bitiyor" başlıklı haber ve "İzinsiz İHA uçurana 18 bin 25 TL ceza" kesildiği haberidir. "Siste helikopterlerin gözü açıldı" başlıklı haber ile düşük görüş ortamı teknolojisiyle görüş mesafesinin azaldığı hava koşullarında helikopterlerin güvenle uçmasının sağlandığı anlatılmaktadır. Ekonomi haberleri ile devam eden gazetede, daha sonra kurumsal sosyal sorumluluk haberleri yer almaktadır. Gazete sonrasında gündem, dünya ve spor haberleri ile devam etmektedir. Gündem haberleri içerisinde İdlib şehitleri ile ilgili haber, Mevlüt Çavuşoğlu'nun Rusya ve İran'a yaptığı "Saldırıları durdurun" çağrısı, Erdoğan'ın yine İdlib ile ilgili "Bedelini çok ağır ödeyecekler" açıklaması, Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'nün siyasi ayağına dair yaptığı 20 soru ve 20 cevap ile Diyarbakır'da oturma eylemi yapan altıncı annenin de evladına kavuştuğu haberleri yer almaktadır. Gazete *Kelebek* ekinde ise magazinsel içerikler ile bulmacalara yer vermektedir.

Gazetenin geneli ele alındığında sürmanşete magazinsel bir haber konması, manşet haberinde şehitlere sadece Mevlüt Çavuşoğlu'nun çağrısının gerekçelerinden biri olarak değinilmesi ve siyasi açıklamalarla tepkilerin ön plana çıkarılması söz konusudur. Ayrıca ilk sayfada Vedat Milor ve Canan Karatay atışması ile Yazar İhsan Oktay Anar'ın röportajının konulması da gazetenin soft haberleri[5], diğer haberlerin önüne koyduğunu göstermektedir. Sosyal medya paylaşımlarının haber olarak verilmesiyle "like üstüne like

[5]Soft Haber: Okuyucu dinlendiren, hafif haberler olan bu haberler, aynı zamanda öyküleştirilmiş haberler olarak da adlandırılmaktadır. Bu haberlereki öyküler, insanların ilgi duyduğu bir öykü olmanın yanı sıra arkadaşlarıyla tartışmak istecekleri niteliktedir. Birçok gazete ve çevrimiçi haber sitesinde, bu tarz haberler için yer ayrılmaktadır (Potter, 2006: 5).

aldı, retweet'lere doyamadı" gibi kullanılan cümlelerle, haberciliğin değişen anlayışına işaret edilmektedir. Ayrıca gazetede sık sık haberleri birleştirme yöntemi kullanılmaktadır. Genelinde magazinsel içeriklerin ağırlıklı olduğu gazetede, "Vahşet" gibi sansasyonel kelimeler de kullanılmaktadır.

Hürriyet gazetesinin medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi ve magazinsel ile soft haber içeriklerinden dolayı eğlence odaklı olma parametrelerini taşıdığı ve bu yüzden nihilistik olduğu söylenebilir. Buna ilaveten Süleyman Taruk haberi örneğindeki gibi haberi çarpıtma, bağlamından koparma ve yeni bağlam içerisinde yeniden verme de söz konusudur. Esasında bambaşka bir konu olan haberde, geçmişte yargılandığı bir dava ile haberi yeniden kurgulama söz konusudur. Bu yönteme sıklıkla başvuran gazetede, haberleri birleştirme de çokça kullanılmaktadır. Ayrıca sansasyonellik ile olayları göz ardı etme ve bu bağlamda da epistemolojik nihilizm mevcuttur.

4.1.2.2. Milliyet

Milliyet gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazetenin sürmanşeti bir spor haberidir. Haberde ilk kez VAR konuşmalarını dinleyen MHK'nın VAR hakemi ile orta hakemi hatalı bulduğu ve ceza verdiği yazmaktadır. İkinci sürmanşet "Mobil oyun çılgınlığı" başlıklı, Türkiye'de 2019'da oyuncu sayısının artması ve sektördeki büyümeyle ilgilidir. Diğer sürmanşet "Emeklinin 36 TL isyanı" başlıklı, Türkiye Emekliler Derneği'nin üyesi olmayan emeklilerden 36 TL'lik aidat kesintisi yaptığı iddiasıdır. Bir diğer sürmanşet olan "'Değerli konut'a bir yıl erteleme" başlıklı haberde, mecliste kabul edilen, Değerli Konut Vergisi'nin bir yıl ertelendiği ve tek değerli konutu olanların muaf tutulduğu anlatılmaktadır.

Gazetenin manşeti "Hayata kaçış" başlıklı haberdir. Haberde İdlib'de rejim ateşinin hedefindeki sivillerin Türkiye'ye sınırına kaçışının sürdüğünü yazmaktadır. Bu haber İdlib'deki rejime ait bir helikopterin, muhalifler tarafından düşürülmesi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın atılacak adımların bugün belli olacağı açıklaması, Kemal Kılıçdaroğlu'nun beş maddelik yol haritasına uyun söylemi ve Devlet Bahçeli'nin açıklaması ile birleştirilmiştir. Ayrıca "Tarih sizi yazacak" başlığı ile İdlib'de

şehit olan beş askerin haberi yer almaktadır. Diyarbakır'da oturma eylemi yapan annelerden birinin daha evladına kavuştuğu, Kapıkule'de 2 ton esrarın ele geçirildiği, ikinci Şeyma'yı polisin önlediği ve "Salgın yangına dönebilir" başlığı ile Koronavirüs salgının dünyanın yüzde 60'ını etkileyebileceği haberi yer almaktadır.

Haberler "Yeni AKM binası yüzünü gösterdi" haberi ile başlamaktadır. Sonra Büyükada'daki tarihi yetimhanenin gün gün çökmesi haberine geçilmektedir. "Yurdunu arayan sergi!" başlığı ile Filistin asıllı sanatçı Basma Alsharif'in, hem kökleri hem de evi temsil eden yurt kavramını sorguladığı "Orada Her Kimse" sergisinin Salt Galata'da izleyiciyle buluştuğu anlatılmaktadır. "El yapımı piyanoyu taşırken kırdılar" başlığı ile Avustralyalı piyano virtüözünün el yapımı piyanosunun, konser için taşınırken zarar gördüğü haberi yer almaktadır. Haberler, "Serkan Bayer'in eserine 'müstehcenlik' sansürü" başlığıyla, Serkan Bayer'in eserine Hollanda'da sansür uygulandığı, "Kara kıtanın beyaz çocukları" başlığı ile İstanbul'da, Afrikalı albinoların portelerinin yer aldığı "Kara Kıtanın Beyaz Çocukları" seçkisinin olduğu ve İstanbul sanatları yarışmasının üç yaşında olduğuyla devam etmektedir.

Gazetede haber birleştirilmek sıkça uygulanmaktadır. "Aralarında boğuşma oldu" başlıklı haber Kadir Şeker ile ilgilidir. Haberde Kadir Şeker'in, Özgür Duran'ı sevgilisi Ayşe D.'yi döverken engellemek istediği sırada çıkan arbedede kalbinden bıçaklayarak öldürülmesiyle ilgili Ayşe D.'nin, "Biz kavga etmiyorduk…" açıklamalarına yer verilmektedir. Bu haber "Şiddet uygulayan babasını öldüren çocuk hakkında mütalaa: Taksirle öldürmeden 6 yıla kadar hapis" başlığıyla annesine ve kardeşine şiddet uygulayan babasını öldüren S.B. için savcı Sarı'nın 6 yıla kadar hapis cezası istediği haberiyle birleştirilmektedir. Ayrıca bu iki haber, üçüncü bir haber olan "Kız arkadaşını denize atıp boğulmasını izlemiş" başlığıyla, kız arkadaşını denize atıp öldürdüğü iddiasıyla tutuklanan Erkan Kanyılmaz'ın müebbet hapis cezasıyla yargılanması haberiyle birleştirilmektedir. Ardından "Terapi hizmetleri yaygınlaştırılmalı" başlığıyla ruh sağlığı bozukluklarının arttığı haberi yer almaktadır. İstanbul'da iki ton 70 kilo uyuşturucu ele geçirildiği haberi Mardin'de yakalanan uyuşturucu haberiyle birleştirilmektedir. Bu sayfada, babası ve amcası tarafından ormanda katledilmek üzere olan P.D.D.'nin polis tarafından kurtarıldığı, içeri açılan

ateşten dolayı odasının camından vurulan gencin öldüğü, pizzaya tüküren kişinin 'iyi hal'den 2,5 yıl hapis cezasına çarptırıldığı ve damacanaya idrarını yapan kişinin serbest kaldığı haberleri yer almaktadır.

Milliyet gazetesi beşinci sayfayı tamamen Koronavirüs haberlerine ayırmıştır ve Koronavirüs ile ilgili faklı haberleri birleştirmiştir. Sayfa Türkiye'den Koronavirüs haberiyle başlamakta ve karantina altında tutulan sağlık personelinin karantinadan çıkartıldığı söylenmektedir. Haberin içeriğinde uçuş mürettebatının da karantinadan çıkarıldığı ifade edilse de başlıkda sadece sağlık personeli yer almaktadır. Bu haberin içerisine Koronavirüs ile ilgili gelişmeleri takip etmek için iki Bilim Kurulu üyesinin, Dünya Sağlık Örgütü'nün genel merkezinde görevlendirildiği de yerleştirilmiştir. Sonrasında dünyadaki Koronavirüs haberlerine geçilmektedir. Bir ayda 1100 kişinin öldüğü, adının Covid-19 olarak değiştirildiği, uzmanların virüsün yayılma oranının yüzde 60-80 olduğunu ifade etmeleri de "Korkutucu tahmin" başlığıyla bir arada verilmektedir. Bu haberlerin içinde 6 bin kümes hayvanının öldüğü haberi de yer almaktadır. Koronavirüs haberleri "Süper yayıcı" lakabının takıldığı İngiliz Steve Walsh, Trump'a göre virüsün nisanda biteceği, Koronavirüse karşı etkili bir aşı bulmak için yarış olduğu ve Çin'de virüsün daha fazla yayılmaması için insansız kuryenin önemli bir araç haline geldiğiyle devam etmektedir.

Gazete daha sonra ekonomi haberlerine geçmektedir. "GEMİ ADAMLIĞI hakkında her şey" başlığıyla gemide çalışanlara gemi adamlığı denildiği ve bu konuyla ilgili her şey ele alınmaktadır. Gazete, "Dünyanın turisti Türkiye'ye geldi" başlığıyla Türkiye'nin dünyada en fazla turist ağırlayan 6. ülke olduğu, 'Değerli konut'a 1 yıl erteleme, ihracat haberleri gibi haberlerle devam etmektedir.

Günün içinden haberleri "Şehitleri sonsuzluğa uğurladık" başlığıyla İdlib'de şehit olan beş askerin haberiyle başlamaktadır. İdlib'de rejim ordusunun ilerlemesinin engellendiği, Dışişleri Bakanı'nın Rusya ve İran'ı durdurmalı açıklaması, İdlib'den dört günde 27 bin sivilin rejimden kaçtığı, Diyarbakır'da altı ailenin çocuğuna kavuştuğu haberleri de yine günün içinden haberleri arasında yer almaktadır.

Politika haberleriyle devam eden gazete, bu haberlerde de haberde birleştirmeye gitmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın açıklamalarına tepki göstererek, "Çok talihsiz bir beyan" söylemi, İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un Kemal Kılıçdaroğlu'nun toplantıdaki açıklamalarına istinaden "Erdoğan direnmese FETÖ işgal edecekti" açıklaması ile yine Kemal Kılıçdaroğlu'nun açıklamalarına cevaben AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik'in, "Kılıçdaroğlu'nun, Cumhurbaşkanımızla FETÖ terör örgütünü yan yan zikretmesi ahlaken ve siyaseten iflastır" söylemi birleştirilmektedir. Politika haberleri Erdoğan'ın İdlib'de Mehmetçik'e yapılan saldırıyla ilgili "Bedelini çok ağır ödeyecekler" açıklaması ve Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'nün siyasi ayağı ile ilgili 20 soruya verdiği yanıtlar ile yaptığı değerlendirme "FETÖ'yü devlete kim yerleştirdi?" başlığıyla verilmektedir. Sonrasında dış haberler ve spor haberlerine geçilmektedir. Gazetenin ayrıca, sadece magazinsel içeriklerden oluşan *"Cadde"* isimli magazin eki de bulunmaktadır.

Gazetede sürmanşetin spor ve mobil oyun ile ilgili olması, gazetenin magazinsel ile soft haberleri öne çıkardığını ortaya koymaktadır. Ayrıca gazete genelinde de magazinsel içerikler ile soft haberler fazlaca yer kaplamakta ve haber birleştirme yöntemine sıkça başvurulmaktadır. Bu perspektifle, *Milliyet* gazetesinin medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi ve magazinsel ile soft haber içeriklerinden dolayı eğlence odaklı olmasıyla nihilizme işaret ettiği söylenebilir. Bununla birlikte, sansasyonellik ile olayları birleştirme olduğundan epistemolojik nihilizm de mevcuttur.

4.1.2.3. Posta

Posta gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazetenin sürmanşet haberleri, "Tamamlayıcı sağlık sigortası ile ilgili her şey" başlığıyla özel sağlık sigortası haberi, Haydar Dümen'in "Hem gül hem eğlen" söylemi, değerli konutlar vergisinin bir yıl ertelenmesi, "Uçak magandalarına 2 bin 603 lira ceza" başlığıyla sivil havacılıkta artan cezalar, Türkiye'de aşk konulu yapılan ankette yüzde 50'nin aşka inandığı, "Oscar'lık poz" başlığıyla, ABD'li kozmetik milyarderi Kylie Jenner'ın, Oscar sonrası partiye derin bacak dekolteli kırmızı bir elbiseyle katılmasıdır. Bu haber "Ünlü çift geliyor" başlığıyla Kim Kardashian ve eşinin balmumu heykellerinin 14 Şubat Sevgililer Günü için Londra'dan Beyoğlu'na getirildiği haberiyle

birleştirilmiştir. Son sürmanşet haberi ise tüp bebekte PRP yönteminin kimlerde başarıyı arttıracağıyla ilgilidir.

Gazetenin manşeti "Bagajdan çıkan vahşet" başlıklı haberdir. "Vahşet" yazısı daha büyük ve kırmızı harflerledir. Haber, Ankara'da 6 Şubat'ta 17 yaşındaki Şeyma Yıldız'ın babası tarafında öldürülmesiyle başlamakta ve İstanbul'da babası ve amcası tarafından ormana götürülürken, erkek arkadaşı tarafından yapılan ihbar üzerine polislerin kurtardığı P.D.D.'nin, boynu koli bantlı bir şekilde bagajda bulunmasıyla ilgilidir. Bu haber, aynı zamanda Özgecan Aslan cinayetiyle de birleştirilmekte ve haberde, Özgecan'ın ölümünün beşinci yılı olduğu, Özgecan'dan sonra 1981 kadının öldürüldüğü ve 1982. kadın cinayetinin de polisin ısrarlı takibiyle önlendiği yazmaktadır. İlk sayfanın diğer haberleri ise "4,5 milyar kişiye virüs tehdidi" başlığıyla Koronavirüs haberi, "Bedelini çok ağır ödeyecekler" başlığıyla İdlib'de şehit edilen beş askerin haberi ve "Veresiye katil" başlığıyla sevgilisiyle kiralık katil tutarak, eşini öldürten Ebru Balaban'ın, kiralık katilin parasını, mallar üzerine geçtikten sonra ödeyeceği haberidir.

Gazetenin ikinci sayfası magazinsel içeriklere ayrılmıştır. Bu sayfada Özge Ulusoy'un estetikleri, yeni akımın Aslıhan Doğan Turan'a benzemek olduğu, birlikte olan Deren Talu ile Kerim Sabancı'nın uzak mesafe yüzünden tartıştığı, Saadet Saran ile Emina Johovic'in aşkının neden bittiği gibi tamamıyla magazinsel olaylar anlatılmaktadır.

Üçüncü sayfa haberleri "Doğum gününde ölüm ve yaşam" başlığıyla Denizli'de 8 aylık hamile Figen Kazancıo'nun, doğum gününü kutladıktan sonra geçirdiği trafik kazasında yaşamını kaybetmesi ve karnındaki bebeğin ameliyatla alınarak kurtarılması haberiyle başlamaktadır. Sonraki haber "Sadece çocuğunu görmek istemişti" başlığıyla eşinden boşanan Adnan Yılmaz'ın, çocuğunu görmek için gittiği evde kayınpederi tarafından bıçaklanmasıyla ilgilidir. "Katledilişinin 5'inci yılında Özgecan'ı unutmadık" başlıklı haber, gümrükte yakalanan uyuşturucu haberi, "Evde vahşet" başlıklı Bursa'da evde ölü bulunana 9 yaşındaki çocuğun haberi de gazetedeki diğer haberlerdir. Ayrıca bu sayfada "Kadın bir anda ifadesini değiştirdi" başlığıyla, Konya'da sevgilisini öldüren Özgür Duran'ı engellemek isterken katil olan Kadir Şeker'in haberi ile "Bu işte bir

tuhaflık var" başlığıyla, yüz nakli olan beş kişiden üçünün suça karıştığıyla ilgili haberler birleştirilerek verilmiştir.

Gazete, magazin sayfasıyla devam etmekte ve yine magazinsel içeriklerden oluşan haberler yer almaktadır. Bu sayfada dizilerin 14 Şubat'a özel bölümleri, bebek planlayan ünlü çiftler, ünlülerin yeni aldıkları arabaları gibi haberler yer almaktadır. Bu haberlerden birinde "Öpüşmeyi bıraktı" başlığı ile Özlem Yıldız'ın Koronavirüs nedeniyle kimseyle öpüşmediğini açıklaması, bağlamından koparılarak dikkat çekici hale getirilmiştir.

Beşinci sayfada "Aşk doktoru Mehmet Coşkundeniz ile kalp sağlığı" bölümü ve yurdumun şairleri bölümü bulunmaktadır. Burada aşkla ilgili yazılarla, okurların gönderdiği şiirler bulunmaktadır. Gazete, ekonomi haberleri devam etmektedir. Gazetenin sekizinci sayfasında "Elveda şehidim" başlığıyla İdlib'de şehit olan beş askerin haberi bulunmaktadır. Sonrasında İdlib'de muhaliflerin helikopteri düşürdüğü haberi, FETÖ'nün siyasi ayağı ile ilgili Kılıçdaroğlu'nun 20 soru ve verdiği 20 cevaptan bahsedilmiş, bu haber Fahrettin Altun ve Ömer Çelik'in bu açıklamalarına yönelik yaptığı "Siyasi iflas" açıklamasıyla birleştirilmiştir.

Gazete onuncu sayfayı Koronavirüse ayırmış ve bununla ilgili farklı haberler birleştirilmiştir. Haberin ana başlığı "Kâbus Avrupa'yı da sardı"dır. Gazete Haydar Dümen'in cinsel içerikli soru cevap köşesi ve spor haberleriyle devam etmektedir. Gazetenin son sayfasında "Oscar bunalımı" başlığıyla Hollywood'dan bir magazin haberi, "Türkiye'nin yarısı aşka inanıyor" sürmanşetinin, "Türkiye'nin yarısı aşka inanmıyor" başlıklı haberi ve "İnsan hayatı ile oynuyorlar" başlığıyla da Çin'de halkın, Sosyal Kredi Sistemi ile yüz tanıma ve yapay zekâ teknolojileriyle puanlanacağı, puana göre vatandaşa ceza ya da ödül verileceği haberleri yer almaktadır. Gazetenin bir de bulmaca eki bulunmaktadır.

Gazetede sürmanşetlerin özel sağlık sigortası, Haydar Dümen, aşk anketi ve Oscar'daki pozlar olması, gazetenin içeriğinin magazinselliğiyle ilgili önemli ipuçları vermektedir. Buna ek olarak zaten gazetenin genelinde yoğun bir şekilde magazin haberleri yer almakta ve magazinsel içerikler ile soft haberler, gündem haberlerinin

önünde konumlandırılmaktadır. Bu noktadan hareketle medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, değersizlik, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması ve bayağılık parametreleriyle nihilizm ortaya konmaktadır. Ayrıca olayları bağlamından koparma, sansasyonellik ve olayları birleştirme de olduğundan epistemolojik nihilizm söz konusudur. Gazete içeriğiyle okuyucuda gündemin olaylarına karşı umursamama, duyarsızlık ve duygusuzluğa yol açtığından varoluşsal nihilizm ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak gazetede derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizmden de bahsedilebilmektedir.

4.1.2.4. Sabah

Sabah gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazetenin sürmanşeti "Böyle haraç kesiyorlardı" başlığıyla, hükümetin bankaların ücret ve komisyonlarını hizaya getirdiği, çünkü bankaların işi iyice abarttığı yazmakta ve üç örnek yer almaktadır. Fenerbahçe'nin yarı finalde olduğu ve Kuruluş Osman'a üç yeni isim katıldığı da diğer sürmanşet haberleridir. Burada dikkat çeken nokta geniş yer kaplayan bu sürmanşet haberlerinin aksine, "Organizatör Özerman'a istismar suçlaması" sürmanşetinin sadece söz konusu başlıktan ibaret olması ve Kuruluş Osman ile ilgili sürmanşetin altında yer almasıdır. Gazetenin manşet haberi, "Kılıçdaroğlu aynaya bak FETÖ'yü görürsün" başlıklı ve Devlet Bahçeli'nin, "Kılıçdaroğlu FETÖ'nün siyasi ayağını açıklayacakmış. Boy aynasına baksa ayağını da görecek boyunu da…" spot başlıklı haberdir. Gazetenin ilk sayfasında "Belalarını buldular" başlığıyla, Başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriye'de atılacak adımlarla ilgili sert mesajlar verdiği, İdlib'de şehit olan askerleri on binlerce kişinin uğurladığı, CHP'li Yalova Belediyesi'ndeki vurgunla ilgili tüm işlemlerin incelendiği ve Koronavirüsün yarım milyon kişiyi etkileyebileceği haberleri yer almaktadır.

İkinci sayfada "Mahalle savaşçısı" başlıklı, Büyükçekmece, Alkent 2000'de toplanan 1000 dolarlık aidat ve buna itiraz eden gazeteci Dursun Boran ele alınmaktadır. Bu haber, Dursun Boran'ın Hasan Akgün'ün görevden alınması, tutuklu yargılanması ve belediyeye kayyum atanması talebi "CHP'li Başkan görevden alınsın" başlıklı haberle birleştirilmektedir. Sayfadaki diğer haber de "Koronavirüs salgınında korkunç senaryo:"

üst başlıklı ve "Şubat sonunda yarım milyon hasta olacak" başlıklı öngörüyle ilgili haberdir.

Üçüncü sayfada "Zindaşti cinayetlerinde "kardeş tetikçi" izi" başlıklı uyuşturucu baronu Naci Şerif Zindaşti'nin cinayetlerde kardeş tetikçi kullanması haberi yer almaktadır. Ardından "İkinci Şeyma olayını polis önledi" başlığıyla, İstanbul'da erkek arkadaşı var diye öldürülmek için ormana götürülürken, polisler tarafından kurtarılan P.D.D.'nin haberi, Ankara'da erkek arkadaşı var diye babası tarafından öldürülen Şeyma'nın haberiyle birleştirilmektedir. Bu haberler aynı zamanda "19 suç kaydı bir insanı kötü yapmaz" başlığıyla, Konya'da parkta şiddet gören bir kadını kurtarmaya çalışırken katil olan Kadir Şeker'in haberiyle de birleştirilmektedir. Haberde Kadir Şeker'in kurtarmaya çalıştığı Ayşe Dırla'nın kendisini döven sevgilisiyle ilgili söylemi başlığa taşınmaktadır.

Gazetedeki haberler "Tek konutu olana vergi yok" başlığıyla, değeri 5 milyon liraya kadar olan konutlardan, değerli konut vergisi alınmayacağı haberi, depremden sonra az katlı ev talebinde artış yaşandığı ve sonrasında da ekonomi haberleriyle devam etmektedir. Bu haberler içerisinde "BES'e yatırım yapan 1 koydu 3 kazandı" başlığıyla, BES ile kâra geçildiği haberi de yer almaktadır. Gazete ekonomi haberleri sonrasında eğitim ve dünyadan haberleriyle devam etmektedir. Dünyadan haberler içerisinde Avrupa Parlamentosu'nda Türk bayrağını yırtan Yunan milletvekilinin haberi "Küstah vekilin cezası belli oldu" başlığıyla bulunmaktadır.

On ikinci sayfa tamamen İdlib'de şehit olan beş askerin haberlerine ayrılmıştır. Bu haber Erdoğan'ın şehit ailelerine başsağlığı haberi, İdlib'e dev sevkiyat olduğu, İdlib'de muhaliflerin helikopteri düşürdüğü ve yine İdlib'deki "Rejime ağır darbe" başlıklı haberle birleştirilmektedir. On üçüncü sayfa da İdlib haberleriyle devam etmektedir. "Başkan Erdoğan, İdlib saldırılarını sürdüren Esad rejimine sert çıktı" üst başlıklı ve "Belalarını buldular ama yetmez" başlıklı, haberde Erdoğan'ın "Suriye rejimi belalarını buldu, ama yetmez, bizim Mehmetlerimize saldırdıkça bedelini ağır ödeyecekler" açıklamaları yazmaktadır.

On dördüncü sayfa Kemal Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'nün siyasi ayağı açıklamalarına karşı MHP Lideri Bahçeli'nin açıklamaları "Aynaya bak FETÖ'yü gör" başlığı ile AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik'in açıklamaları da "Ahlaken ve siyaseten iflas" başlığıyla verilmektedir. İflas sözcüğü büyük harflerle ve kırmızıdır. Birleştirilen bu iki haber aynı zamanda "İşte FETÖ'den yargılanan CHP'liler" başlıklı haber ve "Gerçeği söyledi partiden atıldı" başlıklı, "CHP, FETÖ'ye teslim oldu" açıklaması yaptığı için partiden ihraç edilen Yılmaz Ateş'in haberiyle birleştirilmektedir. Gazete spor haberleriyle devam etmektedir. Son sayfada ise "Modern zaman düellosuna müebbet hapis" başlığıyla, İngiltere'de yaşanan bir olay, Taksim'de yapılan opera salonu ve Zigana Dağı'na çığ düşmesi gibi haberler yer almaktadır.

Gazetenin iki tane eki bulunmaktadır ve bunlardan biri *"Sabah'la Günaydın"*dır. Sürmanşetler "Uyuyan dev uyandı" başlığıyla, Kuruluş Osman dizine ait bir haberdir. Diğer sürmanşet de "Gökten ecdat inerek öpse o pak alnı değer" üst başlıklı ve "Şehitler ölmez" başlıklı, sanat dünyasının şehitlerle ilgili "tek yürek" olması haberidir. Manşet "Ünlü organizatöre şok suçlama" üst başlıklı ve "Oğlumu istismar etti" başlıklı haberdir. Haberde Aysun E.'nin, 17 yaşındaki oğlu Ö.E'nin organizatör Erkan Özerman tarafından istismar edildiğini söyleyerek, suç duyurusunda bulunmasıyla ilgilidir. İlk sayfada bu haberlere ek olarak Hale Soygazi'nin, *Show TV*'ye karşı kazandığı bir liralık tazminat ve Müge Anlı'nın 7.500 kişiye üç öğün yemek verdiği bağış kampanyası bulunmaktadır. Bu ek magazinsel içeriklerden oluşmaktadır. Ancak buna rağmen istismar iddiası haberi gibi "Kadir'in cezasına sosyal medya mı karar verecek?" başlıklı Kadir Şeker ile ilgili köşe yazısı da bu ekte yer almaktadır. Gazetenin diğer eki *"Güney"*dir. Bu ekte de güneyden haberler yer almaktadır.

Gazetede sürmanşetlerin spor ve diziyle ilgili olması, öte yandan magazin ekinin sürmanşetini ve manşetini, şehit ile istismar haberlerine ayırması dikkat çekici bir noktadır. Hem gazetenin içeriğinde önem verilmesi gereken haberler göz ardı edilmekte, hem de magazin ekine konularak, önemli haberler önemsizleştirilmekte ve magazinselleştirilmektedir. Gazetede medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, gazetenin genelinde CHP ve olumsuz haber ikilemi karşısına, iktidar ve olumlu haber ikilemi konularak aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonu aşılandığı için

nihilizm ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yine CHP ve olumsuz haber ile iktidar ve olumlu haber ikilemleriyle siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ile mevcut sistemi koruma çabası olduğundan politik nihilizm söz konusudur. Haberlerde ve başlıklarda sansasyonellik, olayları göz ardı etme ve olayları birleştirme parametreleriyle epistemolojik nihilizm ortaya çıkmaktadır.

4.1.2.5. Yeni Şafak

Yeni Şafak gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazetenin manşeti "Çok ağır bedel ödeyecekler" başlıklı, bir haftada 13 TSK personelinin şehit olması üzerine, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarıyla ilgilidir. Bu haber, Türkiye'nin İdlib ve çevresinde varlığını arttırdığı, İdlib'de muhaliflerin rejim uçağını düşürdüğü, Devlet Bahçeli'nin şehit edilen askerle ilgili açıklaması, şehit cenazeleri ve NATO ile BM'nin yaptığı saldırıların durdurulması haberleriyle birleştirilmektedir. İlk sayfada yer alan diğer haberler, "Almanya'da hedef İslam" üst başlıklı ve "2019'da Müslümanlara 184 saldırı" başlıklı haber, Ordu'da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yıkılmasını istediği binanın yıkılacağı, Irak'ta şehit edilen Türk diplomat Osman Köse'yi şehit edenlerin, idam cezasına çarptırıldığı ve İBB Genel Sekreter Yardımcısı Meltem Şişli'nin ifade verdiği haberleriyle ilgilidir.

İkinci sayfada "Selimiye'nin kepenklerine isim kazıdılar!" başlıklı, Selimiye Camisi'nin bazı pencerelerine sert cisimle isim kazındığı, Almanya'da yaşayan 12 yaşındaki Mikail Akar'ın açtığı on ikinci sergisinin ilgi gördüğü ve Ardahan'da eksi 39 dereceye varan soğuk hava nedeniyle yaşanan sorunlarla ilgili haberler bulunmaktadır. Üçüncü sayfada "Bu nasıl karar?" başlıklı haber bulunmaktadır. Haberde, hakkında 2 binin üzerinde rapor hazırlanan casus avukat Yılmaz S. hakkında şok bir gelişme yaşandığı ve savcılık tarafından hazırlanan iddianamenin 13. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından iade edildiği anlatılmaktadır. Ayrıca "İtirafçılar FETÖ'yü çözüyor" başlıklı haberle, Konya'da son üç ayda yürütülen başarılı operasyonlarla örgüte darbe vurulduğu haberi yine bu sayfada bulunmaktadır.

Gazete ekonomi haberleri ile devam etmektedir. Ardından dünyadan haberlere geçilmektedir. Bu bölüm "Suriye'de PKK/YPG işbirliğine 200 milyon dolar ayırdı" üst

başlıklı ve "Pentagon'dan teröre skandal bütçe" başlıklı haberle başlamaktadır. Sonrasında "Almanya'da hedef İslam" başlıklı, Almanya'da ki ırkçı saldırılar haberiyle, "Filistinlilere ırkçı Yahudilerden saldırı" başlıklı haberi birleştirilmektedir. Dokuzuncu sayfada gündemle ilgili haberlere geçilmektedir. "Kanınız yerde kalmaz" başlıklı, İdlib'de şehit edilen beş askerin haberini, "Hama'ya dek durmayız" başlıklı, İdlib'e sevkiyat yapıldığı haberi takip etmektedir. Bu sayfada Moskava'nın sivil halkı terörist ilan ettiği ve muhaliflerin rejime ait helikopteri düşürdüğü gibi İdlib ile ilgili haberler yer almaktadır. Onuncu sayfada "Şam'a girmek planlanmalıdır" başlıklı, Bahçeli'nin açıklamaları yer almaktadır. Bu haber kısa bir şekilde yer verilen, Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'nün siyasi ayağıyla ilgili açıklamalarına yönelik verdiği cevap, yine bu açıklamalar doğrultusunda AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik'in açıklaması ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun İdlib ile ilgili açıklamalarına yer verildiği haberle birleştirilmektedir.

On birinci sayfada İdlib ve FETÖ haberleri ile devam etmektedir. On ikinci sayfa Diyarbakır'da oturma eylemi yapan ailelerden birinin daha evladına kavuştuğu, PKK'nın önlenen bombalı saldırı planı haberleri gibi PKK ile ilgili haberlerden oluşmaktadır. Sonraki sayfada "Rant büfe kaldırıldı" başlıklı, Merter Metro İstasyonu yanına kurulan kaçak büfenin İYİ Parti Üyesi Ali Kıdık'a ait olduğu ve kaldırıldığı haberi bulunmakladır. Ardından "İnkâr taktiği" başlıklı, İBB Genel Sekreter Yardımcısı Yeşim Meltem Şişli'nin, İSMEK'in 19 yöneticisini aşağıladığı iddiasıyla açılan davada hakkında söylenenleri inkâr etmesiyle ilgili haber, "…şahitliğine rağmen hakaretleri inkâr yolunu seçti" söylemiyle verilmektedir. "O ucube yıkılıyor" başlıklı haberde, Ordu'daki, Erdoğan'ın akıbetini sorduğu 3 bloklu gökdelen için mahkemeden yıkım kararı çıktığı yazmaktadır. Spor haberleriyle devam eden gazetenin son sayfasında ise Trump'ın Koronavirüsün havaların ısınmasıyla son bulacağı iddiası, "Trump'tan şaşırtan açıklama" başlığıyla, Çin Devlet Başkanı'nın virüsten bu yana ilk kez halk karşısında olduğu haberi, Avrupa'daki Ciara fırtınasıyla ilgili haberler yer almaktadır.

Gazetede, CHP ve olumsuz haber ile iktidar ve olumlu haber ikilemiyle haberler yapıldığından sürü vizyonundan ve dolayısıyla nihilizmden bahsedilebilmektedir. Aynı sebeple siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ile mevcut sistemi koruma çabası

olduğundan politik nihilizm de vardır. Ayrıca sansasyonellik ve olayları birleştirme ile epistemolojik nihilizm ortaya konmaktadır.

4.1.2.6. Sözcü

Sözcü gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Gazetenin sürmanşeti "Siyasi ayak tartışmasıdır". Manşet ise şehitlerle ilgilidir. "Rusya ve Amerika yüzümüze gülüyor, sırtımızdan hançerliyor" üst başlıklı ve "İçeride Suriyelileri besleyip dışarıda Suriye ile savaşan tek ülkeyiz" başlığıyla, şehitlerden bahsedilmektedir. İlk sayfada bu haberlere ek olarak, "Sözcü yazdı o bina yıkıldı" başlıklı, Ordu'daki, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yıkılmasını istediği binalarla ilgilidir. Gazete, daha önce manşet yaptığı haberin görüntüsü de koymuştur. Haber bir manşet haberidir ve "Ruhsatı veren AKP, inşaatı durduran AKP, "Yıkın" diyen Erdoğan, "Devam" diyen yargı" başlığıyla haber verilmiştir. Sayfanın diğer haberleri, 1,2 milyon üniversitelinin parasızlıktan okulu bıraktığı, 750 milyon dolarlık Ankapark'ın çürümeye terk edildiği ve iktidarın, değerli konut vergisinde geri adım attığıdır.

İkinci sayfada "Fazla vitamin hasta edebilir" ve "Uyuz hastalığından nasıl korunur" başlıklı sağlık haberleri bulunmaktadır. Ayrıca yine sağlıkla ilgili olan 14 aylık kronik ishal hastalığına yakalanan Egemen Özbek'in yardım beklediği ve Koronavirüsden dolayı 30 TL'lik maskelerin 300 TL olduğu yazmaktadır. Bu haber "Fırsatçılar işbaşında:" üst başlığıyla verilmektedir.

Üçüncü sayfada "Gençlerin yürek yakan çığlıkları" başlığıyla iki haber birleştirilmektedir. İlk haber "Anne ben ölüyorum" başlıklı, İstanbul'da evinde, cama silah doğrultup ateş eden maskeli biri tarafından öldürülen Niyazi Ustahüseyin'in haberidir. Diğer haber "Babam beni öldürecek" başlıklı, İstanbul'da babası ve amcasını öldürmek için ormana götürürken, polisler tarafından kurtarılan P.D.D. ile ilgilidir. Bu sayfada, gümrük kapısında rekor uyuşturucu ele geçirildiği, Antalya'daki hırsızlık olayı ve Denizli Devlet Hastanesi'nde, Kalite Müdürü'nün, başhekime yumruk attığı haberleri yer almaktadır.

Dördüncü sayfada 750 milyon dolara mal olan Ankapark'ın kapatıldığı haberi vardır. Ayrıca "CHP'nin başörtü açılımı" başlığıyla Canan Kaftancıoğlu'nun il yönetim

kuruluna Kevser Celayir'i aldığı, Yılmaz Ateş'in CHP'den ihracının kesinleştiği, Urla'ya Belediye Başkan Vekili olarak görevlendirilen Urla Kaymakamı Önder Can'ın ilk icraatının sanat evini kapamak olduğu ve *Akit* gazetesinin Kemal Kılıçdaroğlu'nun eşi Selvi Kılıçdaroğlu hakkında yaptığı asılsız haberlerle ilgili AYM tarafından haksız bulunduğu haberleri yazmaktadır.

Ekonomi haberleri ile devam eden gazete "Vatandaşın borcu katlandı" başlıklı haberle borçların giderek arttığı, "Suriye gerilimi ile doların tetikte beklediği", İstanbul Havalimanı işletmecisi İGA'nın borç yapılandırmak için Çinlilerle masaya oturduğu, "Parasızlıktan okuyamadılar" başlıklı, son 21 ayda üniversitelerde 930 bin 724 ön lisans ve lisans, 292 bin de yüksek lisans öğrencisinin kaydını sildirdiği gibi haberlere yer vermektedir. Ayrıca "TÜİK'in "sepet oyunu etkili olacak" üst başlıklı, "Enflasyonu düşürecek" başlıklı, TÜİK'in enflasyon sepetinde yaptığı güncellemenin, enflasyon hesaplamasında yüzde 3,34 etkili olacağı haberiyle, "Belediyenin 465 milyon borcu var" üst başlıklı ve "Başkan 600 bin TL'lik makam aracına biniyor" başlıklı, Ankara Keçiören Belediyesi ile ilgili haber de yine ekonomi haberleri arasında yer almaktadır.

Gündem haberleri "Kılıçdaroğlu'nun gündemi Suriye ve" üst başlıklı, "Bedeli askerimiz ödememeli" başlıklı haberdir. "Ödememeli" kelimesi büyük harflerle ve kırmızıdır. Haberde Kılıçdaroğlu'nun, iktidarın Ortadoğu'da yürüttüğü politikalara yönelik eleştirileri anlatılmaktadır. Bu haber Bahçeli'nin "Şam'a girmeliyiz" söylemi ve "Bahçeli, Kılıçdaroğlu'na yüklendi, bu mesajı verdi:" başlıklı haber ile birleştirilmektedir. Söz konusu haberi Akşener'in "Mikrofon delikanlılığını bırakın, gereğini yapın" başlıklı eleştirilerini içeren haber takip etmektedir. Bu haber de İyi Parti Yerel Yönetimler Başkan Yardımcısı Hasan Hüseyin Türkoğlu'nun hayatını kaybetmesi haberiyle birleştirilmektedir. Sayfada yer alan bir diğer haber de "AKP içinde kripto FETÖ'cüler var" başlıklı, Ahmet Davutoğlu'nun açıklamalarının olduğu haberdir. Ayrıca Kılıçdaroğlu'nun, FETÖ'nün siyasi ayağı açıklamaları ile Ömer Çelik ve Fahrettin Altun'un verdiği cevaplar birleştirilmektedir.

On birinci sayfada Erdoğan'ın İdlib ile ilgili açıklamaları ve İdlib haberleri birleştirilmektedir. İdlib şehitleriyle ilgili haber de yine bu sayfada yer almaktadır. Bu haberleri "Manisa rahatladı İstanbul hazırolda" başlıklı, Manisa'daki fayların kırıldığı,

ancak İstanbul için zamanın kalmadığı deprem haberi ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun deprem için Japonya ile işbirliği yaptığı haberleri takip etmektedir. Ayrıca Adana eski Belediye Başkanı Aytaç Durak'ın İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu ile ilgili "İstikbali çok parlak" söylemi de yine gündem haberleri içerisinde yer almaktadır. Televizyon ve spor haberleriyle devam eden gazetenin son sayfasında Koronavirüs ile ilgili haber, Fransa'da yaşayan Türk kökenli kadın tır şoförünün haberi ve İngiliz Kraliyet ailesinin çatırdadığı haberleri bulunmaktadır.

Gazetede, *Sabah* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin aksine CHP ve olumlu haber ile iktidar ve olumsuz haber ikilemleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonundan, dolayısıyla da nihilizmden, ayrıca siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan politik nihilizmden bahsetmek mümkündür. Gazetenin genelinde kriz ve başarısızlık söylemi yaratıldığından, sansasyonellik ile olayları birleştirme söz konusu olduğundan epistemolojik nihilizm mevcuttur. Bunlara ek olarak pesimizm, bunalım, keder ve korku ortaya koyduğundan varoluşsal nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.1.2.7. Cumhuriyet

Cumhuriyet gazetesinin 12 Şubat 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. Sürmanşet, "Zindaşti'nin skandal tahliyesi konusunda Cumhurbaşkanlığı ve Başsavcılık suskun" üst başlıklı ve ""Kuzu"ların sessizliği" başlıklı haberdir. Haberde uyuşturucu baronu Zindaşt'nin tahliyesi için savcı ve hâkimlere baskı yaptığı iddia edilen dönemin Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Burhan Kuzu ile ilgilidir. Manşet haber "ABD ve NATO fırsatı kaçırmadı" başlıklı, İdlib şehitleriyle ilgili haberdir. Bu sayfada ayrıca "CHP lideri soru ve yanıtlarla konuştu" üst başlıklı ve "FETÖ'nün siyasi ayağı Erdoğan" başlıklı haberde, Kemal Kılıçdaroğlu'nun açıklamalarına yer verilmektedir. Bu açıklamalar, Meral Akşener'in iktidara tepkisi ve Devlet Bahçeli'nin "Şam'a girilmeli" söylemiyle birleştirilmektedir. Bu üç habere ilaveten "Sakıncalı nişanlı" başlıklı, Grup Yorum üyesi kardeşiyle görüşen Ebru Yeşilırmak'ın, aynı cezaevinde bulunan nişanlısıyla görüştürülmemesi haberiyle de birleştirilmektedir. "MEB destekli tarikat, çocuklara abdestli ölürlerse cennetlik olacaklarını öğütledi" üst başlıklı, "Cennet tacirleri" başlıklı, Nakşibendi tarikatıyla ilgili haber ile "SGK borcu yerine daire" başlıklı, AKP'li Esenler

Belediyesi'nin SGK'ye olan borçlarına karşılık daire vermeyi planladığı haberi de yine ilk sayfadaki haberler içerisindedir.

İkinci sayfada "Türkiye ekonomisi nereye:" üst başlıklı ve "Kriz derinleşiyor" başlıklı haber yer almaktadır. Haberde "Gelinen süreçte niteliksiz büyümenin karşılığı, sanayisizleşme, inşaat, borç, işsizlik, yoksulluk, yolsuzluk ve küçülme olarak görülmüştür" spot başlığıyla ekonomi eleştirilmektedir. Sayfadaki diğer haberde, "Boğaziçi'nin kimliği ve dramı" başlığı ve "Suyum kıyısına kent kuranların en büyük özelliği, doğanın ve yaşamın farkında olmak. Sanıyorum, çimmesini biliyoruz da aklımız fikrimiz karada!" spot başlığıyla, kentleşme sorunu ele alınmaktadır.

Üçüncü sayfada "İşveren tacize karşı korumalı" başlıklı haber, mağdur kadınların çalıştığı Diyarbakır'daki pazarın, erkeklerin hedefinde olduğu, Kadir Şeker'in sevgilisinden kurtarmaya çalışırken katil olduğu kadının ifadesinin değiştirerek, "Sevgilim bana vurmadı" ifadesiyle ilgili haber, Mersin'de öldürülen Özgecan'ın ölümünün beşinci yılı olması ve Termessos Antik Kenti'ne maden ocağı yapılacağı haberleri bulunmaktadır.

Dördüncü sayfadaki, "MHP Genel Başkanı Bahçeli, Suriye'de yaşanan çatışmalara ilişkin konuştu:" üst başlıklı ve "Hedefi Şam oldu!" başlıklı haberde, Bahçeli'nin "Şam'a girilmeli" söylemi eleştirilmektedir. Bu haberin yanında "CHP'nin İdlib'de yaşana sürecin değerlendirilmesi ve askerlerin can güvenliğini sağlamayla ilgili verdiği önergenin, AKP'nin oylarıyla reddedildiği haberi vardır. Buna ek olarak, "AKP'li Esenler Belediyesi'nin borçlarına karşılık daire verme kararına CHP'den tepki:" üst başlıklı ve "Sata sata bitiremediler" başlıklı, Esenler Belediyesi'ni eleştiren haber, Erdoğan'ın İdlib ile ilgili "Bedelini ağır ödeyecekler" açıklaması ve İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun deprem konusunda Japonya'yla işbirliği yaptığı haberleri bulunmaktadır.

Beşinci sayfada İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in İdlib ile ilgili verdiği mesajlar "Gereği neyse yapın" başlığıyla verilmektedir. "HDP Eş Genel Başkanı Buldan da, FETÖ'nün siyasi ayağını AKP olduğunu söyledi" üst başlıklı, "Bunlar dava arkadaşları" başlıklı haberde Pervin Buldan'ın FETÖ'nün siyasi ayağının iktidar olduğuyla ilgili söylemleri yer yazmaktadır. Gazete Irak'da Türk diplomatı şehit edenlere

idam cezası verildiği, Avrupa Parlamentosu'nda Türk bayrağını yırtan Yunan vekile ceza verildiği, Diyarbakır'da oturma eylemi yapan bir ailenin daha evladına kavuştuğu ve Kayseri'deki IŞİD operasyonu haberleriyle devam etmektedir.

Yedinci sayfada dış haberler yer almaktadır. "Şam, Halep yolunu kapattı" başlıklı haberde, Türkiye ile Rusya arasındaki gerilimin artmasına neden olan, TSK gözlem noktalarının da bulunduğu, İdlib'de Suriye ordusunun ilerleyişinin sürdüğü yazmaktadır. "Washington, safına çekme arayışında" başlıklı haberde de yine İdlib konusu ele alınmakta ve Amerika'nın, Türkiye'yi yanına çekmek istediği anlatılmaktadır. Ayrıca "NATO'dan İdlib desteği" başlıklı NATO'nun İdlib konusunda Türkiye'ye destek verdiği ve "ABD, YPG'de ısrarlı" başlıklı haberde de ABD'nin terör örgütüne yardım ettiği haberleri yer almaktadır.

Sekizinci sayfada İdlib şehitleri haberi yer almaktadır. Buna ek olarak Eski İçişleri Bakanı Saadettin Tantan'ın, "Türkiye'de Başsavcılık Kurumu kurulmalı" söylemi üzerine yapılan haber de vardır. Dokuzuncu sayfa Kılıçdaroğlu'nun "Siyasi ayak Erdoğan" açıklamasıyla, FETÖ'nün siyasi ayağı ile ilgili 20 soru ve 20 cevabı yazmaktadır. Fahrettin Altun ve Ömer Çelik'in cevapları ise kısaca verilmektedir. "Yargıda Kuzu sessizliği" başlıklı, Burhan Kuzu ile ilgili dava haberi de sayfanın diğer haberidir.

Onuncu sayfa ekonomi haberleriyle ilgilidir. "Piyasada İdlib ateşi" başlıklı haberde dolardaki artış ele alınmaktadır. "Yurttaş hapı yutacak" başlıklı haberde ilaç almak için daha fazla para ödeneceği ve gıdaya güvenin kalmadığı diğer ekonomi haberleridir. "Şeytanla korkutuyorlar" başlıklı, Nakşibendi tarikatını eleştiren haberi, kültür haberleri takip etmektedir. Sonrasında spor haberleri yer almaktadır. Son sayfada migren ve Koronavirüs ile ilgili haberler, aşı karşıtlığı ve meme kanseri gibi sağlık haberleri bulunmaktadır. Gazetenin *"Marmara"* isimli eki de bulunmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde de *Sözcü* gazetesi gibi CHP ve olumlu haber ile iktidar ve olumsuz haber ikilemleri bulunmaktadır. Bu perspektifle aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonundan, bu bağlamda da nihilizmden; siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ile mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan da politik nihilizmden söz etmek

mümkündür. Gazetenin genelinde kriz ve başarısızlık söylemi, sansasyonellik ile olayları birleştirme parametreleriyle epistemolojik nihilizm ortaya çıkmaktadır. Bunlara ilaveten pesimizm, bunalım, keder ve korku aşılandığı için varoluşsal nihilizm de söz konusudur.

4.2. Sinema

Bu başlık altında beş sinema filmi incelenmiştir. İlk iki film, popüler sinemanın karşısında konumlandırılan sanat filmleridir. Bu bağlamda iki sanat filmi ve üç popüler filmin ele alındığı başlıktaki sanat filmlerinin türü dram, popüler filmlerin türleri ise romantik, komedi ve korkudur.

4.2.1. Uzak

Nuri Bilge Ceylan'ın 2002 yılında çektiği "*Uzak"* filmi dram türündedir. Film, kasabadan ayrılan Yusuf ile başlamaktadır. Yusuf, sabaha karşı, tek başına kasabadan ayrılmaktadır ve bu sırada kamera "uzak" bir açıda ve sabittir. Adım adım Yusuf'un kasabadan "uzak"laşması izlenmektedir. Kamera Mahmut'a çevrildiğinde, Mahmut'un net olmayan sevişme sahnesi görülmektedir. Sonrasında kadın giyinip, evden ayrılmaktadır. Mahmut'un yalnız bir hayatı vardır ve bu yalnızlık içerisinde bir akrabaya, annesine, hatta seviştiği kadına bile yer yoktur. Mahmut'un yalnızlığıyla, kendisinden ve çevresinden "uzak"lığı, diğer bir deyişle kendisine ve çevresine yabancılığı filmin başından sonuna kadar görülmektedir.

Kasabadan ayrılan Yusuf, İstanbul'da yaşayan Mahmut'un evine gitmekte, ancak Mahmut, Yusuf'un geleceğini unutup, eve akşam gitmektedir. İş aramak için İstanbul'a gelen Yusuf, Mahmut'a fabrikadan 1000 kişinin işten çıkarıldığını, gemilerde çalışmak istediğini söylemekte ve Mahmut da "…Dayanabilecek misin yalnızlığa?" diye sormaktadır. Bu sahnenin özünde, yalnızlığı seçen Mahmut'un kendisiyle yüzleşmesi olduğu söylenebilir. Mahmut hemen sonrasında Yusuf'a "Ne zaman belli olacak bu iş? Bana bir hafta demiştin" sorusunu yöneltmekte ve esasında Yusuf'a onu evde uzun bir süre istemediğini belli etmektedir.

Mahmut ve Yusuf, Tarkovsky filmi izlemekte, Yusuf içeriye uyumak için gittiğinde ise Mahmut porno filmi açmaktadır. Bir fotoğrafçı olan ve sanatla uğraşan, bu

yüzden de Tarkovsky izleyen Mahmut, işine de "uzak" ve yabancı olduğu için porno filmini tercih etmektedir. Mahmut zaman ilerledikçe evden gitmeyen Yusuf'a, ondan sıkıldığını belli etmektedir.

Yusuf, fotoğraf çekimi için Mahmut'a yardım etmektedir. Mahmut yolda durmakta ve fotoğraf çekimi için çok uygun bir yer olduğunu söylemektedir. Yusuf "Hemen kamerayı kurayım abi" dediğinde Mahmut, "Boş ver, kim uğraşacak" demekte ve işine olan "uzak"lığı tekrar gösterilmektedir. O gece pansiyonda kalan Mahmut ve Yusuf aynı odadadır. Sigarasının bitiğini söyleyen Mahmut'a Yusuf, "Yak bir gemici sigarası" diyerek, sigarasından uzatmakta, Mahmut ise "Yürü git lan işine" cevabını vermekte ve filmin bütününde olduğu gibi Yusuf'un yüzüne bakmamaktadır.

Mahmut'un annesi hastadır. Mahmut, ablasının tüm aramalarına ve ses kayıtlarına karşı tepkisizdir. Ancak sonraki sahnede, hastanede annesinin başında kalırken görülmektedir. Bu arada aylar geçmesine rağmen Yusuf hala İstanbul'dadır. Mahmut'un sabrı tükenmiştir ve Yusuf'tan sıkılmıştır. Yusuf'a sıklıkla işin ne zaman belli olacağını sormaktadır. Daha sonra sert bir dille gemicilik işi olmazsa ne yapacağını, aslında ne zaman gideceğini sormaktadır. Bu konuşmada Mahmut ile Yusuf tartışmaktadır. Bu esnada kaybolan saatini arayan Mahmut, Yusuf'u hırsızlıkla suçlamaktadır. Yusuf "Abi ben yapmadım, valla ben görmedim" diye kendini savunmaktadır. Mahmut saati bulmakta, ama Yusuf'a söylemek yerine "Saat konusunu kapat artık" diye azarlamaktadır. Odasına giden Yusuf, bavulunun karıştırıldığını fark etmektedir.

Saat sorunun yaşandığı gece, uzun zamandır yakalamaya çalıştıkları fare yakalanmaktadır. Yusuf, Mahmut'un istediği doğrultusunda fareyi poşete koymakta ve çöpe atmaktadır. "Canlı canlı mı atacağız?" diye soran Yusuf'a, "Başka çaremiz var mı?" cevabını veren Mahmut'un sahnesiyle ikisinin arasındaki vicdan farkı da ortaya konmaktadır. Yusuf çöpe attığı fareyi, kedilerin yiyeceğini fark etmekte ve geri dönüp, fareyi öldürüp, çöpe atmaktadır. Mahmut ise "uzak"tan izlemektedir.

Sonraki gün Mahmut evde yokken, Yusuf eşyalarını toplayıp gitmektedir. Mahmut odaya bakmakta ve Yusuf'un düşürdüğü sigara paketini alıp sahile gitmektedir.

Sahilde tek başına otururken, Yusuf'un sigarasından içen Mahmut, düşünceli bir şekilde "uzak"lara bakmaktadır. Yusuf'un yalnızlığıyla başlayan film, Mahmut'un yalnızlığıyla bitmektedir.

Film incelendiğinde, genelde kameraların sabit ve "uzak" çekimde olması, diyalogların çok az olması, kapıların sürekli kameranın yüzüne kapanması ve kameranın sıkça kapı dışında kalması, karakterlerdeki "uzak"lığı ve yabancılaşmayı ortaya koymaktadır. Filmde, yabancılaşma ve bireycilik yoğun bir şekilde işlenirken, kasabadan şehre gelip düzen oturtan Mahmut'un, kasabadan kurtulmaya çalışan Yusuf'a karşı aşağılayıcı tavrı da fazlaca yer kaplamaktadır.

Filmin ana konusu olan yabancılaşma, filmde çok başarılı bir şekilde işlenmektedir. Mahmut kendisine, çevresine, geldiği yere yabancılaşmış bir karakterdir ve annesiyle bile bağ kurmayı reddetmektedir. Yusuf ise Mahmut'tan farklı bir karakterde olmakla birlikte, özünde Yusuf da kendisine ve çevresine yabancıdır. Ancak ikisi arasındaki en temel fark, Mahmut'un pasif nihilist, Yusuf'un ise aktif nihilist olmasıdır. Mahmut yönünü kaybetmiştir ve değerlerin olmadığı bir dünyada yaşamaktadır. Annesinin hastalığı, akrabası, seviştiği kadın, işi ya da herhangi başka bir şey onun için bir anlam ifade etmemektedir. Dünyanın değerlerini ve tutkularını istemeyen Mahmut, birileriyle bağ kurmayı da reddetmektedir. Yalnızlığı seçmesinin ve yalnız hayatında kimseye yer olmamasının nedeni de budur. Yusuf ise umutla İstanbul'a gelse de umudunu kaybedip geri dönen, değerleri olan, ancak değerlerine ait dünyası bulunmayan bir karakterdir. Yusuf kasabadan kurtulmaya, geçmişini yıkmaya çalışmaktadır. Mahmut'un aksine değerleri ve tutkuları vardır. Fakat nihayetinde Yusuf da kendisine ve çevresine yabancı bir karakterdir.

Pasif nihilist olan Mahmut'un pesimizmi, umursamaz, bunalım ve çöküntü içinde olması, yabancılaşması, duyarsız, duygusuz ve ruhsuz olması, aynı zamanda alaycı tavrı ile aktif nihilist olan Yusuf'un umutsuz, bunalım içinde ve yabancılaşmış olması filmde varoluşsal nihilizmi ortaya konmaktadır. Ayrıca simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden saydam/postmodern nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.2.2. Yazgı

Zeki Demirkubuz'un 2001 yılında çektiği "*Yazgı"* filmi dram türündedir. Film, Musa ve annesiyle başlamaktadır. Annesi koltukta uyumakta, Musa ise televizyon izlemektedir. Nuri Bilge Ceylan'ın *Uzak*'ında olduğu gibi kamera genelde sabit ve kapı dışındadır. Musa sabah uyandığında, annesinin her gün hazırladığı kahvaltıyı hazırlamadığını görmekte, annesine bakmakta ve uyuduğunu düşünerek, kendisine kahvaltı hazırlamaktadır. Sonrasında işe gitmekte ve eve döndüğünde ise esasında annesinin öldüğünü fark etmektedir. Ancak tepkisiz bir şekilde kendisine sütlü kahve yaparak, televizyon izlemektedir. Sabah uyandığında işe gitmekte ve soğukkanlı bir şekilde annesinin öldüğünü, bu işlerden hiç anlamadığını söylemektedir.

Musa'nın karşı komşusu Necati, Musa'ya metresiyle yaşadığı sorunu anlatarak, Musa'dan yardım istemektedir. Musa da "Olur, benim için fark etmez" demektedir. Musa kendisine sorulan sorulara değişmeyen bir şekilde "Benim için fark etmez" cevabını vermektedir.

Sinem, Yavuz ve Musa aynı iş yerinde çalışmaktadır. Sinem ile evli patronu Naim arasında bir ilişki vardır. Musa, iş çıkışı Yavuz ile sinemaya gitmeye karar vermektedir. Ancak son anda vazgeçerek eve dönmekte ve sonrasında tekrar vazgeçerek, yeniden sinemaya gitmeye karar vermekte ve filme, tesadüfen karşılaştıkları Sinem ile girmektedir. Sinem, sinema çıkışında Musa'nın evine gelmektedir. Aralarında geçen bir diyalogdan sonra Sinem Musa'ya "O fark etmez, bu fark etmez. Ne fark eder senin için?" diye sormakta, Musa da "Hiçbir şey" cevabını vermektedir.

Sinem, "Annenin ölümüne çok üzüldün mü?" sorusunu yönelttiğinde, Musa "Pek sayılmaz. Her insan yakınlarının ölümüne biraz sevinir. Annen bile olsa fark etmez" demektedir. Sinem'in "Benden hoşlanıyor musun?" sorusunu ise Musa, "Bilmem, ama galiba hoşlanmıyorum" diye yanıtlamaktadır.

Patronu Naim'i terk eden Sinem, Musa'ya gitmekte ve ona "Benimle evlenmek ister misin?" diye sormaktadır. Musa "Benim için fark etmez. Eğer sen istersen evleniriz" demekte, Sinem "Beni seviyor musun?" diye sorduğunda, "Bilmiyorum" cevabını vermektedir. Sinem "Öyleyse neden evleneceksin?" dediğinde ise "Bunun bir önemi yok.

İstiyorsan evleniriz" demektedir. Sinem'in "Teklifi başka bir kadın yapsaydı kabul eder miydin" sorusuna, "Ederdim herhalde" diye cevap veren Musa, Sinem'in "Peki sence ben seni seviyor muyum?" sorusuna da "Bunu hiç düşünmedim" yanıtını vermektedir.

Sinem ve Musa evlenmişlerdir. Musa bir gün işten eve erken gelmekte ve karısının onu aldattığını fark etmektedir. Ancak hemen evden çıkıp gitmekte ve görmezden gelerek, hiçbir şey olmamış gibi davranmaktadır. Sinem Musa'yı, patronu Naim ile aldatmaktadır ve ayakkabı ipucundan Musa durumu fark etmekte, ancak tepki vermemektedir.

Musa, Naim'in isteği üzerine bilgisayar işi için Naim'in evine gitmektedir. Evde Naim'in eşinin ağlayarak konuştuğu bir telefon konuşmasına şahit olmakta, ancak yine tepkisiz kalmaktadır. Akşam polisler Musa'yı alıp, sorguya çekmekte ve Naim'in ailesini öldürmekle suçlamaktadır.

Savcı, Musa'ya evliliği ve hayatıyla ilgili sorular sormakta ve Musa'nın verdiği cevapları yadırgamaktadır. Savcı "Eşinden şüpheleniyor muydun" dediğinde "Evet, Naim Bey'den" demekte, "Hiç konuştun mu?" dediğinde ise "Hayır, aklıma gelmedi" demektedir. Savcı durumu daha da garipseyerek, "Bunlar inandırıcı mı sence?" diye sormakta ve konu annesinin ölümüne gelmektedir. Savcı'nın "Öldüğünü anlayınca ne yaptın?" sorusuna, "Hiçbir şey yapmadım", "Ağladın mı?" sorusuna "Hayır, ben ağlamam" cevabını vermektedir. Konu artık cinayetten ziyade annesinin ölümü ve bu ölüme verdiği tepki olmuştur.

Savcı "Tanrı'ya inanır mısın?" dediğinde "Hayır", "Başka bir şeye?" dediğinde ise "Ben hiçbir şeye inanmam" demektedir. Savcı, patronuna öfke duyup duymadığını sorduğunda, "Hayır, neden duyuyayım" cevabını veren Musa, patronu ve karısının ilişkilerine dair bir şey hissetmediğini söylemektedir.

Daha sonra avukatıyla görüşen Musa için konu yine annesinin ölümüne gelmektedir. Avukata "Annesi öldüğünde sevindiğini, ancak ölmese daha iyi olacağını" söylemektedir. Buna karşılık ise Avukat, "Bütün sanıklar yaptıkları eylemlerden dolayı suçlanırlar. Ancak yaptıkları eylemlerin, toplumsal ve ahlaki anlamları yüzünden cezalandırılırlar" demektedir. Musa da "Benim de anlamadığım bu. Ben annemin

ölümüne üzülmediğim için mi, yoksa üç kişiyi öldürmekten mi yargılanacağım?" sorusunu sormaktadır. Mahkeme gününü bekleyen Musa'yı, Sinem ziyarete gelmekte ancak Musa yine tepkisiz davranarak, Sinem'den yakasını biraz açmasını istemektedir.

Sonrasında Musa, bu defa başka bir savcının odasında görülmektedir. Patronu ailesini öldürdüğünü itiraf ederek, intihar etmiştir. Musa'nın da suçsuzluğu ortaya çıktığından, beraatına karar verilmiştir. Ancak Musa yine tepkisizdir. Buna karşılık Savcı "Sevinmedin galiba?" diye sormakta, fakat Musa cevap vermemektedir. Savcı, gazetelere dahi çıkan itiraf mektubunu okuyup okumadığını sorduğunda, Musa, mektubu okumadığını ve mektubun kendisiyle bir ilgisi olmadığını söylemektedir. Savcı "Duymak ister misiniz?" diye sorduğunda ise "Benim için fark etmez" demektedir. Savcı itiraf mektubunu okurken, Musa odayı incelemektedir. Savcı'nın "Neden hiç itiraz etmediniz? Niye kendinizi savunmadınız? Bir kere bile ben suçsuzum dememişsiniz. Ya idam edilseydiniz? Ya bu yanlışlık hiç ortaya çıkmasaydı?" sorusunu, "Ne fark ederdi?" diye yanıtlamaktadır.

Savcı Musa'ya sadece meraktan olduğunu söylediği birçok soru yöneltmektedir. Musa'nın Tanrı'ya inanmayışı üzerine de sorular soran Savcı "Bu kadar mı umutsuzsunuz?" demekte ve Musa da "Umutsuz değilim" yanıtını vermektedir. Aralarında uzun bir konuşma geçmektedir. Musa Savcı'ya, "Beni üç insanı öldürmekle suçladınız ama annemin ölümüne üzülmedim ve karımın aldatmasına kayıtsız kaldığım için cezalandırdınız. Bu da yetmezmiş gibi şimdide Tanrı'nın mahkemesine havale etmeye çalışıyorsunuz" demektedir. Savcı, "İnsan ruhu bu kadar da boş olamaz" dediğinde ise Musa "Ya bu kadar boşsa" cevabını vermektedir.

Musa evine dönmektedir. Sinem kapıyı açmakta ve hiçbir şey olamamış gibi karnının aç olup olmadığını, sıcak bir şeyler isteyip istemediğini sormaktadır. Bu arada Sinem'in Naim'den bir çocuğu olmuştur. Musa çocuğu görmekte, fakat kayıtsız kalmaya devam etmektedir. Daha sonra Sinem Musa'nın yanına oturmakta ve televizyon izlemektedirler.

Filmin sonunda dış ses olarak Musa konuşmaktadır: "Sonra yatıp seviştik. Sabaha karşı uyanıp kalktım. Pencereyi açıp, sokağı seyrettim. Bir an her şey artık sona

eriyormuş gibi geldi. Ve uzun zaman sonra ilk defa annemi anımsadım. O uzun ve saçma yılların ardından, o gece, ölüme o kadar yakınken neler hissetmişti acaba? Aklından neler geçmişti diye düşündüm. O an içimde bir şey kımıldar gibi oldu. Heyecanlanıp dinledim, ama ruhum hala bomboştu."

Filmin geneli incelendiğinde, kendisine ve çevresine yabancılaşmış Musa'nın hikâyesi anlatılmaktadır. Musa her şeye kayıtsız ve kendi deyimi ile "ruhu bomboş" biridir. Filmde sabit ve kapı dışında kalan kameralar, ayrıca diyaloglar ile yabancılaşma çok başarılı bir şekilde işlenmektedir. Annesinin öldüğünü fark eden, fakat hiçbir şey yapmayan ve hiçbir şey hissetmeyen Musa, sütlü kahve içip televizyon izlemektedir. Kendisine sorulan bütün sorulara "Benim için fark etmez" cevabını vermekte ve kendisi için gerçek anlamda herhangi bir şey fark etmediği için de sevmediği, ayrıca kendisini sevip sevmediğini hiç düşünmediği bir kadınla evlenmektedir. Karısının kendisini aldatması, sevgilisinden bir çocuğu olması ve cinayetle suçlanıp, yıllarca boş yere hapiste yatması bile ona bir şey hissettirmemekte ve "Neden hiç kendini savunmadın?" sorusuna "Ne fark ederdi?" cevabını vermektedir.

Ana karakter olan Musa'nın pasif nihilist olduğunu söylemek mümkündür. Savcı ile geçen konuşmasında Musa, "umutsuz" olmadığını ifade etmektedir. Daha açık bir deyişle, pasif nihilist Musa, yönüne kaybetmiştir, değerlerin olmadığı bir dünyada yaşamaktadır ve saldırmayan, bitkin bir ruha sahiptir. Ayrıca Musa'nın umursamaz hali, yabancılaşması, duyarsız, duygusuz ve ruhsuz olması ile filmde varoluşsal nihilizm ortaya konmaktadır. Buna ek olarak simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden saydam/postmodern nihilizmden de bahsedilebilmektedir.

4.2.3. Borç Harç

Efe Hızır'ın 2019 yılında çektiği "*Borç Harç"* filmi komedi türündedir. Film bir düğünle başlamaktadır. Düğünde takıları dronla toplayan gelin ve damat, *Ret TV*'de çalışan Murat, Ezgi ve Yunus tarafından haber yapılmaktadır. Gelinin babaannesi altınları alıp kaçmakta, arkasından biri ateş etmekte, Murat da anons çekmektedir. Ancak esasen bu sahnede, haber muhabirleri ve anons çekiş tarzlarıyla dalga geçilmektedir.

Psikoloğa giden Murat'ın evlenmek üzere olduğu ve çok borcunun olduğu öğrenilmektedir. Murat'ın psikologla olan diyaloğunda da psikologların eleştirildiği görülmektedir. Odada psikoloğun şişme bebeği vardır. Murat, şişme bebek ile psikoloğun fotoğrafını çekerek, internete koymakla tehdit etmektedir. Koymama şartı olarak da bu seans ve geleceği diğer seanslar için para ödemeyeceğini belirtmektedir.

Öte yandan Murat'ın sevgilisi Ceren, Murat'ın kendisini aldattığından şüphelenmektedir. Murat'ın aralarını düzeltmek için yaptıklarından, dergide okuduğu bir yazı üzerine Murat'ın kendisini aldattığına kanaat getiren Ceren, evdeki her şeyi kırıp dökerek evden ayrılmaktadır. Patronu Kudret, Murat'a bir anlaşma teklif etmektedir. "Benim sahte cenazemi kaldırırsan, kanalın yarısı senin olacak, borcun da kalmayacak" demekte, Murat da kabul etmektedir. Kanalın diğer yarısı ise Kudret'in kızına kalacaktır.

Murat sahte cenaze işi için psikoloğu yine tehditle çağırmaktadır. Bununla birlikte, psikoloğun kadınlarla hiç ilişki yaşamamış, bu yüzden "Aa kadın!" diye tepkiler veren biri olması dikkat çekicidir.

İmam rolü yapacak olan psikolog, evde unutulunca imam Murat olmaktadır. Murat son anda tabutun boş olduğunu fark etmektedir. Yunus ve Ezgi cenaze töreninde gömebilecekleri bir şey ararken, Murat cemaati oyalamak için tekrar tekrar cenaze namazı kıldırmakta ve "Hakkını helal etmeyen yok mu? Neler söyleyeceksiniz?" gibi konuşup, sohbet etmektedir. Bu esnada Yunus ve Ezgi gömmek için cansız manken bulmaktadırlar. Sonrasında cenaze gömülmektedir. Filmin genelinde küfür ve el hareketleri fazlaca kullanılmaktadır.

Murat ilk gününde, bundan sonra kanalda kaliteli işler ve kaliteli haber yapılacağı üzerine çalışanlarla konuşmaktadır. Murat yine ilk gün, kanalın batmak üzere olduğunu, borçların ödenmezse patronun kızı Alara ile kendisinin hapse gireceğini öğrenmektedir. Ancak eğer reytingler yükselirse, kanalı bir Arap şirket satın alacaktır. Murat çalışanlarla tekrar konuşma yapmakta ve "Dediklerimi boş verin. İçi bomboş yayınlar yapacağız. Reytingleri coşturacağız" demektedir.

Şirketi satın almayı düşünen Arap müşteri ile Alara ve Murat görüşmektedir. Saç ektiren Arap müşteri Türkçe konuşmasına rağmen, yanındaki tercüman küfürlü çeviriler

yapmaktadır. Toplantı sırasında Murat, “Bundan sonra öyle bomboş şeyler yapacağız ki başlıklar mükemmel ama içi bomboş olacak” demekte ve esasında bununla televizyondaki güncel gündüz kuşağı programlarıyla dalga geçmektedir.

Eski sevgili Ceren, Murat’ı tebrik etmek için pastayla ziyarete gelmektedir, ancak pastaya antidepresan koydurmuştur. Pastadan yiyen Murat kanalda “Arayan Bulur” isimli, kaybolan insanları bulan bir program sunmak için canlı yayına çıkmaktadır. Murat ile birlikte ekip de pastadan yemektedir. Antidepresının etkisiyle, Murat ve ekip canlı yayında saçma sapan şeyler yapmaktadırlar. Pastadan seyirciye de ikram edilmekte ve seyirci de önce oynamaya, sonra slogan atmaya başlamaktadır.

Ceren’in oyunu ile mafya tarafından esir alınan Murat ve ekibi, dayak yemektedirler. Alara’nın yardımıyla kurtulduktan sonra, Murat, Ceren ile görüşmekte ve onu sevmediğini söylemektedir. Ceren de anlayışla karşılayıp, mekândan ayrılmaktadır.

Murat, Alara’ya âşık olmuştur ve canlı yayında aşkını ilan etmektedir. Murat aşkını ilan ettiği müzik yarışmasında şarkı söylerken, Alara stüdyoyu terk etmektedir. Bu arada reytinglerde ciddi yükseliş olmaktadır. Arap şirket kanalı satın almakta, fakat ödemeyi patron Kudret’e yaptıklarını söylemektedirler.

Murat’ın telefonu çalmakta ve Kudret aramaktadır. Kudret “… O kızın adı Alara değil, Naciye. Benim kızım değil oyuncu. Ama iyi oynadı parasını hak etti… Demek kanalı sana bıraktığımı zannedip, olmayan borcumu ödedin. Ama sayende zengin oldum” demekte ve telefonu kapatmaktadır.

Murat eve dönmekte ve evde Alara, gerçek adı ile Naciye’yi görmektedir. Naciye, Murat’ın borçlarını Kudret’ten aldığı para ile ödemiştir. Murat önce tepki göstermekte, fakat hemen ardından sevgili olmaktadırlar. Murat “Sanırım bu hikâye mutlu sonla bitti” demekte ve film sona ermektedir.

Film birçok anlamda başarısızdır. Karakterler, konunun zayıflığı, küfür ve el kol hareketleri ile komik olma çabası, filmin kalitesini düşürmektedir. Nitelik olarak çok düşük olan film, televizyonla, televizyondaki programlarla ve kötü programların reyting almasıyla sık sık dalga geçmektedir. Burada haklılık payı olsa da filmin ortaya koyduğu

nitelik, eleştirdikleri programlardan çok daha kötüdür. Sadece televizyonla değil psikologlarla da dalga geçilmektedir. Şişme bebekle psikolog tehdit edilmekte, ancak bebeğin zaten terapi odasında, daha açık bir deyişle gizli bir yerde olmadığı ise göz ardı edilmektedir.

Cemaati oyalamak adına cenaze başında muhabbet, hiç hakkını helal etmeyen yok mu gibi sorular ya da tekrar tekrar kıldırılan cenaze namazı ise filmin, değerleri değer aşımına uğratmasının en net örneklerindendir. Cenaze namazının imam değil, herkes tarafından bilinen Murat tarafından kıldırılması da dizideki mantıksızlıklardandır. Ayrıca Arap karakterinin saç ektirmiş olarak işlenmesi, zaten Türkçe konuşan Arap müşterinin tercüman tarafından bol küfürle tercüme edilmesi, filmde muhtemelen gülünmesi beklenen, ancak filmin son derece bayağı ve niteliksiz olan içeriklerindendir. Ceren karakterinin getirdiği küçük pastadan neredeyse tüm kanal çalışanlarının ve hatta canlı yayın program seyircisinin bile yemesi, yine filmdeki mantıksız sahnelerdendir. Filmin başından itibaren birçok oyun oynayan Ceren'in, Murat'ın "Seni sevmiyorum" itirafından sonra, anlayış gösterip gitmesi de filmdeki mantıksızlıklardandır.

Yalanlar, aksilikler, bunların arasında aşkın ortaya çıkması üzerine kurulu olan film özünde hiçbir şey anlatmamaktadır. Hiçbir değeri ya da hiçbir amacı, mesajı olmayan filmin tek derdi eğlendirmektir. Bu bağlamda filmin mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, bayağılık ve komedi parametreleriyle nihilizmi ortaya koyduğu söylenebilir. Buna ek olarak simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizmden de bahsedilebilmektedir.

4.2.4. Kim Daha Mutlu?

Hakan Haksun'un 2019 yılında çektiği "*Kim Daha Mutlu?"* filmi romantik komedi türünde bir filmdir. Film düğün için evden çıkmak üzere olan Aylin, Kemal ve iki çocuğuyla başlamaktadır. Aylin, detaycı ve panik bir karakterdir. Çocuklarıyla ilgili garantici davranmaktadır.

Sinan ve Şükran'ın ise düğün günüdür. Düğün fotoğrafları çekilirken, Şükran'ın ayakkabısının topuğu kırılmaktadır. Daha sonra gelin odasına geçilmektedir. Burada da Şükran'ın yanında Bilge karakteri görülmektedir. Bilge bekârdır, fakat evlenmek istemektedir. Şükran ise saçını beğenmediği için mutsuzdur ve yakınmaktadır. Sinan, Şükran'a ayakkabılarının tadilatını beklememesi için yeni ayakkabılar almakta, fakat bunlar Şükran'a tam gelmemektedir. Çünkü Şükran ayakkabı numarasıyla ilgili yalan söylemiştir. Nikâh için salona çıkmak üzere olduklarında ise gelinliğine vişne suyu dökülmektedir. Fakat Sinan kırmızı rujla boyayarak, lekeyi kalbe dönüştürmektedir. Şükran isyan ederek, Sinan'a hiçbir zaman çocuğunun olmayacağını itiraf etmektedir. Sinan'a ayrılmayı teklif etmekte ve fakat Sinan kabul etmemektedir.

Aksilikler nikâhta da devam etmekte ve nikâhın kıyılması uzamaktadır. Nikâhın ortasında tadilattaki ayakkabılar gelmekte, Sinan Şükran'a giydirmeye çalışmakta, nikâh şahidi olan Aylin'in bebeği Ali ağlamakta ve Aylin, Ali'yi emzirmeye gitmektedir. Sonra nikâh kıyılmakta, ancak düğün pastaları Aylin'in kızı Melek tarafından mahvedilmektedir.

Aylin ile Kemal'in çocukları olan Ali ve Melek'i, Bilge alıp gitmekte ve Aylin ile Kemal'in biraz eğlenmelerini istemektedir. Dans ederlerken Kemal Aylin'e, benden önce sen ölme, senden önce ben ölmeyeyim gibi şeyler söylemekte ve bunun üzerine konuşmaktadırlar.

Aylin ile Kemal, çocukları Bilge'den alıp, eve götürmek için düğünden ayrılmaktadırlar. Ancak yolda ikisine de araba çarpmakta ve yoğun bakıma alınmaktadırlar. İkisi de bitkisel hayata girmektedir. Asistan doktorun hocasına, "Hocam ameliyathaneyi hazırlayayım mı?" sorusuna, doktor kinayeli bir şekilde, "Yok yemekhaneyi hazırla. Karnım açıktı" cevabını vermekte, sonra da azarlamaktadır.

Şükran'ın abisi Oğuz, düğün devam ederken, kaza haberini vermektedir. Herkes hastaneye gitmektedir. Sinan, doktorla konuşmakta ve Aylin ile Kemal'in birbirlerine çok âşık olduğunu, yoğun bakımda çapraz yattıklarını, fakat yan yana yatmaları gerektiğini söylemektedir. Doktor da burası hastane diyerek terslemektedir. Sinan ise ısrarcı davranmakta ve "Onları ayırırsanız, yaşayacaklarsa da yaşayamazlar" demektedir. Daha

sonra Sinan masrafları karşılamayı teklif ederek, Aylin ve Kemal'in iki kişilik bir odada yan yana yatmalarını sağlamaktadır. Sinan, Şükran'a iyileşeceklerini, yan yana olduklarını ve ayrı kalmalarına izin vermediğini söylemektedir.

Sonrasında hepsi bir arada toplanmakta ve çocuklara bir şey belli etmemeye karar vermektedirler. Sinan ve Şükran çocukların bakımını üstlenmektedir. Oğuz, bitkisel hayattaki Aylin ve Kemal'e "Çocuklar bize emanet merak etmeyin. Siz rahat rahat dinlenin" demektedir. Bunun gibi seyirciyi güldürmesi beklenen çok sahne vardır.

Oğuz doktora Aylin ile Kemal'in ne zaman iyileşeceklerini sorduğunda Doktor, "Ben onu bilsem lotoyu da tuttururdum. Ama yine de belli olmaz, eğer ikisinin arasındaki aşk o kadar güçlüyse bir mucize gerçekleşebilir" demektedir. O gece bitkisel hayattaki Kemal, Aylin'e elini uzatmakta, yine bitkisel hayattaki Aylin de tutmaktadır. Ancak hemşire gelip, ellerini ayırmaktadır. Sonra ikisi de uyanmaktadır. Ardından çocuklarına gitmek için hastaneden ayrılmaktadırlar.

Aylin ile Kemal, çocukları almak için Bilge'ye gittiklerinde, Kemal'in dayısı ve eşinin memleketten geldiğini görmekteler, ancak seslerini duyuramamaktadırlar. Kemal ve Aylin, Bilge'nin evine girmekte, konuşmaları dinlemekte, fakat onları kimse görmemektedir. Kemal Aylin'e, hastane kaçkını olarak kimseyi korkutmamaları gerektiğini, çocukların iyi olduğunu söylemekte ve baş başa zaman geçirmeyi teklif etmektedir. O gece bisiklete binip, eğlenmektedirler.

Sinan, Şükran, Melek ve Ali artık bir aile olmuştur. Onlara katılan Bilge, Oğuz, Kemal'in dayısı ve yengesiyle lunaparka gitmektedirler. Hep birlikte binilen ve hiç kimsenin korkmadığı elma kurdunda, Oğuz korkudan bayılmaktadır. Bu da yine seyircinin gülmesinin beklendiği sahnelere örnektir. Melek annesi ile babasını görmekte, diğerlerine söylemekte, fakat kimse inanmamaktadır.

Aylin ile Kemal'in hareket ettiği haberi gelmekte ve ardından hepsi hastaneye gitmektedir. Ancak bebek olan Ali'ye kimin baktığı belli değildir. Aylin ile Kemal ölmektedir. Fakat bunu belli etmelerine rağmen, dile getirmemektedirler. Bu gibi boşluklar filmde fazlaca vardır. Melek ve Ali, Sinan ve Şükran ile kalmaktadır. Ali'nin birinci yaş günü partisiyle film biterken, Aylin ile Kemal de yine onları izlemektedir.

Romantik komedi türünde olan bu filmde komik hiçbir sahne bulunmadığı gibi, romantik sahneler sadece Aylin ve Kemal'in bitkisel hayattayken yaşadıkları gecedir. Film abartı denilebilecek çoklukta aksiliklerle başlamaktadır. Sinan ve Şükran ikilisinde de mızmız kadın ile çözümcü, anlayışlı erkek tiplemeleri yaratılmaktadır. Fakat çocuğu olmayan Şükran, başkasının çocuklarıyla bile olsa annelik duygusunu yaşarken karakteri değişmektedir. Düğün gecesi alakasız bir zamanda, Aylin ile Kemal'in arasında geçen ölüm konuşması, hemen sonrasında geçirdikleri kazayla yerine oturmuş gibi görünse de esasen çok bayağıdır. Hastanedeki doktorla, ters bir doktor tiplemesi yaratılmaya çalışılsa da karakter iyi oluşturulamamıştır. Doktorun bir doktor olarak ne zaman iyileşirler sorusuna "Onu bilsem lotoyu da tuttururdum" cevabı ilginçtir. Sonrasında Aylin ve Kemal'in aralarındaki aşkı vurgulamak amacıyla doktorun "…eğer ikisinin arasındaki aşk o kadar güçlüyse bir mucize gerçekleşebilir" söylemi, fakat filmin sonunda Aylin ile Kemal'in ölmesi filmdeki boşluk ve mantıksızlıklardandır. Filmin geneline hâkim olan boşluk ve anlamsızlıklara, bayağı espriler de eşlik etmektedir. Aylin ile Kemal'in yan yana yatırılma ısrarıyla, önemli olaylarda bitkisel hayattaki Aylin ile Kemal'deki hareketler de filmde dikkat çeken noktalardandır.

Bu filmin de *Borç Harç* filmi gibi hiçbir değeri ya da hiçbir amacı, mesajı yoktur ve tek derdi eğlendirmektir. Bu perspektifle filmin mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, bayağılık, komedi ve romantizm parametreleriyle, nihilizm ortaya koyduğu söylenebilir. Bununla birlikte simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm söz konusudur.

4.2.5. Siccin 6

Alper Mestçi tarafından 2019 yılında çekilen "*Siccin 6"* filmi korku türündedir. Film "Orhan, Kader'in ölümünü kabullenmedi. Kader'i o kadar çok seviyordu ki onun suretinde bir varlığa bile razı oldu. Başka âlemden birini bu âleme hapsetti. Onu Kader'in suretinde bir insan gibi bu âlemde yaşamaya mecbur kıldı. Diğer âlemdekiler kızlarını geri almak için uğraşsalar da Orhan hâkim olduğu bu ilimle onları defalarca engelledi. Ve onlar da Orhan'ın ailesini korumak için gösterdiği tüm çabalara rağmen ondan intikam

aldılar. Orhan ölümsüz aşk uğruna lanetli ve yasaklı bir şey yaptı. Onu, diğer âlemden çaldı. Başka âlemden bir varlığa musallat oldu" dış sesine eşlik olarak, cinler ile Orhan ve Yaşar'ın ailesinin çığlık atan görüntüleriyle başlamaktadır. Dış ses konuyla ilgili bilgileri aktarmıştır.

Orhan gece vakti, ıssız bir ormanda başka âlemden bu âleme varlık getirdiği için tövbe etmekte ve Allah'tan af dilemektedir. Orman'dan cinlerin sesi gelmektedir. Orhan bir sandık bulmakta ve sandığın ucunda bir şeyler yazmaktadır. Orhan tövbe ederek yazıyı yakmakta ve o sırada sandıktan yaşlı bir cin çıkarak "Karına duyduğun o lanetli aşk yüzünden büyük günah işledin. Beni sen öldürdün oğlum" demektedir. Kadının yüzü ve saçları, onun diğer dünyadan olduğuna işaret etmektedir. Ve Orhan'ın uyanmasıyla, her şeyin rüya olduğu anlaşılmaktadır. Orhan'ın rüyasında gördüğü sandık evdedir ve sandığın başına giderek "Ben tövbe ettim" diye tekrarlamaktadır.

Araya "Bu filmdeki bazı karakterlerin isimleri yasal zorunluluktan dolayı değiştirilmiştir" yazısı girmektedir. Evde başka bir aile yemek yerken görülmektedir. Yemekten sonra Türkan, kızı Efsun'un yanına gitmektedir. Efsun "Anne ben hasta mıyım?" diye sormaktadır. Sonra kötü bir rüya gördüğünü söylemekte ve rüyasını anlatmaktadır.

Evin bodrum katına bir kadın girerek, bir şişenin içinde büyü gömmektedir. Ancak evin ve bodrum katının atmosferi, "ev" göstergesinden çok uzaktır. Karanlık ve kasvetlidir. Özellikle bodrum katında perdeler, camlar ve etraftaki eşyaların filmin atmosferini pekiştirmek adına konulduğu çok bellidir.

Büyü gömüldükten sonra Efsun biri onu çekiyormuş gibi uyanmakta, etrafta cinler görmekte, saçı yüzüne dolanmakta ve ağzı simsiyah, gözleri de farklı olan Efsun'un üzerine çıkan bir cin "Benimle gel" demektedir. Sonra Efsun kendisini bir mağarada bulmakta ve ailesini de orada görmektedir. Ancak bu defa yemek masasında baba karakterinin yanı sıra Orhan da oturmaktadır. Kız çığlık atarak uyanmaktadır.

Yaşar, İsmet Abi karakterine bilgi vermektedir: Babası ölünce mirasın karısına kaldığını, davanın iki yıldır sürdüğünü, babasıyla parası için evlendiğini… İsmet Abi gittiğinde ışıklar kapanmakta, garip sesler gelmekte ve Yaşar'ın gördüğü, aynı zamanda

eve büyü koyan kadın kaza geçirmektedir. Yaşar hemen yardıma gitmekte, kadının yüzünü açtığında kanlar içindeki kadın, "Karın yüzünden kızına musallat oldum" demekte, bu esnada da Efsun "Baba" diyerek yanında durmaktadır. Sonra bunun da hayal olduğu anlaşılmaktadır. Bu arada aynı evde yaşadıkları Yaşar'ın baldızı Canan'ın, Yaşar'a âşık olduğu bilgisi de verilmektedir.

Garip rüyaları Türkan da görmeye başlamaktadır. Efsun'un yanına gitmekte ve Efsun, Türkan'a iyi olmadığını söylemektedir. Sonra Orhan bir hoca ile görüşürken görülmektedir. "…Senin gördüğün diğer âlem bildiğin gibi değil… Gerçek yüzlerini görsen aklını kaybedersin… Orası sandığından daha derin… Onlar sandığından daha korkunç…" demektedir. Efsun dedesine gece rüyasında gördüklerini anlatarak, içinde kötü bir şey olduğunu, ona fısıldadığını söylemektedir. O sırada adı Burhan olan dede karakteri, Efsun ve ölen eşini ağızlarında kan, gözleri farklı şekilde karşısında görmektedir. Ancak bu da bir hayaldir. Filmde bu gibi esasında hayali olan pek çok sahne bulunmaktadır.

Efsun sürekli kafasında olmayan şeyler duymakta ve sürekli olarak bir şeyler görmektedir. Aslında bunu ailenin tüm üyeleri yaşamaktadır, fakat Efsun daha yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Canan, gördüklerini ablası Türkan'a anlatmaktadır. Sonra Türkan aslında karşısında kimsenin olmadığını fark etmektedir. Bu arada filmde sık sık Burhan'ın ölen karısının onu yanına çağırdığı görülmektedir. Efsun ise sürekli tüm ailesinin öldüğünü ve cinleri görmektedir.

Türkan, arkadaşı Reyhan ile konuşmakta, içinde kötü bir his olduğunu, kötü şeylerin yaşanacağını söylemektedir. Bunları duyan Efsun bodrum katına giderek, büyüyü almakta, o esnada göz rengi değişmektedir. Sonraki sahnede başka bir ev dış çekimle gösterilmekte, evden çığlıklar gelmektedir. Efsun "Senden kalan mirasa razı gelmedi senin karın. Açgözlü, fesat, alçak, hırsız bir mahlûk senin karın. Sen ölünce oğlunu ortadan kaldırmak istedi. Sırf mirasın hepsi ona kalsın diye. Ama düşündüğü gibi olmadı. Yaptığı şeyden kendisinin de zarar göreceğini anlayınca pişman oldu. Seni görünce daha da çok korkacak şimdi. Hadi karının yanına gidelim" demektedir. Bu sırada evin içine girilmekte, Yaşar'ın ölen babası ile Efsun yüzleri yaralı, gözleri farklı renkte arkaları dönük bir şekilde durmaktadırlar. Eşi ise arkada yerde oturmakta ve çığlıklar

atarak, ağlamaktadır. Efsun ve dedesi, kadının yanına gitmektedirler. Sonrasında ise Canan yataktan kalkmakta ve cinleri görmektedir. Odada kanlı bebeklerin "Senin bebeğin olmayacak" diye yürüdüklerini görmekte ve çığlık atmaktadır. Her tarafı kan içerisindeki Efsun, kanlı bebeklerden birini eline alarak, "Teyze bak bebeğin oldu" demekte ve Canan uyanmaktadır. Efsun sık sık elinde, bodrum katına gömülen büyüyle görülmektedir.

Sonra Yaşar'ın üvey annesinin bir hocanın yanına gittiği görülmektedir. Hocanın kapısını çalmakta ve "Rahat bırakmıyorlar hocam" demektedir. Hoca da "Git buradan. Birilerine lanet yağdırırsan sana da sirayet edebilir, demiştim. Bunun günahı senin boynuna artık" demektedir.

Daha sonra mezar sahnesine geçilmektedir. Türkan'ın babası ölmüş ve mezarının başında dua edilmektedir. Efsun, onları uzaktan izlemektedir. Aynı sahnede Orhan annesinin mezarı başında dua etmekte, "Annemi affet Ya Rabbi" demektedir. Orhan arkasını dönmekte ve "Burada ne işin var? O küçük kızı terk et" demektedir. Sonra da Efsun'u takip etmektedir.

Efsun babasına dedesinin öldüğünü hissettiğini, acı çektiğini anladığını anlatmaktadır. Film boyunca cinlerin sürekli Orhan'ı takip ettiği görülmektedir. Orhan, Efsun'un yaşadığı yere gelmekte, büyünün olduğu bodrum katına girmektedir. İçeride saçlarını tarayan bir kadın vardır ve "Hatırladın mı Orhan? Kader'e duyduğun o lanetli aşkın yüzünden öldüm. Beni sen öldürdün. Git buradan" demektedir. Orhan kendisinden ne istediğini sormakta, kadın da "Git buradan" demektedir. Orhan'ın arkasında Efsun farklı bir görünümde belirmekte ve "İyi ki senin karın olmuşum. Ne olur beni hiç bırakma Orhan" demektedir.

Orhan ateşin başında Efsun'u görmekte "Bu küçük kızdan ne istiyorsun?" diye Efsun kılığındaki cine sormaktadır. Efsun "Bu ateşte yanacaksın" demekte, Orhan da "Bu hasta kızı rahat bırak. Lanetlediğin bu bedeni rahat bırak" demektedir. Cin "Bu bedende kötü emeller var. Bu evde kötü niyetler var. Onun içine girmemi sağlayan bu kötülük! Dinle beni. Bu kötülüğün ne olduğunu öğrenmek ister misin? Ben üç yaşımdayken öldü annem. Babam da ben daha doğmadan önce ölmüş. Annem ölünce kimsem kalmadığı için beni yurda bırakmışlar… Sonra bir kadınla bir adam geldi. Beni oradan aldılar. Artık

senin annenle baban biziz dediler… Sonra bir gün annem bana "Kardeşlerin olacak Efsun" dedi… Ama annem beni eskisi kadar sevmiyordu artık… Benden kurtulmak istedi. Teyzem de ona yardım etti… Annem yediğim içtiğim her şeye azar azar kurşun tozu koydu. Bu yüzden hayaller, kâbuslar görüyordum. Gün geçtikçe daha da kötü oldum…" demekte ve sonra sesi değişerek "Masum bir çocuğun sesinden daha etkileyici oluyor değil mi?" diye sormaktadır. Sonra yine Efsun'un sesine dönülmekte ve Efsun anlatmaktadır: "Sonra o kadın mirasın hepsine göz koyduğu için babamı ortadan kaldırmak istedi. Ama yaptığı bu kötülük, daha büyük kötülüklere yol açtı. Kadının yaptığı şey onlar yerine bana musallat oldu. Kadın bir kapı açtı, ama gelen iyi bir misafir olmadı. Evdeki herkesi öldürmeye karar verdi… Ona eziyet eden sadece ben değilim. Annesi bildiği, annesi gibi sevdiği kadın da onu öldürmeye çalıştı. Annesini kıskanan teyzesi de ona yardım etti…" Orhan "Bu masum beden büyük azap çekmiş. Yaptığın büyük günah. Onu rahat bırak…" dediğinde, Efsun'un içindeki cin "…Git buradan!" demektedir.

Orhan dua etmekte ve cini kovmaya çalışmaktadır. Efsun'un içindeki cine "Bu bedeni bu âleme getirmeye hakkın yok!" demekte, Cin de "Hatırlıyor musun? Sen de aynı şeyi yaptın. Kader öldüğünde ne yaptığını hatırlıyor musun? Başka âlemden birini alıp, karın gibi ona bakmadın mı? Senin buna hakkın var mıydı? ... Sen kimsin buna hakkım olmadığını söylersin? …" cevabını vermektedir. Orhan'ın açtığı sandıktaki Kader'e ait eşyaları ateşte yaktığı görülmektedir. Orhan "Ben kendimi Âlemlerin Rabbine teslim ettim. Her şeyi yaktım. O aciz çocuğun bedenini rahat bırak… Günahkâr olan benim. Benim bedenimi al! " demektedir. Orhan'ın etrafını cinler sarmaktadır. Sonra Orhan dua ederken görülmektedir. Cinler Rabbin, Orhan'ı çoktan terk ettiğini söylemektedirler. Ancak Orhan duayla, cinlerin ruhunu almasına engel olmakta ve cinleri kovmaktadır. Bu sırada Efsun'un üstten çekilmiş, çığlık atan, değişik görünümlü hali ekranı kaplamakta ve Efsun sürekli yüz değiştirmektedir. Orhan'ın duasıyla büyü parçalanmakta, Efsun kurtulmaktadır.

Korku filmi olarak kurgulanan bu filmde "Bu filmdeki bazı karakterlerin isimleri yasal zorunluluktan dolayı değiştirilmiştir" yazısının girmesi, filmde yaşananların gerçek, ancak sadece isimlerinin değiştirildiği mesajını verirken, yine de filmin gerçekliğine dair

bir yazının bulunmaması dikkat çeken bir noktadır. Filmdeki evler ve filmin atmosferi "normal" kabul edilenin çok dışındadır. Evler sürekli karanlıktır. Bu atmosferin filmin konusunu desteklemek dışında bir amacının olmadığı ve karanlık, kasvetli ortamların abartılı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ayrıca filmde çok fazla ses ve efekt kullanılmaktadır. Filmin sadece dini gerekçelerle korkulabilecek bir konusu olduğu, bununla birlikte, konunun başarısız bir şekilde işlendiği, filmde boşlukların ve anlamsızlıkların olduğu görülmektedir. Karanlık ortamlar ile ses efektleri çıkarıldığında, filmdeki mantıksızlıklar görünür olmaktadır.

Cinlere duyulan korku ve cinlere karşı olan hassasiyetin kullanılması dışında, teknik ve konu olarak başarısız olan filmin, eğlence endüstrisinin bir parçası olması dışında hiçbir amacı ya da derdi bulunmamaktadır. Bu noktadan hareketle filmin mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması ile nihilist olduğu söylenebilir. Buna ek olarak simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.3. Televizyon

Hemen hemen herkesin evinde bulunan ve medya araçlarının içerisinde en fazla başvurulanlardan olan televizyonun herkese hitap ettiğini söylemek mümkündür. Buna ek olarak ucuz ve ulaşılabilir olan bu araç, birçok insan için bilgi almak, haber edinmek ya da eğlenceli zaman geçirmek için fazlaca kullanılmaktadır. Bu yüzden çalışma içerisinde televizyona geniş bir yer ayrılmıştır. 24 saat yayın yapan ve her an izlenebilen televizyon sabah haberleri, gündüz kuşağı programları, ana haber bültenleri ve akşam kuşağı programları olarak dört alt başlık altında kategorize edilmiştir.

4.3.1. Sabah Haberleri

Karasal yayın yapan kanallarla sınırlandırılan bu başlıkta, söz konusu kanallar içerisinden sadece *FOX TV, ATV* ve *Star TV* sabah haberleri yaptığı için bu başlıkta, söz konusu üç kanalın aynı gün yaptığı sabah haberleri incelenmiştir.

4.3.1.1. FOX TV

*FOX TV'*de yayınlanan *"İsmail Küçükkaya ile Çalar Saat"* yayını, bir sabah haberleri programıdır. Programın süresi iki saatten fazla olmakla birlikte, programda zaman zaman konuk da ağırlanmaktadır. 31 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı programda, Küçükkaya "Bizim görevimiz, konuşulması gerekenleri Ankara'ya hatırlatmak" diyerek yayına başlamaktadır. İlk haber olarak, deprem bölgesinin hava durumu verilmektedir. Hashtag "#AsılKonuşulmasıGereken"dir ve Küçükkaya "Bugün asıl konuşulması gerekenleri konuşacağız. Yapay gündemlerle oyalanmayacağız, hayır… Deprem, depreme ilişkin yapılması gerekenler ve ihmal edilenler… Bir başka konu da FETÖ…" demektedir.

Gazete manşetlerine geçilen programda, Küçükkaya sık sık "Bugün konuşulması gerekenleri konuşacağız. Bir skandal. Bizim göz bebeği gibi baktığımız kurumumuz Kızılay…" Gazetelerdeki manşetler okunmaktadır ve ilk seçilen haber *BirGün* gazetesinin, Kızılay'a yapılan bağış skandalı iddiasıyla ilgilidir. İddia, Başkentgaz'ın Kızılay'a 8 milyon dolar bağışladığı, ancak bunun 75 bin dolarının Kızılay'da kaldığı, kalanının Ensar Vakfı'na aktarıldığı, oradan da ABD'deki TURKEN Vakfı'na gittiği üzerinedir. *BirGün* gazetesi buna ek olarak Kızılay'da kurban kesimiyle ilgili de bir skandal olduğunu savunmaktadır. Küçükkaya "Bugün yapay gündemlerle oyalanmak yerine, Kızılay'daki o bağış skandalını konuşacağız…" demektedir. Daha sonra habere geçilmekte ve haberde Kızılay Başkanı'nın "Vergi kaçırmak başkadır, vergiden kaçınmak başkadır" söylemine dikkat çekilmektedir. Dış Ses "Kızılay Başkanı Kerem Kınık, Kızılay'ın aracı yapılıp, Ensar Vakfı'na aktarılan parayı itiraf ederken, ortaya çıkan vergi avantajını doğrularken, herkesi şaşırtan, akıllara kazınacak o cümleyi kurdu: "Vergi kaçırmak başkadır, vergiden kaçınmak başkadır" cümlesini" demektedir. Haberde bağış adı altına gerçekleşen trafiğin bir diğer adının devletin kasasına girecek verginin, Kızılay aracılığıyla buharlaşması olduğu söylenmektedir. Başkentgaz'ın 8 milyon doları doğrudan Ensar Vakfı'na göndermek yerine, Kızılay aracılığıyla göndererek, yaklaşık 1,5 milyon dolarlık vergi avantajı sağladığı ifade edilmekte ve habere "Kızılay'da vergi skandalı" KJ'si eşlik etmektedir. Haberin sonunda Küçükkaya "Ne hissediyorsunuz efendim? Ne düşünüyorsunuz? Böyle bir arkadan dolanma numarası

var burada… Bu konu bugünkü asıl konulardan olacak. Çünkü başka televizyonlarda bunlardan bahsetmiyorlar…" demektedir ve bunu ele alan gazetelerdeki yazıları okumaktadır.

Üçüncü haber, *Hürriyet*'in manşeti olan depremle ilgilidir. Küçükkaya "Depremi konuşacağız… Konuğum gelecek… Deprem ana gündem maddem olacak… Asıl konuşulması gerekenler bunlar. Yapay gündemlerle oyalanmak, sizin zihninizi uyutmak değil efendim…" demektedir. Haber kentsel dönüşün için boşaltılan evlerin hala kiraya veriliyor olması ve evlerin çok kötü durumda olmasıdır. Küçükkaya, yıkık dökük evlerin arasından görünen rezidanslara dikkat çekmektedir. Dördüncü haber Corona virüsüyle ilgilidir. Virüsün 20 ülkeye sıçraması ve ölenlerin sayısının 213'e ulaşması anlatılmaktadır. Bu arada zaman zaman sosyal medyadan gelen mesajlar da okunmaktadır. Küçükkaya, "Yetkin bir gazeteci arkadaşım Murat Yetkin, Ekrem İmamoğlu'nun tatilini tamam konuşalım da diyor. Erdoğan'a eşlik eden gazeteciler neleri soruyorlar ya da neleri sormuyorlar? Bu minvalde bir yazı kaleme almıştı Murat Yetkin… İşte bugün asıl konuşulması gerekeni konuşacağım" demektedir.

Bir sonraki haber manşeti *Cumhuriyet* gazetesinin "Göz yaşartan hayırseverlik" manşetidir. Haberde Kızılay'a bağış olayı eleştirilmektedir. Bu arada Kılıçdaroğlu'nun Muharrem İnce ile olan kırgınlığını bir kenara bırakarak, İnce'nin annesine ziyarete gittiği, sonrasında diğer hastaları ziyaret ettiği, bu ziyaretin de hastaların yüzünü güldürdüğü söylenmektedir. Bir izleyici "Ekrem İmamoğlu'nun tatilini konuşacaklarına Ensar'ı konuşsunlar" mesajını göndermekte, Küçükkaya izleyiciye hak verdiğini, ancak İmamoğlu'nun tatilinin de hatalı olduğunu ve savunulacak bir yanının olmadığını söylemektedir. Ancak memleketin bir numaralı sorununun İmamoğlu'nun sorunu olmadığını, memleketin asıl meselesinin ekonomi ve vâkfa aktarılan para olduğunu da eklemektedir. Daha sonra Yılmaz Özdil'in köşe yazısı okunmakta ve seçim zamanı tatil beldelerindeki bütün belediyelerin, tatil zamanı değil, tatile gelmeyin, oyunuzu kullanın çağrısı yaptığını ve İmamoğlu'nun da seçimi böyle kazandığı söylenmektedir. Özdil, İstanbulluların tatile gitmediğini, tatilin herkesin hakkı olduğunu, ancak bazı günlerde tatile gidilmemesi gerektiğini ve bunun yakışmadığını ifade ederek, İmamoğlu'nu eleştirmektedir.

Daha sonra *Sabah* gazetesinin "Şehit ailesinin ağlatan bağışı" manşetli haberi okunmaktadır. Şehit ailesinin Kızılay'a yaptığı bağışın anlatıldığı haber sonrasında Küçükkaya, "Tam da Kızılay'ın konuşulduğu bir günde böyle bir manşet çıktı, *Sabah* gazetesinde demektedir. Sonraki haber, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları için hukuki destek başlatılacağıyla ilgilidir. Sonraki gazete *Sözcü'*dür. "Kanal Çeşme" manşetiyle, haberde Suudi Albassam Şirketi'nin, İzmir'de turizm şehri kuracağı iddiasıyla ilgilidir. Daha sonra kadın komandoların haberi yapılmaktadır. Sonrasında da Yunanistan'da Türk Bayrağı'nın yırtılması eleştirilmektedir.

Bir sonraki haberde hava durumu gösterilmektedir. Küçükkaya "Yeni uyananlar için 31 Ocak'ta gündemi özetleyim. Deprem, ana güzergâhımız… İki Corona virüsü… Üçüncüsü ekonomi ve Kızılay… Ve o terbiyesizlikten de bahsedeceğim…" Haber bülteni boyunca sık sık sosyal medya yorumları okunmaktadır. Daha sonraki haberde deprem riski taşıyan iki ilçe olan Büyükçekmece ve Avcılar Belediye Başkanları'nın İstanbul için bir saniye vaktimiz yok, alınması gereken tedbirler alınmıyor söylemlerine dikkat çekilmektedir. Küçükkaya depreme hazır olunup olunmadığını sormakta ve deprem haberine geçilmektedir. Daha sonra Elazığ, Malatya ve Adıyaman'dan, başka bir deyişle deprem bölgelerine gidilmekte ve buradan haberler gösterilmektedir.

Sonrasındaki haber FETÖ ile ilgilidir. İlker Başbuğ'un TSK'ya kurulan komploda imza atanların kim olduğu araştırılsın söylemine dayanmaktadır. Daha sonra yine Kızılay'a bağış haberiyle ilgili muhalefetin eleştirileri gösterilmektedir. CHP'li Engin Altay'ın başka iddiaları da yer almaktadır. Küçükkaya dün haber programlarında bu olayı değil de İmamoğlu'nun tatilini konuşmasını eleştirmektedir. Kimsenin deprem paralarının nereye gittiğini ya da bağış olayını konuşmuyor demektedir.

Naci Görür konuk olarak gelmekte ve deprem üzerine konuşulmaktadır. Yapılması gerekenler, alınması gereken önlemler ve zararların nasıl azaltılabileceği konuşulmaktadır. Bir sonraki haberde, Esenler Belediye Başkanı'nın kentsel dönüşüm projelerinin, İBB tarafından reddedilmesini eleştirmesiyle ilgilidir. Daha sonraki haber de yine Türk Bayrağı'nın yırtılmasıyla ilgili ve daha detaylı bir haberdir. Yine bir Kızılay'a yapılan bağış haberinin ardından, yine depremle ilgili bir haber verilmektedir. Haber

bülteninin kalan kısmında, haberler önceki haberlerle birebir aynı olmasa da başlıklar hemen hemen aynıdır.

Haberlerin geneli ele alındığında muhalif bir tavrı olan *FOX TV,* eleştirel ve karamsarlığa varan bir bakış açısı ile haberleri sunmaktadır. Haber bülteninde kriz ve başarısızlık söyleminden dolayı epistemolojik nihilizm; siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan politik nihilizm söz konusudur. Bununla birlikte pesimist tavrından, izleyicileri umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmaya sürüklediğinden, ayrıca keder, korku ve hayal kırıklığı yarattığından varoluşsal nihilizm ortaya çıkmaktadır. Sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılığı, medyanın dönüşen rolleri özelliği ve aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonu aşılaması ile de nihilizm söz konusu olmaktadır.

4.3.1.2. ATV

*ATV'*de yayınlana *"Kahvaltı Haberleri"*, Hilal Özdemir tarafından sunulmaktadır. 31 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı programın süresi bir saattir. Program bayrakla ilgili bir şarkı ve "Bayrağımıza saldıran çaresiz çocuklara…" KJ'si ile başlamaktadır. İlk haber Avrupa Parlamentosu'nda Türk Bayrağı'nın yırtılması haberidir. Hilal Özdemir, "Dün tarihi bir skandal patlak verdi. Üstelik Avrupa'nın göbeğinde… Sonunda da sanki bir yerlerden icazet almışçasına, İzmir'de denize döktüğümüz atalarına selam yollarcasına, ay yıldızlı bayrağımızı yırtmaya kalktı…" demekte ve habere geçilmektedir. Dış ses "Aşağılık provokasyonun adresi Avrupa Parlamentosu…" diyerek haberi anlatmaktadır. Özdemir, "Meclis de tek ses oldu…" anonsunu yapmakta, ardından herkesin bu olaya benzer tepkiler gösterdiğini anlatan habere geçilmekte ve yapılan eleştiriler gösterilmektedir.

Bir sonraki haber de yine bayrağın yırtılmasıyla ilgilidir. Özdemir, "Yunan vekillerin bu küstah tavrı hiç de nedensiz değil. Bu şımarıklığı cesaretlendiren bir Avrupa Birliği var. Dahası Fransa…" diyerek, Macron'un Yunan Başbakanı'nı ağırlamasını ve Macron'un, Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya'da attığı adımlar rahatsız olduğunu ifade eden bir habere geçilmektedir. Haberde Macron'un konuyla ilgili açıklamalarına yer verilmektedir.

Daha sonra gazeteleri okumaya geçilmektedir ve ilk gazete *Sabah*'tır. Gazetedeki evini depremzedelere bağışlayan şehit ailesinin, Kemal Kılıçdaroğlu'nu samimi bulmadıklarını söyledikleriyle ilgili haber ve ilk sayfadaki diğer haberler okunmaktadır. Ayrıca Çin'deki Türklerin burada çok korkuyoruz ama hükümetimize güveniyoruz söylemleri vurgulanmaktadır. Bu haber, Türkiye'nin, Çin'de kalan Türk vatandaşlarını kurtarmak için uçak göndermesiyle ilgilidir. Sonrasında haberlere geçilmektedir. İlk haber, Erdoğan'ın 5. Anadolu Medya Ödülleri'nde konuşmasıdır ve "Başkan Erdoğan, yüzyılın anlaşması diyorlar. Bu bir işgal projesidir…" anonsu yapılmaktadır. Haberde Erdoğan'ın açıklamalarına yer verilmektedir. KJ'de de "Başkan Erdoğan'dan ABD'ye sert tepki" yazmaktadır.

Sonraki haber MGK toplantısı haberi olup, toplantı sonrası yayınlanan bildiriyle ilgili bilgi verilmektedir. Daha sonra *Akşam* gazetesinin haberleri okunmaktadır. Sonra İdlib haberine geçilmektedir. Özdemir, "İdlib, kelimenin tam anlamıyla ateş yeri… Bir darbe de Rusya'dan geldi. Rus jetleri bir hastaneyle okulu bombaladı…" diyerek, haberi vermektedir. Haberde detaylar gösterilmekte ve Erdoğan'ın "Sessiz kalmak mümkün değil" söylemleri, bombalama görüntülerinin üstüne dış ses olarak verilmektedir.

Milliyet gazetesi bir sonraki gazetedir. Haberler okunduktan sonra, Corona virüsü ile ilgili bilgiler ve virüsten dolayı Çin'de yaşayan Türklerin tahliye edilmesi verilmektedir. Daha sonra virüs haberine devam edilerek, Dünya Sağlık Örgütü'nün bir hafta önce acil durum ilan edilmesi için erken demesi ve bu hafta acil durum ilan etmesi eleştirilerek "Anlaşılan bir hafta erkenmiş" denilmektedir. Ayrıca THY'nin seferlerini durdurduğu bilgisi de verilmektedir.

Hürriyet gazetesinin haberleri okunduktan sonra, deprem haberine geçilmektedir. Manisa'da sürekli yaşanan artçı depremler ve bu depremlerden dolayı çadırda yaşamak zorunda kalan halktan bir düğün haberi yapılmaktadır. Özdemir, "Hayat devam ediyor… Gelin evden değil, çadırdan çıktı ve yine çadıra girdi" diyerek haberi göstermektedir. Sonraki haber Elazığ'daki depremle ilgilidir. Umke görevlisinin göçük altında kalan Azize ile konuşması hatırlatılmakta ve "Başkan Erdoğan Azize Anne ile telefonda görüştü" anonsunu yaparak, Erdoğan'ın Azize ile yaptığı telefon görüşmesi gösterilmektedir.

Posta gazetesi, sonrasında da *Takvim* gazetesi okunmaktadır. Gazete haberlerinden sonra, kaza haberleri ve bir yangın haberi gösterilmektedir. Sonrasında da Ankara'da hayvanların zehirlenmesi haberine geçilmektedir. Bir sonraki haber Denizli'de çökertilen bir organize suç örgütü ile ilgilidir. Daha sonra Ankara ile bağlantı kurulmakta ve Erdoğan'ın programı ve verdiği mesajlara dikkat çekilmektedir. Bu haberler sonrasında Filistin'in işgali haberi detaylı bir şekilde verilerek Trump ve İsrail eleştirilmektedir. KJ'de de "İsrail "kan" ve "ölüm" istiyor!" yazmaktadır.

Bu haberlerden sonra PKK ile savaşan Mehmetçiklerle ilgili bir haber gösterilmekte ve "Kapan Hareketi" ile ilgili bilgi verilmekte, bu haberden sonra da kadın komandoların haberine geçilmektedir. Ardından, üvey annesinin işkence yaptığı kız çocuk ve üvey annenin serbest kaldıktan sonra kaçması haberi verilmektedir. Bundan sonraki haber, Müge Anlı'nın çözemeye çalıştığı bir cinayetle ilgilidir. Programdan görüntüler gösterilmektedir. Son haber de *Esra Erol'da* programında yaşanan bir kavuşma hikâyesi verilmektedir.

Hükümeti destekler bir dil ortaya koyan *ATV,* sabah haberlerinde ılımlı ve olumsuzluklara değinmeyen, aksine olumlu yanları gösteren haberlere yer vermektedir. Bu bağlamda Kızılay haberine hiç değinmemeleri gibi olumsuz içeriklere yer vermemesiyle, izleyicileri umursamaz ve duyarsız bir tavır içerisine sürüklediği için varoluşsal nihilizm; ayrıca bu doğrultuda haberler ile bir yanılsama evreni oluşturduklarından dolayı epistemolojik nihilizm vardır. Siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan politik nihilizm söz konusudur. Buna ek olarak medyanın dönüşen rolleri ve aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonu aşılamasıyla da nihilizmden bahsetmek mümkündür.

4.3.1.3. Star TV

*Star TV'*de yayınlanan *"Mesut Yar'la Bugün"* programı, bir sabah haberleri programıdır ve 31 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı bu programın süresi de iki saatten fazladır. Mesut Yar programa "Sevgili izleyen günaydın. Haftanın ilk ve son Cuma gününden…" diyerek "esprili" bir giriş yapmaktadır. "Çok hızlı bir günü geride bıraktı Dünya ve Türkiye… Hal böyle olunca sana sabah koşusu tadında bir program

hazırladık. Malum sevgili izleyen sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Hareket etmek gerekiyor diyor uzmanlar. Biz de buradan hareketle, yaşadığın gün hareketli olsun diye sana hayli hareketli bir maraton hazırladık… Bugünün başlığını, bayrağımıza hakaret eden milletvekiline bir gönderme olsun diye koyuyoruz şuraya: "#BenimBayrağım"… Yolla gelsin ne düşünüyorsan…" diyerek cümlelerine devam etmektedir.

İlk haber hava durumu ile ilgilidir. Daha sonra gazete manşetlerine geçilmektedir. İlk manşet *Hürriyet* gazetesinin "Depreme bile gerek yok manşetidir". Haber deprem olmasa da yıkılma ihtimali olan Fikirtepe'deki evler ile ilgilidir. Yar, "…Sözde dönüşüm olacaktı, dönüşmedi kimse orada" demekte ve yine aynı gazetedeki Türk bayrağının yırtılması haberine geçmektedir. "Birazdan Ioannis'e anladığı dilden her türlü tepkiyi vereceğiz" diyerek, gazetenin ilk sayfasındaki haberleri aktarmaktadır. Daha sonra haber bültenindeki haberlerin geneli ve yayında hangi haberlerin verileceği kısaca gösterilmektedir.

Sonrasında *Akşam* gazetesine geçilmekte ve ilk sayfa haberleri okunmaktadır. Türk Bayrağı'nın yırtılması haberleriyle ilgili Yar, "Biraz konuşalım isterseniz bu olayı… Avrupa Parlamentosu çatısı altında bir edepsizliğe, bir ahlaksızlığa, bir terbiyesizliğe artık ne derseniz deyin… Irkçılığa ve faşizme imza atıldı… Bir sürü atılmıştı zaten ama bu biraz insanın ağzını bozduracak cinsten… Bizim kutsalımız bu gibi tipler için bir kâğıt parçası olabilir, bu gibi tipler de bizim için bir paçavradan öteye gitmez…" diyerek haberi detaylandırmakta ve buna "Edepsiz…" KJ'si eşlik etmektedir. Sonrasında ise Yunan vekilin bayrağı yırttığı habere ve yırtma görüntülerine geçilmektedir. Dış ses "Çirkin, çok çirkin bir provokasyon… Edepsizliğin adresi Avrupa Parlamentosu…" demekte ve verilen tepkileri göstermektedir. Mesut Yar haberin sonunda Yunanistan'daki deniz suyu sıcaklıklarını vermekte ve "Niye verdiniz derseniz, içimden geldi" demektedir. Hashtagi hatırlatarak, "İstediğinizi yazabilirsiniz. Yapıştır gelsin" diye de eklemektedir.

Sonrasında ise *Milliyet* gazetesi okunmaktadır. İlk sayfadaki haberler okunduktan sonra bir önceki akşam yapılan MGK'nın haberine geçilmektedir. Yar "…Tek taraflı Ortadoğu rüyası gören Amerika'da MGK'dan nasibini aldı bu arada" sunumunu yaparak habere geçmektedir. Daha sonra "Bayrağımıza yapılan terbiyesizliği gördünüz. Bir de içimize gelelim sevgili izleyen. Deprem bölgesinde gerçekleştirilen o

yıkımlar arasından çekilen etkileyici bir görüntü var aradan. Görevliler enkazın arasında asılı kalan Atatürk resmini büyük bir gururla aldı…" diyerek haberin görüntüsünü göstermektedir.

"Biraz siyasetten bahsedeceğim… Siyaset Kızılay üzerinden Ensar Vakfı'na yapılan bir bağışı tartışıyor. Bağış oldukça yüklü bir bağış ve yapılmış. Bağışçı yaptığı bağışı, Ensar Vakfı'na verilme şartıyla yapmış. O zaman neden direk o vakfa verilmemiş bu para diye sorabilirsiniz… Bunun da yanıtı vergiden kaçınmak… Aynı bu şekilde anlatıyor Kızılay Başkanı da tartışma yaratan bu durumu… CHP ise Kızılay Başkanı Kerem Kınık'ın istifasını istiyor. Bu arada bağıştan bahsediyoruz tabi. Yani vergiden düşülen bir bağışa, bağış denilebilir mi? Bu katta, öbür katta ya da herhangi bir katta? O ayrı tabi" diyerek haberi anons eden Mesut Yar, habere geçmektedir. Haberde Kınık'ın söylemleri ve muhalefetin eleştirilerine yer verilmekte ve haberdeki iddiaların belgeleri gösterilmektedir.

Posta gazetesinin haberleri okunduktan sonra ise Çin'de ortaya çıkan Corona virüsünden ve Çin'den Türkiye'ye getirilen Türk vatandaşlarından bahsedilmekte ve onların haberi gösterilmektedir. Yar daha sonra virüsün yayıldığını ve başka ülkelere de sıçradığını anlatmaktadır. Çin'deki durumu anlatan Yar, "En ilginci ise hayalet kente dönen şehirler, sokaklar bomboş efendim… İstediğin kadar büyük ol. Filden büyük Allah var dermiş, eskiler. Çin'den de büyük virüs varmış işte. Gerçek hep acıtır ama gerçek, gerçektir" diyerek Çin'deki görüntülerin olduğu haberi vermekte, bu sırada da ekranda "Çin, zombi filmi gibi" yazmaktadır.

"ABD, orda da hareketli günler yaşanıyor…" diyerek Başkan Trump'ın azledilmek üzere yargılanmasıyla ilgili bilgi veren Yar, "…İşten uzaklaştırılma oylanmasının, hadi yallah oylamasının yarın yapılabileceği bildiriliyor… Yani Trump, Trupm'ın tweetleri, Trump'ın fantastik kafası bir süre daha dünya gündeminde olacak. O zaman sarı saçlarından sen suçlusun Amerika" diyerek habere geçmektedir. Daha sonra "Avrupa Birliği yavaş yavaş birlik olmaktan çıkıyor. Birliği ilk bozan İngiltere oldu… Gördüğünüz gibi dünya giderek pisleşmeye başladı… Neyse biz Avrupa Birliği'ni kenara koyalım, gelelim kendi memleketimize" diyerek tekrar hava durumundan

bahsedilmektedir. Ekrana gelen haberlerde "Sen uyurken" başlığı altında kar yağışı, kaza gibi gece yaşananlar gösterilmektedir.

Daha sonraki haber Elazığ depreminden sonra tatile giden İmamoğlu'nun eleştirilere verdiği cevapla ilgilidir. Yar "İşte, Başkanlıkla babalık arasına sıkışıp kalan polemik" diyerek, habere geçmektedir. Haberde İmamoğlu'nu yaptığı açıklamalar gösterilmektedir. Sonraki haber Kılıçdaroğlu'nun, Muharrem İnce'nin annesine hasta ziyaretine gitmesiyle ilgilidir. Bu haber sonrasında Türk Bayrağı'nın yırtılması haberi tekrar verilmektedir. Sonrasında Yar, tekrar deniz duyu sıcaklıklarını söyleyerek "Denize girmek isteyenlere duyurulur" demektedir.

Bir sonraki haber İran'da, çeşitli protestolarda yakılmak üzere bayrak üreten bir firma ile ilgilidir. Daha sonra Elazığ'da depremde yıkılan evlerle ilgili soruşturma açılması ele alınmakta ve "Yapanın yanına kar kalmadığı ilk kent olsun Elazığ…" sunumundan sonra habere geçmektedir. Bu haberlerden sonra bir spor haberi verilmektedir. Bunun sonrasında da kadın komando haberine geçilmektedir. Bu haberin sonunda "Sanıyorum mesaj, gitmesi gereken yerlere gitmiştir" yorumunu yapmaktadır.

Corona virüsü haberine tekrar geri dönülerek, tıbbi maskelerin yok sattığı söylenmektedir. Yar, "Topaca çevirdi bütün dünyayı… Maskeli balo olan dünya, maskeli kâbusa dönüştü mü? Dönüştü, o da oldu sonunda. Zannedersin *"Testere"* filminin içinde yaşıyoruz" diyerek, Türkiye'de artan maske satışına değinilmektedir. Bu haberden sonra Ankara'da köpek öldüren kişilerin haberi gösterilmektedir. Daha sonra çocuklarına şiddet uygulayan bir annenin haberi, sonrasında Mersin'de falçatalı kavga ve mahkemenin saldırganları serbest bırakması haberi gösterilmekte ve eleştirilmektedir. Bir sonraki haber 2019'da en çok altın alan ülkenin Türkiye olduğu haberidir. Yar, "Ya merkez bankası Corona virüsüne erken aydı ya da insanların kalbine altın kaplamak için bu kadar çok altın almış olabiliriz…" yorumunu yapmaktadır.

Sonrasında kredi kartı haberine geçilmektedir. "Para var huzur var derdi eskiler, kart var çile var diyerek arttırıyoruz biz de" demektedir. Bunun sonrasında "Gıdada bilgi kirliliğine son" haberi verilmektedir. Yar "Eğer verilen bilgiler, bilimsel gerçekliğe uymuyorsa, yandı gülüm keten helva. Helva demeyelim şimdi onda da çok yağ vardır…"

yorumunda bulunarak, kaza haberlerine geçilmekte ve bununla birlikte birkaç haber başlığı daha verilmektedir. Daha sonra hava durumuyla ilgili detaylı bilgi verilmektedir. Hava durumum haberinde sonra bayrak haberini yineleyen Yar, "Haftanın son cumasında da gündem yoğundu, ama bayrak geldi, gündemin gönderine oturdu" diyerek, haber tekrar gösterilmektedir. Sonrasında Kızılay'a yapılan bağış haberi, İmamoğlu'nun tatil haberi, MGK toplantısı gibi daha önce verilen önemli diğer haberler de yinelenmektedir. Bunlara ek olarak sigarayı bırakma haberi gibi birkaç haber daha verilmektedir. "Pazartesi sabahı bayrağımız gönderde" diyerek de programı sonlandırmaktadır.

Haber bülteni genel olarak ele alındığında Mesut Yar'ın söylemlerindeki bayağılık dikkat çekicidir. Program haber programından ziyade, magazin programı diliyle verilmektedir. Ayrıca izleyiciden gelen mesajlar da sıklıkla okunmaktadır. Bu bağlamda haber programı medyanın dönüşen rolü, haber programı formatından uzak olması nedeniyle eğlence odaklı ve bayağılığı ile nihilizmin parametrelerini taşımaktadır. Varoluşsal nihilizmin alaycı bir tavır ve haberi veriş tarzından dolayı duyarsızlık parametrelerini içermektedir, ancak diğer parametrelerden bahsetmek zordur. Bu haber bülteni ile ilgili dikkat çeken bir diğer nokta ise seyirciye sürekli "sen" diye hitap edilmesidir. Daha açık bir deyişle, televizyon ekranından sesleniyormuş gibi değil, karşılıklı ve tanıdık biriyle konuşuyormuş gibi yapılarak, samimiyet ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu noktada da –mış gibi yapma durumundan dolayı saydam/postmodern nihilizm ortaya çıkmaktadır. Öte yandan söz konusu haber programının, epistemolojik ve politik nihilizmin parametrelerine sahip olmadığını da belirtmek gerekmektedir.

4.3.2. Gündüz Kuşağı Programları

Televizyon gündüz kuşağı programlarında cinayet araştıran, kayıp bulan, ev ile ilgili bilgiler içeren ve sağlık üzerine konuşulan çeşitli programlar, farklı türlerde yarışmalar, magazin programları, sohbet programları, gezi ve yemek programları ile günlük diziler bulunmaktadır. Gündüz kuşağı programlarından neredeyse hepsinin incelendiği başlıkta, günlük diziler içerisinden ise komedi türünde olması ve prime time yayınları arasında komedi dizisi olmaması nedeniyle *"Seksenler"* dizisi örneklem olarak alınmıştır. Dizilerde, ilk bölümler genel olarak karakter tanıtımına ayrıldığı için, dizinin konusu hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmek adına ilk iki bölümü incelenmiştir.

4.3.2.1. Esra Erol'da

*ATV'*de yayınlanan *"Esra Erol'da"* programı 2015 yılından bu yana devam etmektedir. Evlendirme programı olarak yayına başlayan program, 2017 yılında KHK kapsamında çıkan bir kanunla yasaklanmış ve o dönem çok popüler olan evlilik programları yayından kalkmış veya format değiştirmiştir. *"Esra Erol'da"* programı format değiştirerek, küsleri barıştıran, kayıpları bulan, yaşanılan sorunları çözmeye çalışan ya da ihtiyacı olanlara yardım eden bir programa evirilmiştir. Programın iki formatını da ele almak çalışmaya sağlayacağı yarar bakımından önemlidir. Evlilik programı olarak adlandırılan program formatında, evlenmek isteyen ve programa çıkan kişiler "kriterlerini" söylemektedir. O kişi ile evlenmek isteyen bir başka kişi programa gelmekte, ancak aralarında bir paravan olmakta, bir süre sohbet ettikten sonra, paravan açılmaktadır. Eğer çiftler birbirini beğenirse, stüdyonun bir tarafında çay içmektedirler. Buna ilaveten stüdyonun bir kısmı "loca" diye adlandırılmakta ve burada genelde talipleri pek beğenmeyen, izleyici tarafından popülerleştirilen ve ilişkiler üzerine uzun uzun yorum yapıp, fikirlerini söyleyen gelin ve damat adayları bulunmaktadır. Bu adaylar zaman zaman kendi aralarında da sevgili olmaktadırlar. Stüdyoda yaşanan ilişkilere, locadakilerin yanı sıra stüdyodaki seyirciler de yorumda bulunmaktadır. Birbirlerini görmeden sohbet eden gelin ve damat adaylarının arasındaki paravan açılmadan önce locadakilerin ve seyircilerin düşüncelerine başvurulmakta ve "Bence anlaşırsınız, bence birlikte olamazsınız, bence çok yakışırsınız ya da bence seni çok üzer" gibi fikirler beyan edilmektedir.

Programın detaylarına geçildiğinde, hareketli bir aşk şarkısı ile oynanarak başlanan programda uzman bir psikolog da bulunmakta ve O da yorum yapmaktadır. Birbirlerini hiç tanımayan ve aralarında paravan olan çiftler, henüz birbirlerini görmeden bile şarkı göndermekte ya da şiir okuyabilmektedir. Paravan henüz açılmadan kriterleri üzerine konuşan çiftler birbirlerine "Ne kadar maaş alıyorsunuz? Eviniz var mı? Çocuğunuz var mı? Eşinize nasıl davranırsınız? Kızdığınızda ne yaparsınız? Bir şansınız olsa kiminle tanışmak istersiniz?" gibi her türden sorular sorulabilmektedirler. Verilen cevaplar da doğru kabul edilmekte ve bu doğrultuda görüşme ya da görüşmeme kararı alınmaktadır. Bir erkeğe talip olarak gelen kadına "Ne için geldiniz peki?" dediklerinde,

“Ben hiç yüzünü görmedim. Sadece bir karedeki siluetindeki edebi gördüm” demekte ve edebi, bir kareye sığdırmaktadır. Paravan açılmadan yorumlar da alınmaktadır. Önceden anlaşan ve ilişkileri başlayan çiftler kavga ettiklerinde ya da ayrılma kararı aldıklarında, stüdyoya gelmekte, kavgayla ilgili uzun uzun konuşulmakta ve barıştırılmaya çalışılmaktadır. Evlenme kararı aldıklarında ise nikâhları canlı yayında kıyılmaktadır. Bu arada şunu da belirtmek gerekmektedir ki gelin ve damat adaylarının yaşı, 18 yaşından başlayıp 70’li yaşlara kadar çıkabilmektedir. Başka bir deyişle 18 yaşını doldurmuş, her yaş grubundan insan evlenmek için programda yer almaktadır.

Görücü usulü evliliğin şova dönüştürülmüş hali olan bu tarz programlarda, geleneksellik devam ettiriliyormuş gibi görünse de esasen tamamen içi boşaltılmaktadır. Televizyondaki bir programda evlenmeye çalışan gelin ve damat adayları, birçok kez ünlü olabilmek ve dolayısıyla da öne çıkabilmek adına “tuhaf” olarak nitelendirilebilecek davranışlar sergilemektedirler. Program genel olarak ele alındığında ise medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, değerlere yeni değerleri biçme, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması ve bayağılık parametreleriyle nihilizme işaret etmektedir. Buna ek olarak izleyicileri çevresinde olup bitenlere ve kendi geleneklerine karşı umursamaz ve duyarsız bir tavır içerisine sürüklediğinden, programda varoluşsal nihilizm de söz konusudur denilebilir. Bununla birlikte derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

“Esra Erol’da” programı, evlilik programlarının yasaklanmasıyla Haziran 2017’den sonraki yayınlarında format değişikliği yapmıştır. Yeni programda formatında da birçok ilginç hikâye bulunmaktadır. Bunlardan birinde sosyal medya üzerinden kandırılma örneği söz konusudur. Bu örnekte, sıkça karşılaşılan bir durum olan sosyal medyada başka biri gibi davranma durumu ele alınmaktadır. Esasen bu örneğin iki boyutu söz konusudur. Daha açık bir deyişle, hem sosyal medya dolayımıyla karşılaşılabilen durumlar hem de programın özü itibariyle ele alınan konular vardır.

Sosyal medyada farklı isimler kullanma, yalan söyleme, başkasına ait fotoğrafı kendi fotoğrafı gibi gösterme gibi birçok gerçek dışı bilgi söz konusudur. Bu örnekte hem

başkasına ait fotoğrafı kullanma hem de maddi durumuna ilişkin söylenen yalanlar söz konusudur. Fakat daha da önemli olan nokta, Doğa isimli kişinin yüz yüze geldiklerinde sosyal medyada kandırıldığını anlamasına rağmen yine de evlenmesidir. Bu örnekte, başka biriymiş gibi davranma, daha açık bir deyişle -mış gibi yapma olduğu için sosyal medyada, saydam nihilizmin kolay bir şekilde ortaya çıkabilen bir durum olduğu sonucuna varılabilir. Öte yandan başka biri gibi davranan insanların kendilerine yabancılaşmasıyla, yabancılaşma ve kimlik krizi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak, söz konusu örnekteki gibi yalanları umursamayan, bunlara karşı duyarsız insanlar da mevcuttur. Bu bağlamda yabancılaşma, kimlik krizi, umursamama hali ve duyarsızlık parametreleriyle varoluşsal nihilizminin olduğu söylenebilir. Ayrıca sosyal medyanın bir yanılsama evreni olmasından ve hakikatin önemsiz olmasından dolayı epistemolojik nihilizm de vardır.

Programın formatı ele alındığında ise insanların yaşadığı olumsuz olayların şova dönüştürülerek günlerce konuşulması ve daha fazla izlenmek adına insanların kullanılması söz konusudur. Program bir nevi sosyal sorumlulukları yerine getiriyor ya da ihtiyacı olanlara yardım ediyor gibi görünse de esas amaç daha fazla izlenmek ve daha fazla kâr elde etmek üzerine kuruludur. Çünkü içeriği ne olursa olsun program, gündüz kuşağında yayınlanan, eğlenme ve zaman geçirme üzerine kurulu iki saatlik bir programdır. Bu noktadan hareketle programın, medyanın dönüşen rolü, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması ve bayağılık parametreleriyle nihilistik unsurlar taşıdığı söylenebilir. Ele aldığı konular itibariyle, izleyicileri umursamaz, bunalım ve çöküntü içinde olmaya, ayrıca keder ve korku duygularına yönlendirmesiyle varoluşsal nihilizmin söz konusu olduğu programda; derinliğin olmaması ve programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

4.3.2.2. Beni Takip Et

*Teve2'*nin "Türkiye'nin ilk sosyal medya yarışması" sloganıyla duyurduğu *"Beni Takip Et"* yarışmasında, beş kız ve beş erkek yarışması bir evin içerisinde yaşamaktadırlar. Fragmanında da belirtildiği üzere tek amaçları "en beğenilen sosyal medya paylaşımlarını üretmektir". Her hafta bir kişinin eleneceği yarışmada, önemli kurallar beğenilmek, takip edilmek ve izlenmek olarak sıralanırken; aksi takdirde

kaybedileceği ifade edilmektedir. Hazırladıkları içeriklerle sosyal medyada daha fazla takip edilmekten başka bir amaç ortaya koymayan ve gün içerisinde herhangi bir yeteneğe dayanmayan "challange"ların yapıldığı yarışma programı günlük olarak yayınlamaktadır. Söz konusu yarışma programı ilk olarak medyanın dönüşen rolüne iyi bir örnektir. Ayrıca izlenmek dışında herhangi bir amacı ve değer yargısı da bulunmayan yarışma programı, eğlence odaklı olmakla birlikte, herhangi bir derinlikten de yoksundur. Bu perspektifle, medyanın dönüşen rolleriyle, amaçsızlık ve değersizlik ile eğlence odaklı olmasıyla medyadaki nihilizmin parametrelerini; derinliğin olmayıp, boşluk ve anlamsızlığın olmasıyla da saydam/postmodern nihilizmin parametrelerini taşımaktadır. Ayrıca her gün bu türdeki programları izleyen izleyici, günlük olaylara karşı yabancılaşarak, umursamaz, duyarsız ve duygusuz olacağından varoluşsal nihilizmden de bahsetmek gerekmektedir.

4.3.2.3. Doya Doya Moda

TV8 yayınlanan *"Doya Doya Moda"* programında kilolu yedi kadın yarışmaktadır. Kilolu kadınların da şık olabileceğinin vurgulandığı yarışmanın adının kadınların kilolu olmasından dolayı *"Doya Doya Moda"* olması da ayrıca ironiktir. Yedi kadının, dört jüri tarafından kıyafetlerinin, saçlarının ve makyajlarının eleştirildiği programın eğlence dışında herhangi bir amacı bulunmamaktadır. Bu bağlamda söz konusu programda ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olmasından dolayı nihilizm; derinliğin değil, boşluğun ve anlamsızlığın olması, ayrıca programın orijinali olmayan bir kopya olmasından ötürü saydam/postmodern nihilizm vardır. Alaycı bir tavır olduğundan ve yine diğer programda olduğu gibi her gün bu türdeki programlara maruz kalan izleyicinin, çevresinde olup bitenlere karşı yabancılaşarak, umursamaz, duyarsız ve duygusuz olacağından varoluşsal nihilizm de söz konusudur.

4.3.2.4. Zuhal Topal'la Sofrada

*FOX TV'*de yayınlanan *"Zuhal Topal'la Sofrada"* programında her hafta beş kaynana ve beş gelin yarışmaktadır. Zuhal Topal'ın sunucu olduğu yarışmada, her gün başka bir gelin yemek yapmakta, kaynanalar ise yemek yiyerek puan vermektedir. Gün sonunda gelin ve kaynana ortak puanlanmasına rağmen, yemekleri sadece gelinler hazırlamakta, ancak sofrada oturmamaktadırlar. Gelinler yemek boyunca yemek yiyen

kaynanalara hizmet etmektedirler. Her hafta farklı yarışmacıların olduğu programda, gelinlerle birlikte kaynanaların, kaynanalarla birlikte gelinlerin ve buna ek olarak diğer yarışmacıların dedikodusu yapılmaktadır. Gelininin her gün annesine gitmesinden şikâyet eden kaynanaya "Ay her gün nereye gidiyor acaba bu?" gibi cümleler kuran Zuhal Topal ise sık sık tartışma ortamı yaratarak, programdaki gerilimi arttırmaya çalışmaktadır. Programda geleneksellik söz konusu gibi görünmesine rağmen, esasen değerlerin değer aşımına uğratılıp, yeniden değer biçilmesi vardır. Çünkü misafirlik ve misafir ağırlama geleneğiyle tamamen zıt bir format söz konusudur. Hiçbir yemeği beğenmeyip, her şeyi eleştiren misafirler ile misafirleriyle kavga eden ev sahipleri ve gelinlerin sofrada yerinin olmaması geleneksel yapıyla uyumlu değildir. Bu yüzden programda, yeni değerler biçme durumu vardır ve bu da nihilizmdir. Ayrıca yine herhangi bir amaca hizmet etmeyen program formatı ile ideolojisizlik, amaçsızlık, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması gibi nihilist önermeler ile nihilizm olgusu pekiştirilmektedir. Buna ek olarak derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, yarışmanın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm; yabancılaşma, duyarsızlık, duygusuzluk ve umursamazlık yaratmasından dolayı da varoluşsal nihilizm söz konusudur.

4.3.2.5. Müge Anlı ile Tatlı Sert

*ATV'*de yayınlanan *"Müge Anlı ile Tatlı Sert"* programı, dolandırıcı, katil vs. gibi suçluların ya da kayıp kişilerin bulunması veya cinayetlerin aydınlatılması gibi polisiye olayların ele alındığı ve çözülmeye çalışıldığı bir reality showdur. Özellikle evlilik programlarının kaldırılmasından sonra bu formatta çok fazla program yapılmasına rağmen *"Müge Anlı ile Tatlı Sert"* içlerinde en çok izlenendir. Bir psikiyatrist, bir adli tıp uzmanı ve bir avukatın da bulunduğu programda, moderatör ise araştırmacı gazeteci Müge Anlı'dır. Ele aldığı konular itibariyle, programın genel anlamda izleyicileri, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmaya sürüklediği, ayrıca her gün sunduğu polisiye olaylar ile izleyicileri duyarsızlaştırıp, duygusuzlaştırdığı ve buna ek olarak da korku hissi uyandırdığı için, izleyicileri varoluşsal nihilizme götürdüğü söylenebilir. Ayrıca cinayetlerin şov şeklinde verilmesinden, başka bir deyişle kültür endüstrisinin her şeyin

içini boşaltan yapısından dolayı, şova dönüştürülen suçlar ile değerler alt üst edildiği için nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

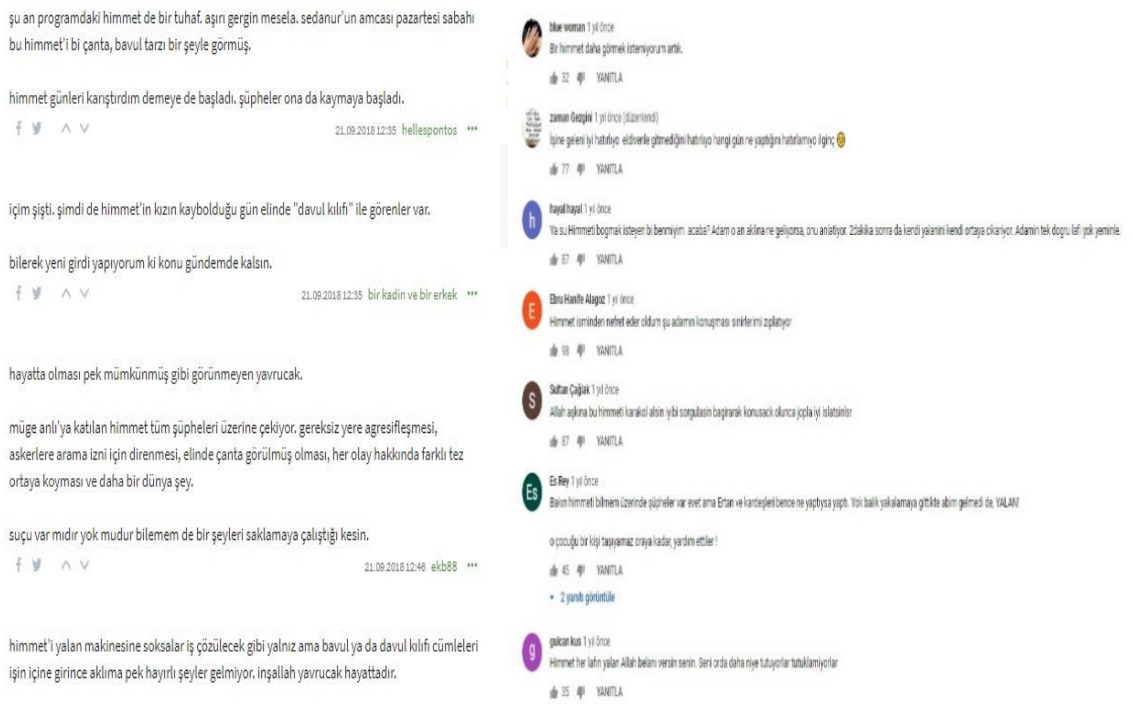
Tüm bunların yanı sıra değinilmesi gereken başka bir nokta da zaman zaman yaptıkları yanlış yönlendirmelerdir. Buna bir örnek olarak, Eylül 2018'de Sedanur Güzel isimli 9 yaşındaki bir kızın köyünde kaybolmasıyla ilgili yaptıkları arama çalışmaları ele alınabilir. Sedanur kaybolduktan sonra ailesi Müge Anlı'ya başvurmuştur. Bir süre devam eden yayınlar sırasında aile ve zaman zaman da köyden bazı kişiler programa gelmekte, ayrıca olayın gerçekleştiği Kars'ın Kağızman köyünde de bir ekip durmakta ve olayı yakından takip ederek, sık sık köyden kişilerle birlikte canlı yayına bağlanmaktadırlar. Canlı yayın sırasında köyden üç kişi Himmet Uç isimli kişiyi olay günü elinde eldivenlerle gördüklerini söyledikten sonra, dikkatler Himmet Uç'un üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle adli tıp uzmanı ve Müge Anlı, zaman zaman da psikiyatrist ile avukat Himmet Uç'a sorularak sorarak, sıkıştırmaktadırlar. Himmet kendisine iftira atıldığını söylediğinde ise adli tıp uzmanı, "Sana iftira atmaları için gerekçeleri var mı?" diye sormaktadır. Bunun üzerine Himmet "Beni mazlum olarak bu olaya seçmeyin, beni bu olaya kurban vermeyin… Saatleri karıştırdığım için bu olayda benim çok üzerime geliniyor" demektedir. Himmet'in tepkisinden yola çıkarak Müge Anlı, adli tıp uzmanı, avukat ve psikiyatrist Himmet'in üzerine daha çok gitmektedir. Sonrasında ise Himmet'e çok çelişkili konuştuğunu ve o günle ilgili şeylerin unutulmayacağını söylemektedirler. Buna karşılık ise Himmet kendisine iftira atıldığını ve bu olayla ilgisinin olmadığını sıklıkla tekrarlamaktadır. Yayına bağlanan "ismini vermek istemeyen izleyici", olay günü Himmet Uç'u alkol alırken gördüğünü ifade etmektedir. Himmet ise "Hayır, ben içmiyorum. Ne alkolü? Vicdanı körelmiş bunların" demektedir. Üzerine daha fazla gidilince ise Himmet küçük bir sinir krizi geçirerek "Şerrinizi benim üzerime atmayın. Benim vicdanım temiz… Allah'ınızı Peygamber'inizi seviyorsanız benden uzak durun" demektedir.

Başka bir programda ise Müge Anlı "Himmet denilen kişiyle burada tanıştık biliyorsunuz. Aslında ben başta dedim ki herhalde hali böyle bu adamın… Fakat bir süre sonra o kadar çelişki ortaya koydu ki… Dün de yayını karıştırdı. Akşam da polis geldi Himmet'i aldı götürdü" demekte ve Himmet'in polisler tarafından götürülüşü

gösterilmektedir. Bu sırada stüdyodaki seyirciler de alkışlamaktadır. Hazırladıkları kısa videoda da Himmet'in çelişkili ifadeleri art arda sıralanmaktadır. Müge Anlı, Himmet Bey'in karakteri böyle heyecanlıymış gibi geliyor demekte, ancak hemen sonrasında da polisleri görünce şok olduğunu eklemektedir. Daha sonra da "Önce köydeki hareketleri dikkat çekmedi sanırım. Ama daha sonra yayında yaptığı açıklamalar ve kamuoyunun gösterdiği haklı tepki sayesinde yetkililerin dikkatini çekti… Tamamen yaptığı çelişkili açıklamalar… Kamuoyu baskısı yüksek, insanlar haklı" demektedir.

14 Ocak 2020 tarihinde yapılan yayında ise mahkeme sonuçlanmış ve Sedanur'un annesi ile amcası yayına gelmiştir. Üç kişinin yargılandığı davada Erkan Bozkurt ve Ahmet Bilen ağırlaştırılmış müebbet cezası alırken, Himmet Uç ise beraat etmiştir. Fakat Himmet'in yaklaşık 8-9 aydır hapiste olduğu da ifade edilmektedir. Müge Anlı "… Bir de Himmet'imiz vardı. DNA testi olmasaydı çıkma ihtimali yoktu. Ben en başından beri Himmet'in bu tecavüz suçuna karışabileceğine inanmadım. Gözü aydın…" demektedir. Dış ses Müge Anlı'nın, Erkan Bozkurt'un çelişkili ifadelerine dikkat çektiğini söylemekte ve sonra da Sadanur'un cinayetiyle ilgili geçmiş programlarda yapılan yayınlardan kurgulanmış bir görüntü izletilmektedir. Bu görüntülerde sıklıkla Müge Anlı'nın, Himmet'in yapıp yapmadığı konusunda şüpheleri olduğu söylemlerine yer verilmektedir. Fakat programlar izlendiğinde ise bu tarz cümlelerin öncesinde ve sonrasında Himmet'in çelişkili ifadelerine daha fazla dikkat çekerek, halkın haklı olarak tepki gösterdiğini de eklediği görülmektedir. Sedanur'un annesi "Çocuklar korkuyor, Himmet hapisten çıkmış, yine köye mi gelecek diye soruyorlar" demekte, Müge Anlı ise "Himmet'in konu ile ilgisi yok ama" demesine karşın, Sedanur'un annesi de "Çocuklar korkuyor" diye cevap vermektedir.

Bu örnekte Himmet Uç isimli kişi, heyecanlı bir karaktere sahip olduğu için ve özellikle adli tıp uzmanı tarafından çok fazla sıkıştırıldığı için paniklemiş ve olay günüyle ilgili çelişkili ifadeler vermiştir. Bunun üzerine Müge Anlı, avukat ve psikiyatrist daha fazla üzerine gitmiş ve Himmet Uç hedef gösterilmiştir. İzleyiciler de suçlunun Himmet Uç olduğunu düşünmeye başlamış ve sosyal medya üzerinden tepki gösterdikleri için de Himmet Uç tutuklanmıştır.

Sorgu odasında, suçluları çapraz sorguya çeken polislerin tavrıyla, suçlu olduklarını düşündükleri kişileri sorgulayan "uzman" kişiler, söz konusu sorgunun televizyonda yapıldığını, haberlere yansıdığını ve sosyal medyada konuşulduğunu göz ardı etmektedirler. Suçlu olma ihtimalinden dolayı Himmet Uç'un üzerine gidip sıkıştırılmakta, "ismini vermek istemeyen izleyici"lerin iddialarını doğru kabul edilmekte ve "sana iftira atmaları için nedenleri var mı?" gibi basit gerekçeler sunulmaktadır. Himmet Uç üzerine gidildiği için gerilince ise programdakiler haklı olduklarını düşünerek daha da çok üzerine gitmekte ve "neden sinirleniyorsun ki" diye, tecavüz ve cinayetle suçlanmayı sıradan bir şeymiş gibi göstermektedirler. Bu da programın formatıyla ilgili sıkıntıları ortaya koymaktadır.

Amaç suçluları ortaya çıkarmak olsa da şov programı için haddini fazlasıyla aşan bir durum söz konusudur. Ayrıca Himmet'in tutuklandığı programı sunarken Müge Anlı'nın "Himmet denilen kişi" derken, beraat ettiği gün "Himmet'imiz" söylemi, yine beraat ettiğinde "Ben zaten en başından beri inanmadım" derken, önceki programlarda sıklıkla çelişkili ifadeler vermesine dikkat çekmesi, videolarla yaratılan algı ve bunun sonucunda da kamuoyu baskısıyla Himmet'in 8-9 aydır hapiste olması, ayrıca artık köyünde de istenmemesi programdaki ikiyüzlülüğü ve insanların hayatını ne kadar

etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Ancak Himmet'in hapis cezası alması ya da böyle bir yaftalamaya maruz kalmasında kendilerinde herhangi bir suç olduğunu düşünmeyen programcılar, biz zaten inanmamıştık demekle yetinmektedirler.

Bu bağlamda, söz konusu program yalan, post-truth söylemler, olayı bağlamından koparma, yeni bağlam içerisinde yeniden verme, yanılsama evreni yaratma ve hakikatin önemsizleşmesi gibi epistemolojik nihilizmin birçok parametresini taşımaktadır. Programın sunucularının söylemlerindeki çelişkiler ve söylenen yalanlardan dolayı ahlaksal çöküntünün, ayrıca dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesiyle içsel anlamdan bireysel anlamın bozulmasının, programın formatı itibari ile medyanın dönüşen rolünün ve bununla bağlantılı olarak da nihilizmin söz konusu olduğu söylenebilir. Ayrıca, program hipergerçek bir evren yarattığından, orijinali olmayan bir kopya olduğundan ve programda derinliğinin olmamasından dolayı saydam/postmodern nihilizm vardır. Bununla birlikte, söz konusu program ele aldığı konular itibariyle, izleyicileri pesimist, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmaya sürüklemekle birlikte, her gün bunlara maruz kalan izleyicide keder, korku ve hayal kırıklığı yaratacağından varoluşsal nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.3.2.6. Zahide Yetiş'le

*Show TV'*de yayınlanan *"Zahide Yetiş'le"* programında, kanalın program tanıtımında ifade ettiği "dopdolu içeriği" söylemini doldurmak amacıyla hem yemek yapılıp, tarifler verilmekte, tasarruf yapmak ya da temizlik gibi ev içi bilgiler paylaşılmakta, aynı zamanda "günün sorusu" altında sosyal medyadan izleyicilere soru sorulmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgilerin de verildiği programda, psikolojik konular da ele alınmakta ve sunucu programın, bir sağlık programı olduğunu iddia etmektedir. 15 Ocak'ta yayınlanan programda temizlik hastası bir kadın yer almaktadır. Yetiş, kadınla biraz konuşup, daha sonra stüdyonun diğer tarafındaki yemek bölümüne geçerek, bugün hangi yörenin yemeği yapılacağına dair bilgiler vermektedir. Sağlık programı olduğu savunulan programda konuk olarak gelen aşçılar yöresel yemekler yaparken, programın aşçısı ise börek ve tatlı yapmaktadır. Programda zaman zaman kışlıklar da hazırlanmaktadır. Üç bölüme ayrılan stüdyonun bir tarafında yemekler yapılırken, bir tarafta temizlik hastası kadın ile psikolog konuşmakta, diğer tarafta ise Zahide Yetiş ile

doktor konuşmaktadır. Doktorla konuşurken Zahide Yetiş "Benim izleyicilerimden hiç gizlim saklım yoktur" demektedir. "İsmini vermek istemeyen izleyici" canlı yayına bağlanıp, kızının ruj ve rimel yediğini söylemektedir. Başka bir programda ise adana kebap yapımı ile program açılmaktadır. Programın yarım saati adana kebap yapımına ayrılmaktadır. Kebap yapımının sonlarında çamaşır makinesi ile ilgili bilgi verecek olan Fatih Usta çamaşır makinesinin üzerine oturmuş ve darbuka çalıp, şarkı söyleyerek yayına dâhil olmaktadır. Daha sonra makinenin üzerine çıkarak, darbuka çalıp, şarkı söylemeye devam etmektedir. Bu sırada da kebap yapan ustalar ve Zahide Yetiş halay çekmektedir. Fatih Usta'nın genel olarak da hareketleri ve konuşmalarında, gözlerini şaşı yapmak ya da çamaşır makinesi taklidi yapmak gibi tuhaflıklar söz konusudur. Bu tuhaflıklar da gülme efektiyle desteklenmektedir. Sonrasında ise programa doktor gelmekte ve doktorla konuşulmakta, diğer tarafta da programın aşçısıyla kurabiye yapılmaktadır. Yine "dopdolu içeriği"ne uygun olarak yüzlerinde kıllanma olan ve yardım ettikleri iki kişinin son halini göstermek için yayına çıkartmaktalar ve bu sırada doktorları da röportaj vermektedir. Son olarak da vajinusmus problemi yaşayan evli bir çift ekrana çıkmakta, ancak yüzlerinin görünmemesi için sandalyede arkaları dönük bir şekilde oturmaktadırlar. Onlarla birlikte cinsel terapisti çift de bulunmaktadır. Zahide Yetiş daha önce bu sorunu yaşayan bir çiftin üç günde sorunlarının çözüldüğünü anlatmaktadır. Yetiş "Bu bir televizyon programı. Şov gibi görünüyor ama inanın şovun olmadığı bir yerdesiniz" diyerek, programdakilerin gerçek olduğunu seyirciye anlatmaktadır.

Program, sağlık programı olma iddiasında olmasına rağmen sağlık ile ilgili bilgilerin yanı sıra çok çeşitli içeriklerin olduğu görülmektedir. Sağlık ve birçok konuyla ilgili, hem bilgi vermek hem de yardım etmek amacında olduğunu düşünen program, esasında ortaya gelişmiş bir şov programı koymaktadır. Fakat sunucu tarafından bunun bir şov programı olmadığı sürekli olarak iddia edilmektedir. İnsanların sağlık ya da psikolojik sorunlarının şova dönüştüğü ve kombinin bakımı gibi bilgiler vermek için yayına çıkarılan ustanın yaptığı abartılı ve garip hareketler, ayrıca bunların gülme efektiyle desteklenmesi, sunucunun iddiasının aksine programı tamamıyla şova dönüştürmektedir. Bu perspektifle programda, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması ve sosyal medyadan gelen içerikleri

yayında okumaları ile eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık parametrelerini taşımasından dolayı nihilizmin olduğu söylenebilir. Buna ek olarak sunucunun "Benim izleyicilerimden hiç gizlim saklım yoktur" söylemi ile televizyondaki hipergerçeklik desteklenmektedir. Ayrıca sunucu, seyircilerle her şeyini paylaştığı izlenimi vererek -mış gibi yapmaktadır. Bu yüzden hipergerçeklik, simülasyon, boşluk, anlamsızlık ve programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm söz konusudur. Bununla birlikte yine yabancılaşma, umursamazlık, duygusuzluk ve duyarsızlığa neden olduğundan varoluşsal nihilizm vardır.

4.3.2.7. Derya Baykal'la Gülümse

*Teve2'*de yayınlanan *"Derya Baykal'la Gülümse"* programında birçok içerik bir arada ele alınmaktadır. Derya Baykal da "Bugün yine dolu doluyuz" diyerek buna vurgu yapmaktadır. Program sağlık üzerine konuşulmasıyla başlamakta, sonra tarifler verilmekte, sonrasında çiçek bakımına geçilmekte, daha sonra el işi ile yapılan dekoratif ürünler ve örgü modelleri gösterilerek, nasıl yapıldıkları anlatılmaktadır. Programın afişinde de zaten sunucu el işi ürünlerden oluşan ve yine el yapımı paspasın üzerinde otururken, elinde yün ve örgü tutmaktadır. Buna ek olarak "Gülümse" yazısının yanında ip, makas ve iğneyle iplik vardır. Amacı, sunduğu birçok içerikle seyirciyi ekranda tutup, iyi vakit geçirtmek olan program, değersizlik ve eğlence odaklı olması parametrelerini taşıdığından nihilizm kapsamına girmektedir. Buna ek olarak örgü örme, el işi ya da çiçek bakımı ile ilgili bilgiler verilse de esasen programın içeriğinin boş olduğunu söylemek mümkündür. Zaman doldurmak ve seyirciyi dinamik tutmak adına her şeyden biraz bahsedilen programda, ele alınan konuların özünde yararsız şeyler olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda, söz konusu program formatındaki yayınlara her gün maruz kalan izleyiciler ülkesinde ve dünyada yaşanan olaylar karşısında yabancılaşarak, umursamaz, duyarsız ve duygusuz bir tavır içerisine girebileceğinden, izleyiciyi varoluşsal nihilizme götürdüğü söylenebilir. Ayrıca derinliğin olmayıp, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm söz konusudur.

4.3.2.8. "Yeniden" Konuşalım

*Teve2'*de yayınlanan *""Yeninden" Konuşalım"* programı bir psikolog tarafından sunulmakta ve her hafta başka bir psikolojik konu ele alınarak, konuk olarak gelen psikologlarla sohbet edilmektedir. Programda, psikolojik konuların ve çözüm yöntemlerinin tamamıyla kişisel dolduğu göz ardı edilerek, "ayrıldıktan ne kadar süre sonra bireyler yeni bir ilişkiye adım atmalı" gibi sorulara, genel yargılarda bulunulmakta ve izleyicilerde hangi konularda ne yapmaları gerektiği aktarılmaktadır. Daha açık bir deyişle, psikologların konuşmasına rağmen, konuşulan konuların kişilerin karakterinden, yetiştiği aileden, çevresinden, yaşından, eğitim düzeyinden ya da sosyal konumundan ayrı tutulamayacağı ve bunlar gibi birçok faktörle birlikte kişilerin duygularını yaşama veya tepkilerini gösterme şekillerinin farklı olduğu görmezden gelinerek, tek tip öneriler ve yargılarla, herkes aynıymış gibi konuşulmaktadır. Bu bağlamda söz konusu programın mantıksızlığın beslenmesi, sürü vizyonu ve bayağılık parametreleriyle nihilizme gönderme yaptığı söylenebilir. Ayrıca tüm seyircilere aynıymış gibi davranmalarından dolayı da -mış gibi yapma parametresiyle saydam nihilizme işaret etmektedir.

4.3.2.9. Arda ile Omuz Omuza

*Kanal D'*de yayınlanan *"Arda ile Omuz Omuza"* programında her hafta bir ünlü konuk olmakta ve ikiye ayrılan mutfakta Arda Türkmen'in tarif etmesiyle, ikisi de aynı yemeği yapmaktadır. Programın sonunda ikisinin yemeği yan yana konulmakta ve birbirlerinin yemeklerinin tadına bakmaktadırlar. Arda Türkmen yemeği yaparken hızlı ve arkası dönük bir şekilde konuğa anlatmaktadır. Ancak çok hızlı anlattığı için konuk yetişememekte ve yemeği yapmakta zorlanmakta ya da panik olup birçok şeyi karıştırmakta veya yapamamaktadır. Seyirciye vermek istedikleri mesaj da esasen buradadır. Daha açık bir deyişle, ünlü kişinin yemeği yapamaması şova dönüştürülmektedir. Ancak bu bilinçli yapılan bir durumdur. Çünkü Arda Türkmen'in hızlıca anlatımı ile konuğun yemeği yapabilmesi mümkün değildir. Fakat "ünlü" kişiler yemek yapamazlar imajına uygun olarak, izleyicinin söz konusu yapamama durumundan keyif alması beklenmektedir. Yemek programı olmasına rağmen, yemek tarifi vermekten ziyade bir şov ortaya koyan program, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olma parametreleriyle nihilistik önermeler

taşımaktadır. Ayrıca yemek yapamıyormuş gibi yapan ünlü ile simülasyon ve buna ek olarak programda derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm; diğer programlardaki gibi izleyiciyi yabancı, umursamaz, duyarsız ve duygusuz ruh hallerine sürükleyeceğinden de varoluşsal nihilizm söz konusudur.

4.3.2.10. Gelinim Mutfakta

*Kanal D'*de yayınlanan *"Gelinim Mutfakta"* programında dört gelin mutfakta yemek yapmakta, kaynanalar ise kimin olduğunu bilmeden yemekleri tatmakta ve puan vermektedirler. Hafta birincileri altınlarla ödüllendirilmektedir. Programın anlamsız ve boş olan formatının yanı sıra program boyunca gelinlerin kavgası, kaynanaların kavgası ve gelin-kaynana kavgası sunulmaktadır. Fakat öte yandan, müzik çaldığında gelinler kaynanalarıyla karşılıklı göbek atmaktadır. Bununla birlikte, "aile sırları" ya da "aile içi sorunlar" da programda ortaya konulmakta ve herkesle birlikte sorunların üzerine konuşulmaktadır. Program içerisinde, koltukta yaslandıkları yastık için bile kavga edilebilen bir ortam söz konusudur. Kaynanalar ve gelinler arasında sürekli olarak "Sen kimsin ki?" cümlesinin kurulduğu tartışmalar yaşanmaktadır. Gelinler yemek yaparken ya da kaynanalar otururken, herhangi bir sebep olmadan birbirlerine bir şeyler söyleyip dakikalarca tartışmaktadırlar. Öte yandan sürekli herkes kendisini övmekte ve herkes "On elinde on marifet olduğunu" savunmaktadır. Programı biraz daha detaylandırmak gerekirse, kaynanalardan biri gelininin sevdiğini söylediği bir grubu şarkı söylemesi için getirtmekte ve sunucu olan Fatih Ürek de bundan hiç haberi yokmuş gibi davranmaktadır. Daha sonra ise bir gelinin annesinin, damadı istememesi konuşulmaktadır. Söz konusu gelin ve kaynana da kavga etmektedir. Yarışmacılardan biri "Niye bu konuyu bu kadar kişinin önünde konuşuyorsunuz? Niye aile sırlarınızı burada döküyorsunuz?" diyerek bir kısım seyircinin sesi olmaktadır. Kaynana, gelinini sevmediğini, hatta "Gıcık kaptığını" söylemektedir. Gelin-kaynana kavgalarında ilginç bir nokta da mutlaka gelinlerin birkaçının kaynanayı, kaynanaların birkaçının da gelini tutarak programda "denge"nin kurulmasıdır. Bu konu uzun bir süre konuşulmakla birlikte kaynana, gelinini istemediğini artık içinde tutmak istemediğini ifade etmektedir. Daha sonra ağlayan gelini için "Ağlasın. Döksün içini" demektedir. Ancak hemen sonrasında başka bir gelinin ojeli

tırnaklarla yemek yapması tartışılmaktadır. Buna ek olarak, gelinlerin ve kaynanaların kendi arasındaki konuşmalardan görüntüler gösterilerek yine kavga ortamı oluşturulmaktadır. Ayrıca kaynanaların verdiği puanlar üzerine dakikalarca kavga edilmektedir. Gelinler aralarında kavga ederken de bir gelin, diğerlerine "Siz kendinizi bana oyuncak yaptınız. Beni eğlendiriyorsunuz" demektedir. Kavganın şiddeti artınca Fatih Ürek "Burası bir şov programı" diyerek uyarıda bulunmaktadır.

Programın formatı itibari ile eğlence dışında bir işlevi bulunmamaktadır. Yapılan kavgalar programın tümüne hâkim olmuş durumdadır. Bu noktada seyircilerin kavgayı ve şiddeti izleme ve bundan keyif alma duygularına hitap edilmektedir. Çünkü programın tamamında farklı sebeplerden farklı kişilerin ve çoğunlukla da hepsinin aynı anda yaptığı kavgalar vardır. Fakat öte yandan kavga aralarında karşılıklı oynamaları dikkat çekicidir. Aile içi sırların konuşulmasıyla hipergerçeklik ve Fatih Ürek'in gelen müzik grubundan haberi yokmuş gibi davranmasıyla -mış gibi yapma durumu, simülasyon ortaya konmaktadır. "Aile sırlarınızı niye burada konuşuyorsunuz? Burası bir şov programı" gibi cümlelerle ise karşı söylem oluşturularak, seyirciyi ikna etme ve seyirci üzerinde yaşananların gerçek olduğu yanılsaması yaratılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca sık sık "Sen kimsin ki? Benim on elimde on marifet. Kendinizi bana oyuncak ettiniz" gibi narsistik söylemler kullanılmaktadır. Kavga konuları arasındaki geçişler de son derece hızlıdır. Bu bağlamda söz konusu programda medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, yeni değerler biçme, eğlence odaklı olması, ahlaksal çöküntü olduğundan nihilizm söz konusudur. Ayrıca yanılsama evreni yaratıldığı için epistemolojik nihilizm; umursamama hali, duyarsızlık, duygusuzluk, narsisizm, alaycı bir tavır parametreleri olduğundan varoluşsal nihilizm; simülasyon, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm söz konusudur.

4.3.2.11. Kuaförüm Sensin

*Show TV'*de yayınlanan *"Kuaförüm Sensin"* programında bir makyöz ile bir kuaförden oluşan dört grup ve her grubun bir modeli vardır. Modellere, jüri üyelerinin istediği konsepte uygun saç ve makyaj yapılmaktadır. Programın sonunda hem

yarışmacılar hem de jüri üyeleri yorum yapıp, puan vermektedir ve bu bölüme, programın yarısı gibi uzun bir süre ayrılmaktadır. Söz konusu programda değinilmesi gereken bazı noktalar vardır. Örneğin zaman zaman jüri üyeleri birbirine bamya, kum saati ya da kuş gibi hediyeler vermektedir. Ayrıca jüri üyeleri aralarında, programa yeni katılan kuaför ve makyözün güzel ve yakışıklı olduklarını, ayrıca ekran ışıklarının olduğunu ve yarışmacılardan birinin, yeni gelen bir yarışmacı için "Ben âşık oldum" demesini konuşmaktadırlar. Başka bir yarışmacı, elenen yarışmacılar için kafasına peruk takarak saygı duruşunda durmakta, diğerleri de gülmektedir. Ayrıca programda bazı yarışmacılar arasında aşk da yaşanmaktadır ve bu "aşk hikâyesi" şova dönüştürülmektedir. Son yaşanan aşk olan Hasan ve Aslı'nın ilişkisine inanmayanlar olduğunu söyleyen sunucu, "200. bölüme özel" birbirlerinin aileleriyle tanışmalarını ekrana getirmektedir. Bu "önemli haberi" de bir komşunun, diğerine dedikodu anlatması edasında, biraz sesinin kısarak "Biliyor musunuz, biliyor musunuz?" diyerek anlatmaktadır. Sonra da "İnanın sizin kadar merak ediyorum. Ama ayrıntıları, görüntüleri ilerleyen dakikalarda sizinle paylaşacağım. Söz veriyorum" söylemiyle de seyirciyi ekranda tutmayı hedeflemektedir.

Yarışmacılar, saç ve makyaj yaparlarken birbiriyle sık sık kavga etmekte ve hatta kavga arasında saç ve makyaj yapmaktadırlar. Jüri üyeleri ve sunucu kavgaları izlemektedir. Kavga etmedikleri zamanlarda ise boşanmaları, yalnız çocuk büyütmeleri gibi aileleri ve özel hayatları ile ilgili konuşmaktalar, sunucu sorular sormakta, jüri üyeleri de aralarında yorum yapmaktadır. Sıkıntılı durumlarını anlattıkları zamanlarda arkada duygusal müzikler çalmakta ve çekimler slow motion olmaktadır. Bir yarışmacı duygulanarak ağlamakta, onun hemen sonrasında ise sunucu abartılı hareketlerle, Aslı ve Hasan'ın ailelerinin tanışma görüntülerini ekrana getirmektedir. Daha sonra uzun uzun ilişkileri üzerinde konuşulmakta, bu sırada jüri kendi arasında yorum yapmaya devam etmektedir. Yarışmacılardan biri daha önce programı televizyondan izlerken, kendisi yarışıyormuş gibi çok heyecanlandığını ve "Patır patır cevaplar verdiğini" ifade etmektedir.

Programın en iyi kuaför ve makyözü seçme odaklı olmasından dolayı bile içinin boş olduğu söylenebilir. Fakat bu durumun şova dönüşmesi, sürekli kavga etmeleri, aşk hikâyeleri ve özel hayatları ile ilgili duygusal hikâyeler eklendiğinde program, sadece

kuaförlük yarışması olmanın ötesine gitmektedir. Sevgililerin, birbirlerinin aileleriyle tanışmalarının 200. bölüme özel olarak izleyiciyle paylaşılması da bu durumu desteklemektedir. Program boyunca sunucunun hareketleri çok abartılı olmakla birlikte, jürinin, kuaförlük yarışmasında olan yarışmacıların güzelliğini, çirkinliğini ya da ekran ışıklarını önemsemeleri ayrıca dikkat çekicidir. Jüri üyeleri yarışmacılar arasındaki aşk, kavga, duygusal anılar vs. gibi konuları aralarında dedikodu yapar gibi konuşmaktadırlar. Yarışmacılardan biri, yarışmaya katılmadan önce ekranla konuştuğunu söyleyerek, muhtemelen birçok kişinin yaptığı şeyi dile getirmektedir. Sunucu da zaten buna uygun olarak seyircilerle dedikodu yapar ya da gizli bir şey söyler gibi sesini kısarak konuşmaktadır. Bu perspektifle söz konusu program, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması parametreleriyle nihilistikdir. Ayrıca seyirciyle konuşmalar, kavgalar ya da aşk hikâyeleri ile -mış gibi yapıldığından ve programda bir televizyon şovundan ziyade, izleyicilerin komşusuymuş gibi davranılmasından dolayı hipergerçeklik söz konusudur. Bu bağlamda simülasyon, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm; her gün yayınlanan bu programların izleyiciyi yabancılaştırarak, umursamazlık, duygusuzluk ve duyarsızlık yaratmasından dolayı da varoluşsal nihilizm vardır.

4.3.2.12. Temizlik Benim İşim

*FOX TV'*de yayınlanan *"Temizlik Benim İşim"* programında temizlik takıntısı olan beş kişi, Kadir Ezildi ile beş pis evi temizlemektedirler. Her gün bir kişinin yarıştığı yarışmada her hafta birinci seçilmektedir. *TLC'*de yayınlanan *"Temizlik Bağımlıları"* formatında olan yarışma, bir noktada *TLC'*dekinden ayrılmaktadır. Çünkü *TLC'*deki programda amaç temizlik takıntısı olanların takıntılarından kurtulmalarına yardımcı olmak ve sürekli temizlik yapmak zorunda olmadıklarını göstermek iken, yıllardır hiç temizlik yapmamış olan insanlara da temizlik alışkanlığı kazandırmaktır. Ancak *FOX TV'*deki formatın amacı ise temizlik yarışması yaparak, birincileri ödüllendirmektir. Birincinin seçimi temizliği izleyip, değerlendiren diğer yarışmacıların puanlamasıyla olmaktadır. Esasen format olarak *"Yemekteyiz"*e çok yakındır. Programdaki dikkat çekici

noktalardan biri, temizlik için gidilen evin bilinçli bir şekilde kirletilmiş gibi görünmesidir. Yerdeki çekirdek kabukları ya da koltuktaki lekeler uzun süreden beri varmış gibi durmamakta, aksine reklam için kirletilen ve "temizlenmesi hedeflenen alanlar" gibi görünmektedir.

Temizlik yarışması olarak sunulan programda, temizlik şova dönüştürülmekte ve günün yarışmacısı ile birlikte evi temizleyen Kadir Ezildi, konuşması ve hareketleriyle bu şovun merkezinde yer almaktadır. Program bu perspektifle medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması parametreleriyle nihilistik önermeler taşımaktadır. Ayrıca kirliymiş gibi gösterilen ya da bilinçli kirletilmiş olma ihtimali yüksek olan evlerle –mış gibi yapılırken, yarışmacı olan annesine hediye gönderen kızı için Kadir'in "Buket ekranlara oynuyor" cümlesi ile karşı söylem oluşturulmakta ve hipergerçeklik yaratılmaktadır. Bu bağlamda simülasyon, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm ve yabancılaşma, umursamazlık, duyarsızlık ve duygusuzluk ortaya konduğundan da varoluşsal nihilizm vardır.

4.3.2.13. Aileler Yarışıyor

*TRT 1'*de yayınlana *"Aileler Yarışıyor"* programında iki aile yarışmakta ve yüz kişiye sorulan sorulardan, popüler cevaplar bulunmaya çalışılmaktadır. Tahminleri en fazla tutan aile finale kalmaya hak kazanmaktadır. Final bölümünde ise kazanan aile final yarışı yapmakta ve kazanırsa ödülü almaktadır. Program, herhangi bir bilgi verme ya da bir şey öğretme gayesi gütmemekte ve "… alarmı, almadan önce denenen kozmetik ürünü" gibi sorularda yüz kişinin verdiği en popüler cevapları bulmak üzerine kuruludur. Bu bağlamda yarışmanın içeriğinin boş ve anlamsız olduğunu söylemek mümkündür. Dolaysıyla programda medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik ve eğlence odaklı olmasından dolayı nihilistikdir. Ayrıca derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olması nedeniyle saydam/postmodern nihilizm; yabancılaşma, umursamazlık, duyarsızlık ve duygusuzluktan dolayı da varoluşsal nihilizm vardır.

4.3.2.14. Müge ve Gülşen'le 2. Sayfa

*Kanal D'*de yayınlanan *"Müge ve Gülşen'le 2. Sayfa"* programı sadece magazin üzerine konuşulduğu ve magazinsel olaylar üzerine uzun uzun yorum yapıldığı bir programdır. Magazinsel olayları gösteren ya da üzerine konuşulan fazlaca program olmasına rağmen, *"Müge ve Gülşen'le 2. Sayfa"* reytinglerde, diğerlerinden öndedir. Programın detaylarına girmek gerekirse, bebek bekleyen bir futbolcunun, ultrason fotoğrafını paylaşmasını eleştirip, "Artık insanların sadece hamile kalmadan öncesini göstermeleri kaldı" gibi söylemler ortaya konup, hemen sonrasında "Hangi ünlü, anne-baba olacağını nasıl duyurmuş" anonsunu yapıp, görüntüleri ekrana getirmektedirler. Programda seyirciye sorular sorulmakta ve sosyal medya üzerinden hem sorulara verilen cevaplar hem de programdaki konular üzerine yapılan yorumlar zaman zaman okunmaktadır. Böylece seyirci ile sürekli iletişim halinde kalınmakta ve seyirci programa dâhil edilmektedir. Program içerisinde "Siz zannediyor musunuz profesörler, doktorlar magazin sevmiyor, takip etmiyor. Bayılıyorlar. Kaç tane kariyer yapmış arkadaşım var. Bir konuda bilgi almak için aradığımda, önce dedikodu ver diyor. Bayılıyorlar. Çünkü deşarj oluyorlar böyle bir şeyle" demektedirler. Daha sonra her gün başka bir konuğun ağırlandığı programda "*Kanal D Ana Haber Bülteni"* sunucusu Buket Aydın gelmekte ve "Çok hastayım. Sizden başka beni kaldırıp getirecek başka kimse olamazdı" demektedir. Buket Aydın haber bültenini izleyen seyircilerin kendisine yüzükleriyle ilgili sordukları sorulardan bahsetmekte ve "Diyorum ki bu nasıl bir dikkat" cümlesini kurmaktadır. Buna ek olarak yemek yapamadığından ve dağınık olduğundan bahsetmektedir. Sunucular *Kanal D Haber'*in güzel bir habere imza attığını ve kendilerinin de sıkça da haberlerini kullandıklarını ve zaten bu haberin bütün magazincilerin beslenme noktası olduğunu söylemektedirler. Haber de sosyal medyanın yuva yıkması ile ilgilidir. Bununla birlikte stüdyoda konu ile ilgili müzikler çalmaktadır. Örneğin sosyal medya haberinde İsmail YK'nın Facebook şarkısı çalmaktadır. Sonra da sosyal medya üzerine konuşmaktadırlar. Buna ek olarak magazin olayları üzerine de konuşup yorum yapmaktadırlar. Bununla birlikte uzun bir süre Buket Aydın, estetiği olmadığını anlatmaktadır.

Programın içeriği son derece boş ve anlamsız olmakla birlikte, magazin en önemli şeymiş gibi davranılmaktadır. Herhangi bir eğitici ya da bilgilendirici işlevi olmayan programda herkesin magazin sevdiği, hatta bayıldığı söylemi ile de magazinin "önemi ve rahatlatıcılığı" vurgulanmaktadır. Programda sosyal medyaya yer verilmekte ve seyirciyle etkileşim halinde kalınmaktadır. Bununla birlikte, bir konuyu eleştirip, daha sonra eleştirdikleri konudan malzeme çıkarmaları ise ironiktir. "Hamile kalmadan öncesini göstermek" gibi cümlelerle seyirciyle samimiyet ortaya koymaya çalışsalar da esasen bayağılık söz konusu olmaktadır. Haber programı sunucusunun, magazin programına gelip, magazinsel olayları yorumlaması dikkat çekici olmakla birlikte, uzun bir süre estetiklerinin konuşulması da ilginç olan bir diğer noktadır. Buket Aydın'ın haber programını izleyen seyircilerin, yüzükleri ya da estetik iddialarıyla ilgili yaptıkları yorumlarla ilgili, haberleri izlemekten ziyade kendisine bakılmasını yok sayarak, seyircilerinin çok dikkatli olduğuna vurgu yapması da değinilmesi gereken bir konudur. Bu bağlamda program medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, ahlaksal çöküntü, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması ve "hayran" olunan karakterlerin gösterilmesi ile hayranlık parametrelerinden dolayı nihilistikdir. Ayrıca seyircileri, magazinsel içeriklerle, güncel olaylara karşı umursamaz ve duyarsız bir hale getirdiğinden varoluşsal nihilizme de göndermede bulunmaktadır. Simülasyon, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır. Buket Aydın'ın, seyircilerin sosyal medyadan yazdığı yorumlarla ilgili söylemlerinden yola çıkarak şunu söylemek de mümkündür ki haberleri değil sunucuyu izleyen seyirciler umursamaz, duyarsız, duygusuz ve ruhsuz bir tavır ortaya koyduklarından, bu noktada da varoluşsal nihilizm söz konusudur. Ayrıca Buket Aydın ya da başka bir ünlüyle iletişim halinde olmayı sağlayan sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık özelliğiyle de nihilizm söz konusu olmaktadır.

4.3.2.15. Nihat Hatipoğlu ile Dosta Doğru

*ATV'*de yayınlanan *"Nihat Hatipoğlu ile Dosta Doğru"* dini bir programdır. Nihat Hatipoğlu, programın başında, o gün neler konuşulacağını anlatmakta ve

izleyicilerin sosyal medyadan yazmaları için de günün hashtagini söylemektedir. Bununla birlikte program sırasında, Nihat Hatipoğlu'nun söylemlerini pekiştirmek adına dini müzikler çalması için bir müzik grubu da vardır. Programda "Dosta Doğru Özel Duası" okunmaktadır. Ayrıca "az sonra, birazdan" gibi KJ'ler ile merak edilen sorularla ilgili bilgiler paylaşılacağına dair görüntülerle, izleyici ekranda tutulmaya çalışılmaktadır. Örnek olarak ele alınan bir programda, Nihat Hatipoğlu dua okurken, KJ'de "Cuma gecesi Mevlid Kandili için hatimlerinizi bekliyoruz" yazısı yer almaktadır. Programın sonunda, Nihat Hatipoğlu konferanslarının devam ettiği bilgisini paylaşmakta ve yine duayla program sona ermektedir.

Program esasen dini bir amaç için yapılmasına rağmen, Hatipoğlu'nun konferanslarından bahsetmesi, dini içeriklerin bir televizyon şovuna dönüşmesi ve "az sonra/birazdan" gibi söylemlerle bunun desteklenmesi ya da izleyicilerden hatimlerini göndermelerini veya yorum yapmalarını istemeleriyle, dinle ilgili bilgilendirici program olmaktan ziyade, izleyicileri ekran başında tutan şov programı olduğu görülmektedir. Ayrıca hatim göndermelerini isteyerek, bunu Allah için yapılan bir şey olmanın ötesinde paylaşmak için yapılan bir şey olmaya evirilmesine neden olma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda programın medyanın dönüşen rolü, değerlere yeni değerler biçilmesi, kültür endüstrisinin bir ürünü olması ve sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılığından dolayı nihilistik olduğu söylenebilir.

4.3.2.16. Dizi TV

*ATV'*de yayınlana *"Dizi TV"* programı, *ATV* kanalındaki dizilerle ilgilidir. Daha açık bir deyişle, kanalda yayınlanan dizilerin gelecek bölümleri hakkında bilgi verilmekte, setteki oyuncularla konuşulmakta ve set arkasıyla ilgili görüntüler izleyiciye aktarılmaktadır. Programın detaylarından bahsetmek gerekirse, örnek olarak ele alınan bölümde, "En şık, en popüler, en karizmatik isimler…" diyen dış ses, *ATV'*deki oyuncuları göstermektedir. Kanaldaki tüm dizilerden de kısa kısa sahnelerin gösterildiği VTR'ler sürekli ekranda dönmekte ve karışık olarak dizilerden oyuncularla röportajlar verilmektedir. Bu arada ilk beş dakika sadece "az sonra" gösterileceklerle ilgilidir. İlk olarak "2019'da yıldızı parlayan isimler, en merak uyandıran yapım, en büyük rekabet, en eğlenceli âşıklar" gibi şeylerden bahsedilmektedir. Ancak bunlar sadece *ATV*

yapımları ve oyuncularıyla ilgilidir. Bunun sonrasında 2019 yılının son programı olan örnek programda, ATV oyuncularının 2020 dilekleri gösterilmektedir. Ayrıca, hafta boyunca yayınlanan programlardan ilgi çekici sahneler de yayınlanmaktadır. Son olarak da kanalın dizilerinden oyuncularla röportaj yapılmakta ve oynadıkları karakterler üzerine konuşulmaktadır.

Program genel olarak ele alındığında zaten boş ve anlamsız olan programlar ve dizilerden ibaret olması nedeniyle herhangi bir amaç ve değerden yoksundur. Bu bağlamda program, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığı beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, "hayran" olunan karakterlerin gösterilmesi ile hayranlık ve bayağılık parametrelerini taşımasından dolayı nihilistik unsurlara sahiptir. Ayrıca program, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması ve orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilisttir. Bununla birlikte hiçbir şey içermeyen program türüyle, izleyicileri çevresinde olanlar karşısında yabancılaştırarak, umursamaz, duyarsız ve duygusuz yapacağından varoluşsal nihilizm de mevcuttur.

4.3.2.17. Hayalimdeki Gelinlik

*Star TV'*de yayınlanan *"Hayalimdeki Gelinlik"* programında, beş gelin adayı 12.000 TL bütçeye sahiptirler ve gelin adayı, annesi ile kayınvalidesi bir arada yarışmaktadır. Daha açık bir deyişle, söz konusu bütçeden gelinlikle birlikte annenin ve kayınvalidenin kıyafetleri de alınmaktadır. Alışveriş sonrasında gelin adayı ve annesiyle kayınvalidesi, diğer gelin adaylarının karşısına çıkarak puan almaktadır. Final günü olan Cuma günü, son aşamada bütün gelin adayları gelinliklerini, annelerle kayınvalideler de kıyafetlerini giyerek, saç ve makyajları yapılmış bir şekilde jüri üyesinin karşısına çıkmakta ve puan almaktadırlar. Jüri üyesi, aynı zamanda eleştirilerini de söylemektedir. Kazanan yarışmacı hayalindeki gelinlik olarak aldığı gelinliği ödül olarak almaktadır.

Genel olarak programın son derece anlamsız olduğunu söylemek gerekmektedir. Bedava gelinlik için topluca yarışılan programda, herhangi bir değer ya da amaç bulunmamaktadır. Bu noktadan hareketle programda, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığı beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik ve eğlence odaklı

olmasından dolayı nihilizm söz konusudur. Buna ek olarak program, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması ile orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilisttir. Ayrıca yabancılaşma, umursamazlık, duyarsızlık ve duygusuzluk yarattığından da varoluşsal nihilizme götürmektedir.

4.3.2.18. Vahe ile Evdeki Mutluluk

*Star TV'*de yayınlanan *"Vahe ile Evdeki Mutluluk"* programı, Vahe Kılıçarslan tarafından sunulmaktadır. Programın formatı ise son derce ilginçtir. Program gezi ve yemek programı karışımı olarak başlayıp, ev dekorasyonuyla devam etmektedir. Örnek olarak ele alınan bölümde Vahe, Ordu'ya gitmektedir. İlk olarak pideciye, sonrasında ise bir kahvaltı evine gitmektedir. Yemekten sonra teleferiğe binilmekte, Ordu tanıtılmakta ve bu arada da pastaneye gidilip, pastalar ve tatlılar gösterilmektedir. Sonrasında sırasıyla kayak merkezi tanıtılarak, mangal yenilmekte, daha sonra bir restorana geçilerek yemekler yapılıp, tadına bakılmaktadır. Hemen ardından aynı şekilde bir restorana daha gidilmekte ve onun sonrasında Trabzon'da Akçaabat köftenin yapımı gösterilmektedir. Yine Trabzon'da fındıklı baklava yapımına geçilmekte ve daha sonra bir fırına gidilerek Trabzon ekmeği yapımı gösterilmektedir. Sonra yine bir köfteciye gidilerek, Akçaabat köftenin pişirilmesi anlatılmaktadır. Köfte sonrasında kuymak ve turşu kavurması yapımına geçilmektedir. Yemeklerden sonra Sümela Manastırı'na gidilmektedir. Manastır'dan sonra Laz böreği yapımı gösterilmektedir. Tüm bunlar bir saat içerisinde izleyiciye aktarılmakta ve programın kalan kısmında da başvuran bir izleyicinin evinin bir odasının yenilenme işlemi yapılmaktadır. Bu bölüm ise on ile on beş dakika arasında sürmektedir.

Program genel olarak ele alındığında izleyiciyi ekranda tutmak ve sıkılmasına fırsat vermemek amacıyla bir saate çok fazla içeriğin sığdırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu yüzden de her yerden kısa kısa görüntüler gösterilmektedir. Örnek olarak ele alınan bir programda 12 farklı yerde yiyecek yapımı gösterilmekte, 3 farklı yerde gezilmekte, 2 farklı şehre gidilmekte ve bir de ev yenilenmektedir. Bu noktadan hareketle, programın fazla yoğun ve hızlı bir içeriğinin olduğunu, daha açık bir deyişle karışık ve birbiriyle ilgisiz bir içeriğinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, programın medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik,

amaçsızlık, değersizlik ve eğlence odaklı olmasından dolayı nihilizme gönderme yaptığı söylenebilir. Ayrıca program, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması ve orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilisttir. Bununla birlikte izleyicileri yabancılaştırıp, umursamaz, duygusuz ve duyarsız yaptığından da varoluşsal nihilizm söz konusudur.

4.3.2.19. Gel Konuşalım

*TV8'*de yayınlanan *"Gel Konuşalım"* programı, bir magazin programıdır. Sunucuları Seray Sever, Cengiz Semercioğlu ve Eylem İpek Şafak olan programda, ünlüler ve magazinsel olaylar üzerinde uzun uzun konuşularak, yorum yapılmaktadır. Örnek olarak ele alınan bölümle ilgili detaylara geçildiğinde ise program, Seray Sever'in kıyafetleri övülerek başlamaktadır. Daha sonra sosyal medya hesapları paylaşılarak yorumlar beklenmektedir. Cengiz Semercioğlu ilk "haberin", Özgür Masur defilesiyle ilgili detaylar olduğunu söylemekte ve defileden görüntülere geçilmektedir. Defileyi izlemeye gelen ünlü kadınların kıyafetleri ile ilgili dış ses "Burcu Esmersoy da açık mor tuvaleti ile Bizans prenseslerini andırıyordu. Makyajı imparatorluk gibi ışıl ışıldı. Dekoltesi ise merak uyandıran cinstendi" yorumunu yaparken, kamera Esmersoy'un göğüs dekoltesine zoom yapmaktadır. Daha sonra "… Podyumumdaki birbirinden şık kıyafetlere mi Çağla Şikel'e mi bakalım, bilemiyoruz. Siyah süper mini eteği… Derin göğüs dekoltesi ve mücevherleriyle yürüyen bir sanat eseri gibi duruyor Çağla Şikel…" diye devam eden dış ses, diğer ünlü kadınlarla ilgili de aynı şekilde söylemler ortaya koymaktadır. Görüntülerin ardından sunucular da ünlülerin giydiği ve defiledeki kıyafetlerle ilgili uzun uzun yorumlarda bulunmaktadırlar. Seray Sever, Çağla Şikel'in elbisesiyle ilgili "Akıllıca bir şey yapıyor. Bacakları güzel. Fiziğinin doğru yerlerini öne çıkarıyor…" demektedir.

Bir sonraki "haber" Hande Ataizi'nin üçüncü kez evlenecek olmasıyla ilgilidir. Dış ses Hande Ataizi'nin kıyafetleriyle ilgili yorum yapmakta ve "46 yaşında olmasına rağmen Üniversiteli genç kızlar gibiydi. Genç sevgili, Hande Ataizi'ni de gençleştirdi" demektedir. Hande Ataizi "Büyük düğünleri insanların gözüne sokmaya gerek yok" demekte ve nikâh törenin Marsilya'da "mütevazı" bir şekilde olacağını söylemektedir. Seray Sever "Cengiz, bu çok enteresan bir konu değil mi? Hande Ataizi her şeyin en üst

seviyesinden yaşamış bir insan. En iyi ayakkabılar, en iyi çantalar… Estetikleri bile yurt dışında yaptırır, burada yaptırmaz şekilde… Şimdi sadeleşmeye doğru gidiyor…" demekte, sonra da bunun üzerine konuşulmaktadır.

Daha sonra defileye geri dönülmekte, İbrahim Kutluay ve sevgilisinin defiledeki görüntüleri ve aşkı konuşulmaktadır. "Defilede yüzlerce kişi vardı ama gözleri birbirinden başkasını görmedi. Burcu Esmersoy ile kısacık bir sohbete girseler de fırsatını buldukları an bir köşeye kaçtılar ve baş başa kaldılar… Bu arada basına ilk kez yan yana poz da verdiler, yani ilişkilerinin ciddiyetini gösterdiler…" söylemleri ile söz konusu "önemli olay" izleyicilerle paylaşılmaktadır. Sonrasında Özge Özpirinççi'ye geçilmekte ve "Yürüyen bir afet" olduğu söylenmekte, ardından kıyafeti üzerine konuşulmaktadır.

Ata Demirer'e, oyun çıkışında evlilikle ilgili sorular sorulmasının görüntülerini gösterilirken, Ata Demirer cevap vermediği için KJ'de "Evlilik soruları karşısında ağzını bıçak açmadı" yazmakta ve yine bunun üzerine de konuşulmaktadır. İki buçuk saatlik program sadece magazinsel olayların üzerine yapılan konuşmalardan ibaret olmakla birlikte, ünlülerin özel hayatı ve mal varlıklarıyla ilgili bilgiler de verilmektedir. Programda son olarak şuna da değinmek gerekmektedir ki Seray Sever ve Cengiz Semercioğlu arasında bir konu üzerine "Benim dediğim çıktı" konuşması gerçekleşmekte ve Seray Sever "Ben de dün zaten öyle dedim. Neyse ki seyirciler var burada. Onlar biliyor ne dediğimi. Öyle demedim mi?" diyerek, seyirciye sormaktadır.

Programın geneli itibari ile magazinsel olaylar üzerine konuşmak dışında hiçbir amacı yoktur ve boş içerikler üretmektedir. Ayrıca programda dekolteler üzerine yapılan konuşmalar ile kameranın dekoltelere yaptığı zoomlar ilgi çekicidir. Buna ek olarak Fransa'da nikâh kıyacak olan ünlünün bunu mütevazı olarak nitelendirmesi de dikkat çeken bir diğer noktadır. Basının karşısına el ele çıkmanın, ilişkilerin ciddi olduğu anlamına geldiğinin ifade edilmesi, magazinsel olayların seyirciye aktarılma ciddiyetini ve bu olayları sunarken niye "haber" olarak nitelendirdiklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda programda, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, bayağılık ve hayran olunan kişilerin gösterilmesinden dolayı da hayranlık parametreleriyle nihilizm söz konusudur.

Ayrıca Ata Demirer örneğinde olduğu gibi olayları çarpıtma ve bağlamından koparma gibi yöntemlere de başvurulduğundan, bu tarz örneklerde epistemolojik nihilizmin olduğu söylenebilir. Sundukları boş içerikleri ile seyirciyi umursamaz ve duyarsız bir duyguya sürüklediklerinden, ayrıca Hande Ataizi'nin "mütevazı" nikâh örneği gibi konular üzerinde ciddi bir şekilde konuşup, yorum yapmaları ile de esasen alaycı bir tavır ortaya koyduklarından varoluşsal nihilizmden bahsetmek mümkündür. Son olarak da sunucuların seyirci ile konuşuyor gibi yapmaları ve seyirciyi şahit olarak göstermeleri ile simülasyon ve hipergerçeklik ortaya çıktığından, bununla birlikte programda derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından ve programın orijinali olamayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm söz konusudur.

4.3.2.20. Seksenler

"Seksenler" dizisi *TRT 1*'de günlük yayınlanan ve seksenli yılları anlatan bir aile-komedi dizisidir. Esasen haftalık dizi olarak başlayan "*Seksenler"* dizisi, yayına ara vermiş ve 2019 yılında günlük bir dizi olarak tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda günlük dizi olarak 1. bölüm, esasen dizinin 229. bölümüdür. Bu yüzden ilk bölümlere özgü karakter tanıtımları bu bölümde yoktur. Fakat dizi karakterlerinden kısaca bahsetmek gerekirse, Fehmi dizinin ana karakterlerindendir. Rukiye ile evlidir. Ahmet, Nazlı ve Çağatay adında çocukları vardır. Ahmet ise Gülden ile evlidir. Nazlı eşinden boşanmış, ailesiyle yaşamaktadır. Butik Ali lakaplı Ali, komşu kızı Dilek'le evlidir. Dilek'in annesi Nurten, babası Seyfi'dir ve Fehmi ile Rukiye'nin üst katında yaşamaktadırlar. Mahalle karakolunda Başkomiser Rıza ile polis memuru Selahattin vardır. Dizide ayrıca manav Mustafa, sağcı Alper, solcu Nevzat, pastaneci Sami, Balıkçı İdris, kahveci Mesut, kebapçı Bahtiyar ve kardeşi Sinan vardır. Sami pastaneyi kızı Elvan ve damadı Şahin ile birlikte işletmekte ve Fato Ana adındaki annesi, kızı ve damadıyla yaşamaktadır. Mesut da Yıldız ile evlidir. Dizideki Basri karakteri ise "46'lı" lakaplı, sürekli "gün gelecek şöyle olacak" gibi tahminlerde bulunan ve esasında bugün var olan şeyler üzerine konuşan biridir.

Dizi Ahmet'in evden çıkmasıyla başlamaktadır. Arkada alkışlayan ses efekti vardır. Ahmet dış ses olarak seksenlerin herkes tarafından özlenen yıllar olduğunu söylemektedir. Bu yıllarla kıyaslama yapılan dizide Ahmet "Komşularımız gelip

geçerken selam vermeye çekindiğimiz değil, gözünün içine bakıp, sıkıntısı olup olmadığını anladığımız dostlarımızdı…" demektedir. Bu sırada Ahmet, Bekir ile şakalaşmakta, Bahtiyar, kebap hazırlamakta ve kahveci Mesut, Bekir'e çay getirmektedir. Kahvede Basri, Alper, Ahmet, Bahtiyar ve Mesut mahallede, Bekir'in önünde oturduğu ve kimseye söylemediği, etrafı örtülü yere ne açılacağını merak etmekte ve öğrenmeye çalışmaktadırlar. Dizide sıcak ve samimi bir mahalle ortamı çizilmekte ve gülme, alkış efekti gibi efektiler sıkça kullanılmaktadır.

Pastanede Şahin, Sami ve Elvan arasındaki konu da gizemli yere ne açılacağıyla ilgilidir. Sami'ye pastane açılacağıyla ilgili şaka yapmakta ve eğlenilmektedir. Daha sonra Fehmi'nin evine geçilmektedir. Kahvaltı yapan Fehmi ve ailesinin konusu da ne açılacağıyla ilgilidir. Bu sırada mahallede çocuklar oyun oynamaktadır.

Nurten mahallenin dedikoducusudur. Her şeyden haberdar olmakta ve dedikodular hep Nurten'den alınmaktadır. Nazlı üniversite mezunudur fakat işsizdir ve iş aramaktadır. Yıldız kahveye gelip, Mesut'a ne açıldığını öğrenemediği için kızmaktadır. Dizide artık serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir ve bu durum sık sık vurgulanmaktadır. Basri "Gün gelecek rekabet her şeyin önüne geçecek. Komşu komşuyla rekabet edecek" demekte, Mesut da "Laf mı senin ki… Ne gelecekmiş! Ne dostluk ve ne arkadaşlık. Ben istemiyorum böyle gelecek" diye cevap vermektedir.

Hala ne olduğu öğrenilmeyen yerle ilgili bilgi almak için son çare olarak Rıza gelmektedir. Rıza, emekli bekçi Bekir'in eski amiri olduğu için, Bekir Rıza'dan çekinmektedir. Rıza, Bekir'in üzerinde baskı kurmakta, ancak Bekir söylememekte direnmektedir. Kadınların konusu yeni açılacak yerin ne olduğunun yanı sıra Nurten'in kızı ve damadının neden bir süredir onlarda kaldığıdır.

Fato Ana hastalanıp, fenalaşmıştır. Mahallenin gündemi bir anda değişmektedir. Fato Ana öldü haberi mahallede yayılmaktadır. Sami ağlamakta ve mahalleli de onu avutmaktadır. Fato Ana'nın cenaze törenini konuşurken, Fato Ana pastaneye gelmekte ve ölmediği anlaşılmaktadır. Bu arada herkes çığlık atmaktadır. Ahmet pastaneye girmekte, Fato Ana orda olduğu halde görmeyerek, baş sağlığı dilemekte, Fato Ana'yı görünce oda çığlık atmaktadır.

Ahmet, Butik Ali ve Dilek'in neden ailesinde kaldıklarını anlamak için evlerine gitmektedir. Kadınlar da bu arada arasında, Nazlı'nın evlenme mevzusunu konuşmaktadır. Nazlı ise eski eşi Ergun'u düşünmekte, onunla yaşadıklarını hatırlamaktadır ve bu üç dakika gibi uzun bir süre sürmektedir.

Gece olduğunda mahalleli Bekir'in yorgunluğu fırsat bilerek ne olduğu öğrenmeye çalışmaktadırlar. Fakat yine başarısız olmaktadırlar. Mahalleye gece gizemli biri gelmektedir. Şahin koşarak eve gelmekte ve "O geldi" demektedir. "Kim geldi? Ne geldi?" soruları sorulmakta, ancak sorular cevapsız kalmaktadır. Ahmet dış ses olarak o günlerde çıkar ve beklentilerin olmadığını, o dostların artık kalmadığını anlatmaktadır.

Kahvenin konusu ise hala ne açılacağıyla ilgilidir. Bununla birlikte dün gece gelen gizemli kişiyle ilgili isim verilmeden konuşulmakta ve "Geldiğini nasıl söyleyeceğiz?" konuşmaları geçmektedir. Ancak daha sonra Şahin'in koşarak gece eve gittiği "O geldi" diye bağırdığı kişinin, Bahtiyar'ın, Adana'da iş bulduğu kardeşi Sinan olduğu anlaşılmaktadır. Sinan işi ve memleketi bırakıp, İstanbul'a gelmiştir. Ahmet ve Şahin, Fehmi'ye Bahtiyar'la konuşması için Sinan'ın geldiğini söylemeye çalışmaktadırlar. Fakat bir türlü söyleyememektedirler.

Mahalledekiler Bahtiyar'a kardeşinin geldiğini söylemek üzereyken, üst komşu gelmekte ve kebabın kokusundan, isinden çok rahatsız olduğunu, şikâyet edeceğini ifade etmektedir. Bahtiyar üst komşusuyla kavgaya başlayınca, mahalleli yine söyleyememektedir. Bu gibi girişimler bölüm boyunca sürmektedir.

Müzik ve efektlerin sıklıkla kullanıldığı dizide, mahallede oynayan çocuklar ve herkesin aile gibi olması dikkat çekicidir. Dizide sürekli olarak bugün ile seksenler kıyaslaması yapılmakta ve seksenli yılların, bu yıllardan çok daha iyi olduğu, insanların daha samimi olduğu vurgusu yapılmaktır. Ayrıca Basri karakterinin sık sık "Gün gelecek…" yorumlarıyla da bugüne çokça olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Bununla birlikte dizideki sahneler ve konular çok uzun sürmektedir. İki bölüm boyunca mahalleye ne açılacağı konuşulmakta ve hala anlaşılmamaktadır ya da diyaloglar ve geçmişe gidişler fazlasıyla uzatılmaktadır. Ahmet'in yanındaki Fato Ana'yı görmemesi veya gereksiz bir

şekilde sürekli olarak panik yaratılması, ancak sonunda bir şey çıkmaması ve yine sürekli gizem yaratılmaya çalışılmasıyla, söylenemeyen olaylar dizideki anlamsızlıklardandır.

Aynı şeylerin sürekli tekrar etmesinden oluşan dizinin, insanlara eğlenceli zaman geçirtmek dışında hiçbir amacının olmadığını söylemek mümkündür. Bu noktadan hareketle dizi mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, eğlence odaklı olması, düzenli izlenen dizi karakterlerine karşı oluşan hayranlık ve komedi parametreleriyle nihilistiktir. Ayrıca bu gibi amaçsız dizileri düzenli olarak izleyen izleyici çevresinde olup bitenlere karşı umursamaz, duyarsız ve duygusuz olabileceğinden, bu tarz dizilerin, izleyicileri varoluşsal nihilizme götüreceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, her gün izlenerek, tüm hayatlarına şahit olunan dizi oyuncuları ile tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve dizideki dünya ile karakterlerin, gerçek hayattan ve gerçek hayattaki kişilerden daha gerçek algılanması, yani hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

4.3.3. Ana Haber Bültenleri

Ana haber bültenleri başlığında, karasal yayın yapan kanallar içerisinden en çok izlenen kanallar seçilmiş ve ana haber bülteninin tamamı incelenmiştir. Bu bağlamda *FOX TV, ATV, Star TV, Show TV, Kanal D* ve *TRT 1* kanallarının, aynı gün yaptığı ana haber bültenleri örneklem olarak alınmıştır.

4.3.3.1. FOX TV

*FOX TV'*de yayınlanan *"Fatih Portakal ile FOX Ana Haber"* programı, kanalın ana haber bültenidir. 22 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı programda Fatih Portakal, "İyi akşamlar. Türkiye'nin en etkili haber bültenine hoş geldiniz. Öyle bir zam yapıldı ki. Aslında zam kelimesi sizi şaşırtmıyor. Ancak zammın büyüklüğü şaşırtacak sizi ve o zammın büyüklüğünü anlatabilmek için abartılı bir cümle kurmak gerekiyor. Ama abartılı bir zam…" diyerek yayına başlamaktadır. Daha sonra yüksek hızlı trene yapılan zamdan bahseden Portakal, "O zammı duyduğunuzda verdiğiniz tepki şöyle: Bu ne ya! ... En kibar tabiriyle böylesi görülmedi. Cumhuriyet tarihinin belki de en çok

konuşulan zamlarından biri olacak …" diye devam etmektedir. Bu arada hashtag de "#böylesigörülmedi"dir. Bültenin geneli hakkında bilgi verildikten sonra, ilk haber olarak "FETÖ'nün Siyasi Ayağı tartışması" verilmektedir. Haberde, İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in, FETÖ ile ilgili olduğu iddiası ele alınmakta ve açıklamalara yer verilmektedir. Fatih Portakal haber sonunda Temel Karamollaoğlu'nun "Hâkimler ne yapacaklarını şaşırdı" cümlesine dikkat çekerek, "Şu günün Türkiye'sinde gerek savcı olmak, gerek mahkeme başkanı olmak, gerek mahkeme üyesi olmak çok zor. Herkes itham altında kalabilir. Herkes iftiralara maruz kalabilir… Herkes birbirini şikâyet ediyor. Herkesin birbirinin kuyusuna kazdığı bir sistem içerisinde miyiz? … " demektedir. Bunun sonrasında ise Metin İyidil davasıyla ilgili habere geçilmektedir. Tek bir sorunun olduğunu söyleyen Portakal, ardından yerel mahkemenin müebbet cezası verdiği bir davada, konu istinaf mahkemesine gittiğinde nasıl beraat kararı verebilir, ardından da nasıl tahliyesi gerçekleşebilir sorusunu sormaktadır. Haber içerisinde de muhaliflerin, Metin İyidil ile ilgili darbe girişiminden önce FETÖcü olduğuyla ilgili rapor hazırlandığı, ancak raporun görmezden gelindiği, ortadan kaldırıldığı söylenmektedirler. Dış ses de beraat kararından bir gün sonra yeniden tutuklanıp hapse atıldığını belirtmektedir. Haberde Engin Altay'ın, MİT'in Metin İyidil ile ilgili gönderdiği FETÖcü'dür raporuna rağmen, İyidil'in terfi ettirilerek, çok kritik bir göreve getirilmesini eleştiren açıklamalarına yer verilmektedir.

Üçüncü haber "'VIP'cezalar" ile ilgilidir. Daha açık bir deyişle, FETÖ'nün yapılanması içinde siyasetçileri, sanatçıları, gazetecileri ve iş adamlarını dinledikleri iddiasıyla ilgilidir. Portakal, onlar hakkındaki davanın sona erdiğini ve emniyet görevlilerinin aldıkları cezaları açıklamaktadır. Bu arada sosyal medyadan gelen yorumlardan da okumaktadır. Bunun sonrasında ise "Çok konuşulan bir konu, acaba seçim olur mu 2020'de? … Konu seçimin tarihinden ziyade yönetim sistemi değişir mi değişmez mi sorusuna geldi. Seçimi tartışırken, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini tartışır hale getirdi muhalefet bizi…" diyerek, dördüncü habere geçmektedir. Beşinci haber Ahmet Davutoğlu ile ilgilidir. Davutoğlu'nun yaptığı bir açıklamadan bahsedilen haberde, açıklamanın sertliğine ve Davutoğlu'nun içinden çıktığı partiyle ilgili yaptığı tespitlere dikkat çekilmektedir. Portakal, Davutoğlu'nun cesaretle eleştiri yaptığını ifade etmektedir. Bunun sonrasından ise Davutoğlu'nun söz konusu açıklamaları, başına

geldiği zaman anladığını ve o zaman açıklama yaptığını söyleyerek, eleştirmekte ve "İlla Ahmet Bey canınız yandığı zaman mı bu cümleleri kurmalıydınız? …" demektedir.

Altıncı haber ise Kanal İstanbul ile ilgilidir. Portakal, haberde uzmanların söylemlerine yer vererek, güvenli bölgenin de Kanal İstanbul'da olduğunu söylemekte ve güvenli bölgenin rezerv bölge; yani, olası bir depremde riskli bölgedeki insanların güvenli bölgeye taşınması demek olduğunu ve güvenli bölgenin Kanal İstanbul içerisinde yer aldığını ifade etmektedir. Haber içerisinde de muhaliflerin ve bilim insanlarının görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca Kanal İstanbul'un başlangıcı olarak planlanan Küçükçekmece Gölü'nden 60 milyon ton çamur çıkacağı ve çamurun nereye konulacağının belli olmadığı söylenmektedir. Fatih Portakal "Eğer bu projenin çok faydalı olacağını söyleyen, deprem riski taşımadığını ve bununla ilgili elinde bilimsel veriler, raporlar olduğunu söyleyen bilim insanı varsa bizlere ulaşabilirler. Onların da sesini duyurmak isteriz. Önemli olan vatandaşı yanıltmadan, bu bilgileri paylaşabilmek …" diyerek, haberle ilgili yorumunu yapmaktadır.

Yedinci haber zamlarla ilgilidir. Fatih Portakal, "Önce doğalgaz, elektrik, şimdi de Ankara'daki yüksek hızlı tren… Önce doğalgaz. Kış gelince doğalgazı kullanmak zorunda kaldık. Avrupa, son on yılın en ucuz doğalgazını kullanıyor. Türkiye enerji geçiş yeri. Ama maalesef yaptığı anlaşmalardan dolayı maalesef yüksek fiyata alıyor ve üstüne devlet de zam yapıyor. Ardından pahalı kullanmaya başlıyoruz. Enerji uzmanları diyor ki yapılan anlaşmalara da bakarak. Kazanan, gaz alınan yerler; Azerbaycan ve Rusya, kaybeden ise Türkiye. Türkiye kaybedince tabi para bizim cebimizden çıkıyor" diyerek habere giriş yapmaktadır. Haber içerisinde uzman ve halk röportajına yer verilmektedir.

Sekizinci haber elektrik zammı ile ilgilidir. Portakal, "Elektrikte de biz pahalı elektrik tüketiyoruz. Doğalgazda böyle, elektrikte böyle… Bu soruyu soruyoruz. Pahalı elektrik kullanıyoruz ya bizim cebimizden çıkıyor. Bu özelleştirmelerle elektrik şirketleri mi kollanıyor? Çünkü Elektrik Mühendisleri Odası'nın iddiası bu yönde" demektedir. Haberde de mühendisle röportaj yapılmakta ve mühendis, elektriğin özelleştirmeden dolayı pahalı olduğunu ifade etmektedir. Haberde üretim sıkıntısı olmamasına ve fazla fazla elektrik üretebilecek kapasite olmasına rağmen, dünyanın en pahalı elektriğinin

kullanıldığı belirtilmektedir. Özelleştirme yapılırken vatandaşın değil, firmaların çıkarlarının gözetildiği söylenmektedir.

Dokuzuncu haber yüksek hızlı trenlere yapılan zamla ilgilidir. "Böylesi görülmedi, bu gerçekten efsane. Hani Cumhurbaşkanı dedi ya 2019 değerlendirmesinde; 2019'u başarıyla geçtik, 2020 efsane bir yıl olacak diye. Gerçekten efsane olacak. Böyle bir zam duyulmadı. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları bu zammı nasıl yaptı bilemiyoruz. Ama hızlı tren, hızlı gidiyor, zammı da hızlı gidiyor" diyerek haberi sunmaktadır. Haberde halk röportajlarına yer verilmekte ve abonman kartlardaki zam oranlarıyla ilgili bilgilendirme yapılmaktadır. Zammın %300'lere varan astronomik miktarda olduğu söylenmekte ve KJ'de 480TL olan abonman ücretinin 1687TL'ye çıktığı yazmaktadır. Muhabir, Ankara-Polatlı hattında, günde yüzlerce yolcunun yüksek hızlı trenle seyahat ettiğini ve abonman kart kullandığını, bu yolculuk için ödenen ücretin 220 liradan 877,5 lira olduğunu anlatmaktadır. Daha sonra da zam yapılan diğer hatlardaki eski ve yeni fiyat tarifeleri gösterilmektedir. Sonrasında ise muhabir, "Ulaştırma Bakanlığı'na göre yolcu ücretlerine bir zam yapılmadı, yalnızca abonman kartlara yapılan indirim ücreti düşürüldü" diyerek, bakanlığın yaptığı açıklamaya göndermede bulunulmaktadır. Portakal haberle ilgili "… Ama olsun enflasyon %12. O huzur yeter bize… Yapacaksanız makul oranlarda yapın. Enflasyon %12. O zaman %12 yapmak zorundasınız. Enflasyon %12 diyerek bizim aklımızda alay etmeyin…" demektedir.

Onuncu haber de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin işçi alımı ile ilgilidir. 293 kişinin alınacağı söylenilen belediyeye, 25.000 kişinin başvuru yaptığı anlatılmakta ve işsizliğe vurgu yapılmaktadır. On birinci haber ise Ordu'daki altın madeniyle ilgilidir. Bölge halkının "Yaşadığımız yemyeşil yer çöl olacak. Bir de siyanürle aranacak olması hepimizi tedirgin ediyor. Buranın böyle olması içimizi eritiyor" söylemlerine yer verilmektedir. Çevre sorunlarıyla ilgili olan bu haberde, "İnsan sağlığı da tehlikede, doğa da. Beş yıldır Fatsa'nın, Yukarıbahçeler mevkiinde altın çıkaran İngiliz şirket, faaliyet süresini 14 yıl uzatmayı, faaliyet alanını da üç kata çıkarmayı planlıyor" denilerek, eleştirilmekte ve halkın söylemlerine yer verilmektedir. Fatsa'da beş yılda 15 köyün, 729 dönüm tarım alanın, 1140 dönüm ormanlık alanın yok olduğu bilgisi paylaşılmaktadır. 275 futbol sahası büyüklüğünde alanın çoraklaştığı ve daha fazlasına siyanür karıştığı,

eğer maden sahası alanı genişlerse bunun, dört katına ulaşacağı, 19 yılın sonunda da toprağa 600.000 kilo siyanür karışacağı belirtilmektedir. Son haberde Kırıkkale Üniversite Tıp Fakültesi'nde 36 kişinin, hastanenin vurduğu iğneden dolayı görme kaybına uğramasıyla ilgilidir.

Haberlerin geneli ele alındığında muhalif bir tavrı olan *FOX TV'*nin eleştirel ve karamsarlığa varan bir bakış açısıyla haberleri kurguladığı görülmektedir. Haber bülteninin tamamına bakıldığında kriz ve başarısızlık söyleminden dolayı epistemolojik nihilizm; siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sisteme karşı çıkma çabası olduğundan politik nihilizm söz konusudur. Ayrıca haberler pesimist olmakla birlikte, izleyicileri umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olmaya sürüklediğinden, bununla birlikte keder, korku ve hayal kırıklığı yarattığından varoluşsal nihilizme yol açmaktadır. Buna ilaveten sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılığı, medyanın dönüşen rolleri özelliği ve aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonu aşılamasıyla da nihilizm söz konusu olmaktadır.

4.3.3.2. ATV

*ATV'*de yayınlanan *"ATV Ana Haber"* programı, kanalın ana haber bültenidir ve örneklem olarak 22 Ocak 2020 tarihi alınmıştır. Haber bülteninin hashtagi "#atvhaber"dir. Cem Öğretir "Haberin merkezinden iyi akşamlar. Manşetimiz katil virüs Corona. Ama öncesinde şunu söyleyeyim Türkiye'de de grip ve Beta virüsü çok yaygın… Dünya diken üstünde. Çin'de başlayan bu virüsten hayatını kaybedenlerin sayısı 17'ye yükseldi… Panik çok büyük... Artık ölümcül virüs, okyanusu aştı dünyaya yayıldı… Türkiye'de Corona virüsü henüz yok… Bilim adamları Corona virüsü için, 2500'den fazla insanın katili Sars virüsünün kuzeni diyor" diyerek, ilk haberin anonsunu yapmaktadır. Haberin içeriğinde de virüsle ilgili bilgi verilmektedir. Hastalığın Türkiye'de henüz görülmediği belirtilerek, Sağlık Bakanı'nın konuşmalarına yer verilmekte ve olası bir tehlike durumu için tetikte olunduğu ifade edilmektedir. "Türkiye'nin dünyaya açılan en önemli kapılarından olan "İstanbul Havalimanı'nda da salgın hastalığına karşı tüm önlemler alındı" dış sesi eşliğinde, muhabir İstanbul Havalimanı'ndan anons çekmekte ve tüm önlemlerin alındığını ifade etmektedir. KJ'de "En kötü senaryoya hazırız!" yazmaktadır. İkinci haber grip ilacı bulmanın sıkıntı

olmadığıyla ilgilidir. Cem Öğretir, "Havaların soğuması ile iyice grip vakaları arttı, haliyle. Hastaneler ful çekiyor diyebiliriz, amiyane tabirle. Ancak son zamanlarda bir iddia ortaya atıldı. Grip virüsünün artması, yayılmasıyla birlikte bir iddia ortaya atıldı. Eczanelerde ilaç yok cümlesini duyuyoruz sık sık. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'ya bugün bu soru da soruldu. Çok net bir yanıt verdi Bakan: İlaç sıkıntımız yok" demekte ve habere geçmektedir. Haberde Fahrettin Koca'nın söylemleri eşliğinde, ilaç sıkıntısı olmadığı anlatılmaktadır.

Üçüncü haber İdlib ile ilgilidir. Öğretir, "Dokuz yıldır iç Savaşla çalkalanan Suriye'nin İdlib şehrinde kaos bitmek bilmiyor. Esad ve Rus uçakları kente bomba yağdırmaya devam ediyor. İki günde ölen sivil sayısı 35'e yükseldi. Yine bugün, Rus ve Amerikan askerleri karşı karşıya geldi İdlib'de. Aynı dakikalarda Mehmetçik Barış Pınarı Harekât Bölgesi'nde terör hazırlığında olan dört PKK/YPG'li teröristi silahlarıyla birlikte yakaladı. Yani bölge çok hareketli" anonsundan sonra habere geçilmektedir. Haberde "Ateşkese rağmen Esad Katliamı" KJ'si ile İdlib'deki bombalamalar anlatılmaktadır. Buna ek olarak aynı bölgedeki PKK'lı teröristlerin eylemlerine de değinilmektedir. Bir sonraki haber 12 Eylül polemiğiyle ilgilidir. Öğretir, "Ve Ankara. Tansiyon yine yüksek. CHP sözcüsü Faik Öztrak'ın 12 Eylül ile ilgili Devlet Bahçeli'yi hedef alan sözlerine MHP'den sert yanıt geldi. MHP Başkan Yardımcısı Semih Yalçın, "Genel başkanımız işkencelere maruz kalmış olsaydı, CHP askeri cuntayı alkışlardı" diye konuştu" demektedir. Haberin içeriğinde de Öztrak ve İzzet Ulvi Yönter'in söylemleri karşılıklı olarak yer almakla birlikte, "CHP ve FETÖ'nün siyasi ayağı araştırılsın tartışması, CHP sözcüğü Faik Öztrak'ın, 12 Eylül döneminden gündeme getirdiği bir iddiayla daha da büyüdü…" söylemleri yer almaktadır. Haber, Yöner'in "HDP yanınızda, PKK yanınızda, YPG yanınızda, FETÖ yanınızda. Faik Öztrak bunlara cevap versin" cümleleriyle bitmektedir.

Beşinci haber, FETÖ-CIA ilişkisidir. "FETÖ-CIA ilişkisi bir bir deşifre oluyor. Örgüt elemanlarından eski MİT'çi Enver Altaylı için hazırlanan iddianamede yok yok. Dosyaların arasında Amerika'nın gizli servisi CIA'in, 15 Temmuz'daki rolüne ve siyasi ayağı kim sorusuna yanıt olacak birçok belge var. Biliyorsunuz Kılıçdaroğlu her fırsatta dile getiriyor o soruyu: FETÖ'nün siyasi ayağı kim diye. İşte aynı Kılıçdaroğlu'nun

başdanışmanı koltuğunda oturan isim Rasim Bölücek de darbe iddianamesinde yerini aldı. Dosyalarda Bölücek'in, FETÖ'cü Altay'lıyla 15 Temmuz öncesi tam 1159 kere telefonda görüştüğü yazıyor" diyen Öğretir, daha sonra habere geçmektedir. KJ'de "Karanlık Enver'in kirli ilişkileri!" yazmaktadır. 15 Temmuz'dan görüntülerin yanı sıra Kılıçdaroğlu'nun "Biz ne diyorduk: Kontrollü darbe diyorduk" ifadesine yer verilmektedir. Dış ses "Kemal Kılıçdaroğlu'nun her fırsatta dile getirdiği FETÖ'nün siyasi ayağı tartışması yeni bir boyut kazandı. CHP liderinin başdanışmanı Rasim Bölücek'in, darbe girişimi sürecinde FETÖ ile siyasilerin arasında köprü görevi kuran, CIA ajanı Enver Altaylı ile 1159 telefon görüşmesi yaptığı tespit edildi…" cümlelerini okurken, KJ'de "Bakın kimmiş FETÖ'nün siyasi ayağı!" yazmaktadır. Dış ses "kontrollü darbe" söyleminin bir siyasi proje olduğu anlaşıldı diye eklemektedir.

Altıncı haber ekonomiyle ilgilidir. Öğretir, "Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, Davos Zirvesi'nin yapıldığı İsviçre'de kritik mesajlar verdi. Bakan Albayrak, "2020 ertelenen yatırımların hayata geçtiği yıl olacak. Ekonomimiz büyük bir değişimin başlangıcında" dedi" diyerek habere geçmektedir. "Türkiye yeni bir döneme giriyor" KJ ile Albayrak'ın röportajı verilmekte ve dış ses, Albayrak müjdeyi ekonomi zirvesinden verdi demektedir. Albayrak'ın, 2019'da Türk varlıklarına yatırım yapanların kazançlı çıktığını ve bu sürecin 2020'de yılında da devam edeceğini söylediğini anlatan dış sese, "2020 çok daha güzel olacak" KJ'si eşlik etmektedir. Yedinci haber "Başkentin bilinmeyenler" temalıdır. "Siyasetin köklü partileri CHP, MHP ve AK Parti, genel merkez binaları malum, sürekli yoğun. Siyasi tartışmalar da hiç bitmiyor, haliyle. O binalarda sadece ciddi, tansiyonu çok yüksek konular konuşuluyor ya da biz öyle zannediyoruz. Doğrusu başka. İşte başkentin bilinmeyenleri" dedikten sonra habere geçilmektedir. İlk olarak Erdoğan'ın fotoğrafçısı ile röportaj yapılmakta ve Erdoğan'ın hal hatır sormadan odasına çıkmadığı anlatılmaktadır. AK Parti'deki 19 yıldır süren istikrar dile getirilmektedir. Daha sonra CHP'ye geçilmekte ve genel merkezin binası anlatılarak, Türkiye'nin ilk akıllı siyasi parti genel merkez binası olduğu vurgusu yapılmaktadır. CHP genel merkezin emektarının ise dört genel başkan gören Barış Bozkurt olduğu dile getirilmekte ve KJ'de genç bir isim olduğu yazmaktadır. Bozkurt'un 26 yıldır partide görev yaptığı ve 26 yılda dört genel başkan gördüğü söylenmektedir. Son olarak MHP'ye geçilmekte ve MHP genel merkezinin müze gibi olduğu söylenerek,

Bahçeli'ye gelen hediyelerin burada sergilendiği ifade edilmektedir. Merkezdeki taş medrese gösterilerek, haber bitirilmektedir.

Sekizinci haber kaybolan Gülistan ile ilgilidir. Annesinin "Ne olur gel. Her gün ölüyorum" dediği ve Gülistanın haftalar önce sırra kıdem bastığı söylenmektedir. Kentin didik didik edildiği ama hala aydınlatılamadığı ifade edilmekte ve Gülistan'ın hikâyesi anlatılmaktadır. Dokuzuncu haber bir trafik kazası haberidir. Bir sonraki haber bir soygun haberidir. On birinci haber, evinin önünde öldürülen Ceren ile başlamakta ve evinin önünde gasp edilirken bıçaklı saldırıya uğrayarak, ağır yaralanan bir kız ile devam etmektedir. On ikinci haber kaçak avlanırken yakalanan balıkçılarla ilgilidir. On üçüncü haberde lösemi hastası küçük bir kızın hikâyesi anlatılmaktadır. On dördüncü haber boşandığı kocası tarafından öldürülen kadının, on beşinci haber daha önce işlenen bir cinayette, katilin kim olduğunun bulunamaması, bunun üzerine ailenin Müge Anlı'nın programına başvurması ve şüphelerin tek bir kişide toplanması ile ilgilidir. Müge Anlı'nın programından görüntülere yer verilerek, Müge Anlı'nın olaya el attığı ifade edilmektedir. Programdaki adli tıp uzmanı, öldürülen kadında yapılan işkenceleri ve bu işkencelerin sonucunu ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. On altıncı haber, havalarla ilgili olup, on yedinci haber internet alışverişi haberleridir. On sekizinci haber de saç ekimi ve Türkiye'nin saç ekiminde bir numara olduğu haberidir. On dokuzuncu haber Çin'de yaşlılık hastası olan bir kızı anlatmaktadır. Yirminci haber ise "merdiven altı döner" haberidir.

Hükümeti destekler bir dil ortaya koyan *ATV,* haberlerde ılımlı ve olumsuzluklara değinmeyen, aksine olumlu yanları gösteren haberlere yer vermektedir. Ayrıca henüz doğruluğu kanıtlanmamış, başka bir deyişle, herhangi bir sonuca bağlanmamış olaylarla ilgili kesin bir dille haber yapmaları post-truth söylemlerin yayılmasına neden olduğundan ve zam haberlerine hiç değinmemeleri, buna karşılık ekonominin iyi olduğuna dair haber yapmaları da yanılsama evrenine yol açtığından ve olaylar göz ardı edildiğinden epistemolojik nihilizmden bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte, olumsuzluklardan bahsetmeyen haber dili ile izleyicileri umursamaz ve duyarsız bir tavır içerisine sürüklediği için varoluşsal nihilizm; siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan ise politik nihilizm

söz konusudur. Buna ek olarak sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılığı, medyanın dönüşen rolleri ve aynı tarz haber üslubuyla sürü vizyonu aşılaması ile de nihilizm vardır.

4.3.3.3. Show TV

Ece Üner'in sunduğu *"Show Ana Haber Bülteni"*nin 22 Ocak 2020 tarihli yayını örneklem olarak alınmıştır. İlk haberin Corona virüsü olduğu haberde, Ece Üner "Çin'de 17 kişinin ölümüne yol açan ölümcül virüs Amerika'ya ulaştı… Gizemli virüs Türkiye'ye gelir mi sorusu akıllarda. Dikkat çeken açıklama Sağlık Bakanı'ndan geldi" demekte ve habere geçilmektedir. Haberde virüsle ilgili bilgi ve Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın açıklamalarına yer verilmektedir. Koca "7/24 saat hem liman hem de havaalanlarında yakın takip içerisinde" demekte, fakat dış ses "Virüsün yayıldığı şehirden Türkiye'ye haftada 3 kez uçak seferi var, havalimanlarında termal kameralar şimdilik devreye sokulmadı…" söylemini ortaya koymakta ve bu esnada ekranda, tırnak içinde "Paniğe gerek yok" yazmaktadır. İkinci haber siyasi bir haberdir. Üner, "Erdoğan, parlamenter sisteme geçecek dedi ve dikkat çeken bir iddia ortaya attı. Habercilerle yemekte buluşan İYİ Parti lideri Meral Akşener, gündemdeki FETÖ tartışması ile ilgili de çok çarpıcı açıklamalar yaptı" demektedir. "Akşener'den FETÖ açıklaması" KJ'si ile Akşenir'in açıklamalarına yer verilmektedir. Dış ses de "Hakkındaki FETÖ iddialarına böyle karşılık verdi" diyerek, esasen bir iddia olduğunun altı çizilmektedir.

Üçüncü haber bekçilerin yetkisiyle ilgilidir. "Bekçinin kimlik sorma yetkisi var mı yok mu tartışması sona eriyor. AK Parti, bekçilerin yetkilerinin yeniden düzenlenmesi için hazırladığı kanun teklifini meclise sundu, o teklifte, bekçilere araç durdurma yetkisi de veriliyor, ama verilen tüm yetkilerin ön şartları var" anonsundan sonra habere geçilmektedir. Haberde de konuyla ilgili detaylar yer almaktadır. Sonraki haber uyuşturucu ve terörle ilgilidir. Üner "Güneydoğulu ailelere seslendi: "Uyuşturucudan kurtardığımız her genç PKK'ya vurduğumuz bir darbedir" dedi. Mardin'in Kızıltepe ilçesini ziyaret eden Süleyman Soylu, terör örgütleri ile zehir tacirleri arasındaki bağlantıyı anlattı" dedikten sonra haber verilmektedir. Haberde Soylu'nun açıklamalarına yer verilmekte ve KJ'de "Uyuşturucu ile topyekûn mücadele" yazmaktadır. Beşinci haber sağlık haberidir. "Kırıkkale'de tedavi için gözlerine iğne vurulan 36 hasta birden görme

kaybı yaşadı. Ucuz iğne kör mü yaptı tartışması başladı. Ankara'ya sevk edilen o hastaların endişesini, CHP milletvekili meclise taşıdı" diyen Üner, sonrasında habere geçmektedir. KJ'de "Ucuz iğne kör mü etti?" yazmakta ve hastalarla yapılan röportajlar verilmektedir. Dış ses "…CHP Milletvekili Ahmet Önal skandalı meclis gündemine taşıdı" demekte ve Önal'ın açıklamalarına yer verilmektedir. Muhabir "…Eczanelerde rahatlıkla hala bulunabiliyor" dedikten sonra, dış ses "İYİ Partili Tuğba Vural Çokal'ın da o ilaca karşı tam bir sene önce meclisi bilgilendirip, uyardığı ortaya çıktı" söylemini kullanmakta ve Çokal'ın o uyarısı gösterilmektedir.

Altıncı haber doğalgaz faturalarına taksit haberidir. Vatandaşın doğalgaz faturalarını nasıl ödeyeceğini düşünürken, İGDAŞ'ın doğalgaz faturalarına taksit imkânı verdiği anlatılmaktadır. Haberde halk röportajına yer verilmektedir. Üner, haberin sonunda "Kışın yakarken ısınıp, yazın öderken üşütmek" deyip, soyguncu haberi olan bir sonraki habere geçmektedir. Anonsta soyguncu ve dükkân sahibi arasında geçen arbede için "…Güreş-boks maçı tadındaki o anlar güvenlik kamerasına da yansıdı" ifadesi kullanılmaktadır. Sekizinci haber Arnavutköy'de iki kişinin bir markete el yapımı patlayıcılarla saldırması haberidir.

Dokuzuncu haber trafik kazasıyla ilgilidir. Üner "Üniversiteyi birincilikle bitirmiş, diplomasını almaya gidiyordu. 23 yaşındaki Sezen, o yolda geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti. Acılı ailesi, sürücünün ağır bir cezaya çarptırılmasını beklerken, bakın ne oldu?" dedikten sonra, haberin detaylarına geçilmektedir. KJ'de "Bir babanın adalet isyanı" ve "Sezen'i ölüme götüren şoför serbest" yazmaktadır. Üner haberin sonunda "…Adaletin yerini bulmadığı her gün, yeniden ölüyor bu insanlar" söylemini ortaya koymaktadır. Onuncu haber hırsızlık olayıyla ilgili iken, on birinci haber Bergüzar Korel ve ablası arasındaki miras davasının sonucuyla ilgilidir. Bu haber esasında tamamen magazinseldir. On ikinci haber yine bir hırsızlık haberidir. Borcunu ödeyip kapattığı kredi kartından, limitinin üç katı kadar alışveriş yapılan bir kullanıcının yaşadığı dolandırıcılık ele alınmaktadır. On üçüncü haber tartıştığı eşi tarafından evin ateşe verilmesi sonucu, bir kadının yanarak ölmesidir. Bir sonraki haber ucuz dönerle ilgilidir. Etlerin çamaşır suyuyla yıkandığı iddiası üzerinde durulmakta ve muhabir "Son tüketim tarihi geçmiş tavuklar da merdiven altı işletmecilerce ucuza satın alınıyor. Çok

bakteri üremesine rağmen, o tavuk etleri çamaşır suyuyla yıkanıp, yeniden döner haline getiriliyor" anonsunu yapmaktadır. Haberde ucuz döner tehlikesi detaylandırılmaktadır.

On beşinci haber trafik kazasında ölen babasının 8/8 kusurlu bulunup, sürücünün suçsuz bulunmasına itiraz eden adamı ele almaktadır. Üner "Bir evladın adalet isyanı var sırada…"derken, KJ'de "Babası ölen gencin "8'de 8 kusur" isyanı" yazmaktadır. On altıncı haber yine bir kadın cinayeti haberi, on yedinci haber freni boşalan kamyon haberi, on sekizinci haber yine bir hırsızlık haberidir. Bir diğer haber "Barınak enkazında yaşam mücadelesi" KJ'si ile köpek barınaklarına aittir. Yirminci haber Rizeli bir kişinin, 32 yıl önce ölen Fransız dağcıyı aile mezarlığına almasını anlatmaktadır. Yirmi birinci haber Diyarbakır'da eskiden garsonluk yapan bir kişinin, şimdi Amerika'da patron olmasındaki başarı hikâyesini ele almaktadır. Yirmi ikinci haber, ev kadınlarına emeklilik hakkı verilmesiyle ilgili olup, son bir yılda ev kadını sayısının 632 bin arttığı söylenmektedir. Türkiye'de 11 milyondan fazla ev kadını olduğu belirtilmektedir. Yirmi üçüncü haberde meclisten geçtiği takdirde göreve başlayacak olan hayvan polisleriyle ilgili bilgiler verilmekte ve hayvanlara yapılan işkence detaylandırılmaktadır. Yirmi dördüncü haber internet alışverişi, yirmi beşinci haber Rusya'da tacizciden kurtulan küçük bir kız ve yirmi altıncı haber de Pendik'teki bir çöp evle ilgilidir.

Haber bülteni genel olarak ele alındığında virüsün Türkiye'ye gelme ihtimaline yapılan vurgu, bakanın açıklamasının hemen ardından uçak seferlerinin sıklığı ve termal kameraların aktif olmadığı söylemi ile kriz ve panik havası yaratılmaktadır. Doğalgaza taksit haberinde ise zamlardan bahsedilmeyip, sadece taksite vurgu yapılmasından dolayı olayı, yeni bağlam içerisinde verme ve olayları göz ardı etme söz konusudur. Haberlerin dilinde de sansasyonellik olduğundan dolayı epistemolojik nihilizm vardır. Ayrıca yaratılan panik havasına ek olarak, sık sık adaletsizliğe vurgu yapılması ile varoluşsal nihilizmin umutsuzluk, bunalım, hayal kırıklığı parametrelerine gönderme yapılmaktadır. Ancak bunun ötesinde, haberler içerisinde Bergüzar Korel'in miras haberine yer vermelerinin yanı sıra, bu haberi yirmi altı haber içerisinden on birinci sıraya koymaları ve hırsızlık ya da eşleri tarafından katledilen kadınların öncesinde yer alması, virüs haberinde uçak seferleriyle termal kameralara vurgu yaparken, ekrandaki "paniğe gerek yok" yazısıyla ve hırsızlık haberinde "güreş-boks maçı tadındaki" söylemleri ile alaycı

bir tavır, umursamazlık, duyarsızlık ve duygusuzluk ortaya koyduklarından varoluşsal nihilizm söz konusu olmaktadır. Adalete vurgu ve zaman zaman eleştirel denilebilecek söylemler ortaya konsa da diğer iki ana haber bültenindeki gibi politik nihilizmden bahsetmek mümkün değildir. Ayrıca diğer iki haber bültenindeki gibi nihilistik bir unsur da yoktur.

4.3.3.4. Star TV

Nazlı Çelik'in sunduğu *"Star TV Ana Haber Bülteni"*nin 22 Ocak 2020 tarihindeki yayını ele alınmıştır. Diğer kanallardan farklı bir format ortaya koyan *Star TV,* bir saatlik yayın yapmakta, ancak ilk on beş dakikada sadece haberler gösterilmekte, Nazlı Çelik'in sunumu ise on beşinci dakikadan itibaren başlamaktadır. İlk haber parkta oynarken çocuklara ateş eden bir adamın 3 yıl 9 ay ceza alması ile ilgilidir. İkinci haber doğalgaz ile ilgilidir. Haberde halk röportajlarına yer verilmekte ve taksit kampanyasına vurgu yapılmaktadır. Üçüncü haber yaşlı bir kadının katilinin üç yıl sonra yakalanması haberi, dördüncü haber Mersin'de otoyolun kenarından, otoyoldan geçen araçlara taş ve kiremit atan kişilerin haberidir. Bir sonraki haber boşanmaktan vazgeçen çiftin avukatlarının, çifte 155 bin liralık dava açmasıyla ilgilidir. Altıncı haber karşıdan karşıya geçerken arabanın çarptığı adamın paralarının yola saçılması ve yedinci haber de yine bir trafik kazası haberidir.

Söz konusu yedi haberden sonra Nazlı Çelik'in sunumuyla ana haber başlamaktadır. İlk haber FETÖ'nün VIP dinleme davasındaki kararla ilgilidir. Nazlı Çelik, "FETÖ'nün VIP dineleme davasında karar çıktı. 131 sanığa, 45 yıla kadar değişen hapis cezaları verildi…" demekte ve haberde detaylara yer verilirken, KJ'de de "FETÖ'nün telekulaklarına ceza yağdı" yazmaktadır. İkinci haber bekçilerle ilgilidir. "Bekçilerin kimlik sorup soramayacağıyla ilgili bir tartışma yaşamıştık geçen yılın sonunda. Mahkeme bekçi kimlik soramaz kararı verince, yasal düzenleme yapmak zorundan hissetti hükümet ve teklif meclis başkanlığına sunuldu. Düzenlemeyle kimlik istemenin yanı sıra başka yetkilerde tanınacak bekçilere" anonsundan sonra haberde halk röportajıyla birlikte, bekçilere verilen yetkiler anlatılmaktadır. Üçüncü haber ekonomi haberidir. Çelik, "Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, 2020'nin Türk ekonomisi için yatırım yılı olacağını söyledi. Geçen yılın başarıyla tamamlandığını, bu yılın ise çok

daha iyi geçeceğine eminim dedi" dedikten sonra, haberde Albayrak'ın açıklamalarına yer verilmektedir. Dış ses "Albayrak, Türkiye'nin kur şoku da dâhil, yaşadığı tüm badireleri atlatarak, bu yıl Davos'a daha da güçlü geldiğini söyledi…" ifadesini kullanmakta ve yabancı yatırımcıların ilgisinden bahsedilmektedir.

Dördüncü haber, Meral Akşener ile ilgilidir. "İYİ Parti lideri Meral Akşener bugün gazetecilerle buluştu. Gündeme dair görüşlerini paylaştı, soruları yanıtladı. FETÖ'nün siyasi ayağıyla mücadeleydi, akla gelen ilk soru. MHP lideri Bahçeli'nin, siyasi ayakla mücadele yetersiz çıkışıyla başlattığı tartışmada, ismini vermeden Meral Akşener'i işaret etmişti. İşte o imaya da bugün yanıt verdi İYİ Parti lideri…" diyen Çelik, habere geçmektedir. Haberde Akşener'in açıklamalarına ve aynı zamanda Bahçeli'nin iddialarına da yer verilmektedir. Beşinci haber Corona virüsüyle ilgilidir. Çelik, "Şu ana kadar 17 kişiyi öldürdüğü biliniyor gizemli virüsün. Çin'de ortaya çıktı. Sadece birkaç ay içinde de komşu ülkelere sıçradı. Corona virüsü deniyor basitçe… Hastalık henüz Türkiye'de görülmedi ama özellikle havalimanlarında Çin'den gelen uçaklar için sıkı tedbirler alınıyor" demektedir. "Dünyayı Corona kâbusu sardı" KJ'si ile haberde virüsle ilgili detaylar ve dünya genelinde alarm verildiği anlatılmakta, Sağlık Bakanı'nın, Türkiye'de riskin söz konusu olmadığı açıklamalarına da yer verilmektedir. Haberde Bakan, Dünya Sağlık Örgütü'nün termal kamerayı Türkiye için önermediğini, ama termal kamera dâhil bütün hazırlıkların yapıldığını belirtmektedir.

Altıncı haber grip salgınıyla ilgilidir. Çelik'in, "Şu aralar Türkiye'yi kasıp kavuran ise grip. Domuz gribi salgını olduğu söyleniyordu, ancak Sağlık Bakanı aksini açıkladı. Ne gribin türü domuz gribi ne de geçen yıldan daha fazla vaka görülüyor. Sağlık Bakanı'na göre hastalık normal seyrediyor… İlaç bulunamadığını da yalanladı Sağlık Bakanı" anonsundan sonra Bakan'ın açıklamaları, gribin çok fazla olduğunu söyleyen halkla röportajlar ve griple ilgili bilgiler verilmektedir. Haberde Bakan'ın söylediği ve halkın yaşadıklarının arasında çelişki olduğunun altı çizilmektedir. Yedinci haber annesini bıçaklayan bir kişinin haberidir. "Hain evlat tutuklandı" KJ'si ile Çelik, "Dün annesini on beş yerinden bıçaklayarak ağır yaralayan 18 yaşındaki genç, sorgusunda sarhoş olduğunu anlattı. Kendisini savunurken, işin içerisine bir de annesinin ikinci kez

evlenmesini kattı. Anlaşılan hafifletici neden icap edip, az ceza almayı planlıyor…" demekte ve haberde detaylara yer verilmektedir.

Sekizinci haber, soygun haberiyle ilgilidir. Dokuzuncu haberde Çelik, "Azerbaycan'dan iyi olmak için geldi. Ameliyat için Türkiye'yi seçti. Tavsiye üzerine bir özel üniversitenin hastanesinde bıçak altına yattı, ama kalp ameliyatı sonrası tam bir kâbus başladı…" anonsunu yaparken, "Kalp ameliyatında bu hale geldi" KJ'si yer almakta ve haberde, ameliyat sonrası sol tarafı felç kalan ve konuşamayan adamın hikâyesi ele alınmaktadır. Onuncu haber tavuk dönerdeki çamaşır suyu iddiasıyla ilgilidir. On birinci haberde de soygun olayı, on ikinci haberde bir konferansta konuşmacının kürsüde kalp krizi geçirmesi ekrana getirilmektedir. Bir sonraki haberde itfaiyecilerin yollarının kapalı olması, başka bir deyişle dar sokaklar ve yanlış park edenler yüzünden itfaiyecilerin yaşadıkları ele alınmaktadır. On dördüncü haber Toprak Dede olarak anılan Hayrettin Karaca'nın cenaze törenidir. On beşinci haberde merdiven altında üretilen açık deterjanlardaki tehlike, on altıncı haberde yine hırsızlık olayı anlatılmaktadır. On yedinci haber, uyuşturucu haberidir. Çelik, "Uyuşturucuyu uçakla getirdiler. Gökyüzünden ağaçlık alana atıp kaçtılar. Polis yaptığı incelemede, gökyüzünden atılan çantalarda kilolarca esrar buldu…" demekte ve KJ'de "Trakya'da Escobar yöntemi ile uyuşturucu sevkiyatı" ifadesi yer almaktadır. On sekizinci haber Kırıkkale Üniversitesi Hastanesi'nde, vurulan iğne sonucu kör olan hastaların haberidir. On dokuzuncu de dünyanın en pahalı ekmeğinin haberi olup, yirminci haber ise Antalya'da halk otobüsüne binen bir köpeğin haberidir.

Haber bültenini geneli incelendiğinde, Trakya'daki uyuşturucu haberinin ve Kırıkkale Üniversitesi Hastanesi'nde vurulan iğneden dolayı kör olan insanların haberinin, haber bülteninin görece daha önemsiz olan son sıralarda verilmesi, kaza ya da cinayet görüntülerinin ekranda sergilenmesi duyarsızlık, duygusuzluk gibi varoluşsal nihilizmin parametrelerine işaret etmektedir. Ancak, buna rağmen "bilgilendirici" bir haber dili ortaya koyduğu görülen *Star TV*'nin ana haberi için esasen başka bir nihilizm türünden bahsetmek zordur.

4.3.3.5. Kanal D

22 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı *"Buket Aydın'la Kanal D Haber"* bir ana haber bültenidir. İlk haber Suriye ile ilgilidir. "Suriye'nin İdlib kentinde 12 Ocak'ta ateşkes sağlandığı açıklanmıştı. Ancak değişen hiçbir şey olmadı. Kentteki sivil hedeflere yönelik bombalı saldırılar hız kesmeden devam ediyor. Esad rejimi, Rus uçakları ve İran'a bağlı terörist gruplar bugün de hava saldırılarını sürdürdü. Bu saldırılarda 26 sivil öldü, ölenlerin 13'ü çocuk. Saldırılar nedeniyle Türkiye sınırına göç de devam ediyor" anonsundan sonra İdlib'in bombalama görüntüleri gösterilmektedir. Dış ses "Hedef yine sivillerdi. Rusya ve rejim uçakları İdlib'e bomba yağdırdı…" demekte ve İdlib'den görüntüler paylaşılmaktadır. Ayrıca ateşkes kararından bu yana ölenlerin sayısının elliyi geçtiği de belirtilmektedir. İkinci haberle ilgili Aydın, "İdlib'den Libya'ya uzanalım. Daha geçen hafta Berlin'de zirve toplandı. Barış çağrıları yapıldı, ancak Libya'da ateşkes yine ihlal edildi. Hafter milisleri, Trablus Havalimanına altı füze ile vurdu. Bugün Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, İsviçre'nin Davos kasabasında konuya değindi. Ateşkesin, Hafter tarafından defalarca bozulmasına ve saldırılara tepki gösterdi. Ateşkes ve çözüm için beraber çalışmamız gerekiyor, dedi" demekte ve habere geçilmektedir. Haberde Libya ile ilgili görüntüler ve Çavuşoğlu'nun açıklamalarına yer verilmektedir.

Üçüncü haber Metin İyidil haberidir. Aydın "Eski komutan Metin İyidil ile ilgili hukuki süreç, siyasetin sıcak başlıklarından biri malumunuz. Ve müebbet, tahliye, yeniden tutuklama zinciri, Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'e soruldu bugün. Bakan Yargıtay'ı işaret etti. İyidil'e verilen tahliye kararıyla ilgili açılan soruşturmanın ise sürdüğünü söyledi" diye haberi sunduktan sonra, haber detaylandırılmakta ve Bakan'ın "Yargı süreci devam eden bir olayla ilgili açıklama yapmam doğru olmaz" söylemi sunulmaktadır. Dördüncü haber, eski polislere ceza haberidir. Aydın, "Bir zamanlar emniyetin istihbarat birimlerinin önemli kademelerindeki isimlerdi. Siyasetçi, sanatçı, gazeteci pek çok ismi usulsüz dinlemekle suçlanıyorlardı. Üç yıldır süren davada bugün karar açıklandı…" deyip, FETÖ ile ilgili haberinin ayrıntılarına geçilmektedir. "VIP dinleme davasında karar çıktı" KJ'si ve dış ses "…Birçok kişiyi usulsüz dinlediler, yargılandılar, hapis cezası aldılar…" ile izleyiciye bilgi verilmekte, ayrıca aldıkları

cezalar aktarılmaktadır. Beşinci haber erken seçim tartışmasıdır. "Siyasette erken seçim tartışması sürüyor. CHP, Türkiye seçim koşullarında dedi, Saadet Partisi de bu sene içinde seçim olabileceği ihtimalini dile getirdi. İYİ Parti'den farklı bir yorum var. Akşener, 2023'e kadar süre var. Durup dururken niye seçim yapılsın diye sordu" diyen Aydın, habere geçmektedir. "Erken seçim tartışması sürüyor" KJ'si ile Akşener'in "Acil bir seçimi görmüyorum ben", Engin Altay'ın "Türkiye bana göre seçim koşullarındadır" söylemlerinin koyarak, dış ses "Erken seçim iddialarında millet ittifakında farklı sesler yükseldi. CHP ve Saadet Parti'nin araladığı o kapıyı, Akşener şimdilik kapattı… İktidar kanadındaysa erken seçim ihtimaline kapılar kapalı" demektedir.

Altıncı haber Akşener ile ilgilidir. Aydın, "Siyasette bir yandan da ne polemiği var efendim, tiyatro… Akşener, davet edilseydim ben gitmezdim, eşim de gitmezdi, dedi. Fotoğraf üzerinden yapılan CHP ve HDP yakınlaşmasına ise katılmadığını söyledi" sunumunu yapıp, habere geçmektedir. Akşener'in "Ben gitmezdim" söylemiyle tiyatroya gidenlerin fotoğrafı gösterilmektedir. Medya kuruluşlarının Ankara temsilcileriyle, Akşener'in bir araya geldiği söylenmekte ve gündemde tiyatro oyununa giden isimlerin olduğu ifade edilmektedir. CHP-HDP yakınlaşması iddiasıyla ilgili olayı reddeden bir açıklama yapan Akşener, AK Parti ile ittifak yapar mısınız sorusuna ise millet ittifakı Katolik nikâhı değil diye cevap vermektedir. Yedinci haber ekonomi haberidir. "Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, dünya ekonomi forumu için Davos'ta. Burada ekonomiyi değerlendirdi. Önemli mesajları oldu. Geçen yıla kıyasla, bu yılın olumlu ve pozitif olacağını belirten Albayrak, 2020 için belirlenen %5'lik büyüme hedefi, gerçekçi bir hedef dedi" sunumunu yapan Aydın, haberin içeriğine geçmektedir. Haberde Albayrak'ın açıklamaları verilmektedir.

Sekizinci haber sağlık haberidir. Aydın, "Kış mevsimi grip sezonu. Bu yıl grip virüsünün mutasyona uğradığı, hastalıların daha uzun sürdüğü konuşuluyor. Sağlık Bakanı bugün bu soruları yanıtladı. Grip salgınında yeni bir virüs de yok dedi. Ayrıca grip ilacı bulunamıyor iddialarına da rakamlarla yanıt verdi" demekte ve haberde Bakan'ın açıklamaları yer almaktadır. Dokuzuncu haber Corona virüsüyle ilgilidir. Aydın, "Çin'de ortaya çıkan, zatürreye neden olan Corona virüsü nedeniyle dünya alarmda. Çin'de ölenlerin sayısı dokuza yükseldi, kırk dört kişinin ise durumu ağır… Bir

de Türkiye'de durum ne bakalım" deyip, habere geçmektedir. Haberde Corona virüsüyle ilgili bilgi verilip, Türkiye'de de önlemlerin had safhada olduğu söylenmektedir. Ayrıca Sağlık Bakanı'nın Türkiye için bir risk olmadığı ifadelerine yer verilmektedir.

Onuncu haber taksilerle ilgilidir. "İstanbul'da uzun zamandan beri yeni taksi plakası verilmiyor. Başkan Ekrem İmamoğlu, şu anda bir ihale yok ama konu üzerinde çalışmalar var diyerek, yeni plaka sinyali verdi. Sektör temsilcileri de taksi sayısının artması gerektiğini düşünüyor" diyen Aydın, habere geçmektedir. Halk röportajlarıyla taksi plakalarının pahalılığı ve bu yüzden de gelen ihale sinyalinden bahsedilmektedir. On birinci haber bekçilerle ilgilidir. "Bekçilerin kimlik sorma yetkisi var mı? Uzun zamandır tartışılan bir konuydu bu. Şimdi bu tartışmaları sonlandıracak bir çalışma söz konusu. AK Parti bekçilerin, başta kimlik sorma olmak üzere yetkilerini genişleten bir kanun teklifini meclise sundu. Eğer o teklif yasalaşırsa bekçiler kimlik sorabilecek, adli olaylara müdahale edebilecek" sunumunu yapan Aydın, habere geçmekte ve haberde hem detaylara hem de halk röportajına yer verilmektedir.

On ikinci haber itfaiyecilerle ilgilidir. Sokakların darlığından ve yanlış park edilen araçlardan bahsedilmektedir. On üçüncü haberde evinin önünde bıçaklanarak öldürülen Ceren'in, on dördüncü haber Rusya'da tacizciden kurtulan küçük bir kız çocuğunun haberidir. On beşinci haber Kırıkkale Üniversitesi Hastanesi'nde kör olan hastalar, on altıncı haber ticari yük, eşya ve yolcu taşımacılığı yapan araç şoförlerinin psikoteknik muayeneden geçmeleri gerektiği, bir sonraki haber İstanbul'da kar beklenmesi, on sekizinci haber Trabzon'da belediyenin, çocuklar için şehir merkezine kar taşımalarıyla ilgilidir. On dokuzuncu haberde kış lastiklerinin zorunlu hale gelmesi, yirminci haberde açıkta satılan deterjanlardaki tehlike, yirmi birinci haberde İstanbul Ağaç ve Peyzaj A.Ş.'nin "İstanbul nasıl koksun?" anketinin cevabının "ıhlamur koksun" cevabının öne çıkması ele alınmaktadır.

Yirmi ikinci haber Tekirdağ'da balıkçıların bol miktarda hamsi avlaması, yirmi üçüncü haber Meksika sınırında göçmen dramı, yirmi dördüncü haber Toprak Dede lakaplı Hayrettin Karaca'nın cenaze töreni, yirmi beşinci haber Romanya'da bir yolcu uçağında yaşana panik, yirmi altıncı haber soygunla ilgilidir. Yirmi yedinci haber Kırklareli'de planörden çantalar dolusu uyuşturucunun ormanlık alana atılmasının, yirmi

sekizinci haber İspanya'daki fırtına sonrası sokakları köpük basmasının, yirmi dokuzuncu haber Antalya'da otobüse binen köpeğin, otuzuncu haber İstanbul'da köy ve mahalleleri gezip, çocukları sinema ile tanıştıran Sinebüs'ün haberidir. Otuz birinci haberde de Diyarbakır'dan New York'a gidip, pizza şampiyonu olan bir kişinin başarı öyküsü, otuz ikinci haberde ise Antalya'da minyatür ürün yetiştirilen bir bahçe anlatılmaktadır.

Haber bülteni genel olarak incelendiğinde Buket Aydın'ın haberi sunuş tarzı, tonlamaları ve jest-mimikleri ile muhabirlerin haber içerisindeki haber sunuş tarzları haber ciddiyetinden son derece uzak ve bayağıdır. Ayrıca diğer haber bültenlerinde sunulan Akşener'in basın mensuplarıyla yemek davetinde buluşması ve soruları cevaplaması, bu haber bülteninde haberin içerisinde kısaca değinilmekle birlikte, diğer haber bültenlerindeki gibi ana sunuşta verilmemekte ve üzerinde durulmamaktadır. Ancak söz konusu basın toplantısından iki haber yapılmakta ve Akşener'in yaptığı açıklamalardan sadece erken seçim ve tiyatro polemiği haberleştirilmektedir. Erken seçim konusu da diğer siyasilerin daha önce yaptığı açıklamalarla birleştirilerek "Millet ittifakında farklı sesler yükseldi" diye verilmektedir. Bu bağlamda olayları bağlamında koparma ve yeni bağlam içerisinde yeniden verme söz konusudur. Bununla birlikte görme kaybına uğrayan hastaların on beşinci, ülkede yaşanan uyuşturucu olayının ise yirmi yedinci haberde ve bu anlamda yirminci sırada verilen "İstanbul nasıl koksun?" haberinden bile sonra verilmesi, haber bültenindeki değersizliği ve mantıksızlığı ortaya koymaktadır. Bu perspektifle haber bülteninde duyarsızlık, umursamazlık ve duygusuzluğun olduğu söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde söz konusu nedenlerden ötürü haber bülteninde nihilizm, epistemolojik nihilizm ve varoluşsal nihilizm söz konusudur. Bunlara ek olarak, siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan da politik nihilizm mevcuttur. Fakat bu politik nihilizmin, *ATV* ve *FOX TV'*deki kadar güçlü olmadığını da belirtmek gerekmektedir.

4.3.3.6. TRT 1

22 Ocak 2020 tarihinin örneklem olarak alındığı *TRT 1* kanalının *"Ana Haber Bülteni",* Işıl Açıkkar tarafından sunulmaktadır. İlk haber Corona virüsüyle ilgilidir. Açıkkar, "Korkulan oluyor maalesef. Sars benzeri gizemli virüs yayılıyor. Son olarak

Amerika Birleşik Devletleri'ne ulaştı…" anonsunu yaptıktan sonra habere geçilmektedir. Dış ses "Önlemler alınsa da hastalık can almaya devam ediyor…" diyerek, virüsle ilgili detaylı bilgiler vermektedir.

İkinci haber Türkiye'deki virüsün riskiyle ilgilidir. Açıkkar, "Peki Türkiye'de Çin'den yayılan Corona virüs için risk var mı? Sağlık Bakanı Fahrettin Koca merak edilen bu soruya yanıt verdi. "Şu an Türkiye için herhangi bir risk söz konusu değil" dedi. Her türlü tedbirin alındığını da söyledi…" diyerek habere geçmektedir. Bu sırada ekranda "Türkiye için şu an risk yok" KJ'si yer almaktadır. Haberde Fahrettin Koca'nın virüs ve girip ilacıyla ilgili sıkıntının olmadığına dair açıklamalarına yer verilmektedir.

Üçüncü haber Enver Altaylı davası haberidir. "CIA bağlantıları, 15 Temmuz darbe girişimindeki rolü ve daha pek çok bilgi. FETÖ'den tutuklu MİT mensubu Enver Altaylı hakkında iddianamede bütün bu detaylar, kanıtlarıyla yer aldı. İddianameye göre eski MİT görevlisi Altaylı, devletin gizli bilgilerini CIA'e verdi. Türkiye'de iç karışıklık çıkartmak için uğraştı" anonsundan sonra haberin detaylarına geçilmektedir. Haberde iddianameden ifadelere yer verilmekte ve Altaylı'nın niye suçlandığı anlatılmaktadır.

Dördüncü haberde Açıkkar, "Fetullahçı Terör Örgütüne yönelik görülen bir davada daha karar açıklandı. VIP dinleme davasında sanıklara ceza yağdı. 131 kişiye üç yıl ile kırk beş yıl arasında değişen hapis cezaları verildi…" demekte ve haberde detaylar yer almakta, davanın ne olduğuyla, bazı isimlerin ne kadar ceza aldığına dair bilgiler aktarılmaktadır. Daha sonraki haber tiyatro tartışmasıyla ilgilidir. "Siyasette, eski HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın kitabından uyarlanan tiyatro oyunu tartışılmaya devam ediyor. İYİ Parti Genel Balkanı Meral Akşener, "Aileler üzerinden konuşmayı doğru bulmuyorum" dedi. "Oyuna ben ya da eşim davet edilse gitmezdik" açıklamasını yaptı" sunumunu yapan Açıkkar, habere geçmektedir. Haberin içeriğinde Akşener'in parlamenter sistem çağrısıyla, sivil anayasanın gerekli olduğu söylemi de aktarılmaktadır.

Altıncı haber Libya ile ilgilidir. Hafter'in ateşkesi ihlal etmesiyle ilgili olan haberde, Hafter tarafından bombalamanın devam ettiği ve ateşkesin sağlanması için Türkiye'nin yoğun çaba sarf ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca uzmanlara göre Hafter'in ihlallere devam etmesi halinde, Türkiye'nin müdahale hakkının doğabileceği de

eklenmektedir. Daha sonraki haber, bekçilere gelen yeni kanun ve bekçilerin yetkilerinin genişletilmesiyle ilgilidir. Haberde konu detaylandırılarak, bekçilerin polis ve jandarmayla birlikte çalışacağı söylenmektedir.

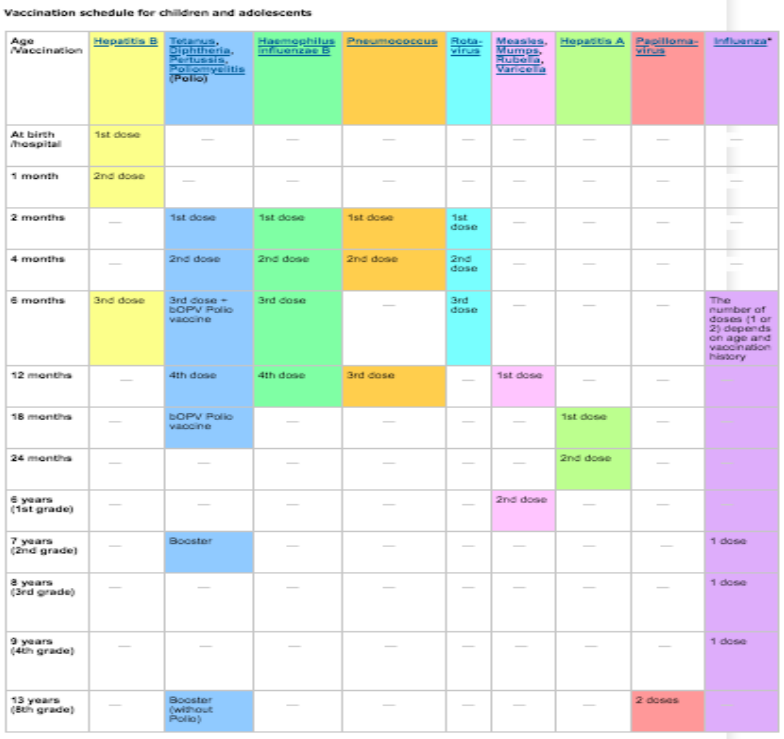
Sekizinci haber taksilerle ilgilidir. Açıkkar, "İstanbul'da taksiler için piyasa ihalesi mi yapılacak? Sayın seyirciler bu iddialar üzerine taksi plakası satan galericiler, plaka satış bedellerini internet sitesinden kaldırdı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi takvim vermedi ama ihale yapılacağını işaret etti. *TRT Haber* plaka tartışmasının taraflarına mikrofon uzattı" demekte ve ona "İstanbul'da yeni taksi bilmecesi" KJ'si yer almaktadır. Dış ses "İstanbul'da taksi plakası bedeli 2 milyon lirayı geçti. Tam da bu süreçte İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'ndan bir açıklama geldi…" diyerek, haberi detaylandırmakta ve taksicilerle röportajlara yer verilmektedir. Ardından sırasıyla, Hayrettin Karaca'nın ölüm haberi, Trump'ın azil yargılamasının başlaması, Romanya'da bir uçukta yaşanan sorun, İspanya'daki fırtına ve bir soygun haberi verilmektedir. Daha sonraki haberler ise Kırklareli'de planörle ormanlık alana uyuşturucu atılması, İstanbul'da bir markete patlayıcı yerleştirilmesi, kaza ve yangın haberleri, Karaköy sahilindeki yeni liman ve limanın getirilerinin detaylı bir şekilde anlatılması, Antalya'da köpeğin otobüse binmesi ve ödül getiren kedilerin haberleridir.

Haber bülteni genel olarak incelendiğinde haberlerin sunucu tarafından yorumlanmadan verildiğini söylemek mümkündür. Öte yandan kanalın zam haberi ve hastanede kör olan insanların haberlerini vermediklerini de belirtmek gerekmektedir. Buna ek olarak hükümet haberlerinde daha olumlayıcı bir dil kullanırken, muhalefet için kullanılan dilin daha olumsuz olduğu söylenebilir. Örneğin sadece taksi haberinde röportaja yer verilmekte ve olumsuz anlatım tarzıyla sunulmaktadır. Bu bağlamda, haber bülteninde siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edildiğinden ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan dolayı politik nihilizm söz konusudur. Buna ek olarak ülkedeki uyuşturucu ve markete yerleştirilen patlayıcı haberlerinin, Romanya'daki uçak ya da İspanya'daki fırtına haberinden sonra verilmesi, ayrıca bazı haberlerin hiç verilmemesi ile de medyanın dönüşen rolü, sürü vizyonu ve olayların göz ardı edilmesi parametreleriyle nihilizm ve epistemolojik nihilizm ortaya çıkmaktadır.

4.3.4. Akşam Kuşağı Yayınları

Akşam kuşağı yayınları içerisinde tartışma programları, çeşitli türlerde yarışmalar, talk showlar, skeçler ve diziler bulunmaktadır. Söz konusu program türlerinden örneklerin ele alındığı bu başlıkta aksiyon, dram, romantik ve polisiye türlerinden dört farklı dizi incelenmiştir. Güncel diziler içerisinde akşam kuşağında komedi türünde dizi olmadığı için, komedi türü gündüz kuşağı yayınlarındaki günlük dizide çalışılmıştır. Söz konusu dört dizinin ise ilk bölümlerin karakter tanıtımına ayrılmasından dolayı, dizilerle ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmek adına ilk iki bölümleri incelenmiştir.

4.3.4.1. Türkiye'nin Nabzı

Vaccination schedule for children and adolescents

Age /Vaccination	Hepatitis B	Tetanus, Diphtheria, Pertussis, Poliomyelitis (Polio)	Haemophilus influenzae B	Pneumococcus	Rota-virus	Measles, Mumps, Rubella, Varicella	Hepatitis A	Papilloma-virus	Influenza*
At birth /hospital	1st dose	—	—	—	—	—	—	—	—
1 month	2nd dose	—	—	—	—	—	—	—	—
2 months	—	1st dose	1st dose	1st dose	1st dose	—	—	—	—
4 months	—	2nd dose	2nd dose	2nd dose	2nd dose	—	—	—	—
6 months	3nd dose	3rd dose + bOPV Polio vaccine	3rd dose	—	3rd dose	—	—	—	The number of doses (1 or 2) depends on age and vaccination history
12 months	—	4th dose	4th dose	3rd dose	—	1st dose	—	—	
18 months	—	bOPV Polio vaccine	—	—	—	—	1st dose	—	
24 months	—	—	—	—	—	—	2nd dose	—	
6 years (1st grade)	—	—	—	—	—	2nd dose	—	—	
7 years (2nd grade)	—	Booster	—	—	—	—	—	—	1 dose
8 years (3rd grade)	—	—	—	—	—	—	—	—	1 dose
9 years (4th grade)	—	—	—	—	—	—	—	—	1 dose
13 years (8th grade)	—	Booster (without Polio)	—	—	—	—	—	2 doses	

Habertürk kanalının, *"Türkiye'nin Nabzı"* programının örnekte ele alınan bölümünde, sağlıkla ilgili birçok başlığın yanı sıra aşı konusu da konuşulmaktadır. Çocuk felci, suçiçeği gibi günümüzde olmayan hastalıkların aşılarının yapılmasına devam edildiğini söyleyen Canan Karatay, bunun nedenini sormaktadır. Sonrasında da İsrail'de hiç aşı yapılmadığını iddia etmektedir. Ancak, İsrail Sağlık Bakanlığı'nın internet

sitesinde yer alan aşı tablosuyla, bunun gerçek olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada hakikatin önemsizleşerek, gerçeğin içinin boşaltılmasının söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. İzleyicilerin bilgi edinmek amacıyla izlediği bu tarz programlarda, genel olarak birçok kişi söylenenlerin doğruluğundan şüpheye düşmemektedir. Ancak örnekteki gibi yanlış bilgilerle, post-truth söylemler toplumda yayılmaktadır. Sağlık bakanlığının verilerine göre aşı karşıtlığı artmış ve geçen yıl 23.000 kişi aşı yaptırmamıştır. Bunun tek nedeninin Canan Karatay'ın söylemleri olduğu gerçekçi bir tavır olmamakla birlikte, etkisinin olduğunu söylenebilmektedir. Bu noktadan hareketle tartışma programlarında, bu tarz söylemlerle epistemolojik nihilizmin ortaya çıkabileceğini söylemek mümkündür.

4.3.4.2. MasterChef Türkiye

TV8 kanalında yayınlanan *"MasterChef Türkiye"* programını incelemeden önce şunu belirtmek gerekmektedir ki kanaldaki hemen hemen bütün programlar aynı özellikleri taşımasının yanı sıra zaten kanalın kendisi de haber programı, eğitici ya da bilgilendirici bütün programlardan uzak olup, sadece yarışma programlarından ve genellikle birkaç diziden ibarettir. Bu bağlamda kanalın kendisi medyanın dönüşen rolüne iyi bir örnektir. Buna ek olarak ideolojisiz, amaçsız ve eğlence odaklı olmasından dolayı da nihilizm söz konusudur. Ayrıca kanalda derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, yarışma programlarının da orijinali olmayan kopyalar olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm vardır. Kanalın, izleyicileri çevresinde ve dünyada olup bitenlerden haberdar etmek yerine içeriği boş yarışmaları sunması, izleyicileri çevrelerine yabancılaştırıp, yaşanan olay ve gelişmeler karşısında umursamaz, duyarsız ve duygusuz bir tavır içerisine sokacağından, izleyicileri varoluşsal nihilizme götürdüğü de söylenebilir.

Kanalda yayınlanan *"MasterChef Türkiye"* programında, yarışmacılar yemek yapmakta ve üç tane şef yemeklerin tadına bakarak kimin gideceğine karar vermektedir. Programdan her hafta bir şef adayı elenmektedir. Programın amacının yarışmacıları eğitmek ve bir şef çıkarmak olduğu varsayıldığında, şeflerin şov odaklı hareketleri ve özellikle eleme anlarında "bu hafta veda eden…" cümlesine defalarca tekrarlamaları, programın en iyi şefi bulma çabasını değil, şov yönünü daha fazla öne çıkarmaktadır.

Ayrıca yarışma, dünyanın farklı yerlerinde de yayınlanan bir formatın Türkiye'ye uyarlamasıdır. Bu noktadan hareketle kültür endüstrisinin bir parçası olan bu tarz programların en büyük amacının, eğlence endüstrisine hizmet ederek, daha fazla izleyici çekmek olduğu söylenebilir. Belli bir teknik çerçevede, her ülkeye uyarlanabilecek şekilde oluşturulan örnekteki gibi programların, kültür endüstrisinin ve tekniğin medyadaki nihilizmin unsurları olmasından dolayı nihilistik önermeler taşıdığı sonucuna varılabilir. Ancak burada değinilmesi gereken bir diğer konu da söz konusu yarışmanın 29 Aralık 2019 tarihinde final yapıp, birinciyi seçmesine rağmen 30 Aralık 2019 tarihinde yarışmacılarla bir program daha yapmasıdır. İki gruba ayrılarak yarışan yarışmacılar için jüri üyesi olarak Ahmet Kural ve Murat Cemcir de bulunmaktadır. İki oyuncunun "şefcilik" oynamalarının yanı sıra, oyuncuların yeni çıkan filmleri *"Baba Parası"*nın tanıtımı için geldikleri görülmektedir. Final yapmış bir yarışmanın, bir filmin tanıtımı için yeni bir bölümünün çekilmesi programın amaçsızlığını ve değersizliğini ortaya koymaktadır. Amaçsızlık, değersizlik, mantıksızlığın beslenmesi ve eğlence odaklı olması söz konusu olduğu için nihilizmden; oyuncuların "şef gibi" davranmalarından ve esasen bütün yarışmacıların yarışıyor gibi yapmalarından, programın orijinali olmayan bir kopya olmasıyla, derinliğinin olmamasından ve boşluk ile anlamsızlığın olmasından dolayı saydam nihilizmden bahsetmek mümkündür. Ayrıca söz konusu nihilistik unsurlara düzenli bir şekilde maruz kalan izleyici, çevresine yabancılaşıp, umursamaz ve duyarsız olacağından da varoluşsal nihilizm ortaya çıkmaktadır.

4.3.4.3. O Ses Türkiye

*TV8'*de yayınlanan bir diğer program olan *"O Ses Türkiye"* de *"MasterChef Türkiye"* ile türdeş özellikler taşımaktadır. En iyi şarkı söyleyeni bulmak üzere tasarlanan program da yine uyarlama bir formattır. Söz konusu yarışma ile ilgili önemli bir nokta 2011 yılından itibaren her yıl düzeni olarak yayınlanmasına ve her yıl birinci seçilmesine rağmen, söz konusu yarışmanın herhangi bir şampiyonunun tanınırlığı bulunmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin "O Ses"ini seçme işlevini de yerine getirememekte, başka bir deyişle amaç zaten en iyi şarkı söyleyeni bulmak değil, en fazla izlenmek olmaktadır. Bu yüzden amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, kültür endüstrisi tarafından üretilmesi ve orijinali olmayan kopya olması, derinliğin olmaması, boşluk ve

anlamsızlığın olmasından dolayı nihilizm ve saydam/postmodern nihilizm söz konusudur. Ayrıca "*MasterChef Türkiye"* programında da olduğu gibi nihilistik unsurlarla karşı karşıya olan izleyiciyi zamanla yabancılaşıp, duyarsız ve umursamaz olacağından varoluşsal nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.3.4.4. Survivor Türkiye

*TV8'*de yayınlanan *"Survivor Türkiye"* programı başlamadan, kanalda akşam kuşağında yer alan diğer iki program olan *"MasterChef"* ile *"O Ses Türkiye"* programları final yapmaktadır. Akşam kuşağında *Survivor*'daki yarışmacıların, yarışmaları verilmekte, gündüz kuşağında ise *"Survivor Panorama"* programında yarışmacılar ve oyunlar tartışılmaktadır. Başka bir deyişle kanal gündüz kuşağındaki bazı programlar ve birkaç dizi hariç neredeyse tamamen *"Survivor Türkiye"*ye ayrılmaktadır. Dominik Cumhuriyeti'nde "ıssız bir adada" çekilen programın içeriğinde ise iki gruba ayrılan yarışmacılara herhangi bir yeteneğe dayanmayan ve sadece fiziksel gücü fazla olanın kazandığı yarışmalar yaptırılmaktadır. Bu noktada şuna değinmek gerekmektedir ki daha öncede belirtildiği üzere kanalda herhangi bir haber programı bulunmamakta ve kanalın içeriğinin büyük çoğunluğu *"Survivor Türkiye"ye* ayrılmaktadır. Bu bağlamda ülkede ya da dünyada ne kadar büyük bir olay yaşanıyor olsa da kanalın haberi dâhil etmeyen yapısından dolayı yayın kesilmemekte ve atlamak, zıplamak gibi şeylerden ibaret olan düellolar oynanmaya devam etmektedir. Bu yüzden de söz konusu program, medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması olan medyadaki nihilizmin parametrelerini taşımaktadır. Ayrıca yemek yemiyormuş ya da çok zor şartlarda yaşıyormuş gibi davranan yarışmacılar ile -mış gibi yapmaktadır. Bu perspektifle, -mış gibi yapma, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması ile programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm söz konusudur. Bununla birlikte alaycı bir tavırda olan içeriği ve izleyicileri yabancı, umursamaz, duyarsız ve duygusuz bir hale sürüklediğinden varoluşsal nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

4.3.4.5. Yaparsın Aşkım

*FOX TV'*de yayınlanan *"Yaparsın Aşkım"* programında dört çift araba ödülü için yarışmaktadır ve bunun için çeşitli oyunlar oynanmaktadır. Programda önce oyunla ilgili erkekler eşlerinin neyi ne kadar sürede yapabileceklerine dair tahminde bulunmakta, daha sonra da tam tersi olmaktadır. Ancak oyunlarda gözlerini kapayıp eşinin tarifiyle ya da erkeklere topuklu ayakkabıyla çeşitli parkurlardan geçme gibi tehlikeli şeyler de yaptırılmaktadır. Eşler arasında zaman zaman kavga olduğu gibi "Eşimin gücüne, benim de zekâma güveniyorum" gibi narsistik cümleler de kurulmaktadır. Buna ek olarak eşlerin nasıl tanıştıkları, nasıl evlenme teklifi ettikleri, kıskanç olup olmadıkları gibi özel hayatlarıyla ilgili sorular sorulmaktadır. Yarışma esnasında hedeflerini tutturamadıkları için ağlayan, bağıran ya da kavga eden çiftler vardır. Yarışmacılardan biri hedefi tutturamayan eşine kızıp dakikalarca ağlarken, "Ben buraya katılmak için çok emek harcadım. Sen de biliyorsun. Bilmiyormuş gibi yapma" gibi oyun kaybetmenin ötesinde bir şey olmuş gibi konuşmaktadır. Programın eğlence dışında herhangi bir amacı bulunmamakla birlikte eşlerin birbirlerine karşı olan tavırları da kötü örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda program medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, ahlaksal çöküntü parametreleriyle nihilistikdir. Narsist söylemler içerdiğinden ve amaçsız, değersiz oluşuyla izleyiciyi çevresine yabancılaştırıp, umursamaz ve duyarsızlaştıracağından varoluşsal nihilizme de işaret etmekle birlikte; derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilizm söz konusudur.

4.3.4.6. Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması

*TRT 1'*de Ramazan Ayı boyunca her gün yayınlanan *"Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması",* kültür endüstrisinin, kültürel değerleri, bir endüstri mantığıyla üretmesinin en iyi örneklerindendir. Yarışmada, yarışmacılar Kur'an-ı Kerim'i okumakta ve jüri üyeleri de puanlamaktadır. Ses yarışması mantığında yapılan bu yarışma, Kur'an-ı Kerim dinlemenin ritüellerini dönüştürerek, televizyon karşısında yapılan bir aktiviteye dönüştürmektedir. Yarışmada dikkat çeken birkaç nokta ise şöyledir: Jüri üyesi, sesini beğendiği bir yarışmacıya "Sesin Kur'an-ı Kerim'i okumaya uygun bir ses" demektedir.

Sahneye davet edildiğinde tanıtım videosu gelen bir yarışmacı, videoda çiğ köfte yoğurup, ilahi okumakta, başka bir yarışmacı iş hayatından bir parça paylaşırken, bir diğer yarışmacı da müezzinlik görüntülerini göstermektedir. Bu arada jüri yorum yaparken, sohbet de etmektedirler. Yarışmanın sonunda ise Bereket Duası okunmaktadır. Programda, Kur'an-ı Kerim'i okumanın şov maksatlı bir yarışmaya dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda da programın medyanın dönüşen rolü, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, değerlere yeni değerler biçilmesi, kültür endüstrisinin bir ürünü olması parametreleriyle nihilistik olduğu söylenebilmektedir.

4.3.4.7. 3'te 3 Tarih

TRT 1'de yayınlanan *"3'te 3 Tarih"* programı, bir yarışma programı olmakla birlikte, yarışmacılara sadece tarihle ilgili sorular sorulmaktadır. Hepsini bilen yarışmacı ödülü kazanmaktadır. Pelin Çift'in sunucu olduğu yarışmada, Prof. Dr. Tufan Gündüz ise jokerdir. Daha açık bir deyişle, yarışmacının yardıma ihtiyacı olduğunda joker olan Prof. Dr. Gündüz olayı anlatmakta ve bir şıkkı elemektedir. Öte yandan yarışmada değinilmesi gereken bazı noktalar söz konusudur: Tarihsel dekorun kullanıldığı yarışmada, tarihi kostüm giymiş kişiler program sunucuları ve yarışmacılar için yarışma alanına giden tarihi kapıyı açmaktadırlar. "Tarih sahnesinden" isimli sorularda ise tarihi canlandırmalar yapılmakta ve küçük bir gösteri sunulmaktadır. Bu esnada kostümler de anlatılan konuya uygun olmaktadır. Bu bağlamda programda medyanın dönüşen rolü, değerlere yeni değerler biçilmesi, kültür endüstrisinin bir ürünü olması parametreleriyle nihilizm ve -mış gibi yaparak gösteriler sunan oyuncular olmasından ve programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm vardır. Ayrıca günümüzün ideolojiyle benzer şekilde olan program, siyasi bir amaç doğrultusunda hareket ettiğinden ve mevcut sistemi koruma çabası içerdiğinden de politik nihilizm söz konusudur.

4.3.4.8. Eser Yenenler Show

*TV8'*de yayınlanan *"Eser Yenenler Show"* her hafta farklı konukların olduğu bir talk showdur. Programda konuklarla sohbet etmenin yanı sıra sosyal medyada ilgi çekici bir şey olduğunda; gece yarısı sokaklarda bağırarak şarkı söyleyen çocuk ya da TikTok'da rap şarkılar söyleyen teyze gibi stüdyoya davet edilmektedir. Fakat bu kişiler, seyircilerin

arasına oturtularak, programın içeriğinde çok kısa bir süre sohbet edilmektedir. Sosyal medya içeriklerine fazlaca yer verilen programın "Linç" isimli bölümünde de gelen konuklarla ilgili sosyal medyadaki olumsuz paylaşımlar okunmaktadır. Bunun yanı sıra konuklara, emojilerle şarkı yarışması yapılmaktadır; yani emojilere bakarak hangi şarkının olduğunu bilmeleri istenmektedir. Etkileşimli televizyon döneminin iyi bir temsilcisi olan program sosyal medya ve televizyon yayıncılığı arasında durmaktadır. Bu bağlamda medyanın dönüşen rolü parametresine sahiptir. Sadece sohbet üzerine yapılan bir programda seyircinin ilgisini dinamik tutabilme noktasında kuşkulu olan program, seyirciyi de işin içine dâhil etmekte ve sosyal medyanın, eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık özelliğini taşımaktadır. Programın formatında çok fazla bir yetenek ya da bilgi birikimi gerektirecek bir içeriğe sahip olmadığından eğlence dışında herhangi bir vaadi bulunmamaktadır. Bu yüzden de eğlence odaklı olma parametresini taşımaktadır. Buna ek olarak ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik parametreleriyle nihilizme işaret etmektedir. Ayrıca derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm söz konusudur. Diğer program türlerinde olduğu gibi düzenli yayınlanan bu programlar, sahip oldukları nihilist önermelerle izleyicileri yabancılaştırıp, umarsız ve duygusuz bir ruh haline sürükleyeceğinden varoluşsal nihilizm de mevcuttur.

4.3.4.9. Çok Güzel Hareketler 2

*Kanal D'*de yayınlanan *"Çok Güzel Hareketler 2"* programında, tiyatro gösterisi seyirciler önünde oynanırken, kameralarla kaydedilmekte ve televizyonda gösterilmektedir. Söz konusu tiyatro gösterisi haftalık olarak yayınlanmakta ve gösteri boyunca bir hikâye değil, kısa kısa skeçlerden oluşan hikâyeler anlatılmaktadır. Program, nihilizmin karşı akımı olarak sanatın ve sanatsal bir etkinlik olan tiyatronun, televizyonda yayınlanmasıyla kültür endüstrisinin bir parçasına dönüşmektedir. Başka bir deyişle, uzun bir süre üzerinde çalışılarak ortaya koyulan ve aylarca, bazen de yıllarca oynan tiyatronun, nihilizmin karşı akımı olan sanat olduğunu söylemek mümkündür. Ancak haftalık olarak yayınlanan ve ortalama on skecin olduğu söz konusu program, tiyatro olmaktan ziyade gösteridir. Çünkü her hafta çok çeşitli konularda oyun yazıp, oynamak, ayrıca bu gösteriyi hem seyircinin önünde oynayarak hem de televizyona satarak kazancı

ikiye katlamak kültür endüstrisiyle ilişkilidir. Buna ek olarak programın eğlence dışında herhangi bir amacı da bulunmamaktadır. Bu bağlamda medyanın dönüşen rolü, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması parametreleriyle nihilistik olan program, aynı zamanda –mış gibi yapan oyuncular ile simülasyon, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, programın orijinali olmayan bir kopya olmasıyla da saydam/postmodern nihilisttir. Bununla birlikte izleyiciyi yabancılaştırıp, umursamaz ve duyarsızlaştırdığından varoluşsal nihilizm de söz konusudur.

4.3.4.10. Arka Sokaklar

"Arka Sokaklar" dizisi, polisiye bir dizidir ve *Kanal D'*de yayınlanmaktadır. İstanbul'daki bir sivil polis ekibinin olaylara müdahale etmesi üzerinedir. Rıza karakteri başkomiser, Aylin, Ali, Murat, Hüsnü, Mesut, Murat ve Zeynep ise komiserdir. Dizi uçaktan inen yolcular ile başlamaktadır. Taksi şoförü kılığına girmiş komiser Murat, bir kadın yolcuyu almaktadır. Sonrasında başka bir yer gösterilmektedir. Burada da gözcülük yapan iki komiser Aylin ve Mesut vardır. Murat kadını, Aylin ve Mesut'un da olduğu yere getirmektedir. Taksideki kız, gözlenen adamlardan birini arayıp, taksiye çağırmakta ve uyuşturucu dolu bir çanta vermektedir. Mekânın önünden ayrıldıktan sonra taksideki kızı polisler almaktadır. Mekândaki adamlara da baskın düzenlenmektedir. Ancak adamlardan biri Aylin'i rehin almaktadır. Olayın sonunda adamlar yakalanmakta, Aylin kurtarılmaktadır.

Karakterlerle ilgili kısa kısa bilgilerin verildiği ilk bölümde Murat'ın Yavuz adında doktor bir kardeşi ve annesi olduğu, Zeynep'in annesiyle yaşadığı, Rıza'nın Ayla isimli eşi ve Pınar isimli kızı olduğu, Hüsnü'nün Suat isimli eşi olduğu ve eşinin hamile olduğu, aynı zamanda dört çocuklarının daha olduğu ve dedesinin de onlarla kaldığı anlatılmaktadır. Hüsnü maddi sıkıntılar çekmekte, küçük bir evde, kalabalık bir şekilde yaşamaktadır. Mesut eşi Yeşim'den boşanmıştır. Bir çocukları vardır ve Yeşim ikinci evliliğini yapmıştır.

Karakter tanıtımlarından sonra iş hayatına dönülmektedir. Ekip devriyeye çıkmakta ve Rıza Başkomiser, aralarına yeni katılan Zeynep'e "Biz bir acil müdahale

ekibiyiz. Genelde merkezden yönlendiriliriz. Bazen de sokaktaki adamlarımızdan haber gelir… Sokaklar önemlidir. Sokakların dilini çözmek şart, onu çözdün mü bu şehir senin" demekte ve esasen seyirciye işleriyle ilgili bilgi vermektedir.

Dizide her bölümde farklı farklı ve birden fazla polisiye olay çözülmektedir. Örneğin emekli polis Osman'ı şehit eden çocuğun yakalanması ve çocuk üzerinden bir çeteye ulaşılması gibi. Ekibin bir sonraki hedefi de çeteyi çökeltmek olmaktadır. Ekip, bölüm içerisinde ele aldıkları olayları büyük çoğunlukla çözüme kavuşturmaktadırlar. Ana olaylara ek olarak karakterlerin kişisel sorunları, aileleri ve birbirleriyle olan ilişkilerine de sıkça yer verilmektedir. Örneğin Rıza'nın kızı Pınar barda şarkı söylemektedir ve ekipten Murat'a âşıktır. Hüsnü'nün evinde sorunlar yaşanmaktadır. Zeynep ile Murat arasında ise ilişki başlamak üzeredir. Mesut'un terapilerde anlattıklarıyla başından geçenler ve niye alkol bağımlısı olduğu seyirciye anlatılmaktadır. Bunun gibi olaylar, çözülmeye çalışılan polisiye olaylar kadar yer kaplamaktadır.

Dizi genel olarak ele alındığında popüler sinema filmleri gibi herhangi bir amaçtan yoksundur. Aksiyon, aşk ve drama gibi birçok şeye yer veren dizide sürekli tekrar eden farklı farklı polisiye olaylarıyla seyircinin eğlenmesi hedeflenmektedir. Daha açık bir deyişle, cinayet, hırsızlık gibi polisiye olayların tekrar tekrar işlendiği dizide, bu olayları pekiştirmek adına aşk ve drama da bolca işlenmektedir. Her bölümde birden fazla olayın konu edinilmesinden dolayı da mantık hataları ve boşluklar olmaktadır. Bu noktadan hareketle dizinin hiçbir amacının olmadığını söylemek mümkündür. Dizi mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, eğlence odaklı olması, bayağılık ve komedi parametreleriyle nihilisttir. Ayrıca izleyicide dizi karakterlerine karşı bir hayranlık duygusu oluştuğundan, diğer parametrelere ek olarak nihilizmin hayranlık parametresine de sahiptir. Söz konusu dizi gibi amaçsız dizileri, düzenli olarak izleyen izleyici çevresinde olup bitenlere karşı umursamaz, duyarsız ve duygusuz olabileceğinden, bu tarz dizilerin izleyicileri varoluşsal nihilizme sürüklediği söylenebilir. Bununla birlikte simülasyon evreninde -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, her hafta izlenerek, tüm hayatlarına şahit olunan dizi oyuncuları ile tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve dizideki dünya ile

karakterlerin, gerçek hayattan ve hatta gerçek hayattaki kişilerden daha gerçek algılanması, yani hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

4.3.4.11. Afili Aşk

Kanal D'de yayınlanan "*Afili Aşk"* dizisi romantik komedi türündedir ve Ayşe ile Kerem'in aşk hikâyesini anlatmaktadır. Dizi Ayşe'nin boğaz manzaralı evin bahçesinden gelinlikle boğazı izleme görüntüsüyle başlamaktadır. Ayşe'nin ailesi alkışlayarak yanına gelmekte ve geleneksel bir aile yapısında olan bu aile, vermeyeceği tepkileri vermektedir. Örneğin büyük abisi Rıza "Çok mutluyum, sevdiğin adamla evleniyorsun…", annesi Melahat "Yüreğinin götürdüğü yere git", küçük abisi Erkut "Fazla mı acele ediyorsun acaba? Daha ne aşklar, ne yakışıklılar, ne maceralar çıkacak karşına" demektedir. Ayşe, Erkut'un "Ayşe!" diye bağırmasıyla uyanmakta ve hepsinin bir rüya olduğu anlaşılmaktadır.

Ayşe ve ailesinin maddi durumu kötüdür. Eski bir evde annesi, iki abisi, yengesi Nazmiye ve yeğeni Buse ile yaşamaktadır. Babası ölmüştür. Ayşe, ailesi kahvaltı ederken işe gitmek için evden çıkarken, Erkut "Nereye kız? Ne biçim pantolon o öyle dapdar" demektedir. Rıza "Abin haklı. Git uzun bir etek giy" demekte ve Ayşe de itiraz edemeyerek, gidip üzerini değiştirmektedir.

Aralarında geçen bir diyalog sonrasında Rıza eşine "Nazmiye bak elimin tersindesin. Sen nereden biliyorsun mahallede ne kadar sarı varsa?" demektedir. Ayşe'ye evden çıkmadan önce, abisi tarafından "Kahvenin önünden geçme" uyarısı da yapılmaktadır. Evdekiler Ayşe'nin bir an önce evlenmesini istemektedirler.

Ayşe'nin rüyasında gördüğü boğaz manzaralı evin bahçesinde iş insanı Muhsin, eşi Yelda, oğlu Samet ve Samet'in eşi Hülya kahvaltı yapmaktadırlar. Yelda hizmetçiye diğer oğlu Kerem'in nerede olduğunu sormakta, hizmetçi de odasında olmadığı yanıtını vermektedir. Bunun üzerine Muhsin, Kerem'in gazetedeki haberini göstererek "Kerem burada bak. Kendisinden önce haberi geliyor" demektedir ve böylece izleyiciye Kerem'in çapkın ve bu çapkınlığıyla sürekli gazetelere çıkan biri olduğu anlatılmaktadır.

Bu sırada mahalleden Sabri'nin Ayşe'ye âşık ve sürekli peşinde olduğu bilgisi verilmektedir. Ayrıca, Kerem'in Volkan'ın en yakın arkadaşı olduğu ve her akşam birlikte eğlenceye çıktıkları, işyerinden Ceyda'nın da Kerem'e âşık olduğu anlatılmaktadır. Bununla birlikte Ayşe'nin, Muhsin'in şirketinin atölyesinde çalıştığı ve Muhsin ile Ayşe'nin babasının arkadaş olduğu bilgisi verilmektedir

Rıza ile Erkut, Ayşe'ye, Sabri'nin onu istemeye geleceğini söylemekte ve Ayşe ise itiraz etmektedir. Erkut buluştuğunuzu görmüşler ama deyince Rıza dövmek için ayağa kalkmakta, evdekiler ise tutmaktadır.

Ayşe'yi Sabri istemeye gelmekte, fakat Ayşe evden kaçmaktadır. Ayşe gidecek yeri olmayınca atölyeye gitmekte ve içeride ağlarken, muhasebe işleri için gelen Kerem ile karşılaşmaktadır. Atölyeyi basan abileri Kerem ile Ayşe'yi aşağıya inmeleri için bağırıp tehdit ederken, Muhsin gelmektedir. Kerem, Ayşe'ye yardım edeceğine söz vermekte ve aileleriyle konuşmaya karar vermektedirler. Ancak Ayşe, son anda karar değiştirerek, Kerem ile sevgili olduğunu söylemektedir. Böylece Kerem'i kendisiyle evlenmeye mecbur bırakarak, ailesinden kurtulmayı planlamaktadır. Muhsin Kerem'e, Ayşe ile evlendiğinde şirketin başına geçireceğini söylemektedir. Bunun sonrasında ise Kerem, Ayşe ile evlenme fikrine ikna olmaktadır.

Dizi incelendiğinde, Ayşe'nin rüyasında, hiç gitmediği Muhsin'in evinde kendisini gelinlikle görmesiyle "kadermiş" izlenimi yaratılsa da aslında dizideki mantıksızlıklardandır. Ayrıca ilk iki bölümde pek görülemese de ilerleyen bölümlerde yer verilecek olan romantizm ve izleyicinin eğlenceli zaman geçirmesini hedeflemek dışında, dizinin herhangi bir amacı ya da mesajı bulunmamaktadır. Bu yüzden söz konusu dizide mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, eğlence odaklı olması, dizi karakterlerine karşı oluşan hayranlık, romantizm ve komedi parametreleriyle nihilistik unsurlar bulunmaktadır. Bununla birlikte böyle dizileri düzenli olarak izleyen izleyici çevresinde olup bitenlere karşı umursamaz, duyarsız ve duygusuz olabileceğinden varoluşsal nihilizmden bahsedilebilir. Son olarak da simülasyon evreninde -mış gibi yapıldığından, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, dizi karakterleriyle tanıdıklık,

yakınlık duygusu kurulduğundan ve hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

4.3.4.12. Doğduğun Ev Kaderindir

TV8'de yayınlanan *"Doğduğun Ev Kaderindir"* dizisi dram türündedir. Gerçek bir hayat hikâyesine dayandırılan dizinin, hem girişinde hem de dizinin isminin altında gerçek olduğu vurgulanmaktadır. Dizi, esas olarak Zeynep'in dramatik hayatını ve Mehdi'yle olan aşk hikâyesini anlatmaktadır. Zeynep'in bir psikolog ile konuşmasıyla ve Zeynep'in, "Doğduğun ev kaderini belirlermiş. Önce anneler alırmış kalemi elini. Yazmaya başlarmış…" söylemiyle başlamakta ve böylece, dizinin adının gerekçesi ortaya konmaktadır. "Peki, benim evimi kaderimi hangi annem yazdı? Hangisinin yazdığı hayatı yaşıyorum ben? Bu kararları nasıl verebildim…" sözleriyle başlamaktadır. Böylece Zeynep ile ilgili dizinin en başından iki evi, iki annesi olduğu, yani evlatlık olduğu bilgisi verilmektedir.

Zeynep, psikoloğa hayatını anlatırken, aslında seyirciye bilgi verilmektedir. Zeynep'in çok fakir bir ailede doğduğu, babasının ilgisiz ve çalışmayan biri olduğu, annesinin onlara baktığı, bir abisi ve bir ablasının olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca abisinin bakımsızlıktan öldüğü, ablasının da 15 yaşında evlenmek için evden kaçtığı ve babasının onu döverek, okumayı yasakladığı aktarılmaktadır. Daha sonra, annesinin Zeynep'i kurtarmak için temizliğe gittiği zengin bir aileye, verdiği bilgisi aktarılmaktadır. Nermin Hanım karakteri zengin evin hanımıdır ve Zeynep'i okutmak için istemektedir. Babası ise durumu öğrendiğinde "Kurtulduk kızdan" diyerek göbek atmaktadır.

Üniversiteye giden Zeynep, lüks arabasıyla eski mahallesinden geçerken, araba tamircisi Mehdi'yle karşılaşmaktadır. Bu sırada Zeynep mahalleden bir kadına yardım etmekte, Mehdi de bundan etkilenmektedir. Mehdi de kadına yardım etmekte, Zeynep de bundan etkilenmektedir. Öte yandan, mahalledeki kadınlar Mehdi'ye kız bakmaktadır. Mehdi'nin annesine fotoğraflar göstermektedirler. Annesi mahalleden bir kız istemekte, ancak kimseyi beğenmemektedir. Ardından Zeynep akılların gelmektedir. Ancak Zeynep'in de Faruk isimli ünlü bir iş insanı nişanlısı vardır.

Bununla birlikte, Mehdi'nin kavgalı olduğu kişiler dükkânı basmakta ve Mehdi'ye silah çekmektedir. Ancak Mehdi korkmayarak ne kadar "cesur" ve "delikanlı" olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Nermin konuşmak için Sakine'yi çağırmaktadır. Nermin, Faruk'u Sakine'ye anlatmaktadır. Ancak Faruk ve ailesinin, onun evlatlık olduğunu bilmediklerini, ama her şeyi halledeceğini söylemektedir. Sakine "Bizi çağırırlar mı düğüne?" diye sormaktadır. Nermin de ne planladıklarını bilmediğini ve zaten yurt dışı planları olduğunu söylemektedir. Nermin ile Sakine tartışmaktadır. Sakine bağırarak, Zeynep'in onun kızı olduğunu ve Faruk ile evlenemeyeceğini söylemektedir. Ardından Sakine, Zeynep ile Mehdi'yi evlendirmeye karar vermektedir.

Sakine, Zeynep ile Mehdi konusunu konuşmakta ve "Bana analık hakkımı ver" demektedir. Zeynep önce kabul etmemekte, fakat annesinin sen de bir kere benim için fedakârlık yap demesi üzerine tanışmayı kabul etmektedir. Zeynep ile Mehdi tanışmaktadırlar. Birbirlerini görünce ise şaşırmaktadırlar. Mehdi "Nişantaşılı kızlar çay içmez herhalde. Sana bir cappuccino söyleyeyim mi?" diye sormakta, "Zeynep de "Çay, demli lütfen" demektedir. İkisi de bunun anneleri için çok önemli olduğundan bahsetmektedirler. Zeynep, Mehdi'nin yanında nasıl bu kadar rahat olduğuna şaşırmaktadır. İkisi de çok iyi anlaşmıştır ve fikirleri değişmiştir. Mehdi "Ben bu evliliğe varım. Kadere teslim olmak istiyorum" demekte ve Zeynep ise düşüneceğini söylemektedir.

Mehdi Zeynep'i eve bırakmakta, yürürlerken mahallede herkes Mehdi'ye selam vermekte, Zeynep de bundan etkilenmektedir. Mehdi onlara salep almakta, ancak salepçi parasını almamakta, Zeynep'in hatırlamaya çalıştığı şiiri Mehdi tamamlamaktadır. Annesi de Zeynep'e fazlasıyla baskı yapmakta ve kendisi için Mehdi'yle evlenmesini yoksa bir daha onu göremeyeceğini söylemektedir. Zeynep psikoloğa, Mehdi ile evlenirse yıllardır hissettiği suçluluk duygusunun sona ereceğini ve bu vicdan azabından kurtulmak için her şeyi yapabileceğini söylemektedir. Ardından evlenmeyi kabul etmektedir.

Düğünde çıkan bir sorun üzerine, Zeynep Mehdi'yi durdurmakta, ancak Mehdi "Sakın bir daha bana karışma" diyerek, Zeynep'i itmektedir. Zeynep de düğünü terk etmektedir. Mehdi'nin ablası Zeynep'e "Erkektir o. Ne dese teslim olacaksın. Mehdi'm ne eylerse güzel eyler. Susup yerini bileceksin" demekte, Zeynep de "O zaman çok yanlış

bir gelin aldınız" diyerek, itiraz etmektedir. Sonra Mehdi gelmekte ve tartışmaktadırlar. Mehdi "Ben buyum…" demekte, Zeynep de kızmaktadır. Daha sonra "Kim böyle bir adamla evli kalmak ister ki?" diye sormakta, Mehdi "Sana fazla sabır gösterdim. Sabrımı zorlama. Amacın gitmekse kapı orada" demektedir. Zeynep de gitmek için kapıyı açtığında, onu almaya gelen Faruk'u görmektedir.

Gerçek bir hayat hikâyesi olduğu vurgusunun yapıldığı dizide, Mehdi ve Zeynep karakterlerinin iyilikleri abartıdır. Ayrıca Zeynep'in iç dünyası ve hayatı da çelişkiler ve çatışmalar üzerinedir. Zorlama sahneleri ve tesadüflerin sıkça kullanıldığı dizide oluşturulan zıtlıklar da uç noktalardadır. Zeynep'in annesin yalıda yaşayan, hukuk okuyan ve nişanlı kızını, mahalleden birisiyle evlendirme konusundaki ısrarı ve Mehdi ile evlenmesini kendi mutluluk kaynağı olarak görmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte "Mevla'm neylerse güzel eyler" cümlesinin "Mehdi'm neylerse güzel eyler"e dönüştürülmesi de değer aşımını ortaya koymaktadır.

Gerçek olduğu iddiasındaki dizinin hikâyesinin ne kadarının kurgu olduğu konusunda belirsizlik olsa da geneli itibariyle kültür endüstrisinin bir ürünü olan pesimisttik bir hikâye dışında bir şey sunmamaktadır. Bu bağlamda dizinin geneli ele alındığında mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değerlerin değer aşımına uğraması, kültür endüstrisinin ürünü olması ve hayranlık unsurlarıyla nihilizm söz konusudur. Kültür endüstrisinin ürünlerini düzenli tüketen izleyiciler çevresine yabancı, umursamaz, duyarsız ve duygusuz olduklarından, ayrıca Zeynep'in kötü hikayesine ait dizinin pesimist ve bunalım, çöküntü içinde olduğundan dizide varoluşsal nihilizmden de bahsedilebilmektedir. Buna ek olarak simülasyon evreninde -mış gibi yapıldığından, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilizm vardır.

4.3.4.13. Çukur

Show TV'de yayınlanan *Çukur* dizisi aksiyon türündedir ve Çukur isimli mahallede yaşanan mafyatik olayları ele almaktadır. Dizi bir kaçma sahnesiyle

başlamaktadır. Gece ıssız sokaklarda kaçan karakterin arkasından silahlar sıkılmaktadır. Dış ses "Herkesin bir yuvası var şu hayatta. Bizimki de çukurdur. Gözümüzü çukurda açarız. Son nefesimizi çukurda veririz… Nerede olursak olalım hep çukura geri döneriz" demektedir. Kaçan kişi bir evin terasına sığınmaktadır. Ancak bu defa terastaki üç kişi ona silah doğrultmakta, bu sırada dış ses "Birbirimizi tanımasak bile birbirimizi biliriz" demektedir. Bunun üzerine silah doğrultan kişiler gülümseyerek, silahlarını indirmektedirler.

Pazarda İdris meyve satmaktadır. Yanına bir kız gelip İdris ile röportaj yapmak istemekte ve çocukluğundan beri hep ismini duyduğunu söylemektedir. Bu sırada seyirciye de bilgiler verilmektedir. En büyük oğlunun hapiste olduğu ve adının Cumali olduğu, diğer oğlu Kahraman'ın işlerin başında durduğu ve Selim'in üçüncü çocuğu olduğu, onun da pazarcılık yaptığı anlatılmaktadır. Bu arada söz konusu işler mafya işleridir.

Bununla birlikte, adam dövme ve işkence görüntüleri gösterilirken, diğer taraftan da pazarda satılanların sürekli fakirlere dağıtılmasıyla ilgili konuşma yapılmaktadır. Bu konuşmalarla da İdris'in ailesi sevimli, iyilerin, fakirlerin yanındaymış gibi gösterilmeye çalışılmakta ve böylece, ailenin yaptıklarını haklı çıkarma çabası söz konusu olmaktadır. Pazarcılığı, sadece insanlara iyilik yapmak için yaptıkları görülmekte ve Selim "Her şeyimiz tamam bir pazarcılığımız eksik" diyerek, aslında pazarcılıkla ilgileri olmadığı bilgisini seyirciye vermektedir.

İdris, gazeteci kızla mahallede gezerken, duvardaki "Çukur evimiz, İdris babamız" yazısı gösterilmekte ve ikisi de gülümsemektedir. Gazeteci, İdris'e "Binaların yarısı sizin. Kalan yarısının da ortağısınız. Bir milyar liranın üzerinde gayrimenkul değerinden bahsediliyor. Bu kadar büyük bir servetin sahibi iken neden hala pazarcılık yapıyorsunuz?" diye sormakta, İdris de "…Derdin olduğunda koşan yoksa paranın ne kıymeti var. Önemli olan para değil, insan biriktirmek… Bir tek ben değil, benim oğullarım da o tezgâhın başına gidip otururlar. Biz nereye geldiğimiz değil, nereden geldiğimize bakarız…" diye cevaplamakta ve esasında ne kadar zengin olduğu da seyirciye aktarılmaktadır.

İdris röportaj yaparken, Kahraman, Vartolu Saadettin isimli biriyle karşılaşmaktadır. Vartolu, Kahraman'a ortaklık teklif etmekte, "Siz beni koruyacaksınız, ben de size kardan pay vereceğim" demektedir. Bu sırada pazarda kalan bütün meyve sebzeler parası olmayanlara dağıtılmaktadır.

Sultan'ın İdris'in eşi olduğu bilgisi de verildikten sonra, Yamaç'a geçilmektedir. Yamaç dizinin ana karakteridir ve İdris'in en küçük oğludur. Ancak ailesinin işleriyle bir ilgisi yoktur ve bir grupla şarkı söylemektedir.

Vartolu lüks bir araçla mahalleye girmekte ve mahallede bir çocuğun ıslığıyla evlerin çatısında herkes bir araya gelmektedir. Ayrıca yol boyunca araç takip edilmektedir. Vartolu kahveye İdris ile konuşmaya gelmektedir. Vartolu narkotiğin tezgâhlarını dağıttığını, iş yaptıkları yerde barındırmadıklarını, işinin uyuşturucu olduğunu söylemekte ve bu mahallede satış yapmak istemektedir. İdris'ten ona mahallede yer ayarlamasını istemekte ve İdris'e de her hafta bavulla para getireceğini söylemektedir. Ancak İdris, bu işin onlara uygun olmadığını ve bu mahallede yapamayacağını söylemektedir. Bu arada neredeyse hepsinin belinde silah vardır. Bunun üzerine Kahraman ile Selim'e, Vartolu'nun adamları tuzak kurmakta ve Kahraman vurularak öldürülmektedir.

İdris felç geçirmiştir ve herkesin hastanede olmasını fırsat bilen Vartolu ise mahallede kendini göstermek için mahalleyi silahla taramakta, bazı yerleri benzin dökerek yakmaktadır. Bu baskın sırasında, mahallede silahla vurulan ya da duvara asılarak diri diri yakılanlar da vardır. Ancak polis hiçbir şekilde dizide yer almamaktadır. Öte yandan, Yamaç'a abisinin ölüm haberi gitmekte ve Yamaç'tan işlerin başına geçmesi istenmektedir. Vartolu ve İdris'in ailesi arasında karşılıklı birçok olay olmakta ve sürekli olarak birbirlerinden intikam almaktadırlar. Bunların arasında, arabanın altında ezdikleri adamın başını keserek, Vartolu'nun evinin bahçesine atmak gibi sahneler de yer almaktadır.

Dizi genel olarak ele alındığında, şiddet, silah ve işkence çokça yer kaplamaktadır. Ölen ve yaralanan insanların olmasına rağmen polis hiçbir zaman görülmemekte ve polisin mahalleye gelmeden önce İdris'e haber verdiği vurgusu

yapılmaktadır. Dizide mafya babası İdris ile ailesi sevimli, yardımsever gösterilmeye çalışılmakta, öldürülen ya da dövülen kişilerin ise hak ettiği ima edilmektedir. Bütün dizilerde olduğu gibi bu dizide de yanlış anlaşılmalar sıklıkla vardır. Evin küçük oğlu, diğerlerinden tamamen zıt bir karakterde yaratılarak aile içinde de çatışma yaratılmaktadır. Karakter tanıtımının yapıldığı birinci bölümden sonra, ikinci bölüm Vartolu ve İdris'in ailesinin birbirinden intikam alması üzerine kurulu olup, öldürme, yakma, yıkma ve hatta kafa koparma bile söz konusudur.

Kültür endüstrisinin ürünlerinden olan bu dizide seyirciyi oyalamak dışında hiçbir amacın olmamasıyla birlikte olumsuz örnek de fazlasıyla vardır. Sürekli öldürülen ya da yaralanan insanlara rağmen gelmeyen polislerle dizide mantıksızlık, ideolojisizlik, amaçsızlık, ahlaksal çöküntü, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulmasıyla ve dizi karakterlerine duyulan hayranlıkla nihilizm mevcuttur. İzleyicide umursamaz, duyarsız ve duygusuzluk yaratan dizi ayrıca, konusu itibariyle korku uyandırmakta ve bu bağlamda da varoluşsal nihilizme işaret etmektedir. Bunların yanı sıra simülasyon evreninde -mış gibi yapıldığından, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve hipergerçeklik üretildiğinden saydam/postmodern nihilizm de vardır.

4.4. Dijital İletişim Teknolojileri

Günümüzün en popüler medya kaynaklarından olan dijital iletişim teknolojileri, bireylerin zaman geçirdikleri, bilgi edindikleri, hayatlarını paylaştıkları, sohbet ettikleri ve hatta para kazandıkları bir mecra haline gelmiştir. Bu teknolojiyle, sosyal medya üzerinden düşünceler paylaşılmakta, "Youtuber"lık olarak nitelendirilen yeni meslek grubuyla para kazanılmakta ve bu mecraya özgü diziler yayınlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, dijital iletişim teknolojileri başlığı altında, sosyal medya platformlarının kendisi, sosyal medya üzerinden yapılan ve binlerce kişiye ulaşan paylaşımlar, Türkiye'deki en fazla takipçisi olan Youtuberlar ve bu mecraya özgü çekilen iki dizi incelenmiştir. Söz konusu diziler, uluslararası bir dijital platform olan *Netflix'*de yayınlanan ilk Türk dizisi *"Hakan: Muhafız"* ve Türkiye'ye ait bir dijital platform olan *PuhuTV'*de yayınlanan *"Dip"* dizisidir. Bu dizilerin de televizyondaki diziler gibi ilk

bölümleri karakter tanıtımına ayrıldığı için, dizilerle ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmek adına ilk iki bölümleri ele alınmıştır.

4.4.1. Sosyal Medya Uygulamaları

Sosyal medya uygulamalarında Türkiye'de en çok kullanılan dört uygulama Facebook, Twitter, Instagram ve TikTok'dur. Bu uygulamalarla, düşünceler paylaşılmakta, yorumlar yapılmakta, kampanyalar yürütülmekte, dijital aktivizm olarak nitelendirilen eylemler gerçekleştirilmekte ve bol miktarda da fotoğraf, video, gezilen yerlerin, yenilen yemeklerin, kutlanan özel günlerin anları paylaşılmaktadır. "Anı paylaşmak" kalıbı, sosyal medyayla birlikte popülerleşmiş ve birçok şeyin paylaşıldığı sosyal medya, hem yaşanılan anın paylaşıldığı ya da hatıraların konulduğu bir mecra olmaktan öteye geçip, sanal gerçekliklerle, sanal ortamlarda yaşanan bir yere dönüşmüştür. Facebook ile başlayan teşhircilik ve röntgencilik kavramları, sadece fotoğraf ve video paylaşmak üzere geliştirilen Instagram ve sadece "eğlenceli", kısa videoların paylaşıldığı TikTok ile hayatın bir parçası haline gelmiştir.

Söz konusu uygulamalarla ilgili genel olarak şunları söylemek mümkündür ki sosyal medya uygulamalarıyla medyanın dönüşen rolü, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, değerlerin farkında olmama hali, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olma, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, tek tip insan yaratma çabası; sürü insanı, sürü vizyonu, teknik eylemin içine sıkışmak, zamansızlık ve uzamsızlık ile bayağılık parametrelerinden dolayı nihilizm vardır. Sosyal medyanın, sürü insanı ve sürü vizyonu kavramlarını en fazla öne çıkaran alanlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu uygulamalarda güzel görünmek için yapılanlar ya da bir yemeğin veya bir yerin sosyal medyada paylaşılmasıyla bir anda popüler olması ve herkesin oraya gitmesi ya da o yemekten yemesi gibi şeylerle de sıkça karşılaşılmaktadır.

Sosyal medyadaki bilgi kirliliği çok tartışılan bir konu olmakla birlikte, buradaki haberlerin ya da olayların yayılma hızı göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Son olarak Elazığ depreminde de olduğu gibi "Göçük altındayım. Sesimi duyuramıyorum. Yardım edin" paylaşımı ya da başka yerde yıkılan evlerin görüntüsünün paylaşılması veya

sonradan yetkililer tarafından yalanlanan bilgilerin ortaya atılmasıyla kaos ortamı yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu kaos ortamlarının, özellikle de deprem gibi felaket anlarında rahatça oluşturulabilmesi, bu bilgilerin bir anda yayılması ve doğru bilgilerin önüne geçmesi, yine sosyal medyanın sorunlu taraflarındandır. Bu bağlamda sosyal medya mecralarının, kriz ve başarısızlık söylemi, bir olayı abartma, yalan haber, olayları çarpıtma, bağlamından koparma, sansasyonellik, pos-truth söylemler, hakikatin önemsizleşmesi ve gerçeğin içinin boşaltılması unsurlarını çok kolay bir şekilde sağlayarak, epistemolojik nihilizme yol açabildiğini belirtmek gerekmektedir.

Sosyal medya mecralarının, gerçek hayatın bu denli önüne geçmesiyle artık gezilen yerlerin ya da yenilen yemeklerin paylaşılması halinden, paylaşmak için gezme ve paylaşmak için yeme haline geçilmiştir. Buna sosyal medyada birçok kişinin, sürekli mutluymuş ya da çok eğleniyormuş gibi yapması da eklendiğinde simülasyon ve hipergerçeklik kavramları, bu mecra için önemli bir hale gelmektedir. Ayrıca, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, filtre balonlarında yaşayan insanların kendi gerçekliklerini oluşturmaları ve kimin neye isterse inanabilmesi, başka bir deyişle mutlak doğruluk fikrinin reddedilmesiyle saydam/postmodern nihilizm ortaya çıkmaktadır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, yaratılan sanal ortamlarda, sanal gerçekliklerle ve sanal mutluluklarla ya da sanal kaoslarla yaşayan insanlarda pesimist, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olma, keder, korku, hayal kırıklığı, gerçek olaylara karşı ise umursamama, duyarsızlık, duygusuzluk, ruhsuzluk, alaycı bir tavır ortaya çıkabilmektedir. Buna ilaveten, istedikleri kimliklerle kendilerini sanal ortamlarda var edebilen insanlar, gerçek hayattaki kimlikleri ile kriz yaşamakta ve kimlik krizi ile yabancılaşma sorunu ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya üzerinden yaptığı paylaşımlara fazlaca anlam yükleyen, düşüncelerini ya da yaşadıklarını sürekli herkesle paylaşmak isteyen ve herkesin merak ettiğini düşünen insanlar da narsisizm sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Söz konusu bu nedenlerden ötürü, sosyal medya, varoluşsal nihilizmi de beraberinde getirmektedir.

Son olarak, bu platformlarda yeni değerlerle yeni gerçeklikler yaratma çabasına; başka bir deyişle yıkma istediğine sahip insanlar bulunmakta, aynı zamanda hayattan hiçbir beklentisi olmayan ama içinde yaşadığı durumdan da memnun olmayan; yani

yönünü kaybetmiş insanlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte, daha öncede belirtildiği üzere sosyal medyada eylemler yapılabilmekte ve gündem oluşturulmaktadır. “Sosyal medyanın gündemi” söylemi, geleneksel medyaya da yansımaktadır. Bu perspektifle sosyal medyada aktif nihilizm, pasif nihilizm ve politik nihilizmin de söz konusu olabileceği göz ardı edilmemelidir.

4.4.2. Sosyal Medya Paylaşımları

Bu başlık altında sosyal medya uygulamaları üzerinden yapılan ve binlerce kişiye ulaşarak, etkileşim yaratan sosyal medya paylaşımlarından örnekler incelecektir. Sosyal medyanın etkileşim alanın çok olması ve iletilerin hızlı bir şekilde yayılması, bu mecradan yapılan paylaşımların önemine ve etkisine dikkat edilmesini gerektirmektedir. Söz konusu mecradan yapılan paylaşımlar, post-truth çağı mümkün kılmaktadır. Bu mecradan herhangi bir ideoloji doğrultusunda yanlış bilgiler yayılabildiği gibi, hiçbir ideoloji içermeyen yanlış bilgiler de yayılabilmektedir. Bu mecralardaki en büyük amaç, daha fazla okunmak ve paylaşılmak olduğu için, paylaşımı yapan kişilerin önceliği, bilgilerin doğruluğundan ziyade, yaptığı paylaşımın dikkat çekiciliği olmaktadır. Bu perspektif doğrultusunda, söz konusu başlık altında amaçsal örneklem metoduyla seçilmiş altı sosyal medya paylaşımı incelenmiştir.

Milli piyangocu Nimet Abla'nın önünde çekildiği iddia edilerek 5 binin üzerinde paylaşılan bu görsel, esasında 2014 yılında Çin'deki bir fuarın görüntüsüdür. Kuyruktakiler işe alınmak için beklemektedir. Bu fotoğraf sosyal medya aracılığıyla verilerin yayılma hızına bir örnektir. Ayrıca bu paylaşımda da görüldüğü üzere paylaşılan verinin doğru olup olmadığı önemsenmeden kabul görmektedir. Bu perspektifle, söz konusu paylaşım gibi özellikle sosyal medya paylaşımlarında, başka bir fotoğrafın üzerine ilgisiz bir olay ya da konuyla ilgili yorum yaparak paylaşmak, başka bir deyişle, olayı bağlamından koparmak, başka bir bağlam içerisinde vermek ve olayları çarpıtmak epistemolojik nihilizm örneğidir. Ayrıca gerçeğin içinin boşaltılması, hakikatin önemsizleşmesi ve yanılsama evreni yaratılması da söz konusudur. Bunlara ek olarak herhangi birinin ya da güvenilir olduğu varsayılan birilerinin paylaştığı bir şeyi, doğruluğunda emin olmadan, sadece kişisel kanaatlerine uygun düştüğü için paylaşmak post-truth bir söylem ortaya koymaktadır. Post-truth söylem ise yine epistemolojik nihilizm içerisindedir. Ayrıca mevcut sistemi koruma çabası olduğundan politik nihilizm de vardır. Buna ek olarak internet üzerinden yapılan bu tarz paylaşımlarda zamansızlık ve uzamsızlık parametresiyle birlikte, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma, herkesin paylaşım yapabilmesi nedeniyle eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık ve belli bir ideoloji doğrultusunda yapıldığından sürü vizyonu yayarak sürü insanı yaratma söz konusu olduğundan nihilizmden de bahsetmek mümkündür.

Bu paylaşım, 8 Mart Dünya Kadınlar gününde, kadına yönelik şiddete dikkat çekmek amacıyla Nadia Bashar isimli performans sanatçısı tarafından yapılmış olmakla birlikte, IŞİD'i protesto etmektedir. Ancak bazı sosyal medya kullanıcıları tarafından gerçek zannedilmiş ve örnekte de olduğu gibi "İslam adaleti…!!!" gibi başlıklarla paylaşılmıştır. Bu örnekte de ilk örnekteki gibi olayı bağlamından koparıp, yeni bağlam içerisinde verme, post-truth bir söylem ortaya koyma, olayı çarpıtma, yanılsama evreni yaratma ve gerçeğin içini boşaltarak, hakikati önemsizleştirme söz konusudur. Alpay'ın ifade ettiği üzere kendisiyle türdeş insanların oluşturduğu filtre balonları içerisinde yer alan dijital iletişim teknolojileri kullanıcıları, önlerine çıkan bir paylaşımın doğruluğundan emin olmadan ve hatta sorgulamadan, kişisel kanaatlerine uymasından dolayı paylaşıp, eleştirmektedirler. Bu durum da post-truth söylemlerin ve dolayısıyla da epistemolojik nihilist önermelerin yayılmasına neden olmaktadır. Öte yandan mevcut sisteme karşı çıkma çabasından dolayı politik nihilizm de söz konusudur. Ayrıca internet üzerinden yapılan bu paylaşımda zamansızlık ve uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma, herkesin paylaşım yapabilmesi nedeniyle eşitlikçi bir duygusuzluk olan bayağılık ve belli bir ideoloji doğrultusunda yapıldığından sürü vizyonu yayarak sürü insanı yaratmayla birlikte nihilizm de mevcuttur.

Bu örnekte, İtalya'nın Palmanova şehrine ait görsel Aydın'ın Atça ilçesi gibi gösterilmektedir. Diğer iki örnekte olduğu gibi farklı bir görsel üzerine bilgiler yerleştirilerek, olayı bağlamından koparmak, yeni bağlam içerisinde vermek, çarpıtmak, yanılsama evreni yaratmak, hakikati önemsizleştirerek, gerçeğin içini boşaltmak ve post-truth söylemler yaymak epistemolojik nihilizmin parametrelerindendir. Ayrıca zamansızlık ve uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma ile bayağılık parametreleriyle de nihilizm vardır. Bunlara ek olarak, söz konusu paylaşımı yapan hesabın adının "dogrubirbilgi" olması da ayrıca ironiktir.

Dijital iletişim teknolojilerine ait mecralarda sıklıkla karşılaşılan Uygur Türkleri'ne yapılan zulümle ilgili birçok yanlış paylaşım söz konusudur. Söz konusu

örnekteki paylaşım da bunlardan biridir. “Mongol: The Rise Genghis Khan” filmine ait bir görüntü, yine Çin’in Uygur Türkleri’ne yaptığı işkence görüntüsü olarak verilmektedir. Bu örnekte de diğer iki örnekteki gibi olayı bağlamından koparıp, yeni bağlam içerisinde verme, çarpıtma, yanılsama evreni yaratma, hakikati önemsizleştirme, gerçeğin içini boşaltma, post-truth söylemler yayma olduğu için yine epistemolojik nihilizmin mevcuttur. Buna ek olarak, söz konusu örnekte kriz ortamı yaratma çabası da vardır ve bu da epistemolojik nihilizmin parametrelerindendir. Bununla birlikte siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sistemi koruma çabası da olduğundan politik nihilizm vardır. Ayrıca zamansızlık ve uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma, bayağılık ve sürü vizyonu yayarak sürü insanı yaratma parametreleriyle nihilizm mevcuttur.

Popüler bir video paylaşım uygulaması olan *YouTube’*da “Trump’ın Allahu Ekber Korkusu” olarak yayılan bir video bulunmaktadır. 21.930 kere görüntülenen ve birçok yorumun bulunduğu videoda çarpıtma söz konusudur. Çünkü videonun orijinalinde Trump, sahneye çıkmaya çalışan birisinden korkmaktadır. Bu örnekte de yine olayı çarpıtma, bağlamından koparma, yeni bağlam içerisinde verme, gerçeğin içini boşaltma, hakikati önemsizleştirme, post-truth söylem yayma, sansasyonellik ve yanılsama evreni yaratma söz konusu olduğu için epistemolojik nihilizm söz konusudur. Ayrıca siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sistemi koruma çabası parametreleriyle politik nihilizme işaret etmektedir. Bununla birlikte zamansızlık ve

uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma, bayağılık ve sürü vizyonu yayarak sürü insanı yaratmadan dolayı nihilizm söz konusudur.

II. Abdülhamid'in torunu ve *"Payitaht Abdülhamid"* dizisinin danışmanı olan Orhan Osmanoğlu'nun attığı Macaristan ile ilgili tweet 4.712 kere retweetlenmiş ve 23.736 kez beğenilmiştir. Fakat paylaştığı bu bilgi doğrul değildir. Öncelikle Macaristan Cumhurbaşkanı'nın adı Janos'dur ve söz konusu 3. Maddede siyasi partilerin kuruluşu ve işleyişiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Article 3.

(1) In the Republic of Hungary political parties may be established and may function freely, provided they respect the Constitution and laws established in accordance with the Constitution.

(2) Political parties shall participate in the development and expression of the popular will.

(3) Political parties may not exercise public power directly. Accordingly, no single party may exercise exclusive control of a government body. In the interest of ensuring the separation of political parties and public power, the law shall determine those functions and public offices which may not be held by party members or officers.

Bu bağlamda örnekteki gibi yalan içeriklerin doğru kabul edilip yayılması post-truth bir söylem ortaya koymaktadır. Ayrıca sansasyonellik, yanılsama evreni, hakikatin önemsizleşmesi ve gerçeğin içinin boşaltılması da olduğundan epistemolojik nihilizm söz konusudur. Buna ek olarak siyasi bir amaç doğrultusunda hareket etme ve mevcut sistemi koruma çabası olduğundan politik nihilizm; zamansızlık ve uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eylemin içerisine sıkışma, bayağılık, sürü vizyonu yayarak sürü insanı yaratmayla da nihilizm söz konusu olmaktadır.

4.4.3. Youtuberlar

Günümüzün popüler mesleklerinden olan Youtuber olmak, kolay bir şekilde bol para kazanmanın önemli bir adresi haline gelmiştir. Bu yüzden, hem sadece bu işle uğraşan hem de yaptığı işin yanı sıra Youtube kanalı açarak paylaşımlarda bulunan, böylece para kazanan birçok isim ortaya çıkmıştır. Para kazanmanın, abone ve izlenme rakamlarıyla paralel olduğu Youtuberlık mesleğinde, her türlü içerik üretmek mümkündür. Bu bağlamda Youtuberlar başlığı altında, Türkiye'deki Youtuberlardan örnekler incelenecektir. Bu başlık, üç alt başlığa ayrılmakla birlikte başlıkların kategorize edilmesinde bazı unsurlar göz önüne alınmıştır. Bu noktadan hareketle, ilk başlık olan Enes Batur-Orkun Işıtmak-Kafalar kanalları, en çok abone sahibi olan ilk üç Youtube kanalı olmalarından dolayı ele alınmıştır. İkinci başlık olan Elvin Levinler-Müge Boz başlığında, esas mesleği oyunculuk olan iki kişinin, aynı zamanda Youtubedan çeşitli paylaşımlar yaparak para kazanmaları nedeniyle çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Başka bir deyişle, ünlü olan iki kişinin, özel hayatları dâhil birçok şeyi paylaşarak, izleyiciyle samimiyet kurmaya çalışması incelenecektir. Esasen günümüzde birçok ünlünün Youtube kanalı açarak, bu mecraya yönelmeye başlaması da dikkat çekilmesi gereken başka bir noktadır. Son başlık olan Danla Biliç-Kerimcan Durmaz ise sansasyonel paylaşımlarıyla sürekli gündemde olmaları nedeniyle analiz edilecektir.

4.4.3.1. Enes Batur-Orkun Işıtmak-Kafalar

Türkiye'de en fazla abone sayısına ulaşarak en çok kazanan Youtuberlar sırasıyla, 12 milyon aboneyle Enes Batur, 7,03 milyon aboneyle Orkun Işıtmak ve 6,35 milyon aboneyle Kafalar'dır. Bu bağlamda söz konusu üç kanal kısaca ele alınacaktır.

Enes Batur'un Youtube kanalında oha dediğinde kaybettiği, vücudunu nasıl geliştirdiğini anlattığı veya her gün beşte uyanmak, kız arkadaşı ile kelepçeli bir gün geçirmek gibi deneyimlerini, ayrıca başka videoları izleyip yorumlamadığı, oynadığı bilgisayar oyununu paylaştığı ve hayvan doğum videolarını yorumladığı gibi birbirinden ilginç ve her türden içerikler paylaşılmaktadır.

Orkun Işıtmak'ın Youtube kanalında da parasız bir gün geçirmek, videoları izleyip gülmeme challange yapmak, gece alışveriş merkezinde kalmak, böcek yemek, bir

günlüğüne bebek bakıcısı olmak, dönen pervaneye parmak sokarak parmağını kırmak ve daha sonra da acile gidip oradan da video çekmek, 48 saat havaalanında kalmak ya da dünyanın en acı sosunu denemek gibi kendine göre meydan okuyan ve yine her türden içerikler paylaşılmaktadır.

Kafalar Youtube kanalı ise üç kişinin birlikte içerikler ürettiği bir kanaldır. Kanalda diğerlerinden farklı olmaksızın, bir günlüğüne internet kafeyi işletmek, birbirlerini fiziksel olarak kışkırtarak ki bu içlerinden birinin diş fırçasını klozete sokup, kullandırtmak gibi "şaka" ya da onların tabiri ile "kışkırtmalar" yapılmakta ve birbirleriyle fiziksel şiddet içeren kavgalar yapılarak, küfürler edilmektedir. Daha sonra psikolojik kışkırtma adı altında birbirlerini hırsızlıkla suçlamak gibi şeyler yapılmakta ve bu sırada yine fiziksel şiddetle birlikte küfür yer almaktadır. Bu tarz videolara ek olarak, bir kızı en çok kimin etkileyeceği ya da balık halinde bir gün geçirmenin nasıl olduğu gibi çeşitli türlerde içerikler de üretilmektedir.

Türkiye'nin en çok izlenen söz konusu Youtube kanalları incelendiğinde, sadece tek bir videonun bile milyonlarca kişi tarafından izlendiği göz önüne alındığında ürettikleri boş ve anlamsız içeriklerin yanı sıra çok fazla olumsuz örnek teşkil edecek söylemlerin ve hareketlerin olması da ayrıca değinilmesi gereken bir noktadır. Bu perspektifle, söz konusu kanallar gibi içerik üreten Youtube kanallarının medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik ve hatta değerlere bağlı olmama durumunun aşılması ve değerlerin farkında olunmaması hali, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, teknik eylemin içine sıkışmak, istenildiği anda ve istenildiği yerde tekrar tekrar izlenebilmelerinden dolayı zamansızlık ve uzamsızlık ile bayağılık parametrelerini taşıdıklarından dolayı nihilizm söz konusudur.

Ayrıca bu tarz içerikleri izleyen kişilerde çevresinde olan bitene ek olarak şiddete ve küfüre karşı umursamama hali, duyarsızlık, duygusuzluk ve ruhsuzluk ortaya çıkmakla birlikte, Youtuberlara özenen kişilerde kendilerine ve çevrelerine karşı yabancılaşma ve bununla bağlantılı olarak da kimlik krizi ortaya çıkmakta, bu da varoluşsal nihilizme götürmektedir. Son olarak Youtuberlar, izleyiciler karşılarındaymış gibi konuşmakta ve kendi kanallarında, kendi sanal gerçekliklerini yaratmaktadırlar. Bu

yüzden –mış gibi yapma, simülasyon ve hipergerçekliğin yanı sıra derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, videoların orijinali olmayan kopyalar olması ile de saydam/postmodern nihilizm ortaya çıkmaktadır.

4.4.3.2. Elvin Levinler-Müge Boz

Bu başlık, asıl mesleği oyunculuk olan ve aynı zamanda Youtube üzerinden de para kazanan iki kişinin kanallarıyla ilgilidir. Bu arada birçok ünlü isim, işlerinin yanı sıra, sosyal medya aracılığıyla de ekstra gelir elde etmektedir.

Elvin Levinler Youtube kanalında gezilerini, beslenme düzenini, cilt bakımını, düğününü, hatta business class uçuşunu dahi paylaşmaktadır. Tatil videolarında da gezdikleri ve yedikleri, içtikleriyle ilgili detaylı bilgiler vermektedir. "Ev turu" isimli video incelendiğinde ise tüm Youtuberlar'da olduğu gibi izleyiciyle bire bir konuşuyormuş gibi yapılan çekimlerin söz konusu olduğu görülmektedir. İlk olarak, kapıyı izleyiciye açmakta ve "Hoş geldiniz, terlik?" diye sorarak, izleyiciler evine ziyarete gelmiş gibi davranmaktadır. Evinin yerleştirilmeden önceki halini de paylaşmış olan Levinler, sürekli olarak "Zaten biliyorsunuz, bildiğiniz gibi" kalıplarını sıklıkla kullanmaktadır. Eşiyle aralarında geçen bir konuşma sonrasında "Size bir şey söylemek istiyorum… Siz söyleyin" demektedir. Bir eşyayı gösterip, "Hatırlıyorsunuz bunu alışımızı. Bunu sizinle beraber almıştık" diyerek devam etmektedir. Evin dağınık bir köşesi ile ilgili ise "Buraları sonra sizinle beraber düzenleyeceğiz… Diyoruz ki bütün bunları sizinle beraber düzenleyelim… Bir kahve içer misiniz? … Ev alışverişine iyi ki beraber çıktık… Gelin haftaya mutfaktan düzenlemeye başlayalım, sevabına… İyi ki geldiniz bize…" söylemleriyle izleyiciyi evinde gibi hissettirmektedir.

Müge Boz Youtube kanalında aşk hikâyemiz, evlenme teklifi, balayı, hamile olduğumu eşime nasıl söyledim, bebeğimiz cinsiyeti ne, doğum hikâyemiz, sürpriz akşam yemeği gibi tüm özel anlarını paylaşmaktadır. "Hamile olduğumu eşime nasıl söyledim" isimli video incelendiğinde, eşi ve kendisi o güne dair detayları paylaşmaktadır. "Bence en iyi yöntem yüz yüze söylemek" diyen Müge Boz, izleyicilere tavsiyeler vermektedir. Doktordan haberi aldığında çok şaşırdığını ifade eden Boz, doktorun ardından arabada evi gelişinin görüntüler göstermektedir. Eşine hamile olduğunu söylemek için evde

hazırlıklar yaptığını anlatan Boz, o anlardan da video göstermekte ve izleyicilere de ne yapabileceklerine dair tavsiyeler vermektedir. Hamile olduğunun yazdığı tahlil sonucunu eşine gösterirken ise kameranın karşısında oturmaktalar ve izleyici tüm tepkilere şahitlik etmektedir.

Söz konusu iki kanal incelendiğinde, ünlü olmaları ve insanların zaten onların hayatlarına dair detayları merak ediyor olmalarının sağladığı avantajla, bu kanallarda sadece özel hayat paylaşılıp, sohbet edilmekte ve tavsiyeler verilmektedir. Bu bağlamda bir önceki Youtube kanallarından ayrılmaktadırlar. Ancak yine boş ve anlamsız şeylerin konuşulduğu bu kanallarda da medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik ve hatta değerlere bağlı olmama durumunun aşılması ve değerlerin farkında olunmaması hali, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olması, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, teknik eylemin içine sıkışmak, zamansızlık ve uzamsızlık, bayağılık ve ünlü olan bu isimlere karşı duyulan hayranlık parametrelerini taşıdıklarından dolayı nihilizm söz konusudur.

Bununla birlikte, bu denli nihilistik unsurlarla iç içe olan izleyici zamanla umursamaz, duyarsız, duygusuz ve ruhsuz olacağından; ayrıca kendilerine ve çevrelerine karşı yabancılaşıp, kimlik krizi yaşayacaklarından varoluşsal nihilizm ortaya çıkmaktadır. Buna ilaveten, Youtuberlar, izleyiciler karşılarındaymış gibi konuşmakta ve hatta bu işi abartarak, izleyicilere hoş geldiniz, terlik ister misiniz ya da kahve ister misiniz diye sorular sormakta, sürekli olarak zaten siz de biliyorsunuz, sizinle gitmiştik, sizinle düzeltelim gibi cümleler kurmakta ve evin içerisinde yaşayan kişilermiş gibi davranmaktadırlar. Bu bağlamda, Youtube kanallarında hayatlarının her anının paylaşılması, uyanma, gezme, yeme-içme, evlenme teklifi, hamilelik, doğum ve hatta "sürpriz akşam yemeği"nin videosunun çekilerek, internete konulmasıyla izleyici, kanal sahipleriyle gerçek hayattaki herkesten daha yakın bir ilişki kurmaktadır. Çünkü en yakınındaki kişilerle bile kuramayacağı bir "samimiyet" söz konusu olmakta, gerçek hayatta kimsenin hayatında şahitlik edemeyeceği en özel anlara dahi şahitlik etmektedir. Bu bağlamda, sosyal medyadaki insanların, gerçek hayattakilerden daha gerçek, daha yakın olmasıyla –mış gibi yapma, simülasyon, hipergerçeklik ve tanıdıklık ile yakınlık duygusu ortaya çıktığından; ayrıca derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması,

videoların orijinali olmayan kopyalar olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm var olmaktadır.

4.4.3.3. Danla Biliç-Kerimcan Durmaz

Bu başlıkta, yaptığı paylaşımlarla sık sık gündemde olan ve paylaştıkları içeriklerle zaman zaman tepki alan ve üzerinde çok konuşulan iki isim olan Danla Biliç ile Kerimcan Durmaz'ın kanalları kısaca incelenecektir.

Danla Biliç Youtube kanalında çoğunlukla makyaj videoları, zaman zaman da gezi videoları paylaşmaktadır. Kanalında sürekli evlilik teklifi bekleyen kız makyajı, yıkılmadım ama ayakta da değilim makyajı, Instagram kızı makyajı, ilk buluşma makyajı, sevgililer gününde yalnız olan kız makyajı, spor salonundan çıkmayan kız makyajı gibi isimlerle birçok makyaj videosu bulunmaktadır. "Düğünde koca arayan kız makyajı" videosu ele alındığında, "Düğün mevsimi geliyor. Peki, evlenmeyenler ne yapsın? Tabi ki düğünlerde koca arasın…" diye başlamaktadır. Nasıl makyaj yapacağıyla ilgili bilgi veren Danla Biliç, kullandığı ürünlerin marka ve numaralarını da söylemektedir. Makyaj yaparken sohbet etmekte ve düğünlerde koca arayan bir tayfanın olduğunu söyleyerek, taklit yapmaktadır. Bu arada kameramanla da sık sık sohbet etmektedir. Kameraman "Senin düğününde biri böyle yapsa, ne yaparsın?" dediğinde, "Bekârlar gelemeyecek benim düğünüme, azgınlar başka kapıya yani…" cevabını vermektedir. Konuşma esnasında küfür de etmektedir.

Gezi ve makyaj videoları paylaşan bir diğer isim de Kerimcan Durmaz'dır. Amsterdam vlog, yeni eve taşındım, dance performance, sosyete pazarına gittim, New York, yılbaşı makyajı yaptım gibi isimlerle videolar paylaşan Durmaz'ın, "İrem Derici'yle "Kutuda ne var?" oyunu oynadık" isimli videosu ele alınmıştır. Durmaz videoya İrem Derici'nin evinin altında "İrem, İrem! Kız nerde bu? … Ay karı gelemedi, dondum…" diyerek başlamaktadır. İrem Derici geldiğinde de "Öncelikle bir şeyler içmeye ne dersin diyecektim ama karı içeceğiyle gelmiş" diye devam etmektedir. Konuşma tarzları anlaşılmaz, garip ve argodur. Durmaz "Bebek'e geldik İrem'le, kız Bebek'de de turlamadık demeyiz" demektedir ve konuşma tarzı bütün video boyunca bu şekildedir.

Örnekteki videolar genel olarak ele alındığında şunları söylemek mümkündür ki dijital iletişim teknolojilerinin içerisinde gelişen sosyal medyayla medyanın rolleri ve içerikleri dönüşüme uğramıştır. Hayat paylaşma, tavsiye, kavga, küfürlü konuşmalar gibi içeriklerin üretildiği bu yeni mecrada, birçok olumsuz davranış ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte Youtuberların konuşma tarzıyla davranışları da göz önüne alındığında, medyanın dönüşen rolleri, mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değersizlik, değerlerin farkında olmama hali, ahlaksal çöküntü, eğlence odaklı olma, dışsal anlamda sosyal düzenin çökmesi, içsel anlamda bireysel anlamın bozulması, sürü insanı, teknik eylemin içine sıkışmak, zamansızlık ve uzamsızlık ile bayağılık parametreleriyle nihilizmden bahsedilebilir. Ayrıca yine bu tarz içerikleri izleyen izleyicilerin, umursamaz, duyarsız, duygusuz olacağından, yabancılaşıp kimlik krizi yaşayacağından ve ele alınan bu iki kanaldaki gibi kanallarda, alaycı tavırla narsisizm de söz konusu olduğundan varoluşsal nihilizmin ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak, diğer Youtube kanallarındaki gibi –mış gibi yapma, simülasyon, hipergerçeklik, deriliğin olamaması, boşluk ve anlamsızlığın olması, kanalların orijinali olmayan kopyalar olmasından dolayı saydam/postmodern nihilizm de mevcuttur.

4.4.4. İnternet Dizileri

Ulusal ve uluslararası dijital platformlarda yayınlanan birer dizinin örnek olarak alınacağı bu başlık, söz konusu dizilerdeki nihilistik unsurların, geleneksel medyadakilerden farklı olup olmadığını ortaya koyabilmek adına önemlidir. Bu bağlamda *Hakan: Muhafız* ve *Dip* dizileri incelenecektir.

4.4.4.1. Hakan: Muhafız

Netflix'de yayınlanan "*Hakan: Muhafız"* dizisi fantastik türündedir. Ayrıca dizinin, internet üzerinden yayın yapan ve uluslararası bir platform olan *Netflix*'de yayınlanması ve burada yayınlanan ilk Türk dizisi olması açısından da ayrıca önemi vardır. Dizi, Hakan'a verilen İstanbul'u koruma görevini anlatmaktadır ve ana karakter olan Hakan'ın "Masallar bize iyi olanın her zaman kazandığını, adaletin önünde sonunda yerini bulduğunu ve zamanın tüm yaraları iyileştirdiğini anlatır" dış sesi ve patlayan bir

silah görüntüsüyle başlamaktadır. “Ama bu bir masal değil” diyen Hakan’a doğru, tabancadan çıkan kurşunun gidişi gösterilmektedir.

Hakan sabah dağınık bir odada uyanmakta ve alarmı kapatmaya çalıştığı sırada yere düşen telefonuyla “Başarının Sultanı Faysal Erdem” yazılı bir iş dergisi görülmektedir. Dizinin ilk sahnesinden izleyicinin görmesi sağlanan Faysal karakteri, dizinin önemli karakterlerindendir.

Hakan gelir düzeyi düşük bir mahallede yaşamaktadır. Hakan ve arkadaşı, Faysal Erdem’in holdinginin karşısında bir dükkân kiralamayı düşünmektedirler. Hakan, Faysal’a hayrandır. Hakan’ın babasının Kapalıçarşı’da bir dükkânı vardır ve Hakan da orada çalışmaktadır. Kapalıçarşı’da fal bakan esnaflardan biri Hakan’a “Hakan, senin kaderin değişiyor oğlum… Senin alnına büyük, bambaşka bir yazı yazılmış” demekte, Hakan ise inanmamaktadır. Bu noktada fal bakan kadının bakışları ilgi çekicidir.

Faysal’ın Mazhar isimli bir adamı ve Leyla isimli asistan vardır. Faysal Ayasofya’yla yakından ilgilenmekte, restore ettirmekte ve “Dünya bir insan olsaydı, kalbi Ayasofya olurdu” diyerek verdiği önemi göstermektedir.

Daha sonra Hakan, Faysal Holding’de işe başlamaktadır. Kapalıçarşı’daki dükkâna bir kadın gelmekte ve bir çizim göstererek, bu desende bir gömlek aradığını söylemektedir. Hakan’ın babası gömleğin onlarda olmadığını söylemekte, ancak Hakan depoda olduğunu ifade etmektedir. Kadın ciddi miktarda bir para vereceklerinden bahsedince de Hakan gömleği gördüğü konusunda ısrarcı davranmaktadır. Aslında bu gömlek herkesin ele geçirmeye çalıştığı ve giyen kişiye sihirli güçler veren bir gömlektir, ancak Hakan’ın bundan haberi yoktur.

Kadın kartını bırakıp dükkândan ayrılınca Hakan’ın babası birini aramakta ve vaktin geldiğini söylemektedir. Bu sırada Hakan’ın babasının üvey olduğu öğrenilmektedir. Hakan daha sonra gizlice dükkâna gelip, gömleği bulmaktadır. Gömleği alacak asıl kişiler Mazhar ve Faysal’dır. Hakan tam gömleği satmak üzereyken, babası gelip gömleği almakta, fakat o sırada etrafta bekleyen adamlar silahla saldırmakta ve Hakan’ın babası vurulmaktadır. Babası hastaneye değil, Fatih’te bir eczaneye gitmek istemekte ve gerçekleri anlatacağını söylemektedir.

Eczaneye geldiklerini eczaneyi kapamakta ve gizli bir geçitten geçerek sığınaklarına gitmektedirler. Büyük bir yer olan bu sığınakta ameliyat malzemeleri fotoğraflar, arşiv ve birçok şey vardır. Hakan'ın babası ölmektedir ve Hakan'a, Kemal ve kızı Zeynep gerçekleri anlatmaktadırlar. Hakan'a onların sadık olanlar olduğu, kendisinin ise Muhafız olduğunu söylemektedirler. Hakan gömleği onlara atarak, ne halleri varsa görmelerini söylemektedir. Ancak Kemal ve Zeynep Hakan'a bunun, onun kaderi olduğunu, bir görevi olduğunu ve bu görevin, ölümsüzü durdurmak olduğunu ifade etmektedirler. Hakan "Ne oluyor burada?" diye bağırmaktadır ve ilk andan itibaren sürekli olarak itiraz etmektedir.

Hakan'a ne olacağını görmesi için gömleği giymesini söylemektedirler. Gömleği giyen Hakan "Ne oldu şimdi? Görünmez mi oldum?" diye sormakta ve Kemal de "Hayır, yenilmez" diye cevap vermektedir. Bu sırada gömlek hareketlenmekte, Hakan'ın vücuduyla bütünleşmekte ve göğsünün üzerinde bir dövemeye dönüşmektedir. Zeynep gömleğin gücünü göstermek için Hakan'a ateş etmekte ve dizinin ilk sahnesine dönülmektedir. İlk sahnede gösterilmeyen kurşunun Hakan'a isabet edişi bu defa gösterilmektedir. Hakan'a değen kurşun ezilmektedir. Kemal Hakan'a, "Şimdi istediğini sorabilirsin" demektedir.

Hakan her şeyin çok saçma olduğunu söylemektedir. Kemal Hakan'a ölümsüzlerin aralarında saklandığını ve son ölümsüzün de İstanbul'da bir yerlerde olduğunu söylemekte, Hakan da "Belki ölmüştür ya da pes etmiştir" diye cevap vermektedir. Ona verilen görevi ise "Muhafız saçmalığı" olarak nitelendirmektedir.

Dizi genel olarak ele alındığında, uluslararası bir platformda yayınlanan dizide seçilen mekânların kötülüğü dikkat çekicidir. Garip bakışlarla, Hakan'a geleceğiyle ilgili tahminlerde bulunan kadını da buna eklemek gerekmektedir. Bu bağlamda dizide kurulmaya çalışılan mistik havanın başarısız olduğu söylenebilir. Ayrıca dizi internette yayınlandığı için belli bir kitleye hitap etmesine rağmen, klasik dizi anlayışındaki gibi seyirciye bir şeyleri gösterme çabası devam etmektedir. Hakan, karakter olarak başarısız bir şekilde kurgulanmıştır. Son "Muhafız" olan Hakan'ın belli nitelikler taşıması gerekirken, aksine babasının izin vermediği gömleği gizlice satmaya çalışan biri olarak gösterilmektedir. Bunlara ek olarak Hakan sürekli itiraz etmekte, hiçbir şeyi

kabullenmemekte, gitmek istemekte ve ana karakter olarak hikâyeyi saçma bulmaktadır. Ölümsüzün ölmüş olabileceği fikrini öne sürmesi de başarısız kurgulan Hakan karakterindeki ve dizideki boşluklara işaret etmektedir.

Mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, değerlerin değer aşımına uğraması, kültür endüstrisinin ürünü olması, dizi karakterlerine duyulan hayranlık, zamansızlık ve uzamsızlık parametreleriyle nihilist olan dizi, aynı zamanda bu tarz boş içeriklere maruz kalan izleyiciyi umursamaz, duyarsız ve duygusuz bir ruh haline sürükleyeceğinden varoluşsal nihilisttir. Bununla birlikte simülasyon evreninde -mış gibi yapıldığından, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, dizideki karakterle tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilisttir.

4.4.4.2. Dip

PuhuTV'de yayınlanan *Dip* dizisi aksiyon türündedir. *PuhuTV,* Türkiye'ye ait, sadece internet üzerinden yayın yapan, yerli ve yabancı diziler ile filmlerin yayınlandığı bir dijital platformdur. Dizi gizemli karakterler olan Sahir ve Bilge'nin hikâyelerini ve bir araya gelişlerini anlatmaktadır ve intihar etmek için köprüye çıkan bir adamın görüntüsüyle başlamaktadır. Daha sonra yatağın üzerine çıkmış ve boş duvara bakan Sahir karakteri gösterilmektedir. Sahir dizinin ana karakterlerindendir. Sahir'in telefonu çalmakta ve intihar etmek üzere olan adamla ilgili, iflas ettiği, boşandığı gibi bilgiler polis merkezi tarafından Sahir'le paylaşılmaktadır. Bu arada Sahir'in polis merkezinde intihar edenleri vazgeçiren bir arabulucu olduğu anlaşılmaktadır. Sahir evden çıkmak üzereyken karşısında bir kadın görmektedir ve gözleri dolmaktadır. Ancak gördüğü kişinin, ölen karısı Ekin'in hayali olduğu anlaşılmaktadır. Sahir sürekli Ekin'in hayalini görmekte ve psikiyatri ilaçları kullanmaktadır.

Sahir intihar etmek üzere olan adamın yanına gitmekte ve adamın hareketlerinden intihar etmeyeceğini anlamaktadır. Bu yüzden de hiçbir şey söylemeden geri gitmekte ve polislere "Atlamayacak adama beni çağırmayın" demektedir. Ambulans

şoförü olan İsmail adamın ciddi olduğunu söylediğinde ise "Atlayacak adam aşağıya bakmaz" cevabını vermektedir.

İsmail ile intihar vakalarının çağrı merkezine bakan Aylin'in aralarındaki konuşmadan izleyiciye Sahir'in bir şey söylemeyen, konuşmayan, sadece intihar edenle konuştuğu zaman anlaşılabilen, garip biri olduğu ve bir derdinin olduğu bilgileri aktarılmaktadır. Sabah, İsmail bir kafede kahvaltı yapan Sahir'in yanına gitmektedir. Konuşmalarından dün geceki adamın atlamadığı öğrenilmektedir.

Sahir Can'ın yanına gitmektedir. Can, sürekli intihar girişiminde bulanan biridir ve Sahir'in çalıştığı psikiyatri kliğindeki psikiyatr Eda'yla sevgilidir, ayrıca ev de dâhil olmak üzere günün her saati güneş gözlüğü takmaktadır. Can'ın bileğinde sargı vardır ve yine bir intihar girişiminde bulunduğu öğrenilmektedir. Bunu fark eden Sahir de "Hala şunu kesmeyi öğrenemedin" demektedir.

Daha sonra Ali Kemal karakteri tanıtılmaktadır. Sahir'in sevdiği ve abi dediği Ali Kemal eski bir istihbaratçıdır ve Ekin'in ölümünden sonra Sahir'e çok destek olmuştur. Aralarındaki konuşmadan Sahir'in, Ekin'in ölümünden kendisini sorumlu tuttuğu öğrenilmektedir.

Ardından dizinin diğer bir ana karakteri olan Bilge buz pateni yaparken görülmektedir. Gelen bir telefon sonrasında ise ıssız bir yere giden Bilge, kılık değiştirerek Emre isimli birisiyle görüşmektedir. Bilge'ye babasının yaşadığını söylemekte ve yüzünü göstermemesi konusunda uyarmaktadır. Daha sonra Bilge'ye yelkonvansız bir saat vermekte ve saatteki algoritmayı çözerse babasının nasıl yaşadığını anlayacağını söylemektedir. Tam o sırada bir adam ateş etmektedir, ancak başarılı olamamaktadır. Emre, Bilge'ye ona tekrar ulaşacağını söylemekte ve kaçmaktadır. Bilge'de bulundukları mekânın arka kapısından çıkarak ormana kaçmaktadır.

Öte yandan İsmail, Sahir'i aramaktadır. Sahir ise yüksek bir yere çıkmış ve intihar edecekmiş gibi durmaktadır. Ancak telefonu çalmakta ve Ekin'in telefonundan aranmaktadır. Telefondaki adam ona bir köprüye gitmesini ve köprüde atlamak üzere olan biri olduğunu söylemektedir. Köprüde ise adamlardan kaçan Bilge ile karşılaşmaktadır.

İkisi de köprüdeyken üzerlerine ateş açılmaktadır ve Sahir, Bilge ile kendisini nehre atarak adamlardan kurtulmaktadır.

Sahir'i Ekin'in telefonundan tekrar aramaktadırlar. Ancak bu defa açmayan Sahir, numarayı geri aradığında masanın üzerinde duran Ekin'in telefonu çalmaktadır. Olanları anlayamayan Sahir'in telefonu tekrar çalmakta ve arayan adam bir adres vermektedir. Aynı zamanda Bilge'nin de telefonu çalmakta ve ona da aynı adres verilmektedir. Gittiği adreste Emre'yi elleri kesilmiş halde küvette bulan Bilge, yine Sahir ile karşılaşmaktadır. Daha sonra bunların Ali Kemal'in işi olduğu, aramaları onun yaptığı seyirciye gösterilmekte ve bununla birlikte saat detayına dikkat çekilerek, Bilge'ye verilen yelkovansız saatten Ali Kemal'de de olduğu aktarılmaktadır.

Karakterler ve konu olarak sık sık gizem oluşturulmaya çalışılan dizide, bu gizemlerin altı tam olarak doldurulamamakta ve dizide bu yüzden boşluklar oluşmaktadır. Can'ın sürekli güneş gözlüğü takması, keskin nişancının ateş edememesi, arabulucu Sahir'in intihar edenleri aşağılaması, Bilge'nin sürekli buz yemesi gibi karakter tiplemelerinin de ayrıca başarısız olduğunu söylemek gerekmektedir. Çünkü bu eylemlerin dizinin içerisinde bir karşılığı bulunmamaktadır. Ayrıca Sahir'in çok fazla sorunu olan, fakat aşağıya baktığı için adamın intihar etmeyeceğini düşünüp, konuşmadan çekip gitmesi dizideki mantıksızlıklardandır. Bunlara ek olarak, psikiyatri kliniğinde çalışan Sahir'in kendisinin de sorunları olması ve öldürücü olarak nitelendirilen ilaçları kullanması, sürekli intihar girişiminde bulunan Can'ın sevgilisinin psikiyatrist olması dizideki yersiz ve yine altı doldurulamayan çatışmalardır.

Bu bağlamda dizide mantıksızlığın beslenmesi, ideolojisizlik, amaçsızlık, kültür endüstrisinin ürünü olması, hayranlık, zamansızlık ve uzamsızlık parametreleriyle nihilizm vardır. Ayrıca izleyiciyi umursamaz, duyarsız ve duygusuz bir ruh haline sürükleyeceğinden, bununla birlikte konusu itibari ile pesimist, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olduğundan varoluşsal nihilizm; simülasyon evreninde -mış gibi yapıldığından, orijinali olmayan bir kopya olan diziler üretildiğinden, ayrıca derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından, tanıdıklık, yakınlık duygusu kurulduğundan ve hipergerçeklik üretilmesinden dolayı da saydam/postmodern nihilizm

söz konusudur. Tüm bunların yanı sıra yönünü kaybetmiş ve saldırmayan, bitkin bir ruha sahip olan Sahir karakterinin pasif nihilist olduğu da söylenebilir.

5. SONUÇ

19. yüzyılda ortaya çıkan nihilizm kavramı, hiçlik kelimesine karşılık gelmekte ve Nietzsche tarafından değerlerin alaşağı edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Nietzsche, insanın hiç istememektense, hiçliği isteyeceğini savunmaktadır. Nietzsche'ye ek olarak, nihilizme dair birçok farklı tanımlama yapılmış ve farklı yorumlar getirilmiştir. Jacobi, Touraine, Nishitani gibi çeşitli isimlerin içerisinde, Baurillard saydam nihilizmiyle öne çıkmaktadır. Saydamlık ve boşlukta yüzer gibi olma durumuna işaret ederek, bugünün yaşamına atıfta bulunan Baudrillard, nihilizmin, onu çözümlediğini düşünen tüm kurumlara sirayet ettiğini, ancak saydam ve dolayısıyla da görünmez yapısından dolayı fark edilemediğini söylemektedir. Bu yüzden saydam nihilizmin, nihilizmin tüm türlerinden daha acımasız olduğunu da eklemektedir. Heidegger ise tamamlanmış nihilizm kavramını ortaya atmakta ve bu kavramla, değer aşımına uğrayan değerlere, yeni değerlerin biçilmesinden bahsetmektir.

Nihilizmin zaten bir yazgı olduğunu ve tecrübe edilmesi gerektiğini söyleyen Nietzsche, keder, fizyolojik bozulma, ahlaksal çöküntü, yaygın kötümserlik gibi unsurların nihilizmin bulguları olduğunu ifade etmektedir. Ancak bununla birlikte, nihilizmi bir fırsat olarak da görmektedir. Nietzsche ayrıca nihilizmi, aktif ve pasif olarak sınıflandırmaktadır. Crosby ise kategorizasyonları biraz daha öteye götürerek, politik, epistemolojik ve varoluşsal nihilizm türlerinden bahsetmektedir. Çalışma bağlamında da Nietzsche, Crosby ve Baudrillard'dan hareketle, nihilizm kategorisine ek olarak, epistemolojik, varoluşsal, saydam ki buna aynı zamanda postmodern de demek mümkündür, politik, aktif ve pasif nihilizm sınıflandırmaları kullanılmıştır.

Nietzsche'nin felsefesine dönüldüğünde ise önce çok sevdiği, ancak daha sonra nefret ettiği Wagner ve Schopenhauer'den çok etkilendiği görülmektedir. Daha açık bir deyişle Nietzsche, Schopenhauer'in istemin temel rolü olan tasarımından hareketle güç istemini oluşturmuş, ancak Schopenhauer'in özne ve nesnesinin yerine güç ve iktidarı koymuştur. İdeasından yola çıkarak da üstinsanı oluşturmuştur ve her iki kavramda da

ulaşılması gereken bir hedef olmakla birlikte, bu hedef dışındakilere olumsuz nitelikler yüklenmiştir. Schopenhauer'in filisteri ise Nietzsche'nin sürü insanına karşılık gelmektedir. Nietzsche'yi bu denli etkileyen Schopenhauer pesimisttir ve Nietzsche, ona hayran olduğu yılların ardından, Schopenhauer'in pesimistliğinden de nefret etmiş ve Schopenhauer'in pesimizmini, nihilizm sorunu olarak nitelendirmiştir.

Öte yandan Nietzsche, nihilizmi tanımladığı "en yüce değerlerin alt üst edilmesi" söyleminde, en yüce değerler olarak din, ahlak ve felsefeyi görmekte; bunlara karşı akım olarak ise sanatı koymaktadır. Bu bağlamda Nietzsche, ahlakın en büyük ahlaksızlık olduğunu ifade etmekte, din bağlamında ise Tanrı'nın öldüğünü söylemektedir. Etkileri hala devam eden Tanrı'nın ölümü konusunda Nietzsche, onu insanın öldürdüğünü ve artık üstinsanın yaşaması gerektiğini ifade etmektedir. Nietzsche'ye göre üstinsan, nihilizmi aşıp, üstesinden gelecek ve insanlığı kurtaracak insandır. Heidegger ise üstinsanın teknik insan, başka bir deyişle, bilen insan olduğunu söylemektedir. Nietzsche'nin Tanrı'yı öldürmesi bağlamında ise birçok yorum söz konusudur. Bu bağlamda Jaspers ve Heidegger, Nietzsche'nin Hristiyan Tanrısını kastettiğini söylerken; Baudrillard bambaşka bir bakış açısı getirmiştir. Baudrillard'a göre, Tanrı ölmemiş, hipergerçek bir şeye dönüşmüştür.

Nietzsche ahlak ve dinden sonra, en yüce değerler bağlamında felsefeyi ise filozofların, üstinsanın karşısındaki son insanı ideal olarak görmelerinden dolayı eleştirmektedir. Bu perspektifle, Nietzsche'nin insan sınıflandırmalarına da değinmek gerekmektedir ki insanları temel olarak yırtıcı hayvan, özgür insan, sürü insanı, son insan ve üstinsan olarak ayırmakta ve bu sınıflandırmalardan üstinsan dışındakileri yermektedir. Bunlara ek olarak Nietzsche'nin güç istemi kavramı da önemli kavramları arasında yer almakta ve bununla, amaç, hedef ve anlamların güç isteminin ifade tarzları olduğunu anlatmaktadır.

Nietzsche esasında nihilizmi, modernizme bir başkaldırı olarak ortaya atmaktadır. Aydınlanma hareketiyle geriye itilen din ve gelenekleri, değerlerin değersizleştirilmesi olarak gören Nietzsche, mümkün olduğunca az modernliğin mükemmellik olduğunu, modernliğin insanı hasta ettiğini, modern insanın hasta insan ve sürü insanı olduğunu söylemektedir. Modernliğin de özünde, ortaklaşa paylaşılan yaşamı

deneyimleme tarzı olduğu tanımlaması göz önüne alındığında, söz konusu "ortaklaşa"nın esasında tek tipleştirmeye götürdüğünü belirtmek gerekmektedir. Bu tek tipleştirme de Nietzsche'nin modern insanı neden sürü insanı olarak gördüğüne işaret etmektedir. Tek tipleştirmeye ek olarak, modernleşmeyle birlikte ortaya çıkan makineleşmeyle, insanlar özünü kaybedip, yabancılaşmıştır ve yabancılaşma da bir varoluşsal nihilizm sorunudur.

Bu noktadan hareketle varoluşçuluk ve nihilizm arasındaki ilişkiden de kısaca bahsetmek gerekmektedir. Umutsuzluk, bunalım, saçmalık, kötümserlik gibi birçok anlamı bulunan varoluşçuluk, öz ile insanın varoluşunu sorgulamaktadır. Bu felsefede öne çıkan isimler arasında Kierkegaard, Sartre, Camus ve Heidegger yer almaktadır. Varoluşçuluktaki hiçbir şey yokmuş, her şey boşunaymış duygusu hiçliğe, yani nihilizme götürmekte ve bu yüzden varoluşçuluk ile nihilizm türdeş görülmektedir. Bu perspektifle Camus, saçmanın başkaldırıda yükseldiğini ve başkaldırının nihilizmle aşıldığını ifade etmektedir. Sartre, varlığın hiçliğe musallat olduğunu, hiçliğin esasında olmadığını, oldurulduğunu söylemektedir. Heidegger de varlığın sınırlarının hiçlikle belirlendiğini, varlıkta hiçliğin olduğunu belirtmektedir. Üç düşünürden farklı bir yerde duran Kierkegaard ise bir nihilizm sorunu olan yabancılaşmanın, yalnızca Tanrı'yla olan kişisel ilişkiyle son bulabileceğini, başka bir deyişle Tanrı'ya yakınlaşmakla aşılabileceğini savunmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra şunu da belirtmek gerekmektedir ki değerlerin tepetaklak edilmesi, insanın yabancılaşması, anlamın bozulması ve bunun gibi pek çok şeye neden olarak nihilizme götüren modernleşmeyi, Nietzsche çokça eleştirdiğinden, postmodernizmin de öncüsü kabul edilmektedir. Daha başka bir ifadeyle, Nietzsche'nin modernizme olan düşünceleri, postmodern felsefenin temelini oluşturmakta ve postmodernizmin, modernizme karşı olarak çıkmasından dolayı, postmodernizmin de nihilist olduğu ifade edilmektedir. Baudrillard bu noktada, saydam nihilizmiyle öne çıkan isim olmakla birlikte, Weller tarafından bu nihilizm türü postmodern nihilizm ya da postnihilizm olarak adlandırılmaktadır. Öz ile postmodernizmdeki nihilizmin, modernitedeki nihilizmden farklı olduğunu, gerçek ile temsili gerçeklik arasındaki farkın ortadan kalkarak, her şeyin bir simülasyon ve orijinali olmayan bir kopya olduğunu söylemek gerekmektedir.

Tüm bunlar doğrultusunda, nihilizmin medyayla olan ilişkisinin ele alındığı bu çalışmada nihilizme dair bilgilerin yer aldığı ilk bölümün ardından ikinci bölümde, medya ve nihilizm ilişkisi irdelenmiştir. Bu noktadan hareketle, medya tarihi sözsüz, sözlü, el yazmalı, tipografi, elektrik ve elektronik medya olarak beş başlık altında kategorize edilmiştir. Ancak medya araçları ve nihilizm ilişkisini ele almadan evvel birkaç şey söylemek gerekmektedir. Medya çalışmalarında önemli bir yeri olan eleştirel kuramlar arasından Frankfurt Okulu, kültür endüstrisi kavramına önem vermekte ve bu kavramı eleştirmektedir. Kültürün, endüstri tarafından üretilmesi, bireyleri çevresine, kültürüne ve kendisine yabancılaştırarak, kimlik krizi yaratmakta ve bunlar da nihilizme götürmektedir. Ayrıca, sunulan tek tip kültürle sürü insanı ortaya konmakta; taklit olanı gerçek olanın yerine koyan kültür endüstrisi saydam nihilizmi sunmaktadır. İngiliz Kültürel Çalışmaları ise karşı bir konumda durmakta ve popüler kültür ürünlerini incelemeye almaktadır. Eğlenceyi merkeze almasıyla da nihilizmle iç içe olmaktadır. Bu bağlamda şu sonuca varmak mümkündür ki Frankfurt Okulu nihilistik unsurları eleştirirken, İngiliz Kültürel Çalışmaları ise nihilizmle bir arada yer almaktadır.

Öte yandan medya ve nihilizm ilişkisini ele alan çalışmalar da bulunmakta ve bu çalışmalar bağlamında, medyanın dönüşen rolüne, olayları abartmasına, bağlamından koparmasına, kriz ve başarısızlık söylemi yaratmasına, yeniden birleştirmesine ve mantıksızlığı beslemesine medyadaki nihilizm denmektedir. Ayrıca, komedinin, romantizmin, şiddetin, keder, korku, kaygı salan içeriklerin de medyadaki nihilizmi ürettiği ifade edilmekte ve günümüzün medyası olan dijital iletişim teknolojilerinin ise teknik yapısı, post-truth çağ için en uygun alanı sunması, kimlik krizi yaratması ve yabancılaştırması gibi nedenlerden ötürü nihilistik olduğu söylenmektedir. Bu noktada, dijital iletişim teknolojileriyle, bireylerin değerlere bağlı olmama durumundan, değerlerin farkında olmama durumuna geçildiği de ifade edilmektedir.

Medya tarihi ele alındığında ise işaretler çağı olan sözsüz kültürün, sadece sesin olduğu sözlü kültürün ve yazının icat edildiği el yazmalı kültürün ardından, modern çağı başlattığı söylenilen tipografi kültürü, başka bir deyişle matbaanın var olduğu kültür gelmiştir. Birçok değişimi beraberinde getiren bu kültürde gazeteler doğmuştur. Ancak gelişiminden kısa bir süre sonra ortaya çıkan yeni gazetecilik kavramıyla, kurmaca ve

kurmaca dışı arasındaki sınır belirsizleşmiş ve eğlenceyle sansasyonelliğin ön planda olduğu, yeni bir gazetecilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda da gazeteciliğin, bilinen ilk anlamdaki gazetecilik ortaya çıktığından bu yana, birçok nihilistik unsuru taşıyarak, nihilizmle iç içe olduğu sonucuna varılmaktadır.

Elektrik ve elektronik medya kültürü ise telgrafla başlamış, ardından telefon, radyo, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileriyle günümüzün iletişim araçlarını da içerisine dâhil etmiştir. Söz konusu bu kitle iletişim araçlarının her biri, bulundukları dönemi değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Nihilizm bağlamında ele alındığında ise kinetoskoplarla başlayan sinemanın, içerik sorunuyla yüzleşen ilk medya aracı ve kültürel sanayinin bir parçası olduğu söylenebilmektedir. Söz konusu kültürel sanayinin parçası olmasından ötürü de nihilizmin karşı hareketi olan sanat olmaktan ziyade, nihilizmin içerisinde yer alan sinema, yarattığı yanılsama evreniyle saydam nihilizmi ortaya koymakta ve komedi, romantizm, suç gibi türleriyle de nihilizmi pekiştirmektedir.

Hızla yayılım gösteren televizyon ele alındığında, televizyonun daha en başından 1930'larda kendine ait bir kültür olan televizyon kültürünü yarattığı görülmektedir. Ancak, yaşamı değiştiren bu televizyon kültürü, toplumun kültürü olmuş, değerler bozulmuş, bu da nihilizme götüren yolu açmıştır. Canlı yayın olanaklarıyla, ordaymış hissi veren televizyon, saydam nihilizmi ortaya koymakla birlikte, tekniğin nihilist olmasıyla da nihilizme işaret etmektedir. Ayrıca sunduğu ortak kodlarla, ortak hafızalar yaratan televizyon, sürü vizyonu aşılayarak, sürü insanları oluşturmaktadır. Post-truth çağın var olmasında kayda değer etkileri bulunmakla birlikte televizyon, pek çok nihilist unsur bağlamında nihilizm ile varoluşsal nihilizme neden olmaktadır. Bunların yanı sıra televizyon, kurguya dayanan haberleriyle olaylara istediği gibi yön vermekte, kurduğu gerçeklik ilişkisiyle esasında mantıksızlığı beslemekte, izleyiciyi ekranda tutabilmek adına her şeyi ilgi çekici ve eğlence temasıyla sunmaktadır. Ayrıca, gerçekliğin nerede başlayıp bittiğini belirsizleştirerek yanılsama evreni yaratmakta, şiddeti kullanmakta ve hipergerçekliği görünür kılmaktadır. Yayın akışında fazlaca yer kaplayan dizilerle de simülasyon ve hipergerçeklik ortaya koyarken; dizi karakterlerine hayranlık, aşinalık ve yakınlık oluşturmaktadır. Bu bağlamda da nihilizmin ve nihilizm türlerinin neredeyse tamamına sahip olmaktadır.

Günümüzün en önemli iletişim mecrası haline gelen dijital iletişim teknolojileri incelendiğinde de kültür endüstrisinin bir parçası olduğundan yine nihilizmle bir arada olduğu görülmektedir. Bireyleri teknik bir eylemin içerisine hapseden bu araçlarla kültür anlamını kaybetmekte ve yabancılaşma, diğer tüm kitle iletişim araçlarından daha fazla ortaya çıkmaktadır. Sahip olduğu teknikle filtre balonları oluşturan dijital iletişim araçlarıyla, sürü insanı yaratılmakta ve post-truth çağa fazlaca hizmet edilmektedir. Yeni bir çağ açan bu teknolojiler, gözetleme, sanal kimlik, enformasyon toplumu, mahremiyet, dijital benlik, siber çağ, siber toplum, sanal cemaatler, ağ toplumu, sanal gerçeklik ve hatta gerçek sanallık gibi pek çok kavramı beraberinde getirmekle birlikte, bu kavramlara genellikle olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Ayrıca söz konusu teknolojiler, insanın zihninin boşlukta yüzmesi, takma isimlerle yaratılan kimlik krizleri, yabancılaşma, yanılsama evreni, simülasyon, hipergerçeklik, narsisizm, post-truth söylemler, amaçsızlık, değersizlik, gerçek ve sembolik gerçeklik arasında farkın olmaması ve gerçeğin içinin boşaltılmasına neden olmaktadır. Bunlara ilaveten, zaman ve mekân kavramları önemini yitirerek, zamansızlık ve uzamsızlık ortaya çıkmakta, yeni kamusal alanlar üretilmekte, yurttaş gazeteciliği, dijital aktivizm gibi kavramlar türemektedir. Tüm bunlardan ötürü de dijital iletişim teknolojileri, nihilizmi ve nihilizmin tüm türlerini içerisine dâhil etmektedir.

Nihilizm ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişkinin ayrı ayrı ele alınmasından ardından, çalışmanın odak noktası olan medya ve nihilizm bağdaştırmasının incelenmesinde de çeşitli yargılara varılmıştır. Bu noktadan hareketle medya, eğlence ve sansasyonelliği öne koymakta, metinlerin içini boşaltmakta, değersizleştirmekte, çarpıtmakta ve abartmaktadır. Medya kültürü ortaya koyarken, içeriği yeniden düzenlemekte, ancak ortaya gerçeklik sorunu ve yanılsama evreni çıkmaktadır. Sürü vizyonu aşılayarak, sürü insanları yaratan medyanın tekelleşmesi, küreselleşmesi gibi işleyiş yapılarıyla da nihilizm artmaktadır. Kültürel emperyalizm kavramının ortaya çıktığı medya, rızaya dayalı yapısıyla propagandanın önemli bir aracı olarak kullanılmakta ve bu bağlamda sunduğu yanılsama evreninde, sürü vizyonu aşılamaktadır. Tek tipleştirici özelliğinin önde olduğu medya, teknik özellikleriyle zaman ve mekân kavramlarını ortadan kaldırmaktadır. Medyanın teknik olarak da saydam ve boş yapısının olduğunu ifade eden Trawny, medyanın sahip olduğu tüm bu nedenlerle nihilizmi ve

nihilizmin birçok türünü içermesine ek olarak, medyanın teknik olarak da nihilist olduğunu ortaya koymaktadır. Bu perspektifle medyanın, boş tekniği, boş zamana yönelik olması ve boş içerikler üretmesiyle nihilist önermeleri, toplumda yoğun bir şekilde yayarak, toplumu nihilizme sürüklediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle medya ve nihilizm kavramsallaştırmasının Türk medyası özelinde ele alındığı bu çalışmada, toplamda 85 örnek incelenmiştir. Bu örneklerin 19'u gazete, 5'i sinema, 42'si televizyon ve 19'u da dijital iletişim teknolojileri başlığı altında yer almaktadır. 19 örneğin olduğu gazete başlığındaki örneklerin 12'si internet ve 7'si de basılı gazetede; 42 örneğin bulunduğu televizyondaki analizlerin 3'ü sabah haberlerinde, 20'si gündüz kuşağı programlarında, 6'sı ana haber bültenlerinde ve 13'ü de akşam kuşağı yayınlarında bulunmaktadır. 19 örneğin olduğu dijital iletişim teknolojilerinde ise bunların 4'ünü sosyal medya uygulamaları, 6'sını sosyal medya paylaşımları, 7'sini 3 başlık altında toplanan Youtube kanalları ve 2'sini de internet dizileri oluştururken; 5 sinema filmi de sinema başlığı altında yer almaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

Tablo 2: Medya Araçları Bağlamında Toplam Nihilizm Verileri

	Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm	Varoluşsal Nihilizm	Saydam /Postmodern Nihilizm	Politik Nihilizm	Aktif Nihilizm	Pasif Nihilizm
İnternet Gazeteleri	12	11	4	5	4	-	1
Basılı Gazeteler	7	7	3	1	4	-	-
Sinema Filmleri	3	-	2	5	-	1	2
Sabah Haberleri	3	2	3	1	2	-	-
Gündüz Kuşağı Yayınları	20	3	18	19	-	-	-
Ana Haber Bültenleri	4	5	5	-	4	-	-
Akşam Kuşağı Yayınları	12	1	10	11	1	-	-
Sosyal Medya Uygulamaları	1	1	1	1	1	1	1
Sosyal Medya Paylaşımları	6	6	-	-	5	-	-
Youtuberlar	3	-	3	3	-	-	-
İnternet Dizileri	2	-	2	2	-	-	1

Çalışma bağlamında yapılan dört başlık olan gazete, sinema, televizyon ve dijital iletişim teknolojileriyle ilgili detaylı verilere geçmeden önce, hangi kategoride hangi nihilizm türünden kaç adet kullanıldığının ortaya konulduğu bu tablo, genel bir yorumlama yapabilmek adına önemlidir. Bu bağlamda internet ve basılı gazetelerin tamamında nihilizm olmakla birlikte, bir haber hariç hepsinde epistemolojik nihilizmin olması, ulaşılan önemli sonuçlardandır. Bu veri, bilgi almak adına başvurulan gazetelerin, doğruluğuyla ilgili problemleri ortaya koymaktadır. Aynı şekilde varoluşsal, saydam/postmodern ve politik nihilizmin de çıkması bunu desteklemektedir. Çünkü kurgunun hiç olmadığı ya da çok az olduğu varsayılan haberlerde, simülasyon ya da hipergerçeklik üretilmesi ve siyasi bir amaç doğrultusunda hareket edilmesi, verilen bilgilerin çarpıtıldığına ya da bilgilerin yeniden biçimlendirildiğine işaret etmektedir. Epistemolojik nihilizmin, bu denli çok çıkması da bunu doğrulamaktadır. Ayrıca gündemden haberdar olmak adına başvurulan haberlerin, kitleleri varoluşsal nihilizme sürüklüyor olması da yine önemli sonuçlardandır.

Sinema filmleri simülasyon ortamı sunup, oyuncular –mış gibi yaptığı için hepsinde saydam/postmodern nihilizm vardır. Ancak beş sinema filminin üçünde de nihilizm çıkması önemlidir. Popüler sinema filmlerinde saptanan bu nihilizm, insanların zaman geçirmek ya da zihinlerini boşaltmak adına sinema filmi izlerken, esasında nihilistik unsurlara maruz kaldığına işaret etmektedir.

Televizyonda da sabah ve akşam haberlerinde nihilizmin, epistemolojik, varoluşsal ve politik nihilizmin yoğunlukta kullanıldığı görülmektedir. Gazetelerden farklı olarak ise saydam/postmodern nihilizm bir kanalda tespit edilmiştir. İncelenen örnek sayısıyla kıyaslandığında, televizyon haberlerinde, gazete haberlerine oranla daha fazla politik nihilizm saptanmıştır. Gündüz ve akşam kuşağı yayınlarındaysa bir tanesi hariç hepsinde nihilizmin bulunması, varoluşsal ile saydam/postmodern nihilizmin de yoğun bir şekilde olması televizyon programlarının içeriklerini sorgulamayı gerektirmektedir. Bu sonuçlar, televizyondaki programların ve dizilerin büyük çoğunluğunun, nihilistik unsurlara ilaveten, saydam/postmodern nihilizmin parametrelerinden olan derinliğin olmadığını, boşluk ve anlamsızlığın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu denli boşluk, anlamsızlık, amaçsızlık, değersizlik gibi nihilist önermelere maruz kalan izleyici için varoluşsal nihilizm kaçınılmaz olmakta ve yabancı, umursamaz, duyarsız, duygusuz kitleler yaratılmaktadır. Ayrıca tamamen eğlence odaklı olan bu programlarda dahi epistemolojik ve bir tane bile olsa politik nihilizmin saptanması, yine ortaya çıkan önemli veriler arasında yer almaktadır.

Dijital iletişim teknolojileri ise nihilizme ve nihilizmin tüm türlerine sahiptir. Bu mecrada incelenen tüm örneklerde istisnasız nihilizm bulunmakla birlikte, tüm sosyal medya paylaşımlarında epistemolojik nihilizmin ve biri hariç hepsinde politik nihilizmin olması önemlidir. Bu bağlamda, sosyal medyada insanların salt düşüncelerini paylaşmadığı, aynı zamanda olaylara istediği gibi yön vererek, bu mecrayı ideolojisi doğrultusunda kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bunlarla birlikte, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizmin de var olduğu sosyal medyada, verilerin istenilen yerde tekrar tekrar izlenebilmesi ve yine bu mecrayla tüm gün iç içe olunmasından dolayı, nihilizme çokça maruz kalan bireylerin, Nietzsche'nin de ifade ettiği gibi bir yazgı olarak nihilizmi tecrübe ettikleri sonucu doğmaktadır. Nihilizm, epistemolojik,

saydam/postmodern, politik ve hatta aktif ile pasif nihilizmin de olduğu bu teknolojilerle, bireyler varoluşsal nihilizmi derin bir şekilde yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Ayrıca bu mecralarda narsisizm de tespit edilmiştir. Bu da dijital iletişim teknolojileriyle büyüyen çocukların, ileride sahip olacakları karakteristik özelliklerine dair önemli ipuçları vermektedir.

Çalışma bağlamında kategorize edilen kitle iletişim araçlarından hangisinde, hangi nihilizm türünden, ne kadar saptandığının sayısal olarak yer aldığı genel tablo değerlendirilmiştir. Ancak bununla birlikte, medya araçlarını ayrı ayrı ele almak çalışamaya sağlayacağı yarar bakımından önemli olduğundan, gazete özelindeki incelemelerin değerlendirmesiyle devam edilecektir.

Tablo 3: Gazete ve Nihilizm Türleri[6]

GAZETE	
İnternet Gazeteleri	***Basılı Gazeteler***
Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	
Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm, Saydam/Postmodern Nihilizm, Pasif Nihilizm	

İnternet ve basılı gazeteler olarak ikiye ayrılan gazeteler incelendiğinde, toplam on dokuz gazete içerisinden, bir tanesi hariç hepsinde epistemolojik nihilist unsurların, ayrıca her birinde nihilistik unsurların olduğu görülmektedir. İnternet gazeteleri içerisinde

[6] Tablodaki veriler, başlıklardaki örneklerin sıralamasıyla işlenmiştir.

Takvim, Yeni Şafak, Sözcü ve *Yeni Akit;* basılı gazetelerden de *Sabah, Yeni Şafak, Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde politik nihilizm tespit edilmiştir. Diğerlerine görece daha ideolojik olan bu gazetelerde, politik nihilizmin görülmesi ortaya çıkan önemli sonuçlardandır. Yanıltıcı başlık, sansasyonellik, post-truth söylemler, olayları çarpıtmak, eğlence odaklı olma, yanılsama evreni yaratma, bağlamından koparma, haberleri birleştirme ve olayları göz ardı etme gibi unsurların öne çıktığı gazetelerde, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizme de rastlanması dikkat çekicidir. Bu gazeteler, sundukları içeriklerle insanları umursamaz, duyarsız ve duygusuz yapmalarıyla ya da pesimizm, korku, hayal kırıklığı, keder yaratmalarıyla varoluşsal nihilizm ortaya koymaktadırlar. Ayrıca, var olmayan bir olayı, tıklanmak adına başlıkta varmış gibi gösteren, ancak içeriği bambaşka olan haberlerde de saydam/postmodern nihilizm görülmüştür ki bu da habercilik açısından son derece problematiktir.

Tablo 4: Sinema ve Nihilizm Türleri[7]

SİNEMA
Aktif Nihilizm, Pasif Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Pasif Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm

Sinema filmleri ele alındığında ise öncelikle Nuri Bilge Ceylan'a ait bir film olan ilk film *Uzak*'ta ve Zeki Demirkubuz'a ait olan ikinci film *Yazgı*'da ortaya konan nihilizmin, diğer üç popüler filmdekinden tamamen farklı bir yerde olduğunu söylemek gerekmektedir. *Uzak* ve *Yazgı* filmleri, sunduğu aktif ve pasif nihilist karakterlerle, yabancılaşma konusunu başarılı bir şekilde işlemekte ve söz konusu yabancılaşma sorununu bilinçli bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda da yalnızlık, iletişimsizlik, umursamazlık, duyarsızlık, duygusuzluk gibi varoluşsal nihilizm sorunsalları, her iki filmdeki karakterlerde de görülmektedir. Fakat popüler filmler olan *Borç Harç, Kim Daha Mutlu?* ve *Siccin 6* filmleri ise söz konusu iki filmden bambaşkadır.

[7] Tablodaki veriler, başlıklardaki örneklerin sıralamasıyla işlenmiştir.

Amaçsız, değersiz, içi boş, eğlence endüstrisine hizmet eden, derdi, ideolojisi bulunmayan, mantıksızlık, bayağılık, ahlaksal çöküntü, değerlerin alt üst olması gibi unsurlarla nihilizmin söz konusu olduğu bu filmler, saydam/postmodern nihilizm bağlamında da diğer iki filmden çok farklıdır. *Uzak ve Yazgı,* sinemanın simülasyon evreni olması ve bu evrende, -mış gibi yapan oyuncularla, orijinali olmayan bir kopya olan sinema filmi üretildiğinden saydam/postmodern nihilist iken; *Borç Harç, Kim Daha Mutlu?* ve *Siccin 6* ise bu parametrelere ek olarak derinliğin olmamasından, boşluk ve anlamsızlığın olmasından dolayı da saydam/postmodern nihilisttir.

Tablo 5: Televizyon ve Nihilizm Türleri[8]

TELEVİZYON			
Sabah Haberleri	***Gündüz Kuşağı Yayınları***	***Ana Haber Bültenleri***	***Akşam Kuşağı Yayınları***
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm
Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Politik Nihilizm ve Varoluşsal Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Politik Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		
	Nihilizm		
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		
	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm		

[8] Tablodaki veriler, başlıklardaki örneklerin sıralamasıyla işlenmiştir.

Televizyon ele alındığında dört sınıfa ayrılan bu kitle iletişim aracının birçok nihilistik unsuru barındırdığı görülmektedir. Sabah haberlerinin tamamında nihilizmin ve varoluşsal nihilizmin ortaya çıkması önemlidir. Ayrıca epistemolojik nihilist unsurlara sahip olan *FOX TV* ve *ATV'*nin aynı zamanda politik nihilist unsurlara da sahip olması dikkat çekicidir. Bu noktada, politik nihilizm yaratmak, yani sistemi korumak ya da sisteme karşı çıkmak için epistemolojik nihilizmin kullanıldığı sonucuna varılmaktadır. Çünkü ideolojik olarak farklı taraflarda olan iki kanal da kendi ideolojisi bağlamında kriz ve başarısızlık söylemi yaratarak ya da gerçeğin içini boşaltıp, yanılsama evreni yaratarak epistemolojik nihilizmin parametrelerinden faydalanmakta ve kendi politik nihilizmini oluşturmaktadır. *Star TV* ise bambaşka bir haber dili ortaya koymakta ve bayağı, problemli, ilgi çekmeye yönelik bir haber programı sunmaktadır. İzleyiciyle "tanıyormuş" gibi konuşulan bu haber programı, haber dilinden son derece uzaktır. Bu kanalda, –mış gibi yapmadan dolayı saydam/postmodern nihilizm tespit edilmekle birlikte; üç kanalda da umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olma ya da umursamama, duyarsız ve duygusuzlaştırma gibi farklı parametreler nedeniyle de olsa varoluşsal nihilizm mevcuttur.

Gündüz kuşağı yayınlarının hepsinde nihilizm tespit edilirken, biri hariç hepsinde saydam/postmodern nihilizm ve ikisi hariç yine hepsinde varoluşsal nihilizm görülmüştür. Gündüz kuşağı programları içerisinde, üç programda epistemolojik nihilizm görülmesi de ayrıca dikkat çekicidir. Eğlence endüstrisine hizmet edilmesi, değerlerin içinin boşaltılması, ahlaksal çöküntü, amaçsızlık, değersizlik gibi nedenlerle nihilistik olan bu programlar, söz konusu nihilistik önermelere her gün maruz kalan izleyiciyi yabancılaştırıp, umursamaz, duyarsız ruh haline sürüklediğinden, aynı zamanda varoluşsal nihilisttir de. Fakat bazı programlarda varoluşsal nihilizmin bu parametrelerine ek olarak, keder ve korku salma, bunalım, çöküntü yaratma, alaycı bir tavır ortaya koyma ve narsisizm de yer almaktadır. Ayrıca yine bu programlarda boşluk ile anlamsızlık olduğundan ve programların, orijinali olmayan bir kopya olmasından ötürü saydam/postmodern nihilizm de söz konusudur. Yine bazı programlarda bunlara ilaveten, hipergerçeklik üretilmekte, programdakiler simülasyon ortamında –mış gibi yapmaktadır. İzleyiciden gizlisinin saklısının olmadığını söyleyen ya da seyirciyle dedikodu yapıyormuşçasına fısıldayarak konuşan veya programa gelenlerden haberi yokmuş gibi

davranan program sunucuları buna örnektir. Günlük dizi olarak ele alınan *Seksenler'*de ise bunlara ilaveten, saydam/postmodern nihilizm bağlamında aşinalık/tanıdıklık, yakınlık parametreleri de bulunmaktadır. Epistemolojik nihilizmin ortaya konduğu programlarda ise post-truth söylemler, çarpıtma, bağlamından koparma, yeni bağlam içerisinde verme, yanılsama evreni yaratma ve hakikatin önemsizleşmesi gibi parametrelerin kullanıldığı görülmektedir.

Ana haber bültenlerinde, sabah ya da gazete haberlerinden çok da farklı olmaksızın nihilizm, epistemolojik, varoluşsal ve politik nihilizm türleri saptanmıştır. Ancak ana haberlerde saydam/postmodern nihilizme rastlanmamıştır. Ayrıca epistemolojik nihilizm görülen beş haber bülteninden dördünde politik nihilizm tespit edilmiştir. Bu sonuç da haberlerde, epistemolojik nihilizmin, politik nihilizmin ayrılmaz bir parçası olduğu ve politik nihilizmin, epistemolojik nihilizmin unsurlarından faydalanarak kurulduğu, ancak epistemolojik nihilizmin sadece ideolojik amaçlı kullanılmadığı, başka bir deyişle, ilgi çekmek maksadıyla da kullanılabildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Sabah haberlerinde olduğu gibi bu haberlerde de varoluşsal nihilizm, farklı parametrelerle vardır ve bu parametrelerin ne olduğu kanalın ideolojisiyle bağlantılıdır. Örneğin *FOX TV*'de umutsuz ve bunalım içine sokma varken; *ATV*'de ise umursamaz ve duyarsız ruh haline sürükleme parametreleri mevcuttur. Nihilizmde ise sürü vizyonuyla, medyanın dönüşen rolü parametreleri öne çıkmaktadır.

Akşam kuşağı yayınlarının biri hariç hepsinde nihilizm tespit edilirken, nihilizmi sırasıyla saydam/postmodern ve varoluşsal nihilizm takip etmiştir. Bu yayınlarda da birer tane de olsa epistemolojik ve politik nihilizme rastlanmıştır. Epistemolojik nihilizmin görüldüğü program, haber kanalında yer alan tartışma programıdır ve bu bağlamda bilginin verildiği her programda, epistemolojik nihilizmin olabileceği ortaya çıkmaktadır. Politik nihilizm ise bir bilgi yarışmasındadır ve incelenen tek bilgi yarışmasında politik nihilizmin olması, yine aynı şekilde bilginin olduğu yerde politik nihilizmin olma ihtimalinin yüksekliğine işaret etmektedir. Programların büyük çoğunluğu ile dizilerin tamamındaysa nihilizm, varoluşsal nihilizm ve saydam/postmodern nihilizme ulaşılmıştır. Birbirine benzer parametrelerin bulunduğu bu yayınlar içerisinden dizilerde, ek olarak dizi karakterlerine duyulan tanıdıklık ve yakınlık parametreleri de mevcuttur.

Tablo 6: Dijital İletişim Teknolojileri ve Nihilizm Türleri[9]

DİJİTAL İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ			
Sosyal Medya Uygulamaları	***Sosyal Medya Paylaşımları***	***Youtuberlar***	***İnternet Dizileri***
Nihilizm, Epistemolojik Nihilizm, Saydam/Postmodern Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm, Aktif Nihilizm, Pasif Nihilizm ve Politik Nihilizm	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Postmodern Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm, Saydam/ Nihilizm ve Pasif Nihilizm
	Epistemolojik Nihilizm ve Nihilizm	Nihilizm, Varoluşsal Nihilizm ve Saydam/Postmodern Nihilizm	
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm		
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm		
	Epistemolojik Nihilizm, Nihilizm ve Politik Nihilizm		

Dijital iletişim teknolojilerinde dört kategorizasyon yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de en çok kullanılan dört sosyal medya uygulaması Facebook, Twitter, Instagram ve TikTok'da tüm nihilizm türlerine ulaşılması dikkat çekici bir sonuçtur. Milyonlarca kişi tarafından kullanılan bu uygulamaların, bireyleri nihilizme çekmekle birlikte, nihilistik önermelerin hızla yayılmasına neden olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal medya paylaşımları ele alındığındaysa hepsinde epistemolojik nihilizm çıkması, bu mecrada paylaşılan bilgilerin doğruluğuna dair önemli bir veri olmaktadır. Yalan, post-truth söylem, gerçeğin içinin boşaltılması, hakikatin önemsizleşmesi, olayların çarpıtılması, bağlamından koparılması ve yanılsama evreni yaratılması gibi epistemolojik nihilizmin parametrelerine sıklıkla başvurulan bu mecrada, gerçeklik önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Ayrıca haberlerde olduğu gibi bu paylaşımlarda da politik nihilizm olduğunda epistemolojik nihilizmden faydalanılmıştır ve beş paylaşımda da politik nihilizmin olması, çeşitli amaçlarla, bu mecranın ideolojik olarak kullanılabileceğini ortaya koymakta, bu da yine gerçekliğin ve kurmacanın nerede başlayıp nerede bittiğinin bilinmemesi sorununa işaret etmektedir. Bunlarla birlikte

[9] Tablodaki veriler, başlıklardaki örneklerin sıralamasıyla işlenmiştir.

zamansızlık, uzamsızlık, ahlaksal çöküntü, teknik eyleme sıkışma, bayağılık, sürü vizyonu ve sürü insanı parametreleri de öne çıkmaktadır.

Youtuberların hepsinde nihilizm, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizm görülmüştür. Nihilizm bağlamında neredeyse tüm parametrelerin olduğu bu mecrada, değerlere bağlı olmama halinden ziyade değerlerin farkında olmama parametresi de mevcuttur. Varoluşsal nihilizmde umursamama, yabancılaşma, kimlik krizi, duyarsız ve duygusuz ruh hali ortaya koyma öne çıkarken, alaycı tavır ile narsisizm de bulunmaktadır. Simülasyon, -mış gibi yapma, hipergerçeklik, derinliğin olmaması, boşluk ve anlamsızlığın olması gibi unsurlarla da hepsinde saydam/postmodern nihilizm mevcuttur.

İnternet dizilerinde ise yine televizyon dizileri ve Youtube kanallarındaki gibi nihilizm, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizme ulaşılmıştır. Ancak *Dip*'te bunlara ek olarak pasif nihilizm de söz konusudur. İnternet dizilerinde ulaşılan parametreler, televizyon dizileri ve Youtuberlarınkiyle aynıdır. Bu noktadan hareketle, aralarında hiçbir farkın olmadığı görülmektedir. Ancak *Dip* dizisinde, diğerlerinden farklı olarak, varoluşsal nihilizmin pesimizm, umutsuz, bunalım ve çöküntü içinde olma parametreleri de ayrıca bulunmakta, bununla bağlantılı olarak da yönünü kaybetmiş, bitkin ruha sahip pasif nihilist bir karakter yer almaktadır. Fakat bu farklılıkların sonuca, olumlu ya da olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır. Çünkü bu dizinin de amacı ya da derdi bulunmamakta ve yalnızca eğlence endüstrisine hizmet etmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında gazete, televizyon haberleri ve sosyal medya paylaşımlarında ortaya konduğu üzere, epistemolojik nihilizm olduğunda, politik nihilizmin olmak zorunda olmadığı, bu nihilizmin ilgi çekmek için de kullanılabildiği görülmektedir. Ancak politik nihilizm olduğunda, mutlaka epistemolojik nihilizmin de olduğu, çünkü politik nihilizmi ortaya koymada, epistemolojik nihilizmin unsurlarından faydalanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Epistemolojik ve politik nihilizmin bu denli iç içe olması ise verilen bilgilerin doğruluğuyla ilgili önemli bir soru işareti olarak durmaktadır.

Sinemada ise sanat filmleri olarak nitelendirilen, Nietzsche'nin ifadesiyle nihilizmin karşı hareketi olan sanatın içerisinde yer alan *Uzak* ve *Yazgı'*da, varoluşsal

nihilizm sancılarının anlatılması, bu filmlerdeki farklılığı ortaya koymaktadır. Ancak, bu filmlerin karşısında yer alan popüler sinema filmleri ise yalnızca, bireyleri nihilizme sürüklemektedir.

Sabah haberlerinin ve ana haberlerin yanı sıra, televizyonun ekran önünde insanların sağlıklarını, hayallerini, zevklerini, yeteneklerini, temizliklerini, yemek yapmalarını, hatta acılarıyla ölümlerini bile şova dönüştürüp, pazarladığı ve eğlence unsuru olarak kullandığı görülmektedir. Haberler, söz konusu temaların işlendiği programlar ve diziler dışındaysa fazlaca yarışmaların bulunduğu televizyonda, bireysel, anne-kız, gelin-kaynana, karı-koca ve ailecek yarışılan yarışmalar gibi farklı kombinasyonlarla birçok yarışma bulunmaktadır. Fakat bilgi yarışması adı altındakilerde bile nihilizm ve türleri tespit edilmekle birlikte, yarışmaların çoğunluğunun bilgiden uzak, sadece eğlenceye dayalı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 24 saat yayın yapan televizyonun, esasında 24 saat nihilizmi ve nihilizm türlerini izleyiciye empoze ettiği sonucuna varılmaktadır.

Dijital iletişim teknolojilerinde ise çoğunlukla bireysel inisiyatifte olan kullanım alanlarıyla, nihilizm ile nihilizm türlerinin yayılmasındaki kolaylık ve bu teknolojilerin en önemli özelliği olan hızlılık dikkat çekicidir. Keyes'in de ifade ettiği üzere bu teknolojiler, post-truth çağ için mükemmel bir ortam sunmakta ve elde edilen verilerde de görüldüğü üzere, bu da beraberinde nihilizmi ve epistemolojik nihilizmi güçlü bir şekilde getirmektedir. Buna politik, varoluşsal ve saydam/postmodern nihilizm de önemli derecede eşlik etmektedir. Bu teknolojiler, nihilizm ile nihilizm türlerine ve bunlara ait tüm parametrelere sahip olabilme özelliğine sahiptir ve bu bağlamda, günümüzün teknolojisinin nihilizmle olan birlikteliği, nihilizmin yaşamın tüm alanlarına yayıldığına işaret etmektedir.

Öte yandan değinilmesi gereken bir diğer konu da medyada üretilen içeriklerin çoğunluğunun küresel olması, başka bir deyişle bir yere ait olmaması ya da olamamasıdır. Bu da söz konusu medya metinlerinin kültürel özelliklerden yoksun, kimliksiz, daha açık bir deyişle de mekânsız olması anlamına gelmekte ve medya metinlerinin, nihilizmle olan ilişkisini tekrar ortaya koymaktadır. Çünkü kimliksizliği getirerek, aidiyet duygusunu yok eden küresel ölçekteki medya metinlerinin üretilmesi, tüm dünyaya hitap etme idealine

erişmeye çalışırken, amaçsızlık ve değersizlik kodlarına da sahip olmaktadır ki bunlar da nihilizme işaret etmektedir. Bunlara ek olarak, kültür endüstrisinin ürünü olmanın ötesine geçemeyen küresel medya metinleri tek tip insan yaratmakta ve tüm dünyayı tek tipleştirme gayesiyle sürü insanları yaratmakta ve bu bağlamda da sürü vizyonu aşılamaktadır.

Tüm bu unsurlar ki özellikle de mekânsız ve kimliksiz olma hali, küresel ölçekteki medya metinlerini tüketen bireylerin, yine küresel çapta boşlukta yüzmesine neden olmaktadır. Çünkü bir yere ait olamama ve birtakım değerlerden yoksun olma, medya metinlerinin ve onu tüketen bireylerin, boşlukta kalmasına sebebiyet vererek, saydam nihilizmi ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, doğruluk kavramının, ahlaki algıların ya da kültürel kodların, ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, ancak söz konusu bu küresel ürünlerin herkese hitap etme çabası içerisinde olması, medya metinlerindeki derinliği de yok etmekte, yerini boşluk ve anlamsızlığa devretmektedir. Söz konusu boşluk ve anlamsızlık ise yine saydam nihilizme işaret etmektedir.

Bu noktada da Baudrillard'a parantez açmak gerekmektedir. Saydam nihilizm kavramını ortaya koyan Baudrillard, günümüz medyasındaki nihilizm için aydınlatıcıdır. Saydam nihilizmin en büyük özelliği, Baudrillard'ın da ifade ettiği üzere yok gibi olması, başka bir deyişle, transparan yapısından dolayı görünmemesidir. Baudrillard, günümüzde nihilizmin başka bir şeye büründüğünü ifade etmektedir. Çünkü günümüzde artık modernitedeki başkaldıran, reddeden nihilizm değil, yaşamın her alanına yayılmış ve fark edilmeyen bir nihilizm söz konusudur.

Bu perspektifle, medya metinlerinin, nihilizmin öz tanımı olan değer yıkma ya da yeni değerler yaratma idealinin ötesine geçerek, artık herhangi bir amaç ve değerden yoksun olduğu görülmektedir. Tamamen içi boş ve eğlence odaklı metinler üreten medyayla birlikte, Şentürk'ün de ifade ettiği üzere değerleri reddeden değil, değerlerin farkında olmayan bir toplum ortaya çıkmaktadır. Bu da yine Baudrillard'a işaret etmekte ve saydam nihilizmin, diğer bir ifadeyle, postmodernizmde ortaya çıktığı için postmodern nihilizm olarak da adlandırılan bu nihilizmin, nihilizmin tüm türlerinden daha acımasız ve daha radikal olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Buna Baudrillard'ın artık nihilizmin üstesinden gelmenin mümkün olmadığı söylemini de eklemek gerekmektedir.

Bu doğrultuda da günümüz postmodern süreçte saydamlaşarak, her alana yayılan nihilizmin aşılmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tüm bunlar ışığında, medyanın her alanının ve medya metinlerinin bazı istisnalar dışında hepsinin, nihilizmle ve nihilizmin diğer türleriyle iç içe olduğu görülmektedir. Ancak buradaki dikkat çekici nokta, artık değer yıkmaya ya da yeni değerler yaratmaya çabalayan bir medya değil, değerleri ve amaçları tamamen göz ardı eden, tüm metinleri eğlence olarak sunan, her şeyi şova dönüştüren, hakikati önemsizleştiren, gerçekleri çarpıtan, boşluk ve anlamsızlıkla örülü, umutsuz ve bunalımdan, umursamaz ve duyarsızlığa kadar çeşitli önermeler aşılayan bir medya vardır. Bu yüzden de artık elle tutulur, başka bir deyişle, isyan eden, başkaldıran, yıkan ya da yeniden yapan veya fırsat olan bir nihilizmden ziyade, tamamen görünmez, ancak her alanda var olan bir nihilizm söz konusudur.

Bu bağlamda, yoğun bir şekilde nihilist önermeler taşıyan medyaya, kitlelerin sürekli maruz kalmasından dolayı, kitlelerin bir yazgı olarak nihilizmi yaşayacaklarını ve bundan kaçmanın mümkün olmadığını; ayrıca söz konusu nihilizmin, tüm alana yayılan ve saydamlaşan, çabalamaktan ziyade yok sayan yapısından dolayı da nihilizmi aşmanın mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. En nihayetinde de medyada, artık saydam/postmodern nihilizmin üretildiği, medyanın tekniğinin de saydam/postmodern nihilist bir medya haline geldiği söylenebilmektedir. Bu yüzden de daha acımasız bir nihilizm çağının var olmasıyla birlikte, medyanın bu çağı mümkün kılan en önemli araçlardan biri olduğunu ifade etmek mümkündür. Böylesi bir medya çağında ise kitlelerin fark edilmez bir nihilizmin içerisinde olduğu ve söz konusu nihilizmden kaçısın imkânsız olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çıkarılan bu sonuçlardan hareketle, nihilizm ile nihilizm türlerini izleyiciye empoze ederek, nihilist önermeler yayan medyanın, kültür endüstrisinin ürünleri olan içeriklerden ziyade, eğlenceye yer vermenin yanı sıra bilgilendirici yanını öne çıkarması, amaçsızlık ve değersizlikle örülü içeriklerini, toplumun gelişimine katkı sağlayacak içeriklerle değiştirmesi önerilmektedir. Ayrıca değerleri yok sayan ve değerleri değer aşımına uğratan medyanın, aksine toplumsal ve kültürel değerleri besleyecek içeriklere evirilmesi gerekmektedir. Verilen bilgilerin doğruluğunun büyük bir problem olduğu

medyada, esasen çözülmesi gereken en vahim sorun da budur. Bu bağlamda da medyanın tüm araçlarında ideolojik ve kişisel kanaatlere uygun bilgilerin değil, doğru bilgilerin paylaşılması gerekmektedir.

Bununla birlikte sunduğu içeriklerle yabancılaşma, kimlik krizi gibi birçok soruna neden olan medyanın, kitleleri varoluşsal bir soruna sürüklemekten ziyade düşündürmeye ve bilinçli bir tüketici olmaya yönlendirmesi daha faydalı olacaktır. Ayrıca medyanın, boşluk ve anlamsızlıkla örülüp, görünmez bir nihilizme dâhil olmak yerine, içeriği eğitici, bilgilendirici, demokratik gelişime katkı sağlayıcı ve toplumsallaştırıcı, aynı zamanda da değerlere sahip çıkan bir yapıya bürünmesi önerilmektedir. Siyasi bir amaç doğrultusunda hareket ederken de bunun, halkı geliştirici yönde olması beklenmektedir. Tüm bunlar doğrultusunda da medyanın nihilist önermeler yayıp, nihilizme katkı sunmak yerine, toplumu nihilizmden kurtaracak, nihilizmi ortaya koyduğu durumlarda ise bunu tıpkı sanat filmlerindeki gibi bilinçli bir şekilde sunacak ve kitleleri bir yazgı olarak nihilizmi yaşamaktan alıkoyacak içeriklere yönelmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abbate, J. (2011). "Küresel Manzara", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 472-479) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Adaklı, G. (2006). *"Türkiye'de Medya Endüstrisi",* Ankara: Ütopya Yayınevi.

Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2014). *"Aydınlanmanın Diyalektiği",* N. Ülner ve E. Ö. Karadoğan (çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Akal, C. B. (2005). "Nietzsche Spinoza'yı Nasıl Okudu*?", Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 163-174.

Akarsu, B. (2010). *"Çağdaş Felsefe-Kant'tan Günümüze Felsefe Akımları",* İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Alankuş, S. (der.) (2005). *"Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya",* İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Alkor, C. (2005). "Nietzsche: Uzak (?) Bir Geleceğin Çağdaşı", *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 291-295.

Alpay, Y. (2018). *"Yalanın Siyaseti",* İstanbul: Destek Yayınları.

Arık, B. (2006). "Raymond Williams", G. Batuş, F. Alver, B. Arık, B. Çoban ve Ü. Çığ (haz.), *Kadife Karanlık 2* (sayfa 117-140) içinde, İstanbul: Su Yayınevi.

Arslanoğlu, İ. (2016). *"Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri",* Ankara: Gazi Kitapevi.

Ascher, M. ve Ascher, R. (2011). "Yazısız Uygarlık-İnkalar ve Quipu", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 58-65) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Aslan, S. ve Yılmaz, A. (2001). "Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2,* Sayı 2, Sayfa: 93-108.

Baban, E. (2012). "McLuhan ve Baudrillard'ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu", T. Kara ve E. Özgen (ed.), *Sosyal Medya* (sayfa 57-82) içinde, İstanbul: Beta Yayınevi.

Baldini, M. (2000). *"İletişim Tarihi",* G. Batuş (çev.), İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Barbier, F. ve Lanevir, C. B. (2001). *"Diderot'tan İnternete Medya Tarihi",* K. Eksen (çev.), İstanbul: Okyanus Yayınları.

Başaran, F. (2005). "İnternetin Ekonomi Politiği", M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 32-52) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Batuş, G. (2005). "Postman", N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan ve B. Çoban (haz.), *Kadife Karanlık* (sayfa 261-276) içinde, İstanbul: Su Yayınevi.

Baudrillard, J. (1991). *"Sessiz Yığınların Gölgesinde",* O. Adanır (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2011). *"Simülakrlar ve Simülasyon",* O. Adanır (çev.), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bauman, Z. (2011). *"Postmodern Etik",* A. Türker (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baykan, F (2008). *"Nietzsche'nin Felsefesi",* Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Behler, E. (2005). "Yirminci Yüzyılda Nietzsche", K. Atakay (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 22-52.

Berman, M. (2013). *"Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor",* Ü. Altuğ ve B. Peker (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bektaş, G. (2013). "Albert Camus ve Varoluşçuluk", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Berkowitz, P. (2003). *"Bir Ahlak Karşıtının Etiği",* E. Demirel (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Binark, M. ve Kılıçbay, B. (2005). "Giriş", M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 7-14) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Blanchot, M. (2005). "Nietzsche ve Parçalı Yazı", Ö. Aygün (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 77-102.

Boddy, W. (2011). "Televizyon Başlıyor", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 363-376) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Bourdieu, P. (1997). *"Televizyon Üzerine",* T. Ilgaz (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Briggs, A. ve Burke, P. (2011). *"Medyanın Toplumsal Tarihi-Gutenberg'den İnternet'e",* Ü. H. Yolsal ve E. Uzun (çev.), İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Camus, A. (2014). *"Başkaldıran İnsan",* T. Yücel (çev.), İstanbul: Can Yayınları.

Carey, J. W. (2011). "Zaman, Mekân ve Telgraf", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 228-236) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Carter, T. F. (2011). "Kâğıt ve Blok Baskı-Çin'den Avrupa'ya", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 132-141) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Castells, M. (2013a). *"Ağ Toplumunun Yükselişi",* E. Kılıç (çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2013b). *"Binyılın Sonu",* E. Kılıç (çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2006). *"Kimliğin Gücü",* E. Kılıç (çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2016). *"İletişim Gücü",* E. Kılıç (çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cathcart, T. ve Klein, D. (2010). *"Nietzsche Öldü Bir Hipopotam Olarak Yeniden Doğdu",* A. Sezgintüredi (çev.), İstanbul: Ayla Kitap.

Cevizci, A. (1999). *"Felsefe Sözlüğü",* İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cevizci, A. (2017). *"Felsefe Tarihi",* İstanbul: Say Yayınları.

Chomsky, N. (1993). *"Medya Gerçeği",* A. Yılmaz (çev.), İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Chomsky, N. (2013). *"Medya Denetimi",* E. Baki (çev.), İstanbul: Everest Yayınları.

Cowen, R. S. (2011). "Elektroniğin Toplumsal Gelişimi", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 456-466) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Crosby, D. A. (1988). *"The Specter of Absurd: Sources and Criticisms of Modern Nihilism",* New York: State University of New York Press.

Crowley, D. ve Heyer, P. (der.) (2011). *"İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum",* B. Ersöz (çev.), Ankara: Siyasal Kitapevi.

Czitrom, D. (2011). "İlk Hareketli Resimler", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 261-272) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Çığ, Ü. (2006). "George Gerbner", G. Batuş, F. Alver, B. Arık, B. Çoban ve Ü. Çığ (haz.), *Kadife Karanlık 2* (sayfa 11-88) içinde, İstanbul: Su Yayınevi.

Çiler, D. (2013). *"İletişim Kuram Kritik",* Ankara: İmge Kitapevi.

Danto, A. (2002). *"Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi",* A. Cevizci (çev.), İstanbul: Paradigma Yayınları.

Dedeoğlu, G. (2016). *"Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik",* Bursa: Sentez Yayınları.

Deleuze, G. (1989). *"Nietzsche and Philosophy",* (Translated by Hugh Tomlinson), New York: The Athlone Press.

Deleuze, G. (2005). "Üstinsan: Diyalektiğe Karşı", T. Ilgaz (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 111-134.

Devran, Y. (2010). *"Haber Söylem İdeoloji",* İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2019). "Dil, Nihilizm ve Televizyon", *Online Academic Journal of Information Technology Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 39, Sayfa: 181-196.

Diken, B. (2011). *"Nihilizm"*, A. Onacak (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Douglas, S. J. (2011). "Radyonun İlk Yılları", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 312-321) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Drucker, J. (2011). "Alfabe", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 80-90) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Duman, M. (2009). "Hiç, Metafizik, Nihilizm", *Kaygı Dergisi,* Sayı: 13, Sayfa: 51-70.

Dursun, Ç. (2013). *"İletişim Kuram Kritik",* Ankara: İmge Kitapevi.

Eagleton, T. (2011). *"Postmodernizmin Yanılsamaları",* M. Küçük (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Edelman, B. (2005). "Nietzsche: Kayıp Bir Kıta", F. Taylan (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 52-63.

Erdem, C. (2015). *"Diyalektiğin Limitleri ve Fenomenler Dünyasının Ötesi Olmayan'ın Gölgesinde Postnihilistik Spekülasyonlar".* https://cengizerdem.wordpress.com/2015/04/04/post-nihilistik-spekulasyonlar/ (Erişim Tarihi: 01.04.2019).

Erdoğan, İ. (1999). "Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği", K. Alemdar (haz.), *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar* (sayfa 33-42) içinde, İstanbul: Afa Yayıncılık.

Erdoğan, İ. (2011). *"İletişimi Anlamak",* İstanbul: Erk Yayıncılık.

Erdoğan, İ. (2014). *"Medya Teori ve Araştırmaları",* Ankara: Alter Yayıncılık.

Esslin, M. (1991). *"TV Beyaz Camın Arkası",* M. Çiftkaya (çev.), İstanbul: Pınar Yayınları.

Eyman, S. (2011). "Filmler Konuşuyor", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 273-281) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Fabre, S. G. (2005). "Nietzsche: Modern Devletin Eleştirisi", Ö. Erbek (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 149-163.

Featherstone, M. (1996). *"Postmodernizm ve Tüketim Kültürü",* M. Küçük (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fischer, C. S. (2011). "Telefon Liderliği Ele Geçiriyor", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 218-227) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Fornatale, P. ve Mills, J. E. (2011). "Televizyon Çağında Radyo", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 342-348) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Fowles, J. (2011). “Kitle İletişim Araçları ve Yıldız Sistemi”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 282-292) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Gedik, F. (2005). “Nietzsche”, *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 285-286.

Gönenç, Ö. (2014). *“İletişim Dünyası”,* İstanbul: Derin Yayınları.

Gülsoy, D. (2005). “Chomsky”, N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan ve B. Çoban (haz.), *Kadife Karanlık* (sayfa 139-192) içinde, İstanbul: Su Yayınevi.

Güneş, S. (2001). *“Medya ve Kültür-Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı”,* Ankara: Vadi Yayınları.

Güngör, N. (2018). *“İletişim - Kuramlar, Yaklaşımlar”,* Ankara: Siyasal Kitapevi.

Graff, H. J. (2011). “İlk Modern Okuryazarlık”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 160-173) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Habermas, J. (2003). *“Kamusallığın Yapısal Dönüşümü”,* T. Bora ve M. Sancar (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Habermas, J. (2011). “Postmoderniteye Giriş: Bir Dönüm Noktası Olarak Nietzsche”, M. Küçük (çev. ve der.), *Modernite Versus Postmodernite* (sayfa 263-291) içinde, İstanbul: Say Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (1989). *“Felsefe Sözlüğü”,* İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.

Headrick, D. (2011). “Optik Telgraf”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 186-198) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Herman, E. S. (2004). *"Medyada İkiyüzlülük",* N. Nirven (çev.), İstanbul: Nemesis Kitaplığı.

Herman, S. H. ve Chomsky, N. (2012). *"Rızanın İmalatı-Kitle Medyasının Ekonomi Politiği",* E. Abadoğlu (çev.), İstanbul: BGST Yayınları.

Heidegger, M. (1998). *"Tekniğe İlişkin Soruşturma",* D. Özlem (çev.), İstanbul: Paradigma Yayınları.

Heidegger, M. (2001a). *"Zaman ve Varlık Üzerine",* D. Kanıt (çev.), Ankara: A Yayınevi.

Heidegger, M. (2001b). *"Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" Sözü",* L. Özşar **(**çev.), Bursa: Asa Kitapevi.

Heidegger, M. (2003). *"Metafizik Nedir?",* M. Ş. İpşiroğlu ve S. K. Yetkin (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Heidegger, M. (2004). *"Varlık ve Zaman",* Aziz Yardımlı (çev.), İstanbul: İdea Yayınevi.

Heidegger, M. (2005). "Nietzsche'nin Platonculuğu Tersine Çevirmesi", O. Aruoba (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 134-143.

Heidegger, M. (2013). *"Düşünmek Ne Demektir?",* R. Şentürk (çev.), İstanbul: Paradigma Yayınları.

Hibbs, T. S. (2012). *"Shows About Nothing Nihilism in Popüler Culture",* Texas: Baylor University Press.

Higgins, C. F. (t.y.). *"Gorgias"*, The Internet Encyclopedia of Philosophy, https://www.iep.utm.edu/gorgias/ (Erişim Tarihi: 09.02.2019).

Hilmes, M. (2011). "Radyonun Sesleri", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 332-341) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Hobsbawn, E. J. (2003). *"Devrim Çağı",* B. S. Şener (çev.), Ankara: Dost Kitapevi.

Innis, H. A. (2006). *"İmparatorluk ve İletişim Araçları",* N. Törenli (çev.), Ankara: Ütopya Yayınevi.

İnceoğlu, Y. G. ve Çomak, N. A. (2009). *"Metin Çözümlemeleri",* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Jaspers, K. (2008). "*Nietzsche"*, M. Batmankaya (çev.), İstanbul: Alkım Yayınevi.

Jeanneney, J. N. (2009). *"Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi",* E. Altuk (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kabadayı, L. (2006). "Yazı Tura Filmi Örneğinde Türk Sinemasında 'Saydam Nihilizm' ve Anlam", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* Sayı: 25, Sayfa: 67-79.

Kaufmann, W. (1974). *"Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist",* United Kingdom: Princeton University Press.

Kaya, R. (1999). "Medya, Toplum, Siyaset", K. Alemdar (haz.), *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar* (sayfa 23-32) içinde, İstanbul: Afa Yayıncılık.

Keller, U. (2011). "Fotoğraf Haberciliğinin İlk Zamanları", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 241-251) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Kellner, D. (2013). *"Medya Gösterisi",* Z. S. Doğruer (çev.), İstanbul: Açılım Kitap.

Keyes, R. (2017). "*Hakikat Sonrası Çağ-Günümüzün Dünyasında Yalancılık ve Aldatma",* D. Özçetin (çev.), İzmir: Tudem Yayın Grubu.

Khan, A. (2017). *"Comedies of Nihilism - The Representation of Tragedy Onscreen",* Switzerland: Springer International Publishing AG.

Kılıç, S. (2015). "Lyotard: Fark ve Çokluğun Anlatısı Postmodernite", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 3, Sayfa: 106-137.

Kılıçbay, B. (2005). "Bir Teknoloji Söyleminden Parçalar: Enformasyon ve İletişim Teknolojileri Kuramlarına Tarihsel Bakış", M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 15-31) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Kuçlu, E. (2018). "Gianni Vattimo Bir Fırsat Olarak Nihilizm", *Yayımlanmamış Doktora Tezi,* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kumar, K. (2013). *"Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları",* M. Küçük (çev.), Ankara: Dost Kitapevi.

Küçükalp, D. (2005). *"Politik Nihilizm: Nietzscheci Bir Tartışma",* Bursa: Aktüel Yayınları.

Küçükalp, K. (2010). *"Nietzsche ve Postmodernizm",* İstanbul: Kibele Yayınları.

Laughey, D. (2010). *"Medya Çalışmaları-Teoriler ve Yaklaşımlar",* A. Toprak (çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Lee, J. R. (2015). "Nihilism and the Internet Age", *Anamnesis Internet Journal.* http://anamnesisjournal.com/2015/10/nihilism-and-the-internet-age/ (Erişim Tarihi: 22.04.2019).

Logan, R. K. (2011). "Yazı ve Alfabe Etkisi", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 99-106) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Löwith, K. (1995). *"Martin Heidegger and European Nihilism",* (Translated by. Gary Steiner), New York: Columbia University Press.

Lundby, K. ve Ronning, H. (2014). "Medya-Kültür-İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanışı", S. İrvan (der.), *Medya Kültür Siyaset* (sayfa 13-29) içinde, Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Lyon, D. (2006). "Günlük Hayatı Kontrol Etmek: Gözetlenen Toplum", G. Soykan (çev.), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Lyotard, J. F. (1997). *"Postmodern Durum",* A. Çiğdem (çev.), Ankara: Vadi Yayınları.

MacBride S. ve diğerleri (1993). *"Bir Çok Ses Tek Bir Dünya",* E. Özkök (çev.), Ankara: Unesco.

Mattelart, A. (2005). *"İletişimin Dünyasallaşması",* H. Yücel (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

McLuhan, M. (1994). *"Understanding Media-The Extensions of Man",* United Kingdom: Routledge Books.

McLuhan, M. (2001). *"Global Köy",* B. Ö. Düzgören (çev.), İstanbul: Scala Yayıncılık.

McLuhan, M. (2011). "Radyoyu Anlamak", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 349-358) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

McLuhan, M. ve Fiore, Q. (2012). *"Medya Mesajı, Medya Mesajıdır",* İ. Haydaroğlu (çev.), İstanbul: MediaCat Kitapları.

McLuhan, M. (2014). *"Gutenberg Galaksisi",* G. Ç. Güven (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Mengü, M. (2006). "Friedrich Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" Sözü ve Bunun Modern Felsefi Düşünce İçinde Kapladığı Yer", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Morva, O. (2016). "Ben, Kendim ve Dijital Benliğim: Dijital İletişim Çağında Benlik Kavramsallaştırması Üzerine", N. Timisi (haz.), *Dijital Kavramlar, Olanaklar, Deyimler* (sayfa 41-62) içinde, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Mumford, L. (2011). "Matbaanın İcadı", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 142-147) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Nalçaoğlu, H. (2005). "İnternette Röntgencilik: Çağdaş Ahlakın Öznesi Üzerine", M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 53-85) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Nehamas, A. (1999). *"Edebiyat Olarak Yaşam: Nietzsche Açısından",* C. Soydemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Nietzsche, F. (1966). *"Gezgin ile Gölgesi",* İ. Z. Eyüboğlu (çev.), İstanbul: Oluş Yayınları.

Nietzsche, F. (1994). *"Nietzsche Wagner'e Karşı – Wagner Olayı",* O. Toklu (çev.), Ankara: Gündoğan Yayınları.

Nietzsche, F. (2000). *"Deccal – Hristiyanlığa Lanet",* O. Aruoba (çev.), İstanbul: Hil Yayınları.

Nietzsche, F. (2001a). *"Tragedyanın Doğuşu",* İ. Z. Eyuboğlu (çev.), İstanbul: Say Yayıncılık.

Nietzsche, F. (2001b). *"İyinin ve Kötünün Ötesinde",* A. İnam (çev.), İstanbul: Yorum Yayınevi.

Nietzsche, F. (2005a). *"İnsanca Pek İnsanca",* O. Tuncay (çev.), İstanbul: Gün Yayıncılık.

Nietzsche, F. (2005b). "Nietzsche: Defterlerden-Zaman-Atom Öğretisi", D. Tunç (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 174-179.

Nietzsche, F. (2005c). ““Kemgözlü Bilgelik” / “Oklar”: Deyişler ve Değinişler”, O. Aruoba (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 179-192.

Nietzsche, F. (2005d). “Avrupa Nihilizmi”, O. Aruoba (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 192-197.

Nietzsche, F. (2005e). “Büyük Politika”, D. Tunç (çev.), *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 197-206.

Nietzsche, F. (2006). *“Ecce Homo”,* C. Alkor (çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.

Nietzsche, F. (2010a). *“Putların Alacakaranlığı”,* M. Tüzel (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Nietzsche, F. (2010b). *“Güç İstenci”,* N. Epçeli (çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Nietzsche, F. (2011a). *“Ahlakın Soykütüğü - Bir Polemik”,* Z. Alangoya (çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Nietzsche, F. (2011b). *“Böyle Buyurdu Zerdüşt”,* M. Tüzel (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Nietzsche, Friedrich (2011c). *“Şen Bilim”,* A. İnam (çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Nietzsche, F. (2014). *“Tan Kızıllığı”,* H. Salihoğlu ve Ü. Özdağ (çev.), Ankara: İmge Kitapevi.

Nietzsche, F. (2015). *“İnsanca Pek İnsanca 2- Karışık Kanılar ve Özdeyişler*”, M. Tüzel (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Nishitani, K. (1990). *“The Self-Overcoming of Nihilism”,* (trans, Graham Parkes with Setsuko Aihara), New York: State University of New York Press.

Ong, W. J. (2011). “Sözlülük, Okuryazarlık ve Çağdaş Medya”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 107-116) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Ong, W. J. (2014). *"Sözlü ve Yazılı Kültür",* S. P. Banon (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

Oskay, Ü. (2015). *"İletişimin ABC'si",* İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Öker, Z. (2005). "Baudrillard", N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan ve B. Çoban (haz.), *Kadife Karanlık* (sayfa 193-260) içinde, İstanbul: Su Yayınevi.

Özçetin, B. (2018). *"Kitle İletişim Kuramları-Kavramlar, Okullar, Modeller",* İstanbul: İletişim Yayınları.

Özçınar, Ş. (2002). "Albert Camus'nün Başkaldırı Felsefesinde "Varoluşçuluk" ve "Nihilizm"", *Felsefelogos Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 2, Sayfa: 79-98.

Özkan, S. (2015). *"Nietzsche Kaplan Sırtında Felsefe",* İstanbul: Ötüken Yayınları.

Pearson, K. A. (1998). *"Kusursuz Nihilist"*, C. Soydemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Poe, M. T. (2015). *"İletişim Tarihi",* U. Y. Kaya (çev.), İstanbul: Islık Yayınları.

Postman, N. (2012). *"Televizyon Öldüren Eğlence",* O. Akınhay (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Potter, D. (2006). *"Handbook of Independent Journalism".* https://photos.state.gov/libraries/korea/49271/dwoa_122709/Handbook-of-Independent-Journalism_001.pdf (Erişim Tarihi: 19.05.2020).

Pratt, A. (t.y.). *"Nihilism"*, The Internet Encyclopedia of Philosophy. https://www.iep.utm.edu/nihilism/ (Erişim Tarihi: 09.02.2019).

Pritchard, R. S. (2010). "Confronting Media Nihilism: How Transparency Builds Meaning During Crises", *Public Relations Journal,* Cilt: 4, Sayı: 1.

Robins, K. (2013). *"İmaj",* N. Türkoğlu (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Safa, P. (2005). “Nihilizm Devrinde miyiz?”, *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 284-285.

Sarıoğlu, G. (2005). “Tarih Felsefesi Alanında Bir İnceleme: Varoluş Felsefesi ve Tarih Anlayışı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 9, Sayfa: 243-257.

Sartre, J. P. (1984). *“Yazınsal Denemeler”,* B. Onaran (çev.), İstanbul: Payel Yayınevi.

Sartre, J. P. (1985). *“Varoluşçuluk”,* A. Bezirci (çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Sartre, J. P. (2010). *“Varlık ve Hiçlik”,* T. Ilgaz ve G. Ç. Eksen (çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.

Sarup, M. (2004). *“Postyapısalcılık ve Postmodernizm”,* A. Güçlü (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Schmandt-Besserat, D. (2011). “Yazının En Eski Öncüsü”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 35-47) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Schopenhauer, A. (2008). *“Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*”, M. Tüzel (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Schopenhauer, A. (2009). *“İsteme ve Tasarım Olarak Dünya”,* L. Özşar (çev.), Bursa: Biblos Kitabevi.

Schopenhauer, A. (2010). *“Hayatın Anlamı”,* A. Aydoğan (çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Schudson, M. (2011). “Yeni Gazetecilik”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 208-217) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Slocombe, W. (2003). "Postmodern Nihilism: Theory and Literature", *PhD Thesis*, University of Wales, Aberystwyth.

Stauth, G. ve Turner, B. S. (2011). "Nostalji, Postmodernizm ve Kitle Kültürü Eleştirisi", M. Küçük (çev. ve der.), *Modernite Versus Postmodernite* (sayfa 451-475) içinde, İstanbul: Say Yayınları.

Stephens, M. (2011). "Televizyon Haberleri Dönüştürüyor", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 410-419) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Sterling, C. ve Kittross, J. M. (2011). "Radyonun Altın Çağı", D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 322-331) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Stevenson, N. (2008). *"Medya Kültürleri-Sosyal Teori ve Kitle İletişimi",* G. Orhon ve B. E. Aksoy (çev.), Ankara: Ütopya Yayınevi.

Strathern, P. (1997). *"90 Dakikada Schopenhauer",* M. Yıldırım (çev.), İstanbul: Gendaş Kültür Sanat Yayıncılık.

Strathern, P. (1998). *"90 Dakikada Nietzsche",* M. Uşkul ve R. Aslan (çev.), İstanbul: Gendaş Kültür Sanat Yayıncılık.

Subaşı, N. (2005). "İnternet ve Sanal Cemaat Tartışmaları", M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 106-117) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Şengör, A. M. C. (2005). "Nietzsche ve 'Akla' İsyan", *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 240-251.

Şentürk, Ö. (2019). *"Yeni Medya ve Nihilizm".* https://www.academia.edu/39048970/Yen_Medya_ve_Nihilizm?auto=download (Erişim Tarihi: 13.04.2019).

Şentürk, R. (2011). *"Postmodern Kaos ve Sinema",* İstanbul: Avrupa Yakası Yayıncılık.

Taylan, A. (2015). “Nitel ve Nicel Araştırmalarda Evren ve Örneklem Seçimi ve Sorunlar”, B. Yıldırım (ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler- Uygulama ve Örneklerle* (sayfa 47-83) içinde, Konya: Literatürk Yayınları.

Thompson, J. B. (2011). “Haber Ticareti”, D. Crowley ve P. Heyer (der.), B. Ersöz (çev.), *İletişim Tarihi – Teknoloji-Kültür-Toplum* (sayfa 174-180) içinde, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Thompson, J. B. (2013). *“İdeoloji ve Modern Kültür-Kitle İletişimi Çağında Eleştirel Toplum Kuramı”,* İ. Çetin (çev.), Ankara: Dipnot Yayınları.

Timisi, N. (2005). “Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi”, M. Binark ve B. Kılıçbay (der.),*İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 89-105) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Tokgöz, O. (2015). *“İletişim Kuramlarına Anlam Vermek-Başlangıcından Günümüze Anglo-Amerikan İletişim Kuramı”,* Ankara: İmge Kitapevi.

Touraine, A. (2002). *“Modernliğin Eleştirisi”*, H. Tufan (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Trawny, P. (2017). *“Teknik, Sermaye, Medya”,* S. Turhan (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tunç, A. (2005). “Yurttaşlık Hareketi Bir Klik Ötede mi? Küresel Direnç Platformu olarak İnternet”, M. Binark ve B. Kılıçbay (der.), *İnternet, Toplum, Kültür* (sayfa 139-152) içinde, Ankara: Epos Yayınları.

Turgenyev, I. S. (2012). *“Babalar ve Oğullar”*, A. Hacıhasanoğlu (çev.), İstanbul: Can Yayınları.

Türkoğlu, N. (2004). *“İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim: Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar”,* İstanbul: Babil Yayınları.

Vattimo, G. (2005). *“Nietzsche İle Diyalog”*, D. Kudakçı (çev.), İstanbul: Dost Kitabevi.

Verstraeten, H. (2014). "Medya ve Kamusal Alanın Dönüşümü", S. İrvan (der.), *Medya Kültür Siyaset* (sayfa 245-271) içinde, Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Virilio, P. (2003). *"Enformasyon Bombası",* K. Şahin (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

Warren, M. (1991). *"Nietzsche and Political Thought",* Cambridge And London: The MIT Press.

Weller, S. (2011). *"Modernism and Nihilism",* New York: Palgrave Macmillan.

Woodward, A. (2002). *"Nihilism and the Postmodern in Vattimo's Nietzsche",* Minerva: An Internet Journal of Philosophy, Sayı: 6, Sayfa: 51-67.

Woodward, A. (2009). *"Nihilism in Postmodernity",* Colorado: The Davies Group Publishers.

Yanat, Y. (2008). "Zeki Demirkubuz Sineması'nın Varoluşçuluk Açısından İncelenmesi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yardımlı, A. (2016). *"Hegel'in Tarih Felsefesi",* İstanbul: İdea Yayınevi.

Yaylagül, L. (2016). *"Kitle İletişim Kuramları - Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar",* Ankara: Dipnot Yayınları.

Yavuz, H. (2005). "Nietzsche ve Bengidönüş", *Cogito Dergisi-Nietzsche: Kayıp Bir Kıta,* Sayı: 25, Sayfa: 143-149.